PALESTINE

לאון זהבי

לחוד או ביחד

יהודים וערבים במסמכי הקומינטרן 1943-1919

לאון זהבי

לחוד או ביחד

יהודים וערבים בפלסטינה (א"י),
על־פי מסמכי הקומינטרן
(1943–1919)

כתר הוצאה לאור

"שיירה גדולה גדולה, אין גדרות, רק שומר ישן,
זבוב מציק לו בשינה, הוא מזיז אותו בידו
וממשיך לישון, שוב מציק לו הזבוב, הילדים
פורצים בצחוק, לשונו של השומר מלקקת
חלום מתוק על דבש וחלב, לא תוכלו
להתיישב על האדמה הזאת, יותר מדי
מתים שוכבים קבורים כאן, במאות,
אלפים. אני אהיה אבא שלכם, אתה
לא אבא שלנו, אתה יהודי, אני לא יהודי,
אני אדם, אנחנו ערבים."

"הדרן לחברים", מתוך ועם רוחי גווייתי של יצחק לאור.

תוכן העניינים

سوية أو على إنفراد
اليهود و العرب في فلسطين - أرض اسرائيل
حسب وثائق الكومينترون
(١٩١٩-١٩٤٣)

ليئون زهابي

Apart or Together
Jews and Arabs in Palestine
according to the documents of the
Comintern (1919-1943)

Leon Zahavi

עריכה: תרצה ארזי
תרגום מערבית: נוואף עתמנה
תרגום מגרמנית: קטיה מנור
תרגום מיידיש: אלה קליינר
הקלדה: עידו סתר, יובל וילנר

כתר ספרים (2005) בע"מ
ת.ד. 7145, ירושלים
www.keter-books.co.il
e-mail: info@keter-books.co.il

מספר קטלוגי: 888024
מסת"ב: 976-07-1400-6

העטיפה: מפת החלוקה של פלסטינה על־פי ועדת סייקס־פיקו, 1916
כל הזכויות שמורות למרכז למיפוי ישראל © 2005
המפה הודפסה בהיתר המרכז למיפוי ישראל.

עיצוב העטיפה: ברוריה זילברשטיין

סידור, הדפסה וכריכה: מפעלי דפוס כתר, ירושלים
Printed in Israel

למאיה זהבי (יעלית); ליפה גביש

מבוא

ספר זה מבוסס על מסמכי הקומינטרן העוסקים בפלסטינה (א"י), בתקופת המנדט הבריטי. ההיסטוריוגרפיה הישראלית המקובלת התבססה עד כה על מסמכי הארכיונים הבריטיים [משרד המושבות הבריטי, הבולשת הבריטית בארץ (ה־C.I.D.)], ומסמכי הממסד הציוני בארץ (הש"י, ההגנה, הסוכנות היהודית, מוסדות המדינה שבדרך ודומיהם).

פרסום ראשון זה של מסמכי הקומינטרן (האינטרנציונל הקומוניסטי), שופך אור אחר ושונה על בעיית פלסטינה (א"י), על מקומה בזירה הבינלאומית וכן על המאבקים האידיאולוגיים והפוליטיים בארץ בתקופה הנידונה.

פתיחת הארכיונים של הממסד הציוני הולידה את זרם ה"היסטוריונים החדשים", אשר שחטו כמה וכמה "פרות קדושות" של ההיסטוריונים הממסדיים הוותיקים, בשאלות־יסוד הנוגעות לקורות הארץ. פתיחת ארכיון הקומינטרן ופרסום המסמכים הנוגעים לפלסטינה, שחלק מהם כלולים בספר זה, ישחטו — או לפחות יערערו — עוד כמה וכמה מוסכמות של ההיסטוריוגרפיה המקובלת.

ההיסטוריוגרפיה המקובלת, גם זו של חלק מן ההיסטוריונים החדשים, מבוססת על הנרטיב (הסִפֵּר) הלאומי — זה היהודי וזה הערבי. בקרב בעלי השקפה לאומנית קיצונית, אלה הם שני נרטיבים מנוגדים ועוינים, שבסופו של דבר אחד מהם צריך להיעלם מהזירה. להבדיל מהם, לבעלי השקפה לאומית ליברלית אלה הם אמנם שני נרטיבים נפרדים, אך אפשר — וצריך — לגשר ולפשר ביניהם.

ספר זה מנסה להציג נרטיב אינטרנציונליסטי. הוא איננו נרטיב נוסף, שבא להחליף את הנרטיב הלאומי היהודי או הערבי, אלא הוא אופציה אלטרנטיבית לנרטיב הלאומי — היהודי והערבי כאחד.

ספר זה מבוסס על תפישה אינטרנציונליסטית מעמדית, הקוראת את קורות בני־אדם החיים בארץ נתונה בתקופה נתונה, כחלק מההתפתחות באזור ובעולם. לעומת הסיפר הלאומי, הרואה את ההתפתחות בתחום הצר והכמעט בלעדי של הלאומיות, מבוסס הסיפר האינטרנציונליסטי על ניתוח מעמדי. השאלה הלאומית כפופה על־פיו לשאלה המעמדית ואיננה מכרעת, היא משנית ולא עיקרית, חולפת ולא קבועה ונצחית. התפישה המעמדית מבוססת על השקפת־עולם מטריאליסטית ודיאלקטית, הרואה את ההתפתחות האנושית כפועל־יוצא מאופן הייצור ומיחסי הייצור וממקומו של האדם ביחס אליהם. התפישה האינטרנציונליסטית המעמדית, כמו התפישה

הלאומית הליברלית, מבוססת על השקפת־עולם הומניסטית, הרואה באנשים מכל צבע עור ובקבוצות אנשים בעלי לאומיות שונה — בני־אדם וקבוצות אתניות שווי ערך ושווי זכויות.

התפישה האינטרנציונליסטית המעמדית איננה מתעלמת מהתהוותם ומקיומם של לאומים ומדינות לאומיות בתקופה נתונה — תקופה שבה נולדה גם הציונות ההרצליאנית, שהייתה תשובה לאומית לאנטישמיות. ודאי שהיא איננה מתעלמת גם מקיומם של סכסוכים לאומיים, אך היא רואה בהם שלב בהתפתחות האנושית ותוצאה של אינטרס ההון במקום נתון ובזמן נתון. ספר זה עוסק בתקופת ההון הלאומי והמדינה הלאומית, שבה ההפרדה הלאומית היא המאפיין העיקרי של אינטרס ההון, ואילו השילוב הלאומי הוא המאפיין את התפישה המעמדית הסוציאליסטית ואת מהותה.

מכאן נובע גם יחסה של התפישה האינטרנציונליסטית לפתרון הסכסוכים הלאומיים, המבוסס על שותפות האינטרסים של כל העמים, על זכותם ושאיפתם המשותפות לחופש ולעצמאות, להתפתחות תרבותית ולמורשת לאומית. הגורם הטריטוריאלי, כמו גם הגורם הדמוגרפי, אינם רלוונטיים לבעלי התפישה האינטרנציונליסטית בהקשר של פתרון סכסוכים לאומיים. אשר־על־כן, גם ההעדפה של לאומיות אחת, או ההזדהות איתה, על פני האחרת וההפרדה על רקע לאומי, אינן רלוונטיות בעבורם. הסולידריות, אחוות העמים והאינטגרציה הבינלאומיות והשותפות האינטרנציונליסטית במאבק למען האינטרסים הלאומיים והחברתיים המשותפים — הן החשובות.

ספר זה מנסה לבחון את קורות הארץ והאזור שבו היא שוכנת, כחלק מהעולם בתקופה הנידונה. כי איך אפשר לקרוא נכון ולהבין את ההתפתחות בארץ, במנותק מהתהליכים בעולם בשלהי המאה ה־19 ובראשית המאה ה־20, ותוך התעלמות מהם, כפי שעושים רבים מההיסטוריונים בעלי האידיאולוגיה הלאומית?

זו הייתה, הרי, תקופה של התפשטות אדירה של הון מאירופה לכל רחבי העולם, של השקעות עצומות של הון בריטי, צרפתי וגרמני גם באזורנו שלנו. האם אין קשר בין גל השקעות זה לבין השקעות ההון של הברונים והנדיבים היהודים מאותן ארצות בפלסטינה ובקולוניות אחרות באותה תקופה? זוהי תקופה של חלוקת העולם בין ההון הבריטי להון הצרפת ובנייתן של האימפריות הבריטית והצרפתית החובקות עולם. האם אין קשר בין תהליך זה ובין הצהרת בלפור והפיכת פלסטינה (א״י) למושבה בריטית תחת כיבוש בריטי, במסווה של מנדט מטעם ״חבר־הלאומים״? זוהי תקופה של קולוניזציה מואצת של המושבות, תוך כדי הגירה מסיבית של אנשי המטרופולין אל המושבות. האם אין קשר בין מאפיין זה של התקופה ובין העלייה הציונית לארץ, כאשר המפתחות לשערי הארץ נתונים — מתוקף המנדט הבריטי — בידי השלטון הזר והכובש? איך אפשר להבין את המאבק נגד הכובש הבריטי בארץ, במנותק מהמאבק נגד הכובש הצרפתי בסוריה, או את המאבק לשחרור לאומי בהודו, בעיראק או במצרים? יש, כמובן, הבדלים בין הארצות השונות ובין התקופות

השונות, בתהליך זה של קולוניזציה. גורל האינדיאנים באמריקה היה שונה מגורל ההודים בהודו; גורל האבוריג׳ינים באוסטרליה היה שונה מזה של השחורים בדרום־אפריקה, וגורלם של ערביי פלסטינה היה שונה מגורלם של ערביי עיראק ומצרים. לכל מקרה היו המאפיינים שלו, אך כולם אירעו במסגרת תהליך היסטורי שכלל את התפשטות ההון, הקולוניזציה והדיכוי הלאומי, וכל חלק מעיד על השלם, והשלם מקרין על כל חלק.

ספר זה מתייחס לתקופה שראשיתה במהפכה הסוציאליסטית הראשונה, זו שהתרחשה ברוסיה באוקטובר 1917, ושינתה את פני העולם. השיטה הקפיטליסטית חדלה להיות השיטה היחידה על פני כדור־הארץ. שישית ממנו ניתקה את עצמה מן השיטה שבה שולט ההון והחלה לבנות משטר סוציאליסטי, שבו חוסל שלטון ההון והבעלות הפרטית על אמצעי הייצור ואוצרות הטבע. בזירה הבינלאומית הופיעה מדינה, שהתייצבה לא רק נגד העולם הקפיטליסטי, כי אם גם נגד הקולוניאליזם, לימין התנועות לשחרור לאומי במושבות אשר נאבקו נגד כיבוש זר.

חל פילוג גם בתנועת הפועלים הבינלאומית. הוקם הקומינטרן — האינטרנציונל השלישי המהפכני, שהתנתק מהאינטרנציונל הסוציאליסטי הרפורמיסטי — הסוצאינטרן. הקומינטרן הפך עד מהרה למטה הכללי של המהפכה הסוציאליסטית העולמית. העוינות בין שני הזרמים החריפה והלכה, והטביעה את חותמה על כל התקופה הנידונה. ספר זה רואה גם את התפתחות תנועת הפועלים בארץ כפועל יוצא מהתפתחותה של תנועת הפועלים הבינלאומית. הזרם הרפורמיסטי הסוציאל־דמוקרטי של תנועת הפועלים בארץ, בראשות בן־גוריון, היה חלק אינטגרלי מהזרם הרפורמיסטי בתנועת הפועלים הבינלאומית. הוא התייצב לימין הזרם הרפורמיסטי, כנגד הזרם המהפכני בעולם, בשאלת ״האחדות הלאומית״ כנגד הסולידריות המעמדית, בעד ״שלום־בית״ מעמדי במקום המאבק המעמדי, בעד שותפות עם הקולוניאליזם והאימפריאליזם, במקום מאבק נגדם. הוא דגל בהכפפת האינטרס המעמדי לאינטרס הלאומי, בהתייצבות לימין ״בעלי ההון שלנו״, במלחמות ובסכסוכים לאומיים, במקום לימין אחוות העמים ושלום בין העמים. בכל השאלות המכריעות הללו, הייתה זהות עמדות ושותפות מלאה בין הזרם הרפורמיסטי הסוציאל־דמוקרטי בתנועת הפועלים בארץ, בראשות בן־גוריון, ובין האינטרנציונל הסוציאליסטי העולמי, כבר מתחילת הדרך.

לספר זה יש שני מרכיבים עיקריים: תיעודי ופרשני. החלק הפרשני איננו אלא הרהורים וערעורים משלי בעת קריאת המסמכים של הקומינטרן. הם הובאו כאן, לעתים, מתוך המחברות שבהן רשמתי את תגובותי בזמן־אמת, עם קריאתם, ולכן הם טבועים בעולם האסוציאטיבי שלי והם לעתים מאוד אישיים ואפילו רגשיים. מבחינה זו, הספר איננו מתיימר מלכתחילה להיות מחקר היסטורי. הוא מספק חומר למחקר היסטורי, חומר גלם ראשוני, חדש ומקורי. החלק התעודי של הספר כולל מסמכים הנתונים במלואם, או בקיצורים בלתי־משמעותיים לנושא המרכזי, וכן קטעי מסמכים שרשמתי לעצמי בתחילת עבודתי בארכיון, כאשר עדיין היה אסור להעתיק, וודאי שלא לצלם, מסמכים שלמים. ההיסטוריונים הישראליים שכתבו על קורות הזרם

האינטרנציונליסטי המהפכני בארץ, החל בב״ז ישראלי[1] וכלה בשמואל דותן,[2] לא יכלו להסתמך על מקור ראשוני זה, למרות שיש ספק גדול בליבי אם היו משנים את עמדותיהם שנקבעו א־פריורי. גם חלק מההיסטוריונים החדשים של התקופה הנידונה, אשר עסקו בסיפר הלאומי היהודי, התעלמו, או מיעטו לכתוב על קיומם של הזרמים האינטרנציונליסטיים – המעמדי והליברלי – ועל השפעתם על המאבקים הפוליטיים והאידיאולוגיים בארץ בתקופה ההיא.

ספר זה בא, אם כן, למלא חסר משמעותי בהיסטוריוגרפיה הישראלית. כל מי שיעיין במסמכי הקומינטרן שאותם הפקדתי ב״יד טבנקין״, ייווכח שהם כוללים חומר עשיר וחדש על מגוון נושאים; בהם תולדות מק״פ ונתונים ביוגרפיים מעניינים על מנהיגיה ופעיליה, תולדות ההסתדרות והתנועה האיגוד־מקצועית בקרב היהודים והערבים כאחד, שאלת הקומוניזם מול הציונות והתנועה הקומוניסטית מול התנועה הסוציאליסטית, המאבק נגד הקולוניאליזם והתנועות לשחרור־לאומי, מדיניות החוץ של ברה״מ לגבי המזרח־התיכון, ועוד ועוד. הספר מתמקד בשאלת יחסי יהודים־ערבים בארץ בתקופה הנידונה, תוך הכרה עמוקה שהיחס לסוגיה זו הוא נייר הלקמוס המבדיל בין נציונליזם לאינטרנציונליזם מעמדי וליברלי, כי בו מצוי המפתח לניתוח העבר ולהבנתו. נסיונו של הספר להפנות אלומת אור חדשה, אלטרנטיבית, לקורות העבר בסוגיה המרכזית של יהודים־ערבים בפלסטינה, הוא בעל חשיבות לא רק להיסטוריונים, כי הרי הוא שייך להווה לא פחות, אולי הרבה יותר, מאשר לעבר. ההשלכות על המציאות של היום, על האקטואליה האידיאולוגית והפוליטית, מזדקרות מכל אחד ממסמכי הקומינטרן הכלולים בספר.

כל זה תקף, למרות ששורות אלו נכתבות בתקופה שהעולם שונה בתכלית מזה שהיה בתקופה שבה עוסק הספר. ההישגים המדהימים של המדע והטכנולוגיה שהתחוללו במחצית השנייה של המאה ה־20, הביאו שינוי מהפכני במושגי הזמן והמרחב. נוצר הכפר הגלובלי שבו חיה האנושות היום, נולדה תופעת ההון הרב־לאומי וה״גלובליזציה הקפיטליסטית״. ההון אינו אותו הון. מעמד הפועלים אינו אותו מעמד פועלים. חל שינוי מהותי גם בסוגיה המרכזית שבה עוסק ספר זה: ההון הלאומי שהביא במחצית הראשונה של המאה ה־20 לשתי מלחמות עולם ולעשרות מיליוני קורבנות, שהקים אימפריות ושיעבד עמים בקולוניות לכל אורכו ורוחבו של כדור־הארץ; המדינה הלאומית שפרחה בתחילת המאה ה־20 ובתחילת שנות ה־30 הגיעה לשיאה, כאשר הועלתה לכדי ערך עליון ופֶטיש מקודש, על־ידי ההון הלאומי הגרמני, עם עליית הנאצים לשלטון, הולכת ונעלמת דווקא באירופה. המדינה הלאומית, שבמהלך התפתחותה הפכה למכשיר יעיל ביותר להתפשטות ההון הלאומי ולשליטה עולמית שלו, נעשתה מיותרת עם הופעתו של ההון הרב־לאומי. דגל ההיבדלות הלאומית הורד ובמקומו הועלה דגל ההשתלבות הלאומית הקפיטליסטית, שנועד לשרת את אינטרס ההון הרב־לאומי האירופאי. קוצצו

1 ישראלי, ב״ז (תשי״ג): מפ״ס, מקפ, מק״י, עם עובד.

2 דותן, ש׳ (1991): האדומים, שבנא הסופר.

ריבונויות לאומיות, בוטלו גבולות לאומיים, הוקמה כלכלה רב־לאומית אחת, מטבע אחד, מדיניות חוץ וביטחון אחת, מדיניות סוציאלית אחת והצעה לחוקה משותפת התקפה לכל היישות המדינית הרב־לאומית החדשה. נשארו השפה הלאומית, התרבות הלאומית, ההיסטוריה הלאומית והמורשת הלאומית.

בשמי ה״גלובליזציה״ הקפיטליסטית הופיע גם ההון הרב־לאומי האמריקני, נוסח ״החברה הרב־לאומית האמריקנית־מיקרונזית״ של קסטל־בלום,[3] העוסקת בגידול מיני־ג׳ירפות הניזונות אך ורק מנפט. (כל קשר בינה לבין תעשיית הנשק האמריקנית, הניזונה ממלחמות, כדי להבטיח לעצמה את הנפט ואת יתר אוצרות הטבע ברחבי העולם – הוא מקרי ביותר). בעולם חדש זה, ההון האמריקני הוא הטוען החדש להגמוניה עולמית. הבדלנות הלאומית והאיבה בין העמים הם עדיין מכשיר עיקרי לעורר מלחמות מקומיות בדרך להגמוניה עולמית. הסתירות וניגודי האינטרסים בין המעצמות הכלכליות לא יובילו למלחמת עולם כמו בעבר, כי ״פורום שמונה המדינות המתועשות״, ״קרן המטבע הבינלאומית״ ו״הבנק העולמי״ ידאגו לוויסות האינטרסים של כל צד ולפשרה ביניהם כנגד יתר שטחי ״הכפר הגלובלי״ והעמים השוכנים בו. שם צריך להמשיך לפורר את האינטגרציה הבינלאומית, זו המעמדית הסוציאליסטית וזו הקפיטליסטית. כל זאת, בהחלט לא מתוך דאגה לדמוקרטיה ולזכויות הפרט, אלא כדי לבלום את ההתנגדות לדיכוי הלאומי, לקיטוב החברתי המשווע ולאי־צדק ההולכים ומעמיקים ב״כפר הגלובלי״.

3 קסטל־בלום, א (2003): הספר החדש של אורלי קסטל בלום, הוצאת כתר.

למי תודה

ארוכה היא הרשימה של האנשים והגופים שעזרו לי להביא עבודה מאומצת בת 15 שנה לסיום. להם אני חב את תודתי מקרב לב.

תודה לחברי תופיק טובי, שאליו פניתי למחרת הרחתי מהועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הישראלית ופיטורי מעבודתי כנציג המפלגה במוסקבה. באותה תקופה (1990), נבחר לתפקיד מזכ"ל המפלגה. מתופיק טובי, חבר־הכנסת הוותיק ומן הבולטים במנהיגי המפלגה זה עשרות שנים, ביקשתי לאפשר לי כניסה לארכיון הקומינטרן, כדי לעיין במסמכים המתייחסים לפלסטינה (א"י). הוא נענה בחיוב לבקשה, פנה למפלגה הקומוניסטית הסובייטית בהמלצה, וקיבל את האישור.

תודתי נתונה לעובדי ארכיון הקומינטרן, המכון למרקסיזם־לניניזם – כפי שהוא נקרא אז – ברחוב פושקינסקאיה 15, ובמיוחד למנהלת המכון א' שָׁחְנָזָרוֹבָה, ולממונה על המחלקה הפלסטינאית ס' רוזנטל, על העצה הטובה והסיוע המסור שהקלו על עבודתי המרתקת.

תודה לכל האנשים בני הסמכא, שעם חזרתי לארץ הובילו אותי לתודעת החשיבות שיש בפרסום מסמכי הקומינטרן להיסטוריוגרפיה הישראלית, כי הרי הדחף הראשוני לעיין במסמכים הללו לא היה אלא אותה נטייה אנושית טבעית של "חיפוש שורשים", ודאי לא כתיבת ספר. הראשון שבהם היה פרופ' אברהם (בומה) יסעור מאוניברסיטת חיפה, שמילא את מכוניתי בביבליוגרפיה רלוונטית מספרייתו הפרטית בקיבוץ; ברוך כנרי, אז מנהל מכון "יד טבנקין", עשה להפקדתם של המסמכים במכון; פרופ' אמנון סלע ופרופ' משה מעוז כתבו בראשית הדרך המלצות חמות. כל אלה חיזקו את נחישותי להביא לפרסום המסמכים. ועוד תודה לפרופ' אמנון סלע, שאחרי שהוחלט להוציא את ספרי בהוצאת "כתר", הסכים לקוראו ולהעיר את הערותיו המלומדות בטרם הדפסה.

תודה גם לכל מי שנענה להזמנה והשתתף במפגש ב"צוותא" בנובמבר 1999, אשר יזמו אחי, ויקטור שם־טוב, וידידי, נתן זך התומך והמעודד, כדי לחלץ אותי מהמשבר הראשון במהלך כתיבת הספר.

תודה לידידי בנימין גונן, שהסכים לפתוח, יחד עם ויקטור, חשבון בנק של "הקרן לחקר מסמכי הקומינטרן", ולהיות בעל זכות חתימה בו.

תודה לידידי שושנה ודוד (רבינו) רבינוביץ', על תרומתם הנדיבה, שאפשרה את המשך עבודתי על המסמכים הכתובים בשבע שפות, שרק בארבע מהן אני שולט.

תודתי החמה לידידתי, המשוררת סיהאם דאוד, שהקדישה ימים שלמים מזמנה היקר, כדי לקרוא ולתמצת את כל המסמכים בשפה הערבית ולבנות יחד איתי את כרטסת המסמכים הללו.

תודה ל"מרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית", ובמיוחד למיכאל ורשבסקי ("מיקדו"), אשר לו שמור בליבי מקום מיוחד, על עזרתו בהוצאת ספרי בשתי השפות – עברית וערבית (בתרגומו של סלמן נטור).

תודה לאותם מוסדות ברשות הפלסטינית בהנהגת היו"ר יאסר עראפת, שהחליטו לעזור בהוצאת ספרי בשפה הערבית (משאלת־לב שליוותה אותי מתחילת העבודה). תודה למחמוד עבאס (אבו מאזן) ולאינתיסאר וסעיד אבו עמארה, שתרמו לקבלת החלטה זו על־ידי מוסדות הרשות. ההחלטה התקבלה לפני אינתיפדת אל־אקצה, ולא יכלה להתממש אחרי פריצתה.

תודה ל"קרן רחל (רשקה) דניאלובה למען יוצאי בולגריה בישראל וצאצאיהם", על תרומתה הכספית הנדיבה.

תודה לידידי, ד"ר פנחס גינוסר מהמכון למורשת בן־גוריון ולד"ר משה מוסק מגנזך המדינה, שעזרו ויעצו לי בכל אשר יכלו.

פרופ' אלי שאלתיאל היה האקדמאי הראשון שאליו פניתי בבקשה לקרוא את כתב־היד של ספרי. באותה נכונות, קראו והעירו עליו גם ד"ר אילן פפה, פרופ' מנחם ברינקר, ד"ר שלמה שאלתיאל וכאמור – הפרופ' אמנון סלע. תודתי העמוקה והוקרתי נתונות לכל אחד מהם על כך. הם העשירו את ידיעותי ותרמו רבות לשיפור ספרי. כל המגרעות, שוודאי נשארו בגרסה הסופית, הן על אחריותי ובאשמתי.

תודה חמה מיוחדת לתרצה ארזי, עורכת הספר. במהלך יותר מחמש שנים של עבודה משותפת, הפכה תרצה לשותפה מלאה, לא רק בשל מקצועיותה, כי אם גם בסבלנותה, התמדתה ונחישותה, גם ברגעים של עייפות והרמת ידיים מצדי. תודה לה על כך.

ספר זה לא היה נולד, לא היה קורם עור וגידים ולא היה רואה אור־עולם, ללא ויקטור, אחי, ממנהיגי מפ"ם, חבר־כנסת ושר לשעבר. הוא היה מעורב בכל צעד בדרך הארוכה ללידתו של ספרי; יוזם, עוזר, תומך ומעודד בכל שלב ובכל מהלך. הוקרתי העמוקה נתונה לו, באהבה ובהערכה.

ואחרונים אחרונים חביבים – last but not least – תודה לבני משפחתי: לבתי טלי ולבן־זוגה דורון ולבני דרור (דודו) ולבת־זוגו קתרין, ולנכדי אייל, יובל, אודי ולילי, שעודדו אותי בחום ובמסירות, בכל דרכי.

1924–1919

ההינתקות מאידיאולוגיה לאומית

הקומינטרן

תמה מלחמת העולם הראשונה. האימפריה העות'ומנית נעלמה, ובמקומה נכנס לפלסטינה הצבא הבריטי. תום שגב מתאר את רגע כניסת הצבא לירושלים בספרו **ימי הכלניות:** "המונים רבים החלו כעת להציף את הרחובות. ביובאר[4] לא ראה מימיו התלהבות עממית כל כך וספונטנית כל כך. ההתלהבות הייתה משותפת ליהודים ולערבים כאחד. כל חייל אנגלי שעבר ברחוב התקבל כגיבור".[5] בזירה הבינלאומית עשו הבריטים והצרפתים ניסיון לקבוע את עתידו של המזרח־התיכון עוד בטרם היה בידם, ולחלקו בין שתי המדינות. נציגיהם, סר סייקס האנגלי ופיקו הצרפתי, החליטו שסוריה תהייה שייכת לצרפת וכל השאר – לבריטים.[6] אבל הבריטים התקשו קצת למכור את הרעיון שגם פלסטינה, הקדושה לשלוש הדתות, תהיה – כמו מצרים, כמו עיראק – אזור בשליטתם. בעזרת הצהרת בלפור הם ניסו לשכנע את העולם לתת בכל־זאת את השליטה על פלסטינה לבריטים, והצליחו. חבר־העמים אכן הטיל על הבריטים את המנדט על פלסטינה.

מלחמת העולם הראשונה פרצה בגלל ניגודי אינטרסים בין הארצות הקפיטליסטיות על חלוקת משאבי הטבע של העולם. לקראת סופה, נדהמו המדינות הקפיטליסטיות האירופאיות המנצחות מהופעתו של גורם חדש ובלתי־צפוי. באו "עשרת הימים שזיעזעו את העולם", מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית שיבשה את חגיגות הניצחון של ארצות ה"אנטנטה".[7] נצחון המהפכה הסוציאליסטית ברוסיה עורר גל של הזדהות והתלהבות ברחבי העולם. המנון הפרולטריון – "עם האינטרנציונל ייעור יישגב אדם" – הידהד בכל פינה כמו "חופש שוויון ואחווה" בימי המהפכה הצרפתית. עשרת הימים הללו לא רק זיעזעו את העולם, אלא שינו את פניו שינוי היסטורי.

"המניפסט הקומוניסטי" של מרקס ואנגלס הפך מהלכה למעשה, מעשה שהביא למפנה היסטורי בהתפתחות האנושית, מתוך היומרה לחסל את הבעלות הפרטית על אמצעי הייצור, לשחרר את האדם מניצול, לשים קץ לשליטה של עם אחד על עם אחר ולהבטיח שלום לעולם וקץ למלחמות. דגלו המרכזי היה האינטרנציונליזם: לא עוד איבה בין העמים, אלא סולידריות בין הפועלים. האיבה שורה בין ההון לעמל, בין המנצלים ובין המנוצלים בכל הארצות, והסולידריות המעמדית הבינלאומית היא הנשק לטפל בה, כדי ליצור עולם ללא ניצול, ללא דיכוי לאומי וללא מלחמות.

בפני תנועת הפועלים הבינלאומית הועמדו שלוש שאלות מהותיות, שתעבורנה כחוט השני לכל אורך המאה ה־20: אינטרנציונליזם וסולידריות מעמדית או בדלנות לאומית; "פועלי

4 קונסול ספרד בירושלים באותה תקופה, הרוזן מביובאר אנטוניו לריטה.

5 שגב, ת (1999): *ימי הכלניות*, הוצאת כתר, עמ' 51.

6 הסכם סייקס־פיקו נחתם בין ממשלות צרפת ובריטניה בשנת 1916.

7 אנטנטה – ברית המדינות שלחמו במלחמת העולם הראשונה נגד גרמניה.

כל הארצות התאחדו" או "שלום־בית לאומי"; מלחמה בין מעמד למעמד או בין עם לעם: לבנים נגד שחורים, גרמנים נגד צרפתים, יהודים נגד ערבים — או לבנים ושחורים, גרמנים וצרפתים, יהודים וערבים נגד דיכוי לאומי וניצול מעמדי.

מבחן נוסף היה שאלת הדרך אל הסוציאליזם: האם יש לנקוט דרך רפורמיסטית — או מהפכנית, והשאלה השלישית — היחס למלחמה ולשלום. דעה אחת צידדה בהתנגדות מוחלטת לכל מלחמה, גם בין המדינות הקפיטליסטיות, וקראה להפנות את הנשק נגד האויב המעמדי בארצות הלוחמות. מולה התייצבו הדוגלים בעמידה לימין הבורגנות "שלנו", המצדדים באחדות לאומית בעת מלחמה. ויכוח זה הוביל לפילוג בתנועת הפועלים הבינלאומית, לזרם רפורמיסטי ולזרם מהפכני.

מהפכת אוקטובר הקנתה את הניצחון לדרך האינטרנציונליסטית המהפכנית ושוחרת השלום על פני דרכם של הבדלנות הלאומית, הרפורמיזם והמלחמות. ניצחון ראשון זה, של פריקת העול מהגב הכפוף כדי ש"ייעור ישגב אדם", של "לא אל, לא מלך, לא גיבור", הלהיב את העולם וחיזק את האמונה בנצחון המהפכה העולמית. למטרה זו הוקם הקומינטרן — האינטרנציונל הקומוניסטי השלישי.

האינטרנציונל הקומוניסטי היה לגוף שקבע את מהלך המהפכה הסוציאליסטית העולמית ואת הטקטיקה שלה. הזרם המהפכני צבר כוח. ביותר ויותר ארצות התארגנו מפלגות קומוניסטיות שביקשו להצטרף לקומינטרן. גם בקרב קהילות היהודים בארצות הקפיטליסטיות, שראו ברעיון האינטרנציונליזם המעמדי והסוציאליזם נשק חד, יעיל ובר־סיכוי לנצח את האנטישמיות בעולם הקפיטליסטי, כפי שניצח את האנטישמיות ברוסיה הצארית, גבר כוח המשיכה של הקומינטרן. השפעת הניצחון של מהפכת אוקטובר ניכרה גם ב"בונד" האנטי־ציוני וגם בשמאל הציוני, ואפילו בקרב חוגים דתיים בעלי זיקה לארץ הקודש.

הופתעתי למצוא בארכיון הקומינטרן את "מניפסט המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית חברה תחיית המתים" המובא להלן. מחשבתי הראשונה הייתה שמסמך זה בא אולי מחוגי החרדים, אולי מחסידיו של רבי נחמן מברסלב, שקברו נמצא באומן. בעת שהותי במוסקבה היה לי העונג להכיר את חסידיו בני־זמננו, כאשר עזרתי להם — באישור מפלגתי — לקבל אישור מהשלטונות הסובייטיים לעלות לרגל בהמוניהם לקברו, לראשונה מאז כינונה של ברית־המועצות. האם לאבותיהם יש זכויות יוצרים על המסמך, או שהוא קשור ל"מפלגה הקומוניסטית היהודית" ברוסיה של אותם ימים — האֶ.ק.פ? אולי ההיסטוריונים המקצועיים יפענחו את המסתורין.

מניפסט

המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית
חברה תחיית המתים

פרק I. היווצרות מק"פ והגשמת תפקידיה

אנו יהודים, פרולטרים מרוסיה, עדים להתמוטטות העולם הישן וללידתה של החברה

הקומוניסטית החדשה בדמותה של רק"פ[8], רואים חובה לעצמנו להופיע להגנת המהפכה החברתית העולמית, כדי להשיג בכך ניצחון סופי על עולם ההון.

פרק II. תפקידיה וחובותיה של מק"פ ב־ר.ס.פ.ס.ר.[9]

היהודים־הפרולטרים שחיו ברוסיה בתנאים איומים ביותר, בחוסר זכויות, נשאו על כתפיהם את עול הגזרות של תלייני הצאר.

כמשקל נגד לארגונים היהודים הפרולטריים, הנאבקים להשגת הסוציאליזם, ומתוך הבנה מלאה והערכה נכונה של תפקיד היהודים וחשיבותם במאבק המהפכני, הקים ההון ארגון ציוני רב־עוצמה. מן ההכרח שהפרולטרים ייאבקו במלוא הכוח נגד ארגון בורגני זה ונגד כזביו.

על מק"פ ברוסיה להקים קאדרים של פועלים בעלי הכרה, בעלי תודעה פוליטית והשכלה מקצועית, כדי שישמשו בעתיד מנהיגי המפלגה. אחד האמצעים למימוש מטרה זו הוא הקמת איגוד יהודי כלכלי, "הקואופרציה התעשייתית העובדת הרוסית־פלסטינית", בפטרוגרד. היהודים הפרולטרים צריכים להוכיח שגורלו של העם היהודי העובד יכול וצריך להיות מוכרע ללא הבורגנות.

פרק III. תפקידי מק"פ באינטרנציונל

לאחר שחינכה ב־ר.ס.פ.ס.ר קאדרים של פעילים מצטיינים, הן מפלגתיים והן בעלי מקצוע, מארגנת מק"פ איגודי עבודה תעשייתיים יהודיים בכל הארצות, ומנהלת בה־בעת הסברה ותעמולה בעיתונים ובכתבי־עת, בעל־פה ובכתב, במטרה להטות את המוני הפרולטרים היהודים מהציונים. מק"פ מכירה בחשיבות תפקידיה בקרב הפרולטריון היהודי באינטרנציונל, כל עוד העולם הקפיטליסטי קיים עדיין, ומייחסת חשיבות רבה במיוחד לפעילות היסודית של המפלגה. על־כן היא מכונה "חברת' תחיאת' המעית'ים", שם שמשמעותו, על־פי האגדה היהודית, גאולה מהעולם הישן.

פרק IV. תפקידיה וחובותיה של מק"פ בפלסטינה

על מק"פ להקים מרכז לפרולטרים יהודים שישמש דוגמה בכל העולם. למטרה זו היא מכשירה ב־ר.ס.פ.ס.ר פעילים איתנים ומסורים, הן מפלגתיים והן מומחים מקצועיים, ושולחת אותם לפלסטינה, לארגן איגודי עובדים תעשייתיים. עם זאת, אין מק"פ תובעת זכות לשלטון פוליטי בפלסטינה. פעילותה צריכה להתבטא בראש ובראשונה במאבק במפעלים הקפיטליסטיים בפלסטינה, ובכך לשים קץ להשפעת הציונים.

פרק V. תפקידיה התרבותיים־השכלתיים של מק"פ

בד־בבד עם חשיבות משימותיה של מק"פ ותפקידה במהפכה העולמית החברתית, יש למק"פ משימות חשובות גם בתחום התרבותי וההשכלתי, היות שהיהודים בכל

8 רק"פ – המפלגה הקומוניסטית הרוסית.

9 ר.ס.פ.ס.ר – הרפובליקה הרוסית הסובייטית הפדרטיבית.

העולם שימרו את אחדותם כעם היסטורי. היהודים חוו תקופה קשה, הן בפלסטינה והן מחוצה לה, ועל־כן הם מוכנים, מהר יותר מכולם, למהפכות המובילות לעתיד טוב יותר. אנו, מק"פ, חברה תחיאת' המעית'ים, נבהיר את כל האמת לפרולטרים היהודים, שמיליונים מהם פזורים על פני כל כדור־הארץ. הם יבינו אותנו טוב יותר מכל אחד אחר, ויבואו לסייע לנו במימוש משימות מק"פ. הם ינהלו בקרב חבריה פעילות תרבותית השכלתית, פתיחת מועדונים, ארגון הרצאות ושיחות, והוצאת עיתונים וחוברות. הם יפעלו בקואופרטיבים התעשייתיים, יפתחו מסעדות ובתי ילדים, במטרה לחנך את הדור הבא על־פי השקפת עולם קומוניסטית.

פרק VI. תפקידי מק"פ בהכוונת החיים הפוליטיים והכלכליים, הן בפלסטינה והן באינטרנציונל

בהיותה הגוף המנהיג המרכזי של כל איגודי העובדים היהודיים, אשר יפעלו על־פי הוראותיה, כשהיא מצדה מקבלת הוראות מהקומינטרן, תוכל מק"פ להנהיג את החיים הפוליטיים ולכוון את התחום הכלכלי והטכני באזור.

פרק VII. השקפת מק"פ על קיומה העתידי בפלסטינה וקשריה עם האינטרנציונל

מק"פ, הקשורה קשר פוליטי בל יינתק לקומינטרן, צריכה להוות אחת מקבוצות החברה הקומוניסטית הכלל־עולמית הגדולה. מק"פ מכריזה:

1. תחי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית, תחיאת' המעית'ים!
2. תחי ברית העמלים הקומוניסטית הכלל־עולמית – האינטרנציונל ה־3!
3. תחי ר.ק.פ, האוונגרד של הפרולטריון הכלל־עולמי!
4. תחי המהפכה החברתית הכלל־עולמית!
5. יחי הניצחון הכלל־עולמי של העמלים על ההון!
6. תחי אחוות העמים!
7. יחי הסוציאליזם!

תוכנית פלסטינית מול תוכנית אוניברסלית

השפעתה של מהפכת אוקטובר ניכרה גם בארץ. הקמת הקומינטרן דרשה מתנועת הפועלים בכל ארץ הכרעה לא רק בשאלת הדרך לסוציאליזם – מהפכה או רפורמיזם – ולא רק בשאלת היחס למלחמה: הצטרפות למלחמה לימין הבורגנות הלאומית, או התנגדות למלחמה והפניית הנשק נגד האויב המעמדי. נדרשה הכרעה גם ביחס לשאלה הלאומית בכלל – אינטגרציה לאומית או בדלנות לאומית; המאבק המעמדי והמאבק הלאומי – מה עיקרי ומה משני. הזרם הבן־גוריוני בתנועת הפועלים בפלסטינה נשאר נאמן לאינטרנציונל השני,

הרפורמיסטי, ויחד איתו התייצב נגד האינטרנציונל השלישי המהפכני, תמך ב"אינטרבנציה"[10] של המדינות הקפיטליסטיות וביניהן אנגליה, שזה עתה יצאה ב"הצהרת בלפור". לעומתו, התייצב חלק אחר של תנועת הפועלים בארץ לימין מהפכת אוקטובר ושאף להתחבר ל"עולם המחר". בתקופה הנידונה היו פועלי־ציון (שמאל) והמפ"ס[11] הכוח העיקרי בחלק זה.

השאיפה להצטרף לקומינטרן הייתה אחד הגורמים המכריעים שהביאו לפילוג בפועלי־ציון ולהקמתה של המפ"ס. תרגום שאיפה זו למציאות הפלסטינית נגע לא רק לשאלה בעד או נגד מהפכת אוקטובר, אלא גם לשאלת היחס למנדט הבריטי (ולהצהרת בלפור) והיחס לעם הערבי הפלסטינאי.

חדירת רעיונות הקומינטרן למזרח־התיכון בכלל ולפלסטינה בפרט, לא נבעה מ"אימפריאליזם אידיאולוגי" של מוסקבה והקומינטרן, כפי שטוענים אחדים מההיסטוריונים. היא גם לא הייתה תוצאה של מיסיונריות קומוניסטית זרה, אלא נבעה מן הסתירות המעמדיות בקרב האוכלוסייה המקומית ובינה ובין השלטון הזר. התקוממויות עממיות נגד פיאודלים מנצלים ושלטון זר מדכא שקדמו להקמת הקומינטרן, הן ההוכחה לכך.

אכן, מפ"ס שאפה להיות חלק מקו החזית של המהפכה העולמית מיד עם הקמת הקומינטרן. עוד בטרם נידונה בקשת המפלגה – שנקראה עדיין "מפלגת הפועלים הסוציאליסטית (פועלי־ציון)" – להתקבל אל שורות הקומינטרן, נערכו נסיונות מצד ראשי מפלגה זו בארץ ליצור קשר עם הקומינטרן. כך, למשל, במכתב מיום 9.8.1920 (מסמך 7886) אנו לומדים שמיכאל קון השתתף בקונגרס ה־2 של הקומינטרן, כנציג המפלגה הסוציאליסטית בפלסטינה. במכתב הוא ביקש מן הוועד־הפועל של הקומינטרן "עזרה כספית לניהול הפעילות בפלסטינה, במצרים ובסוריה: להוצאת עיתון ביידיש, כרוזים בערבית וביוונית (שפה מדוברת באלכסנדריה) ולפעילות תעמולה בקרב הצבא הבריטי והגדוד העברי."

מסמך נוסף של קון, מיום 27.8.1920 (מסמך 7887), מלמד שבקונגרס ה־2 של הקומינטרן התקבלה המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית (פועלי־ציון) במעמד של דעה מייעצת. כיוון שכך, ביקש קון – בשם המפלגה – "להשתתף בכנס עמי המזרח בבקו, בזכויות מלאות".

ביום 18.9.1920 שלחו מיכאל קון וי. מאירסון תזכיר לקומינטרן (מסמך 7888), בדבר "ייסוד המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית (פועלי־ציון) בנובמבר 1919, בהשתתפות קצת יותר מ־400 חברים".

מסמך נוסף מאותה תקופה, ללא ציון תאריך (מסמך 1957), מדווח כבר על הקמת מפלגה קומוניסטית בארץ, ועל "ההחלטה להקים בפלסטינה מפלגה בלתי לגלית, על בסיס עקרונות הטריטוריאליות, עם סקציות לאומיות, ולא מפלגות קומוניסטיות לאומיות נפרדות." וכך מסתיים המסמך: "בישיבה האחרונה של הקומוניסטים הפלסטיניים הוקמה המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. בשם מק"פ, אני מצטרף בהתלהבות רבה לאינטרנציונל הקומוניסטי ומבקש לקבל אותנו כסקציה של האינטרנציונל הקומוניסטי בפלסטינה."

10 אינטרבנציה – פלישת כוחות צבאיים של אנגליה, צרפת, ארצות־הברית, יפן ומדינות קפיטליסטיות אחרות לתוך הרפובליקה הסובייטית, לעזרת ה"לבנים" ונגד הצבא האדום.

11 מפלגת הפועלים הסוציאליסטית (פועלי־ציון).

תהליך קבלת המפלגה לקומינטרן נמשך כחמש שנים.

דבריהם של נציגי מפ"ס (פועלי־ציון) מעידים שבראשית הדרך התמקדה המפלגה בבעיות המקומיות. אחת הבקשות הראשונות של המפלגה הייתה תמיכה כספית, שתאפשר פעילות בתחומי פלסטינה ומצרים – שתיהן בשליטה בריטית – במטרה להקים מפלגה שתהיה חלק מהקומינטרן. מאירסון, הדובר המרכזי, לא ייצג את הקומוניסטים המצריים, למרות שבמכתביו לקומינטרן הזכיר "דיון עם אישים קומוניסטים במצרים, בשאלת המאבק המשותף נגד הקפיטליזם המתהווה בארץ ונגד הכובש הבריטי." לדבריו, אלה היו "שתי המטרות היסודיות שהבדילו את המפלגה משאר המפלגות בארץ." הארגון, לדעתו, היה חייב להיות "אינטרנציונליסטי טריטוריאלי, יהודי־ערבי; ולא מורכב משתי מפלגות נפרדות – יהודית וערבית." עמדות אלה של מאירסון וחבריו במפ"ס תאמו את עמדות הקומינטרן. עקרון הטריטוריאליות של המפלגות היה תנאי בל־יעבור להצטרפות לקומינטרן. האינטרנציונל הקומוניסטי היה בנוי מסקציות ארציות שארגנו בתוכן פועלים מכל הלאומים החיים בכל אחת מן הארצות.

הדיון הראשון בוועד־הפועל של הקומינטרן על בקשת המפ"ס להתקבל כסקציה של הקומינטרן התקיים ביום 21.9.1920, פחות משנה אחרי הקמתה של מפלגת הפועלים הסוציאליסטית (פועלי־ציון). עוד בהיווסדה, מחקה המפלגה את המילה "יהודית" משמה, ובכך הדגישה את העיקרון האינטרנציונליסטי, שמשמעותו בארץ הייתה ארגון יהודי־ערבי אחד. עיקרון זה בא לידי ביטוי בולט בפעילותה בקרב פועלי הרכבת בחיפה, ובפניות ישירות אל ציבור הפועלים הערבים, וזאת עוד בטרם החל הדיון על קבלת המפלגה לשורות הקומינטרן. גם בראיית פלסטינה כארץ ערבית תחת כיבוש זר לא היו הבדלי דעות בין הקומינטרן לבין המפלגה המקומית – ומכאן גם לא בהערכה שהפוטנציאל המהפכני טמון במאבק לשחרור לאומי של העם הערבי הפלסטינאי.

הבדלי הדעות בין הקומינטרן לבין מפ"ס, שהתגלו כבר בתחילת המשא־ומתן על קבלת המפלגה בארץ כסקציה של הקומינטרן, נבעו מנקודות הראייה השונות של שני הצדדים – האחת אוניברסלית והשנייה מקומית. הוכחה לכך הם דברי מאירסון במסמך שלהלן, בדבר רצונה ונכונותה של המפלגה להינתק מן האידיאולוגיה הלאומית ודרכי יישומה בארץ: "הישענותנו על הקומינטרן תאפשר לנו לייחד את תדמיתנו ביתר בהירות ולהיבדל באורח ברור מכל יתר המפלגות היהודיות והערביות המכנות את עצמן סוציאליסטיות ונותרות לאומניות ביותר ברוח פעילותן."

לעומת שאלות אלה, שנבעו מהפרובלמטיקה הפלסטינאית המקומית, הועלו גם נושאים אוניברסליים, שהקומינטרן דרש מכל המפלגות המבקשות להצטרף לשורותיו, כמו הדרישה להמיר את המונח "סוציאליסטית" בשם המפלגה במונח "קומוניסטית", והכורח להקים ארגון בלתי־לגלי ולשלב פעילות לגלית ובלתי־לגלית. בשאלות אלו הייתה המפלגה נכונה להיפתח.

דרישת הקומינטרן למחוק את התוספת "פועלי־ציון" משם המפלגה, גם היא נבעה – מבחינת הקומינטרן – מנימוקים אוניברסליים של עקרון הטריטוריאליות, גם לגבי הפועלים היהודים בארצות הקפיטליסטיות השונות. נראה לי שדרישה זו הייתה קשה ובעייתית יותר בעבור נציגי המפלגה, בדיון ראשון זה. ספק אם תשובותיהם של מאירסון וקנן בדבר האופי

הטקטי של עמדתם בנידון שכנעו את חברי הוועד־הפועל של הקומינטרן. ניתן להניח שלעמדתם היה גם רקע אידיאולוגי, שנבע מקשיי המעבר מאידיאולוגיה לאומית לאידיאולוגיה אינטרנציונליסטית, מהיחס לקהילות היהודיות בעולם בכלל ול"וולטפרבנד"[12] בפרט בכל הקשור למשאלת העלייה לפלסטינה.

עדות להבדלי דעות בנידון אפשר למצוא חצי שנה מאוחר יותר. בישיבת הועה"פ של הקומינטרן מיום 14.7.1921 נתקבל נציג המפלגה סער כ"נציג פלסטינה, בעל דעה מייעצת" (מסמך 7873). אבל בישיבה של הוועד־הפועל מיום 25.3.1922, שבה נידונה בקשת הוולטפרבנד להתקבל לקומינטרן, נתקבלה החלטה על סילוקו של סער מחברות בוועד־הפועל של הקומינטרן, היות שבכינוס הוָולטפרבנד באוקטובר 1921 הוא הצביע – בניגוד לעמדת הקומינטרן – עם הרוב הציוני כנגד המיעוט הפרו־קומוניסטי. הוועד־הפועל של הקומינטרן ראה בכך אמנם התנהגות בלתי־ראויה של סער והעניש אותו, אבל שמר על זכות הייצוג של המפלגה בוועד־הפועל של הקומינטרן, תוך דרישה אולטימטיבית, שהמפלגה תנתק את עצמה מפועלי־ציון.

הוויכוח בין המפלגה לקומינטרן, שהחל כוויכוח סמנטי וטקטי, במשא־ומתן בספטמבר 1920, עבר בהכרח לפסים אידיאולוגיים בשלב השני של המשא־ומתן, במרץ 1922, ונסב סביב כמה סוגיות: "הפרויקט הפלסטינאי" של הוולטפרבנד, עמדת המפלגה לגבי הוולטפרבנד, והקשר בין פלסטינה לקהילות היהודיות בארצות הקפיטליסטיות בכלל ושאלת העלייה בפרט. גם השלב השני בדרך אל הקומינטרן הוכיח, שנקודת המוצא של הקומינטרן נשארה התפישה המעמדית האוניברסלית וצורכי המאבק בארצות הקפיטליסטיות באירופה ובאמריקה, שהיו בהן קהילות יהודיות גדולות. נקודת המוצא של המפלגה בארץ הייתה, לעומת זאת, הצורך במאבק לעצמאות ולהשגת מטרות המהפכה העולמית, בתנאים וביחסי הכוחות המיוחדים לקטע זה של קו החזית.

פרוטוקול הישיבה של הוועד־הפועל של הקומינטרן. בארכיון הקומינטרן מצאתי נוסח אחד בכתב־יד כפי שנרשם במהלך הישיבה עצמה ונוסח נוסף, מודפס, שנעשה אחריה.

21.9.1920

זינובייב: אנו ניגשים כעת לשאלת פלסטינה, שעליה יש לנו שני מרצים.

מאירסון (נציג מפלגת הפועלים הסוציאליסטית, "פועלי־ציון"): הגשתי כבר דו"ח לקומינטרן, משום כך יש לי רק הערות נוספות, שאני רואה אותן כנחוצות. ראשית, ברצוני להפיג אי־הבנה כלשהי שנוצרה סביב תדמיתה של מפלגתנו. נודע לי באירופה וגם כאן ברוסיה, שאי־אלו קבוצות מצביעות על קִרבה בינינו לבין מפלגות "פועלי־ציון". ברצוני לנתק את מפלגתנו, אחת ולתמיד, מקִרבת־דם זו. מפלגות אלו, המכריזות על קִרבה איתנו, אינן שמות לב לכך שאנו השלכנו מתוך שמנו את המלה "יהודית", ובנצלן את העובדה שהשם "פועלי־ציון" נשאר, הן כופות עלינו את

12 ולטפרבנד – הארגון העולמי של פועלי־ציון.

קִרבתן. ברם במציאות אנו נתונים כל העת במאבק איתן בקרב הפועלים היהודים, שם אנו נתקלים במפלגות אלו. אנו יכולים אף לומר, שבמאבק זה גדלה מפלגתנו והתחזקה. השארנו את השם "פועלי־ציון" בשל התנאים הפוליטיים שבהם היינו נתונים אז, וכן בשל שיקולים טקטיים.

מפלגתנו היא מפלגה צעירה. היא התארגנה לפני כמה חודשים בסה"כ (עוד לא מלאה לה שנה). קדמו לה קבוצות בפלסטינה ובמצרים, שכונו סוציאליסטיות־עצמאיות. קבוצות אלו לא נכללו במפלגה היחידה שפעלה אז, "פועלי־ציון", מפני שלא הסכימו לפרוגרמה שלה. בוועידה שנערכה לפני שנה הכריזו החלק הקומוניסטי של "פועלי־ציון" והקבוצות הסוציאליסטיות, שבמצרים ובפלסטינה אין מקום למפלגות לאומיות, ושכל קומוניסט ישר חייב לעשות את כל שתלוי בו כדי להקים מפלגה קומוניסטית אחת בארצות הללו. בכיוון זה ניהלנו את פעולותינו. כדי לאפשר למפלגה כזאת לאגד בתוכה את כל הפועלים, ללא הבדלים לאומיים, נמחקה משמה המלה "יהודית". הפעילות העיקרית בתחילת הדרך כוונה ליישור ההבדלים הקיימים בין פועלים יהודים לפועלים ערבים. בין היהודים היו אז זרמים שונים.

בקרב הפועלים היהודים היו בעבר, ו[יש] עד היום, שתי מפלגות: "הפועל־הצעיר" ו"אחדות־העבודה". ריכזנו את כל כוחותינו למאבק בהתאחדות הסוציאליסטית והלאומנית שהתקיימה אז. הייתה זו פדרציה של פועלים יהודים שלא קיבלה לתוכה ערבים. ובכן, כנגד איגוד מקצועי שוביניסטי זה כוון מאבק מפלגתנו. עוד תופעה עצובה ביותר הייתה באותם ימים בקרב הפועלים היהודים, שהם – כמו גם הבורגנות היהודית – נשאו את עיניהם לעבר האנטנטה. אז החלה בקרב הפועלים היהודים תנועה שמטרתה הייתה הקמת חטיבות לעזרת "הלבנים". נאלצנו להיאבק גם נגד השתתפותם של פועלים יהודים במה שכונה "האסיפה המכוננת היהודית".

בקרב הערבים פתחנו בתעמולה לסולידריות ולאחדות כל הפועלים, וכן להקמת איגודים מקצועיים. היה הכרח להעניק לפועלים הערבים חינוך איגוד־מקצועי פוליטי וחברתי. משניגשנו לעבודה זו פנינו קודם כל אל עובדי הרכבת בפלסטינה. כאן נתקלנו במכשול גדול, כיוון שלא היו לנו די פועלים ערבים אינטליגנטיים, שיוכלו לנהל תעמולה ברוחנו בקרב הפועלים הערבים. רצינו למלא חסר זה ופנינו למצרים, שם הייתה כבר תנועה איגוד־מקצועית וקונפדרציה של איגודים מקצועיים, אך גם קונפדרציה זו הייתה נתונה להשפעת הקבוצות הלאומניות המצריות. הודות למגע עם פועלים מצרים הצלחנו להקים את הקבוצה הקומוניסטית הראשונה.

כאן, אגב, נתקלנו בתופעה דומה לזו שנתקלנו בה בפלסטינה: גם כאן קמה בקרב הפועלים תנועה דמוקרטית, שלא נבדלה הבדל גדול מזו הלאומנית. הערכנו תנועה זו הערכה משלנו, לא כפי שחוגי הבורגנות והפועלים היהודים ראו אותה עד כה. גם אותנו ניסו לשכנע שתנועה זו, הפועלת בסוריה ובמצרים, היא תנועה של ליסטים, בדואים שמנצלים אותה לשם שוד ואלימות; מאידך גיסא, אמרו הללו, ברי שזוהי תנועה לשחרור לאומי. אנו, כמובן, השתדלנו לא להפריז בהערכת תנועה זו, אבל גם לא להמעיט בערכה. הבחנו בבירור שיש בתנועה צדדים שאפשר לנצלם היטב ברוח

מהפכנית. הבחנו, למשל, שבמקומות מסוימים כוונה תנועה זו למאבק בעל אופי אגררי נגד הצבאות הבריטיים ואילו במקומות אחרים היה לה אופי פוליטי טהור. כך, למשל, בגבול הסורי־פלסטיני התחוללה התמרדות של ערבים נגד הצרפתים. היא החלה מסירובם של איכרים להניף את הדגל הצרפתי בכפרם ולשגר משלחת לפגישה עם גנרל צרפתי. ובכלל, בהתמרדויות אלו שמנו לב לכך, שתמונות ההתמרדות של הבדואים עוותו, ושבמציאות אופיין היה אחר. התמרדויות אלו הוכיחו לנו שהאוכלוסייה הערבית מתעוררת והולכת, מתחילה להבין בהדרגה את האינטרסים שלה ולתת להם ביטוי. משום כך התחלנו לנהוג יחס חיובי אפילו בתנועה ערבית לאומנית זו; וניסינו ליצור איתה מגעים. מעניין לציין, שאת גילוי־הדעת שלנו ל־1 במאי הפיצו נציונליסטים אלה בשפה הערבית, רק מפני שהוא כוון נגד האנטנטה.

במה, אם כן, מתבטאת פעילותנו כעת? אנו פותחים במקומות רבים בפלסטינה ובמצרים מועדונים אינטרנציונליסטיים. יש לציין שבקרב הערבים קיים יחס חשדני לא רק כלפי היהודים אלא כלפי כל הפועלים האירופים. החשדנות נובעת מכך שבמצרים קרה לא פעם, שבעת שביתות עמדו הפועלים הערבים עד הסוף, ואילו הפועלים האיטלקים שברו אותן. לכן, כאשר אנו מדברים על סולידריות, הם כלל אינם מתייחסים באמון לפועלים האירופים. במטרה לשבור אי־אמון זה אנו מקימים מועדונים אינטרנציונליסטיים, כדי לקרב את הפועלים הערבים לאירופים.

צעדינו הראשונים הצליחו עד כה. במצרים, שם אין כלל מפלגה סוציאליסטית, הצלחנו לשכנע השנה 18,000 פועלים לשבות ב־1 במאי. בעצרת בפלסטינה השתתפו פועלים ערבים, יוונים ואיטלקים, ושם הנפנו לראשונה דגל שעליו נכתבה בשפה הערבית הכרזה "פועלי כל העולם התאחדו!" כל העת ניסו לשכנע אותנו שהפעילות בקרב הערבים היא בלתי־אפשרית, אבל צעדינו הראשונים הוכיחו ממש את ההפך. השתכנענו מייד שהסיכויים למהפכה כאן טובים ביותר. אין טעם להרחיב את הדיבור על הקשיים שבהם אנו נתקלים.

את פעילותנו ניהלנו באופן מחתרתי למחצה, בגלל הבילוש ומצב הכיבוש הקשה של פלסטינה הערבית. לא יכולנו לעבוד באופן לגלי. היינו חייבים לחשוב בזהירות וברצינות רבה לפני שצירפנו חברים חדשים למפלגה. זוהי הסיבה שיש במפלגתנו חברים לא־רשמיים חדשים רבים. מספר חברי מפלגתנו הגיע ל־400. אלה הם החברים הפעילים והמסורים ביותר, המוכנים לכל הקרבה שהיא, עד כדי הקרבת חייהם למען המהפכה. נגדם מופעלים לא רק אמצעים משטרתיים, אלא החברה כולה — זו היהודית וזו הערבית — ניצבת נגדם. בקרב החברה היהודית החרם מופעל לא רק מצד הבורגנות אלא גם מצד הפרולטרים, אפילו מצד כאלה המאורגנים במפלגה הסוציאליסטית, המגדירה עצמה כאן כקרובתנו.

אני חוזר ומציין: מפלגתנו שמה קו מפריד בינה ובין המפלגות הקיימות כיום בפלסטינה, בכך שכמפלגה טריטוריאלית אין, מנקודת ראותה, מקום למפלגות סוציאליסטיות לאומיות בפלסטינה ובמצרים. תוצאות פעילותנו עד כה הוכיחו לנו, שהפרספקטיבה שהצבנו לעצמנו ניתנת להגשמה והיא נכונה, שאת האוכלוסייה הערבית של פלסטינה ומצרים אפשר לדחוף בקלות לעבר מהפכה אגררית,

שהמרידות בעלות האופי האגררי פורצות פה ושם כבר עכשיו. ברוח זו פעלנו עד כה וברוח זו בכוונתנו להמשיך לפעול. ניסינו להרחיב את פעילותנו בקרב הצבאות הבריטיים השוהים במצרים, והבחנו שאפשר לעשות רבות בקרב החיילים האוסטרלים, האנגלים וההודים. כאן מצאנו הדים לססמאותינו בכל מקום. בפעילות זו ברצוננו להישען על הקומינטרן. הישענותנו עליו תאפשר לנו לייחד את תדמיתנו ביתר בהירות, ולהיבדל באורח ברור עוד יותר מכל המפלגות היהודיות והערביות המכנות את עצמן סוציאליסטיות ונותרות לאומניות ביותר ברוח פעילותן.

שבלין: האם יש למפלגתכם פרוגרמה, עיתונים, ובאיזו שפה? כמה חברים יש במפלגה הערבית וכמה במפלגה היהודית? מה הם היחסים בין מפלגה זו לבין הארגון היהודי הבינלאומי של "פועלי־ציון"?

גורביץ': החבר ציין בנאומו שסיבות טקטיות אילצו אותם להשאיר את השם "פועלי־ציון". מעניין מה היה טיב הסיבות הטקטיות הללו...

בוכרין: אמרתם שאתם מצויים באופוזיציה חריפה לרחוב היהודי כולו, ואפילו לחלק של הפועלים. אם כך, היה עליכם להציג באופן חריף על אחת כמה וכמה את נקודת־ראותכם, ולא לאמץ לעצמכם שם אופורטוניסטי.

צתאקאיה (נציג גרוזיה): החבר אמר שיש להם 400 חברים. האם המספר הזה כולל רק את החברים, או גם את "האוהדים" המתרכזים סביב מפלגתכם?... שאלה נוספת, מעניין מהו ההרכב של מפלגתכם: בינלאומי או לאומי?

מאירסון (המרצה): בתשובה על השאלה בדבר הפרוגרמה שלנו, עלי לומר שבאסיפה המכוננת לא התקבלה פרוגרמה עקרונית. עבדנו אז בתנאים שלא אפשרו לעסוק בדברים כאלה. יכולנו אז לעבד פרוגרמת פעולה, פרוגרמה טקטית, ומשום כך עיבדנו אז את הנקודות שעליהן דיברתי, כלומר, המאבק בתנועה השובינית־לאומנית, היהודית והערבית כאחד. לאחר מכן עיבדנו את הטקטיקה למאבק "בגדודים הלבנים". בכך הסתכמה כל הפרוגרמה שלנו, שעובדה באסיפה המכוננת.

גורביץ': האם העליתם את ססמת הדיקטטורה של הפרולטריון?

מאירסון: כן, העלינו גם ססמה זו. העלינו אותה, למשל, כאשר ניהלנו מאבק ב"אסיפה המכוננת", שכינסה את היהדות בפלסטינה ובמצרים.

גורביץ': כפי שהבנתי, בדו"ח הראשון שלך הדגשת את המאבק נגד "האסיפה המכוננת" רק משום היותה יהודית. האם נאבקתם בה גם משום שהיא ארגון בורגני־דמוקרטי?

מאירסון: נאבקנו לא רק באסיפה המכוננת הלאומית; להפך, הדגשנו שהאסיפה המכוננת לא תוכל להיות ממסד שלטוני. כנגד האסיפה המכוננת העלינו את ססמת הדיקטטורה של הפרולטריון.

באשר לפרסומים, יש לציין את הקשיים הגדולים שבהם נתקלנו בהדפסת הספרות התעמולתית. ראשית היו קשיים טכניים, אחר־כך גם פוליטיים. ברחוב היהודי, שבו לא נתקלנו בקשיים טכניים, נתקלנו בקשיים מכיוון אחר: יש תנועה שאוסרת להדפיס כל דבר שאינו כתוב עברית. כך, למשל, בית־הדפוס שבו הודפס הביטאון הראשון שלנו הוחרם על־ידי כל החברה. למרות כל הקשיים ניגשנו להוצאת ירחון, הדפסנו

חוברות וכן כרוזים בשפה הערבית. אך ברצוני לחזור ולציין: הצרה הייתה שאחרי הופעת הגיליון הראשון של ירחוננו החלו רדיפות נגד בית־הדפוס, והעניינים הגיעו עד כדי כך, שבעל הדפוס נאלץ לעקור לדמשק. כך, שבדרך־כלל נאלצנו להסתפק בפרסום כרוזים וחוברות ביידיש ובערבית. כל החומר הזה היה עמי, אך נאלצתי להשאירו בברלין, אצל מזכיר הלשכה המערבית, שהבטיח לשגרו עם הבלדר הראשון.

כעת אשיב על השאלה אודות יחסיה של מפלגתנו עם מפלגות אחרות, כמו למשל "פועלי־ציון". "פועלי־ציון" היא מפלגה בעלת ביטוי לאומני ברור. אנו הכרזנו על מפלגתנו כעל מפלגה טריטוריאלית. בכך כבר ניכר הבדל גדול מ"פועלי־ציון". "פועלי־ציון" היא ברית כל־עולמית שמפלגתנו אינה שייכת אליה. למפלגה יש קשרים עם קבוצות קומוניסטיות שונות בתוך "פועלי־ציון", כמו למשל עם זו שבאוסטריה, כיוון שהם מעונינים בתעמולה קומוניסטית ועוזרים לנו בכסף ובאנשים. אך קשרים עם הברית הכל־עולמית אין לנו. בוועידה האחרונה של הברית הכל־עולמית מפלגתנו נכחה אמנם, אך לא הצטרפה.

לשאלה, בתוקף אלו סיבות טקטיות הגדרנו את עצמנו כמפלגה סוציאליסטית (פועלי־ציון) — הסיבות ברורות. בהיותנו נתונים בעול הכובשים הבריטיים לא יכולנו לייסד מפלגה סוציאליסטית חדשה בפלסטינה ובמצרים, וכיוון שרצינו לפעול באופן לגלי, להוציא עיתונים וחוברות, להקים מועדונים וכדומה, נאלצנו להסכים לשם זה, כדי שהשלטון יתייחס אלינו כאל מפלגה ישנה, שפעילותה הותרה לפני 15 שנה. מפני שמפלגת "פועלי־ציון" לא הייתה קיימת אז, יכולנו להשתמש בשמה באורח חופשי לחלוטין. תוך כדי כך, כפי שכבר אמרתי, מחקנו מהשם את המילה יהודית, כדי להדגיש בכך את השוני מהמפלגה הקודמת. אין ספק, שהוועידה השנתית הבאה תוותר על שם זה. עד כינוס הוועידה הזאת אנו נאלצים לקחת בחשבון שם זה ולשאת בו.

כעת אשיב על השאלה בדבר 400 חברי המפלגה, והאם הם חברי האיגוד המקצועי. כאשר דיברתי על מספר חברי מפלגתנו ציינתי, שמדובר בחברים הפעילים ביותר, המוכנים להקריב הכל למען הפעילות. סביב המפלגה קיימים גם האיגודים המקצועיים, כפי שצוין בנייר העבודה שהגשתי לכם. השפעתנו מתרחבת והולכת מיום ליום, וכפי שציינתי כבר קודם לכן, ארגנו שביתה שהשתתפו בה 17 אלף פועלים. במפלגתנו מצוי, כמובן, מספר רב של יהודים, כיוון שיהודים התארגנו כבר קודם לכן, ואילו ארגונים ערביים לא היו קיימים כלל בעבר. מפלגתנו היא הראשונה המנסה לאחד את הערבים. משום כך בין החברים הרשומים במפלגתנו יש מספר רב של פועלים יהודים, אך בשוליים, בחוגי השפעתנו, גדול מספר הפועלים הערבים בהרבה. מספר הערבים במפלגה מגיע ל־18%. הדבר מוסבר קודם־כל, כפי שכבר ציינתי, בכך שהעבודה בקרב הפועלים הערבים החלה רק עתה, וכן מפני שבקרב הערבים יש אי־אמון גדול בכל הפועלים היהודים. כעת הדבר נעלם והולך באופן הדרגתי.

לא ייחסנו חשיבות רבה לעובדה שצירפנו לשמנו את המושג "סוציאליסטית",

וזאת מפני שידענו שיש גם ארגונים אחרים, בעלי קשר קרוב עם האינטרנציונל ה־3 שנשאו שם כזה. משום כך חשבנו, שכדי לנצל את המצב הלגלי, אנו יכולים להשתמש בשם זה.

אבל כעת, אם הוויתור על שמות אלה וירידה למחתרת יוצגו לנו כתנאי קבלה לאינטרנציונל, אנו נקבל, כמובן, ונגשים הכל.

גורביץ׳: לדעתי, הקומינטרן חייב לקחת מפלגה צעירה זו תחת חסותו ולסייע לה סיוע כל־צדדי, אך אני מניח, שלקבל אותה ללא דיחוי לקומינטרן יהיה צעד נחפז ובלתי־זהיר. ברור שהעניין אינו בשם בלבד. השם מוכיח הרבה, אך לא הכול. ברצוני לציין, שלאחרונה קובעות מפלגות קומוניסטיות שונות זמן־סטאז׳ מסוים לפני קבלת חברים למפלגה. דבר זה הכרחי גם לכל מפלגה צעירה המתקבלת לקומינטרן. מפלגה זו לא עיבדה עד כה אפילו פרוגרמה משלה. היא תעשה זאת רק בוועידה הבאה שלה, והיכן הערובה שבוועידה הבאה לא יאשר הרוב החלטה הנוגדת את ההצטרפות לקומינטרן? זאת ועוד: בשל מיעוט חבריה, יכולה המפלגה פשוט להיעלם ביום בהיר אחד. היכן הערובה, שבמקום המפלגה שנעלמה לא תבוא מפלגה אחרת, שתאמץ את שמה של זו שנעלמה (כפי שנהגה מפלגה זאת) ותפעל בשם האינטרנציונל? נוכח מיעוט־החברים במפלגה אפשר לקבלה כקבוצה. זאת הסיבה לכך שהח׳ בוכרין ציין, שהמפלגה שגתה כאשר תוך מאמץ להיות חוקית, לא הקימה מנגנון מחתרתי, שהיה צריך לשמש כמרכזה. אני חוזר ואומר: על הקומינטרן לקבל מפלגה זו כקבוצה, לסייע לה בספרות ובכסף ולערוך לה מבחן.

בוכרין: עלי להזהיר — או ליתר דיוק להזכיר — לחברים, ראשית, שבשאלה זו יש כבר החלטה מסוימת של הקומינטרן, מכאן שיש להימנע מקבלתה של החלטה שנייה. שנית, בתחילת ההחלטה יש לומר כמה מילים חמות. אנו מברכים את לידתה של המפלגה הצעירה. ברצוני לומר כמה מילים לעצם העניין: ראשית, עלינו לברך על כך שחברינו עשו כמה צעדים קדימה, וכך, למשל, לא רק הכירו בעקרון הטריטוריאליות, אלא הם מגייסים ערבים. זוהי התופעה החשובה ביותר במהותה. הדבר יוצר, לדעתי, בסיס למחשבה שמפלגה זו, שעדיין איננה גדולה, תתאים את עצמה באופן מלא לקו שלנו. אך לא הכול נעשה עדיין. כאשר החבר אומר, שלשם לגליזציה שמרו על השם הלאומי־אופורטוניסטי, אין זו השקפה קומוניסטית. לחברים ודאי ידוע היטב, שאנו מכריזים בגלוי על הצורך בהקמת ארגונים בלתי־לגליים. ניסחנו את השקפתנו זאת עוד בקונגרס ה־I. הייתם יכולים לבנות ארגון לא־לגלי, עם מחלקות שונות בעלות שמות לגליים. אבל כאשר אתם מכריזים: אנו רוצים ארגון לגלי באופן מוחלט, אתם עושים ויתורים גדולים מדי. אין זו התנהגות קומוניסטית. מובן לנו שמצבכם קשה ביותר, קשה אולי ממצבה של כל מפלגה יהודית אחרת, כיוון שעליכם לקחת בחשבון — בשעת התפתחותכם — את הלכי הרוח העוינים עדיין של חלק גדול למדי מן הפועלים. אדרבה, דווקא בשל כך הכרחי להפגין את השקפתכם, ודבר זה תשיגו בהצלחה יתרה כאשר תהיו מאורגנים כמפלגה קומוניסטית מהפכנית.

יחסנו לארגונכם חייב להיות כזה: אנו מברכים אתכם על התפתחותכם, אין אנו

יכולים לקבל אתכם לקומינטרן ה־3. אנו מקווים שבעתיד הקרוב תתאימו את עצמכם למצע שלנו, אך בינתיים עלינו לחכות קצת. עשיתם כעת היכרות עם עמדותינו ועם השקפתנו. עליכם להפיץ בזמן הקרוב ביותר את החלטותינו, וכאשר תקבלו את עמדותינו תוכלו להעמיד בפני האינטרנציונל השלישי את שאלת קבלתכם, שאלה שתוכל להיפתר במובן החיובי לכשתמלאו את התנאים שלנו. זוהי דעתי על פתרון שאלה זו. מאידך גיסא, אני בדעה שאנו יכולים לקבל החלטה על מימון ארגונכם, בהיותו ארגון מהפכני, המסוגל להתפתח במהרה בדרכו אל הקומוניזם. זוהי הצעתי לוועד־הפועל.

שטיינגורד: בטרם נחליט סופית בשאלת הקבלה, עלינו לקבל הסבר ברור אודות היחסים שבין ארגון פלסטיני זה לבין האדגון הבינלאומי של "פועלי־ציון", ככלל או בחלקו. במצב הנתון איננו יכולים לקבל את המפלגה, אבל אם מפלגה זו נושאת את השם "פועלי־ציון" בגלל תנאים מקומיים, מפני שהיא התהוותה בארץ הנתונה, עלינו לראותה ככל מפלגה "ממלכתית" ההופכת באורח הדרגתי ממפלגה סוציאליסטית למפלגה קומוניסטית. בהתחשב בעובדה שמפלגה זו מונה בעיקר יהודים, שהם הרוב בחלק מסוים של הארץ, ובכוונתה להקיף את כל תושבי הארץ, יכולים אנו לברך על התהוותו של ארגון זה ולקבלו לשורות האינטרנציונל השלישי באותו תנאי שאנו מציגים גם למפלגות אחרות, כלומר תוך פרק־הזמן שבו עליהן להסתגל לתנאינו. הרי אפשר לומר שמפלגת "פועלי־ציון" התקבלה לשורות האינטרנציונל ה־3.

דווקא אני בא מארץ ששם ממלאת שאלה זאת תפקיד לא קטן אצל חלק מהפרולטריון ויוצרת תירוץ לחילוקי־דעות רציניים. אחרי חשיבה וויכוחים ממושכים הגענו למסקנה ששאלה זאת לא נמצאת אך ורק בתחום החלטת מפלגתנו. עלינו לומר לחברים מכל ארץ וארץ לחוד, שהם מצטרפים כבודדים באופן אישי למפלגה, ואזי מקימים מחלקה, על־פי נימוקים בעלי אופי מעשי. אני אומר זאת על מנת שהחבר קון לא יוכל לומר שלא קיבלנו את המפלגה. המצב שבו מפלגה זו מצויה דווקא בפלסטינה אינו צריך להוות מכשול בדרך לקבלתה. אם אין סיבות אחרות, עלינו לקבלה.

קון: מפלגת "פועלי־ציון" אינה שייכת בארגונה או בדרך אחרת כלשהי, לברית העולמית. השם "פועלי־ציון" נובע רק בחלקו מסיבות של לגליזציה, אך למעשה מפלגה זו היא מחתרתית למחצה כמעט. השמות "סוציאליסטית" ו"פועלי־ציון", שנלקחו אך ורק מתוך חישובים בעלי אופי טקטי, לא יילקחו בעתיד בחשבון. זהו שם שנשאר למפלגה בירושה מהמפלגה הקודמת, וצריך היה להתבטל כמיושן בוועידה שנועדה להיערך בפסח, אך לא נערכה בגלל המלחמה הצרפתית־ערבית ובגלל הפוגרומים והמהומות בארץ. מכל מקום, השאלה בשלה עד כדי כך, שבוועידה הבאה היא תיפתר בכיוון זה.

הארגון הגדול ביותר שבו אנו נאלצים להיאבק, ההסתדרות האיגוד־מקצועית, שואף בבירור, כמוהו כמפלגת העבודה הבריטית, למלא תפקיד של מפלגה פוליטית. כדי להרגיע את הח' שטיינגורד ברצוני להעיר, שאין בכוונתנו כלל ועיקר לעשות במפלגה הפלסטינית הון לטובת הברית העולמית של "פועלי־ציון". הפילוג

שהתרחש, כידוע, בוועידה העולמית בווינה, לא הצדיק את תקוותינו במלואן. הארגון החדש, המאחד לא רק את "פועלי־ציון" הקומוניסטית, יעלה בעצמו את שאלת קבלתו, כפי שהדבר נעשה קודם לכן בידי מפלגות קומוניסטיות אחרות.

גורביץ': למפלגה זו אין שום פרוגרמה, יש לה מעט חברים, מכאן שהיא מהווה גוף שולי ביותר. משום כך אני מציע לקבלה לתקופת ניסיון כקבוצה. המפלגה עשתה שגיאה בכך שהסתגלה לתנאים הלגליים ולא הקימה שום ארגון מחתרתי.

זינובייב: דעתי היא, שאת המפלגה הזאת נוכל לקבל רק כאשר היא תאורגן כמפלגה הקומוניסטית של פלסטינה. עד אז עלינו לדון רק בשאלה האם עלינו לתמוך בה יותר או לא. שם המפלגה אינו עניין מרכזי, את המפלגה הזאת אנו מכירים היטב. אנו מברכים על התופעה שהחברים משתחררים מהלאומנות ומתפתחים לעבר הקומוניזם, אך עלינו לחכות עם מפלגות כאלו. אין זה צריך להעליב את המפלגה, כאשר אנו אומרים לה שעליה לחכות חצי שנה. עלינו לדאוג קודם כל שהאינטרנציונל יישאר אינטרנציונל, ושנית, שיישאר קומוניסטי. יש לי הצעה לסיכום.

החבר זינובייב קורא הצעת החלטה בנידון.

קון: אני מבקש להעיר הערה קטנה: בתזכיר שהוגש על־ידינו נאמר בפירוש, שאנו רוצים שיתייחסו אלינו לא כאל מפלגה כי אם כאל ארגון יוזם.

בוכרין: ברצוני להכניס שני תיקונים להצעת ההחלטה שהציע החבר זינובייב. ראשית, עלינו לומר שאנו תומכים במפלגה, כפי שהדבר עלה כאן בדיון, שנית עלינו לפתוח בברכה ואיחולים, שהתנועה תתפתח בדרך אל הקומוניזם.[13]

מצביעים על הצעת ההחלטה בתוספת התיקונים של בוכרין. ההחלטה, עם התיקונים, מתקבלת פה אחד.

מסמך המקור של החלטת הועה"פ של הקומוניטרן מיום 21.9.1920 בעניין המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית בראש המסמך: חותמת "ארכיון הקומינטרן", למטה: "החלטת הועה"פ של הקומינטרן מיום 21.9.1920 בעניין המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית".

הועה"פ מאשר את ההחלטה מה..., מקדם בברכה את תחילת תנועת הפועלים המהפכנית בפלסטינה ומציע למפלגה:

1. לדון ולבצע תחילה החלטות הקונגרס ה־2 של הקומינטרן (במיוחד סעיף 21);
2. לשנות בהתאם לכך גם את שם המפלגה. רק אחר־כך אפשר יהיה להעלות את שאלת ההצטרפות לקומינטרן.

להטיל על הלשכה הקטנה לדון בשאלת האפשרות לממן כבר עכשיו את המפלגה.

החלטת הוועד הפועל מיום 21 בספטמבר 1920
על המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית

---

13 דברים אלה של בוכרין מופיעים רק בפרוטוקול בכתב־יד, כפי שנרשם בזמן הישיבה, ואינם מופיעים בתדפיס שנעשה אחר־כך.

Испол.Комитет подтверждает решение от ......П.К. приветствует начало революционного рабочего движения в Палестине и предлагает Партии:

1/Сначала обсудить и провести решения 2-го Конгресса Коммунистического Интернационала /21 пункт в особ./

2/Изменить в соотв. с этим и название Партии.

Лишь затем можно будет поставить вопрос о присоединении П.С.П. к Коминтерну.

Малому Бюро поручить обсудить вопрос о возможности [illegible] партии уже сейчас.

Резолюция И.К. ~~XXX~~

21/IX-1920 г.

о Палестинской Соц.Партии.

מיד אחר־כך התקיימה ישיבה של "הלשכה הקטנה". השאלה הראשונה שנידונה הייתה העזרה למפ"ס:

1. האם יכולה "המועצה לפעולה ותעמולה" לקחת על עצמה את הניהול והפיקוח על המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית.

הוחלט: "המועצה לפעולה ולתעמולה" סבורה עקרונית שהמפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית צריכה להיכלל בתחום פעילות המועצה, אך לאור אי־הבהירות של המצב עם טורקיה ברגע זה, מתקשה המועצה לשגר מיד חבר הן לשם פיקוח והן לשם הכוונת הפעילות העתידה של המפלגה הסוציאליסטית הפלסטינית. *לשם ביצוע עבודה זו מסתמן הח' דימנשטיין, בהיותו שולט בשפה היהודית ובניב המקומי של עברית עתיקה."* (ההדגשה במקור)

ביום 2.4.1921 קיבל הועה"פ של הקומינטרן החלטה המעלה את המפלגה הפלסטינת למעמד של אוהדת. בראש העמוד: חותמת של ארכיון הקומינטרן. בכתב־יד, באותיות לטיניות: סודי

החלטה של הועה"פ של הקומינטרן שנתקבלה בישיבה מיום 2 באפריל 1921

הועה"פ מחליט: לקבל זמנית, עד הוועידה השלישית, את המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית לקומינטרן כאוהדת, כדי שהסקציה היהודית של המפלגה תמחק את המילה "פועלי־ציון" משמה וכדי שהמפלגה הקומוניסטית הפלסטינית תנתק כל קשר עם מפלגת "פועלי־ציון".

מזכיר הועה"פ של האינטרנציונל הקומוניסטי.

חותמת: ארכיון הקומינטרן מס' 2560

מוסקבה.

92а / Sekret

АРХИВ И.К.К.И.

Постановление Исполнительного Комит. Коммун. Интерн. принятое заседании 2-го апреля 1921г.

Исполком постановляет: временно до III Конгресса принять ККоммунистическую партию Палестины в Коминтерн в качестве сочувствующей с тем, чтобы Евсекция партии вычеркнула из своего названия слова "Поалей-Цион" и чтобы К.П. Палестины порвала всякие сношения с партией "Поалей-Цион".

Секретарь Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала:

Архив
МИНТЕ…
№ 2560
МОСКВА

אֵם כל ההפרדות

ביום 30.6.1920 שלח הגנרל סטורס פתק שובב לנציב העליון הראשון, הרברט סמואל, שבו הוא "מעביר לידי סר הרברט סמואל, פלסטינה אחת, שלמה." בכך הסתיים השלטון הצבאי הבריטי בארץ והחל השלטון הבריטי המנדטורי ויישומה למעשה של הצהרת בלפור. לשם "פלסטינה" נוספו סוגריים ובתוכם ראשי התיבות (א"י), כך שצד אחד יכול היה למחוק את השם "פלסטינה" והצד השני – למחוק את הנתון בסוגריים. נאמנות הבריטים להצהרת בלפור הייתה כה גדולה, שהסרטיפיקטים הראשונים שהשלטון המנדטורי הקציב להסתדרות הציונית הוצאו במספר גדול משההסתדרות הציונית הייתה מסוגלת לנצל.

המבחן הרציני הראשון של אופי השלטון המנדטורי האזרחי היה הפגנת ה־1 במאי 1921. כך מתאר תום שגב את האירועים סביב הפגנה זו: "רבקה וצבי ש"ץ רצו לראות את תהלוכת ה־1 במאי בתל־אביב. ליד בית הפועלים, מצאו התקהלות גדולה; היו שם דגלים אדומים ותמונה של קארל מרקס. פתאם נשמעו יריות. רבקה ש"ץ שלחה את צבי שלה לברר מה קורה, הוא חזר ללא תשובה. אולי היה זה קצין המשטרה כהן שירה, אולי עמיתו ומפקדו הערבי, תופיק ביי אל־סעיד, מבכירי הקצינים במשטרת יפו... ביפו השתוללה בינתיים אלימות שכמותה לא ידעה הארץ מאז מלחמת העולם. היריות הראשונות נועדו כנראה לפזר תהלוכה שיצאה מיפו לתל־אביב; מארגניה לא קיבלו רשיון. הם היו אנשי המפלגה הקומוניסטית... בלילה הקודם שלחו המופסים[14] נערים להפיץ כרוזים בערבית וביידיש, ובהם ססמאות להפלת המשטר הבריטי ולכינון הסובייט של ארץ ישראל."[15]

14 כינוי נפוץ באותם ימים לחברי מפלגת הפועלים הסוציאליסטית (פועלי־ציון).

15 ימי הכלניות, עמ' 148.

מטרתה וכוונותיה האינטרנציונליסטיות של הפגנה זו היו ברורות וחד־משמעיות. המסר העיקרי היה פנייה אל "אחינו הערבים". הוא היה התרסה חריפה ביותר נגד ציפור־הנפש של שלושת הגורמים השלטוניים העיקריים של אותה תקופה: השלטון הקולוניאלי הבריטי, שראה את סם הקיום שלו ב"הפרד ומשול", הלאומנות היהודית האנטי־ערבית והפרו־אימפריאליסטית, והלאומנות הערבית של הפיאודלים והממסד הדתי. תגובתם להתרסה זו הייתה אכזרית ועקובה מדם, בעת ההפגנה עצמה ואחריה. הפיכתה של ההפגנה לפוגרום נגד היהודים העמיקה את האיבה בין יהודים לערבים ונתנה הזדמנות לשלטון הזר להפגין את משמעותה של מדיניות זו.

השלטון הזר הצביע על אויבו העיקרי – מאבק יהודי־ערבי משותף, אשר לו הטיפו הקומוניסטים. הוא הראה להם את נחת־זרועו: טרור, מעצרים, גירושים המוניים מהארץ. מטרתו הייתה שמירת שלטונו בפלסטינה, והאמצעי הראשי להשגתה היה יישומה הנאמן של הצהרת בלפור – אֱם כל ההפרדות בין יהודים לערבים – הזנת התחרות והאיבה ביניהם ודיכוי כל ביטוי של אחדות יהודית־ערבית בעודו באיבו. יחד עם הממסד הציוני הבן־גוריוני, דאג השלטון הזר לקיים כלכלה נפרדת, תעשייה וחקלאות נפרדות, איגודים מקצועיים נפרדים, מוסדות ייצוגיים נפרדים ואפילו מערך מוניציפלי נפרד: אתם כאן והם שם. והממסד הציוני היה אמור לדאוג שה"כאן" שלו יתרחב וילך וה"שם" של האחרים ילך ויצטמצם.

הממסד הציוני הבן־גוריוני התייצב במלוא כוחו לימין הטרור האנטי־קומוניסטי של השלטון המנדטורי. הוא שיסה את הרחוב היהודי נגד הקומוניסטים – "סוכני הערבים" – ועזר במעצרם ואפילו בגירושם מהארץ. הוא הוסיף מצדו לרדיפות נגד הקומוניסטים את גירושם מההסתדרות, את החרם הכלכלי נגדם, ואת הרעבת משפחותיהם ונידויים מהחברה, תוך הפעלת קבוצות טרור משלו נגדם. מול הכינוי "סוכני מוסקבה", שאצל חלק מהציבור נתפש כחיובי, לנוכח האהדה הגדולה שהייתה לברית־המועצות ביישוב היהודי דאז, קיבל הביטוי "סוכני הערבים" משקל כפול ומכופל.

הממסד הערבי הפלסטיני, שהיה נתון בידי בעלי הקרקע והכמורה, ושכל מטרתו הייתה למצוא חן בעיני השליט החדש ולהוכיח שהוא נאמן כלפיו יותר מהיהודים, נרתם גם הוא למסע הרדיפות והדיכוי של הדוגלים במהפכה הסוציאליסטית, ובאחדות יהודית־ערבית. הקומוניסטים הערבים כונו "בוגדים" ו"סוכני היהודים", וכל היהודים שבאו לארץ – "בולשביקים" ו"סוכני מוסקבה".

באחד המסמכים בארכיון, מצאתי ציטוטים מהירחון *בליז'ני ווסטוק* מיום 26.1.1922, המספר על גילוי משלוח של נשק, 300 אקדחים אוטומטיים ו־15 אלף כדורים, שהוסתרו בתוצרת חקלאית, ויועדו לאגודה פועלית קואופרטיבית. העיתון טרח לציין, שהערבים ראו בכך "הוכחה שהבולשביזם חודר לארץ, תחת גלימת הציונות."

במסמך אחר, המכיל דיווח מן העיתון *דפש קולוניאל* מיום 10.6.1922, מסופר שהפטריארך הלטיני של ירושלים, פרסלינה שמו, נסע ללונדון כדי למחות על המדיניות הציונית של אנגליה בפלסטינה. הציונים, הבאים מרוסיה ומהונגריה ומתכוונים להקים מדינה יהודית, הם לדעתו "בולשביקים וקומוניסטים ויש להם רק כוונות פוליטיות. הם אשמים במאורעות האחרונים." להצדקת עמדתו הוא מדווח, ש"גם היהודים האורתודוקסים מתייחסים אליהם בעוינות".

גם בעיני השלטון הבריטי והממסד הציוני הבן־גוריוני וגם בעיני הריאקציה הערבית, עיקר הסכנה בקיומה של המפלגה הקומוניסטית ובמאבקיה והסיבה העמוקה להסתה ולרדיפות האכזריות נגדה, היו האחדות היהודית־ערבית נגד השלטון הזר ולמען עצמאות הארץ, אשר באה לראשונה לידי ביטוי לוחם ב־1 במאי 1921.

עם פרסום מסקנות ועדת החקירה שמונתה על־ידי ה׳ סמואל, בעקבות אירועי הדמים של ה־1 במאי, כתב נציג המפלגה בוועד־הפועל של הקומינטרן, י׳ סער, דו״ח על המצב במפלגה.

1921

דו״ח על מצב המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

אל הועה״פ של הקומינטרן
מאת חבר הועה״פ י. סער

מהקול־קורא של המפלגה הקומוניסטית המצרית ומתקציר סיכומי ועדת החקירה שמונתה על־ידי הנציב לפלסטינה, ה. סמואל, לבירור סיבות מהומות מאי — המצורף לדו״ח זה — אפשר לקבל מושג־מה על המצב האיום שבו נמצאה המפלגה בחודשים הראשונים לאחר אירועי מאי. השלטונות האנגליים ובעלי הקרקעות הערבים בחרו בה כשעיר לעזאזל היחיד של הפשע השפל — הפוגרום היהודי — שאורגן על־ידם, ואילו הבורגנות הציונית היהודית והסוציאל־שוביניסטים שפכו עליה את כל זעמם נוכח פשיטת־הרגל של תקוות השווא מהצהרת בלפור, שהתנפצו במאורעות מאי. דיכוי פוליטי ללא תקדים, מעצרים וגירושים של עשרות חברים פעילים, הצפת הנותרים בכנופיות מרגלים ופרובוקטורים, חרם כלכלי גלוי מצד הבורגנות היהודית והסוציאל־בוגדים אשר סיכן את עצם קיומם של חברינו ומשפחותיהם ויצירת אווירה בלתי־נסבלת של שיסוי, זעם ושנאה בקרב ציבור הפועלים עצמו — היו מנת חלקם של חברינו בחודשים קשים אלה. מובן מאליו שהמנגנון המפלגתי ופעילות המפלגה נפגעו קשה. המפלגה נזקקה אז לעזרה — הן חומרית והן אנושית — מבחוץ. הצבעתי על כך בדיווחי לקומינטרן לא פעם, אך לדאבוני — ללא תוצאות. המפלגה קיבלה מהמפלגה הקומוניסטית המצרית עזרה בלתי־משמעותית, ולא הרבה יותר מזה — מהברית העולמית היהודית הקומוניסטית (פ.צ.).

ובכל־זאת, גם בימים קשים אלה, הדופק המפלגתי המשיך לפעום, אף אם בקצב חלש מעט. מיד עם הוצאת חבר הנהגה זה או אחר מהשורה, בגלל הרדיפות או המעצרים, תפס את מקומו חבר אחר, מוכשר פחות, והמשיך במידת יכולתו לנווט את ספינת המפלגה. כאשר באוגוסט־ספטמבר אשתקד נחלשו הרדיפות במקצת, לבסוף — חברים אחדים שוחררו מהכלא ואחרים גורשו לרוסיה — המפלגה התעוררה מחדש לחיים.

הוקם מנגנון מחתרתי חזק, שוקמו הקשרים עם המקומות והסניפים המקומיים, וחודשה הפעילות הפוליטית של המפלגה בקרב ציבור הפועלים. בהשפעת השינויים

בתנאי הלגליות, המפלגה שינתה מעט את הטקטיקה שלה ביחס לאגודים המקצועיים הצהובים, הנמצאים תחת השפעתה של מפלגת הבגידה־הסוציאלית, "אחדות־העבודה". המפלגה החליטה לאחד את האיגודים המקצועיים של פועלי הכביש, פועלי המחט והפועלים השחורים עם האיגודים המקבילים של אחדות־העבודה, ולהקים תאים קומוניסטיים בתוך האיגודים. אותה טקטיקה של הקמת תאים קומוניסטיים ננקטת גם באיגודים אחרים. טקטיקה זו הביאה לכך, שלמרות שרוב האיגודים המקצועיים נמצאים תחת הנהגת אחדות־העבודה, השפעתנו בהם גדלה והססמאות שלנו מתקבלות אט־אט. כך, למשל, באוגוסט אשתקד התקיימה הפגנה של פועלי הכביש והפועלים השחורים לפני עיריית תל־אביב. כל חברי האיגוד, כאיש אחד, העלו דרישות וססמאות הדומות לגמרי לאלה שהיו מועלות קודם אך ורק על־ידינו, הקומוניסטים. אופייני הוא, שאנשי העירייה גם הגדירו הפגנה זו ותביעותיה כך, באומרם: "הנה תוצאות פעולתם של 'המופסים'." לכן גם פוזרה ההפגנה על־ידי המשטרה, למרות שרוב המשתתפים בה היו חברים או אוהדים של מפלגות הימין. גידול כזה בהשפעתנו ניכר גם באיגודים אחרים, במיוחד בין פועלי הכביש וקבוצות העבודה. נוסף על כך הצלחנו להקים שתי קבוצות עבודה של 30–40 איש המורכבות כמעט רק מחברים שלנו.

אשר להסתדרות הכללית, כלומר ארגון הפועלים הכללי, יחס המפלגה כלפיה נשאר כפי שהיה. היות שהמפלגה הרשמית אינה נכללת בה כשאר המפלגות, היא אינה נושאת אחריות למדיניותה הריאקציונית ולפעילותה הכלכלית הכושלת.*

עם זאת, חברינו העובדים בעבודות כבישים ובעבודות אחרות של ארגון זה הם חברים בו בלית־ברירה, אבל מנהלים בו מאבק למען עקרונותינו וססמאותינו: בכלל, בזמן האחרון ניכר מפנה מסוים בהלך־הרוח בקרב הפועלים היהודים בפלסטינה, תזוזה מסוימת שמאלה. דוגמה בולטת לתזוזה כזו היא העובדה המאלפת, שאחד ממנהיגי אחדות־העבודה, בן־גוריון, הופיע בגלוי לקראת ועידת מפלגתם עם הצעות שמעולם לא הושמעו עד כה בשורותיהם. באחת מהצעותיו הוא ביקר חריפות את התנועה הקואופרטיבית הפלסטינית בהצביעו על אופיה הטפילי האנטי־סוציאלי, וחזר כמעט מילה במילה על הנימוקים שאנו, הקומוניסטים, העלינו עד כה. בהצעה אחרת הוא דיבר על שינוי עמדת מפלגתו לגבי הבעיה הערבית, ועמד על הצורך בפעולה איגוד־מקצועית, קואופרטיבית ותרבותית בקרב הפועלים הערבים. נכון, הוא עדיין לא מדבר על איגודים מקצועיים אינטרנציונליסטיים מאוחדים, אלא אך ורק על יצירת קשר בין האיגודים היהודיים והערביים, שהיהודים צריכים לעזור לארגן; נכון, הוא לא הגיע למסקנה על הצורך בפעילות כזו בקרב הערבים ממניעים מעמדיים־סוציאליסטיים כי אם מאינטרסים לאומניים של היהודים. נכון, כמובן, שמהצעות בן־גוריון ועד לשינוי האידיאולוגיה והטקטיקה של אחדות־העבודה המרחק עדיין רב למדי, כפי שמראות ההתקפות שלהן הוא נתון מצד חבריו בשל

* ארגון זה הצליח בזמן קצר מאוד להגיע לדפיציט של כמה עשרות פונטים. דפיציט זה יכוסה על־ידי ההסתדרות הציונית.

הצעותיו "המהפכניות" מדי. ובכל־זאת, עצם העובדה שאחד ממנהיגי מפלגה ארכי־שוביניסטית זו מציע הצעות כאלה היא מאותות הזמן, ומראה שהקרח השוביניסטי של תנועת הפועלים היהודית בפלסטינה נסדק עמוקות, ושהדרך פתוחה לרווחה לרעיונות הקומוניסטיים של מפלגתנו.

הסיבות העיקריות לתזוזה זו הן: התנהגותם הפושעת של השלטונות האנגליים והעלמת־העין שלהם הן בזמן הפוגרום של מאי והן בזמן המהומות האנטי־יהודיות הכושלות בנובמבר אשתקד בירושלים, והמדיניות האנטי־יהודית הגלויה של שליט פלסטינה, היהודי־בעצמו, הרברט סמואל. זו באה לידי ביטוי בהגבלות על ההגירה היהודית הכלולות בהכרזתו הנודעת מיום ה־3 ביוני, ומצאה את סיומה המזהיר בדו"ח הוועדה שמונתה על־ידו לחקור את סיבות מאורעות מאי, אשר נעשה ברוח דו"חות הצאר על פוגרומים נגד יהודים. גם אכזבה עמוקה מהתקוות והאשליות שהצהרת בלפור עוררה בקרב ההמונים היהודים השפיעה, ולבסוף — המסע התוקפני שהבורגנות היהודית החלה נגד הפועלים, לאחר שהצליחה לעשות שפטים בקומוניסטים השנואים עליה.

כל אלה, יחד עם העבודה הבלתי־פוסקת של חברינו, תרמו — ובעתיד ימשיכו לתרום עוד יותר — כדי לפקוח את עיני המוני הפועלים ולשחררם מאותן השפעות שוביניסטיות שהשתרשו אצלם במשך 15 השנים האחרונות. בימים אלו יש בפלסטינה פרספקטיבה טובה מאד לפעילות קומוניסטית: צריך רק לחזק את המפלגה באנשים ובאמצעים. בחודש שעבר שלח הפרבנדאביורו[16] של הברית הקומוניסטית היהודית (פ.צ.) לפלסטינה שני חברים מנהיגים, ואני מקווה שבקרוב המפלגה שוב תפתח פעילות פוליטית וכלכלית אינטנסיבית.

היחס לתנועה הלאומית הערבית ולתנועה הציונית

בתקופה שבין הדיון הראשון בספטמבר 1920 לבין ההחלטה על קבלת המפלגה הפלסטינית כסקציה של הקומינטרן, בפברואר 1924, התגבש הזרם האינטרנציונליסטי האנטי־אימפריאליסטי בארץ, אידיאולוגית וארגונית. השקפת־העולם המרקסיסטית המהפכנית, שהייתה הבסיס המשותף לקומינטרן ולמפ"ס (פועלי־ציון), נבחנה כבר בתחילת המגעים ביניהם, כאשר נאלצו להתמודד — אידיאולוגית וטקטית — עם הבעיות המקומיות המיוחדות של פלסטינה והאזור. מציאות זו הכתיבה את קביעת המטרה האסטרטגית של המאבק המהפכני בארץ: חיסול השלטון האימפריאליסטי המנדטורי והשגת עצמאות לפלסטינה. מטרה זו הייתה הבסיס הבלתי־מעורער להתגבשותו האידיאולוגית והארגונית של הכוח המהפכני.

16 פרבנדאביורו — לשכת הארגון העולמי של פועלי־ציון.

הזרם האינטרנציונליסטי המהפכני ראה בשלטון הזר, שידו האחת אוחזת בנשק הדיכוי והאחרת בהצהרת בלפור הקולוניזטורית, את האויב העיקרי. הוא שאף להתבסס על שכבות המנוצלים הערבים והיהודים מקרב האוכלוסייה המקומית. המטרה קבעה גם את היחס לממסד של היישוב היהודי, שהיה נתון בידי האידיאולוגיה והמעשה של הציונות הבן־גוריונית, ולממסד הלאומי הערבי, שהיה נתון בידי החוגים הקלריקליים ובעלי הקרקעות. ראיית הממסד הציוני כילד טיפוחיו של השלטון הזר, כבן־ברית אסטרטגי וככלי קולוניזטורי עיקרי של הכובש, חייבה הינתקות ממנו ומאבק נגדו. מאידך גיסא, הערכת הממסד הערבי כגורם שמשתף פעולה עם האימפריאליזם הזר, מתוך אינטרסים מעמדיים, וכמתחרה עם הממסד היהודי מי ישרת טוב יותר את השלטון הזר, העמידה גם את הממסד הערבי כצלע שלישית במשולש שנגדו כיוון הזרם האנטי־אימפריאליסטי את מאבקו. בעיני הזרם הזה היה העם הערבי הפלסטיני, שארצו נמסרה על־ידי חבר־העמים לשליטה בריטית, הקורבן העיקרי של הכובש הזר, ולכן היווה את הפוטנציאל המהפכני האנטי־אימפריאליסטי, אשר מחייב תמיכה במאבקו לשחרור לאומי.

מסמכי הקומינטרן מראים שכבר בתחילת הדרך הססמה העיקרית של הזרם האינטרנציונליסטי המהפכני הייתה: "עם העם הערבי נגד האימפריאליזם ולא עם האימפריאליזם נגד העם הערבי"; מאבק יהודי־ערבי מאוחד כנגד ה"הפרד ומשול" הלאומי של השלטון הזר בפלסטינה ונגד איבה לאומית בין יהודים לערבים. מהות אינטרנציונליסטית יהודית־ערבית זו נבעה מהבנה עמוקה של שותפות האינטרסים הבסיסיים של בני האדם – יהודים כערבים – שחיו ועבדו בארץ תחת שלטון של כובשים זרים ומנצלים מעמדיים, שהשתמשו בנשק האיבה הלאומית כדי לקיים את שלטון הדיכוי והניצול. רעיון הומני זה הוא שהוליך בחלוף השנים גם חוגים לאומיים ליברליים לא־מרקסיסטיים, כדוגמת "ברית שלום", ואנשי אקדמיה כדוגמת מגנס, בובר, ברגמן ואחרים, להתייצב לימין רעיון אחוות העמים. המציאות בארץ הכתיבה את ססמת אחוות העמים גם לחוגים הסוציאליסטיים שבמחנה הציוני. היא אשר השפיעה גם בקרב האוכלוסייה הערבית וסייעה לגיבוש כוח פוליטי אינטרנציונליסטי, כמו זה של השמאל במפלגת ה"אסתקלאל", סביב המהפכן חמדי חוסייני, ואחרים.

הזרם האיטרנציונליסטי היהודי־ערבי המהפכני נולד וצמח על קרקע המציאות בפלסטינה. מה שאפיין את הזרם הזה לא היה עברו הציוני שהביא מאירופה, אלא התנתקותו מהאידיאולוגיה והפרקטיקה של הלאומנות היהודית של הציונות הבן־גוריונית, האנטי־ערבית והפרו־אימפריאליסטית.

הנושאים שהעסיקו את הקומינטרן ואת המפלגה בארץ ועמדו במרכז הדיונים ביניהם, בעניין קבלת מק"פ כסקציה של הקומינטרן, התייחסו לבעיות יישומה של המדיניות האינטרנציונליסטית המהפכנית המוסכמת. הקורא יבחין בוודאי שמסמכי הקומינטרן מתקופה זו מעידים על הערכה חיובית של הקומינטרן לפעילות המפלגה בארץ ובארצות הערביות השכנות, וכן על האמון ההדדי ביניהם.

החלטה מיוחדת של הוועד־הפועל של הקומינטרן, שסללה את הדרך לקבלתה של מק״פ כסקציה של הקומינטרן.

10.5.1923

החלטה בשאלת הפעילות בפלסטינה

לאחר שמיעת הדו״ח של נציג המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית על עבודת המפלגה בתקופה שלאחר הקונגרס ה־5, הועה״פ של הקומינטרן החליט:

1. לאשר את הקו הכללי של המפלגה ואת פעילותה. הועה״פ של הקומינטרן קובע, שבהתאם להוראת הקומינטרן פתחה המפלגה בפעילות מפלגתית בקרב הפועלים הערבים ויצרה פתח לכינון קשר עם הקבוצות הלאומיות הערביות ועם ארגוני האיכרים. מק״פ ניהלה את פעילותה תוך קשר הדוק עם המפלגות הקומוניסטיות בארצות השכנות וסייעה לייסוד מפלגה קומוניסטית בסוריה.

2. בנסיבות של ארץ נחשלת, פיאודלית למחצה, ושל צורת קולוניזציה ציונית מיוחדת במינה, המוחדרת על־ידי האימפריאליזם, איחדה התנועה הלאומית הערבית בפלסטינה קבוצות שונות של האוכלוסייה הערבית, על יסוד התנגדות לסוכן הקרוב ביותר של בריטניה הגדולה – הציונות. קבוצות של בעלי אחוזות ופיאודלים, הבורגנות העירונית והאינטיליגנציה, הפרולטריון הערבי הקטן, ולבסוף – השכבות הרחבות של האיכרות הענייה, מהווים חזית מאוחדת למאבק למען האינטרסים הלאומיים החיוניים.

   בשל חולשתן של האינטיליגנציה והבורגנות הלאומית, לנוכח פיגורו של הפרולטריון וביזורה של האיכרות, הקבוצות הפיאודליות ובעלי האחוזות היו עד כה הגורמים בעלי ההשפעה הגדולה ביותר בגוש הלאומי.

3. במסגרת החזית הלאומית המאוחדת, נוצרים – לאט אך בהתמדה – ניגודים עמוקים, הגורמים למראית־עין להתפוררות הגוש הלאומי, אך בעצם מכינים את הקרקע להתלכדות לאומית הומוגנית יותר. תהליך זה רחוק מסיומו, אך תוצאתו הבלתי־נמנעת תהיה שהַשכבות הפיאודליות ובעלי האחוזות, אשר כבר עתה שואפים להסכמה עם האימפריאליזם, ינטשו את התנועה.

4. מק״פ צריכה לחשוף ללא־רחמים את תפקידם הבוגדני של האלמנטים הפיאודליים, בעלי האחוזות, השואפים לפשרה עם האימפריאליזם האנגלי, ולהיאבק נגד השפעתם בתוך התנועה לשחרור לאומי.

   יש ללקט בקפידה את כל ההוכחות לשיתוף פעולה מעשי (מודגש במקור) בינם לבין הציונים (מכירת אדמה, נישול חוכרים וכו׳) ולהסביר ביסודיות עובדות קונקרטיות אלו להמוני האיכרים ולאינטיליגנציה הרדיקלית.

   על רקע זה, מק״פ צריכה לפעול בקרב האיכרות להקמת מפלגת איכרים בלתי־תלויה בבעלי האחוזות, שסִסמתה תהיה מהפכה אגררית וחיסול השליטה האנגלו־ציונית. יש לרתום לעבודה זו את האינטיליגנציה הרדיקלית העירונית והכפרית (מורים וכו׳).

   מק״פ חייבת לקחת על עצמה את תפקיד איחודם וליכודם של שכבות האיכרים

באוכלוסייה, ולעודד את הפעילות המהפכנית של שכבות אלו במאבק נגד האימפריאליזם האנגלי.

יחד עם זאת, חייבת מק"פ לתמוך באלמנטים הלאומיים של הבורגנות העירונית והכפרית במאבק נגד האימפריאליזם, לסייע בכל דרך לאחדותם וללכידותם, ובו־בזמן לחשוף את חוסר עקביותם והססנותם בתנועה לשחרור לאומי.

מק"פ חייבת לאמץ לעצמה שיטת פנייה רחבה ביותר וישירה אל כל הקבוצות הלאומיות המשתתפות בתנועה לשחרור, ובקול־קורא גלוי להציע להן מאבק משותף למען תביעות קונקרטיות אלו ואחרות. מק"פ יכולה לכרות הסכמים מיליטנטיים זמניים עם קבוצות אלו על מנת לנהל מערכות משותפות, אך במקרים כאלה יש למסור להמוני הפועלים מידע רציני על סיבות ההסכמים ומטרותיהם.

6.[17] על יסוד האמור לעיל רואה הועה"פ של הקומינטרן הכרח שמק"פ תציג לעצמה את התפקידים הבאים:

א. להגביר את הפעילות בקרב הפרולטריון הערבי העירוני ובקרב האיכרות הערבית;

ב. להגדיל את הגרעין המפלגתי מתוך השכבות המתקדמות ביותר של האוכלוסייה היהודית והערבית, כתנאי מוקדם ליצירת מפלגה המונית רחבה;

ג. להקדיש תשומת־לב ראויה לעבודה בקרב הנשים, ובקרב הנוער הפועלי־האיכרי. תנאי מוקדם הכרחי לעבודה בכפר הוא הקמת ארגון חזק של נוער איכרי;

ד. לנצל את כל מסגרות התנועה, הארגונים הלאומיים והאחרים, תוך השתתפות פעילה באסיפות, בעצרות ובשאר הפעילויות המאורגנות על־ידם.

ה. להגביר את המאבק באימפריאליזם ובציונות באמצעות הפגנות המוניות ומערכות הסברה. נוסף על כך, יש לשתף את סקציות הקומינטרן הפועלות בקרב המוני היהודים באירופה ובאמריקה במהלך הפעילות של הציונים בפלסטינה. יש להגביר במיוחד את המאבק נגד כל הקבוצות של פועלי־ציון, ובפרט נגד אגפיו השמאליים־רדיקליים, שהם הסתעפות מסווית של הציונות.

7. בתחום האיגוד המקצועי חייבת מק"פ:

א. לחסל את הלכי־הרוח של חרם ולשמור בהקפדה את הוראות הוועידה ה־5 והחלטותיה;

ב. לרכז את כוחות המפלגה בפעילות בענפי התעשייה המצויים. תשומת־לב מיוחדת יש להקדיש לארגון עובדי התחבורה (רכבות, נמלים וכו');

ג. להרחיב ולהעמיק את העבודה בקרב הפרולטריון החקלאי הערבי והיהודי, תוך הקדשת תשומת־לב מיוחדת לעבודה באזור חיפה.

ד. לפתוח במערכה למען החזרת חברי האיגוד המקצועי להסתדרות, שממנה הוצאו, ועם זאת יש לארגן זמנית את החברים שהוצאו לשם ניהולה המוצלח של מערכה זו.

---

17 המספור שגוי במקור.

תרגום לרוסית של כרוז מאת הועה"מ של מק"פ בשפה הערבית, תחת הכותרת: "אל עמלי פלסטינה". הכרוז פותח כך:[18]

ספטמבר 1923

חברים, חלפו חמש שנים מתום מלחמת העולם, מאז שהעריצות והרודנות של הסולטן הטורקי הוחלפו בשלטון הכובשים האנגלים...

[...]

את שלטונה בארץ מכסה הממשלה האנגלית בעלה התאנה של הצהרת בלפור. את השוד הקולוניאלי שלה, את מדיניותה החמסנית מסווה הבורגנות האנגלית על־ידי הקמתה של "מדינה ציונית" בפלסטינה. הונאה חסרת בושה זו נתמכת בהצלחה על־ידי הבורגנים הציונים, במטרה להטות את הפועל היהודי מהדרך המהפכנית ולזרוע איבה בין העמלים הערבים והיהודים. בעניין ניצול הפועלים כרתה הבורגנות ברית עם הכובשים האנגלים.

[...]

מהי תגובתכם לשלטון זה? מה עשיתם נגדו? למה בהודו, במצרים, בטורקיה יש מאבק וכאן אין? מפני שאין כוח מאורגן, מלוכד ומאוחד סביב מטרה אחת ברורה.

[...]

במאמציו של קומץ מהפכנים יהודים הוקמה בפלסטינה מפלגה קומוניסטית, סקציה מוכרת של הקומינטרן. קבוצת פועלים זו היא יסוד התנועה הקומוניסטית בפלסטינה. פועלים אלה הביאו איתם, מהארצות שמהן באו, את ההבנה המעמדית, את ההכרה המהפכנית ואת הניסיון הארגוני. במשך קיומה ניהלה מק"פ מאבק עקשני נגד המנצלים הציונים ונגד הכובשים האנגלים והיא מנהלת פעולות הסברה ותעמולה נרחבת בקרב הפועלים היהודים נגד הלכי־הרוח והדעות השוביניים, הנתמכים על־ידי האנגלו־ציונים.

[...]

מק"פ היא המרכז המהפכני היחיד בארץ אשר רוצה בכנות להביא לשחרור עמלי הארץ מכל שיעבוד. אך שחרור זה הוא אפשרי אך ורק על־ידי הקמת ברית איתנה בין הפועלים הערבים והיהודים והאיכרות הענייה.

מאבקה של מק"פ נתמך, עד לזמן האחרון, בעיקר על־ידי החלק המהפכני של הפועלים היהודים. אנשי העמל הערבים, הנתונים תחת השפעתם של השייח'ים והאפנדים, הם הרי מדוכאים ומשועבדים ונחשלים, והם רחוקים עדיין ממאבקה של קבוצה קטנה זו של קומוניסטים בארץ. תפקידכם וחובתכם, עמלים ערבים, היא להצטרף לשורות מק"פ, לקשור את מאבקכם עם ארגון זה... מק"פ נאבקת לחיסול שלטון הקפיטליסטים, לביטול המנדט האנגלי והצהרת בלפור, לכינון שלטון עצמי אמיתי של העמלים...

יחי שחרור העמלים והמדוכאים בכל העולם.

18 המובאות מהכרוז כאן הן מתוך הרישומים שלי בעת עבודתי בארכיון הקומינטרן. בתחילת עבודתי בארכיון היה אסור עדיין להעתיק או לצלם מסמכים.

תחי הברית בין העמלים והאיכרים הערבים והיהודים.
תחי מק"פ!

מסמך ברוסית תחת הכותרת "תזכיר מאת נציג מק"פ, בחתימת ידו של אבוזיאם. בראש העמוד הראשון: "נשלח לקואוסינן, קומרוב והמזכירות ב־7.2.1924.[19]

7.2.1924

1. סקירה היסטורית של חלוקת קדמת אסיה

[...]

פלסטינה, למרות דלותה הכלכלית ואוכלוסייתה הדלילה, רחוקה מלתפוס את המקום האחרון בתנועה זו [הכוונה לתנועה הלאומית הערבית, ל"ז]. העניין הוא בכך שהשליטה האנגלית בפלסטינה גלויה יותר לעין וניתנת להבנה אפילו על־ידי הפלאח חסר המודעות. המנדט האנגלי על פלסטינה והצהרת בלפור המפורסמת עוררו את כל דעת הקהל הערבית ואפשר לומר ללא הגזמה שהקרויה "בעיה פלסטינית" היא כעת הציר שסביבו סובבת כל התנועה הערבית. כל האירועים החשובים ביותר במזרח הערבי קשורים בזמן האחרון עם הבעיה הפלסטינית. כמעט כל הוועידות הערביות בשנים האחרונות עסקו בעיקר בה, אם לא אך ורק בה. גם ההרפתקה האנגלית החדשה – הפדרציה הערבית הגדולה של מלך חוסיין ובניו – לא הוגשמה בעיקר בגלל שהבעיה הפלסטינית לא נפתרה.

[...]

2. צורת השלטון הבריטי בארץ

המדיניות הפיננסית־מסחרית של האנגלים בפלסטינה, גם היא מיוחדת במינה. נראה שלאנגלים אין אינטרסים כלכליים ישירים בארץ זו. לדידם, ארץ זו מהווה קולוניה צבאית, ז"א קולוניה אסטרטגית, המבטיחה את הקשר היבשתי עם הודו.

3. התנועה הפוליטית והחברתית בארץ

[...]

בקרב האוכלוסייה הערבית אין מפלגות מאורגנות. כל הפעילות הפוליטית מנוהלת על־ידי השייח'ים והאפנדים המיוחסים ועל־ידי הבורגנות העירונית בחלקה... ההנהגה הראשית של כל הצעדים הערביים היא הגוף הקרוי "הנציגות הערבית". בין צעדי הנציונליסטים הערבים צריך לציין את הבאים: א. חרם הבחירות המיועדות למועצה המחוקקת ליד הנציב, שהוכתר בהצלחה. גם ההמצאה האנגלית החדשה – הסוכנות הערבית – שצצה כסם נגדי מול הסוכנות היהודית הבלפורית, במטרה להשקיט את האוכלוסייה הערבית, לא זכתה להישגים גדולים יותר. ב. נערכה שורה

19 מתוך הרישומים שלי.

שלמה של הפגנות ועצרות, שלרוב הסתיימו בהכאת המשתתפים. ג. הופעל טרור נגד פקידים אנגלים שהצטיינו באכזריותם.

גורם נוסף בציבוריות בפלסטינה הוא האוכלוסייה היהודית החדשה.

ב־5 השנים האחרונות, לאחר המלחמה, היגרו לארץ כמה עשרות אלפי יהודים, שהתיישבו בערים ובקולוניות או הקימו שורה שלמה של יישובים חדשים. עד לזמן האחרון, כל האוכלוסייה הזאת נמצאה תחת התלות האידיאולוגית והכלכלית של הארגון הציוני, והמפלגה הדומיננטית בארץ הייתה של הבורגנים הציוניים. זו הייתה מפלגה ממשלתית אנגלית רשמית בפלסטינה. לאחרונה, בשל שורה שלמה של נסיבות, מפלגה זו איבדה הרבה מהשפעתה על האוכלוסייה. בהיותם נציגי האינטרסים של הכובשים האנגלים למעשה, הביאו הציונים את היחסים בין ערבים ליהודים לחומרה קיצונית, וניהלו מדיניות המכוונת לא רק נגד האוכלוסייה הערבית המקומית, כי אם גם נגד המהגרים העניים.

לאחרונה התרחבה הדמוקרטיה העירונית, המשתחררת אט־אט מחסות הציונות, והיא הופכת לגורם בקרב הלוחמים נגד הכיבוש האנגלי. נכון שדמוקרטיה זו היא עדיין חלשה ביותר, אך גידולה נראה כבר לעין. יש כבר שורה שלמה של נסיונות־פעולה מלוכדות עם האוכלוסייה הערבית נגד האנגלים בכלל ונגד הממשלה הפלסטינית האנגלית בפרט".

4. המצב בקרב הפועלים

[...]

בארץ יש כ־20 אלף פועלים יהודים וכ 30–20 אלף פועלים ערבים, שהם סמי־פועלים וסמי־פלאחים. הפועלים הערבים עובדים בעיקר בפרדסים במושבים, ועד לזמן האחרון לא היה אף סימן להתארגנות ביניהם. 98% מהם הם אנאלפביתים.

[...]

הפועלים היהודים מאורגנים ברובם בארגון פועלים בשם "ההסתדרות הכללית". הפעילות העיקרית של ארגון זה היא קואופרטיבית־כלכלית. המבנה והעיקרון הארגוני שלהם דומים מאד לגילדות האנגליות. חברי ארגון זה הם לא רק פועלים, אלא גם בעלי־מלאכה עצמאיים אשר אינם מעסיקים עבודה זרה, וכן נשי כל החברים הרשומים של הארגון. תפקידי "הסתדרות" זו הם אך ורק לאומיים, כלומר — הקמת מרכז יהודי בארץ. בפעילות מקצועית, הרי, ארגון זה כמעט שאיננו עוסק.

5. מפלגות פוליטיות בארץ

בין המפלגות היהודיות יש לציין את המפלגות הדתיות־אורתודוקסיות, המזרחים, ואת מפלגת הציונים הבורגנים, ואילו בין המפלגות הפועליות — את "הפועל הצעיר" המונה כמה מאות איש בארץ, בעיקר מושבניקים זעירים, פקידים ואינטליגנטים.

אחדות, הקרויה מפלגה פועלית סוציאליסטית, היא המפלגה החזקה ביותר בארץ ומונה יותר מארבעת אלפים חברים. היא מורכבת מפועלים המאורגנים

בקואופרטיבים, אינטיליגנציה זעיר־בורגנית ובעלי־מלאכה. כמו־כן פועלת מפלגת הפועלים הסוציאליסטית "פועלי־ציון" ולבסוף – המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

הפועלים בארץ מתחלקים לשתי קטגוריות: קטגוריה אחת – פועלים שגם בארץ מוצאם השתייכו למעמד הזעיר־בורגני. הפועלים מהקטגוריה הראשונה מאורגנים בחלקם הגדול בתאים קומוניסטים ואילו הקטגוריה השנייה, בחלקה הגדול, נצמדת למפלגות הימין.

6. פעילות המפלגה

[...]

הפעילות הפוליטית מתבטאת בתגובה מהירה לכל מאורע בעל חשיבות למעמד הפועלים.

לדאבוננו, הקשר שלנו עם התנועה הלאומית הערבית רופף מאד ואין באפשרותנו לנצלו למטרותינו. נוסף לפעילותנו סביב חגי הפועלים – 1 במאי, 7 בנובמבר וימים דומים – שכללו ארגון אסיפות, הפגנות, הפצת כרוזים וגילויי־דעת, פעולות שהסתיימו תמיד בדיכוי חברינו, מעצרם או גירושם מהארץ; אני חושב לנכון לציין את הפעולות הנוספות הבאות: א. בעניין ההרפתקה האנגלית עם הפדרציה הערבית הגדולה (המלך חוסיין): פנינו לאוכלוסייה הערבית בקול־קורא בשפה הערבית, שהייתה לו השפעה גדולה בקרב החוגים הלאומיים הערביים ו[הוא] פורסם בכל העיתונות הערבית. ב. בקשר עם המאורעות ביפו: על־פי יוזמה שלנו, מפלגת העבודה הבריטית הגישה שאילתה בפרלמנט הבריטי. ג. ניהלנו תעמולה, יחד עם הנציונליסטים הערבים, בעד חרם על הגוף המייעץ. ד. פעילות מוניציפלית רחבה: הצלחנו לערער מעט את האמון במנהל העצמי והעירוני בעיני הפועלים התימנים והספרדים האדוקים ביותר, ולחושפו כמנהל של בעלי־בתים. כעת נערכות בחירות בתל־אביב (עיר חדשה הנבנית על־ידי המהגרים היהודים ליד יפו). הקמנו מועדון של בוחרים מחוסרי־כל. מועדון זה הופיע לראשונה, לא רק בפלסטינה כי אם בכל המזרח־הקרוב, עם מצע פועלי. בין הססמאות והדרישות שלנו יש גם ססמה לאחד את המינהל הכללי עם המינהל העצמי העירוני הערבי, ז"א דרשנו לצרף עיר חדשה זו ליפו ולארגן מינהל עצמי עירוני אחד משותף. למרות שלססמה זו אין משמעות מעשית בשבילנו, אולי להפך: היא עלולה להזיק לנו במידה מסוימת, היות שהבוחרים היהודים בקרב בעלי הבתים ואפילו בקרב פועלים בעלי נטייה לאומית מתייחסים בחוסר אמון רב ובחשדנות כלפי הערבים. עם כל זה, היא מבטיחה את אמונה של האוכלוסייה הערבית הרחבה בכללותה. ה. אצלנו, בכל המרכזים הפועליים, בערים ובקולוניות, יש מועדונים וספריות־פועלים, המהווים מרכזי תרבות יחידים במקום. בגלל העדר עיתון וספרים בשפה המקובלת אצל הפועלים (הרי הציונים רואים לעצמם חובה להחדיר את שפת העברית העתיקה), הספרות שלנו והעיתונים בעל־פה זוכים להצלחה גדולה. לאחר נסיונות בלתי מוצלחים חוזרים ונשנים, הצלחנו לחדור בסופו של דבר אל האוכלוסייה הילידה. ראשית אל

התימנים והספרדים (הגישה אליהם הייתה קלה יותר מאשר אל הערבים, הודות לידיעתם את שפת העברית העתיקה והודות לתעמולה "הלאומית" הנרחבת של הציונים בקרבם, למרות שרמתם התרבותית היא כרמתו של הפלאח הערבי). כעת יש לנו כמה קבוצות, בעיקר של צעירים, בחיפה, ביפו ובירושלים. מצב פעילותנו בקרב הערבים הוא קשה יותר. המכשול העיקרי בפעילות זו הוא אי־ידיעת השפה הערבית בין חברינו.

[...]

אם היהודים בפולין, רוסיה, רומניה, אנגליה ואמריקה מתביישים בכך שהם אינם יודעים את השפה המקומית, הרי שבארץ, בעיקר בגלל האווירה הלאומנית־שובינית, לימוד השפה הערבית נחשב לפשע. אנו מנהלים תעמולה ללימוד השפה הערבית ומארגנים חוגים למטרה זו. הודות לפעילות זו התחלנו להקים גם חוגים של ערבים, שהמרכזים שלהם הם חברים או אוהדים שלנו.

היינו צריכים להתחיל את פעילותנו האיגוד־מקצועית בעזרת ססמאות על שחרור התנועה האיגוד־מקצועית מחסות הקואופרטיבים, ז"א מתלות בארגונים הציוניים. למטרה זו העלנו את הססמאות הבאות:

1. התנתקות התנועה האיגוד־מקצועית מארגון הקואופרטיבים, ז"א עצמאות האיגודים המקצועיים;
1. טיהור האיגודים מאלמנטים זעיר־בורגניים (בעלי המלאכה, בעלי הבתים ובני המשפחות);
2. הכרה בעיקרון מלחמת המעמדות.

הצלחת ססמאות אלה היא עצומה.

הודות להשפעתנו יש עכשיו בארץ שורה שלמה של איגודים מקצועיים, שרבים מביניהם פועלים תחת השפעתנו (איגוד פועלי תעשיית העץ ביפו ובחיפה, איגוד פועלי המתכת ביפו, פועלי התובלה, וגם בקרב פועלי הרכבת השפעתנו היא די חזקה). הרחבת השפעתנו נראית בעובדות הבאות: בדצמבר 1922, בבחירות לוועידה הכללית של ארגוני הפועלים, קיבלנו סך הכל 250 קולות מתוך 4,000, ואילו בספטמבר ?192 (לא ברור במקור – ל"ז) קיבלנו בבחירות למועצות האיגודים המקומיים יותר מ־650 מתוך סך של 3,000 איש.

המפלגה התגברה על ששגתה כאשר החרימה את "האיגודים הצהובים". עכשיו היא מפתחת פעילות ענפה בתוך האיגודים המקצועיים הקיימים. למטרה זו הקמנו את "סיעת הפועלים."

[...]

הייחוד המאפיין את פעילותנו התרבותית הוא במאבקנו למען "הזכות לשפה המדוברת", שאנו נאלצים לנהל. העניין הוא בכך שהבורגנות (הציונים ותומכיהם) רואה כתפקידה היסודי לא רק את "שיבת ישראל העתיקה לארץ אבותיה" אלא גם את תחיית השפה העברית העתיקה, שכבר מזמן נשכחה על־ידי ההמונים. בפנטיות נוראה נרדפים כל ה"קולות" המזכירים במיוחד את שפת היידיש (הנקראת בבוז

ז׳רגון). בעקבות שוביניות זו, מתפתחת אנאלפביתיות פוליטית מלאה של המוני היהודים בארץ, למרות העובדה שאחוז יודעי קרוא וכתוב והמשכילים בקרב הפועלים היהודים גבוה יחסית מבכל הארצות האחרות (הפועלים היהודים בפלסטינה מורכבים, כאמור, מהמוני המהגרים הסמי־אינטיליגנטיים). ובכל־זאת, הבורות הפוליטית של הפועלים כאן גדולה יותר מאשר במקומות אחרים. הפועלים, רובם ככולם, אינם קוראים עיתונים או ספרים. הם אינם מתעניינים בשום שאלות חברתיות פוליטיות.

[...]

קיימים, כמו־כן, ארגונים רחבים יותר, חצי לגליים, כמו למשל פרקציית הפועלים, מועדון הבוחרים העניים, חוגי פועלים, חוגים תרבותיים ומועדוני פועלים. לאחר שישה חודשים של מאבק בין־קבוצתי בין מק״פ וקפ״פ המפלגה התאחדה ועכשיו יש לנו מפלגה מלוכדת אחת בארץ. מצע האיחוד של שתי קבוצות אלה נשלח לוועד־הפועל (של הקומינטרן) ופורסם בעיתונים ״אמס״, ״פרייהייט״ ועוד.

[...]

הפועלים הערבים מפוצלים ומפוזרים בקולוניות והם ברובם הגדול אנאלפבתים ונתונים להשפעות השייח׳ים המוסלמים, המפתחים בקרבם פטליזם והשלמה עם מצבם הקשה, ומחדירים בהם פסיביות ואפתיה. הפועלים היהודים נמצאים תחת השפעתם החזקה של הנציונליסטים־שוביניסטים ומצטיינים בנוקשותם ובשמרנותם.

בפרק הבא, תחת הכותרת ״התנאים המשטרתיים״, מוגדרים תנאים אלה כקשים ביותר.

רשת משולשת של בילוש: אנגלי, ערבי ויהודי, בנוסף לשיתוף פעולה מרצון של ״חובבים״ מקרב קבוצות הימין, המצטיינים בכך שהם ששים לעשות שפטים ב״מופסים״ (כינוי גנאי שהומצא על־ידי ה״אחדותניקים״ למפלגתנו) ובסוכני מוסקבה. חברינו נתונים, ללא כל סיבה, לחיפושים, למעצרים ובעיקר לגירוש מהארץ. המצב החומרי של המפלגה קשה ביותר, חברינו סובלים יותר מכל שאר הפועלים מהאבטלה בארץ, מפני שהמאבק ״הרעיוני״ מצד המנהיגות נגדנו מתבטא בחרם כלכלי ובסילוק מעבודה בשל כל כפירה אנטי־לאומנית קטנה ביותר. מוציאים אותנו מקופות החולים, לא מקבלים אותנו לקבוצות העבודה, ותכופות פשוט דוחים אותנו ללא כל סיבה, על יסוד חשד קלוש שאנו משתייכים למפלגה, כך שבאופן כללי יש לחברינו לכל היותר 6–10 ימי עבודה בחודש. למרות מצבם החומרי הקשה של החברים, הצלחנו לאסוף מהם יותר מ־400 לירות סטרלינג במשך שנה אחת, לצורכי הפעילות המפלגתית. רבים מחברינו נשלחו, על־פי הוראות הוועדים המקומיים, לעבודה בקרב הערבים (כל ההדגשות במקור) בקבלם לא יותר מ־5 פיאסטרים ליום.

בשאלת יחסי החוץ של המפלגה יש לציין שעד לספטמבר 1923 לא קיבלה

המפלגה אפילו מכתב אחד מהועה"פ של הקומינטרן. (בתקופה זו היו היחסים עם הפרופינטרן טובים ביותר).

הקשר עם המפלגה הקומוניסטית המצרית לא הסתדר למרות כל מאמצינו, בגלל איזשהו יחס מיוחד טיפוסי לחברינו המצרים בנידון. המפלגה הקומוניסטית האנגלית לא יודעת כנראה, ולא רוצה לדעת, על קיומנו.

כבר יותר מ־5 שנים דופקת מפלגתנו ללא הפסק על דלתות הקומינטרן, אך בגלל שורה שלמה של נסיבות משניות, יחסו של הקומינטרן כלפינו איננו מוגדר, למעשה, עד היום. נציגינו הורשו להשתתף גם בקונגרס ה־3 וגם בקונגרס ה־4 של הקומינטרן ולאחר הקונגרס ה־3 נכלל נציג שלנו בועה"פ של הקומינטרן, בדעה מייעצת. בגלל הפרת משמעת הוא הוצא מהועה"פ. בהחלטת אחת מישיבות הועה"פ של הקומינטרן מדובר על כך ש"למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית שמורה גם להבא הזכות לנציגות בועה"פ, אך היא נדרשת להתנתק רשמית ולמעשה מה'קומפרבנד'[20] פועלי־ציון'. (מתוך פרוטוקול ישיבת הועה"פ מיום 26.3.1922). מילאנו אחר תנאים אלה כבר לפני שנה. בוועידתה בספטמבר 1922 ניתקה המפלגה סופית מהקומפרבנד והוציאה משורותיה את כל החברים שלא הסכימו עם החלטה זו. בהשפעתו הישירה והאקטיבית של נציגנו בקונגרס ה־4, חוסלה אֶק"פ[21] גם ברוסיה והתמזגה עם הרק"פ, המפלגה הקומוניסטית הרוסית. אנו סבורים שהמשך חוסר הוודאות והאי־בהירות משפיעים השפעה הרת אסון על התפתחות מפלגתנו ולכן תנאי ראשון להמשך הפעילות המוצלחת הוא שהועה"פ יכיר בכך שהמפלגה הקומוניסטית הפלסטינית ביצעה במדויק את מלוא הדרישות שהועמדו בפניה על־ידי הועה"פ מיום 26.3.1922, ושהוא רואה בה סקציה שוות זכויות של הקומינטרן, ז"א יאפשר למפלגה להיקרא מעכשיו מק"פ, סקציה של הקומינטרן.

[אנו מבקשים] לקיים קשר סדיר עם הועה"פ של הקומינטרן ועם המחלקות המתאימות שלו.

ליצור מגע ארגוני הדוק עם המפלגה הקומוניסטית המצרית ולעבוד במשותף על הוצאה לאור בשפה הערבית, על חילופי פעילים הדדיים, על הצהרות משותפות נגד האימפריאליזם האנגלי, ועל מגע עם התנועות הלאומיות הערביות.

לחייב את המפלגה הקומוניסטית האנגלית להתקשר אתנו מיד, בעיקר כדי לתת לתנועתנו מקום ותשומת־לב בעיתונות שלה, לעזור לנו הן באינפורמציה והן בפרסומים בשביל הצבא האנגלי בפלסטינה.

לחייב את כל הסקציות של המפלגות הטריטוריאליות של הקומינטרן להקדיש מקום בעיתונות שלהן לכתבות שלנו ולתת תשומת־לב גדולה יותר למאבק נגד הציונות, המהווה את מקור הריאקציה בפלסטינה. עד עכשיו העיתונים, ובמיוחד העיתון האמריקאי "פרייהייט", לא מצאו לנחוץ לפרסם את הכתבות שלנו. כך, למשל, הכתבה שלנו על מאורעות יולי ביפו לא פורסמה, ובמקומה פורסם מכתב

20 קומפרבנד – האירגון הקומוניסטי העולמי של פועלי־ציון.

21 אֶק"פ – מפלגה קומוניסטית יהודית ברוסיה.

ארוך ברוח "אחדותית". [יש] לפתוח בפעילות הסברתית־תעמולתית בקרב הנוער הערבי הלומד באירופה, בעיקר בברלין ובווינה. אם תהיה הסכמה עקרונית והקצבת אמצעים לפעילות זו, אציג תוכנית קונקרטית לביצוע העניין.

תמיכה כספית במפלגה בסך של... לחודש, בנוסף להוצאות חד־פעמיות, כגון: א. קניית אותיות דפוס ביידיש ובערבית לדפוס הבלתי־לגלי שלנו; ב. קניית מכונות כתיבה בערבית וביידיש; ג. קניית ספרים לשלוש הספריות החשובות ביותר; ד. הוצאת כמה חוברות פופולריות. ה. עזרה לשליחתם של חברים אחדים, שאותם אני מעריך כנחוצים ומועילים לפעילותנו. ו. אספקה של הפרסומים הפריודיים של הקומינטרן ומחלקותיו העיקריות לועה"מ שלנו.

לסיכום, אני רואה צורך לתמצת בקצרה את כל האמור לעיל: מק"פ פעלה עד כה בתנאים קשים שלא ייאמנו, וסמכה רק על כוחותיה שלה. היה עליה לעמוד במאבק עיקש עם הארגון הגדול הצהוב, "אחדות", הנתמך כספית על־ידי הבורגנות הציונית וארגונים צהובים של פועלים יהודים מארצות אחרות. בהימצאה בסביבה זעיר־בורגנית, בפעלה בתוך אווירה ספוגת שוביניזם מקצה אל קצה, הקיפה המפלגה את עצמה בקבוצות שמטרתן היחידה היא להעלות את ההכרה המעמדית של הפרולטריון היהודי. מק"פ כבשה לעצמה צעד אחר צעד את אמון העמלים, שחררה את הכרתם מהבנה מעוותת של מהות המאבק המעמדי וכיוונה את שאיפותיהם המהפכניות לעבר המאבק בעד הדיקטטורה הפרולטרית. בהתגברה על הדבקות בשמרנות, הסתימות והכניעות של העמל הערבי, בבערה מתוך נשמתו והכרתו את זרעי הרעל של שנאה ואיבה לאומית, הפכה מק"פ למרכז קומוניסטי טריטוריאלי ממשי בארץ, המושך וקושר אליו את כל הישר והמהפכני מקרב העמלים של עמי הארץ. מוקפת בחרם ובשנאה בלתי מרוסנת של כל החברה הבורגנית, הפוגעת כלכלית בכל חבר מפלגה, במונעה ממנו כמעט כל אפשרות להשיג עבודה, הקימה המפלגה איגודים מקצועיים מהפכניים אינטרנציונליסטיים, וניהלה בתוך האיגודים המקצועיים הקיימים פעולות למען מהפכנותם וארגונם מחדש, על בסיס עקרונות מעמדיים. המפלגה השתדלה לשים אחת ולתמיד קץ לקיומה המבודד מהקומינטרן והתגברה על כל המכשולים אשר הפריעו לה בדרך, תוך התגברות על בלבול מסוים ואפשרות של פילוג בשורותיה שלה. עכשיו יש לנו בארץ מפלגה קומוניסטית מלוכדת ומונוליטית מבחינה רעיונית. אנו מקווים שהועה"פ מצדו יושיט לה יד עוזרת ויבסס אותה סופית, על־ידי קבלתה לשורות הקומינטרן. זה ייתן לה יותר כוח להמשך המאבק לניצחון הסופי של מעמד הפועלים.

בין המסמכים שהוגשו לקראת הדיון בוועד־הפועל של הקומינטרן, על קבלת המק"פ כסקציה של הקומינטרן, היה תזכיר חתום בידי אבוזיאם תחת הכותרת: "על התמיכה הכספית למק"פ".

לשם פעילות מוצלחת פחות או יותר של מק"פ, נחוצה תמיכה כספית של הקומינטרן במפלגה, בסך של 125 לירות שטרלינג לחודש, כדלקמן:

I. הוצאת שבועון ביידיש — 45 ליי"ש. 2. ירחון בשפה הערבית — 20 ליי"ש; 3. כרוזים בשפה הערבית — 10 ליי"ש. 4. כרוזים ביידיש — 40 ליי"ש. 5. פלקטים — 10 ליי"ש.; 6. קורסים בערבים וספריות — 20 ליי"ש. סה"כ — 120 ליי"ש.

הבהרות:

1. הכוונה היא להוציא שבועון בגודל של גיליון דפוס אחד, בכמות של 2,000–1,500 עותקים, שפירושו הוצאה של 80 ליי"ש לחודש, לפי חישוב של 20 לירות לכל גיליון. היות ששפת היידיש המדוברת מוחרמת על־ידי בעלי הדפוס הציוניים (אין בארץ בעלי דפוס שאינם ציונים), רק בתשלום גבוה להדפסה ניתן לשכנע בית־דפוס כלשהו להדפיס את העיתונים שלנו. ממכירת העיתונים אנו מקווים לקבל בערך 35–30 ליי"ש.
2. את העיתון בשפה הערבית, נצטרך להפיץ תחילה אך ורק חינם, בכמות של 1500 עותקים.

5,4,3. אנו צריכים להוציא בעקבות כל אירוע פוליטי, הן בקנה־מידה עירוני והן בקנה־מידה ארצי, כרוזים עממיים, גילויי־דעת ופלקטים, המהווים אחד האמצעים החשובים ביותר לתעמולה. נחיצותם גדולה עוד יותר, היות שאין ברשותנו עיתון יומי המאיר את מאורעות היום.

6. פעילות תרבותית־השכלתית, בארץ שבה הבורות רווחת, היא תנאי נחוץ ביותר להתפתחותה של תנועת פועלים בכלל ותנועה קומוניסטית בפרט. נוסף על כך, במצב הבלתי־לגלי של המפלגה, המועדונים, הספריות וקורסי הערב הם האפשרות היחידה לשוות לפעילותנו אופי המוני.

II. נוסף להוצאות החודשיות הנזכרות לעיל, אנו זקוקים להוצאה חד־פעמית בסך של 248 דולר לצרכים הבאים: 1. לקניית אותיות ביידיש לדפוס הבלתי־לגלי שלנו — 48 דולר; 2. לקניית אותיות ערביות — 55 דולר; 3. מכונת כתיבה — 35 דולר; 4. שפירוגרץ — 10 דולר; 5. ספרים לספריות (לפחות למרכזית) — 100 דולר. סה"כ: 248 דולר.

חתום:
נציג מק"פ אבוזיאם.

בשנת 1924, חמש שנים אחרי ועידת המפ"ס (פועלי־ציון) הראשונה, נתקבלה מק"פ כסקציה של הקומינטרן והפכה לחלק מסור, נלהב וממושמע מן המטה הכללי של המהפכה העולמית.

מסמך מישיבת ועדת המשנה הפלסטינית, בהשתתפות החברים בריקה, קטאימה, גלר, אבוזיאם, אלכסייב וקיטאיגורודסקי.

26.2.1924

הנידון:	הוחלט:
1. דיון על המסמכים המתייחסים לתיק המשא־ומתן עם נציגי מק"פ בעניין הצטרפות לקומינטרן.	1. מק"פ מילאה אחר התנאים היסודיים שהועמדו על־ידי הקומינטרן וקיימה כל הזמן קשר ארגוני ופוליטי עם הועה"פ של
	2. הח' אבוזיאם מוסר סקירה קצרה על פעילות מק"פ.
	3. שאלת ההכרה במק"פ כאוהדת או כסקציה פעילה של הקומינטרן.

הוחלט: להכיר במק"פ כסקציה של הקומינטרן.

ПРОТОКОЛ

Палестинской подкомиссии от 26 февраля 1924 г.

Присутств.: т.т. Брике, Катаяма, Геллер, Абусияма, Алексеев и Китайгородский.

Слушали:	Постановили.
1. Рассмотрение документов, относящихся к делу о переговорах с представ. Палестинской партии по поводу вступления в Коминтерн.	КПП выполнила основные условия, поставленные Коминтерном и все время поддерживала организационную и политическую связь с ИККИ.
2. Тов. Абусияма делает краткий обзор деятельности КПП.	
3. Вопрос о признании КПП сочувств. или действ. секцией Коминтерна	Считать КПП секцией Коминтерна.

מכתב של נָאוּם מירושלים אל אבוזיאם במוסקבה. המכתב מוקדש בחלקו הגדול לכינוס של פועלי הבניין, שהסעיף הראשון בו היה הוצאתה של פרקציית הפועלים מההסתדרות וכל הכרוך בכך. בהקשר זה נזכר גם המאבק על השפה שבה ידברו צירי הכינוס.

המאבק על השפה העברית היה אחד המאבקים שהתנהלו באותם ימים, ושבראייה לאחור היה מן המשמעותיים ביותר. המפלגה דאז התייצבה נגד הטרור הלשוני של הממסד הציוני. עם הזמן הוכרע הקרב. המנצחת הייתה השפה העברית; המנוצחים – היידיש והלדינו, שפות שהמשיכו לחיות באירופה ובאמריקה, אך גם

בקרב העולים והיישוב הוותיק בארץ. נצחון העברית זרז והעמיק את התהוותה והתגברותה של התרבות העברית – בשירה ובפרוזה, בתיאטרון ובקולנוע, בציור ובזמר, בבלט ובריקוד. עם כל ההבנה לעמדת המפלגה, במבט לאחור אפשר לראות כי נצחון הממסד במאבק על השפה העברית היה לאבן יסוד בתחילת התהוותה של לאומיות עברית פלסטינאית. הישג בלתי־מעורער זה של הממסד הציוני הטביע את חותמו על התפתחות היישוב היהודי בארץ לדורות. מצד אחד הוא תרם להתהוותה של יישות לאומית עברית בפלסטין, ומצד שני הוא תחם קו מבדיל ומפריד בין היישות היהודית בארץ לבין הקהילות היהודיות בעולם, לדורות.

במכתב נאמר כי הוחלט שצירי הכינוס ידברו עברית, ו"ביידיש יורשו להופיע רק אלה הנמצאים בארץ פחות משנתיים. כשהנציג שלנו, וילדר, ביקש את רשות הדיבור, סירב לו בן־גוריון, שהיה היו"ר, כי הוא ביקש לדבר ביידיש למרות שכבר היה בארץ יותר משנתיים. בן־גוריון ביקש ממנו לרדת ולאחר שסרב, ניסה להוריד אותו בכוח, ואז התחיל ממש פוגרום".

במכתב יש גם דו"ח על ישיבת מועצת פועלי ירושלים, כשהקהל כמעט הרביץ לבן־גוריון. בעניין ההכנות לקראת המשפט נגד פרקציית הפועלים, כותב נאום:

29.2.1924

סביב שאלת הוצאתנו, אפשר כעת לעורר תנועה גדולה, היות שהלך־הרוח בקרב הפועלים אוהד מאד כלפינו, אך לשם כך נחוץ ולו מינימום של אמצעים, ואילו אנו עניים כעכברי כנסייה.

יקירי, אם לא נקבל עכשיו שום תמיכה פיננסית, אנו נידונים לאבדון סופי. והרי במצב הנוכחי, בתנאים הנוחים לפיתוח עבודתנו, כאשר לרשותנו עומד צוות מוכן היטב של חברים פעילים ובעלי הכרה, אנו חייבים לנהל פעילות כלשהי בכל מצב שהוא. אחרת אנו מסתכנים גם באיבוד כל הישגינו שהושגו בקורבנות כה רבים. האמנם אינך יכול להסביר שם את מצבנו ולהשיג תוצאות כלשהן?

במליאת הועה"מ היה דיון על הקמת מפלגת פועלים־איכרים[22]. בעד הצביעו 3 חברים, נגד — 2 ואחד נמנע. הוחלט בכל־זאת לגשת לפעולות הכנה. כמו־כן, הוחלט לקיים כינוס ארצי בסוף אפריל. בעניין הקומינטרן הוחלט להגיש דו"ח על המצב במפלגה, על המצב הכללי ועל המאבק נגד הציונות ולדרוש את תמיכת הייבסקציה[23] במאבק זה ואת נוכחות נציג הקומינטרן בכינוס המפלגה. כן הוחלט להאריך את המנדט שלך ולהתקשר באמצעות הקומינטרן עם המפלגות באנגליה ובמצרים.

מכתב אל הועה"פ של הקומינטרן, חתום על־ידי ברגר בשפה הגרמנית, עם החותמת הישנה, אך בראש הדף כתוב כבר: "המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית (סקציה של האינטרנציונל הקומוניסטי)."

במכתב יש אישור על קבלת: 1. פרוטוקול הוועדה הפלסטינית של הקומינטרן; 2.

22 ראו מסמך מה־31.12.1924 עמ' 58.

23 ייבסקציה — הסקציה היהודית בתוך המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות.

ההחלטה על שאלת מפלגתנו; 3. הוראות המחלקה המזרחית של הועה"פ של הקומינטרן; 4. הודעה על תאריך הקונגרס ה־V של הקומינטרן והוראות בעניין הנציגות בו; 5. חוזר של מחלקת המזרח בנוגע להכנת חומר לקראת הקונגרס.

במכתב נאמר עוד:

15.4.1924

בקשר להחלטת הוועדה הפלסטינית על בעייתנו, מליאת הועה"מ שלנו קיבלה פה־אחד את ההחלטה הבאה: "הועה"מ של מק"פ מביע את הוקרתו על הכללתה הסופית של המפלגה באינטרנציונל הקומוניסטי. הועה"מ רואה בכך אישור של ארבע שנות המאבק של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית למען האידיאלים של הקומוניזם בתנאים קשים, וכעידוד להמשך המאמצים הנמרצים להפוך את מק"פ למפלגת המונים טריטוריאלית חזקה.

עם זאת מדגיש הוועד המרכזי, באי־רצון, כי האיחור הממושך בהכרה במפלגה על־ידי הועה"פ היה הגורם לכך שפעולותינו הניבו תוצאות טובות פחות מהמצופה. הועה"מ סבור כי כסקציה של הקומינטרן ובעזרת הועה"פ, תשכיל המפלגה להתפתח כבר בעתיד הקרוב למפלגה טריטוריאלית חזקה."

מכתב חתום על־ידי ברגר, המביא את השגות המפלגה והערותיה לגבי החלטת הועה"פ של הקומינטרן מיום 7.2.24, על ממשלת הלייבור באנגליה ועל תפקידי המפלגה הקומוניסטית הבריטית:

21.4.1924

1. ההחלטה המזכירה חזור והזכר את מלחמת השחרור של אירלנד, הודו ומצרים נגד האימפריאליזם הבריטי, והקוראת למפלגה הקומוניסטית הבריטית לחייב את הלייבור לנקוט עמדה ברורה לגבי עמים אלה, אינה מזכירה, אפילו לא פעם אחת, את מדיניות המנדט הבריטי במזופוטמיה, פלסטינה ועבר־הירדן ואת אזורי ההשפעה הבריטית בערביה, למרות שלמעשה ברגע זה האנטגוניזם בין האימפריאליזם הבריטי לתנועה הלאומית הערבית חריף הרבה יותר משהיה האנטגוניזם בין אנגליה לאירלנד אי־פעם.
2. בארצות המנדט הבריטי, העניין הוא קודם כל *בכיבושים חדשים למטרות אסטרטגיות* (כל ההדגשות במקור). אנו סבורים שאחת הסיסמאות הטובות ביותר של המפלגה הקומוניסטית הבריטית תהיה זו המעלה את ההוצאות העצומות הכרוכות בהחזקת הכוחות הבריטיים בארצות המנדט, אשר מחו תמיד נגד הכיבוש הבריטי. אנו מזכירים שבבחירות 1922 הסיסמה של היוניוניסטים בעד הוצאת הכוחות מפלסטינה ומזופוטמיה הייתה אחת הפופולריות ביותר ותרמה רבות להצלחתם. מפלגת הלייבור עצמה מהססת ומתחמקת מלתת פתרון לשאלת הכיבושים החדשים.
3. בנוסף למאבק לשחרור לאומי של עמי המזרח, צריך היה לציין בהחלטה בקצרה, שממשלת הלייבור התנגשה ישירות עם מפלגות *פועלים* בארצות אלה.

החודשים האחרונים הוכיחו שגורמים אלה הם בעלי משמעות רבה יותר מן האנטגוניזם בין המנהיגים הבורגנים של התנועה הלאומית במזרח לתנועת הלייבור (לדוגמה: המשפט נגד הקומוניסטים בהודו, גל השביתות במצרים). חשוב ביותר שהמפלגה הקומוניסטית הבריטית תנהל מסע (בעיתונות ובדרכים אחרות) *למען לגליזציה של המפלגות הסוציאליסטיות (קומוניסטיות) והסינדיקטים בארצות הקולוניאליות.* אנו מעירים בהזדמנות זו, שהמפלגה הקומוניסטית הבריטית, למרות כל ההחלטות, עשתה עד כה מעט מאד בנידון. אנו מקווים שהערותינו יזכו לתשומת־לבכם.

חתימה וחותמת: ברגר.

מכתב של אבוזיאם אל הועה״פ של הקומינטרן.

6.5.1924

״חברים יקרים,

מהמכתבים האחרונים מפלסטינה אפשר לראות, שהחברים החלו בפעילות מוצלחת בקרב הפועלים הערבים. פעילות זו דורשת תשומת־לב מיוחדת וכוחות מאומצים. קודם כל נחוץ לקנות מתקני דפוס. זה יעלה כ־1,700 מרקים גרמניים (כולל משלוח). אני מאד מבקש להקציב לנו סכום זה. את תשובתכם שלחו לנו במברק. אני עדיין יושב ״בהמתנה״. פשוט תענוג להתבונן ב״מהירות והדייקנות של מילוי התחייבויותיכם״.

מכתב, כנראה מהקומינטרן, שבו נאמר בין השאר:

23.8.1924

״עדיין לא קיבלנו את הדו״ח המובטח על הכינוס שלכם. נסתפק בקבלת הודעתכם על קיומו, עד לקבלת דו״ח מפורט יותר״.

המכתב מציין שעל המאורעות ביפו נודע להם מהעיתון המקומי ״אמעס״.

״עליתם באמת על הדרך הנכונה בהקמתו של איגוד מהפכני של עובדי הרכבת. אנו מברכים את יוזמתכם המהפכנית בעניין משיכת פועלים ערבים לתנועה הקומוניסטית. לפני חודש שלחנו לכם מכתב, באמצעות חבר, אך מסיבות בלתי תלויות בו, הוא לא יכול היה למסור לכם את המכתב.

בימים אלה שלחנו לב׳ (לברלין – ל״ז) הוראה נוספת על משלוח דחוף של אותיות דפוס אליכם, כך שבעניין זה אתם כבר מובטחים.

אנו מכינים ספרות פופולרית בערבית וחלקה כבר מוכן לדפוס. בזמן הקרוב נשלח לכם חוברת בערבית.

היות שאנו מתכוונים להתקשר ישירות עם סוריה (צעדי הכנה נקטו כבר), אין ביכולתנו ברגע זה למסור לכם את האינפורמציה הנחוצה לכם. הודיעו לנו לאן אתם שולחים את החבר הערבי, כדי שנוכל לקשור את החברים שלנו איתו.

אם אתם יכולים לשלוח על חשבונכם חברים ל־KYTB (קוט״ב)[24] עשו זאת מיד [מודגש במקור] שמורים לכם 7–8 מקומות. נשתדל לשלוח לכם את תוכנית האוניברסיטה הקומוניסטית, אם נוכל – אפילו בשפה הערבית.

אין כל צורך שחבר שלכם יבוא לכאן. כבר טלגרפנו לכם על כך.

לא טוב אתם עושים כשאתם שולחים את מכתביכם לשם הפרטי של הח׳ פ. או בר׳. השתמשו בכתובת המוסכמת כבר. מקווים שהקשר אתכם יהיה מעכשיו סדיר יותר.״

שני מכתבים זהים בתוכנם (האחד בכתב־יד פרימיטיבי ומרושל והשני בכתב מסודר ויפה), חתומים בידי אבוזיאם אל הועה״פ של הקומינטרן.
המכתבים פותחים בכך שהחברים עדיין לא קיבלו את המכתב שהובטח להם על־ידי הקומינטרן במברק מאוגוסט 1924 ובינתיים הצטברו שאלות רבות.

28.10.1924, 4.11.1924

אנו שולחים מכתב זה בשתי דרכים, בתקווה שבסופו של דבר נקבל תשובה.

1. המצב במפלגה. בשלושת החודשים האחרונים חל גידול של 30 אחוז במספר חברי המפלגה. צריך לציין שהגידול הוא מקרב יסודות בדוקים ומנוסים, שעברו את בית־הספר של פרקציית הפועלים. גדל גם מספר הפועלים הערבים במפלגה. מספר הפועלים הערבים המבקרים במועדונים שלנו גדל מדי יום. עשרות פועלים ערבים באים ל״עיתון בעל־פה״ השבועי שלנו.
2. בזמן האחרון הצלחנו ליצור קשר עם 4 כפרים ועם כמה מושבים. דו״ח מפורט על פעילות זו אנו שולחים בנפרד.
3. ״פרקציית הפועלים״ שלנו התחזקה בכל הערים ובמיוחד בחיפה, המרכז התעשייתי של הארץ. בין ה־17 ל־20 באוקטובר התקיים כינוס של הפרקציה, בהשתתפות פועל ערבי (חבר מפלגה).
4. הפועלים הערבים. בהשפעת שורה שלמה של נסיבות, ביניהן התעמולה שלנו והמשבר בתנועה הלאומית הערבית, החלו מצטרפים לאיגודים המקצועיים הקיימים בארץ. לאיגוד פועלי הרכבת, למשל, הצטרפו 300 פועלים ערבים חדשים.
5. ניגשנו להוצאת עיתון בשפה הערבית (לעת־עתה שבועון). למרות כל הקשיים והחסרונות קיבלו הפועלים הערבים את העיתון בהתלהבות רבה. אנו מספקים כמה מאות עותקים של העיתון למפלגה המצרית. העיתון ישמש גם את סוריה. הוצאת העיתון עולה לנו 28 לירות מצריות לחודש.
6. התקשרנו עם מפלגה פלאחית מקומית, המורכבת מ־28 סניפים. בישיבה משותפת איתם עובדה תוכנית עבודה שמשמעותה: א. מתן עזרה משפטית

24 KYTB – להלן קוט״ב – האוניברסיטה הקומוניסטית לעמלי המזרח.

לפלאחים בתלונותיהם כלפי פקידי הממשלה; ב. מאבק נגד המיסים הגבוהים; ג. פעילות תרבותית בכפר; ד. פעילות בתחום הפרסומים.

כדי ליישם תוכנית זו, ולו חלקית, נחוצים לנו מינימום 80–100 לירות לחודש. לא יכולנו, כמובן, להבטיח זאת, כך שאני חושש שכל המשא־ומתן הזה יישאר אפלטוני טהור. הפלאח הערבי הוא מעשי. הוא ילך איתנו רק כאשר ניתן לו משהו קונקרטי־ריאלי.

7. קשר עם סוריה. במהלך המשא־ומתן עם המפלגות הלאומיות התברר לנו כי את המפתח לתנועה הלאומית הערבית צריך לחפש בסוריה, וכל עוד לא נצליח ליצור קשר קבוע עם סוריה, פעילותנו תישאר בעלת אופי חד־צדדי. למטרה זו שיגרנו לסוריה שני חברים (יהודי וערבי). דו"ח מפורט על המצב בסוריה ועל פעילות חברינו נשלח בנפרד. לעת־עתה אנו יכולים להודיע לכם על הקמת "O.K."[25], (להקמת) מפלגה קומוניסטית סורית. חברינו הצליחו לגייס קבוצה די משמעותית של חברים סורים מקרב האינטיליגנציה הערבית והפועלים, אך לשם הסדר נורמלי של העניינים נחוצים אמצעים רבים שאין ברשותנו.

אנו מניחים שלועה"פ של הקומינטרן ברורה החשיבות של פעילותנו בנוגע למפלגה קומוניסטית סורית, ואנו מקווים שבתשובה למכתבנו נקבל את ההוראות, ההדרכה והאמצעים הנחוצים לפעילותנו זו.

כדי לתמצת את מכתבנו זה, אנו מעמידים בפני הועה"פ של הקומינטרן את השאלות הבאות:

1. גורל עיתוננו בשפה הערבית;
2. יחסינו עם מפלגת הפלאחים והמהות הקונקרטית של הסיוע שלנו למפלגה זו, ז"א ממדי עבודתנו בשטח זה;
3. תמיכה במפלגה הקומוניסטית הסורית, שאורגנה מחדש, באנשים ובכסף;
4. בשל העובדה שקיימת כאן קבוצה של פועלים ילידים הרוצים לנסוע למוסקבה לקוט"ב, אנו שואלים אתכם: א. כמה מקומות שמורים לנו בקוט"ב; ב. מהם תנאי הקבלה והאם החברים יכולים לסמוך על קבלת סכום מסוים לכיסוי הוצאות הדרך; ג. איך לקבל ויזה למוסקבה.

שאלת המגעים שלנו עם התנועה הלאומית הערבית מצטמצמת לעת־עתה לשאלה איזו עזרה ממשית (ריאלית) אנו יכולים לתת לה. הצעות קונקרטיות בנדון נציג לכם בנפרד.

בציפייה לתשובתכם המיידית, בברכה קומוניסטית,

אבוזיאם.

---

25 ועדה ארגונית.

מכתב בכתב־יד, אל הועה"פ של הקומינטרן, חתום בידי נאום. החותמת היא של המפלגה, ביידיש, בערבית ובאנגלית + סמל הפטיש והחרמש.

7.11.1924

חברים נכבדים,

לאחר שזמן־מה הקשר בינינו היה טוב מאד וקיבלנו באופן סדיר ולעתים תכופות חוזרים מדריכים, הוראות, ספרות וכו' – זה כבר יותר מ־3 חודשים שלא קיבלנו מכם שום דבר. התכוונו כבר לשגר אליכם חבר לחידוש הקשר, אך קיבלנו מכם מברק לא לשלוח אותו ולחכות למכתב. אך גם אחרי המברק איננו מקבלים שום דבר. איננו בטוחים אם המכתבים שלנו, שאותם אנו שולחים באופן סדיר, בכל דרך אפשרית, מגיעים אליכם. הניתוק שלנו מכם משפיע מאד, במיוחד כעת, כאשר הצלחנו לפתח פעילות אינטנסיבית יוצאת מהכלל ורחבה בשטחים שונים, מחד גיסא, וכאשר בר־זמנית הוחרפו פעולות הדיכוי נגדנו באופן בוטה ביותר, מאידך גיסא. שוב הועלתה אצלנו שאלת שיגור חבר לחידוש הקשר. אנו מנצלים לעת־עתה את האפשרות למשלוח מכתבים באמצעות המלחים ומבקשים מכם: 1. להורות מיד לתאי המפלגה בספינות המגיעות לכאן לקבל מאיתנו מכתבים, כדי למוסרם לכם. 2. לשלוח דרכם מכתבים בשבילנו במקרה הצורך. 3. למסור לנו כתובות חדשות.

בגלל מקריות ההזדמנות לשלוח לכם מכתב זה, אין אנו שולחים לכם הפעם דו"ח מפורט. אנו שולחים לכם רק דו"ח על הפעילות בקרב האיכרים (כבר לפני שבועיים נשלח דרך המפלגה האוסטרית) וקווים כלליים על פעילותנו בסוריה. שלחנו לשם לפני חודש שני חברים. הם מצאו שם קרקע טובה לעבודה, ולאחר פעולת הכנה נרחבת ופגישות עם קבוצות גדולות, הן של אינטיליגנציה והן של פועלים, הם הקימו קבוצה יוזמת להקמת מפלגה קומוניסטית. עובדו קווים כלליים לתוכנית פעולה, בקבלת סעיף 21, ונקבעה תוכנית עבודה לזמן הקרוב, הן בקרב הפועלים והן בקרב האינטיליגנציה והאיכרים. כבר לקראת 7 בנובמבר היינו צריכים להוציא, במאמצים משותפים, קובץ המוקדש ליום זה, בערבית ובצרפתית. לצערנו, קובץ זה התאחר ואיננו יודעים עד היום אם הוא יצא לאור או לא. (על עבודתנו בתחום הפרסום כאן, בפלסטינה, כתבנו לכם לא פעם). היות שאין אפשרות במכתבי זה (מודגש במקור) לכתוב לכם בפרוטרוט, אומר רק שנפתחות שם אפשרויות רחבות ביותר ושאלת העזרה המיידית מצדכם עומדת במלוא חריפותה, כדי שנוכל להמשיך בעבודה זו. בו־זמנית שיגרנו חבר גם למצרים, הן כדי למסור להם כסף... (מילה לא ברורה) והן כדי להסדיר את המצב במקום. דו"ח מפורט נשלח לכם בנפרד. המצב שם קשה מאד גם בנוגע לאנשים וגם בנוגע לאפשרויות לנהל פעילות רחבה כלשהי; במיוחד אין להם אפשרות כלל להוציא פרסומים בערבית. לקחנו על עצמנו לתרגם לערבית כל מה שנחוץ להם לפרסום, ולפי האפשרויות – להוציאם לאור כאן. במילה אחת: עומדים בפנינו עכשיו תפקידים גדולים מאד בפלסטינה ובסוריה, כמו גם בעזרה למפלגה המצרית. נחוץ לנו מייד קשר סדיר ומהימן איתכם ואנו מבקשים לעשות כל הנחוץ למטרה זו. אנו נותנים לכם לעת־עתה כתובת אחת, אבל אך ורק *למכתבים* (הדגשה במקור) ולא לספרות: "תחנת החשמל רוטנברג ביפו, בשביל... [לא ברור]

מכתב אל הועה"פ של הקומינטרן, חתום בידי אבוזיאם, עם החותמת האדומה ביידיש, בערבית ובעברית, על רקע הפטיש והחרמש.

18.11.1924

I. קיבלנו מכתב ממצרים מהח' א־ר, שבו הוא מודיע לנו שהוא נשלח על־ידכם כשליחכם. מייפוי הכוח לא ברור אלו סמכויות ניתנו לו.
אי־לזאת אנו שואלים אתכם: 1. האם א. הוא נציגכם גם כלפינו והאם עלינו לנהל דרכו את כל הקשר והיחסים אתכם. 2. עד כמה יש בסמכותו לפתור באופן עצמאי את בעיותינו?

II. המפלגה הקומוניסטית שהוקמה בסוריה ממשיכה את פעילותה, אך העדר קשר איתכם, ובמיוחד העדר אמצעים לפעילות פרסומית, מעכבים מאד את העבודה.

III. העיתון הערבי שלנו, שעליו הודענו לכם בזמנו, ממשיך להופיע. העיתון מתקבל באהדה ובעניין רב אצל הפועלים. מעניין שגם החוגים הנציונליסטיים וגם העיתונות מברכים על הופעת עיתון פועלי בארץ. העיתונים המקומיים, "אורדון", "כרמל", "אל־ג'זיר" ו"מרט־אל־שארק" פרסמו תגובות אוהדות על עיתוננו. במערכת מתקבלים מכתבי ברכה מפועלים ואיכרים מהמקומות הנידחים ביותר. אפשר לומר, ללא הגזמה, שהעיתון הוא הבמה המהפכנית היחידה בכל המזרח. אנו משרתים לא רק את פלסטינה, אלא גם את מצרים וסוריה. בשלושת הגיליונות הראשונים התפרסמו המאמרים הבאים: על תפקידינו, על האירו־אימפריאליזם בסין, על המשפט המעמדי במצרים (בנוגע לפסק הדין נגד חברינו), על החקיקה הפועלית בפלסטינה, על האינטרנציונל הראשון, על האינטרנציונליזם האיגוד־מקצועי (מאמר נגד הציונות), על לנין, על ה־7 בנובמבר, על מוסול, מכתב מסוריה, מאמר מאת פועל מדמשק, על בעיית הדיור לפועלים, נאום שר החוץ צ'צ'רין, ועוד. נוסף לזה, בכל גיליון יש כרוניקה על החיים הפועליים המקומיים והבינלאומיים. בגלל תנאי הצנזורה לא יכולנו לפרסם יותר. אנו מניחים שברור לכם עד כמה חשוב עיתון כזה לתנועה הקומוניסטית במזרח ואין צורך במילים מיותרות. אנו רק חוזרים ואומרים, שאם בזמן הקרוב ביותר לא נקבל את האמצעים הנחוצים להוצאה, *נהיה נאלצים להפסיק את הוצאת העיתון* (ההדגשה במקור).
אנו מקווים שאתם, אשר מודעים לאחריות לתוצאות ההפסקה של הוצאת עיתוננו, תנקטו את כל הצעדים התלויים בכם כדי לא לתת שזה יקרה.
אנו מחכים לתשובתכם הטלגרפית עד ה־1 בדצמבר (מודגש במקור בשני קווים).

IV. *העורך של אחד העיתונים הנציונליסטיים המקומיים הסכים לאחר משא־ומתן ממושך איתו* לכתוב ולפרסם הן בעיתונו והן בעיתונות הערבית בכלל, מאמרים על רוסיה הסובייטית. זהו אדם שיש לו קשרים נרחבים עם כל החוגים של התנועה הלאומית הערבית והוא מבטיח מאד. עיבדנו איתו תוכנית־פעולה נרחבת, אך לשם־כך חשוב שהוא ייסע למוסקבה. במוסקבה אולי נדון ביתר

הרחבה ופירוט על תוכנית העבודה. נוסף על כך, מסיבות רבות, לא ניתן לסכם כאן על תנאים כלשהם.

לאור האמור, אנו מבקשים להורות לברלין על מתן רשות כניסה מיידית (על־פי בקשת הנציג) לעורך הנזכר ולעורך שלנו אשר ייסע איתו.

אם הוא אכן ייסע, לא תהיה לו כל אפשרות לשבת בברלין. לכן, הודיעו לנו במברק על הסכמתכם או אי־הסכמתכם.

V. מסיבות בלתי־ידועות לא קיבלנו מכם עדיין אף לא מכתב אחד, למרות שמזמן שלחנו לכם את הכתובות החדשות שלנו.

VI. עדיין לא קיבלנו את 200 הדולרים שצריך היה לשלוח לנו עוד בעת שהותו של נציגנו במוסקבה.

מכתב מאת אבוזיאם, עם החותמת האדומה ב־3 השפות, אל הועה"פ של הקומינטרן. בראש העמוד חותמת "נכנס" ותאריך קבלת המכתב – 19.1.1925.
31.12.1924

חברים יקרים,

רק אתמול קיבלנו את שני מכתביכם מה־5 ומה־11 בדצמבר ש"ז, שהם המכתבים הראשונים שקיבלנו מאז חזרתו של נציגנו.

I. על תוצאות הבחירות ל"מועצה" כבר כתבנו לכם. אין לראות בהן מפלה, בתוקף הנסיבות. החברים שלנו הוצאו על־ידי האחדותניקים[26]. לא רק אלה שהופיעו בגלוי בשם פרקציית הפועלים, גם אלה שהיו פחות או יותר קרובים לנו על־פי השקפתם.

בנוסף לכך, בדיוק בזמן הבחירות ל"מועצה" החלו (לא במקרה, כמובן) מעצרים ודיכוי. בכל־זאת הצלחנו להעביר בחיפה 3 נציגים, בירושלים – 2 ואילו ביפו הרשימה שלנו נפסלה על־ידי האחדותניקים, למרות שהיו לה 180 חתימות (אינפורמציה מפורטת יותר ימסור לכם החו' ר.).

II. על עבודתנו ב"קומונה". נכון שבזמן האחרון לא הקדשנו תשומת־לב מספקת לתחום זה, אך הסיבה איננה בכך ש"לא קבענו חבר מיוחד לעבודה זו", אלא ביחסנו העקרוני אל ה"קומונות" האלה. עד לאחרונה היוו הקרויות "קומונות" והן עדיין מהוות, מבצרי שוביניזם בארץ, ומאבקנו נגד הציונות מתפרש כמאבק נגד קיומן של קומונות אלה. אפשר היה לכבוש קומונות אלה רק אילו תוך כדי המאבק נגד הציונות יכולנו [להראות] להן אפשרויות קיום אחרות, כי הרי חומרית הן תלויות בקרן הלאומית הציונית. בקשר לזה היינו רוצים להעלות בפניכם את השאלה הבאה: האם מותר להציע לקומונות אלה להתארגן סביב הססמאות:

א. פדרציה של הקומונות בארץ.

ב. ניתוק מוחלט מהארגון הציוני וממוסדותיו.

26 אחדותניקים – כינוי לאנשי מפלגת "אחדות העבודה".

ג. הכרה בעקרון האינטרנציונליזם.
בקשר לסעיף ב׳: האם קומונות אלה יכולות לסמוך על תמיכה מוסרית וחומרית מצד הפרולטריון הקומוניסטי? בססמאות כאלה אפשר היה למשוך את רוב הקומונות האלה. זאת דעתם של המתאמים שלנו בתוך הקומונות.
דרך אגב, בקומונות החשובות יותר יש לנו תאים חזקים יחסית, למרות העובדה שכל חבר קומונה ששייכותו למפלגה הקומוניסטית או לפרקציית הפועלים מתגלית, נמצא בסכנת גירוש או מגורש מהקומונה.
בשביל קומונות אלה אנו מוציאים הוצאה מיוחדת, תחת השם ״מכתבים לגדוד״. דעתכם בשאלה זו נחוצה לנו, היות שמצע זה מתקבל בהתנגדות רוב החברים, הרואים בו אופורטוניזם.
אשר לפעילות בקרב החלוצים, גם אנו סבורים שפעילות זו צריכה להתחיל בארצות ההגירה, במיוחד בארצות המעבר, בווינה, בטרייסט וכו׳.
אם תמצאו לנחוץ ותראו בארגון פעילות זו אפשרות, תנו לח׳ ר. את ההוראות המתאימות.

III. איננו מבינים מדוע אינכם מקבלים את העיתונות שלנו. הרי אנו שולחים לכם אותה באופן סדיר. כמו־כן, אנו רואים כאי־הבנה את הערכתכם בעניין ״הפוליטיקה הגבוהה״ של עיתוננו. אנו סבורים ששאלות החקיקה הפועלית, האבטלה, דיור לפועלים, המאורעות במצרים, המאורעות בעפולה, דו״ח הוועדה המנדטורית, איגוד פועלי הרכבת וכו׳, אינן שאלות של ״פוליטיקה גבוהה״. אנו מסכימים בהחלט שהעיתון שלנו אינו מספק הכל, אך הסיבה העיקרית היא מחסור באמצעים.

IV. על המפלגה הפועלית־איכרית. אנו מנהלים שורה שלמה של פעולות הכנה, שלצערנו לא נוכל למסור לכם אינפורמציה עליהן מבלי להיות בטוחים במהימנות הדואר. פעילותנו מתבטאת במוסדות לגליים ובלתי־לגליים. פירות פעילות זו כבר ניכרים, ואנו מקווים שהתוצאה תהיה הקמת מפלגת פועלים־איכרים בריאה וחזקה.

V. המצב הכללי. בתקופה האחרונה היו 50 מעצרים. בנוסף על כך, 10 חברים נמצאים במצב של אי־לגליות. מפלגות הימין מנהלות מסע נגדנו. החברים שלנו מותקפים אישית ומוכים בידי כנופיות מיוחדות שאורגנו למטרה זו. ידוע לנו שניתנו הוראות לנקוט טרור אישי נגד אחדים מחברינו.
בחיפה הוקמה ועדה של שלושה, בראשות וילבושביץ הידוע לשמצה, לעקירת הקומוניזם מן הארץ. (הוא מנהל המפעל לשמן, והיוזם הראשי של חיסול המפלגה הקומוניסטית המצרית בעת מאורעות מרץ באלכסנדריה). ליד ההנהלה הציונית הוקם קבינט שחור. מכתבים פרטיים נתפסים, מועתקים, מוחרמים, נערכות רשימות לפיטורי פועלים מעבודתם. ״המועצה״ הוציאה מההסתדרות את כל הפועלים שיש להם קשר כלשהו עם מק״פ או עם פרקציית הפועלים, כולל נציגינו במועצה. ביום ה־27 בדצמבר השנה תקפה המשטרה אסיפה שלנו ביפו, בעזרת מרגלים מתנדבים מקרב האחדותניקים, ועצרה 31 חברים.

לא מיותר לציין את התנהגותם של אלה הקרויים "קומוניסטים פועלי־ציון", ההולכים בחזית אחת עם הבורגנות ועם האחדותניקים נגדנו, ומנצלים את המצב שנוצר כדי לדוג במים העכורים כמה קולות. בתמיכת חבריהם במוסקבה, שדרך אגב, משום־מה קיימים עדיין באופן לגלי ויש להם גישה לכל המוסדות, הם מייצרים "דוקומנטים" מזויפים, במטרה להבאיש את ריחה של מק"פ ומנהיגיה בעיני הפועלים המקומיים.

כפי שאתם רואים, רבות מאד הסיבות לכך שבזמן האחרון הריאקציה אוסרת עלינו מלחמה: נוסף על הסיבות הכלליות, נציין את הסיבות המקומיות: א. גידול הארגונים שלנו והשפעתם על הפועלים הערבים במקום; ב. רצונם של הארגונים הציוניים להוכיח – מול ההנחה של הוועדה המנדטורית ליד חבר העמים, בדבר ההשפעה הבולשביסטית של היהודים המהגרים לפלסטינה – שלהפך: היהודים המהגרים לפלסטינה מנהלים מאבק נמרץ נגד הבולשביזם בפלסטינה; וג. רצון הציונים לנצל את כשלון התנועה הלאומית ולקנות חלקות אדמה ערביות גדולות, פעולה שכתוצאה ממנה מגורשים פלאחים בכוח מכפריהם, והרי אנו יוצאים בחריפות נגד גירושים אלה (זה מה שקרה לא מזמן, כאשר הציונים תפסו את הכפר עפולה).

כתוצאה מכל אלה מצבנו קשה ביותר. נחוצים לנו אמצעים רבים כדי לתמוך בחברים העצורים ובמשפחותיהם, הפעילות עצמה דורשת דירות בלתי־לגליות רבות, הנסיעות התכופות הנה והנה מגדישות כמעט את הסאה, לכל אלה דרושות כעת הרבה יותר הוצאות מאשר עד כה.

לאחרונה גדלה גם פעילותנו בתחום ההוצאה לאור והפרסומים, שגם היא דורשת כסף רב.

אי־לכך אנו מבקשים מכם במפגיע להיענות בחיוב לדרישות שהוצגו בפניכם על־ידי הח' ר. הביאו בחשבון שדרישות אלה גובשו לפני פעולות הדיכוי, שכתוצאה מהן גדלו הצרכים שלנו.

אנו מבקשים, כמו־כן, לא לעכב את חברנו, היות שרבים מחברינו נעצרו וכל יום נוסף של היעדרותו מביא נזק.

אנו רואים לנחוץ לציין, שעל־אף הרדיפות, הארגונים שלנו גדלו כמותית אחרי המעצרים. רק לארגון ביפו הוגשו בשלושת השבועות האחרונים כ־25 בקשות הצטרפות חדשות.

המייסדים, הראשונים ודור ההמשך

אחד הרגעים המרתקים והמרגשים ביותר בעבודתי בארכיון הקומינטרן, היה כאשר נתקלתי במסמך מיוחד במינו, המורכב לא מדפים אלא מכרטיסיות, שהיוו ביחד כרטסת. היו בה שמותיהם של 107 חברים וחברות[27] שהגיעו לברית־המועצות בעקבות גירושם מהארץ על־ידי

27 הרשימה המלאה של הכרטסת פורסמה לראשונה ב"עיתון 77", באפריל 1994.

המנדט הבריטי, עקב פעילות קומוניסטית וחברות במפלגה. על הסיבות והנסיבות שהולידו כרטסת זאת נעמוד בהמשך, היות שהיא הוכנה ב־1936. אך כאן נתייחס להיבט אחד שלה, היותה עדות מאלפת על אופיים ועולמם הרוחני של ראשוני המפלגה. על המוטיבציה האידיאולוגית והפוליטית שלהם לעלות לארץ, ועל המוטיבציה האידיאולוגית והפוליטית לנטוש את האידיאולוגיה הלאומית ולהצטרף לזרם האינטרנציונליסטי המהפכני בארץ. מדובר באנשי שורה, באותם לוחמים אלמונים ששמותיהם נעלמים מדפי ההיסטוריה תוך פחות מדור, אף שהם למעשה כותבי ההיסטוריה.

רוב הדמויות הכלולות בכרטסת הן של יהודים, אך יש גם ערבים אחדים. כל כרטיס מכיל רק כתריסר שורות של נתונים ביוגרפיים יבשים המציינים את מהלך חייו של הנידון. אך בין שורות ספורות אלה אתה חש את השקפת־עולמם, את נחישות מאבקם, את תקוותיהם ואכזבותיהם, ולפעמים מנחש גם את גורלם הטרגי. הייתה לי הזכות להכיר כמה חברים ששמותיהם כלולים בכרטסת, בעת עבודתי בברית־המועצות. רובם הלכו לעולמם עוד לפני שהתחלתי לחפש את שורשי האידיאולוגיים בארכיון הקומינטרן. אחדים מאנשי הכרטסת שזכיתי להכיר מקרוב חיים עדיין, ונמצאים בארץ. אך גמרתי אומר להסתפק במתן המסמכים עצמם ולא להתייחס בספר זה לאנשים הנזכרים במסמכי הקומינטרן ושעודם חיים.

להלן מובא תוכנם של אחדים מן הכרטיסים, המלמדים על רוב הדמויות שבהן עוסקת הכרטסת.

"אייזנברג לזר, נולד ב־1900 — יצא מברית־המועצות לפלסטינה כמהגר ציוני. ב־1924 הצטרף למק"פ. נעצר ב־1924, 1927 ו־1928. ממעצרו האחרון גורש לברית־המועצות. הגיע לאודסה ב־23.6.28. לא הוכר כמהגר פוליטי.[28] ב־1930 למד במל"ש וב־1933, בזמן הטיהור במפלגה, הוצא משורות המפלגה הקומוניסטית הכל־רוסית (בולשביקים) כאלמנט זר. מקום הימצאו אינו ידוע, גל"ד[29] 7.3.1936."

בלנקוב, יוסף גרשוביץ, לאומיות — יהודי, נולד ב־1905 בגומל (רוסיה), עזב את ברית־המועצות ב־1923 כמהגר ציוני (אין מידע איך עזב). ב־1926 הצטרף למק"פ. ישב ששה חודשים בכלא בגלל השתתפות בהפגנה, גורש מפלסטינה לברית־המועצות, הגיע ב־23.4.1931 לאודסה. בעניין פעילותו בפלסטינה מסתמך על ברגר, תמר, נדאב, קופרמן. יש אסמכתה של הסקציה (היהודית) בחתימת ברגר ותמר. מידע אחרון: ב־1935 היה בגומל, בבית חרושת "ספרטק", רח' סובייטסקאיה מס. 16-97. לא הוכר כמהגר פוליטי. גל"ד 7.3.1936."

ייבסייבנה לוריא אנה. עד 1925 התגוררה בלנינגרד ולמדה בבי"ס יהודי, שם הצטרפה לארגון נוער ציוני אנטי־מהפכני ועל כך נעצרה ב־1926 ונשלחה לסיביר. מסיביר קיבלה כביכול מהמוסדות הממלכתיים אישור לנסוע לפלסטינה, שם המשיכה להשתייך לארגון ציוני, עד 1929. במק"פ סירבו לקבל אותה והיא פעלה

28 הכרה במעמד של "מהגר פוליטי" זיכתה את האדם בתמיכה כלכלית.

29 גל"ד — ר"ת של הגוף שערך את הכרטסת, שטרם הצלחתי לפענח את זהותו.

במישור המופ״ר.[30] ב־1932 נעצרה, ישבה 10 חודשים וגורשה לברית־המועצות. הגיעה ב־25 בפברואר 1933, דרך אודסה. לא הוכרה כמהגרת פוליטית, אך על־פי בקשתו של ברגר, ממזכירות המזרח, נשארה בברית־המועצות.״

וכך צוין לגבי רוב אנשי הכרטסת. המונחים ״עזב כציוני״, ״עסק בפעילות ציונית״, חוזרים מכרטיס לכרטיס. ועם בואם לפלסטינה (א״י), כאשר נתקלו במציאות של הארץ חצו כולם את קו־התפר בין ציונות לקומוניזם והצטרפו לשורות מק״פ. כאלה היו אנשי השורה, שהיוו את הבסיס שעליו נוסדה המפלגה החדשה בארץ. על אופיים של המנהיגים־המייסדים, ושל הנהגת מק״פ הראשונה, יוכל הקורא לעמוד מהמסמכים המובאים בספר זה, ממכתביהם, מההחלטות שניסחו או השתתפו בניסוחן או הסכימו לפעול לפיהן.

עם זאת, הנתונים הכלולים בתריסר השורות של כרטיסיית ה־107 לא הספיקו לי כדי להציץ ולהבין את עולמם הרוחני של הבולטים מבין אותם אנשי־תפר, לחוש את יחסם לסביבה שבה גדלו, לפרובלמטיקה של התקופה הסוערת. סקרנותי זו באה לידי סיפוק כאשר קראתי את סיפור חייו המרתק של לאון טג׳ר, שגם הוא ״עזב כציוני״ את בולגריה, חצה את קו־התפר ו״הצטרף למק״פ״ עם הגיעו לארץ, גם הוא נעצר וגורש ממנה על־ידי השלטון הזר בעוון פעילותו במפלגה. סיפורו דומה כשתי טיפות מים לסיפורן של הדמויות המזדקרות מתוך תריסר השורות המוקדשות לאנשי הכרטסת האמורה; טיפות מים המגלות אוקיאנוס שלם. אביא את קורות חייו של טג׳ר לא רק מפני שיש לי איזשהו חוב מצפוני, ואולי סנטימנטלי, לבן מולדתי, אשר גם הוא כמו 107 האנשים שמאחורי הכרטסת נעלם מתולדות המפלגה כלא היה, כי אם מפני שאני משוכנע שאילו נשמרו המכתבים שכתבו אנשי הכרטסת לחבריהם ולמשפחותיהם, הם לא היו שונים במאום מאלה שלאון טג׳ר השאיר אחרי מותו.

לאחר שלאון טג׳ר סיים את לימודיו בגימנסיה בסופיה בשנת 1922, שלחה משפחת טג׳ר את בנה לאוסטריה ללמוד חקלאות, שכן, כדברי האב: ״בושה היא שבנו של יוסף טג׳ר יהיה סוחר.״ נוסף לכך האמין האב, ש״המדינה היהודית החדשה תהיה זקוקה למשק חקלאי מפותח.״

ב־17.12.1922 כתב לאון טג׳ר מווינה לחברו חיים:

״מעולם, חיים, לא הרגשתי ייסורים נפשיים כאלה. המשטרה יורה לנגד עיני, ופועלים נופלים. הם ניצבים מולה בידיים ריקות, ואילו אני עומד ובוכה מן הצד ככבשה... אני מתמלא בושה כשאני חושב: האדם אני או בהמה?... נכון שאני ציוני, שאני צריך להיאבק על פלסטינה חופשית, אך האם עלי להיות אילם, כשלנגד עיני רוצחים בני־אדם שגם הם נאבקים למען החופש של עמם? האם הם אינם לוחמים כמונו? והיות שהם נאבקים — אנחנו אחים... אוי, הצרה הציונית הזאת. למה בכל מקום אני צריך להיות יהודי. האם אינני קודם כל אדם ואחר־כך יהודי? לא, חיים, מעולם לא אסלח לעצמי על התנהגותי זו...

מה אתה חושב? האם ציוני הנמצא בארץ אחרת, כל עוד לא היגר לפלסטינה, צריך להשתתף במאבק לצד העם נגד מדכאיו? אני חושב שכן! מחכה לתשובתך, לאון.״

30 ארגון בינלאומי לעזרה למהפכנים. בפלשתין (א״י) נקרא ״עזרה אדומה״.

ב־23.12.1922, שוב כתב לאון לחיים:

"חיים היקר, אינני יודע מה קורה איתי. אני כאילו נולד מחדש, נהיה אדם חדש. האירועים באוסטריה פקחו את עיני ולימדו אותי לראות את האמת. סטודנט אחד מספק לי ספרות חדשה, בלתי ידועה לי עד לאחרונה... קראתי כבר את 'האימפריאליזם' של ולדימיר לנין, 'המניפסט הקומוניסטי' של מרקס, 'אנטי דיורינג' של אנגלס ועוד. עכשיו אני קורא את 'מבט מוניסטי על ההיסטוריה' של פלחנוב. איזה עיוור הייתי! מה בכלל ידעתי עד עכשיו? כלום! האמת איננה רק בתיאודור הרצל. יש אמת אחרת, חזקה יותר.

אני צועד עכשיו בדרך חדשה. אני מבין ולא רק מבין, אלא כבר יודע היטב, שהקומוניסטים צודקים, שהאמת היא לצדם, שהם יודעים למה הם נאבקים, איך להילחם ואיך לנצח. מקומי רק איתם. אל תחשוב שחזרתי בי מהציונות, משאיפתי לנסוע לפלסטינה. לא, אני אוהב את מולדתי, אך למען חירותה אני יכול להיאבק הכי טוב כקומוניסט, כלוחם בעל הכרה שדגל המאבק שלו הוא תורתם של מרקס ואנגלס. אני מאמץ את כל כוחותי כמעט, כדי לסיים את לימודי בזמן. אגמור ואסע לפלסטינה. שם אאבק כקומוניסט. את הציונות צריך להשלים בקומוניזם. בברכה לוחמת, ידידך לאון."

לאון טג'ר לא סיים את לימודיו באוסטריה. אביו, שהיגר לפלסטינה כבר בשנת 1923, יחד עם משפחתו, קרא לו לבוא מיד לארץ. בהגיעו לפלסטינה הצטרף למפלגה הקומוניסטית, עבד כפועל, למד ערבית והיה פעיל מאד בקרב הערבים בארץ. הוא נעצר לראשונה בשנת 1931, שבת רעב 14 יום. בשנת 1932 נעצר בשנית ונידון לשלושה חודשי מאסר. באוגוסט 1933 נעצר שוב ונידון לעוד שלושה חודשי מאסר, בכלא בירושלים. עם תום המאסר גורש לבולגריה, שם הצטרף למפלגה הקומוניסטית הבולגרית, שגם היא הייתה בלתי־לגלית ונרדפה על־ידי השלטון. עם כניסת צבאות היטלר לבולגריה, נשלח לאון טג'ר, ככל הגברים היהודים, למחנה עבודות כפייה. ביום 24.6.1941, יומיים אחרי פלישת הצבאות הנאציים לברית־המועצות, בלי לחכות להוראות המפלגה הקומוניסטית הבולגרית, ברח לאון טג'ר מן המחנה עם תרמיל מלא חומר נפץ, שאותו גנב ממחסני המחנה. ביום 30.10.1941 הצליח בפעולת יחיד נועזת להעלות באש את מחסני הדלק בעיר רוסה, אשר שימשו את הצבא הגרמני. הוא נתפס בעת הפעולה, הועמד למשפט, עמד בעינויי החקירה ולא נשבר.

בכתב ההגנה שהגיש במשפטו, כתב לאון טג'ר – בן־דוד:[31]

"בכתב האישום מתעלם התובע במזיד מן העובדה שמעולם לא נשפטתי בבולגריה... ושגורשתי על־ידי השלטונות הקולוניאליים האנגליים והציוניים.

מתעלמים גם מהעובדה שבעת המרד הערבי בפלסטינה, בשנים 1936-1938, לחמתי בעט בעיתונות הבולגרית, תחת הכינוי בן־דוד, למען שלום בין ערבים ליהודים."

ביום 17.11.1941 נידון לאון טג'ר למוות בתלייה. לאון טג'ר, הוא חבר המק"פ בן־דוד, הוצא להורג ב־15.12.1941, בשעה שתיים בבוקר.

אכן, כאלה היו חברי השורה הראשונים של מק"פ. אינטרנציונליסטים בעלי מודעות עמוקה זכנה ללאומיותם היהודית, לאומיות נטולה כל שמץ של לאומנות ושוביניזם יהודי

31 מתוך ספרה של קריסטינה סטנילובה "הביאו את תיקו של לאון טג'ר", הוצאת ספרים מפלגתית, 1980, בולגריה.

אנטי־ערבי. אינטרנציונליסטים נאמנים לעמם, בעלי השקפת־עולם של סולידריות מעמדית ולא קוסמופוליטים חסרי עם וחסרי מולדת.

ואמנם, היה בהם, בראשונים אידיאליסטים אלה של תקופת המהפכה העולמית, גם מרכיב נוסף. בתולדות המאבק של העם הבולגרי לשחרור מהעול הטורקי, בלט סיפורו של הגיבור וסיל לבסקי, אשר כאשר נשאל מה יעשה אחרי שחרור בולגריה, השיב: "אלך לעזור לעמים אחרים להשתחרר מעול זר." צ'ה־גווארים מוקדם זה, מעין "מהפכנים ללא גבולות", היה ללא ספק אחד המרכיבים החשובים בעולמם הרוחני ובקורות חייהם של המייסדים והראשונים של מק"פ, בהיותו כולו התמסרות למאבק נגד כל דיכוי וכל ניצול של כל עם בכל מקום.

האוטוביוגרפיה של נאום המובאת להלן, שמצאתי בין מסמכי הקומינטרן, היא עדות נוספת לכל האמור. (בהמשך הספר עוד נדון בסיבות לכך שהוא נדרש לכתוב אוטוביוגרפיה בשנת 1927, וכן בסיבות שהכרטסת של גל"ד נערכה ב־1936).

24.2.1927

אוטוביוגרפיה

נולדתי בשנת 1893 במשפחה זעיר־בורגנית. להורים היה משק של מחלבה ידנית שבה עבדו הם עצמם והילדים. למדתי בבית־ספר דתי ובלימודים אקסטרניים להשכלה תיכונית. למדתי בהפסקות תוך כדי עבודה (אצל אבא, כילד, בהוראה). בשנת 1913 נסעתי לפריז, שם למדתי בפקולטה למתמטיקה. חזרתי בתחילת המלחמה. עבדתי כפועל בבית־החרושת למתכת של רוזנפלד באודסה. בבית־החרושת התחלתי להכיר את תנועת הפועלים ולקרוא ספרות סוציאליסטית. התחברתי לקבוצה של אֶסֶרים[32] מקסימליסטים לשעבר, הצטרפתי למפלגת האֶסֶרים והתחלתי לפעול בחוגי פועלים. עם הקמת המועצה הראשונה, נבחרתי כנציג בית־החרושת. נכללתי בוועד־הפועל של מועצת אודסה ובנשיאות שלה. הייתי במועצה עד יציאת השלטון הסובייטי בשנת 1918. במפלגת האסרים הייתי חבר בוועד, ואחרי הפילוג – חבר בוועד של האסרים השמאליים.

בשנת 1918, בזמן הכיבוש הגרמני עבדתי בקומונה חקלאית ליד אודסה, ובו־זמנית גם בעיתון האודסאי של האֶסרים השמאליים "בורבה" – למרות שכבר עזבתי את שורות המפלגה (שש המילים האחרונות נראות כאילו נמחקו על־ידי הכותב – ל"ז). בעת המחתרת עזבתי את האסרוביזם, עשיתי הכרה עם המרקסיזם, אך בגלל נטייתי הנציונליסטית, הצטרפתי בתחילת 1919 למפלגה הקומוניסטית היהודית ("פועלי־ציון") שהוקמה באותו זמן.

בסוף 1918 נכנסתי כסטודנט בפקולטה לחקלאות. עם כניסת השלטון הסובייטי בשנת 1919 עבדתי באיזבסטיה ובקומוניסט כראש המחלקה לחיי הפועלים והאיגוד־המקצועי.

עם התקדמות הלבנים באוקראינה התנדבתי לצבא האדום. במשך כל קיץ 1918

32 מפלגה סוציאליסטית ברוסיה הצארית.

הייתי במחוז קייב בחזית... (לא ברור) בבריגדה האינטרנציונליסטית ביחידה למשימות מיוחדות ליד פודולסק...

בנסיגה מקייב השאירו אותי לפעילות מחתרתית, אך מיד נעצרתי על-ידי אנשי דניקין. לאחר כחודשיים ברחתי מהכלא (בעת פשיטה של יחידות פרטיזנים על קייב). הוחלט לשלוח אותי לפעילות מחתרתית באודסה. בדרך לשם חליתי בטיפוס בקרמנצ'וק ונתקעתי שם. עם בוא השלטון הסובייטי התמניתי למזכיר "איזבסטיה" בקרמנצ'וק. עם בואי לאודסה עבדתי כמזכיר מחלקת הקאדרים של ועד המחוז של המפלגה הקומוניסטית האוקראינית הבולשביקית (למרות שארגונית הייתי שייך עדיין לאֶק"פ).

בסוף 1920 ויתרתי על שליחותי למכון לחקלאות לסיום ... באביב 1921... לאחר בואי לשם, השתתפתי בוועידת מק"פ שבה התחולל הניתוק הסופי מתנועת פועלי־ציון.

מיד לאחר הוועידה בחרו בי כמזכיר הארגון היפואי, ואחר־כך צורפתי לועה"מ של המפלגה, שאליו נבחרתי ללא הפסקה בכל הוועידות הבאות של המפלגה.

בהיותי בפלסטינה עבדתי כפועל חקלאי בפרדסים ובמשקים החקלאיים, בנמל, וכפועל בניין. מסוף 1924 — הייתי פונקציונר של המפלגה ועיתונאות.

עבודתי המפלגתית הייתה רבגונית: ארגונית (מזכיר סניפים, מזכיר המפלגה), תרבותית, איגוד־מקצועית, ספרותית, מחתרתית מסוגים שונים ("טכניקה", קשרים עם התנועה הלאומית וכו').

ב־1923 נשלחתי לשם יצירת קשר עם המפלגה הקומוניסטית המצרית (לאחר הנפילה המצרית הראשונה). בשנת 1924 נעצרתי (יחד עם 10 חברים) בעוון ארגון אסיפת מחאה נגד סגירת מועדון לגלי. ישבתי חודשיים במבצר עכו ונדונותי לגירוש (הגירוש בוטל עקב שאילתה בפרלמנט האנגלי). בסוף 1924 נעצרתי שוב באסיפה בלתי־חוקית (31 איש) ביפו. ישבתי חודשיים.

באביב שנת 25' נשלחתי לסוריה לארגון מפלגה קומוניסטית שם. הפעילות הייתה מוצלחת ובדצמבר אפשר היה כבר לכנס את הוועידה הראשונה של המפלגה.

פעילותי הייתה רבגונית ביותר (מזכיר המפלגה, תעמולתית, איגוד־מקצועית, הוצאת עיתון, פעילות בתוך הצבא הצרפתי וקשר עם המורדים). מיד לאחר הוועידה הועה"מ נתפסתי עם עוד שבעה בהכנת מרד מזוין ומלחמת אזרחים, חימוש האוכלוסייה, תעמולה בקרב הצבא וכו'. על כולנו איים פסק דין מוות.

מהכלא הצלחנו להתקשר עם החוץ ולהמשיך את הפעילות המפלגתית (הוצאת עיתון, כרוזים, קשר עם כל הארגונים, עם המפלגות הקומוניסטיות הפלסטינית והצרפתית). בכלא עצמו ניהלתי פעילות תעמולתית־הסברתית גדולה (מפלגתית עם החברים, תעמולתית בקרב המורדים העצורים ובקרב השוטרים — בכלא הצלחנו להכין כמה חברים חדשים וליצור מספר רב של קשרים בכל רחבי סוריה). השפעת ההסברה בכלא הייתה גדולה עד כדי כך, שהצלחנו להכין הכל לבריחה, אך על־פי דרישתי התקיפה הוחלט לא לברוח לאחר פסק הדין, וכל הקשרים בעניין הבריחה הועברו לקבוצה אחרת של נידונים למוות.

סביב המשפט שלנו התנהלה מערכת מחאה גדולה באירופה (שאילתות בפרלמנט הצרפתי, בעיתונות, אסיפות מחאה). המשפט נטה ליהפך לסקנדל בשביל הצרפתים, היות ואנו סירבנו לתת עדות עד המשפט. חברים מסוימים ניצלו... עורכי־הדין הצרפתיים (החברים סדול וגרטון) לא הורשו להישאר בסוריה, ובמסמכים היה חומר רב שהיה עלול להכשיל את הפיקוד הצרפתי. על־פי הוראות משרד החוץ המשפט הופסק מסיבות אדמיניסטרטיביות, כל החברים גורשו ואני, כאזרח פלסטיני, הוחזרתי.

בפלסטינה לא הורשתי להיכנס, צריך היה להסתנן באופן בלתי לגלי ולהתגורר שם במחתרת מוחלטת... בעריכת העיתון שלנו בערבית, ניהול ענייני סוריה, פעילות בכפר, במופ״ר[33] וכל מיני פעילויות מחתרתיות.

בסוף 1926 נשלחתי למוסקבה כנציג המפלגה

אני שולט בשפות רוסית, יידיש, צרפתית, גרמנית, ערבית, עברית.

בברה״מ מכירים אותי חברי האודסאיים מהעבר, ומעבודתי בפלסטינה וסוריה — מזכירות המזרח וכל החברים הפלסטינאיים והמצריים.

סיכומו של דבר, ראיית האוכלוסייה הערבית בארץ כקורבן עיקרי של הכיבוש הזר והדיכוי, ולכן כפוטנציאל מהפכני עיקרי, הדריכה את פעילותו של הזרם האינטרנציונליסטי, כבר מתחילת דרכו. הוא פעל גם מתוך שכנוע עמוק שרק דרך זו משרתת באותה מידה את יהודי הארץ, שגם הם היו קורבן לדיכוי הקולוניאלי הבריטי. פעילות המפלגה בקרב האוכלוסייה הערבית לא הייתה קלה, אך גם הישגיה עד לקבלתה לשורות הקומינטרן לא היו מבוטלים, לא בתחום המאבק המעמדי והאיגוד־מקצועי ולא בתחום הקשר עם התנועה הלאומית הערבית לשחרור. תרומתה למפלגות הקומוניסטיות במצרים, בסוריה ובארצות ערביות אחרות היא סיפור מאלף נפרד. קבלתה של מק״פ לשורות הקומינטרן תרמה רבות לחיזוק מעמדה ולהגברת השפעתה בקרב האוכלוסייה הערבית, לא פחות מאשר בקרב היישוב היהודי. על־פי מסמכי הקומינטרן, ראשון הקומוניסטים הערבים הצטרף לשורות המפלגה ב־1924, למרות שמספר האוהדים — במיוחד בקרב הפועלים הערבים במקומות עבודה שבהם עבדו יחד פועלים יהודים וערבים — היה כבר לגמרי לא מבוטל. ההיסטוריון מוסא בודיירי מביא בספרו על תולדות מק״פ, שאותו הקדיש במחווה של הוקרה ל״מייסדי המפלגה אברבוך ומוסא״, ביוגרפיות של שורה שלמה של קומוניסטים ערבים, שלחלקם הקורא יתוודע מתוך המסמכים המובאים בספר זה, כמו: רדוואן אל חילו (מוסא), האחים נג׳אתי, ג׳ברא ניקולא, מוחמד נימר עודה, עלי עבד אל טאוויני, חליל שאניר, בולוס פרח ואחרים. אחדים מהם היו לימים חלק מוביל מדור ההמשך של הנהגת המפלגה.

33 מופ״ר — ארגון בינלאומי לעזרה למהפכנים, שבארץ כונה: ״העזרה האדומה״.

1928–1925

האופציה האינטרנציונליסטית
במבחן המציאות

"עלייה", "כיבוש הקרקע", "כיבוש העבודה"

במחצית השנייה של שנות ה־20 עמדה הארץ בצל המשבר הכלכלי העולמי, שהגיע לשיאו בסוף העשור. בעקבות המשבר הכלכלי, החריף המאבק המעמדי בכלל והמאבק נגד האבטלה בפרט, גברה תופעת ההגירה מהארץ, והתרחבה מדיניות "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע" מצד הממסד הבן־גוריוני והשלטון הבריטי. כתוצאה מכך גבר שיתוף הפעולה בין הזרם האינטרנציונליסטי (שהוחרם, נרדף וגורש מהארץ) לבין חלקים מהשמאל הציוני, וקמה תנועת "איחוד", שהקימה מועדוני פועלים משותפים ליהודים ולערבים. באותה תקופה החריף גם הקרע האידיאולוגי בין הממסד הציוני הבן־גוריוני לבין גדוד־העבודה, וגדלה השפעתה של המפלגה בשורות הגדוד. חלק לא קטן ממסמכי הקומינטרן הנוגעים לפלסטינה של אותה תקופה מתייחס לגדוד־העבודה, אשר החליט – מתוך התנגדותו למדיניות הפרו־אימפריאליסטית של הממסד הבן־גוריוני – לפנות לקומינטרן בבקשה לשיתוף פעולה ולעזרה הדדית.

בשנות ה־20, ובמיוחד בחצי השני של העשור, הגיע הזרם האינטרנציונליסטי לשיא השפעתו ביישוב היהודי. בזכות מאבקיו הוא הפך לאלטרנטיבה אידיאולוגית נגד הממסד הבן־גוריוני.

המשבר הכלכלי שפקד את הארץ העמיק עוד יותר את כל הסתירות המעמדיות והלאומיות שהולידו שלושת הכלים הקולוניזטוריים של האימפריאליזם הבריטי ושל ההנהגה הבן־גוריונית: עלייה, כיבוש העבודה וכיבוש הקרקע. בעניין העלייה, המפתח היה בידי הבריטים, ומפתח זה פתח שערים וסגר שערים, בהתאם למדיניות של "הפרד ומשול". כאשר צריך היה לפייס את הערבים הוא נסגר הרמטית, וכאשר צריך היה לעודד את היהודים לבנות את "מפעל הבית הלאומי", הוא היה פותח.

אינני יכול שלא לציין שאפילו בעניין העלייה שהתיימרה להציל כל יהודי מסכנת האנטישמיות והפוגרומים, זכו הקומוניסטים היהודים למעמד מיוחד. בספרו **הכלניות** מציין תום שגב: "הכל היו מודעים לכך שהם – עסקני המפלגות שהסכימו על הקצאת מכסות של רשיונות עלייה לפי כוחן היחסי בקונגרס הציוני – הם הקובעים את יחסי הכוחות הפוליטיים בארץ. הבריטים לא התערבו, ובלבד שהבאים לא יהיו קומוניסטים" (עמ' 185). אין לפקפק שגם בעניין זה – "שהבאים לא יהיו קומוניסטים" – הייתה תמימות דעים מלאה בין הממסד הבן־גוריוני לשלטון הבריטי. העלייה לארץ הייתה "עלייה סלקטיבית" במיטבה: דלת סגורה לקומוניסטים יהודים או לתומכיהם מצד אחד, ודלת פתוחה לגירוש קומוניסטים יהודים מהארץ מאידך גיסא. אלה הסירו את המסיכה מעל פני הציונות "מצילת היהודים".

הזרם הקומוניסטי בעולם ובארץ לא ראה בהגירה פתרון לבעיות הכלכליות או לבעיות של אפליה לאומית. עמדתו העקרונית ראתה במאבק אינטרנציונליסטי בכל מקום – נגד הניצול המעמדי ונגד האפליה הלאומית בכלל והאנטישמיות בפרט – את הדרך לצדק חברתי ולשוויון לאומי. הזרם האינטרנציונליסטי בארץ התנגד לעלייה בגלל היותה הגירה אידיאולוגית ציונית, אך התנגד גם להגירה מהארץ כפתרון לגזירות המשבר הכלכלי.

המדיניות האנטי־ערבית של הציונות הבן־גוריונית, ואפילו של הציונות הסוציאליסטית – שהרי עד היום הזה אין בקיבוצים אפילו ערבי אחד – החריפה אף היא בתקופה הנידונה. ההתנגדות העקרונית של הזרם האינטרנציונליסטי לכל הגירה – כלכלית או אידיאולוגית – ל"כיבוש הקרקע" ול"כיבוש העבודה", הייתה ביסוד האידיאולוגיה והפרקטיקה שלו מיום היווסדו, אך בתקופה הנידונה עמד היסוד האידיאולוגי הזה למבחן. החרפת גירוש הפלאחים מאדמותיהם ודחיקת רגלי הפועלים הערבים ממקומות העבודה, העמידו את המפלגה בפני החלטות קשות ביחס למאבק מעשי לימינם. בתוך שורותיה לא היו עוררין על הכורח להגן עליהם ולהתנגד לגירושם מהקרקע שעליה ישבו, ומן העבודה שממנה התפרנסו. אך יישומה של עמדה עקרונית זו לשפת המעשה עורר ויכוחים רבים וקשים בתוך שורותיה. הדעות סביב ה"איך" היו חלוקות: האם כתף אל כתף עם הפלאחים והפועלים? האם רק פעולות של סולידריות? האם באבנים ומקלות, או גם בנשק? (ראו מכתבו של אביגדור, מיום 1.1.33, בפרק 3).

התפתחות הזרם האינטרנציונליסטי בארץ, אופיו ומאבקיו, הושפעו באופן מכריע מן המתרחש בזירה הבינלאומית, במיוחד בברית־המועצות, במחצית השנייה של שנות ה־20. לאחר כישלון ה"אינטרבנציה", נפתח המאבק להכרה בברית־המועצות על־ידי העולם הקפיטליסטי ולקבלתה ל"חבר־הלאומים". בתנועה המהפכנית הבינלאומית הסתיימה אז האסטרטגיה של "המהפכה העולמית" והקומינטרן קבע שחלה "סטביליזציה זמנית" של העולם הקפיטליסטי, והציע דו־קיום בין השיטה הסוציאליסטית בברית־המועצות לעולם הקפיטליסטי סביבה.

בברית־המועצות עצמה התחוללו בתקופה הנידונה שינויים היסטוריים, ובמבט לאחור – גורליים. לנין, מנהיג המהפכה הסוציאליסטית הראשונה – שהוביל את המהפכה לניצחון – חלה ב־1922, ובינואר 1924 נפטר. הוא זכה להנהיג את המדינה הסוציאליסטית הראשונה כחמש שנים בלבד, ולתפקיד המכריע – מזכ"ל המפלגה – נבחר סטלין.

האקסיומה שבין שתי נקודות עובר רק קו ישר אחד, שהיא אולי נכונה בתחום הגיאומטריה – איננה מדויקת כל־כך בתחום החברתי ואפילו לא בתחום אישיותו ופעילותו של אדם. בחיים הציבוריים, לכל קו – ישר ככל שיהיה – יש ימין, שמאל ומרכז. גם לקו הישר של הזרם הסוציאליסטי המהפכני מנקודת הקפיטליזם לנקודת הסוציאליזם, יש שמאל וימין ומרכז. עם עלייתו של סטלין לשלטון השתלט האגף הדוגמטי והסקטנטי על הקו המוביל מקפיטליזם לסוציאליזם. המטרה – סוציאליזם – נשארה, אך התפישה הדיאלקטית היצירתית של המציאות המשתנה, שאִפיינה את הנהגתו של לנין, הפכה לדבקות דוגמטית בהנחות אידיאולוגיות ופוליטיות, כלכליות וביטחוניות, שהשתנו או שהתיישנו. השתלטה אמונה עיוורת בסמכות השלטונית.

עם נצחון המהפכה, ניצב לנין בפני הצורך ליישם לשפת המעשה את עקרון "הדיקטטורה של הפרולטריון", שמרקס העלה כאנטי־תזה ל"דיקטטורה של הבורגנות". כלומר, ליישם את שלטון הפרולטריון ועמו בעלי בריתו – האיכרות והאינטיליגנציה העובדת – במקום שלטון הבורגנות. אלא שאחרי מות לנין, הפך סטלין את "הדיקטטורה של הפרולטריון" למכשיר אידיאולוגי לחיסול הדמוקרטיה הפוליטית והכלכלית – ציפור־נפשו של הסוציאליזם. ההנחה האידיאולוגית המוטעית ששימשה בסיס ליחסו, הייתה ש"מלחמת המעמדות

ממשיכה ואף מחריפה", גם כאשר מוגרו כליל הבורגנות, בעלי האחוזות ומעמדות הביניים.

בתום הקרבות, לנוכח השינויים שהתחוללו, ראה לנין צורך בהערכה ובהיערכות מחודשות. התוצאה הייתה התוכנית הכלכלית החדשה – הנֶא"פ – מדיניות אסטרטגית חדשה לא רק בתחום הכלכלי, גם בתחום המדיני והשלטוני. אין פלא שצעדיו הראשונים של סטלין היו ביטול הנֶא"פ וחיסול הקואופרטיבים, שהיו מרכיב חשוב ועקרוני של המדיניות הכלכלית החדשה של לנין.

לקראת סוף עבודתי בארכיון הקומינטרן, נפתחו לעיון לציבור גם תיקי הפוליטביורו של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות (מקב"ם). מתוך סקרנות, ייחדתי זמן יקר להציץ במסמכים אלה, למרות שהם לא היו קשורים ישירות לנושא שלי. אני זוכר פרוטוקול מישיבת הפוליטביורו שמשך את תשומת־לבי, ובו דיון על פניית פועלים מבתי־חרושת במוסקבה ובמקומות אחרים אל הלשכה הפוליטית – במהלך חיסול הקואופרטיבים ונטישת מדיניות הנא"פ – בבקשה לשתף אותם ברווחי המפעלים, ישירות. התשובה של הלשכה הפוליטית, בהנהגת סטלין, הייתה: איננו יכולים לנהוג כך מתוך עיקרון, מפני שהמרקסיזם מדבר על בעלות חברתית – לא פרטית – על אמצעי הייצור. לכן המדיניות הסובייטית תייחד חלק מן הרווחים של כל מפעל לפועלים בעקיפין, על־ידי בניית גני־ילדים, בתי־ספר, בריאות וזכויות סוציאליות, אבל לא באופן ישיר. מסמך זה משך את תשומת־לבי, מפני שהוא חשף בפני את תחילת הדרך אל הפרשנות הדוגמטית והיישום המוטעה של העיקרון המרקסיסטי הנכון בדבר "בעלות חברתית על אמצעי הייצור", בדרך ל"סוציאליזם ממלכתי". הוא הרחיק את העם מהשלטון והפך את השלטון לאדון כל־יכול, ואת רווחת האדם ממטרה של הסוציאליזם לאמצעי בידי השלטון הסוציאליסטי. עם זאת, שלטון זה הבטיח עבודה לכולם וחיסל את נגע האבטלה, העניק בריאות וחינוך חינם לכול, לקח על עצמו את האחריות על הדיור וסיפק אותו במידת יכולתו כמעט חינם, יחד עם עוד שורה שלמה של תנאים סוציאליים אחרים. אך בכל־זאת, המדיניות הכלכלית של ברית־המועצות בתקופת סטלין ניתקה את הקשר בין העובד לבין הערך המוסף של עמלו, והפכה גם את מוכר שרוכי הנעליים לשכיר המקבל משכורת מן הממשלה.

המהות הסקטנטית והדוגמטית בתפישה הכלכלית של ההנהגה החדשה במפלגה ובמדינה הסוציאליסטית, הולידה בהמשך הזמן את בניית "הדגם הסובייטי" של הסוציאליזם. זה היסב נזק רב ביותר לרעיון הסוציאליסטי, שבמרכזו עמדו דמוקרטיה כלכלית ופוליטית, הקץ לניצולו של אדם בידי אדם ושל עם בידי עם. מאפייני הזרם הסקטנטי והדוגמטי התבטאו, לעומתו, בקוצר־רוח ובקיצורי דרך, בזירוז אכזרי ועקוב מדם של הקולקטיביזציה בכפר, ושל צעדים אחרים, שכתוצאה מהם הוכיחה הסטטיסטיקה הרשמית של ברית־המועצות כבר בסוף שנות ה־30, שהסוציאליזם בברית־המועצות הוגשם. השאיפה היומרנית לבנות סוציאליזם בשישית מכדור־הארץ תוך פרק זמן של 20 שנה, הייתה מנוגדת בתכלית לאורך הרוח, לתבונה ולהתחשבות במציאות המשתנה, שאפיינו את החלטות הנהגת המפלגה והמדינה הסובייטית, ושהולידו את מדיניות ה"נא"פ". הן המצור הקפיטליסטי והחרם הכלכלי נגד ברית־המועצות והן סכנת המלחמה המתקרבת, אינם יכולים להסביר – ולא להצדיק – שינוי כה דרסטי של מדיניות הפנים, הכלכלה והחברה, מצד ההנהגה החדשה של ברית־המועצות.

השינויים בברית־המועצות הביאו לשינויים גם בקו האסטרטגי של הקומינטרן. עד 1922 היה סטלין ציר בכל הכינוסים של הקומינטרן, מ־1924 הוא נבחר לחבר בוועד־הפועל ושנתיים אחר־כך – לחבר נשיאות הקומינטרן. אך עם בחירתו לראשות המפלגה הוא לא היה זקוק למעמד רשמי בקומינטרן כדי לקבוע את מדיניותו. בסוף שנות ה־20 סטלין היה המפלגה, המפלגה הייתה המדינה והמדינה הסובייטית הייתה הקומינטרן. עוד קריאה מלהיבה של שירת האינטרנציונל – "לא אל, לא מלך, לא גיבור" – נמחקה ופינתה מקום לפולחן אישיות.

גם ביחס הקומינטרן לנעשה בארץ ובמק"פ חל שינוי. השינוי הסימפטומטי והמשמעותי ביותר ביחס הקומינטרן למק"פ בפרט, ולפרובלמטיקה של הארץ בכלל, בא לידי ביטוי ביחסו לשלושה עניינים: לאופוזיציה במפלגה שקמה באותה תקופה, להגירה מן הארץ ולפנייה של אלקינד ושל "גדוד־העבודה" אליהם. בשלוש סוגיות אלו חל שינוי שלא היה טקטי אלא בעל אופי אידיאולוגי ואסטרטגי מובהק.

בשני מסמכים, מיום 28.5.1928 ומיום 16.6.1928, יש התייחסות של הועה"פ של הקומינטרן ומחלקת המזרח אל האופוזיציה במפלגה. בניגוד לקו המקובל עד אז – התייצבות לימין ההנהגה – מביעים מסמכים אלה "הבנה" למניעי האופוזיציה וקובעים, ש"אין במפלגה הבנה בהירה ומדויקת בשאלה היהודית.." וש"הופעת האופוזיציה... היא השתקפות של אי־שביעות־רצון מהמדיניות המעשית הנוכחית של המפלגה.."

המסמכים שמצאתי בארכיון הקומינטרן בשאלת היחס להתארגנות האופוזיציה הפנים־מפלגתית, מעידים על חילוקי דעות וויכוח נוקב – לא רק בתוך שורות מק"פ, אלא גם בתוך הועה"פ של הקומינטרן. ניתוח מפורט של מצע האופוזיציה, עמדתה של הנהגת המפלגה כלפיה ויחס הקומינטרן לשניהם – שייך לספר על תולדות המפלגה יותר מאשר לספר זה. בכל־זאת נציין, כי לאחר דיונים ממושכים סביב הקמת "האופוזיציה הפנים־מפלגתית" והוצאת חבריה משורות המפלגה על־ידי ההנהגה, העביר הקומינטרן את שאלת הוצאתם להכרעתה של ועדת הביקורת הבינלאומית – צעד יוצא דופן, ראשון מסוגו, ולמיטב ידיעתי גם אחרון, במדיניות הקומינטרן לגבי מק"פ. אחרי קבלת הגיבוי של ועדת הביקורת הבינלאומית, יצא הקומינטרן בעמדה מגובשת לגבי המצב שנוצר במפלגה. יש סתירות לא מעטות במסמכים מיום 28.5.1928 ומיום 16.6.1928, הכלולים בפרק זה (עמ' 139, 143). הם כוללים הסתייגות ברורה של הקומינטרן מכמה עמדות מוטעות־בעליל של האופוזיציה: "השקפות האופוזיציה סותרות סתירה מוחלטת את הטקטיקה הקומוניסטית לכיבוש ההמונים"; וגינוי חד־משמעי של האופי הפלגני של האופוזיציה: "בהחלטיות עוד יותר גדולה יש לגנות את הפעולות הפלגניות של חברי האופוזיציה". בהמשך קובע הועה"פ של הקומינטרן, כי "על המק"פ לראות את תפקידה העיקרי בעבודה בקרב המוני העמלים הערביים. למשימה זו נודעת ברגע זה משמעות חשובה במיוחד, אם להביא בחשבון שבתחום החדירה להמונים הערביים לא עלה בידי מק"פ, עד לאחרונה, להשיג תוצאות רציניות כלשהן."

העמדה העקרונית האינטרנציונליסטית נשארת: צריך לנהל "מאבק שיטתי נגד גילויי שוביניות ערבית ויהודית, תוך משיכת פועלים יהודים וערבים למאבק מאורגן משותף נגד האויב המעמדי." גם היחס העקרוני של דיפרנציאציה מעמדית בא לידי ביטוי במכתב

הקומינטרן: "בתעודות האופוזיציה מצאנו הצהרה על כך שהמוני העמלים היהודים הם כולם מסה ריאקציונית אחת. אנו חושבים שדעה זו אינה נכונה ואנו מוקיעים הערכה כוללנית כזו של הפרולטריון היהודי." בסיכומו של דבר, דרש הקומינטרן מאמץ להחזרת אנשי האופוזיציה למפלגה, אחרי שיודו בשגיאותיהם, אך דרש גם שייערך דיון כללי בכל המפלגה, שייסוב לא רק על עמדות האופוזיציה אלא גם יהיה מעין רוויזיה של "המדיניות המעשית של המפלגה."

המוזר בשני מסמכים אלה – האחד מהאינסטנציה הנמוכה יותר (מחלקת המזרח־הקרוב של הוועד־הפועל של הקומינטרן), שאולי לכן מנוסח בלשון דיפלומטית פחות, והשני מהאינסטנציה הגבוהה ביותר (הוועד־הפועל של הקומינטרן) – היא ההתייצבות לימין "האופוזיצה במפלגה", לגבי שאלת ההגירה מהארץ.

יחסו של הזרם האינטרנציונליסטי בארץ להגירה נקבע, כאמור, על בסיס העמדה העקרונית המעמדית האוניברסלית של התנועה הקומוניסטית הבינלאומית לגבי הגירה בכלל – כל הגירה, לכל מקום ומכל מקום – ובפרט לגבי האידיאולוגית הציונית לארץ. עמדה עקרונית זו ראתה את המהגר, מרגע כניסתו לארץ כלשהי, כאדם אשר משתלב במערך המעמדי והחברתי של אוכלוסיית ארץ ההגירה. המאבק היה תמיד נגד הגירה כפתרון לקשיי החיים, לא נגד המהגר. עמדה עקרונית זו היא אבן בוחן לגישה מעמדית אינטרנציונליסטית, והיא מחלקת את האנשים לפי מעמדם החברתי־כלכלי ולא לפי שייכות לאומית או תאריך כניסה לארץ נתונה.

ההתייחסות של הזרם האינטרנציונליסטי למהגרים שהגיעו לארץ לא הייתה מעולם מבוססת על הכרה ב"זכות ההיסטורית" של היהודים לארץ. שלילת זכות זו לא הייתה בעיני הזרם המעמדי המהפכני התעלמות מהצורך בפתרון בעיית האנטישמיות בארצות הקפיטליסטיות. לא הגירה הייתה התשובה, כי אם השתלבות במאבק לנצחון הסוציאלים, שיפתור את כל הבעיות המעמדיות והלאומיות.

עמדה עקרונית זו הייתה משותפת, כאמור, הן לקומינטרן והן למפלגה כאן. היא הייתה עמדת המפלגה גם בשלב הראשון, כאשר הייתה רק יהודית בהרכבה ואינטרנציונליסטית באידיאולוגיה שלה, וגם בשלב המאוחר יותר, כאשר הייתה יהודית־ערבית גם בהרכבה. היא הייתה מבוססת על הזכות הבלתי מעורערת לחיים ולקיום של כל אדם בארץ שבה הוא חי.

משוכנע בצדקתה של עמדה מעמדית זו בשאלת ההגירה, הופתעתי לגלות, שכאשר הייתה הארץ נתונה במשבר כלכלי ומספר המהגרים ממנה גדל לממדים משמעותיים, הפך הקומינטרן את הקערה על פיה. הרצון להגר התפשט גם בקרב חברי המפלגה, שנוסף למצוקה הכלכלית הושפעו גם מעמדות "האופוזיציה" הפנים־מפלגתית – ייאוש ותחושה של חוסר תכלית במאבק. מתברר שגם הקומינטרן אימץ עמדה מפתיעה: "האם יכולה המפלגה להיות נגד הגירה? עמדה כזאת תהיה מוטעית לחלוטין. הפועלים היו מציגים בפני המפלגה את השאלה: אם לא להגר, מה עלינו לעשות, באילו אמצעים להתקיים? האם המפלגה תיתן לנו תמיכה חומרית? ... הקומוניסטים [שימו לב: "הקומוניסטים", לא המפלגה – ל"ז], הפועלים באיגודים המקצועיים נהגו נכון בהחלט, כאשר השתתפו בהקמת לשכת ההגירה לעזרת הפועלים היהודיים העוזבים את הארץ." וכאן מציע הקומינטרן "תוכנית פעולה" אופרטיבית: "באמצעות סיועותיה באיגודים המקצועיים, חייבת מק"פ לשאוף לכך שלשכות העזרה למהגרים יכוננו קשרים עם איגודים מקצועיים בארצות שאליהן מתכוונים הפועלים

להגר, כדי שבדרך זו יהיה להם מידע מדויק על האפשרויות למציאת עבודה בארצות אלה, על תנאי העבודה שם וכו'."

איך מתיישבת הוראה אופרטיבית זו עם העמדה העקרונית של הזרם הקומוניסטי בעולם כולו למען מאבק מעמדי כדרך לפתרון מחלות הקפיטליזם, ונגד הגירה? האם זהו הפתרון המוצע גם למובטלים ערבים? איך אפשר להבין את ההסברה העקרונית נגד הגירה והפעילות המעשית בעדה, בגלל החובה "להגן על האינטרסים המיידיים של הפרולטריון היהודי?" האם אפשר להיאבק נגד הציונות, הדוגלת בהגירה אל פלסטינה, בעזרת שימוש באמצעים שלה להגירה מפלסטינה? האין בעמדה אופרטיבית זו החלשת כוחה של המפלגה במאבקה, לא רק נגד הניצול הקפיטליסטי בארץ, אלא גם בשלטון הזר בארץ? להיכן נעלמה הגישה האינטרנציונליסטית בדבר המאבק המעמדי והלאומי כאחד?

ומנושא לנושא באותו נושא: יחס הקומינטרן ל"גדוד־העבודה". בעת ביקורה הראשון של משלחת "גדוד־העבודה", בראשות מ. אלקינד, במאי 1926, הוגשה לקומינטרן בקשה להגיש ל"גדוד" עזרה, ל"ארגון כוח מעמדי מזוין וחיזוקו", למאבק נגד האימפריאליזם הבריטי בפלסטינה. מה הייתה תשובת הקומינטרן? עִזבו את פלסטינה, והגרו לברית־המועצות. התייחסותו של הקומינטרן לגדוד־העבודה בשנות ה־20 המאוחרות הייתה שונה בתכלית מהתייחסותו למפלגת הפועלים הסוציאליסטית (פועלי־ציון) — או אפילו ל"פועלי־ציון" (שמאל) הציונית, בשנות ה־20 המוקדמות. בשני המקרים היו הבדלים אידיאולוגיים בין הצדדים. אז — הייתה מטרת הקומינטרן חיזוק המאבק המעמדי והאנטי־אימפריאליסטי בארץ, תוך כדי עידוד הכוח המקומי להתגבר על החולשות האידיאולוגיות שלו ולהתנתק סופית מן האידיאולוגיה הלאומית. העזרה למפ"ס (פועלי־ציון) ניתנה אפילו בטרם חלו השינויים בקו האידיאולוגי, והיא נתקבלה במעמד של "אוהדת", ושנתיים אחר־כך — כסקציה שוות־זכויות של האינטרנציונל הקומוניסטי. אפילו עם פועלי־ציון (שמאל) והוולטפרבנד התנהלו שיחות ישירות, גלויות וממושכות בניסיון ומתוך תקווה שהם ישנו את המצע האידיאולוגי שלהם. ואילו עכשיו, התשובה המעשית של הקומינטרן ל"גדוד־העבודה" הייתה חד־משמעית: עזבו את פלסטינה והגרו.

למרות כל האמור לעיל, התרחבה פעילות המפלגה בתקופה הנידונה וזכתה להישגים לא מבוטלים בשבירת הבידוד. הוקמו חזיתות עם ארגוני פועלים שונים מתוך המחנה הציוני, במאבק נגד הנהגת ההסתדרות ומחוצה לה. קמה תנועת "איחוד" ונפתחו "מועדוני האיחוד" לפועלים יהודים וערבים. התרחבה פעילות המפלגה והשפעתה בתוך שורות "גדוד־העבודה". התקדמות ניכרת חלה גם בפעילות "פרקציית הפועלים", בחיזוק הקשר עם הפועלים הערבים, במיוחד במפעלים שבהם עבדו פועלים ערבים ויהודים יחד, ובהשתתפות במאבקם של המובטלים משני הצדדים. המפלגה חדרה למושבות היהודיות והוגברו המאמצים ליצור קשר עם הכפרים הערביים בסביבתן. המסמכים שמובאים כאן, הדנים ב"פרקציית הפועלים" ובקשר שלה עם ה"פרופאינטרן" ו"מועצת האיכרים הבינלאומית", מעידים על חשיבותם של מאמצים אלה.

אך ההישגים חלו גם בתחומים אחרים: "בוועד־הפועל (הערבי) התארגנה קבוצה שמאלית", מציין אותו מסמך מה־2.6.1926, "והיא נאבקת בעד: א. נקיטת אמצעים מהפכניים במאבק נגד האימפריאליזם; ב. דרישות דמוקרטיות; ג. הצטרפות לפדרציה ערבית.

המפלגה הקומוניסטית מקיימת קשרים עם קבוצה זו מאז 1925. היא חתמה איתה על הסכם, התקף בגבולות פלסטינה." אלו, בנוסף לפעילות המפלגה בזירה המזרח־תיכונית ובמיוחד בסוריה ובמצרים, משמשים הוכחה מאלפת לרוח האינטרנציונליסטית של המפלגה, הן בתוך פלסטינה, בין יהודים לערבים, והן בזירה המזרח־תיכונית, בתמיכה ובעזרה לכוחות האנטי־אימפריאליסטיים בסוריה, במצרים ובארצות ערביות אחרות. כל זה, מן הדין לציין, "כאשר — כאמור במסמך — אחד הקשיים העיקריים בעבודתנו עד עכשיו, היה חוסר קשר מספיק עם הקומינטרן, בניגוד מוחלט לרצוננו. נאלצנו, על אחריותנו, לנקוט צעדים, הן בתחום הפעילות מלמטה והן בתחום שיתוף הפעולה עם הנציונליסטים, היות שכל השאלות ששלחנו אליכם בכל מיני דרכים, נותרו ללא מענה."

חשוב לא פחות לציין שגם בעיני הקומינטרן הייתה המפלגה עדיין מרכז לפעילותו שלו במזרח הערבי. המסמך מיום 26.6.26 (עמ' 83) כולל הוראה מפורשת "לקיים ולייצב את הקשר עם סוריה ומצרים וכן עם המדינות הערביות האחרות ועם הקונגרס ההודי־מוסלמי, באמצעות הארגונים הלאומיים הערביים הקיימים בפלסטינה."

מסמך תחת הכותרת "המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה ועבודתה". המסמך מצוי בשתי שפות, ברוסית ובגרמנית. בראש העמוד הראשון בנוסח הגרמני: "סודי ביותר!!!" ו"/5ברגר/יאנסן" (ז"א, לדעתי, 5 עותקים / המחבר ברגר / המתרגם או המדפיס יאנסן). אנו מביאים להלן (בקיצורים מסוימים) את הגרסה הגרמנית המלאה יותר, הכוללת נתונים על מספר חברי המפלגה בשנים 1925-1926 שאינם נכללים בנוסח הרוסי.

2.6.1926

המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה ועבודתה

I ארגונים המוניים בפלסטינה

הארגון ההמוני החשוב ביותר הוא הארגון האיגוד־מקצועי היהודי — ההסתדרות — המונה כעת 12 אלף חברים. (לא תנועה המונית [כל ההדגשות במקור], כי אז תהיה במקום הראשון התנועה הלאומית הערבית). מבנה ההסתדרות: רשת של ארגונים קואופרטיביים בעיר ובכפר, וכן איגודים מקצועיים שאת פעילותם קובעים לא הצרכים המעמדיים של הפועלים אלא האינטרסים של הארגון הציוני. לכן, חלק גדול מהאיגודים המקצועיים פסיביים ביותר בכל הנוגע להגנת האינטרסים החיוניים ביותר של מעמד הפועלים. הפרקציות הקומוניסטיות באיגודים המקצועיים שהתחזקו ביותר, הובסו לאחר הוצאתה של "פרקציית הפועלים" הקומוניסטית מהארגון. מאז מנהלת המפלגה את פעילותה בשני כיוונים:

1. **היא פועלת להקמת תנועת איחוד שמטרתה להביא, ראשית, לקבלתם של פועלים ערבים לאיגודים המקצועיים, ושנית, להביא להחזרתם של הקומוניסטים המורחקים לאיגודים המקצועיים.**
2. **המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית פועלת בתוך ההסתדרות להקמת אגף שמאלי,**

אשר יעמיד במקום ראשון (יחד עם שתי הדרישות הנ״ל) את שאלות המאבק המעמדי, פירוק החזית המאוחדת עם הבורגנות הציונית ויצירת קשרים עם המוני העם הערביים.

תנועת איחוד הובילה להקמת הוועד לאחדות, אשר ארגן מועדוני אחדות בערים השונות, המונים כעת כ־3–4 אלפים חברים־פועלים. הניסיונות להקים אגף שמאלי הצליחו בראש ובראשונה בכך שהשפעת הקומוניסטים התרחבה בקרב חלקן הגדול של הקומונות החקלאיות והעירוניות של ״גדוד־העבודה״. חברי קומונות אלה, שרובם הם יהודים שהיגרו מרוסיה, היו עד לזמן האחרון תחת השפעתם המלאה של הציונים. עכשיו הוכתר בהצלחה צירופם לצד המאבק המעמדי. סביב קומונות אלה מתרכזים פועלים רבים שאינם יכולים להצטרף בגלוי למפלגה. תפקידיו של האגף השמאלי, המוקם בצורה זו בהסתדרות, הם כדלקמן:

1. הקמת אופוזיציה חזקה באיגודים המקצועיים;
2. מסע הסברה על בסיס הססמאות המהפכניות ביותר של הסיטואציה הנתונה;
3. קשר עם הכפר הערבי;

הערה: חלק מחברי הקומונות חי בארץ כבר כמה עשרות שנים ורכש את השפה, המנהגים והנוהגים הערביים.

את האגף השמאלי אין לראות כלל כקומוניסטי. יש בו עדיין די והותר אלמנטים צנטריסטיים שטרם התנתקו סופית מהאידיאולוגיה הקודמת שלהם, אך בכל־זאת אפשר לקבוע שיש התפתחות מהירה. חלק גדול של הפועלים מסכימים כבר עכשיו להנהגת המפלגה הקומוניסטית. אחרים רוצים עדיין להישאר נייטרליים בכמה שאלות חשובות ביותר, כגון שאלת שיתוף הפעולה עם התנועה הלאומית הערבית, ומוכנים לפעול עם המפלגה רק ביתר השאלות. עם זאת, אי־אפשר לקבוע בדיוק מהו משקל התומכים באגף זה ומה מספרם. ייתכן שזה יתברר בוועידת ההסתדרות הקרובה. בעת הקמת ועד השמאל, לפני כמה שבועות, מספר התומכים באגף השמאלי הוערך בכ־1,500–2,000 איש.

II. התנועה הלאומית הערבית

בשלוש השנים האחרונות הרחיבה התנועה הלאומית הערבית במידה רבה את היקף הפעולות שלה נגד האימפריאליזם האנגלי. הקונגרס הערבי ה־6, שבחר את הוועד־הפועל הנוכחי, לא אִפשר הסקת מסקנות חד־משמעיות על ההרכב ההטרוגני של הנציגים שהשתתפו בו. אלה כללו:

1. נכבדים, שאליהם שייכים בעלי קרקעות גדולים, הפחות הטורקיים לשעבר וכיו״ב;
2. הבורגנות העירונית, כלומר החלק הנוצרי;
3. איכרים ופועלים ערבים;
4. האינטיליגנציה המוסלמית הרדיקלית.

בהמשך, מנתח המסמך את הכוחות הפועלים בתוך האוכלוסייה הערבית ומציין שבשנתיים האחרונות לבשו הניגודים בין הקבוצה הראשונה לשתי הקבוצות האחרונות אופי בולט יותר. ניגודים אלה דוחפים את האינטיליגנציה המוסלמית לדרך של מאבק פעיל יותר נגד בריטניה ולקיום קשרים הדוקים עם התנועות המהפכניות של העולם הערבי. הקבוצה הפיאודלית, לעומת זאת, רוצה להגביל את עצמה למדיניות מחאה פסיבית יותר ויוצאת נגד כל תנועה המונית. לבסוף, הקבוצה הבורגנית־נוצרית – שמטרתה העיקרית היא לא כל־כך המאבק נגד האימפריאליזם הבריטי אלא התגברות על התחרות היהודית (ז״א, מאבק נגד הציונות תוך הכרה במנדט הבריטי) – הסתעפה כ״מפלגה לאומית״ עצמאית, הדורשת שיתוף פעולה הדוק עם הבריטים.

לאחר תיאור המבנה הארגוני של התנועה הלאומית הערבית כ״חלש מאוד״, ממשיך המסמך:

בוועד־הפועל התארגן אגף שמאל, שבראשו עומדים ג׳מאל אל־חוסייני, מזכיר הוועד והמנהל בפועל, ואחמד אימסון, מארגן הקבוצות המקומיות ופונקציונר של הוועד. הקבוצה פועלת למען: א. נקיטת אמצעים מהפכניים במאבק נגד האימפריאליזם; ב. דרישות דמוקרטיות; ג. הצטרפות לפדרציה ערבית.

המפלגה הקומוניסטית מקיימת קשרים עם קבוצה זו מאז 1925. היא חתמה על הסכם עם ה״אסתיקלאל״ בדבר המגזר הערבי הכולל, ועתה אפשר יהיה להגיע להסכם דומה בעניין פלסטינה. הדרישות העיקריות של המפלגה הן:

1. ארגון הקבוצות המקומיות של התנועה הלאומית כארגונים המוניים פעילים והקמת תאים של האגף השמאלי בכל ארגון.
2. עריכת בחירות לקונגרס הערבי ה־7 הקרוב, על בסיס דמוקרטי, תוך הבטחת מנדטים לנציגים קומוניסטיים.
3. הכנה וארגון משותפים של פעולות ציבוריות המכוונות נגד האימפריאליזם והציונות. (כמעט כל פעולות המפלגה התנהלו בהסכמה עם הנציונליסטים השמאליים – למשל: הפעולות נגד בלפור באפריל 1925, מפעל העזרה לדמשק במאי 1925, פעולה לטובת איכרי עפולה, שגורשו על־ידי הציונים ונעצרו בידי הבריטים בנובמבר 1924, ובג׳דרו בפברואר 1926, מפעל עזרה למורדים בסוריה בספטמבר 1925, הפגנה נגד דה־ג׳ובנל באפריל 1926).

הפעולה האחרונה הייתה אופיינית לשיתוף הפעולה עם הנציונליסטים. הכרוזים של הקומוניסטים היו הכרוזים היחידים שהופיעו והופצו, בעזרת הנציונליסטים, בכל רחבי הארץ. השמאל נרגש כעת לקראת הוצאת עיתון יומי (העיתון היומי הראשון בשפה הערבית בפלסטינה). אנו שותפים גם במערכת וגם בתוכן. הקושי בשיתוף הפעולה עם הנציונליסטים נובע מן העובדה, שלא ברור לנו מהם גבולות העזרה שאנו רשאים להבטיח להם (והכוונה היא לעזרה חומרית).

באמצעות הוועד־הפועל הערבי ואגף השמאל שלו הצלחנו ליצור קשר עם

התנועה המהפכנית הכלל־ערבית. ג'מאל אל־חוסייני היה לפני כשנתיים בהודו ושם עמד בקשר הדוק עם הוועד המהפכני המוסלמי המקומי.

...

אמין אל־חוסייני, המופתי של ירושלים, מקורב לאגף השמאל ויודע על הקשר של זה למפלגה הקומוניסטית. אחרי לבטים רבים ובעקבות לחץ שהפעיל אגף השמאל נגד הימין, שהציע הימנעות ו"נייטרליות", השתתפה המשלחת הפלסטינית בקונגרס הח'ליפאת האחרון שהתקיים בקהיר ותרמה לא מעט לפיצוצו.

יש לציין במיוחד, שלאחרונה התהדק הקשר של הנציונליסטים הפלסטינאים עם הזגלוליסטים המצריים. בשובם מקונגרס הח'ליפאת בקהיר הוצעה לנו באמצעות נציג אגף השמאל הצעה של מנהיגים פלסטיניים מסוימים לקיים קשר איתנו ולקבל יחד איתם חלק בהנהגה הפלסטינית.

III. אפשרויות להמשך שיתוף הפעולה עם הנציונליסטים.

התנועה הלאומית המהפכנית של פלסטינה נהנית בזמן האחרון מהשפעה רבה בתנועה הפאן־ערבית. הקשר איתה יכול להתגלות כדרך אל המפלגה הלאומית המצרית ואל הנציונליסטים בעיראק; אך העניין הוא קודם כל לרכוש לעצמנו השפעה לפחות על האגף השמאלי, שבידיו – ללא ספק – עתיד התנועה כולה. זאת אפשר להשיג רק על־ידי קשר הדוק ביותר עם ההמונים, ובמיוחד על־ידי פעילות בתוכם. במקום הפעולות האפיזודיות הקודמות צריכות לבוא פעולות סדירות ומאורגנות נגד האימפריאליזם. הנציונליסטים יוכלו למשוך ללא קושי את המוני האיכרים ואת השכבות הנרחבות של האוכלוסייה העירונית להשתתף בהן; ואילו הקומוניסטים, כיחידה מלוכדת ותומכת, צריכים לפעול בעצמם בשורות האגף השמאלי.

[...]

ההתייחסות למופתי של ירושלים, אמין אל חוסייני, חסרה בנוסח הרוסי. כמו־כן, בנוסח הרוסי לא מופיע פרק IV, שניתן להלן בקיצורים מסוימים.

IV. הצעות והערות.

אחד הקשיים העיקריים בעבודתנו הוא חוסר קשר מספק עם הקומינטרן. בניגוד לרצוננו, נאלצנו, על אחריותנו הבלעדית, לנקוט צעדים; הן בתחום הפעילות מלמטה והן בתחום שיתוף הפעולה עם הנציונליסטים, היות שכל השאלות ששלחנו אליכם בכל מיני דרכים, נותרו ללא מענה.

העבודה במצרים ובסוריה, שהיום יש באפשרותנו לנהל ולו רק משום העובדה שמכל מדינות המזרח־התיכון רק בפלסטינה קיים ארגון קומוניסטי פעיל ובעל מסורת, שאפילו מעצר של חברים רבים אינו יכול להרוס, כמו למשל הארגון בסוריה. אנו מציעים לכונן בפלסטינה מוקד קשר בשביל המדינות סוריה, פלסטינה, מצרים, ערב הסעודית ועיראק, שיהיה אחראי על הקשר עם התנועה הלאומית המהפכנית במגזר הערבי מחד גיסא, ועל תנועת הפועלים מאידך גיסא. כדי להפיק את מירב התועלת מן

העבודה של מוקד קשר זה, וגם מהעבודה בפלסטינה עצמה, דרוש כמובן קשר טוב יותר עם המרכז מזה שהיה קיים בתקופת הפעילות של "מחלקת המזרח".

V. דו"ח ארגוני

המפלגה היא בלתי־לגלית. מספר החברים הערבים מוגבל. לפני שנתיים כמעט 100 אחוז מהחברים הערבים היו מהגרים מסוריה, [ואילו] עכשיו יש לה שורשים בקרב הפועלים הערבים. מספרם הלא־גדול בכלל של פועלים ערבים מוסבר הן בהעדר תעשייה משמעותית כלשהי, הן בנחשלותם (80% אנאלפביתים), והן בשל תנאי העבודה הבלתי־לגלית של המפלגה. השפעת המפלגה בקרב הפועלים הערבים אינה משתקפת במספר החברים הערבים במפלגה. במועדון הפועלים בירושלים, למשל, הפועל תחת השפעתה הבלעדית של המפלגה הקומוניסטית ועל־פי הוראותיה, פעילים 35 פועלים עדבים, ואילו בשורות המפלגה נמצאים רק 3 מחברי מועדון זה. גם בעדים אחרות המצב דומה. ארגונם הפוליטי של הפועלים הערבים קשה במיוחד, היות שחסר להם כל ניסיון בארגון איגוד־מקצועי. לכן המפלגה שואפת למשוך לשורותיה את האלמנטים המתקדמים ביותר של הפרולטריון הערבי (בהתאם להנחיות האחרונות של הועה"פ של הקומינטרן), כדי שדרכם נרכוש השפעה בקרב ההמון הרחב.

אשר לפועלים המהגרים היהודים, העבודה איתם קלה יותר, כי הם די מפותחים מבחינה תרבותית ודי בעלי הכרה מבחינה פוליטית. אך עם זאת (הם מצויים) תחת השפעתן הלאומנית־שובינית של המפלגות הציוניות. בשנה האחרונה, על־כל־פנים, גדלה המפלגה הן בקרב הערבים והן בקרב היהודים.

חלוקה גיאוגרפית של המפלגה:

	יפו	ירושלים	חיפה	אחרים	סה"כ
הרכב לאומי:					
חברים מהגרים־יהודים					
אפריל 25	58	12	33	8	111
אפריל 26	101	42	39	14	196
חברים ילידי הארץ					
אפריל 25	5	—	2	—	7
אפריל 26	9	3	4	2	18
סה"כ אפריל 25	63	12	35	8	118
אפריל 26	110	45	43	16	214
הרכב חברתי:					
פועלים	86	21	37	9	153
מקצועות חופשיים	15	2	2	—	19
עובדי אדמה	—	—	—	5	5
איכרים	—	1	—	—	1
סה"כ	101	24	39	14	178

[...]

VI. החיים הפנים־מפלגתיים.
לאחר ששלושה חברי הועה"מ, שבגלל התנגדותם לקו הקומינטרן פרשו מהמפלגה, היות שלא נבחרו מחדש בוועידה של שנת 1924, מהווה המפלגה שלמות מלוכדת אחת הן מבחינה ארגונית והן מבחינה אידיאולוגית.

VII. פעילות הפרסום של המפלגה.
במשך השנה וחצי האחרונות ניהלה המפלגה פעילות פרסום אינטנסיבית בהוצאות דפוס, בעיקר בשפה הערבית. בין נובמבר 1924 לנובמבר 1925 הוצאו לאור 100 אלף עותקים של פרסומים שונים, מחציתם, בערך, בשפה הערבית. לאחר חיסול האפשרויות הלגליות של פעילות פרסומית (משפט נגד העורך, חוסר אפשרות מעשית להדפיס את ההוצאות שלנו) אנו מוציאים 2 שבועונים: אחד בערבית ואחד ביידיש. הצלחנו לרכוש בית־דפוס לגלי, אך הוא סובל מקשיים חומריים. תפוצת העיתונות שלנו היא כדלקמן: ההוצאה ביידיש – 1,100-700 עותקים, ההוצאה בערבית – 400-300.

מכתב ממועצת האיכרים הבינלאומית אל מחלקת המזרח של הקומינטרן, חתום בידי נ. אורלוב (מזכיר).

5.3.1925

חברים יקרים.
אנו שולחים לכם בזה שני כרוזים:
1. אל האיכרים הערביים בפלסטינה.
2. אל האיכרים היהודיים בפלסטינה.
אנו מבקשים מאד שתתרגמו את הכרוזים לעברית ותמסרו באופן **דחוף** (מודגש במקור) את התרגום ואת הטקסט הרוסי לח' ברגר.

בכרוז אל האיכרים היהודיים נאמר בין השאר:
אינטרנציונל האיכרים עוקב בעניין רב ביותר אחר התפתחות הקומונות והקואופרטיבים החקלאיים שלכם. הייתה כוונה לנצל אתכם, כאלמנט קולוניזטורי, ליישום תוכניות הגזל של האימפריאליזם בפלסטינה וליצירת כלי למאבק נגד האיכרים הערביים.

מצב הקומונות שלכם העמיד אתכם בסתירה חריפה לאימפריאליזם וקירב אתכם יותר ויותר להמוני האיכרים הערביים.

היזכרו בדיכוי הלאומי של המוני העמלים היהודים בארצות אירופה הקפיטליסטית ואל תהיו מכשיר לדיכוי אחיכם לצרה – העמלים הערבים.

אינטרנציונל האיכרים סבור שאת מלחמתכם אתם צריכים לנהל מתוך שורות האיכרות המהפכנית בעולם כולו. אי־לכך אנו קוראים לכם להצטרף לאינטרנציונל האיכרים ומציעים לכם כבסיס לפעילותכם את פרוגרמת הפעולה הבאה:

1. התאחדות עם המוני האיכרים הערביים וארגון משותף, לשם מאבק למען הדרישות הבאות:
   א. ביטול מס ה"עשארה" (מעשר).
   ב. חלוקת אדמת המדינה (ג'יפטליק) בין עמלי פלסטינה;
   ג. חלוקת כל האחוזות ששטחן עולה על 500 דונם בין עמלי פלסטינה;
2. שיתוף פעולה עם הפרולטריון העירוני המהפכני, תחת הססמאות:
   א. ביטול המנדט הבריטי על פלסטינה;
   ב. הקמת ממשלת פועלים ואיכרים של ערבים ויהודים שתורכב על־ידי מועצות נבחרות של פועלים ואיכרים;
3. מאבק למען מחיקת החובות הרובצים על המשקים הזעירים, על הקואופרטיבים ועל הקומונות.
4. מאבק נגד השיטות הגזלניות של קולוניזציה, גירוש האיכרים מהקרקע וכו'.

הכרוז חתום בידי נציגים של 16 ארצות.

בכרוז לאיכרים הערביים, לאחר דברים נגד הבריטים והאפנדים, נאמר:

את אדמותיכם מוכרים לציונים ואתם נמצאים כל רגע בסכנת גירוש מחלקותיכם. בזמן שהאנגלים, המנהיגים הבורגניים של הציונות והאפנדים מתעשרים, אתם ומשפחותיכם מתענים תחת עול של עוני משווע. שטחי קרקע עצומים נשארים בלתי־מנוצלים ואתם מתייגעים על פיסת האדמה שלכם ומתים ברעב."

גם כרוז זה חתום על־ידי האנשים שחתמו על הכרוז לאיכרים היהודיים, והוא מסתיים בססמאות הבאות:

1. הלאה משעבדי האיכרות!
2. הלאה האימפריאליסטים האנגליים הגזלנים!
3. יחי שלטון הפועלים והאיכרים!
4. יחי המזרח החופשי של פועלים ואיכרים!

בתום הדיון על המסמך מה־2.6.1926 בדבר "המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה ועבודתה", קיבל הועה"פ של הקומינטרן שורה של החלטות המובאות במסמך להלן:

26.6.1926

החלטה בדבר הדו"ח על פעילות מק"פ

1. מרכז הכובד של פעילות מק"פ צריך להיות בקרב המוני העמלים הערבים. חשיבותה של פעילות זו בזמן הנוכחי גדלה בעקבות התרחבות תנועת השחרור הפועלת בכל ארצות ערב (מצרים, סוריה, תוניס ועוד).

2. מק"פ חייבת לנצל את המפנה הנוכחי במדיניות האנגלית לגבי היהודים, ולסייע להגברת אי־שביעות הרצון של האוכלוסייה היהודית העמלה. צדיך להפנות תשומת־לב מיוחדת להגברת ההשפעה האידיאולוגית והארגונית של המפלגה בקרב הפרולטריון הפלסטינאי וקשירת מאבקו עם המאבק של העם הערבי, נגד השעבוד האימפריאליסטי.
3. מק"פ חייבת לתת תשומת־לב רבה ביותר לפעילות בנמלים הגדולים. על הפרופינטרן לעזור למק"פ בפעילות זו.
4. במטרה לחזק את השפעת מק"פ על התנועה הערבית לשחרור לאומי, יש להציע לועה"מ של מק"פ:
א. לחזק את הקשר עם הארגונים הלאומיים הערבים ולהעמיקו, קודם כל עם "אִסתִקלאל" והקונגרס הערבי.
ב. להעמיד את שאלת הקמתן של סיעות קומוניסטיות בתוך הארגונים הלאומיים הערביים, אשר ילכדו את האלמנטים השמאליים ויביאו להגברת מהפכנותם של כלל הארגונים הלאומיים.
ג. לקיים ולייצב את הקשר עם סוריה ומצרים וכן עם המדינות הערביות האחרות ועם הקונגרס ההודי־מוסלמי, באמצעות הארגונים הלאומיים הערביים הקיימים בפלסטינה.
ד. לארגן, בשיתוף עם "אִסתִקלאל" והקונגרס הערבי, הוצאת עיתון ערבי בלתי־מפלגתי שיתן ביטוי ברור למגמה הלאומית מהפכנית.
ה. לארגן מחדש, בשיתוף עם "אִסתִקלאל" והקונגרס הערבי, את המופ"ר הפלסטינאי כארגון ערבי בלתי־מפלגתי רחב, לעזרה ללוחמים לשחרור העם הפלסטינאי ("הסהר האדום" הערבי, למשל, או הליגה לעזרה לקורבנות האימפריאליזם הצרפתי בסוריה, וכדומה)
5. בהתייחס ללחץ הגובר של האימפריאליזם הצרפתי נגד המורדים הסוריים והיות התנועה הסורית מוגבלת בשטחה – להציע לועה"מ של מק"פ לנקוט את הצעדים הדרושים כדי להגביר את העזרה למורדים הסוריים בעניין שימור הקאדרים, בנשק, בסיוע לחולים וכדומה. להציע לחבר מ' להגביר עד מקסימום את פעילות הליגה לעזרת קורבנות האימפריאליזם בסוריה, להציע לסקציות של מופ"ר שגם הן מצדן תגברנה את הסיוע לסורים.
6. מזכירות המזרח תנסח מכתב אל ועידת מק"פ, על בסיס הוראות הנ"ל.
7. מזכירות המזרח תגיש באחת מהישיבות הקרובות ביותר של הנשיאות דו"ח והצעות קונקרטיות, הכוללים את מכלול השאלה הערבית בת־זמננו.

מחלקות הוועד־הפועל של הקומינטרן הנוגעות בדבר צריכות לשפר את הקשר עם מק"פ. [ההדגשה במקור]

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, חתום בידי פטרוב, בראש המסמך חותמת "מספר נכנס 16578 מיום 10.7.26."

30.6.1926

חברים יקרים,

תוך פיתוח החלטות הועה"פ של הקומינטרן אנו מוסרים את הוראות ההדגמה הבאות, ביחס לחדירה הארגונית אל ההמונים הערביים: 1. על הועה"מ של מק"פ לנסות לארגן את הקומוניסטים החברים באִסתִקלאל כפרקציה, וללכד סביבה את חברי האִסתִקלאל השמאליים שאפשר לסמוך עליהם. 2. הועה"מ של מק"פ (באמצעות מזכירותו) יעלה בפני הועה"פ של האִסתִקלאל את שאלת כינונם של קשרים הדוקים וקבועים יותר ככל האפשר. 3. הועה"מ של מק"פ יודיע לוועד־הפועל של האִסתִקלאל שמק"פ תומכת בהחלטיות בכל גילוי מאבק לשחרור לאומי של העם הערבי, תוך שמירה על הייחוד הפוליטי שלה. 4. על־מנת לממש תמיכה זו אפשר להקים בזמן הקרוב ביותר ועד פעולה משותף, על בסיס פריטטי, סודי ביותר, מצומצם בהרכבו. שני נציגים של האִסתִקלאל ושניים מהועה"מ של מק"פ, למשל. ועד זה יצטרך להתכנס באופן סדיר ולדון בכל בעיות המאבק של העם הערבי. 5. בישיבות הראשונות של הוועד יש לדון ביוזמות קונקרטיות בדבר הגשת עזרה לסוריה, על בסיס החלטות הועה"פ של הקומינטרן והמקורות הפיננסיים שמתקבלים מן הועה"מ של מק"פ. 6. ועד הפעולה צריך לעבד, בזמן הקצר ביותר, תוכנית פעולה למפלגת האִסתִקלאל. נציגי הועה"מ של מק"פ יכולים להודיע שבשאלה זו ייעצו עובדים בכירים של הקומינטרן. 7. בנוסף לתוכנית פעולה בעבור האִסתִקלאל, על הועה"מ של מק"פ לדון בוועד הפעולה גם במבצעים להפיכת האִסתִקלאל למפלגה המונית. 8. על הועה"מ של מק"פ ליזום הקמת תאים בסיסיים באִסתִקלאל, תוך ניצול חברי המפלגה הערבים למטרה זו. 9. תוכנית הפעולה הפוליטית שנציגי הועה"מ של מק"פ בוועד הפעולה צריכים להציע לוועד־הפועל של האסתקלאל, צריכה להתבסס על החלטות המליאה ה־VI של הקומינטרן בדבר תפקידי הפעילות בקולוניות הצרפתיות. 10. הקשר של מק"פ עם האִסתִקלאל חייב להיות סודי לגמרי בזמן הקרוב.

אנו מציעים לדון במקום בקפדנות בהוראות אלה, להתאימן לתנאים המקומיים, ובמקרה שיועלו הצעות הנבדלות באופן ניכר מהצעותינו אנו מבקשים, משום חשיבות הנושא, לשלוח לנו את כל החומר לפני תחילת הפעילות, לשם קבלת החלטה סופית. כמו־כן, שלחו לנו בכל מחיר כל חומר על אופי הפעילות של האִסתִקלאל והקונגרס הערבי, במיוחד חומר על המשא ומתן שלכם עם אִסתִקלאל ועל הפעילות הפוליטית המשותפת איתם.

מכתב ברכה לועידה הראשונה של מועדוני "איחוד" מאת הועה"פ של הפרופינטרן
ללא תאריך

אל המועצה המרכזית של מועדוני "איחוד" בפלסטינה
הוועד־הפועל של אינטרנציונל האיגודים המהפכניים מברך על כינונה של תנועת "איחוד" בפלסטינה.

הקמת התנועה מוכיחה שאי־שביעות הרצון של העובדים הפלסטינים מן המנהיגים הרשמיים של ההסתדרות הגיעה לשיאה; שהקרקע נשמטת מתחת לרגליה של מדיניות האינדוקטרינציה הלאומנית, מדיניות הבגידה באינטרסים הבסיסיים של העובדים הערבים והיהודים, מדיניות של גירוש הטובים בחבורה והטיפול בנושא מעמד העובדים. אלו הנסיבות שהביאו להקמת הארגון.

כדי להפוך את תנועת האיחוד לתנועת המונים במלוא מובן המילה יש למשוך אל מועדוני ה"איחוד", קודם כל, את העובדים בבתי־המלאכה ובמפעלים של עובד אחד. בכל ארגון יש להקים קבוצות איחוד קבועות ומאורגנות, ויש לדאוג לכך שנושא האיחוד – שילוב הערבים וגם החזרת המגורשים – יעלה על סדר היום בכל הזדמנות. כמו־כן, יש ליצור קשר הדוק, במידת האפשר, עם ועדות האיחוד במדינות אחרות.

אחת המטלות החשובות ביותר של מועדוני "איחוד" תהייה לגלות את "חבלני האיחוד", ובייחוד את החברים ממפלגת "פועלי־ציון" שפוצצו את ועידת ה"איחוד" שנערכה ביולי 1925, באמצעות מערכת הבחירות שלהם.

"חבלני" איחוד אלה מהווים אויבים לתנועת עובדים חזקה ואחידה, בדיוק כמו המתנגדים הגלויים – מנהיגי ההסתדרות. מועדוני האיחוד חייבים לעשות כל שביכולתם כדי לזכות במספר רב של עובדים־ילידים, שכן רק תנועה המושתתת על רוב המורכב מעובדים כאלה, עשויה להצליח.

מסמך ללא תאריך וללא חתימה המתייחס להקמת האופוזיציה השמאלית בהסתדרות.

ללא תאריך

האופוזיציה השמאלית בהסתדרות של פלסטינה.

אחרי תקופת צמיחה קצרה, בקיץ 1925, מחריף המשבר הכלכלי בפלסטינה שנמשך זה כשנה. בשנה החולפת קלטה המדינה 40.000 מהגרים לערך, שאינם מצליחים להכות שורשים בארץ החדשה. תנופת הבנייה, שבשנים קודמות סיפקה למהגרים את מירב התעסוקה, נחלשה וכוונות התיעוש נכשלו כולן. מכאן, ששיעור האבטלה גדל משבוע לשבוע וזו מגיעה לממדים נוראים. הבורגנות הציונית שהנהיגה את ההגירה לפלסטינה וממשלת בריטניה שמחזיקה במנדט על פלסטינה, משלבות את ידיהן ואינן עושות דבר למען המון המובטלים. המעסיקים, לעומתן, מנצלים לרעה את

מצב העובדים ופותחים במתקפה המכוונת נגד המובטלים, שכר העובדים, מספר שעות העבודה וכו׳.

חברי ההסתדרות, ארגון האיגודים המקצועיים, שעד כה נכנעו להיפנוזה של האשליה הציונית, אנשים שראו ברכה ב״בניית״ המדינה, בסוציאליזם קונסטרוקטיבי, באיחוד עם הבורגנות היהודית, ובהיפרדות מן העובדים הערבים, נאלצו לערוך מחדש את האידיאולוגיות שלהם, בהשפעת המציאות הכלכלית אל מול הבורגנות הציונית. הם נוכחים לדעת עד כמה כוזבות ושגויות היו האשליות שבהן האמינו, מה היה חלקם של מנהיגי ההסתדרות בתהליך הבגידה באינטרסים של העובדים היהודים והערבים, כיצד באמצעות המדיניות הלאומנית־שוביניסטית שלהם שיחקו המנהיגים היישר לידי הבורגנות וגרמו להגדלת הסבל שהיה מנת חלקם של העובדים. בד בבד, נחשף והולך תפקידו של האימפריאליזם הבריטי:

מדיניותו של הנציב העליון החדש, הלורד פלמר, מפריכה בהדרגה את האמונה התמימה של עובדים רבים, שהבריטים מנהלים את ענייני הארץ באובייקטיביות, ושהנהגה נייטרלית היא אינטרס של בטחון הציבור והתפתחות הארץ. האנגלים הם שליטים יחידים במדינה. בעזרת מדיניות מכס ומיסוי בלתי־נסבלת הם עושקים את האוכלוסייה ללא התחשבות. הם מונעים התפתחות תעשייה בריאה, בסכסוכים חברתיים הם עומדים לצדם של העשירים, הם מקנים כוח לשכבות מסוימות, המפעילות אותו נגד עובדים ועשוקים, בין אם מדובר בגירוש האיכר הקטן מאדמתו או לחלופין בחנק ברוטלי של שביתה.

אם הכרנו כבר בעובדה שהאימפריאליזם הבריטי הוא אויבם העיקרי של תושבי המדינה, הערבים והיהודים, אזי תתקבל המסקנה הבאה: רק ההימצאות יחד, רק הפעילות האינטרנציונליסטית המשותפת של כל תושבי הארץ נגד האימפריאליזם, תסלול דרך לעתיד טוב יותר.

אי־שביעות הרצון ממנהיגי ההסתדרות, האכזבה מן הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי בכלל ומן האוטופיות הציוניות בפרט, והחשיפה של מדיניות הביזה הבריטית, היו האלמנטים הפסיכולוגיים שהובילו רבים מחברי ההסתדרות לחיפוש כיוונים אידיאולוגיים חדשים.

חיפושים אלה מתגבשים בבירור, בייחוד בקרב אותם מהגרים שבאו לארץ לפני 5 או 6 שנים, מהגרים שמסכת חייהם בארץ מהווה שרשרת ארוכה של סבל ויתורים.

אבל דווקא חדירת [השמאל] אל תחומי הארגון של הנהגת ההסתדרות, שלעתים באה לידי ביטוי בגירוש תכוף יותר ויותר של אלמנטים שמאליים בלתי נעימים, דווקא היא נתנה את הדחיפה הישירה להקמת תנועת אופוזיציה רחבה. מנהיגי ההסתדרות הצליחו, באמצעות מדיניות הגירוש שלהם, לבודד את פעילות אוהדי אינטרנציונל האיגודים המהפכני רק לתקופת ביניים קצרה. תנועת האופוזיציה החלה דווקא בתגובה למדיניות הרחקה זו, ולפיכך המוטו של תנועת האופוזיציה המתהווה בהסתדרות בא לידי ביטוי בסיסמה אחדות האיגודים המקצועיים. אין בכך רק כדי

לומר שיש לקבל בחזרה את כל העובדים בעלי הדעות השמאליות שהורחקו. דרישה זו מדגישה במיוחד את הצורך בארגון העובדים הערבים, שעד כה נדחקו על־ידי מנהיגי ההסתדרות, באיגודים המקצועיים.

בהתאם לכך, מנסה האופוזיציה לראות במאבק המעמדי את בסיס העבודה של האיגודים המקצועיים. היא שוללת את שיתוף הפעולה עם הבורגנות, דורשת מאבק מאורגן למען עבודה למובטלים, דורשת מתן זכויות מטעם השלטונות ונלחמת בזלזול בזכויות עובדים.

האופוזיציה צומחת בעיקר בערים ובתוך האיגודים המקצועיים השונים. היא פעילה בבתי־המלאכה ובמפעלים ומלכדת סביבה את העובדים מתחומי המקצועות השונים, באמצעות טיפול בנושאים קונקרטיים. נטייה שמאלית חזקה במיוחד בולטת בגדוד־העבודה (קומונה האחראית למחלקה העירונית ולהתיישבות החקלאית).

בגדוד, שעד לפני זמן לא רב היווה ארגון כפרי שראה את ייעודו בעבודה קונסטרוקטיבית ובגאולת הקרקע מן הערבים, התחזקה מאוד הנטייה השמאלית, וכמה מן המנהיגים הרשמיים נדחפו להצטרף לשורות השמאל. מובן שגם בקרב האופוזיציה בתוך הגדוד יש עדיין מתנגדים רבים שטרם התנתקו מעברם הציוני, ומוקדם מדי לראות באופוזיציה כולה ישות קומוניסטית. עם זאת, כינון אופוזיציה המצהירה על מאבק נגד מנהיגי הרפורמיזם הגלוי של ההסתדרות, אך גם על מאבק בצביעות של מפלגת "פועלי־ציון" חסרת האופי, המנסה לחבל בתנועת האיחוד מבפנים, מהווה צעד חשוב ומשמעותי קדימה, צעד מהפכני של העובדים המאוגדים בארגון האיגודים המקצועיים של פלסטינה.

כאן יש להדגיש את תפקיד האהדה שמגלה תנועת האופוזיציה כלפי ברית־המועצות. העניין בברית־המועצות הוא כה רב, שהגדוד שלח לשם משלחת כדי ללמוד את העבודה המתבצעת באיגודים המקצועיים ובמוסדות הכלכליים. המשלחת אמורה לקשור קשר גם עם תנועת האיחוד ותנועת האופוזיציה באיגודים המקצועיים במדינות אחרות.

נותר רק לומר, שהמנהיגים הרשמיים של ההסתדרות נלחמים באופוזיציה בכל האמצעים העומדים לרשותם ומשתדלים לדחוק אותה לפינה, אך מעשים אלה אינם יכולים להשפיע לרעה על הגידול במספר קולות האופוזיציה. בוועידה הקרובה של ההסתדרות ייאלצו מנהיגיה להתמודד עם תמיכה רצינית במרד של האופוזיציה, שכוחה גובר והולך.

בארכיון הקומינטרן מצאתי גם גיליון של עלון פנימי, גיליון מס' 3, בהוצאת "פרקציית הפועלים" בשפת היידיש, השופך אור על הפעילות בתקופה הנידונה.

רק לחברי הפרקציה רק לחברי הפרקציה

19 בספטמבר 1927

מס. 3

עלון

למידע והדרכה, בהוצאת המועצה המרכזית של פרקציית הפועלים

פגישה של חברים בשומרון

ב־4 בספטמבר נערכה האסיפה המשותפת של נציגי היישובים הבאים:
חדרה, בנימינה, זכרון, בהשתתפות נציג המועצה המרכזית. נדונו השאלות הבאות:
1) המצב בסניפינו בשומרון. 2) הרצאה מאת נציג המרכז על עבודתנו בהסתדרות,
3) תוכנית העבודה הבאה שלנו בשומרון.

חדרה: פעילותנו בחדרה נמשכת רק 5 חודשים. המקום נחשב למצודת "הפועל־הצעיר" מאז ומתמיד. עד עתה לא חדרנו לשם והאלמנטים השמאליים היו תחת השפעת פועלי־ציון, שנחשבה על־ידי העובדים למפלגה קומוניסטית. שני החברים שהעברנו לשם התחילו, לאחר קשיים גדולים, לעשות עבודה שיטתית, בעזרת ספרות, שיחות וויכוחים. הרעיון שלנו החל לחדור אל הציבור המקומי. הוקמה ספרייה קטנה וההשפעה של פועלי־ציון התחילה לרדת. חברינו הסירו מעל פניהם את המסכה הקומוניסטית, וגילו את הפרצוף הציוני האמיתי של פועלי־ציון. אורגנו הרצאות אחדות בהצלחה רבה. ברגע זה יש לנו תא של 7 חברים ואנו עומדים להקים חוג של אוהדים (שבו נוכל לארגן את הפריפריה). חוץ מזה נוצרו קשרים עם חברים ערבים והוכנה תוכנית של פעילות לזמן הקרוב: פתיחת מועדון של "החוג" — ארגון חוג־תרבותי של הרצאות פתוחות, הקמת גרעין של חברים ערבים אשר יעבוד בכפרי הסביבה, הכנה לבחירות הבאות של המועצה בחדרה. למרות שכוחותינו מצומצמים נצטרך להתאמץ ולצאת ברשימת עצמאית לבחירות .

בנימינה: במשך זמן רב לא הצלחנו להקים שם קבוצה. רק בזמן האחרון הוקמה קבוצה של 5 חברים מ"החוג", ביניהם יש חבר מפלגה אחד. ביישוב זה צריך בעיקר עזרה של כוחות תרבותיים. בנושא זה הועלתה הצעה באסיפה המשותפת עם נציגי היישובים, לארגן קורסים שיינתנו על־ידי מרצים. ההצעה אושרה על־ידי המועצה המרכזית, כך שבכל יישובי השומרון יתקיים פעם אחת בשבוע קורס קבוע.

זכרון: צריך להודות שהעבודה בנקודה זו הוזנחה במידה ניכרת, באשמתם של חברינו.

מקום שלפני שנה עוד הייתה בו קבוצה בעלת 20 חברים של "החוג", עם השפעה ניכרת בקרב הפועלים המקומיים, יורד כעת לטמיון, בגלל שהחברים הטובים ביותר עזבו את המקום. גם עכשיו עזבו ארבעה מחברינו את זכרון ועברו לחיפה, כשידוע היטב שאנו עומדים בפני בחירות למועצה חדשה. כל אחד מאיתנו יודע כמה

מאמצים השקענו כדי להיכנס למושבות. העבודה הקרובה צריכה להתמקד קודם־כל בהתחזקות הגרעין שלנו, בהקמה מחדש של קשר סדיר עם המרכז, בהכנה לבחירות הקרבות למועצת הפועלים המקומית, ביצירת קשר עם פועלים ערבים ובארגון של פעילות לציבור הרחב.

בזמן האחרון התקיימה הרצאה פתוחה של מחלקתנו.

באותו יום התקיימה גם אסיפה של חברי "החוג" מאזור השומרון (השתתפו 15 חברים). על סדר היום עמדה שאלת המועצה הקרובה של החוג, כמו גם תוכנית הפעילות בשומרון.

לאחרונה ביקר חבר ערבי בשומרון וערך בירורים אחדים בקרב הפועלים הערבים. קיים בתוכם רצון להתארגן ואנו משתדלים לנצלו.

2. פגישה של החברים בעמק.

בשבת, 3 באוגוסט, התקיימה אסיפה של חברינו בעמק. השתתפו 5 חברים מ־4 נקודות: תל־יוסף, עין־חרוד, עפולה, בית־אלפא.

על סדר היום היו 2 שאלות עיקריות: 1) המטלות הקרובות שלנו בעמק. 2) בניית הארגון שלנו בעמק.

בנוגע לשאלה הראשונה הוחלט: 1) לחדור באמצעות קשרים אישיים ליישובים בהם אין לנו עד עתה חברים או אוהדים. 2) לפזר את הספרות שלנו, בצורה יסודית ושיטתית, בכל יישובי העמק. 3) להקים ארגון של הפרקציה בעמק.

בשאלה מס' 2 הוחלט: 1) פעם בחודש יתאספו נציגי המקומות או החברים הבודדים ויבדקו את העבודה שנעשתה ואת העבודה העתידית.

בעפולה יש קשרים עם כמה פועלים ערבים, אבל מאז הפשיטה האחרונה של המשטרה בעפולה — לא קיבלנו שום ידיעות.

בנוגע להעברה של כמה מאות עובדים לעבודה בעמק, המועצה המרכזית החליטה לבקר לעתים קרובות עד כמה שאפשר את הנקודות בעמק, כדי לסייע להקמת הארגון.

3. כפר־סבא והסביבה

בכפר־סבא הצליח השמאל, שקיבל 30 קולות, להכניס נציג אחד לוועד המקומי. גם במגדיאל השמאל קיבל נציג אחד, עם אותה כמות קולות.

החברים בכפר־סבא, רעננה, הרצליה ומגדיאל הקימו קבוצה אזורית, אשר מתאספת מפעם לפעם. המועצה המרכזית מארגנת שם קורס בן שבועיים בנוגע להיסטוריה של תנועת העבודה.

4. החלטה של הוועד הירושלמי בקשר לבחירות לארגוני החוצבים ופועלי הבניין

1. חוצבים

א) הוועד של פרקציית הפועלים רואה את תוצאות הבחירות בחוצבים (55 קולות — 4 חברים בוועד) כניצחון, בעיקר אם ניקח בחשבון את העובדה

שלפעצעקעס[34] לא הייתה רשימה עצמאית, והם תמכו בגלוי באחדותניקים, כדי להחליש את פרקציית הפועלים.

ב) משמעות גדולה הייתה לכך, שבאחת מישיבות הוועד התקבלה פה אחד הצעה לארגן את החוצבים הערבים בארגון, ולשם כך נבחרה ועדה שרובה שמאלי. הצלחת העבודה בקרב הערבים בהסתדרות בירושלים בזמן הקרוב תלויה בשאלה אם נצליח לארגן את הפועלים הערבים בהסתדרות. חשוב לחזק עכשיו את פרקציית הפועלים ולנהל פעילות תרבותית שיטתית בארגון.

2. בניין

א) ועד פרקציית הפועלים רואה את תוצאות הבחירות בארגון הבניין (40 קולות – 2 חברים בועד), כתוצאות משביעות רצון, במיוחד אם לוקחים בחשבון שרק 12 חברים היו בעלי זכות הצבעה, בעוד שבבחירות הקודמות היו 23 בעלי זכות הצבעה, ושמתוך 15 קיבוצניקים הצביעו רק 3 (13 נסעו והתפזרו).

[השורות עד סוף הדף – לא ברורות]

– –

3. בחירות לארגונים אחרים

אצל הצבעים נבחרה ועדת בחירות של 3 חברי שמאל. המועצה ביטלה את הוועדה ודחתה את הבחירות.

בארגון הסתתים, השמאל מנהל מאבק לבחירות על יסוד יחסי. עד עתה יש שם ועד של רוב.

החברות העובדות במשק־בית חידשו את הקמפיין להקמת ארגון עובדות־משק־בית.

5. יפו

בניגוד להצלחה המזהירה בבחירות לארגון פועלי הבניין, סבל השמאל מפלה בבחירות לארגון הנגרים. בעקבות ביטולן של כמה חתימות, השמאל לא הצליח להציג רשימה (היה צורך ב־25 חתימות). הרבה עובדים הבטיחו קולות לרשימת השמאל, אבל בגלל פחד מהאחדותניקים לא הסכימו לחתום, והמצב גרם להצלחת פועלי־ציון. המפלה היא תוצאה מכך שהפעילות בין הנגרים הוזנחה, ורק ברגע האחרון לפני הבחירות ניתנה לה תשומת־לב, ולא נעשתה הפעולה הנכונה. המפלה של הנגרים צריכה לשמש לקח בעיקר לחברים הנגרים ביפו, אבל גם לכך שיש צורך לנהל מאבק ארגוני ותרבותי שיטתי והסברה בקרב הפועלים במקצועות השונים. החברים ביפו עומדים כעת בפני בחירות של ועדים בענפי המחט והמתכת.

34 כינוי ל״פועלי ציוניים״.

בנוגע להחלטת המועצה המרכזית לקיים בארגונים הסברה בקשר לשורה שלמה של שאלות עקרוניות, התקיים ביפו בשבת ה־10 בחודש זה קולעקטיב נרחב, שבו השתתפו 40 מהחברים הפעילים ביותר, וניתנה הרצאה: "יהודים, היישוב וההסתדרות". אותה הרצאה תינתן גם בקבוצות ובפורומים אחרים.

6. חיפה
בזמן האחרון פוטר מהעבודה אחד מפועלי הרכבת. עניין זה עורר התנגדות חזקה בין פועלי הרכבת הוותיקים. יצאו משלחות, בעיקר של ערבים, אל ההנהלה, בדרישה לקבל את החבר לעבודה בחזרה, אבל כל אלה לא הועילו והעובד לא הוחזר.

בחיפה עומדים כעת החברים בפני בחירות בהר הכרמל ובארגון הצבעים.

אל הוועדים המקומיים: אנו רוצים לעורר תשומת־לב לכך שלא מכל הארגונים אנו מקבלים אותה כמות של ידיעות, דבר המשתקף מתוך העלון. כדי להשלים את העלון שלנו בצורה שיטתית, על הוועדים המקומיים החובה להעמיד לרשותנו כל שבוע את הידיעות הדרושות בעניין המוסדות המקומיים.

בברכה מהפכנית,
מזכיר המועצה המרכזית של פרקציית הפועלים.

פ.ס. – בעת סגירת הגיליון קיבלנו ידיעה מעציבה מהוועד ביפו, שלבחירות של ארגון עובדי המחט לא הצליחו להקים רשימת שמאל. לאור הכשלונות שהיו ביפו הוקמה ועדת חקירה, כדי לשפר את המצב הארגוני. ננקטו צעדים ארגוניים שונים לשם כך, עליהם נספר לכם בעלון הבא.

הטרור הלבן

זמן לא רב חלף מיום כניסתו של הצבא הבריטי לפלסטינה כ"משחרר" מהעול הטורקי ועד להופעתו ככובש לא פחות אכזרי. תחבולות השלטון המנדטורי ושיטות הדיכוי שלו באו לידי ביטוי, כאמור, כבר בפיזור הדמים של ההפגנה היהודית־ערבית ב־1 במאי 1921, ובמסע הרדיפות והדיכוי שבאו בעקבותיה. מסמכי הקומינטרן, במיוחד אלה שנשלחו מהארץ על־ידי המפלגה, "פרקציית הפועלים" וארגון "העזרה האדומה", מתייחסים לרדיפות נגד לוחמי עצמאות הארץ. המאבק נגד הטרור והדיכוי בפלסטינה אף הועלה ביוזמת הקומינטרן כנושא של סולידריות בינלאומית, הועמד לא פעם לדיון בפרלמנט הבריטי ועורר הד בציבוריות העולמית. אכזריות הדיכוי של שלטונות המנדט נמשכה בכל ההתקוממויות של 1929, 1933 ו־1936.

תום שגב מביא את הנתונים הבאים על תרומתם של בתי־המשפט המנדטוריים לדיכוי המרד של 1929: "כ־700 ערבים הועמדו לדין בגין מעשי אלימות וביזה. 124 מהם הואשמו ברצח, 55 מהם הורשעו בדין. 25 נידונו למוות. גם כ־160 יהודים הועמדו לדין, 70 מהם הואשמו ברצח. שניים הורשעו ונידונו למוות. עונשם הומר במאסר עולם." מכל הנידונים למוות, רק שלושה הוצאו להורג, בתלייה; שלושתם ערבים – פואד חג'אזי, עטא אל־זיר וג'מג'ום. שלושתם נחשבו על־ידי העם הפלסטיני ועל־ידי המפלגה ל"גיבורי המרד האנטי־בריטי של 1929". סמלי הדבר, ש"הרשימה השחורה" שפורסמה על־ידי הבולשת הבריטית עם דיכוי המרד של 1929, הייתה "אינטרנציונליסטית" בהרכבה: לצד שמו של המופתי חאג' אמין אל חוסייני נכללו בה גם שמות כל החברים היהודים של הנהגת המפלגה בארץ, בראשם ברזילי. פרסום "הרשימה השחורה" היה, כמובן, אות למסע הסתה ורדיפות נגד הקומוניסטים – יהודים וערבים כאחד – ונגד כל מי שראה בשלטון הבריטי כובש זר.

הממסד הציוני לא ראה בשלטון הבריטי כובש, ולא ראה את פלסטינה כארץ הנתונה בכיבוש זר. אך מי שקובע את אופיו, תוכנו ומהותו של משטר קיים איננו הכובש כי אם הנכבש, והעם הפלסטיני קבע זאת לא במילים, אלא במאבק והתקוממות נגד הכיבוש והכובש.

הזרם האינטרנציונליסטי ראה במנדט הבריטי על פלסטינה, מאז יומו הראשון, כיבוש במלוא המשמעות השלילית של המונח, וקרא למאבק לשחרור מן הכובש. לכן גם הוא זכה ל"טיפול" מיוחד. מה עוד, שזרם זה, באופיו היהודי־ערבי, קרא תיגר על הנשק העיקרי של הכיבוש הזר בארץ – נשק ה"הפרד ומשול" בין יהודים לערבים. כפי שכבר אמרנו, בעיני אבירי ההפרדה האנטי־ערבית של הלאומנות היהודית, הקומוניסטים היהודים היו תמיד "סוכני הערבים", ואילו אבירי הלאומנות הערבית, שדגלו ב"כל מי שבא אחרי 1917 יוחזר לארץ שממנה בא", ראו בקומוניסטים הערבים "סוכני היהודים הציונים".

שיטות "הטרור הלבן" של השלטון הבריטי נגד הזרם האינטרנציונליסטי – נגד חבריה, אוהדיה ותומכיה של המפלגה ו"פרקציית הפועלים", כללו כל סוג של דיכוי אכזרי. הסתה, מעצרים, מאסרים, עינויים בחקירות, תנאי מעצר של אסירים פליליים, חרם כלכלי והרעבה, וגרוע מכל – גירוש מן הארץ. כל האסירים הפוליטיים בבתי־הכלא הבריטיים בשנות ה־20 – וכמעט עד סוף שנות ה־30 – היו אך ורק קומוניסטים יהודים וערבים או נציונליסטים ערבים שלחמו נגד השלטון הזר ובעד עצמאות הארץ. ההיסטוריוגרפיה העברית של תולדות מק"פ – החל בספרו של ישראלי וכלה באדומים של דותן – חלוקה בתוכה בדבר מספר העצורים והאסירים הקומוניסטים בבתי־הכלא של השלטונות המנדטוריים. מחקר המסתמך על מסמכי ה־C.I.D, קובע ש"בין השנים 1941-1921 נעצרו על־ידי המשטרה 1200 חברי המפלגה הקומוניסטית."

המעצרים היו תופעה מתמדת, יום־יומית, בימי שקט יחסי ובימי התמרדות מזוינת. נשק המעצרים נועד לדיכוי ולהרתעה, אך לפעמים היה גם ניסיון להשפיע על ההרכב הלאומי של הנהגת המפלגה; כמו, למשל, אחרי ועידת הערביזציה. בתקופות מסוימות היו המעצרים המוניים ממש. עם דיכוי המרד גברו הרדיפות. לא פעם פרצו בתוך בתי־הכלא שביתות־רעב ספונטניות של בודדים, ושביתות־רעב מאורגנות לשיפור תנאי המאסר ולמתן זכויות של

אסירים פוליטיים לאסירים הקומוניסטים והאחרים. שביתות־הרעב של הקומוניסטים היהודים והערבים עוררו הדים הן בקרב האוכלוסייה הערבית והן בקרב חוגים מתקדמים ליברליים ביישוב היהודי בארץ. הקומינטרן יזם פעולות תמיכה וסולידריות בינלאומיות. הבעיה הועלתה בפרלמנט הבריטי. לאחר המרד של 1929, דרשו אישים כמו מגנס ואיינשטיין "חנינה לנידוני אב" ("הארץ" 1.6.30). בשביתת־הרעב הממושכת ביותר, בשנת 1935, התייצבו לימין השובתים חוגי אקדמאים ואמנים, אנשי "ברית שלום", ונשיא האוניברסיטה העברית – מגנס – נרתם לתווך בין השובתים לבין השלטונות המנדטוריים. אחת המייסדות של הבלט בארץ, גרטרוד קראוס, נידבה את כתובת ביתה ברח' פרוג 24 בתל־אביב למשלוח תרומות ומכתבי סולידריות ותמיכה מהארץ ומחו"ל.

חיי כמה לוחמים קומוניסטים קופחו בשל תנאי המאסר בבתי־הכלא הבריטיים והעינויים בחקירות המשטרתיות. אחד הרגעים המרגשים ביותר בעבודתי בארכיון הקומינטרן במוסקבה היה כשעיני נחו על הכרוז המודיע על מותה של חנה מילשטיין (הנקה, על־פי עדותה של רות לוביץ).[35] זהו דף אחד מצהיב, כתוב בכתב־יד בשורות לא ישרות, כמעט בלתי־קריא. על החתום: הועה"מ של מק"פ, הועה"מ של בנ"ק, ו"העזרה האדומה". מחאה זועמת על הירצחה של לוחמת מסורה בכלא הבריטי, קריאה נרגשת ללכת בדרכה. (התרגשותי נבעה גם בגלל סמי, אחי הבוגר ממני בשנתיים, שמת ב־1941 בגיל 21 במחנה ההסגר הבריטי בעתלית, ממחלת הטיפוס. הוא היה אחד משלושה קורבנות של מגפת הטיפוס שפרצה במחנה ההסגר. "רוצחים בזויים!" כתב חברו למחנה של סמי, בהפנותו אצבע מאשימה כלפי הבריטים, שהיו אחראים לתנאי המעצר במחנה ההסגר בעתלית[36]).

כשחזרתי ארצה, התברר לי שאחזתי בידי כרוז שהסעיר לא רק את הנוער הקומוניסטי – שרבים מחבריו שילמו במאסרים ובגירוש בעוון הפצתו – כי אם עורר הדים גם בקרב הציבור בארץ.

ב"הארץ" מיום 18.4.1930 מצאתי (בקושי) ידיעה תחת הכותרת "מעשה בקומוניסטית בת חרדים שמתה", ומתחתיה שורות בודדות: "מתה בבי"ח 'הדסה' בירושלים צעירה קומוניסטית, מן האקטיביות שבחבורה, שישבה לפני זמן כמה חודשים בבית־הסוהר בעד הפצת כרוזים. שם התגברה עליה מחלתה הישנה. העבירוה לבית החולים הממשלתי ובתום מאסרה העבירוה קרוביה לבית החולים 'הדסה'. לשעה שנועדה ההלוויה, נאספו ליד בית־החולים רבים מחבריה והביאו אתם זר פרחים על מנת לשים על ארון המנוחה. קרוביה, שהם ממשפחת חרדים, התנגדו לכך והשוטרים, שנמצאו על המקום במספר גדול, עמדו לצד המשפחה. התחילה קטטה בין בעלי הזר והמשטרה, שנגמרה במהלומות ומאסר עשרים איש. בינתיים הספיקו בעלי 'החברה קדישא' עם בני משפחתה להסיע באוטובוס את הארון להר הזיתים ולקוברה על־פי דת ישראל."

35 **בחרתי לחיות במאבק, שחר** 1985, עמ' 167.

36 **במעלה הדרך** 13–14 מאת סמי ורסנו, יד יערי – גבעת חביבה, 1991.

[illegible]

חנה [illegible]

2260 10 JUL 1930

חברים!

[illegible] הפועל [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] הירושלמי [illegible] הבריטי [illegible] חותב [illegible]
חלקי, [illegible] **[illegible]**.
חנה אינה הקרבן הראשון [illegible] הפרולטריון המהפכני בארץ, [illegible]
[illegible] האימפריאליזם, [illegible] לא [illegible] שנה [illegible] את המהפכני [illegible] קניוסקי
[illegible] שחור [illegible] אחרי [illegible]. [illegible]
[illegible] האימפריאליסטים [illegible] צעירה! רק בת - 18 היתה הח' חנה
[illegible] כבר 4 שנים היא נלחמה [illegible] בשורות הנוער הקומוניסטי הפלשתינאי

חברים! תחת כנפי ממשלת [illegible] "הסוציאליסטית" הולכות הרדיפות
[illegible] ומקבלות [illegible] 60 אסירים הפוליטיים
[illegible] בבתי הסוהר [illegible] בארץ, [illegible] האחרונים [illegible]
[illegible] בירושלים, [illegible] 20 [illegible] באופן [illegible]
[illegible].

הרצים מבתי-האסורים [illegible] והאסירים [illegible]
[illegible] נשקף גורלו [illegible]
[illegible] חנה וקניוסקי.

[illegible]! [illegible] לאימפריאליסטים [illegible] ומשיק את [illegible],
האם נרשה להם [illegible]
לא ולא!

[illegible]
[illegible]
[illegible]!

חברים פועלים!

[illegible] חנה [illegible] את [illegible]
[illegible] הרצים [illegible] בבתי-הסוהר. **[illegible]!**

הלאה הטירור הלבן!

הלאה [illegible]!

[illegible] הפוליט' בבתי-הסוהר!

שחרור האסירים הפוליטיים!

הלאה השלטון האימפריאליסטי!

[illegible]

ועד הסניפים הירושלמיים של

פ. ק. פ.

[illegible] הנוער הקומוניסטי

[illegible]

[illegible]

ב"דבר" מיום 21.4.1930 מצאתי כתוב תחת הכותרת: "הד מות האסירה הפוליטית בירושלים": "בשבת לפנות ערב, בשוב הקהל מתחרות כדור־הרגל, פוזרו ליד השיכונים בכרמל כרוזים החתומים על־ידי מק"פ, ברית הנוער הקומוניסטי וועד העזרה האדומה, בעניין מות ח. מ. בירושלים. אחד הקומוניסטים עמד לנאום, הונף דגל אדום, נאסרו הרצל ברוצקי ויהודית קילמן." אכן, "בעלי הזר" המשיכו את מאבקם.

כמה שנים מאוחר יותר תמצא את מותה גם יעל גרסון, חברת ברית הנוער הקומוניסטי, בכלא הבריטי "בעקבות מחלתה", ואילו סיומה מירוניאנסקי, מזכיר סניף תל־אביב של המפלגה, יירצח בדם קר, בעינויים בכלא, בידי שטיינברג וקנר, שני קצינים יהודים של המשטרה הבריטית.

עם זאת, נשק לא פחות אכזרי שבו השתמש השלטון הבריטי נגד פעילי הזרם האינטרנציונליסטי היה הגירוש מהארץ. הגירוש ניתק את הנידון ממשפחתו, מחבריו ומהארץ שבה נולד או שבה בנה את חייו. לרוב נשלח המגורש מהמעצר היישר לאונייה, לעתים — לארצות שבהן היה המשטר ממשיך את מעצרו. השלטון הקולוניאלי השתמש בנשק הגירוש אפילו בשל הפצת כרוזים. ממדי הגירוש של הקומוניסטים היו עצומים, יחסית לגודלה של המפלגה. הכרטסת בת 107 השמות של מגורשי מק"פ שמצאתי בארכיון הקומינטרן, מתארת רק חלק מכלל המגורשים.

הממסד הבן־גוריוני היה שותף מלא במדיניות הדיכוי של השלטון הבריטי כלפי האוכלוסייה בארץ, ובמיוחד כלפי הזרם האינטרנציונליסטי. חלקו הממשי בדיכוי הזרם הזה היה נכבד ביותר. כל הוצאה של קומוניסט או חשוד בקומוניזם משורות ההסתדרות, פירושה היה מסירת שמו לבולשת הבריטית. כל הוצאה מהקיבוץ בשל "נטייה לקומוניזם" (בעיקר מקיבוצי "השומר הצעיר"' שנחשבו על־ידי הממסד הבן־גוריוני ל"חממות של קומוניסטים"), פירושה היה עוד שם ברשימה השחורה של ה־C.I.D, עוד מועמד למעצר או לגירוש. הממסד הבן־גוריוני שיתף פעולה ביישום מדיניות הגירושים, ואילו חלק אחר מהמחנה הציוני לקה בתסמונת "שתיקת הכבשים". אותו ממסד לא מחה גם נגד גירוש אנשי אצ"ל ולח"י לקניה, בשל מאבקם נגד הכובש הבריטי. הגוף הפוליטי היחיד שמחה נגד הגירוש לקניה היה מק"פ.

הממסד הבן־גוריוני גילה גם כישרון יצירתי משלו במהלך הטרור הלבן נגד הקומוניסטים, וניהל מדיניות של הסתה פרועה, של בידוד חברתי ונידוי, של שיסוי וטרור פיזי אינדיווידואלי, ובעיקר מדיניות של הרעבת הקומוניסטים ומשפחותיהם על־ידי מניעת עבודה ופרנסה. הוקמו "פלוגות הפועל" שתפקידן העיקרי היה לבלוש ולנהל טרור אכזרי נגד הקומוניסטים. אכזריותן של "פלוגות הפועל" עלתה לעתים על זו של המשטרה הבריטית. הם פגעו פיזית בחברי המחתרת הקומוניסטית, פיזרו באלימות ובאכזריות התכנסויות פנים־מפלגתיות ופעולות ציבוריות, במיוחד כאלה שגילו סולידריות יהודית־ערבית או הגנה על פועלים ואיכרים ערבים, קורבנות מדיניות "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע".

כדי לעמוד על ממדי הרדיפות נגד הקומוניסטים תחת הכיבוש הבריטי, צריך לקחת בחשבון את גודל המחתרת הקומוניסטית באותן שנים. כאשר מדובר, למשל, ב־160 עצורים בבתי־הכלא בתקופה נתונה — והיו זמנים שבהם מספר האסירים הפוליטיים היה גדול אפילו

יותר – מדובר בלא פחות ממחצית חברי המפלגה הפלסטינית בשיא התפתחותה. כל זה, נוסף למאות מגורשים מהארץ, במהלך קיומה, ונוסף לתנאים הקשים של מחתרת עמוקה. זו הייתה המחתרת האנטי־בריטית הראשונה בארץ, ושנים רבות גם היחידה. באופיה היהודי־ערבי ודאי שהייתה היחידה. היא הייתה גם המחתרת האנטי־בריטית הממושכת ביותר. היא החלה מיומו הראשון של המנדט הבריטי בארץ ומיום היווסדה כמפלגה (מפ"ס), ונמשכה למעשה גם אחרי שזכתה ללגליזציה חלקית מן השלטון הבריטי ב־1.942 ה"סֶזון" כלפיה מצד הממסד הבן־גוריוני לא היה תקופתי וזמני כמו זה שפעל כלפי אנשי המחתרות של אצ"ל ולח"י. לגביה, הוא נמשך לכל אורך דרכה, למרות היותה מחתרת פוליטית – לא ארגון צבאי – מחתרת שדגלה במאבק לשחרור לאומי מהכובש הזר ובמהפכה חברתית, אך התנגדה לטרור אינדיווידואלי ולטרור לאומי. הייתה זו מחתרת לוחמת, לא רק נגד השלטון הזר בארץ, אלא מחויבת גם למאבק הבינלאומי נגד הנאציזם וסכנת המלחמה. כמה מאות מחבריה הצטרפו ל"בריגדה הבינלאומית" בספרד והשתתפו בקרב ראשון זה נגד גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית. מזכיר סניף חיפה של אותה מחתרת, טרפר, ארגן לימים את המחתרת האגדית – "התזמורת האדומה", שבה השתתפה גם הקומוניסטית הפלסטינאית זושה, שיהודית כפרי הקדישה לה ספר.[37]

המחתרת האינטרנציונליסטית היהודית־ערבית שילמה מחיר כבד מכל המחתרות בתקופת המנדט הבריטי. ואילו עד היום הזה הממסד הישראלי מכיר רק בשלוש מחתרות שלחמו נגד השלטון הבריטי – האצ"ל, הלח"י וההגנה. כן, גם ההגנה. רק אנשי מחתרות אלה זכאים לקבל את "עיטור אסירי שלטון המנדט". לא מדובר בעיטור מקימי המדינה, או עיטור עלייה ב', כי אם בעיטור אסירי שלטון המנדט. ואיך, באמת, בעלי אידיאולוגיה לאומנית ושובינסטים יהודים יכולים להעניק עיטור כזה לאסירי שלטון המנדט כמו מוגרבי ומוסא ונג'את? או לחבריהם לכלא אברבוך וברזילי ונדאב וטרפר ובן־דוד? הסיבה איננה שהם כבר לא בין החיים. כמה מהגיבורים שנמקו בבתי־הכלא הבריטיים בשל מאבקם נגד הכובש הבריטי, האריכו ימים עד ממש לאחרונה.

זאת ועוד, חברת הקיבוץ חנה סנש וחבר מק"פ בן־דוד – האחת ציונית נאמנה והשני קומוניסט נאמן – שניהם בני היישוב היהודי בארץ, שניהם גיבורים, הקריבו את חייהם בפעילות מאחורי קווי האויב הנאצי. למה נמחקו בן־דוד והמחתרת האנטי־בריטית הקומוניסטית מדפי ההיסטוריוגרפיה הישראלית?

הסירוב להכיר גם היום בקיומה ובמאבקיה של מחתרת זו ובתרומתה לסילוק השלטון הזר מן הארץ, הוא עדות משכנעת לכך שאופיה האנטי־ערבי והפרו־אימפריאליסטי של הלאומנות היהודית לא השתנתה הרבה מאז.

---

37 זושיה, מאת יהודית כפרי, הוצאת כתר, 2003.

פרוטוקול מס׳ 29 של ישיבת המזכירות של הוועד־הפועל של האינטרנציונל הקומוניסטי

26.1.1925

נוכחים: קואוסינן, פייטניצקי, קורנבלום, הומברט־דרוז, צטקין, כץ, נוימן, פולק, פטרוב, קון, פפר, גרולמן, טיומקין, סטירהן, היימן, וירטאנן, גפטנר ויוביץ׳.

הנידון:

3. הטרור הלבן בפלסטינה.

הוחלט:

3. א) לפרסם עצומה הקוראת נגד הטרור הלבן בפלסטינה. מחלקת המזרח ומחלקת הפרסום וההסברה יבדקו את תוכן העצומה. את העצומה יש לשלוח למספר ארגונים מצומצם, עליהם תחליט מחלקת המזרח. החבר פטרוב יחליט על החותמים על העצומה.

ב) יש לשלוח חוזר למפלגות הקומוניסטיות הפעילות בקרב מעמד העובדים היהודיים: המפלגות הקומוניסטיות בפולין, אמריקה, רוסיה, רומניה וארגנטינה, שבו יופיע מידע על המאורעות שהתרחשו לאחרונה בפלסטינה ולתת את ההוראות הבאות:

1. יש למחות נגד המעשים השערורייתיים של הציונות ונגד רדיפת הקומוניסטים בפלסטינה. יש להדגיש בייחוד את תפקידן השפל של המפלגות הסוציאליסטיות הציוניות.
2. ברוח זו יש לפרסם מאמרים והחלטות בעיתונות.
3. יחד עם ארגון העזרה האדומה הבינלאומי RH, יש לצאת בפעולות עזרה למען הקומוניסטים העצורים, המוחרמים והנרדפים בפלסטינה.
4. יש לפתוח במאבק נמרץ נגד הציונות, שכן זו עדיין חזקה מאד בפולין, באמריקה וברומניה.

ג) המזכירות מציעה למפלגה הקומוניסטית באנגליה לפרסם בעיתוניה מחאות של המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה.

בין המסמכים של הלשכה המזרחית של הקומינטרן מצאתי גם גילוי הדעת "לפרולטרים בכל אירופה" תחת הכותרת: "הלאה הטרור הלבן בפלסטינה" החתום ע"י סן קטיאמה, רוי בראון, וכץ; ופורסם בעיתונות בארצות אירופה. בין היתר, נאמר בו: אנגליה הכינה בפלסטינה מסע מטורף של טרור רדיפות. לצורך ביצוע מלאכה אכזרית זו, ניצלה בריטניה הגדולה את משרתיה הנאמנים והמסורים – הבורגנות הציונית והקולוניזטורית. בעוד נשאר, לתועלתו, בצל, משתדל האימפריאליזם האנגלי להביס את תנועת השחרור הלאומית של הערבים בפלסטינה, בעזרת הציונות. תמורת שירותיה הבזויים, מקבלת הבורגנות היהודית הציונית זכויות־יתר של "אומה שלטת", בזמן שהיהודים מהווים רק 13 אחוז מכלל האוכלוסייה בפלסטינה. הברית המשולשת, המאוחדת, הנפשעת בין האימפריאליזם האנגלי, הציונות היהודית והפיאודליזם הערבי, שהתאחדה לשם ניצול משותף של הפרולטריון והאיכרות בפלסטינה, מצאה עוזר ראוי ומסור במפלגה הסוציאליסטית "אחדות־העבודה" – סקציה של האינטרנציונל ה־2 בפלסטינה.

מכתב אל המועצה המרכזית של העזרה האדומה הבינלאומית מחיפה, חתום בידי עמק, המכיל נתונים על הפעילות וההוצאות של "העזרה האדומה" בארץ בשנים 1924-1925.

6.5.1925

"הוצאות המחלקה הפלסטינית של ה"עזרה האדומה" לתקופה מיוני 1924 עד מאי 1925 (11 חודשים).

חברים יקרים,

קיבלנו את מכתבכם האחרון ואנו מוכנים לענות לכל שאלותיכם.

I. אוכל לאסירים. בתנאים של שער המט"ח ויוקר המחיה הגבוהים השוררים כאן, 4 פיאסטר ליום לאסיר הוא המינימום שבמינימום.

צריך לציין, שהחברים שלנו אינם מסוגלים לפרנס את עצמם אפילו אחרי מעצר קצר ביותר, בגלל החרם הכלכלי. נוסף על כך, האסירים הפוליטיים בפלסטינה מקבלים אותה מנת־אוכל שמקבלים האסירים הפליליים, שנקבעה ע"פ סגנון החיים האסייתיים. לכן על האוכל של בתי־הסוהר אין מה לדבר בכלל.

II. עזרה למשפחות. רוב המשפחות הנתמכות מורכבות מאישה וילדים שאינם מסוגלים לשום עבודה. בגלל יוקר המחיה ובמיוחד הדיור, 6 פיאסטר ליום לאדם הם המינימום.

III. משפטים. השלטונות מעוניינים למנוע משפטים פוליטיים ופותחים לחברינו תיקים, כמו לפושעים פליליים. נוסף על כך, מבוססים החוקים המסובכים על החוק הטורקי, עם אינטרפרטציה לטובת האימפריאליזם הבריטי, ונוסף על כל אלה, אין לנו אף חבר או אוהד בין עורכי־הדין, להפך, הם אויבינו המרים ביותר. לכן, ניהול המשפטים עולה לנו ביוקר רב.

IV. המסתתרים. יש קשיים רציניים להחביא חברים נחוצים, היות שהארץ היא קטנה וכולם מכירים את מנהיגינו. לכן נדרשות הוצאות גדולות.

נכון לעכשיו, נמצאים במעצר 8 חברים באשמת תעמולה בבחירות המוניציפליות בת"א, 10 חברים באשמת השתתפות בהפגנת ה־1 במאי בחיפה, ביניהם 4 חברים ערביים ו־4 מגדוד־העבודה. הם נעצרו והוכו בגלל שירה ברחוב בליל 1 במאי. בסך הכל אנו מגישים כעת עזרה ל־24 עצורים ול־18 בני משפחה של עצורים. אנו מחביאים 4 חברים המבוקשים על־ידי המשטרה. כל זה עולה לנו 61 פונט ו־80 פיאסטר. זה כולל אוכל לעצורים: 96 = 24x4; עזרה למשפחות: 90 פונט = 18x5; 20 פונט = 4x5. סה"כ[38] = 61 פונט ו־80 פיאסטר.

אנו עומדים גם לפני 5 משפטים חדשים: בחירות מוניציפליות, עורך עיתון, הפצת ספרות, הפגנת ה־1 במאי ועיקול (קונפיסקציה), שיעלו מינימום 60–70 פונט.

אנו מבקשים כעת להפנות את תשומת־לבכם לחברים הערביים העצורים. הם כולם חברים חדשים, ולא מהפכנים קשי עורף ומנוסים. לכן צריך להתייחס אליהם בזהירות רבה. אם לא נגיש עזרה נאותה להם ולמשפחותיהם, זה ישפיע רע מאד גם עליהם וגם על אלה שעדיין חופשיים. יחס לא נאות מצדנו כלפיהם, ואפילו עזרה בלתי־מספקת, עלולים לנתק אותם מאתנו לגמרי והם יאבדו את האמון שלהם בנו. הביאו בחשבון שהם החברים הערבים הראשונים שנעצרו. אם נהיה מסוגלים להגיש להם עזרה נאותה, עזרה חומרית ומשפטית, לקיים את משפחותיהם במשך זמן מעצרם, להחביא שלושה חברים ערבים המבוקשים על־ידי המשטרה, כי אז נרכוש את אמונם המלא וגם של שאר הפועלים הערביים, שישתכנעו שאנו איננו בודדים במאבק בארץ זרה ושמק"פ מהווה כוח שיש כלפיו הערכה גדולה בקרב החברים הערבים.

יחד עם זאת, אנו שואלים אתכם בדבר "מסורבי" העבודה. יש לנו כ־50 חברים ואוהדים שפוטרו מעבודתם בגלל תעמולה או שייכות למק"פ או לפרקציית הפועלים. החרם הכלכלי הוא איום ונורא. אנו שואלים, לכן, האם נכללת, במסגרת תפקידכם, הגשת עזרה לקורבנות החרם הכלכלי? אם כן, אנו יכולים לעבד תוכנית עזרה קונסטרוקטיבית.

הערות	מס. משפטים	כמה ימים	עזרה למשפחות	סיבת מעצר	מקום מעצר	ימי מעצר	תקופה	מס. עצורים	תאריך
	3	94	2 אנשים	בעת סגירת המועדון	חיפה	243	7 שבועות	7	יוני 24
				כרוז נגד המעצרים בחיפה	ירושלים	3	3 ימים	1	
				תעמולה	חדרה	3	3 ימים	1	
				תעמולה	בנימינה	3	3 ימים	1	

38 אי דיוקים ושיבושים מספריים במקור.

הערות	מס. משפטים	כמה ימים	עזרה למשפחות	סיבת מעצר	מקום מעצר	ימי מעצר	תקופה	מס. עצורים	תאריך
				בעת החרמה	חיפה	4	4 ימים	1	
2 (7 ימים)				בעת סגירת המועדון	ירושלים	56	2 שבועות	4	
	3	120	1	תעמולה נגד גירוש פלאחים מעפולה	יפו	810	3 חודשים	9	נובמבר 24
				הפצת כרוז לרגל ה־7 בנובמבר	יפו	28	1 שבוע	4	
				עפולה	יפו	42	2 שבועות	8	
	1	441	21	אסיפה בלתי לגלית	יפו	651	2–4 חודשים	31	דצמבר 24
	1			מועדון בלתי לגלי — סטנסל	יפו	240	4 חודשים	2	
	1	252	18	ביקור בלפור	יפו	224	2 שבועות	16	מרץ 25
	1	50	1	ביקור בלפור	פתח תקווה	100	50 יום	2	
	1	50	1	ביקור בלפור	חיפה	3	1 יום	3	
				ביקור בלפור	ירושלים	45		2	
	1			משלוח לסוריה	חיפה	7	1 שבוע	1	
	1			אשמות שונות	חיפה	6	1 יום	6	
				בחירות מוניציפליות	יפו	7	1 שבוע	1	אפריל 25
	1			הפצת חומר	יפו	55		2	
				ה־1 במאי	ירושלים	9	1 יום	9	מאי 25
	1	108	18	הפגנה, הפצת חומר	חיפה	66	1 יום	11	
עדיין במעצר	1	75	3	בחירות מוניציפליות	יפו		200	8	
	15	1140	64			2905		125	סה"כ

מטרת ההוצאות

הסכום	פונט	פיאסטר
2905 ימים לקיום העצורים כפול 4 פיאסטר	116	20
1140 ימים של קיום משפחותיהם כפול 6 פיאסטר	68	40
15 משפטים של עצורים	149	63
2 משפטים על עיתונות, רדיפות העורך	28	50
עזרה לשני מגורשים מהארץ	14	
מס משפטים עבור כל המשפטים	22	40
18 מוחבאים, נסיעות בגלל רדיפות המשטרה	55	27
עזרה לפועלים שנעצרו בזמן של לוקאוט, שביתות פועלי תובלה, אופים ביפו, סבלים בירושלים,		
בית חרושת למלט בחיפה	11	50
ספרות — כרוזים, גילויי דעת וכו'	7	20
סה"כ	473	10

מכתב נוסף אל המועצה המרכזית של העזרה האדומה הבינלאומית, מחיפה, חתום בידי עמק, המודיע שזה כבר היום השישי שבבית־הכלא בירושלים מתקיימת שביתת־רעב של חברינו. המכתב מציין כי זוהי שביתת־הרעב הראשונה בכלא פלסטיני, ומצורף אליו המכתב המקורי שנתקבל מתוך בית־הסוהר. להלן המכתב מתוך בית־הסוהר, של העציר הח' חיים מונקס, ללא תאריך.

13.5.1925

יום שני.

חברים, מן העובדה שהח' זוסיה[39] רצתה לתת לנו כסף לקניית מצרכים אני מסיק שאתם עדיין לא יודעים שהכרזנו כאן על שביתת־רעב. אתמול ערכו אצלנו חיפוש ומצאו עיפרון וגפרורים. את הרצנשטיין כבלו, הכו וזרקו לצינוק. לאחר שישב שעה בצינוק נקרא אל מנהל בית־הסוהר, שפנה אליו בשאלה: "מה, אתה לא יודע שאתה נמצא בכלא ולא בחופש?" מבלי לפחד מתליין זה הוא השיב: "אנו דורשים משטר של אסירים פוליטיים" וכו'. אך עד מהרה נרגע (המנהל) ואמר שהוא ישאל ועד אז אנו צריכים להתנהג בשקט. שעתיים אחר־כך נקראנו והציעו לנו ללבוש בגדי אסיר. מחינו, אבל ראינו שזה לא עוזר ובמקום הכרזנו במחאה על שביתת־רעב, ומיד הודיעו למנהל על כך. הלה נתן הוראה להפריד בינינו ולהכניס אותנו לתאים נפרדים, דבר שבוצע מיד, אך אנו ממשיכים את שביתתנו. מוקדם בבוקר מוציאים אותנו לטיול. כאן שולטים המנהגים האסייתיים, על־פיהם צריך להשתחוות בפני כל

39 האם זוהי זוסיה, גיבורת ספרה של יהודית כפרי?

חוליגן, במקום לקום. אנו מסרבים לנהוג כך. אותי ואת הרצנשטיין כבלו וזרקו לצינוק, שם הוחזקנו שעתיים בעמידה. אחר־כך שוב הובילו אותנו אל המנהל. הוא כעס וצעק עלינו: "איזו מדיניות אתם מנהלים כאן?" לא נבהלנו מצעקותיו. הרצנשטיין השיב לו באנגלית שאנו דורשים את זכויותינו הפוליטיות. הוא הסביר לנו שהוא הגיש שאילתה והסבירו לו שאיננו אסירים פוליטיים ולכן אנו צריכים להישמע למשטר הקיים. אחר־כך שוב קראו לנו ושאלו, אזרחי איזו ארץ אנו, ורשמו כל עדות. אחר־כך הכה המנהל באכזריות את יוסל'ה, מפני שלא השתחווה בפניו. העניין הזה חוזר כל בוקר. אותי ואת הרצנשטיין זרקו לצינוק, נתנו לנו שמיכה. גם בצינוק אנו שומרים על מורל גבוה, שרים ומתלוצצים. המנהל מאיים עלינו שינקוט צעדים נגדנו, "עוד תראו". אך הוא איננו מפחיד אותנו. אנו שוב עליזים ומתעודדים. מביאים לנו אוכל, אך אנו מחזירים אותו. המנהל מבקר אצלנו ואנו ממשיכים לשכב לנו בנחת ולא קמים. הוא מצווה עלינו לקום ואנו ממשיכים לשכב בשקט. רכשנו לעצמנו במידה מסוימת את אהדת השוטרים. נותנים לנו סיגריות, אמרו לנו שיושבים 25 קומוניסטים, יהודים וערבים, ואנו שמחים. ביום א' אחה"צ לקחו אותי למנהל בית־הכלא. הוא הסביר לי ששאל עלי אצל הקונסול הפולני והתברר שנכון שאני אזרח פולני, זאת אומרת שאני אדם נהדר והוא ייתן לי תא נפרד עם מיטה וכו'. שאלתי אותו: ומה עם האחרים? והוא אמר, מה איכפת לך? אמרתי לו שזה לא מספק אותי ושבלי האחרים אני לא רוצה פריבילגיות. הוא שוב צעק עלי, אבל זה לא מרגש אותי יותר, התרגלתי כבר.

כששכבתי במיטה, זאת אומרת בתא האירופי, נכנס אלי רופא ושאל מה אתי. עניתי ששום דבר, ושאני רק לא אוכל ואמשיך כך גם בעתיד. הוא כעס מאד ובפנותו למנהל, אמר: "אין דבר, שימות". אבל אני לא מפחד משביתת־הרעב שלי. ובכן, חברים, פרסמו בעיתונות בחיפה וביפו, אל תישנו, אני מאמין שיש לזה חשיבות עצומה. הח' יוסל'ה מרגיש רע. אנו מבקשים, חברים, שתשלחו לנו מברשת שיניים ואבקת שיניים והעיקר – ספרים, ספרי מדע. חברים, היו חזקים ושמחים כמונו. היאבקו נגד הסבל בחוץ כפי שאנו נאבקים כאן בפנים, עד טיפת הדם האחרונה. ד"ש לכל החברים.

חיים מונקס

גדוד־העבודה

מסמכי הקומינטרן מתייחסים גם למשבר שפקד את המחנה הציוני בארץ בתקופה הנידונה. עדות מאלפת למשבר זה הוא הקרע בין גדוד־העבודה לבין הממסד הבן־גוריוני. בהסתמך על מסמכי "הגדוד" שהוגשו לקומינטרן על־ידי מ. אלקינד, הסיבות לקרע שנפער בינו ובין ההסתדרות הציונית והממסד הבן־גוריוני נבעו לא רק – ולא בעיקר – בשל תפישתו של גדוד־העבודה בעניין "הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי", שאותו שאף להגשים בפלסטינה, ולא בברית־

המועצות. עיקר חילוקי הדעות שהביאו לקרע בין אלקינד ו"הגדוד" לבין הממסד הבן־גוריוני וההסתדרות הציונית, היו עמדותיו לגבי מלחמת המעמדות מול – ונגד – היחס הממסדי של "שלום בית מעמדי" ושיעבוד מאבק זה למטרות הלאומיות; יחסו למאבק נגד האימפריאליזם הבריטי מול – ונגד – שיתוף הפעולה של הממסד הציוני איתו; וכמובן האוריינטציה לאינטרנציונל הקומוניסטי והמהפכה הסוציאליסטית מול – ונגד – האוריינטציה של הממסד הבן־גוריוני לאינטרנציונל הרפורמיסטי.

אלה הן הסיבות העיקריות להחלטת גדוד־העבודה בהנהגת מ. אלקינד, לפנות לקומינטרן בבקשה להתקבל לשורותיו במעמד של "אוהד". התזכיר שלהלן, מיום 19.5.1926, החתום בידי מ. אלקינד ועוד שני חברים שאת שמותיהם קשה לפענח, שהוגש על־ידי המשלחת הראשונה של גדוד־העבודה לקומינטרן, מדבר בפירוש על רצונו להקים "ארגון כוח מעמדי מזוין", אשר "ימלא תפקיד פעיל הן במאבק נגד המשטר הבריטי והן במהפכה החברתית בפלסטינה", ויכלול "קשרים עם מוסדות מדע ומחקר של משרד החקלאות, שחשיבותם העקיפה" היא לשמש "אמצעי הסוואה של אותם קשרים בלתי לגליים, אשר חייבים לכונן בין הקומינטרן לבין הקבוצה הפוליטית של הגדוד." החלטת גדוד־העבודה לפנות לקומינטרן ושני התזכירים שהוגשו על־ידי שתי המשלחות לקומינטרן, מעידים כאלף עדים לא רק על משבר מעמיק במחנה הציוני, כי אם בעיקר על רדיקליזציה של חלק – ודווקא חלק ציוני – מהיישוב היהודי, כתוצאה מהחרפת הניגוד בין הכובש הזר לבין האינטרסים האמיתיים, גם של האוכלוסייה היהודית.

תופעת גדוד־העבודה העלתה על פני השטח בפעם הראשונה שאלה נוספת בעלת חשיבות לעתיד לבוא. בעיני הקומינטרן והמק"פ, הפוטנציאל האנטי־אימפריאליסטי היחיד והבלעדי בארץ – מתחילת השלטון הבריטי ומכוח הצהרת בלפור – היה, ובצדק, העם הערבי הפלסטיני. ואכן, ההתפתחות הוכיחה שכל ההתמרדויות נגד השלטון הבריטי בשנים ההן (1921, 1929, 1933, 1936) באו מקרב העם הפלסטיני, גם כאשר הממסד הערבי שיתף פעולה עם הכובש הזר. והנה, שנתיים־שלוש לפני המרד של 1929, בא ארגון יהודי והציע אופציה של מאבק מזוין נגד הכובש הזר. תופעת גדוד־העבודה גילתה את תחילתו של תהליך המעיד על העמקת הסתירות בין השלטון הזר לבין האינטרסים של האוכלוסייה היהודית, או חלקים ממנה. האם החריפו סתירות אלה? ההולידו כוח לוחם בעל פוטנציאל מהפכני? כוח המציע "הקמת חזית יהודית־ערבית מאוחדת נגד האימפריאליזם הבריטי", גם אם ההנהגה הציונית של היישוב היהודי תמשיך עד הסוף לשרת את האימפריאליזם הבריטי? לאחר שנים לא רבות, עברה ההתנגדות המזוינת לשלטון האנגלי לידי האגף הלאומני הקיצוני האנטי־ערבי של המחנה הציוני, עם הופעת "הפורשים" – האצ"ל, ומאוחר יותר הלח"י – שבצד המאבק בבריטים הרגו ערבים בשווקים ובאוטובוסים וחוללו את הטבח בדיר־יאסין. גדוד־העבודה היה, על־כל־פנים, הסנונית הראשונה של רצון ונכונות מצד חלק מהאגף השמאלי של המחנה הציוני להקים "כוח מעמדי מזוין" למאבק נגד הכובש הבריטי, והוכחה לסתירה הבלתי־נמנעת בין כובש זר לבין האוכלוסייה המקומית וניגוד אינטרסים הולך ומעמיק ביניהם.

במסמך השני, מיום 13.9.1927, שהוגש לקומינטרן על־ידי מ. אלקינד בביקורו השני במוסקבה, אין אמנם זכר לעניין "כוח מעמדי מזוין וחיזוקו", אך גם כאן אלקינד רק ביקש את

תיווכו של הקומינטרן בהסדר היחסים עם המק"פ, כדי להגיע לתיאום המאבק המעמדי והאנטי־אימפריאליסטי בארץ.

ממסמכי הקומינטרן בפרשת "גדוד־העבודה", לא ברור מי יזם את החלטת ההגירה לברית־המועצות. אך גם אם לא נמצא מסמך המגלה זאת שחור על גבי לבן – הרי שההערות בכתב־ידם של בכירי הקומינטרן על גוף המסמכים בנידון הן עדות משכנעת לכך שהיוזמה להגירה לברית־המועצות באה מצד הסובייטים והקומינטרן ולא מצד "גדוד־העבודה".

על גוף התזכיר הראשון של מ. אלקינד ושני חבריו הבלתי מזוהים, שבו הם מבקשים מהקומינטרן לעזור להם ב"ארגון כוח מעמדי מזוין וחיזוקו", כותב קיטאיגורדסקי: "הארגון 'גדוד' מתייחס באהדה לברית־המועצות, במיוחד האגף השמאלי. אפשר לנצל אותו, אפילו אם רק למטרת אינפורמציה." אין כאן אפילו רמז להגירה לברית־המועצות, להפך: "הגדוד" הוא פרו־סובייטי ואפשר לקבל ממנו אינפורמציה על המתרחש בארץ.

ההערות הרשומות בכתב־ידם ובחתימתם של בכירי הקומינטרן בעת ביקורו השני של אלקינד, ב־1927, וטיוטת התשובה של הקומינטרן, מעידות שהפור כבר נפל. וו. רייט, מבכירי העובדים בקומינטרן, במיוחד בתחום המזרח־התיכון, כתב ב־1.10.1927: "חבר וסילייב, לדו"ח של 'גדוד־העבודה' יש מטרה מעשית אחת ויחידה – לקבל קרקע בשביל המהגרים שלו לברית־המועצות. אנו קישרנו אותם עם האנשים המתאימים. אבל בקשר עם הדו"ח, יש לנו שורה של שאלות שאנו מעלים גם במכתב לאבו־זיאמה." וו. רייט יידע את וסילייב שהבעיה המעשית האופרטיבית כבר הוכרעה. הערת וסילייב על טיוטת התשובה לאלקינד מיום 2.10.27 מתייחסת רק להיבט הפוליטי, וכך הוא כותב: "טיוטה זו כלל אינה עונה לשאלות שהועמדו במכתבו של אלקינד ושצריך לתת להן תשובה."

מתזכירי אלקינד עצמו נוכל להיווכח, שגם בביקורו ב־1927, כמו בביקורו הראשון, הוא התייחס אך ורק למאבק בארץ. אין כל רמז על אפשרות של הגירה לברית־המועצות.

מסמכי הקומינטרן אינם מותירים ספק, לדעתי, שהצעת ההגירה נולדה במסדרונות הקומינטרן. כך או כך, היא לא הייתה יכולה להתבצע בלי הסכמתם ואישורם של ברית־המועצות והקומינטרן, שארגנו את הגירתה של קבוצת אלקינד ואת סידורה בברית־המועצות. אמת, יישומה של הצעת ההגירה לא יכלה להתבצע בלי הסכמת חברי הקבוצה. אך הסיבות לכך הן נסיבתיות, ומתחום הפסיכולוגיה ולא מתחום האידיאולוגיה. אף כי גם זה איננו מבטל את היות ההסכמה טעות שהסבה נזק למאבק בארץ.

על־כל־פנים, נסיונם של ההיסטוריונים הציונים להאשים את אלקינד וחבריו בעריקה, ולהסביר את הגירתם לברית־המועצות כצעד הנובע מהאידיאולוגיה של השמאל בגדוד־העבודה, כפתרון רצוי שהם עצמם יזמו, מופרך מכל שורה של מסמכי הקומינטרן.

יחס ההיסטוריונים הציונים לגדוד־העבודה מבוסס כולו על ההנחה, שההגירה של אלקינד ואנשיו היא יוזמה ומשאלה של אלקינד ואנשיו, ונובעת מדבקותם ברעיון "הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי". לדידם, אלקינד הגיע למסקנה שבארץ אי־אפשר להגשים רעיון זה, לכן היה עליהם לצאת לברית־המועצות ולהגשימו שם. אלקנה מרגלית כותב בספרו, כי "אלקינד לא נטש את הרעיון הקומונוטרי, על פני נוסח הגדוד ולא 'הסתגל'; כתוצאה מכך נאלץ, על־פי

הגיונם של הדברים, לחפש אחר חברה אחרת ותרבות אחרת (מלחמת מעמדות ומהפכה) שיגשימו את דמיונו הקומונוטרי, בהתאם לציפיותיו. זו הדילמה של דוחקי הקץ למען קירוב הגאולה השלמה."[40]

קטונתי מלהתווכח עם היסטוריון כאלקנה מרגלית (או לעניין זה – עם אניטה שפירא), הבקיאים ממני בתולדות הגדוד. אך גם מסמכים שמצאתי בארכיון הקומינטרן, מעידים אחרת. בשני המסמכים הכתובים וחתומים על־ידי אלקינד עצמו, בתקופה שהייתה גורלית וחשובה בדרכו הלוחמת, אין כל זכר, לא לרצון ל"נטישת החברה" הפלסטינית והחלפתה בחברה הסובייטית, ולא ל"נטישת הרעיון", לא הקומונוטרי ולא הסוציאליסטי, כי אם להפך: החלטה לנסות לבנות "כוח מעמדי מזוין" למאבק בארץ, מעמדי ואנטי־אימפריאליסטי כאחד, אך לאומי יהודי ולא אינטרנציונליסטי.

"ייחודו של גדוד־העבודה בשמאל לא היה בהתפתותו לרעיון המהפכה – ממשיך מרגלית בספרו – אלא בעיקר בנסיונות לבנות – הלכה למעשה – דגם של חברה עובדת, דמוקרטית, סוציאליסטית, המבוססת על שוויון בקנה מידה לאומי ועל ניהול עצמי של העובדים." גם אם נניח לרגע שמרגלית אלקנה צודק בעניין דבקותו של אלקינד ורצונו "לבנות הלכה למעשה דגם של חברה עובדת", עדיין אין זה מוכיח שהוא לא רצה או שנואש מלבנות את "דגם החברה" שלו בארץ, ובכלל לא חשב על אפשרות של עזיבת הארץ ועל בניית "הדגם" שלו בברית־המועצות. במסמכי הקומינטרן לא מצאתי תשובה ישירה לשאלה מה הניע את הקימינטרן ואת המוסדות הממלכתיים הסובייטיים לדחות את בקשת אלקינד בדבר "הקמת כוח מעמדי מזוין" ולהציע את פתרון ההגירה לברה"מ. אולי פנייתם של אלקינד וחבריו נגדה את הקו החדש של הקומינטרן שהחל מסתמן בנוגע לפלסטינה בכלל ולמק"פ בפרט? אולי דווקא בקשתם של אלקינד וחבריו שהקומינטרן וברית־המועצות יעזרו בהקמת "כוח מעמדי מזוין" הפחידה את הנהגת הקומינטרן החשדנית? אולי ראה הקומינטרן בהצעה זו "פרובוקציה" שמטרתה לסבך את ברית־המועצות בזירה הבינלאומית? כך ראה הקומינטרן את הצעת חמדי חוסייני ומק"פ בתקופת המרד של 1936, שברית־המועצות תעזור לתוכנית "כיבוש ירושלים" מידי הבריטים.

למותר להוסיף, שבמסמכי הקומינטרן לא מצאתי שום מסמך המעיד על הסכמת מק"פ להחלטת הקומינטרן בדבר ההגירה האמורה. החלטת הקומינטרן התקבלה בניגוד לעמדת המפלגה ועל חשבון האינטרסים והמאבקים שלה. הייתה זו הפעם הראשונה, למיטב ידיעתי, אך בהחלט לא האחרונה, שהקומינטרן נקט עמדה שונה ומנוגדת לעמדת המפלגה בענייני פלסטינה, וללא התייעצות איתה. כידוע, יחס כזה לא היה מיוחד כלפי המפלגה בארץ בלבד.

---

40 **מרגלית אלקנה, קומונה, חברה ופוליטיקה, גדוד העבודה ע"ש י. טרומפלדור בארץ־ישראל, עמ' 9.**

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, עם העתק למפלגה הקומוניסטית הבריטית, ללא חתימה.

7.5.1925

סודי ביותר

חברים יקרים. באחד ממכתבינו הקודמים הפנינו את תשומת־לבכם לצורך לפעול בקרב החלוצים וגדוד־העבודה. ציינו שמק"פ יכולה למצוא בכך משענת יסודית די רצינית, היות שאלמנטים אלה, על־פי מצבם, הם הקרובים ביותר לאוונגרד המהפכני של פלסטינה.

בקומונות של גדוד־העבודה יכולה המפלגה למצוא אנשים בעלי חזון והלכי־רוח מהפכניים, אשר אחרי שכנוע עשויים להיות חברים פעילים במק"פ. באחד המכתבים הקודמים שלנו הצענו לקבוע חברים מיוחדים לעבודה בקרב החלוצים. עד היום לא ידוע לנו מה עשתה המפלגה בכיוון זה.

דעתנו בדבר הצורך למשוך אלמנטים אידיאליסטיים אלה מגדוד־העבודה, מצאה אישור עקיף במכתבו של הח' ג'ימי, אשר ביקר אצלכם בסוף מרס. גם הוא התרשם שבארגון זה יש גם אלמנטים רציניים האוהדים את התנועה הקומוניסטית.

צריכים להיות מסוגלים לרכוש את אמונם ותמיכתם, בגישה מתאימה כלפיהם, ולהביא אל תחת השפעתנו את כל האלמנטים האוהדים, אפילו מעט, את התנועה הקומוניסטית. היות שבין גדוד־העבודה לארגון הציוני הסתמן כבר קונפליקט גלוי, עליכם להעמיק עוד יותר את הסתירה המתגלית. אי־אפשר לבצע את העבודה הזו רק בעזרת מכתבים בעלי אופי תעמולתי. הועה"מ חייב לייחד 2–3 פעילים שיעסקו בארגון תאים קומוניסטיים בקומונות העירוניות והכפריות; ולהוציא כתב־עת מיוחד, אשר יוקדש לתנאים הכלכליים והחברתיים של חיי הקומונה ולבעיות פוליטיות: התנועה הלאומית־מהפכנית, הסברת הפעילות בברית־המועצות בתחום השאלה היהודית; התפתחות תנועת הפועלים והאיכרים בקרב המוני היהודים בברית־המועצות וכו'. בקיצור, יש להקדיש תשומת־לב רבה לעבודה בקרב חברי גדוד־העבודה. לצורך זה המפלגה אינה צריכה לחסוך לא בכוח ולא באמצעים, שכן אנו מייחסים לכך משמעות חשובה ביותר.

לפי דבריו של הח' ג'ימי, המבוססים על הצהרות של פועלי־ציון, מנהלת מק"פ תעמולה בקרב הפועלים הערבים, נגד כניסה להסתדרות. אם אלה אכן פני הדברים, עליכם לתקן שגיאה טקטית זו, אותה אנו רואים ברגע זה כמסכנת מאד את הקמתה של חזית מאוחדת ואת ניהול התעמולה בזכות תנועת המיעוטים, שעליה ניהל הח' ג'ימי משא־ומתן. בכניסתכם להסתדרות אתם חייבים לקחת לידיכם את היוזמה להקמת תנועת מיעוטים, להתקשר מיד עם תנועת המיעוטים הבריטית, לקבל את הכרתה, ובאופן כזה לחזק ללא שיעור את האוטוריטה שלכם בקרב המוני הפועלים. מובן מאליו שבמקביל אתם חייבים להמשיך, באותו מרץ כמו עד כה, את המסע נגד הכיבוש האנגלו־ציוני והקולוניזציה האלימה של פלסטינה. בעניין זה, קו ההתנהגות שלכם הוא ללא דופי ובשאלה זו אסור שיהיה שום ויתור. להפך, הוקעה נחרצת של הציונות הזעיר־בורגנית, העוטה מעטה פסבדו־קומוניסטי, צריכה לעבור כחוט השני בכל ההסברה והתעמולה של מק"פ.

עליכם לפתוח במסע נרחב למען החזרתם להסתדרות של חברי האיגוד המקצועי שהוצאו ממנה, ובמקביל לארגן זמנית את החברים שהוצאו, לניהול מוצלח של מסע זה.

איך מתקדם המשא־ומתן עם נציגי המפלגות הלאומיות הערביות? עם אלו סעיפים הם הסכימו סופית?

הוועד־הפועל של התנועה הלאומית הערבית מנהל משחק כפול. מצד אחד, הוא מעבד יחד איתכם מצע למאבק נגד המנדט הבריטי, נגד הצהרת בלפור ובעד תחיקה דמוקרטית, ואילו מצד שני המשלחת ששוגרה ללונדון על־ידי הוועד־הפועל, לא אמרה אף מילה על המנדט הבריטי, ובמקום זה נתנה להבין באופן שאינו משתמע לשתי פנים שהאלמנטים היהודיים הבלתי־רצויים משפיעים השפעה הרת־אסון על המצב הכלכלי והסוציאלי בארץ.

אנו מפנים את תשומת־לבכם לכך במטרה להזהירכם מהתלהבות־יתר, ולהצביע על הצורך בערנות רבה, וקוראים לכם לא להפסיק, למרות המצע המשותף שעובד, להוקיע את אופיו הפיאודלי־בורגני של ארגון לאומי זה, המוכן למכור בנזיד עדשים את ניצני העצמאות הערבית.

למה החברים המיועדים לקוט״ב לא הגיעו עד כה? כבר זמן רב אין אנו מקבלים את כתב־העת ״חיפה״. האמנם נסגר?

הח׳ ב – ר נסע בימים אלה. איך עובד הח׳ פ.? באיזה תחום אתם מנצלים אותו?

קיימו איתנו קשר הדוק ביותר. אנו מצפים מכם לדו״ח פוליטי מפורט על עבודתכם.

התזכיר של המשלחת הראשונה של ״גדוד־העבודה״ החתום על־ידי מ.אלקינד ושני חבריו שהוגש לוועד־הפועל של הקומינטרן.

בראש המסמך בשוליים בכתב־יד: ״הארגון: ׳הגדוד׳ אוהד את ברית־המועצות, בייחוד האגף השמאלי. כדאי לקשור קשרים איתו. אפשר לנצלו לפחות למטרות של השגת מידע. 19.5.1926, קיטאיגורודסקי״.

19.5.1926

אל: הועה״פ של הקומינטרן – מח. המזרח

מאת: משלחת הקומונה הפלסטינית גדוד־העבודה.

תזכיר

I. על גדוד־העבודה

הקומונה גדוד־העבודה בפלסטינה קיימת חמש שנים ומונה כעת כ־700 חברים. במבנה הכלכלי והארגוני, נבדלת קומונה זו באורח משמעותי מקולחוזים אחרים, פלסטיניים ורוסיים.

1. הגדוד (כך נכנה את הקומונה שלנו להלן, למען הקיצור) אינו מרוכז במקום גיאוגרפי אחד, הוא מפוזר באזורים שונים של פלסטינה (בגליל העליון, בעמק

יזרעאל, בחיפה, בתל־אביב ובירושלים) ומורכב משמונה קבוצות מקומיות, שהקטנה בהן מונה 20 איש, והגדולה ביותר 240 חברים.

2. הגדוד איננו עוסק בענף משקי אחד בלבד. יש לו קבוצות חקלאיות (הדומות לקומונות החקלאיות ברוסיה) וקבוצות עירוניות. שלוש קבוצות עירוניות (החיפאית, העפולאית והתל־אביבית) עוסקות פחות או יותר בסוג עבודה אחד — בניית בתים וסלילת כבישים, אבל בזו הירושלמית (הגדולה שבין הקבוצות העירוניות) יש פועלים, בעלי מלאכה, עובדי מחצבה, מסגרים, חשמלאים.
3. גם היחסים הכלכליים שונים באופיים, הן בין חברי הגדוד לגדוד והן בין הגדוד כולו לבין אותם משקים שבהם עובדים חברי הגדוד. בחקלאות ממלאים חברי הגדוד לא רק את תפקידי הפועלים אלא גם את תפקיד בעלי־הבית המנהלים את המשקים השייכים לגדוד כקולקטיב. בקבוצות העירוניות חברי הגדוד עובדים ברובם כשכירי יום או בקבלנות, למרות שגם בקבוצות העירוניות יש לגדוד בתי־מלאכה משלו (נגריות, מסגריות) וכן מחצבות אבן העובדות על־פי הזמנות או על־פי צורכי השוק. שיטה מיוחדת זו של הגדוד מצביעה על כך שאין קשר בין הקבוצות השונות בתהליכי הייצור. הגדוד אינו רק קומונת־ייצור. ובכן, מה מאחד את כל חברי הגדוד לשלמות אחת? מהו התוכן הפנימי של גוף חברתי זה?

התוכן הזה הוא כפול: כלכלי ורעיוני.

1. מהבחינה הכלכלית, הגדוד כשלמות אחידה הוא קומונה צרכנית, המספקת את צורכי כל חבריה, החומריים והתרבותיים, על חשבון הכנסותיהם של החברים, הנכנסות לקופה הכללית של הגדוד. בה־בעת, יש לו לגדוד גם פונקציות כלכליות אחרות: סידור חבריו בעבודה, השגת עבודה בעבורם, חלוקת העבודה והעברת אנשים ממקום עבודה למשנהו, אם הדבר כדאי או נחוץ.
2. מבחינה רעיונית, הגדוד הוא תנועת פועלים, שביסודה המטרה ליצור חברה קומוניסטית בפלסטינה, ובו־זמנית היא מגשימה גם משימה לאומית ומסייעת ליצירת מרכז עבודה יהודי בפלסטינה. עם זאת, יוצא הגדוד — בפעילותו הקונקרטית — מתוך ידיעה על קיומו של התהליך הסטיכי של ריכוז המוני יהודים בפלסטינה. הגדוד מייחס חשיבות לפרולטריזציה של האלמנטים היהודיים בפלסטינה כגורם מתקדם, המאפשר תיעוש של הארץ ויצירת תנאים מוקדמים למהפכה חברתית, בצד הבראת הכלכלה היהודית.

הגשמת מטרה זו אפשרית רק כתוצאה מתהליך מורכב ומסובך ביותר של המאבק המעמדי, שבו הציב הגדוד לעצמו את התפקיד להשתתף באופן פעיל ומוביל. בעצם עובדת קיומו בפלסטינה, או יותר נכון בעצם מאבקו לקיום, משתתף הגדוד בתהליכים המובילים באורח סטיכי אל הגשמת מטרתו הסופית. בתהליכים אלה הוא משתתף לא כחלקיק אינרטי הנסחף בזרם הכללי, אלא כאוונגרד בעל תודעה של מעמד הפועלים היהודי, המודרך במאבק המעמדי היומיומי על־ידי מטרתו ההיסטורית הסופית. חוץ מההשתתפות בתהליך היסטורי כללי זה,

ממלא הגדוד משימות חלוציות מיוחדות בכיוון של הגשמת מטרתו הסופית. הגשמתן של משימות אלו היא פועל־יוצא מהמבנה הכלכלי המיוחד של הגדוד, ומותנית בו.

1. בספקו את כל צורכי חבריו בדרך קולקטיבית, החל במזון וכלה בחינוך הילדים, עשה הגדוד חלוקת עבודה, הקיימת בחברה המקיפה אותו רק בתחום הייצור ובתחום הצריכה. בדרך זו הוא הרס את תוכנו הכלכלי של התא העיקרי של ההווי הבורגני — המשפחה — והניח את היסוד ליצירת הווי קומונרי חדש — הווי החברה הקומוניסטית. ברכזו את סיפוק כל הצרכים בידי מוסדות מיוחדים, שחרר הגדוד את חבריו מבזבוז חלק גדול של זמנם הפנוי על ענייני היומיום הקשורים בסיפוק צרכים שונים. זמן פנוי זה מנוצל להעלאת רמת התרבות של החברים, לסיפוק צורכיהם התרבותיים השונים ולפיתוח התודעה המעמדית העצמית שלהם.
2. בהקימו מספר משקים קולקטיביים, שבהם עובדים רוב חברי הגדוד, באוספו את שכרו של כל חבר וחבר שאינו עובד במשקי הגדוד בקופה כללית של הגדוד, שולל הגדוד מכולם את הדחף הישיר, הכלכלי הטהור, האנוכי. כדי לארגן את המשק הקולקטיבי וכדי לעודד את פריון העבודה של חבריו, חייב הגדוד להקנות לחבריו יסודות פסיכולוגיים חדשים של פעילות כלכלית, יסודות שעליהם יושתת המשק של החברה הקומוניסטית. מציאת יסודות חדשים אלה והאמצעים להחדרתם לפסיכולוגיה של הפועלים — זוהי משימתו החלוצית של הגדוד בדרך להקמת החברה הקומוניסטית. אנו מדגישים את המלה "חלוצית", מפני שאין אנו ניזונים מאשליות הסוציאליסטים האוטופיסטים מהמאה הקודמת, שאפשר יהיה להעביר מהמשטר הבורגני את כל המשק העממי, או לפחות את חלקו העיקרי, לצורה קולקטיבית. אולם אנו מניחים שבתקופה זו, הנראית כערב המהפכה החברתית העולמית, נודעת חשיבות רבה לעיבוד היסודות הכלכליים־פסיכולוגיים והתרבותיים־הווייתיים הפנימיים. עליהם חייבת להתבסס תנועה קולקטיביסטית המונית שעשויה להיווצר מיד אחרי המהפכה החברתית, ושתוכל להתפתח בהצלחה, אם יותוו מראש שלביה העיקריים. הנה, את סלילת הדרך הזו לעבר תנועה קולקטיביסטית המונית אנו מכנים משימה חלוצית.
3. בצד משימות חלוציות אלו, שהן בעלות אופי קולקטיביסטי, הקשורות קשר אורגני עם המבנה הכלכלי שלו, מציב הגדוד בפני עצמו גם שורה שלמה של משימות חלוציות בעלות אופי לאומי, ביחס להגירת אלמנטים של עמלים יהודים לפלסטינה. מהותן של אלו היא חדירה לתחום העבודה הגופנית הקשה ביותר, שההמונים היהודים — ההופכים בפלסטינה לפרולטרים — לא יימשכו אליה, כל עוד לא יימצאו ולא ייושמו אמצעים המקלים על העבודה. השבחת הקרקע וההתיישבויות הראשונות באתרי מדבר וביצות, כרוכות בסיכון הבריאות. הקשיים המיוחדים שבהם כרוכה הגשמת המשימות הללו מרתיעים את רוב המהגרים היהודים המגיעים לפלסטינה, ומשום־כך החברות הלאומיות המיישבות (הארגונים הציוניים והחברה היהודית להתיישבות), שאינן אוהדות את

הקולקטיביזם, נאלצות בכל־זאת לממן את משקינו ואת מפעלינו הקולקטיביים, בעלי הערך הלאומי־החלוצי.

לסיכום כל הנאמר עד כה על פעילות הגדוד, המכוונת להגשמת מטרתו הסופית, נוכל לנסח את תפקידו החברתי של הגדוד בקיצור, כדלקמן:

1. בהיותו אחת הקבוצות המאורגנות של מעמד הפועלים בפלסטינה, נוטל הגדוד חלק פעיל ומודע במאבק המעמדי נגד המשטר הקפיטליסטי.
2. בהיותו ארגון כלכלי־חברתי סגולי מגשים הגדוד משימות חלוציות מיוחדות להכנת היסודות הפנימיים של החברה הקומוניסטית וליצירת מרכז פועלי־יהודי בפלסטינה.

לשם הערכת ערכו של הגדוד בקרב מעמד הפועלים היהודי בפלסטינה יש להוסיף את הדברים הבאים:

1. הצורה הקולקטיביסטית של הגדוד שומרת על אופיים הפרולטרי של האלמנטים המצויים בו ושוללת מהם את האפשרות למעבר אינדיוידואלי למעמד הבורגנות הזעירה — תופעה נפוצה ביותר בפלסטינה, ארץ של הגירה. בפני הפועל הנמצא מחוץ לגדוד, המשיג רמה מסוימת של מיומנות וידע של התנאים המקומיים, נפתחות אפשרויות לניצול פועלים "ירוקים" ובלתי־מיומנים מקרב המהגרים. באמצעות ניצול זה הוא יכול לעבור את השלב של צבירת ההון הראשוני, שבעקבותיו הוא הופך לבעל עסק. פועל הקושר את גורלו עם הגדוד אין באפשרותו לשפר את מצבו בדרך שונה מזו של שיפור המצב בקולקטיב, אשר גם הוא תלוי במצבו של מעמד הפועלים כולו. העדר אפשרות זו מפתח ומחזק את ההכרה המעמדית העצמית של הפועל הנמצא בגדוד.
2. בגדוד מרוכז כיום, למעשה, האלמנט הפועלי הרדיקלי ביותר בפלסטינה, והגדוד מתגבש כארגון מהפכני כלכלי בנוסח ה"MUTATIS – MUTANDIS" של "תנועת המיעוטים" באנגליה, שחבריה דוגלים במאבק מעמדי מהפכני יותר ומהווים את הגרעין המתקדם ביותר באיגוד המקצועי של הפועלים.

II. הקבוצה הפוליטית בגדוד

אחת הפונקציות החברתיות־היסטוריות של הגדוד היא השתתפות, כמכלול ארגוני, במאבק המעמדי במובנה הרחב של המלה, כלומר הכלכלי והפוליטי כאחד. בהעדר תוכנית פוליטית יומיומית במובן הצר של המילה (תוכנית מינימום), פותר הגדוד כל שאלה פוליטית הצצה במהלך המאבק המעמדי בפלסטינה, מנקודת־ראות של מטרתו הסופית; במקום שבו נקודת־ראות זו מתירה פרשנויות שונות, הרוב מחליט על הקו שעל־פיו ינהג הגדוד. רובם המכריע של חברי הגדוד אינם שייכים לשום מפלגה פוליטית. תוכניתן של מפלגות הפועלים הימניות השליטות כעת בקרב הפועלים היהודים בפלסטינה אינה מספקת אותם ובו־זמנית הם חלוקים עם מק"פ, בראש ובראשונה בשאלה הלאומית ובטקטיקה בפלסטינה.

תהליך הדיפרנציאציה הרעיונית ושינויי הערכים, תהליך העובר כעת על כל פועלי פלסטינה בקשר לגידול הבלתי־רגיל של ההגירה לארץ ושינוי אופי הקולוניזציה היהודית בפלסטינה — ובמיוחד שורה שלמה של שאלות פוליטיות כלליות בגדוד — הביאו לגיבוש קבוצה פוליטית בתוך הגדוד. קבוצה זו עובדת כעת על ניסוח הפרוגרמה הפוליטית שלה והיא הספיקה כבר להבהיר את עמדתה לגבי כמה שאלות חשובות. נקודת־המוצא בתוכנית הקבוצה היא מטרת היעד של הגדוד. את הדרך הפוליטית המובילה להשגת מטרה זו רואה הקבוצה במהפכה חברתית ובמיגור השליטה האימפריאליסטית בכלל, חו של האימפריאליזם הבריטי בפלסטינה בפרט. באופן כזה האוריינטציה של הקבוצה היא לכיוון הקומינטרן. אך בה־בעת יש בין הקבוצה ובין המפלגה הקומוניסטית חילוקי דעות בסיסיים בהערכת חשיבותה של ההגירה היהודית והאוכלוסייה היהודית בפלסטינה, וכן בשאלות הטקטיקה של המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה, הנובעות מכך.

הקבוצה חושבת שמוקדם עדיין להעלות את השאלה בדבר חילוקי דעות אלה בפני הקומינטרן, ומכאן שהיא משהה את שאלת הצטרפותה לקומינטרן. עם זאת, היא סבורה שזה הזמן ויהיה זה יעיל ליצור תיאום מסוים בפעולות המכוונות למטרות המשותפות. את התיאום הזה אפשר לעצב באמצעות יצירת יחסי גומלין קבועים:

1. בין הקבוצה הפוליטית לבין הקומינטרן; 2. בין הגדוד לבין מוסדות וארגונים שונים בברית־המועצות.

הקשרים שבין הקומינטרן ובין הקבוצה הפוליטית חייבים להתבסס על כך שהקומינטרן מעריך את קבוצתנו ככוח מהפכני המכוון נגד האימפריאליזם הבריטי, אשר ימלא תפקיד פעיל הן במאבק נגד המשטר הבריטי והן במהפכה החברתית בפלסטינה. מטרת המשימות הקונקרטיות הקרובות ביותר של הקבוצה היא ליצור את התנאים המוקדמים להבטחת כוחו של הגורם הסובייקטיבי בתהליך המהפכני — תנועת הפועלים והשחרור המעמדי והלאומי הפלסטינאי. משימות אלו הן:

1. מאבק לחזית מאוחדת בתנועה האיגוד־מקצועית הפלסטינית, בקנה־המידה הפלסטינאי (קבלתם מחדש של חברי הפרקציה הפועלית לאיגודים המקצועיים שהוצאו מהם) והעולמי (איחוד האינטרנציונל האמסטרדמי[41] עם הפרופינטרן, אינטרנציונל האיגודים המקצועיים).
2. הקמת חזית יהודית־ערבית מאוחדת נגד האימפריאליזם הבריטי, במקום האנטגוניזם הערבי־יהודי הקיים כעת, בהשפעת הבריטים.
3. פעילות תרבותית־השכלתית בקרב חברי הגדוד ובקבוצות הפועלים שסביבו — לשם העלאת ההכרה המעמדית והחדרת מהפכנות לשורות מעמד הפועלים של פלסטינה.

41 האינטרנציתל הסוציאליסטי שמרכזו באמסטרדם.

20/V25

Исполнительному Комитету
Коммунистического Интернационала
в Восточный Отдел

От делегации Палестинской Коммуны
Гдуд - Авода

Докладная записка
I-о Гдуд-Авода
Коммуна „Гдуд-Авода" в Палестине, существует 5 лет
и насчитывает теперь около 700 членов. Эта коммуна суще-

4/ организация и укрепление классовой вооруженной силы
Для установления общего контакта в осуществлении
двух первых задач и для выяснения конкретных форм
вашего содействия в выполнении двух последних задач
нам придется продолжать наши переговоры в личных
беседах —

Связи, которые должны быть установлены между
Коминтерном и Палестинской Гдуда. —
С товарищеским приветом
Палестинская делегация „Гдуд-Авода" М. Элкинд. [illegible] [illegible]

---

4. ארגון כוח מעמדי מזוין וחיזוקו.

לשם כינון מגע הדדי להגשמת שתי המשימות הראשונות, וכן לבירור התפקידים הקונקרטיים של עזרתכם בהגשמת שתי המשימות האחרונות, נצטרך להמשיך במשא־ומתן בינינו בשיחות פרטיות.

הקשרים שבין הגדוד לבין מוסדות וארגונים בברית־המועצות יכולים לכלול את התוכן הקונקרטי הבא:

א. חילופי ניסיון והישגים בין הקולחוזים הרוסיים לבין הגדוד, בתחום הבנייה של צורות משקיות קולקטיביות ושל צורות הורי קומוניסטי.

ב. השתלמות צוותי בתי־הילדים של הגדוד במוסדות־לדוגמה המתאימים בברית־המועצות.

ג. קשרים עם מוסדות מדע ומחקר של משרד החקלאות ועם המכון המרכזי ל... קשרים אלה בין הגדוד למוסדות הנ"ל של ברית־המועצות, בהיותם לגליים לחלוטין גם בפלסטינה, יביאו – נוסף על התועלת הבלתי־אמצעית, שהיא, מצד אחד, עזרה לגדוד בהגשמת משימותיו החלוציות הקונסטרוקטיביות, ומצד שני פופולריזציה של ברית־המועצות כמרכז וכאפוטרופוס של ארגוני פועלים מכל הסוגים – גם חשיבות עקיפה, כאמצעי הסוואה של אותם קשרים בלתי־לגליים אשר חייבים לכונן בין הקומינטרן לבין הקבוצה הפוליטית של הגדוד.

בברכת חברים

המשלחת הפלסטינית של גדוד־העבודה, מ. אלקינד ועוד שתי חתימות. על־פי נתונים בספרות הרלוונטית, אפשר לקבוע בוודאות שהחתימות הלא־ברורות הן של י. שוחט ושל ב. מכונאי.

מכתב אל הוועד־הפועל של הקומינטרן, מאת מ. אלקינד, בשם "גדוד־העבודה" (שמאל)[42], שהוגש לועה"פ של הקומינטרן בעת ביקורו השני של אלקינד.
בראש המסמך: חותמת של ארכיון הקומינטרן. בכתב־יד: "1 לשמי; 1 לרייט".

13.9.1927

סודי
אל: הוועד־הפועל של הקומינטרן,
מזכירות מחלקת המזרח, מוסקבה.

על "גדוד־העבודה" (שמאל) בפלסטינה

1. גדוד־העבודה (שמאל) הוא ברית קומונות של פועלי עיר ופועלים חקלאיים. הברית מאחדת ארבע קבוצות שיתופיות שמספר חבריהן הוא 230. הקבוצות העירוניות נמצאות בירושלים, ביפו ובחיפה; הקבוצה החקלאית נמצאת בתל־יוסף.
הקבוצות העירוניות עובדות בבנייה. את העבודה הן מקבלות בקבלנות, לפעמים גם מחוץ לערים הנזכרות לעיל, במקומות שונים בפלסטינה, עבר־הירדן וסוריה. במקרים כאלה מתארגנות קבוצות זמניות מקרב חברי הגדוד, לצורך ביצוע עבודה מסוימת. לקבוצה הירושלמית יש גם בתי מלאכה משלה – נגריה ומסגריה. הקבוצה מתל־יוסף עובדת במשק חקלאי גדול, השייך למעשה להסתדרות הציונית, והנמסר לשימושו של קולקטיב פועלים חקלאיים, בניהול עצמי. קבוצת החברים המשתייכים לגדוד־העבודה (שמאל) בקולקטיב זה מהווה

42 פורסם לראשונה ב*"שורשים"*, גליון ח', יד טבנקין, 1994 .

מיעוט (60 מתוך 190), הנדחק והולך מן המשק בגלל סיבות פוליטיות. הקבוצות העירוניות עובדות אצל מעסיקים פרטיים (קבלנים), ולאנשיהן מובטחת תעסוקה, פחות או יותר, למרות המצב הגרוע בשוק העבודה בפלסטינה.

2. גדוד־העבודה הוא חלק אורגני של "התנועה השיתופית" הקיימת בקרב העובדים העבריים של פלסטינה. לתנועה זו משתייכים 4,000–5,000 חברים (15–20 אחוזים של כלל חברי ההסתדרות האיגוד־מקצועית), ועל־פי צורתה היא תנועה כלכלית מובהקת. בראשיתה הייתה התנועה מזוהה עם יסוד אידיאולוגי מסוים. חבריה מאורגנים בקבוצות שיתופיות, או קבוצות של אורטלים, שבכל אחת מהן בין 10 ל־15 חברים. כל קבוצה היא יחידה משקית עצמאית, המתקיימת מעבודת חבריה. קבוצות אלה מועסקות בשלושה תחומים:

א. במשקים חקלאיים גדולים שמוסרת לשימושם ההסתדרות הציונית, המממנת את הקמתם של המשקים;

ב. במשקי הפרדסים הפרטיים, שאת עיבודם הם מקבלים בקבלנות;

ג. בענף הבנייה, שבו הם עובדים בקבוצות, כקבלני משנה.

הבסיס האידיאולוגי של תנועה זאת הוא התיאוריה המיוחדת של הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי, ששאבה את יסודותיה מן הסוציאליזם האוטופי של המאה שעברה מצד אחד, ומן הצד האחר הושפעה מן הסוציאליזם של הגילדות באנגליה ובצרפת שלאחר המלחמה.

3. הרקע ההיסטורי הקונקרטי לצמיחתן של תנועה שיתופית זאת ושל תיאוריית הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי היה:

א. הגל הראשון של ההגירה היהודית אחרי המלחמה. בגל זה הגיעו לפלסטינה כעשרת־אלפים בני־אדם, שכמעט לאיש מהם לא היה ההון הנחוץ להקים משק; נוסף על כך נטו אנשים אלה לסוציאליזם.

ב. העדר משק קפיטליסטי פרטי מפותח בפלסטינה, שהיה מסוגל לקלוט את המהגרים הללו כפועלים שכירים.

ג. קיומן של קרנות להתיישבות בידי ההסתדרות הציונית; זו שמה לה למטרה לנצל קרנות אלו ליישוב יהודים בפלסטינה, בהתיישבות משקית כזו או אחרת.

על יסוד נתונים אלה גרסה התיאוריה של הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי, שתיבנה בפלסטינה חברה יהודית סוציאליסטית, בידי המהגרים היהודים חסרי הרכוש, במימון קרנות ההתיישבות של ההסתדרות הציונית, ובאופן כזה תצעד פלסטינה אל מלכות הסוציאליזם, ותדלג על צורת המשק הקפיטליסטית. למעשה, נוצרו כמה וכמה משקים קולקטיביים גדולים (בין 30 ל־40), שהוקמו במימון ההסתדרות הציונית, ושמתנהלים בידי קולקטיבים של פועלים; נוצרו צוותים של פועלי בניין וארגון מרכזי, שקיבלו מספר גדול של עבודות סלילה ובניין; גם זאת מידי ההסתדרות הציונית ובהמלצה גם מן הממשלה.

4. לגדוד־העבודה, המונה בין 500 ל־700 חברים מכלל התנועה הזאת, המאוחדים

ב־5 עד 8 קבוצות, היה מעמד נכבד. משקלו הסגולי היה גדול בהרבה ממשקלו הכמותי (10–20 אחוזים מכלל התנועה השיתופית). חשיבותו החברתית נקבעה מתוך כך שהוא, כקולקטיב הגדול ביותר, העמיד בפני עצמו תמיד את הבעיות של כלל התנועה השיתופית, מטרותיה והפרספקטיבות שלה, בשעה שהקולקטיבים הקטנים התעניינו בדרך־כלל רק מעט בבעיות אלה, ועל־כן היו פחות מוכנים לפתרונן. יתר־על־כן, גדוד־העבודה היה ברובו אל־מפלגתי, ובעמדו על מצע הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי, התנגד לפתרון השאלות שניצבו בפני פועלי פלסטינה אך ורק מתוך האינטרסים של התנועה, כמטרה בפני עצמה. דבר זה הבדילו לטובה בעיני הקולקטיבים מן המפלגות הרפורמיסטיות, אשר בשאלות רבות המתעוררות בתנועה השיתופית היו צריכות להתחשב לא רק באינטרסים של התנועה בתור שכזאת, אלא גם באינטרסים אחרים, שנגדו לעתים את האינטרסים הכלל־ציוניים, בגלל הקשר הארגוני ההדוק שלהם עם ההסתדרות הציונית.

5. גידול ההגירה היהודית לפלסטינה, שקיבלה אופי המוני (40 אלף איש במשך השנים 1924–1926), יצר שינויים גדולים מאד מן המצב ההתחלתי של ההתיישבות היהודית בפלסטינה.

א. בין המהגרים נמצאו, נוסף לחסרי רכוש, גם מספר ניכר של אנשים בעלי אמצעים, הרוצים ליצור לעצמם משק קפיטליסטי פרטי בפלסטינה.

ב. הגידול המהיר במספר המהגרים, בייחוד במספר חסרי הרכוש, לא הדביק את קצב גידול קרנות ההתיישבות של ההסתדרות הציונית. קרנות אלה הוכחו כחסרות יכולת להבטיח את אמצעי הייצור ואת אפשרויות הקיום לכל המהגרים חסרי הרכוש. רובם נאלץ להסתמך על כושר הקליטה של המשק הפרטי־קפיטליסטי המוקם והולך.

ג. בקרב חברי ההסתדרות הציונית העולמית התעורר עניין קונקרטי ובלתי־אמצעי בצורות המשקיות השונות של ההתיישבות הציונית בפלסטינה.

אינטרס זה, שנוצר עקב ריכוז חברים ממעמד זעיר־בורגני בהסתדרות הציונית, הביא לשלילת הצורות השיתופיות והקואופרטיביות של המשק, שהקרנות ההתיישבותיות יצרו לפני כן. כל השינויים האלה, שחלו במהלך ההתיישבות היהודית בפלסטינה, הביאו במשך הזמן לשינוי מעמדה של ההתיישבות השיתופית לעומת ההתיישבות הקפיטליסטית, לטובת זו הקפיטליסטית, ולכך שהתיאוריה של הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי־הרפורמיסטי הייתה חייבת להתמוטט. התנועה השיתופית בפלסטינה נאלצה לעבור משבר כפול:

1. אידיאולוגי — עקב התמוטטות תיאוריית הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי;
2. כלכלי־ארגוני — בשל התחרות עם המשק הפרטי־קפיטליסטי ובייחוד בגלל המעבר של חברים בעלי מקצוע מיומנים, מהקומונות אל שוק העבודה הפרטי הקפיטליסטי.

6. ממשבר זה הסיקו מנהיגי גדוד־העבודה:
א. כי במשטר הבורגני הקיים אין לחשוב על בניית חברה סוציאליסטית באמצעות בנייה של משקים קולקטיביים.
ב. כי במשטר זה אין גם אפשרות להתפתחות מלאה ונורמלית של הקולקטיבים הקיימים.
ג. שהמאבק לקיומם ולהתפתחותם של הקולקטיבים הוא בראש ובראשונה מאבק למיגור המשטר הקיים ולכינון דיקטטורה של הפרולטריון, שרק במסגרתה תתאפשר התפתחות מוצלחת של המשק והחברה.

מסקנות אלה מצאו הד בגדוד ובמספר קולקטיבים אחרים. מנהיגיה הרפורמיסטיים של ההסתדרות האיגוד־מקצועית היהודית ושל המפלגה הראשית בה, אחדות־העבודה, יצאו משום כך למאבק אכזרי נגד האגף השמאלי של הגדוד, שתוצאתו הייתה פילוג בגדוד, שבוצע על־ידי האגף הימני של הגדוד, על־פי עצתם של מנהיגי ההסתדרות האיגוד־מקצועית.

חילוקי הדעות העקרוניים בינינו לבין מק"פ הם בתחום השאלה הלאומית. אנו סבורים כי מק"פ ממעיטה בערכה של האוכלוסייה היהודית בפלסטינה, כולל פועליה היהודים, ככוח פוליטי ריאלי שיש להביאו בחשבון במאבק נגד האימפריאליזם הבריטי בפלסטינה, וכי יחסה אל התנועה הלאומית הערבית חד־צדדי מדי.

7. הפוליטיזציה של הגדוד (שמאל) מעמידה בפניו, בכל חריפותה, את שאלת היחסים עם הכוחות הפוליטיים והקבוצות הקיימים בסביבה שבה עליו לפעול. הגדוד זקוק לתמיכה מוסרית־פוליטית של בעלי ברית ושל חברים לדעה, כי ניצבים נגדו כוחו העצום של מנגנון האיגוד המקצועי הרפורמיסטי ושל המפלגות הרפורמיסטיות השולטות. מצע הגדוד קובע מראש את בעלי הברית הפוטנציאליים שלו. הם נמצאים במחנה הקומינטרן, המנהל מאבק בקנה־מידה עולמי להשגת אותה מטרה שגם הגדוד הציב לעצמו. ברם, בדרך שבינינו לבין נציגי הקומינטרן בפלסטינה, מק"פ, יש כמה מכשולים רציניים.

בחילוקי־דעות עקרוניים אלה קשורים גם מניעים טקטיים, העוצרים אותנו מקשר הדוק מדי עם המק"פ. אנחנו חושבים שכל עוד לא תשתנה עמדת מק"פ בשאלה הלאומית היהודית בפלסטינה, לא רק שהיא לא תוכל לקוות להיות מפלגה המונית של הפועל היהודי בפלסטינה, אלא להפך, תיראה בעיני הרוב העצום של הפועלים היהודים כמפלגה עוינת. קשר הדוק עם מק"פ יעמיד אותנו באותו מצב של בידוד מהמוני העובדים היהודים, דבר בלתי־רצוי ביותר בשבילנו.

יחד עם זאת, אנו חושבים שיש אפשרות לפעול עם מק"פ בכל אותן השאלות שבהן אין בינינו חילוקי דעות עקרוניים, ולהופיע בגלוי בחזית אחת עם המפלגה בשאלות אלה. לסוג שאלות זה שייכים בשעה זו כמעט כל שטחי הפעילות של האיגוד המקצועי, המאבק לאחדות, פעילות המופ"ר ועוד.

8. תוך שמירת קו מפריד מוגדר ביותר בינינו לבין מק"פ, אנו חושבים בכל־זאת

Секретно

Исполкому Коминтерна
Секретариат. Восточного Отдела
Москва

30 7790 Вх. 3

АРХИВ ИККИ

О Гдуд-Авода (левом) в Палестине.

1. Гдуд-Авода (левый) есть союз коммун ... и сельскохозяйственных рабочих. Он объединяет ... коммунальных групп с общим числом ...

С товарищеским приветом
М. Элкинд
член ЦК Гдуд-Авода (левой)
Москва, 13.9.27

שהקומינטרן יכיר בנו כקבוצה פועלית פוליטית ידידותית. הכרה כזאת חשובה בעבורנו קודם כל בגלל משמעותה המוסרית, אך אנו סבורים שתוצאתה הבלתי־נמנעת חייבת להיות שינוי היחסים בינינו לבין מק"פ. למרות שאנחנו מוכנים [illegible] של ביקורת גלויה על עמדותינו בכל שאלה ובכל פורום, החל באסיפות הגדוד וכלה בוועידות האיגוד המקצועי, אנו סבורים כי לא נסבול להבא אותן שיטות מאבק חתרניות שמק"פ נוקטת בהן כלפי המפלגות הרפורמיסטיות, ועד היום גם כלפינו.

קשרינו עם הקומינטרן צריכים לאפשר לנו להעמיד בפניו לדיון שאלות והצעות הנוגעות לחיים הפוליטיים בפלסטינה, וכן לאפשר לחברינו ללמוד במוסדות הקומוניסטיים להשכלה גבוהה. אנו מתחייבים מצדנו להעמיד לרשות הקומינטרן את אמצעינו הטכניים ואת קשרינו הכלכלים, לביצוע עבודות שלגביהן אנו מתייחסים עקרונית בחיוב.

בברכת חברים

מ' אלקינד
חבר הועה"מ של גדוד־העבודה (שמאל)
מוסקבה 13.9.1927

המסמך המובא להלן הוא טיוטת תשובה של הקומינטרן ל"גדוד העבודה"[43], ללא חתימה. קיימת גם טיוטה חתומה על־ידי שמי. אנו מביאים את המסמך, למרות שהוא איננו חתום, בגלל ההערות הרשומות בכתב־יד בראש המסמך, העתקותיהם של שני אנשים מרכזיים בועה"פ של הקומינטרן — וסילייב וו. רייט.

29.9.1927

ידיד יקר,

לאחר שהכרנו את המצב בגדוד־העבודה, אנו קובעים, מחד גיסא, שבקבוצה זאת יש עדיין הרבה ספיחים לאומניים ואופורטוניסטיים. היא טרם השתחררה מנופים מהשפעת ה"תיאוריה" של הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי, דבר המתבטא בהערכת־יתר של הקולקטיבים. מאידך גיסא, אין קבוצה זו מעריכה מספיק את חשיבות המאבק הפוליטי של מעמד הפועלים, בהנהגת המפלגה הקומוניסטית. והחשוב ביותר: בקבוצה הזאת נשארו דעות קדומות לאומניות, שבאות לביטוי ביחסה הדו־ערכי אל התנועה הערבית לשחרור לאומי. מצד אחד הם מעריכים אותה, בצדק, כתנועה מהפכנית אנטי־אימפריאליסטית, ומצד שני — בבלבלם את התנועה הזאת עם כמה ממנהיגיה הנוכחיים, הריאקציונרים — הם מציגים אותה כתנועה ריאקציונית.

אין־ספק, שהשקפות שוביניסטיות מעין אלה מביאות את חברי הגדוד, באורח בלתי־נמנע, להשקפות קולוניזטוריות מובהקות של המפלגה הסוציאל־דמוקרטית "אחדות־העבודה" — על ניגוד האינטרסים שבין העמלים היהודים והערבים, להערכה כוזבת ובלתי־נסבלת של מק"פ, כמפלגה שיש לה נטייה להפוך ל"ערבית טהורה", ש"אינה מסוגלת להגן על האינטרסים של העמלים היהודים".

בציינו את העובדה שעבודתכם בקרב הפועלים היהודים מצאה הד גם בין חברי הקולקטיבים החקלאיים, אנו מציעים לכם להגביר את העבודה בקרב קבוצות עמלים אלה. יש צורך להסביר בסבלנות ובהתמדה לפועלים אלה את השינוי בהשקפותיהם, יש לנהל בקרבם תעמולה, ולהסביר בעיקר את זהות האינטרסים של העמלים הערבים והיהודים. יש לחשוף את אופיו האוטופי והריאקציוני של רעיון הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי, ואת כורח המאבק נגד האימפריאליזם הבריטי והציונות (על כל גווניה) כסוכן שלו, ואת חשיבות הקמתו של גוש עם תנועת הפועלים הלאומית הערבית המהפכנית. בעת העבודה בשורות הגדוד (וגם בשאר הקולקטיבים) יש צורך ליצור קשר לא רק עם מנהיגיו, אלא בעיקר עם אנשי השורה שלו.

הכרחי לנהל תעמולה להגברת פעילותם באיגוד המקצועי, ובייחוד למשוך אותם לעבודה בקרב תנועת "איחוד". יש לעמוד בעיקר על חשיבות ארגון האיגוד המקצועי של הפועלים הערבים.

יש צורך לחתור להתקרבות בין הקולקטיבים החקלאיים והפלאחים והפועלים החקלאים הערבים, לשם מאבק משותף נגד הממשל הבריטי ובעלי הקרקעות.

43 פורסם לראשונה ב"שורשים", גליון ח', הוצאת יד טבנקין, 1994.

להלן תרגום שתי ההערות בראש המסמך, בכתב־ידם ובחתימתם של ווסילייב ורייט:

חבר וסילייב, לדו"ח של גדוד־העבודה יש מטרה מעשית אחת ויחידה: לקבל קרקע בשביל המהגרים שלו לברית־המועצות. קישרנו אותם עם האנשים המתאימים. אבל בקשר [ההדגשה במקור] עם הדו"ח יש לנו שורה של שאלות שאנו מעלים גם במכתב לאבוזיאמה.

1.10 חתום: וו. רייט.

מכתב זה כלל וכלל איננו עונה לשאלות שהועמדו במכתבו של אלקינד ושצריך לתת להן תשובה.

2.10 חתום: וסילייב

דין ודברים בין הקומינטרן למפלגה בארץ

השינויים שחלו בברית־המועצות ובקומינטרן נגעו גם למציאות בארץ. היחסים בין הקומינטרן למק"פ הגיעו בתקופה הנידונה למשבר גלוי ולטונים צורמים שלא נשמעו כמותם עד אז. המחלוקת סבבה סביב שאלות חשובות ולא קלות להכרעה וליישום. נוסף לשאלות בדבר ההגירה מהארץ, בדבר הטקטיקה של המאבק נגד "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע", ובדבר היחס לאופוזיציה במפלגה, חל שינוי גם ביחס הקומינטרן לתפקיד המפלגה כנציגתו בארצות הערביות השכנות ובמעמדה בקומינטרן בכלל.

ניקח, למשל, את המקרה של שניצר (ראו מכתבו להלן). העברת קומוניסטים מארץ לארץ, כעזרה למפלגת אחות, הייתה באותה תקופה נוהג מקובל בקומינטרן, במיוחד בארצות המזרח־התיכון. עדות לכך יש, למשל, גם במסמך מיום 6.9.1926, שבו מחלקת המזרח של הקומינטרן מבקשת את מק"פ לבדוק אפשרות לשלוח חברים פעילים באיגוד המקצועי מהארץ "לסוריה, לטורקיה ולמצרים". במקרה של הקומוניסט שניצר, היחס היה שונה לחלוטין. מזכירות מק"פ החליטה בישיבתה מיום 25.1.1926 לבקש משניצר לבוא ארצה בתום לימודיו באוניברסיטת מוסקבה. כאשר פנה שניצר לקומינטרן, לח' קיטאיגורודסקי, מראשי מחלקת המזרח, בבקשה למלא אחר דרישת הועה"מ של מק"פ, "התייחס החבר קיטאיגורודסקי באירוניה לכל זה ואמר **שהוא** [הדגשה במקור] לא ייתן לי ללכת. נימוקיו הם כדלקמן: 1. אינני יודע ערבית; 2. צריך לשלוח ערבים. אני חושב – ממשיך שניצר במכתבו אל מחלקת המזרח של הקומינטרן – ששני נימוקים אלה אינם מספיקים. ערבית אני יודע לכתוב ולקרוא, ובפלסטינה אלמד גם לדבר. נוסף לכך, לשלוח לפלסטינה פעילים קומוניסטיים צריך לא בשל השייכות הלאומית שלהם, כי אם על־פי כישוריהם לעבודה המוטלת עליהם." נכון, תגובת קיטאיגורודסקי איננה מסמך רשמי, אבל עדותו של שניצר אמינה, לפחות בעיני, ויחסו מעיד על גישתו האינטרנציונליסטית.

ואם במקרה של שניצר מדובר בחבר מן השורה, אף כי הבקשה לשלוח אותו לארץ הוגשה

על־ידי הועה"מ של המפלגה, הרי שהמקרה של אברבוך איננו מותיר שום מקום לספקות בדבר הרעת היחס של הקומינטרן כלפי המפלגה בארץ.

אברבוך, הוא אבוזיאם, ממייסדי המפלגה, הבולט שבהם, אישיות מכובדת לא רק בארץ כי אם גם בתנועה הקומוניסטית הבינלאומית, איש בעל ידע רחב ביותר על סוריה ומצרים, נוסף לפלסטינה, בעל השפעה על מדיניות הקומינטרן באזור – אברבוך זה, מזכ"ל המפלגה, פתאום איננו מקבל אשרת כניסה לברית־המועצות. לאחר שבועות של המתנה בברלין ובפריס הוא נאלץ לחזור לארץ בלי שניתנה לו אפשרות לנהל – בשם המפלגה – שיחות עם הקומינטרן על שאלות בוערות. לא עזר גם מכתב ה־S.O.S ששלח לועה"פ של הקומינטרן (ראו להלן): "אני מפציר, **דורש**, **מבקש** [ההדגשה במקור] לתת לי אפשרות כניסה למוסקבה ללא דיחוי... החברים במקום בשום אופן לא יבינו את סיבות הסירוב למתן רשות כניסה. סירוב כזה יעורר אצלם רושם מדכא ביותר." ועוד: "אני מעמיד את השאלה באופן חד מאוד, היות שאני יודע וחוזה מראש את תוצאותיה המעציבות של טעות כזו."

שינוי יחסו של הקומינטרן לא חל רק לגבי שניצר ואברבוך. במכתבו לקומינטרן מזכיר אברבוך, כי "לסירוב דומה לגבי החו' חוסני אל־ערבי בשנה שלפני שעברה, היו תוצאות מצערות מאוד בעבור המפלגה המצרית."

שתי הערות בראש המסמך מיום 28.9.1925, עם החתימות הבלתי־ברורות, מעידות שאותו קיטאיגורודסקי התבקש להסביר את העניין בישיבה הקרובה של מזכירות המזרח. ההערה השנייה, מיום 19.10.1925, מעידה שהישיבה החליטה לשנות את החלטת הסירוב, ו"אם עד עכשיו הוא עדיין בפ', צריך לתת לו רשות לבוא." ההסבר הרשמי לאי־מתן אשרת כניסה לאבוזיאם, כלול במסמך מיום 9.10: "לא אישרנו את בואו של החו' א־ם לכאן, היות שהערכנו שנוכחותו בפ' חשובה ביותר ודחופה" – למרות שאבוזיאם כתב בפירוש במכתבו שאת השאלות שהוא רוצה לברר במוסקבה "אפשר לפתור בצרפת רק בחלקן."

ועוד סוגיה כואבת ומרגשת המעידה על שינוי ביחס הקומינטרן למק"פ, היא יחסו החדש כלפי נאום, שהיה ידוע בפעילותו האמיצה בארץ, בתרומתו להקמת המפלגה הקומוניסטית בסוריה, באביב 1925, ולשיקום המפלגה במצרים לאחר המפלה ב־1923. הוא ישב בבתי־הכלא בארץ ובסוריה, שם הועמד למשפט יחד עם חברים מקומיים אחרים – באשמת הכנת מרד מזוין – תחת הסכנה של פסק דין מוות. למה פתאום עכשיו דרשו ממנו לכתוב אוטוביוגרפיה, שאותה הגיש ב־24.2.1927? למה שבוע לאחר הגשתה סולק מתפקידו כנציג המפלגה וכרפרנט לארצות המזרח הערבי במזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן? למה נשללה זכותה של המפלגה לקבוע נציג משלה במקומו של נאום? אנו זוכרים, הרי, שבמקרה של סער – שהפר משמעת בהצביעו בניגוד לעמדת המפלגה והקומינטרן בוועידת ה"וולטפרבנד" (*ראו פרק ראשון, עמ' 25*) – הוא הוצא מהועה"פ, אך למפלגה נשמרה הזכות לשלוח נציג במקומו. עכשיו, בישיבה מיום 9.5.1927, הקומינטרן דחה את בקשת המפלגה לקבוע את נציגה.

ההצהרה של אחדים מחברי המפלגה הסובייטית, ערבים ויהודים (לשעבר חברי מק"פ) מיום 28.3.1926, גם היא אומרת דרשני. בעקבות פנייה של ברגר־ברזילאי, פנו חברים אלה במכתב חתום בכתב־ידם אל הועה"פ של הקומינטרן, וביקשו לדעת מה עלה בגורלו של קנוסוב (פריץ), שנשלח לייצג את המפלגה במליאה המורחבת ה־VI של הועה"פ של

הקומינטרן. לא מצאתי בארכיון תשובה ישירה למכתבם. עצם שליחתו מעידה על האווירה החדשה ועל חששות שפיעמו כבר, הן אצל הנהגת המפלגה בארץ והן בקרב חברי המפלגה בברית־המועצות. תשובת הקומינטרן ניתנה כבדרך אגב במכתב לועה״מ של מק״פ, מיום 7.4.1926, שבו נאמר: ״החבר שנבחר לייצג אתכם במליאה, אגב, התעכב בדרך 'מסיבות בלתי תלויות בו' [המרכאות במקור, נוספו בכתב־יד]. הוא יגיע בקרוב, כנראה, ואנו נדון איתו על כל הבעיות העומדות על סדר־היום שלכם״. המרכאות שנוספו בכתב־יד והמילה ״כנראה״ לא פיזרו את החששות והדאגות, ובוודאי שלא הישרו ביטחון.

גם יחס הקומינטרן לשליחת תלמידים מהארץ לקוט״ב, עם דגש על שייכותם הלאומית, היה מסימני התקופה החדשה. הקומינטרן דרש פרופורציה אחרת בין מספר החברים הערבים ליהודים, דרישה שנועדה לכוון נכון יותר את מדיניות הקאדרים של המפלגה. אך מכאן ועד להטחת האשמות בהנהגת המפלגה על ״סטייה לאומנית יהודית״ במדיניות המפלגה בעניין שליחת התלמידים לקוט״ב, המרחק רב. ההבחנה הלאומית הבוטה ביחסו של הקומינטרן לסוגיה זו, שמאוחר יותר תוארה על־ידי הקומינטרן עצמו כ״אי־הבנות״, הוסיפה לתסכולם של חלק מהחברים בארץ, להרגשת ייאוש, אוזלת־יד וחוסר תוחלת בפעילותם.

מכתב אל הועה״פ של הקומינטרן מאת אבוזיאם, בעת שהותו בפריס.

בראש העמוד שתי הערות בכתב־יד: אחת מתאריך 9.10.1925, בחתימה לא ברורה: ״לח' קוטאיגורודסקי להכין הצעה לקראת הישיבה הקרובה״; שנייה, גם הוא בחתימה בלתי ברורה, מתאריך 19.10: ״אם עד עכשיו הוא עדיין בפ', צריך לתת לו רשות לבוא.״

28.9.1925

חברים יקרים!

אני כבר 5 שבועות בדרך. לא כתבתי, כיוון שהנחתי שאדווח ואציג אישית את שאלותיי, אולם הח' מ. מסר לי בברלין שסירבו לתת לי אישור כניסה למוסקבה, ובקשר לכך אני פונה אליכם בהצהרה זו.

1. אני מניח שלועה״מ של המפלגה יש זכות לשלוח חבר שלה לבירור שורה שלמה של שאלות בעלות אופי עקרוני וארגוני, ולפתרונן.
2. לאחר שבזבזו הרבה זמן, מרץ וכסף לשם נסיעה מפלסטינה לברלין (וכעת לפריס), חושבני שיהיה בלתי־נבון בעליל לחזור ללא קבלת תוצאות כלשהן מהנסיעה.
3. החברים במקום בשום אופן לא יבינו את סיבות הסירוב למתן רשות כניסה. סירוב כזה יעורר אצלם רושם מדכא ביותר. [כל ההדגשות במקור]
4. אני סבור שאין זה מיותר להזכיר, שבכלל איננו יכולים להתפאר בתשומת־לב מיוחדת לפניותינו בכתב מצד מחלקת המזרח. עד עכשיו הקשרים לא פעלו כהלכה.
5. לסירוב הקודם לגבי הח' חוסני אל־ערבי, בשנה שלפני שעברה, היו תוצאות מצערות מאד בעבור המפלגה המצרית.

6. משום כך אני מפציר, דורש, מבקש להרשות ולתת לי אפשרות כניסה למוסקבה ללא דיחוי. השאלות שאותן אני חייב, על־פי החלטת הועה"מ, להציג לדיון בפניכם הן:
1. שאלה בדבר הצגה קונקרטית של עבודתנו בקרב האינטליגנציה הערבית, שהיא בעלת הלוך־רוח לאומי.
2. יחסי הגומלין (הצורה הארגונית המעשית) עם הנציונליסטים: האם זה ייעשה על־ידי הוועד המהפכני המשותף שהוקם על־ידינו? איך להתייחס לקבוצות החדשות ביותר בתנועה הלאומית הערבית?
3. הטקטיקה של המפלגה בקשר למדיניות הבריטית החדשה.
4. מערכות הבחירות הבאות (המוניציפליות, לקונגרסים ולוועידת הפועלים).
5. שאלת העיתונות המפלגתית.
6. שאלות פיננסיות של המפלגה
7. שאלות הטקטיקה בהסתדרות.
8. ולבסוף, שאלת המאורעות האחרונים (שורה שלמה של הצעות קונקרטיות הדורשות דיון מרוכז ורב־צדדי).
9. שאלות בדבר המפלגה הקומוניסטית הסורית, שרק את חלקן אפשר לפתור בצרפת.

מפלגתנו עברה שנה קשה ביותר. היא עומדת לפני מבחנים עוד יותר קשים מחד גיסא, ונפתחות בפניה אפשרויות שלא היו לה עד כה, מאידך גיסא (בקשר עם המאורעות האחרונים במזרח). נחוץ מגע תדיר אתכם, נחוצות הוראות מלאות ומדויקות. במכתבים, שהם עדיין נדירים ובלתי בטוחים (מבחינת הדואר), לא נשיג זאת. נחוצות שיחות אישיות.

כל נסיעה של נציגי המפלגה מעשירה אותם בהוראות חדשות ובמרץ חדש.

אני מעמיד את השאלה באופן חד מאד, היות שאני יודע וחוזה מראש את תוצאותיה המעציבות של טעות כזו.

אני מבקש שתיקחו את כל זה לתשומת־לבכם ותענו לי ללא דיחוי. בכל מקרה, אני מחכה לתשובתכם. לא אסע חזרה עד שאקבל את תשובותיכם.

אבוזיאם, פריס

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, בלי חתימה.
חותמת: נכנס 15443, מיום 19.10.1925.

9.10.1925

חברים יקרים!

אנו מאשרים קבלת מכתבכם האחרון מיום 5 בספטמבר. במכתבנו הקודם כבר כתבנו לכם את דעתנו על המצב בארצכם ובסוריה. אנו עוקבים מקרוב אחר התפתחות פעילותכם והיינו רוצים לקבל מכם מידע מפורט יותר בנידון. נעשה כל מה שרק

אפשר כדי להבטיח לכם אמצעים להוצאת העיתון "חיפה", שנסגר. לא אישרנו את בואו של הח' א-ם[44] לכאן, היות שהערכנו שנוכחותו בפ.[45] חשובה ביותר ודחופה. דרך אגב, פנה אלינו עריף מסוריה. אנו לא מכירים אותו אישית. פעם ניהלנו איתו התכתבות. הוא רוצה לפתוח מפעל בסוריה. לדעתנו, אתם צריכים להזמין אותו, לתהות ביסודיות על קנקנו, ואם הוא יציע הצעות קונקרטיות, לקיים אתו מגעים.

מכתב מהקומינטרן אל הועה"מ של מק"פ. ללא חתימה

7.4.1926

"התארכות המליאה המורחבת ה־6 של הועה"פ של הקומינטרן והריאורגניזציה של מנגנון הקומינטרן שבאה אחריו, הפריעו לנו לענות בזמן למכתבכם האחרון. זה, כמובן, לא מנע בעדנו מלעקוב בתשומת־לב אחר עבודתכם ולהיות מעודכנים בכל המאורעות במק"פ ובארצכם.

החבר שנבחר לייצג אתכם במליאה, אגב, התעכב בדרך "מסיבות בלתי־תלויות בו" [המרכאות בכתב־יד], הוא יגיע בקרוב, ככל הנראה, ואנו נדון איתו בכל הבעיות העומדות על סדר־היום שלכם. בינתיים היינו רוצים להביא את נקודת הראות הכללית שלנו על המצב במק"פ. יום השנה שציינתם, השני להכרה במק"פ כסקציה של הקומינטרן, והתזיסים שעיבדתם למסבירים לקראת האירוע, מקדימים במידה ניכרת את מה שהיינו רוצים להצהיר בנדון. אצלנו, בכל אופן, נוצרה דעה נחושה שהמפלגה סובלת מהיפרטרופיה ופיתוח האנרגיה בקוטב אחד, דהיינו היהודי, ומאטרופיה בקוטב השני, כלומר: התפתחות חלשה של הפעילות בקרב הפרולטריון והאיכרות הערביים. גם עכשיו, כמו לפני שנתיים, המפלגה מקדישה 99% מעבודתה ל"רחוב היהודי", אם אפשר לומר כך. הן בתחום רכישת האהדה והן בתחום "הנשמה" של הפרולטריון והאיכרות המתקדמת הערביים עשיתם מעט. עד היום הזה אין במק"פ אפילו קבוצונת מגובשת פחות או יותר של פועלים ושכירים־חקלאים ערביים. במשך שנתיים לא הצלחתם לשלוח לבית־הספר המפלגתי (קוט"ב) יותר מערבי אחד, ואפילו האדם ששלחתם אינו פועל, אלא בנו של קצין־לשעבר בצבא הטורקי. המנגנון שלכם לא היה מסוגל לחנך ולקדם אפילו 2–3 פועלים ערבים, שאפשר היה לשלוח לקוט"ב. עד היום הזה מק"פ היא מפלגה טריטוריאלית רק "על הנייר", במובן זה, שלפחות בתעמולה בכתב, מעל דפי העיתונות ובעל־פה, אתם פונים אל הפועלים הערבים, וקוראים לתנועה הלאומית הערבית, אך ערבים במפלגה צריך לחפש אצלכם בנרות ו[גם אז] ספק אם יימצאו. הנה, לכך אנו מפנים את תשומת־לבכם לסיכום שתי שנות הפעילות בסקציה הפלסטינית שלנו.

בזאת איננו רוצים בשום אופן להמעיט בסוג אחר של הישגיכם, בדרך לחדירה לתוככי העמלים היהודים בפלסטינה. הצענו לכם תמיד במכתבי ההוראות שלנו

44 אבוזיאם

45 פריס

להיזהר מסכנת הבידוד, ולהשתדל בכל דרך להקיף את עצמכם באווירה של אהדה מצד המוני העמלים היהודיים. אפשר לשפוט את הצלחותיכם מהישגיכם בבחירות ל"אסיפה היהודית" (למרות שהלשונות הרעות מדברות, ומחזקות את השמועות בהצהרות בכתב, שתומכיכם הצביעו פעמיים ושלוש פעמים, וכך התקבלו אצלכם יותר מאלף קולות, אך אנו, כמובן, לא מייחסים שום חשיבות להצהרות הסתה של אופוזיציונרים זעיר־בורגניים). ההצלחות שלכם ברכישת השפעה מסוימת ב"קבוצה" וב"גדוד", משמעותיות ללא ספק. טוב שאינכם מבודדים ושיש לכם שורשים בקרב העמלים היהודיים.

עם כל זאת, אתם חייבים להקדיש תשומת־לב מקסימלית לעבודה בקרב הערבים. [כל ההדגשות במקור] הציבו לעצמכם כמטרה להביא בשנה הבאה את מספר החברים הערבים לפחות לכדי 50% מכלל חברי המפלגה. מובן מאליו שאין אנו זקוקים לקומוניסטים מדומים, אלא לפרולטרים מהפכניים אמיתיים. הרי הם כה רבים גם בעיר וגם בכפר! מבחינה מוסרית כבר רכשתם אותם.

המפלגה חייבת בהמשך לארגן מחדש את המנגנון שלה ולהקים מוסדות מיוחדים שיהיו מסוגלים לקלוט ארגונית את האלמנטים המתקדמים של העמלים הערביים. זהו בסיס העבודה והפעילות של מק"פ.

החריפו את המאבק נגד האימפריאליזם האנגלי, תוך ניצול המשבר הכלכלי המשתולל, למטרות תעמולה נגד הקולוניזטורים. היו תמיד יוזמי התנועה הלאומית־מהפכנית. מעניין לדעת איזה תפקיד מילאה המפלגה בזמן ההפגנה הכלל־לאומית נגד דה־ג'ובנל שביקר בפלסטינה. לדעתנו, נוצר כאן מצב נוח למק"פ לכבוש את האוונגרד של התנועה הלאומית־מהפכנית, על־ידי ניהול מוכשר של תעמולה. אפשר היה להתקשר להמונים, שהיו רואים במק"פ את המפלגה העקבית ביותר, המוכנה להיאבק עד הסוף למען העצמאות הלאומית של הערבים [מודגש במקור בשני קווים].

אנו מצפים מכם לדו"ח מפורט הן על המצב בארץ ובמק"פ והן על מהלך ההכנות שלכם לקראת ועידת המפלגה. במיוחד אנו רוצים לדעת אלו צעדים אתם נוקטים לחדירה ארגונית לפרולטריון הערבי, העירוני והכפרי.

מכתב מאת ברגר אל הוועד־הפועל של האינטרנציונל הקומוניסטי.

28.6.1926

חברים נכבדים,

החלטנו לקיים את ועידתנו בחודשים אפריל־מאי.

להלן הצעתנו לסדר היום

1. המצב הפוליטי העולמי, המצב בארץ ותפקידנו;
2. הנושא הלאומי במדינה;
3. הנושא החברתי;
4. המצב באינטרנציונל;

5. השאלה האגררית;
6. עיתונות;
7. נשים ונוער;
8. העזרה האדומה;
9. שאלות ארגוניות;
10. בחירות.

אנו מבקשים מכם לשלוח נציג שישתתף בשמכם בוועידה שלנו. אנו מבקשים לדעת האם בכוונתכם לשגר נציג, ואם כן – מתי עלינו לצפות לו. להכנת הוועידה נקיים דיון פנימי. פרסום חוברת הדיון הפנימי ישמש להארת הדברים.

בברכה

ברגר.

מכתב בכתב־יד אל המזכירות לענייני המזרח־הקרוב ליד הועה״פ של הקומינטרן חתום על־ידי שניצר (גנצ׳קילה).

22.10.1926

אל: המזכירות לענייני המזרח־הקרוב שליד הועה״פ של הקומינטרן.

מאת: הסטודנט שניצר (גנצ׳קילה), באוניברסיטה הקומוניסטית של המיעוטים הלאומיים ע״ש מרכלבסקי, חבר הוו.ק.פ (המפלגה הקומוניסטית הכל־רוסית) משנת 1922, פנקס חבר מס. 537577.

הצהרה

במליאת הועה״פ של הקומינטרן שהתקיימה בשנה שעברה השתתף נציג המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית הח׳ ברגר. נדברתי איתו שבעת סיום לימודי באוניברסיטה אסע לעמוד לרשות המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

לפני חודש קבלתי מכתב מהועה״מ של מק״פ עם הצעה לבוא לעבודה בפלסטינה (אני מצרף בזה את המכתב). אני מסיים את האוניברסיטה בעוד כמה שבועות. לכן פניתי אל הח׳ קיטאיגורודסקי, בבקשה למלא אחר המלצת הועה״מ של מק״פ. הח׳ קיטאיגורודסקי התייחס מאד באירוניה לכל זה ואמר שהוא (מודגש במקור) לא ייתן לי ללכת. נימוקיו הם כדלקמן: 1. אינני יודע עדיין לדבר ערבית; 2. צריך לשלוח ערבים.

אני חושב ששני הנימוקים האלה אינם מספיקים. ערבית אני יודע לכתוב ולקרוא, ובפלסטינה אלמד גם לדבר. בנוסף לכך, לשלוח לפלסטינה פעילים קומוניסטים צריך לא בשל הלאומיות שלהם, כי אם על־פי כישוריהם לעבודה המוטלת עליהם.

למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית אין כמעט פעילים, במיוחד בתנועה האיגוד־מקצועית. אני פועל, עבדתי במפעלים בפלסטינה, ניהלתי את הפעילות האיגוד־מקצועית של המפלגה ואני מכיר את התנועה האיגוד־מקצועית בארץ מכל היבטיה.

ולבסוף, דיברתי בנידון עם רקטור האוניברסיטה הח' מ. ל. פרונקינה, אשר חושבת שצריך לשלוח אותי לרשות המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. אבקשכם לשאול את הח' פרונקינה על כך ולהודיע לי על החלטתכם.

המכתב המצורף בזה הוא ללא חתימה וחותמת. כנראה שזהו העתק, ואילו המכתב הרשמי נשלח אליכם על־ידי הועה"מ של מק"פ.

בברכה קומוניסטית,
שניצר (גנצקל'ה)
22.10.26

נ. ב. עבדתי בפלסטינה שנתיים.
שניצר.

המכתב ששניצר צירף לפנייתו, הוא מיום 3.2.1926 ללא חתימה ברורה. בראש המכתב, הערה בחתימת קיטאיגורודסקי, מיום 24.5: "למסור לח' ברגר עם בואו".

אל הח' גנצ'קלה,
חבר יקר
מזכירות המפלגה החליטה בישיבתה האחרונה, מיום 25.1, לבקש אותך שמיד כאשר תסיים את לימודיך, תדרוש לשלוח אותך לעבודה בפלסטינה. מכתב זה צריך לשמש בקשה כלפיך וכן אישור לקבלת תמיכה ועזרה מהמוסדות המפלגתיים והסובייטיים המתאימים, במילוי דרִשה זו על־ידך.

בברכה קומוניסטית

בשם הועה"מ של מק"פ, חתימה (לא ברורה).

מסמך על "התפקידים המיידיים של מק"פ". למסמך מצורפת "הזמנה לישיבת מזכירות המזרח־הקרוב של הועה"פ של הקומינטרן ביום 3.2.1927, בשעה 2 אחה"צ (בחדרו של הח' פטרוב)". טיוטה ראשונה של אותו מסמך, מיום 25.1.1927, המסווגת "סודי ביותר", נכתבה ככל הנראה על־ידי וסיליִיב (האות הרוסית B מופיעה בסוגריים ליד התאריך), ותשמש לנו במקרה של שוני בין שתי הגרסאות.

2.2.1927

בהחלטה על התפקידים המיידיים של מק"פ נאמר:

1. למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית הייתה, בדרך־כלל, אוריינטציה פוליטית נכונה.
2. בין החולשות הגדולות ביותר בעבודת המפלגה יש לציין את החדירה החלשה לתוך ההמונים הערביים.

ואילו בטיוטה מיום 25.1 נאמר: א. חדירה בלתי־מספקת להמונים הערבים. ב. השתתפות בלתי־מספקת בתנועה הערבית לשחרור לאומי. ג. קשר לא מוקפד דיו עם המפלגה הקומוניסטית הצרפתית.

לאשר מחדש את ההנחיה של הקומינטרן מ... [לא מצוין במקור], על כך שמק״פ צריכה לרכז את תשומת־לבה לחדירה לתוך ההמונים הערבים מבלי להחליש את עבודתה בקרב המוני העמלים היהודים.

3. אחד האמצעים הנכונים ביותר בשביל מק״פ לחדירה לתוך ההמונים הערבים הרחבים הוא השתתפות פעילה במאבק לשחרור לאומי וקשר הדוק עם התנועה הלאומית־מהפכנית הערבית. אי־לכך, התפקיד החשוב ביותר של מק״פ בתקופה הקרובה הוא יצירת קשר הדוק ביותר עם התנועה הערבית לשחרור לאומי.

החדירה של מק״פ לתנועה לשחרור לאומי אפשרית על יסוד:

א. עצמאות פוליטית וארגונית של מק״פ;

ב. תוכנית־פעולה לאומית־מהפכנית מפורשת של מק״פ;

ג. בתוך שורות התנועה הלאומית חייבת מק״פ לנהל מסע רחב לגינוי האלמנטים הריאקציוניים והבוגדניים בתנועה, ובמיוחד אלה שבהסתתרם מאחורי ססמאות לאומיות מפוררים ומכשילים את החזית האנטי־אימפריאליסטית המאוחדת.

ד. לנהל מסע נרחב בקרב הפלאחים, האינטיליגנציה והפועלים להקמת ארגונים המוניים לניהול המאבק לשחרור לאומי.

ה. תוך כדי ארגון פרקציות קומוניסטיות בתוך הארגונים הלאומיים הערביים, צריכה מק״פ לדחוף את התנועה הלאומית שמאלה, כשהיא נשענת על האלמנטים המהפכניים ביותר בארגונים אלה. הפרקציות הקומוניסטיות בתוך הארגונים הלאומיים הערביים צריכות להיות חשאיות ביותר, ועליהן לנהל את פעילותן בפיקוח ישיר וקפדני, תחת הנהגת המוסדות המפלגתיים המתאימים של מק״פ.

בטיוטה מיום 25.1 נאמר: ״היות שלתנועה הלאומית הערבית בפלסטינה ובארצות אחרות בערביסטן אין עדיין צורות ארגון מושרשות, צריכה מק״פ להשקיע בכך מרץ מרבי ויוזמה.״

4. המבנה הארגוני של התנועה הלאומית־מהפכנית בארצות ערב צריך להיות בשני כיוונים:

א. בקו של חיזוק המפלגות העממיות הקיימות בארצות מסוימות (המפלגה העממית הלבנונית) והקמת מפלגות דומות בארצות בהן טרם קמו (פלסטינה, עיראק). מק״פ צריכה לקחת על עצמה את היוזמה להקמת מפלגות כאלה ולשאוף לכך שכבר מההתחלה הן תהיינה ארגונים לאומיים־

מהפכניים, שהקו המדריך שלהם הוא קשר הדוק עם המוני הפועלים והאיכרים הערבים.

ב. בקו של הקמת ארגון לאומי־מהפכני כלל־ערבי על בסיס פדרציה בין המפלגות הלאומיות של סוריה, עיראק, פלסטינה וערביה. בהרכב הארגון הלאומי־המהפכני הזה צריך לכלול קודם־כל את מפלגת האִסתִקלאל.

5. מק״פ חייבת להעלות את המשימות הבאות בפני המפלגות הלאומיות הערביות בארצות השונות:

א. לעבד תוכנית־פעולה בכל הארצות הערביות, המביאה בחשבון שילוב המאבק, כמו, למשל, ביטול המנדטים הבריטי והצרפתי, הוצאת צבאות הכיבוש והקמת רפובליקה ערבית פדרטיבית, דמוקרטית ועצמאית.

ב. לנצל הקשרים עם עובדי המפלגות הלאומיות, במטרה לבסס את ארגונם מחדש לארגונים לאומיים־מהפכניים המוניים.

ג. להעלות בעיתונות הלגלית את שאלת התעמולה השיטתית בעד הקמתם של ארגונים לאומיים־מהפכניים המוניים כאלה, המבוססים על המוני העמלים הערבים, על פועלים ואיכרים, הבורגנות הזעירה, והאינטיליגנציה הלאומית המהפכנית, השואפים לאחדות המאבק בעיראק, בפלסטינה, בסוריה ובערביה, עם התנועות הערביות לשחרור בארצות אחרות.

ד. להקים נקודות משען של ארגונים כאלה, הן על־ידי הקמת תאים וקבוצות מקומיים והן על־ידי פתיחת בתי־ספר, מועדונים ערביים וכד׳.

ה. לשאוף לארגון־מחדש של המפלגות העממיות הערביות על בסיס עקרונות הצנטרליזם הדמוקרטי, המבטיחים את השתתפות האלמנטים הדמוקרטיים של המפלגה בהנהגה.

[בטיוטה: ״הפרקציות הקומוניסטיות בתוך מפלגות העם חייבות להיות חשאיות ביותר. ניהול הפעילות על־ידי המוסדות המתאימים של מק״פ חייב להיות מלא ואחראי ככל האפשר.״]

ו. מק״פ חייבת להפנות תשומת־לב רבה ביותר לחיזוק השפעתה בתנועה האיגוד־מקצועית ולהרחבתה.

הועה״פ של הקומינטרן סבור שנחוץ להגיע לשיתוף פעולה בארגונים האיגוד־מקצועיים הקיימים, באיגודים המקצועיים הלאומיים הערביים ובהסתדרות וליטול יוזמה למשיכת הפועלים הבלתי־מאורגנים לארגונים האיגוד־מקצועיים. המשענת העיקרית של ההשפעה הרעיונית והארגונית של מק״פ בתנועה הערבית לשחרור לאומי, חייבת להתבסס על הפרולטריון הערבי — ובראש ובראשונה זה שבאיגוד המקצועי.

בטיוטה: ״ביחס לאִסתִקלאל יש לשאוף: א. שאִסתִקלאל תופיע כארגון המאחד את פעילות כל הארגונים הלאומיים הערביים של ארצות ערביסטן השונות. ב.

שהועה"פ של אֶסתְקלאל יאורגן מחדש בצורה מתאימה, על יסודות פדרטיביים. ג. עיבוד מצע פוליטי של האֶסתְקלאל מהר ככל האפשר. ד. שאֶסתְקלאל תקיים ותחזק את הקשר עם הארגונים הלאומיים־מהפכניים של כל המזרח הערבי, כולל מצרים." (בצד סעיף זה בכתב־יד — סימן שאלה).

6. לחייב את מק"פ לבוא בקשרים, בזמן הקצר ביותר, עם הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית האיטלקית ועם הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הצרפתית, כדי להדק את הקשר ובמיוחד להביא לקונקרטיזציה של התפקידים הנובעים מהחלטות המליאה ה־VI של הועה"פ של הקומינטרן, על תפקידי המפלגות הקומוניסטיות בארצות אפריקה הצפונית ובסוריה.
7. ביחס למבנה הארגוני של מק"פ, הכרחי שבארצות הערביות הנדונות יהיה מרכז מאוחד, אשר ידריך את פעילות הארגונים הקומוניסטיים שלנו בארצות אלה.

נוסף על כך, החלטות נפרדות אחדות:

1. יש לנצל את הקונגרס בבריסל, באופן נרחב יותר, לחיזוק הקשר עם הארצות הערביות ולהרחבתו. צירי מק"פ חייבים להגיש עזרה מרבית בכיוון זה לוועד המארגן של הקונגרס.
2. נחוץ שמק"פ תעסוק בהוצאת עיתון ערבי בלתי־מפלגתי, בעל מגמה לאומית־מהפכנית. בדיון על תקציבה של מק"פ יש להביא בחשבון את ההוצאות הכרוכות בכך.

מכתב מאת נאום אל מזכירות המזרח

1.3.1927

בישיבה האחרונה של מזכירות המזרח, בהיעדרותי, נתקבלה באופן מקרי החלטה המבטלת למעשה את ההוראות מיוני 1926 ומינואר השנה, שבהתאם להן חייב להיות במזכירות נציג קבוע של מפלגתנו — רפרנט לארצות המזרח הערבי — נציג המפלגה שנשלח על־ידה לשם קשר קבוע עם הועה"פ של הקומינטרן. אינני יכול לפרש את ההחלטה אלא במשמעות אחת: זוהי החלטה המגדירה את מפלגתנו **כמפלגה שאינה שוות זכויות בפני מזכירות המזרח. צעד כזה לא יאפשר לנציג המפלגה ולכל המפלגות הסמוכות לנו במזרח הקרוב לתמוך תמיד בכיוון הפעילות ובקו הפוליטי של מזכירות המזרח־הקרוב.** (ההדגשה במקור).

אסור שהשאלה בדבר נציגות מפלגתנו תידון בפשטנות כשאלה של תקן, והיא איננה חייבת להיות קשורה בשאלת התקן של נציג המפלגה. זוהי שאלה על הקשר הסדיר של המפלגה עם הקומינטרן, שהצורך בו הועלה גם על־ידי מזכירות המזרח.

אין ספק שההחלטה האחרונה מחלישה קשר זה, דווקא כאשר תנופת הפעילות

שלנו בפלסטינה ובסוריה, והקשר עם מצרים, דורשים ללא ספק חיזוק מרבי של הקשר.

לאור האמור לעיל ומתוך דאגה עניינית, אני חולק על החלטת המזכירות ודורש לעיין בה מחדש.

1.3.1927

נאום.

פרוטוקול הוועדה המצומצמת של מזכירות הוועד־הפועל של הקומינטרן הדוחה את הצעת הועה״מ של מק״פ בעניין הרפרנט לפלסטינה וסוריה בועה״פ של הקומינטרן.

9.5.1927

פרוטוקול מס׳ 26

ישיבת הוועדה המצומצמת של המזכירות מיום 9 במאי 1927

נוכחים: פייטניצקי, הומברט־דרוז׳, היימן.

נוכחים בחלק מן הישיבה: קרפס, רייט, אברמוב, קורנבלום, דומבל, פטרובסקי, גינתר, קוגניטצקי.

הנידון:	הוחלט:
6. מכתב מן המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית בנושא הקשר בין המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית והועה״פ של הקומינטרן, ומינוי החבר אנטול כרפרנט לפלסטינה ולסוריה.	6. מזכירות המזרח תכין מכתב תשובה לוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית ותגיש אותו לאישור בוועדה הקבועה. אין מקבלים את הצעת המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית בעניין מינוי החבר א׳.

מכתב מאת המזכירות הפוליטית של הועה״פ, חתום בידי פטרוב, ובו ביקורת על מק״פ, שהחליטה להקים איגודים מקצועיים יחד עם הלאומנים הערבים.

10.2.1928

סודי

בהחלטותינו ובהוראותינו הדגשנו לא פעם, שאת המאבק הפוליטי נגד האימפריאליזם האנגלי צריך להשתדל לנהל בתוך שורות התנועה הלאומית, על־ידי רדיקליזציה שלה, בתנאים של *שמירת העצמאות* [כל ההדגשות במקור] המלאה, הרעיונית והארגונית, ובשום פנים ואופן לא להתמוסס בתוך התנועה הלאומית. דבר זה הכרחי לא רק לשם האינטרסים של עצמאותה הארגונית של מפלגתנו אלא גם

לשם ניצול ההשפעה הממשית בתוך התנועה האיגוד־מקצועית. את אלה נשיג תוך כדי ארגון הפועלים באיגודים מקצועיים מעמדיים וניהול מאבקם הכלכלי. אי לכך, כאן אין שום מקום להידברות עם נציגים של מעמדות זרים.

פירוש הדבר הוא לחזק במו ידינו כוח פוליטי, שנגדו נצטרך אחר־כך לנהל מאבק מעמדי.

בפלסטינה, שם אין לנציונליסטים עדיין השפעה ניכרת בקרב הפועלים, אין לעורר אותם לארגן איגודים מקצועיים ולמסור להם את היוזמה במלאכה זו.

לכן אנו סבורים שהחלטתכם אינה נכונה ומציעים לדון בה מחדש בכיוון הבא: פרקציית הפועלים צריכה לנסות, באמצעות חבריה ואוהדיה הערביים, להקים איגודים מקצועיים עצמאיים (בלתי־תלויים בהסתדרות), כשלנגד עיניה הפיכתם בהמשך לאיגודים אינטרנציונליסטיים מעמדיים אמיתיים.

בו־זמנית צריך, כמובן, להמשיך ולהגביר את המאבק בתוך שורות ההסתדרות עצמה, למען הפיכתה לתנועה אינטרנציונליסטית, שתקבל לשורותיה את הפועלים הערבים.

כאשר מארגנים איגודים מקצועיים בלתי־תלויים אפשר, כמובן, לפנות למשכיל ערבי אינטרנציונליסט שמאלי מסוים, בהצעה להגיש עזרה טכנית (לגליזציה וכו'), אך בשום אופן לא להתחלק עם הנציונליסטים בהנהגה הארגונית והרעיונית של האיגודים החדשים המוקמים.

אל תוך אותם איגודים שהנציונליסטים יקימו ביוזמתם הם, יש — כמובן — לחדור ולהיאבק על ההשפעה הרעיונית והארגונית בקרב הפועלים.

פטרוב.

הצהרה של קבוצת חברים־לשעבר במק"פ (סקציה של הקומינטרן) וכעת חברי וו.ק.פ.[46] נכתבה במכונת כתיבה.

הצהרה

בימים האחרונים קיבלנו מכתב מחבר הועה"מ של הארגון הפלסטינאי, הח' **ברגר** [ההדגשות במקור], המבקש אותנו בתוקף לברר מה ידוע בועה"פ של הקומינטרן על מעצרו של הח' קנוסוב (פריץ) [במקור: בכתב־יד באותיות לטיניות], שהיה בדרכו כציר מטעם הארגון הפלסטינאי למליאה ה־VI של הקומינטרן. אנו מכירים את הח' קנוסוב מעבודתנו המשותפת בפלסטינה, כקומוניסט מסור ואחד ממנהיגיו המוכשרים של ארגוננו, ומבקשים ממחלקת המזרח־הקרוב ליידע אותנו, אם אפשר, אלו צעדים ננקטו.

46 המפלגה הקומוניסטית הכל־רוסית.

28.3.26

[חתימות בכתב־ידם של החותמים, חתימה תחת חתימה]

ו. לנגר, א. מינקוביץ, מ. אנטונוב, יו. ורדי, א. שוורץ, א. זנד (לא ברור), ק. מוסטפה, וו. מרקץ' (פינקס).

בצד שמאל למטה:

כתובת: וילהלם לנגר
המכון למזרחנות
סמטת זלאטואוסטינסקי מס. 1
הפקולטה למזרח הקרוב האגף הערבי.

מסמך, תחת הכותרת: "חילוקי הדעות בינינו". ללא חתימה וללא מען. הוא מעיד על האווירה בתוך המפלגה, ושופך אור על הנושאים שסביבם נסבו חילוקי דעות בין ההנהגה לאופוזיציה הפנים־מפלגתית.

אפריל 1926

אפילו הצנועים שבין הציונים – הציונים "הקומוניסטים" (פועלי־ציון שמאל) – מעמידים כמטרה השגת רוב יהודי בפלסטינה. הציונות היא אחד המכשירים העיקריים של שלטון האימפריאליזם הבריטי במזרח־התיכון, לכיבוש קרקעות הפלאחים העניים ולכיבוש העבודה. הציונים הם קולוניזטורים וכובשים של הארץ, המנסים לחסל כלכלית ולהשמיד פיזית את האוכלוסייה המקומית השורשית. המאבק נגד הציונות הוא מאבק נגד האימפריאליזם. הציונות היא סוג מיוחד של אימפריאליזם.

יחסו של הקומינטרן לציונות ברור. עמדת הקומינטרן באה לידי ביטוי במכתב הועה"פ של הקומינטרן אל פועלי־ציון מיום 26.8.1921, שבו הוגדרה הציונות כאוטופית וריאקציונית, ויישומה במציאות כאנטי־מהפכנות. בקול־קורא של הועה"פ של הקומינטרן מיולי 1922, נאמר: "היחס היחיד של הקומינטרן לציונות הוא מאבק חריף". תפקיד מק"פ צריך להיות העמקה וביצוע פעיל של עמדה זו של הקומינטרן. על מק"פ לשמש ביטוי לצורכי האוכלוסייה העמלה של פלסטינה. היא צריכה לעמוד בראש המאבק נגד הציונות, במלים ובמעשים, לחתור תחת יסודותיה, תחת הקרקע האידיאולוגית שלה, להאיר באור המרקסיזם את אופיה ההרפתקני ולעמוד לצד האוכלוסייה המתגוננת מפני הכיבוש הקולוניאלי ומפני השמדה פיזית.

עמדת המפלגה כלפי הציונות אינה חדה ואינה ברורה. בנובמבר 1924, בעת מאורעות עפולה, פרסמה המפלגה חוברת תחת הכותרת, "מה קרה בעפולה?" בה נאמר: "...וכי חסרה קרקע בארץ? יותר מ־2/3 מאדמת פלסטינה היא אדמה בלתי־מעובדת. מה לך בעפולה? דרוש מהממשלה, אשר התחייבה על־פי המנדט לתת לעובדים את האדמות השוממות, דרוש מהבורגנות הציונית שתקנה אדמה פורייה."

"יותר מ־2/3 אדמה פנויה" זהו שקר משווע.

כאן מובאים ציטוטים מחוברת שכתב מאירסון, תחת הכותרת "על הערבים וההתיישבות (קולוניזציה) היהודית בפלסטינה".

עמדות אלו עוררו סערה במפלגה, שגרמה להגדרתם כ"תמרונים טקטיים", אחר־כך כ"חיסרון טקטי" ולבסוף כ"משגה". המסמך מצטט גם מתוך "חומר לפרוגרמה", שפורסם על־ידי המפלגה ביולי 1925, אשר גם בו נאמר כי 2/3 מהאדמה פנויה, וכי צפיפות האוכלוסין היא 37 איש לקילומטר רבוע, בעוד שבמצרים היא 300 איש לקמ"ר. "זוהי", קובע המסמך, "תמיכה בציונות." המסמך מתווכח עם עמדת המפלגה, "המבדילה בין הקולוניזציה שהבורגנות הציונית מעודדת, לזו של פועלים ואיכרים המונעת ממטרות שיש בהם חיוב". היא מבדילה גם בין הבורגנות של הארץ והיבואנים למיניהם, מצד אחד, לבין חלק מהאוכלוסיה, שיגיע בהכרח להתנגשות עם האימפריאליזם הבריטי. "העלייה וההתיישבות היהודית" — כך עולה מה"חומר" — "מהווים לכאורה גורם מתקדם עצום, אולי היחיד בארץ."

המסמך מביא את תשובתו של אחד ממנהיגי המפלגה לשאלה שנשאלה בדבר היחס לעלייה, באסיפת בחירות לאסיפת הנבחרים: "עלייה יהודית משמעותית היא מכת מוות לאימפריאליזם הבריטי", השיב.

המסמך קובע שהציונות אינה תנועה של הבורגנות היהודית ולא תנועה של הפועלים היהודים. "הציונות מתבססת בעיקר על לומפר־פרולטרים ופסבדו־אינטיליגנטים, ועל אלמנטים נטולי מעמד." רק בשנים האחרונות (1920–1921) הושפעו מהציונות (חוגים) רחבים יותר של נוער נטול־מעמד (עריקים מפולין ומאזורים אחרים של האימפריה הרוסית לשעבר, יהודים של דניקין וורנגל, עריקים מהצבא האדום וכו') (עמ' 277).

בשאלת ההתיישבות נאמר, ש"כל התיישבות מקורה בכפייה. עפולה אינה ראשונה ולא אחרונה, לכן הציונות בכל צורותיה הינה, וחייבת להיות, ריאקציונית." בסיכום קובע המסמך, ש"להבדיל מעמדת ההנהגה הנוכחית של מק"פ כלפי הציונות, גורסת האופוזיציה הפנים־מפלגתית שהציונות לא נשענת על אף אחד מהכוחות הקובעים בקרב היהודים. לא על הבורגנות היהודית ולא על הפרולטריון היהודי, ואפילו חלק הארי של בעלי המלאכה היהודיים רחוקים מהציונות וזרים לה. זוהי 'תנועה' של אלמנטים ללא מעמד ושל פסבדו־אינטיליגנטים. לכן, למרות הדעה המקובלת, הציונות אינה תנועה לאומית, לא בהרכבה הסוציאלי ולא על־פי מטרותיה, המנוגדות לאינטרסים האמיתיים של השכבות הגדולות והחשובות ביותר של העם היהודי בכלל ולאינטרסים של האוכלוסייה היהודית השורשית בפלסטינה בפרט. בפלסטינה אין אדמות חופשיות, והיא מעולם לא הייתה ארץ הגירה של עמלים. מתהווה תנועה ערבית לשחרור לאומי, אף אם בראשה עומדים כרגע הפיאודלים המותקפים כל־כך. אט אט נוצר קפיטליזם. הפעילות, ההצלחות וההישגים של הציונות הם איום ישיר ואסון גדול ביותר לאוכלוסייה הפלסטינית השורשית."

"שאלה נוספת — נאמר במסמך — היא האם עמדת ההנהגה הנוכחית כלפי הציונות תואמת את עמדת הקומינטרן. לדעת הקומינטרן הציונות היא אוטופיה,

שכן אין כוחות המסוגלים להגשימה ואין בארץ תנאים להגשמתה. לדעת הנהגת המפלגה, הציונות היא תנועה של הבורגנות היהודית ושל ההון הפיננסי, ויש 2/3 אדמה פנויה. הקומינטרן בדעה שהציונות ככזאת היא ריאקציונית. הנהגת המפלגה גורסת שהציונות היא שגריר הקידמה. הקומינטרן בדעה שהציונות היא אנטי־מהפכנית. מנהיגי מק"פ אומרים ש"עלייה גדולה היא מכת מוות לאימפריאליזם" (ציטטה מפרייהייט הניו־יורקי, 3 במרס ש"ז), ושה"קומונות" הציוניות הן נושאות המהפכה האגררית. במקום חינוך מרקסיסטי של עמלי פלסטינה, מנסה מק"פ לתת הסבר מרקסיסטי של הציונות. האופוזיציה טוענת שב"חומר לפרוגרמה" יש זיופים. בהתייעצות המפלגתית שהתקיימה בירושלים ב־1923 נתקבלה הצעת פרוגרמה של המפלגה, שהיא, כדברי הנהגת המפלגה, "כמעט ללא שינויים". זהו סילוף, היות שמחברי ה"חומר" מסתמכים בכל החלק השני, הדן בפלסטינה, על נתונים מ־1924 ו־1925, כאשר הפרוגרמה שנתקבלה בהתייעצות בירושלים היא מ־1923."

בהמשך, עוסק המסמך בביקורת על עמדותיה של הנהגת מק"פ בכמה אירועים אקטואליים:

1. שבועיים לפני ביקור הלורד בלפור, כאשר הערבים הכריזו שביתה כללית בכל פלסטינה והציונים קיבלוהו בהפגנות, הכריזה הנהגת המפלגה "אין זה מענייננו". כשהוכרזה שביתה כללית על־ידי הערבים, הוציאה המפלגה גילוי־דעת בו הודיעה כי היות שהועה"פ הערבי סירב להיענות לדרישת המפלגה ולהכריז שהוא מתנגד לפוגרומים נגד יהודים, המפלגה אינה מצטרפת לצורת המחאה שנקבעה על־ידי האוכלוסייה הערבית.
2. כאשר ביולי 1925 נידונו חברי מפלגה אחדים לגירוש, הופיע מאמר בעיתונות המפלגה, שבו נאמר כי נגד הגירוש צריכות למחות גם מפלגות אחרות, שכן מחר עלולים לגרש מהארץ גם חברי מפלגות אחרות.
3. הדבר המשמעותי ביותר: השתתפות המפלגה באסיפה הלאומית. תוצאות הבחירות הראו הצלחה באמת גדולה למפלגה, שקיבלה 1,025 קולות, אך ל"הצלחה" זו היה מחיר יקר מדי. כל הבחירות היו פארסה. לקלפי הגיעו כ־6–7 אלפים בוחרים ואילו מספר הקולות הגיע ל־33 אלף. אין פלא שהמפלגה, שמנתה כ־100 חברים, קיבלה יותר מאלף קולות. ביפו התקשתה המפלגה לאסוף 50 חתימות לרשימתה לבחירות, ואילו בבחירות קיבלה 626 קולות. אך משמעות העניין היא בכך, שבהשתתפה בבחירות ובאסיפה הלאומית, הפגינה המפלגה בפני כולם, כולל הערבים, שהיא חלק מהיישוב הציוני ולא חלק מפלסטינה. בקיצור, מנהיגי מק"פ הכירו בציונות ובתנועה הציונית. יתרה על כך, הם רואים את המפלגה עצמה כחלק מן היישוב הציוני שהוקם על־ידי קולוניזציה, היינו, הם מצדיקים את כל הפשעים נגד האוכלוסייה הערבית (והאוכלוסייה היהודית המקומית). וזאת הרי קשה לקשור עם עקרונות הקומינטרן.

פרק נפרד דן ביחסם של מנהיגי המפלגה ל״פועלים״ הציונים ולארגונם — ההסתדרות.

המפלגה מגינה על החלוצים, ״פועלים״ שהם צבא הציונות, המקבלים 3,035 פיאסטר ליום עבודה, שכר גבוה פי שניים מהשכר המקובל. היא מגינה עליהם והם הבסיס החברתי שלה. המפלגה רואה עצמה חלק אינטגרלי של ה״פרולטריון״ הזה, זאת אומרת של החלוציות.

לבסוף מתייחס המסמך לעמדתה של הנהגת המפלגה כלפי פועלי־ציון שמאל, כלפי גדוד־העבודה ויחס הנהגת המפלגה כלפיהם (ראו עמ׳ 103 ואילך).

מנהיגי המפלגה מתייחסים אל פועלי־ציון כאל צאן תועים. צריך להכניס אותם לפרופינטרן ואחר־כך למפלגה. בינתיים היא מקימה יחד איתם את מועדוני ״איחוד״, בה בשעה שהם מצדיקים בגלוי את האימפריאליזם ואת הפשיזם. כל זה עוזר להסתדרות ולפועלי־ציון, והמפסיד הוא הקומוניזם.

התנועה הערבית לשחרור לאומי פנתה גם למק״פ, במיוחד אחרי האירועים האחרונים וה״גילויים״ סביב זכי. אין צורך להרחיב את הדיבור על ״הצלחות״ (המפלגה) בתחום העבודה בקרב הערבים. במכתבנו מיום 30 בנובמבר 1925 אל הועה״פ של הקומינטרן כתבנו שהדיבורים של מנהיגי המפלגה על קיום קשר עם התנועה הלאומית הערבית לא מתקבלים כל־כך טוב בארץ. זהו קשר עם הבוגד זכי. הזהרנו גם את הועה״פ של הקומינטרן בהצהרה שמסרנו לח׳רפס כאן, במוסקבה, ביום 7 בנובמבר 1925. כתבנו שכל עבודת ההסברה בשפה הערבית נעשית בידי זכי, ערבי שהיה סוכן הועה״פ הציוני. אותו איש הופיע פתאום כעורך ראשי של עיתון ערבי אחר, עם אוריינטציה קומוניסטית, ״חיפה״.

הובאש ריחו של הרעיון הקומוניסטי לשנים ארוכות. אנו מוכנים בכל עת להציג בפני הועה״פ של הקומינטרן מה נחוץ ומה אפשר לעשות, אך כבר עכשיו נגיד, שרק באמצעים רדיקליים אפשר להחזיר את אמון ההמונים שאבד וליצור את התנאים לעבודה קומוניסטית יציבה בפלסטינה. העמדה המרקסיסטית היחידה בשאלה הנידונה היא שלילת ה״הישגים״ הציוניים, עמדותיה ובסיסה.

מסמך חתום בידי א. שמי, על האופוזיציה בתוך המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

25.10.1926

בזמן האחרון התחזקו במפלגה מגמות אופוזיציוניות. במעמד הפועלים של פלסטינה ממלא החלק היהודי תפקיד גדול ביותר גם מבחינה כמותית (שליש־שני שלישים) ועוד יותר מבחינת הפעילות. המצב הכלכלי קשה, ולמהגרים החדשים יש קשיי הסתגלות. מצבם של הפועלים חברי המפלגה קשה במיוחד, בגלל החרם הכלכלי והחברתי המופעל נגדם. זה מעורר אצל חברים מסוימים רצון לעזוב את הארץ ומוליד תיאוריות להצדקת צעד כזה. בעבר קמו האופוזיציות בתוך המפלגה מתוך

הערכת יתר של תפקיד הציונות וחשיבות המאבק נגדה. הם העריכו את הציונות כאויב החשוב ביותר והמאבק נגדה האפיל על חשיבות המאבק נגד האימפריאליזם הבריטי. יותר מזה, האוכלוסייה היהודית בפלסטינה נחשבה לקונטרה־מהפכנית. אחדים הגיעו לידי כך, שראו גם בפועלים בארץ קונטרה־מהפכנים. מכאן הזלזול הטוטלי בפעילות בקרב היהודים. אם כך, הרי כל האוכלוסייה הערבית, ללא הבדל מעמדי, הייתה אמורה להיות מהפכנית. המאבק נגד הציונות (השזור באנטישמיות מיוחדת) צריך להיות, לדעת חברים אלה, התפקיד היסודי – אם לא היחיד – של המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה. ה"תיאוריות" האלה חזרו שוב ושוב בכל האופוזיציות בתוך המפלגה, וכל פעם בצורה לוהטת יותר.

גישות אלו שימשו הצדקה לסקטנטיות, לחוסר רצון לפעול בתוך המסגרת האיגוד־מקצועית (תחת הססמה "לחיסול ההסתדרות"). הפראזולוגיה השמאלנית היא לפעמים כיסוי לפחדנות. נימוק נוסף ששימש: "אנו לעולם לא נלמד ערבית כך שלא נוכל לעבוד בהצלחה בקרב הפועלים הערביים, שהותנו בארץ היא ללא תכלית, המפלגה צריכה להיות מורכבת מכמה חברים – "מיסיונרים של הקומוניזם". אותו מצב היה גם בשנת 1922, והביא אז לפילוג ולהקמת מפלגה "שמאלית". בקושי רב, אחרי שנת מאבק, אפשר היה להתגבר על הפילוג. בשנת 1924 חודשה האופוזיציה והמפלגה נקלעה לתקופת משבר ארוכה, שהסתיימה עם גירושם של כמה חברים. הקו התיישר מאז, הפעולה החברתית התחדשה והתיאוריות הישנות לא חזרו. מדי פעם קמו אמנם קבוצות פה ושם, שלא היו מרוצות מההנהגה מסיבה זו או אחרת. כך, למשל, בשנת 1925, חוסר האפשרות לארגן השתתפות מזוינת ישירה במרד בסוריה, גרם להקמתה של קבוצה אופוזיציונית לא גדולה.

נוסף על נסיבות מקומיות (משבר כלכלי, מיגור המרד בסוריה), היו גם נסיבות חיצוניות (המאורעות בסין, פירוק הוועד האנגלו־רוסי – ועד מקביל קיים גם בארץ – והאופוזיציה במפלגה הסובייטית ובמפלגות אחרות בעולם). כל זה הביא בחצי השנה האחרונה להתעוררות מחודשת של המגמות האופוזיציוניות. הביקורת של האופוזיציה על קו המפלגה והאשמתה באופורטוניזם מרוכזות בעיקר סביב שאלת הפעילות האיגוד־מקצועית, ובמיוחד נגד הופעת המפלגה תחת שמות שונים בבחירות בהסתדרות, והמצע של רשימות אלה. צריך להופיע בגלוי, אומרת האופוזיציה, עם כל מצעו של הפרופינטרן, בלי לפחוד מפסילת הרשימות ומגירושים נוספים של חברינו מההסתדרות. הופיעה מחדש גם העמדה הלאומנית הישנה של ה"מיסיונריות". הסטייה הלאומנית הופיעה אצל חברים מסוימים, אשר נקטו עמדה בזכות הקמתן של שתי מפלגות עצמאיות – יהודית וערבית. היו גם תלונות על כך שהועה"פ של הקומינטרן הציע לשלוח ערבים בלבד ללימודים במוסקבה. נולדה מחדש גם הסטייה ה"אולטרה שמאלית", המעריכה את התנועה הלאומית הערבית, והדורשת להקים מפלגה לאומית ערבית שמאלית שתהיה תחת שליטה מלאה של המפלגה. המפלגה נאבקת נגד האופוזיציונרים, שמספרם אינו גדול, עד כדי הוצאת אחדים מהם מהמפלגה.

כותרת המסמך: "על האופוזיציה הפלסטינית". אין תאריך מדויק על המסמך. בראש העמוד הראשון כתוב: "3 עותקים".

1928

1. מצע האופוזיציה

הפעילות הקומוניסטית בקרב הפועלים היהודים היא חסרת כל סיכוי. זוהי עבודה סיזיפית. שום פעילות קומוניסטית איננה יכולה להתנהל ברחוב היהודי. באשר לעבודה בקרב הערבים, המפלגה בהרכבה הנוכחי וההנהגה הנוכחית אינן מסוגלות למלא תפקיד זה. יש לפזר את המפלגה, היות שהיא מפלגה יהודית ורוב חבריה הם אלמנטים זעיר־בורגניים.

המאורעות בפתח־תקווה. בהתאם להצהרות החוזרות של חברי האופוזיציה הפעילים שוורצר ובדון, **המשטרה האימפריאליסטית** (הדגשה במקור) מילאה תפקיד מתקדם. תפקיד המפלגה: להכות בפועלים היהודים יחד עם הפועלים הערבים. הועה"מ לא היה צריך לשלוח עזרה כספית לפועלים היהודיים, קורבנות התקפת המשטרה.

אין להצטרף בשום אופן להסתדרות הפשיסטית (ארגון איגוד־מקצועי אמסטרדמי, המאחד 22 אלף פועלים ופקידים יהודים), ואין לקרוא לפועלים הערביים להצטרף אליה, כי פירוש הדבר הוא שיעבודם של האחרונים.

המפלגה אינה צריכה לאמץ לעצמה אוריינטציה אל המשלחת הערבית ואל הועה"פ שלה, שבו נותני הטון הם פיאודלים ושייח'ים.

המפלגה צריכה לסייע בכל דרך להגירתם של פועלים יהודים מפלסטינה.

האופוזיציה מאשימה את הועה"מ בנטיות ביורוקרטיות, בסירוב לנהל מאבק עקבי נגד הססמה הציונית, "כיבוש עבודה", ובטשטוש משמעותה האמיתית של ססמה זו באוזני המון הפועלים.

ציטוט מגילוי־הדעת של האופוזיציה הפלסטינית, שעליו חתומים 23 חברים:

"1. בקשר לעקרון האינטרנציונליזם: אין ספק שעיקרון זה הוא נכון, אך פשע גדול ביותר לגבי עיקרון זה הוא הרצון לערפל, במסווה של מליצות כלליות, את משמעותה הכללית של הססמה הציונית "כיבוש עבודה", שמטרתה סילוק הפועלים הערביים ושלילת האפשרות שיקבלו עבודה, כפי שקרה בפתח־תקווה. חובתו הקדושה של כל אינטרנציונליסט היא לקרוא לפועלים הערבים לא לתת שיגרשו אותם ממקומות עבודתם, **לקרוא לפועלים היהודים בעלי הדעות המהפכניות** לעזור לפועלים הערבים במעשים (המובן הכללי של המשפט הוא: לעזור לפועלים הערביים להכות בפועלים היהודיים — פ"ק). (ההרגשות במקור).

2. על "המאבק המעמדי": אין זירה בחיי החברה הנמצאת מחוץ לתחום של מלחמת המעמדות. שאלת הרה־אמיגרציה גם היא מהווה חלק מהשאלה הכללית של מאבק מעמדי. מבחינה אובייקטיבית, הרה־אמיגרציה היא הביטוי החד

ביותר של המאבק (שאותו מנהלים ההמונים המכושפים, המרומים על־ידי הציונים). אין לומר שהרה־אמיגרציה היא תרופה נגד מחלות הקפיטליזם. איש לא יכול לומר זאת, אך היא (הרה־אמיגרציה) יכולה להיות ריפוי מסוים לקבוצת אנשים מסוימת".

מכתב (7 דפים במכונת כתיבה) "אל הועה"מ של מק"פ", מאת מחלקת המזרח־הקרוב של הועה"פ של הקומינטרן.

28.5.1928

חברים יקרים! לאחר דיון בשאלת הפעילות של הקבוצה האופוזיציונית בתוך מפלגתכם, אנו חושבים שנחוץ לעמוד על השאלות הבאות, הניצבות בפני מק"פ.

1. בהנחיות הקודמות שלנו הדגשנו באופן שיטתי שמק"פ צריכה לראות את תפקידה היסודי בעבודה בקרב המוני העובדים הערביים. תפקיד זה מקבל משנה חשיבות כיום, במיוחד אם מביאים בחשבון שעד הזמן האחרון לא הצליחה מק"פ להשיג תוצאות רציניות כלשהן בתחום החדירה לבין ההמונים הערבים. אנו רוצים להפנות את תשומת־לבכם לכך, שמק"פ תוכל להצליח בכך רק בתנאי שהיא תקשור את האינטרסים היום־יומיים של מאבק הפועלים הערבים עם האינטרסים היום־יומיים של מאבק הפרולטריון היהודי, תוך מאבק שיטתי נגד גילויי השוביניזם הערבי והיהודי, ותוך משיכת הפועלים היהודים והערבים למאבק משותף ומאורגן נגד האויב המעמדי.
2. עם זאת, הגם שמק"פ חייבת לרכז את תשומת־לבה לעבודה בקרב הערבים, אין זה אומר שעליה להתעלם מהעבודה בקרב המוני העמלים היהודים. המוני העובדים היהודים הם חלק משמעותי באוכלוסייה העמלה בפלסטינה. האימפריאליזם הבריטי, בהישענו על הציונות, מנצל את הדעות הקדומות ואת הנחשלות הפוליטית של הפרולטרים היהודים, במטרה לחזק את השפעתו בארץ. מק"פ אינה צריכה בשום מקרה להפחית בחשיבותו של צד זה של העניין. על־פי החומר שבידנו, נראה שמק"פ אינה מעריכה די הצורך את חשיבות הציונות כמכשיר של השיעבוד האימפריאליסטי של פלסטינה, הזוכה בתמיכת המוני העמלים היהודים.

זהו רגע קריטי לציונות בפלסטינה. המשבר הכלכלי החריף והאבטלה הכרונית, המאפיינים את המצב בפלסטינה בשנים האחרונות, מערערים, כמובן, את עקרונות היסוד של הציונות. בתנאים אלה חייבת מק"פ לפתח פעילות נמרצת ביותר ולנצל מצב זה לחשיפת טבעה האמיתי של הציונות, כדי לחלץ מהשפעתה אותן שכבות של הפרולטריון היהודי בפלסטינה שעליהן היא ממשיכה להישען. המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית תוכל להשיג הצלחות משמעותיות במאבק נגד הציונות אם תהיה לה תוכנית מפורשת וברורה להגנת האינטרסים המיידיים

של הפרולטריון היהודי. אנו חושבים שנכון תעשה מק״פ אם תעמיד לדיון קפדני ביותר את עמדתה המעשית כלפי הציונות, ואת תוכנית הפעולה הנוכחית שלה להגנת האינטרסים המיידיים של הפרולטריון היהודי.

3. מובן מאליו ששאלת ההגירה היא נקודה מרכזית בשאלה היהודית. עמדת המפלגה בשאלה זו נראית לנו כך: נטיית הפועלים היהודים להגירה (מפלסטינה), היא תוצאה בלתי־נמנעת של המצב הכלכלי הבלתי־נסבל בזמן האחרון. הפועלים אינם רואים עוד שום סיכוי לשינוי מצב זה. טבעי, אפוא, שבחיפוש אחר לחם, כשאין להם אפשרות למצוא עבודה בתוך הארץ, הם מחפשים אמצעים כדי לצאת, ומהגרים.

האם יכולה המפלגה לנקוט עמדה נגד הגירה? זו תהיה עמדה לגמרי לא נכונה. הפועלים עשויים להעמיד שאלות למפלגה: מה עלינו לעשות אם לא נהגר, איך נתקיים? האם המפלגה תיתן לנו תמיכה חומרית? וכד׳. המפלגה צריכה להסביר לפועלים באופן מתמיד, שהגירה אינה אמצעי למאבק נגד הניצול הקפיטליסטי, שעל־ידי נסיעה מארץ קפיטליסטית אחת לאחרת הפועלים אינם פותרים את שאלת המאבק.

יחד עם זה צריכה מק״פ לפתח פעילות נמרצת ביותר להגנת האינטרסים של הפרולטרים־המהגרים היהודים. את המהגרים צריך לארגן. המפלגה נהגה נכון ביותר כשלקחה חלק בפעילות להקמת לשכת סיוע למהגרים לעזרת הפועלים היהודים העוזבים את הארץ. המפלגה הקומוניסטית צריכה ליטול את היוזמה בתעמולה ובהסברה הפוליטית בקרב הפועלים המהגרים, ולהסביר להם את הקו הנכון שפרולטרים בעלי הכרה צריכים לנקוט בשאלת ההגירה מהארץ.

באמצעות לשכת העזרה למהגרים, צריכה מק״פ ליזום יצירת קשר עם הארגונים הפרולטריים של הארצות שאליהן מתכוונים המהגרים לנסוע, כדי שבדרך זו יוכלו לקבל אינפורמציה על האפשרויות למצוא עבודה בארצות אלה, על תנאי העבודה וכו׳. מק״פ צריכה להקדיש תשומת־לב מיוחדת לשאלת המאבק נגד ארגוני הקבלנים, המגייסים מפירי שביתה מקרב המהגרים.

בה־בעת, על מק״פ לפתח פעילות ענפה לגינוי עמדות הציונים בשאלת ההגירה. המנהיגים הציונים של ההסתדרות רואים בהגירה אמצעי לפתרון המשבר הכלכלי הנוכחי. נחוץ לרענן את זכרונם של הפרולטרים היהודים, ככל האפשר, לאותה תעמולה שהציונים ניהלו כדי לגייס את העמלים היהודים לנסוע לפלסטינה. צריך להזכיר איך הם ציירו אז תמונה על עתיד של חיי גן־עדן בפלסטינה, ושהגירה לפלסטינה היא היא המאבק האמיתי ביותר נגד הניצול הקפיטליסטי. דעתם של אותם פועלים יהודים החושבים שכאשר הם עוזבים עכשיו הם מחלישים את הבורגנות היהודית בפלסטינה, היא אותה ציונות, רק במהופך. מק״פ חייבת להיאבק באופן החלטי ביותר נגד נקודת־ראות בלתי־נכונה זו.

4. מק״פ צריכה לחזק את פעילותה בהסברת עמדותיה כלפי ההסתדרות.

הצעת החברים מהאופוזיציה שמק"פ תפסיק את פעילותה בהסתדרות, אינה מתקבלת על הדעת. ההסתדרות היא ארגון המוני, שבו מאורגנים אלפים רבים של פועלים. ההסתדרות נמצאת עכשיו תחת הנהגת הציונים, הבוגדים באינטרסים של הפרולטריון היהודי ומנצלים את מנגנון ההסתדרות נגד מעמד הפועלים.

מק"פ צריכה לפעול בכל הארגונים ההמוניים שבהם נמצאים פועלים, ללא יוצא מן הכלל, כולל ארגונים כמו ההסתדרות, הנמצאת תחת הנהגה שובינית ולאומנית.

מק"פ צריכה לראות את תפקידה בחשיפת אופיה האמיתי של הציונות בקרב הפועלים חברי ההסתדרות, כמכשיר בידי האימפריאליזם לשיעבוד המוני העמלים בפלסטינה. מק"פ אינה צריכה לדאוג מן הקצב האיטי של הצלחת פעילות החשיפה הזו, שיש להמשיך בה בכל האמצעים: יש לשחרר את האלמנטים הטובים ביותר של ההסתדרות מהשפעת הציונות; לחזק, אידיאולוגית וארגונית, את הפרקציה בהסתדרות וכך להביא להפיכת ההסתדרות לארגון מעמדי איגוד־מקצועי אמיתי.

בהמשך מציין המסמך את הצורך במאבק להפיכת ההסתדרות מארגון יהודי לארגון שדלתותיו פתוחות לכל פרולטר, במיוחד לפועלים הערביים. המאבק לפתיחת שערי ההסתדרות לפועלים הערביים הוא בעל חשיבות גדולה לחיזוק השפעת המפלגה בקרב הערבים.

מאידך גיסא, אנו מדגישים את החשיבות המרבית של החלטות הקונגרס ה־4 של הפרופינטרן, בדבר הקמת איגודים מקצועיים ערביים וחיזוק אלה הקיימים. מק"פ צריכה לדאוג לכך שיינקטו כל האמצעים כדי שפעילות האיגודים הערביים תתנהל תוך שיתוף פעולה הדוק ביותר עם פרקציית הפועלים בהסתדרות, ותעלה בקנה אחד עם תפקידי המאבק להגנת האינטרסים של הפרולטריון היהודי, המנוהל על־ידי המפלגה.

5. את כל פעילותה בקרב העמלים היהודים צריכה מק"פ לנהל תחת הססמה של הגברת המאבק נגד הציונות והחרפתו. מק"פ צריכה להיאבק בהחלטיות נגד כל האשליות שהציונות מילאה כבר את תפקידה ועכשיו היא יורדת מהבמה. השפעת הציונות היא, ללא ספק, חזקה עדיין בקרב המוני העמלים היהודיים. אנו מציעים להפנות תשומת־לב מיוחדת למאבק בחוגים הציוניים הקרויים שמאליים (אחדות־העבודה, פועלי־ציון), המתהדרים ברעיונות הקומוניזם. אנשי פועלי־ציון מנסים ליצור קשר עם הקומינטרן ועם הפרופינטרן. צריך לגנות באופן שיטתי את משחקם הכפול: הם מפלרטטים עם רעיונות הקומוניזם ובו־בזמן מנהלים מאבק נגד מק"פ, שהיא הסקציה של הקומינטרן בפלסטינה. במסמכי האופוזיציה מצאנו הכרזה על כך שהמוני העמלים היהודים מהווים המון ראקציונרי שלם אחד. אנו מגנים באופן קטגורי הערכה כוללנית כזו של הפרולטריון היהודי. הערכה כזו רק

מעידה על כך שאצל החברים האופוזיציונרים אין האמונה הנחוצה בכוחות היוצרים של מעמד הפועלים, אין ביטחון מספיק בכוחם שלהם ובכושרם שלהם לגנות את האידיאולוגיה הציונית הריאקציונית ולנתק מהשפעתה את השכבות החלשות של הפרולטריון היהודי.

6. אחר בחינה של הגדרת השאלות היסודיות של עבודת מק"פ מול עמדות האופוזיציה בשאלות אלה, אנו קובעים ש(עמדות האופוזיציה) מנוגדות לחלוטין לטקטיקה הקומוניסטית בעניין כיבוש ההמונים, נגועים בהערכה פסימית כוזבת של התפקיד המהפכני של המוני העמלים היהודים בפלסטינה, והיו עלולים להביא לפסיביות של המפלגה, לניתוקה מההמונים ולהפיכתה לכת צרה, המכסה בפראזולוגיה "שמאלית" את חוסר כישרונה לפעול בין ההמונים. אנו מגנים את מצעה הפוליטי של האופוזיציה תכלית גינוי, ובמיוחד מגנים אנו בהחלטיות את המעשים הפלגניים של החברים האופוזיציונרים.

לאחר שבחנו, יחד עם ועדת הביקורת הבינלאומית, את מסמכי האופוזיציה, הצענו לה באופן קטגורי לחזור בה ממצעה ולהישמע למשמעת המפלגתית. יחד עם זאת, נראה לנו שהופעתה של אופוזיציה בחלק הפרולטרי של מק"פ אינה מקרית. היא משקפת את אי־שביעות הרצון של חלק מהפרולטרים המהפכניים, חברי מק"פ, מהמדיניות המעשית העכשווית של המפלגה בשאלה היהודית.

הופעות האופוזיציה מלמדות שאין במפלגה הבנה בהירה ומדויקת דיה של קו נכון בשאלה היהודית והועה"מ של מק"פ חייב להמשיך בעבודתו להתחשב בעובדה זו באופן הרציני ביותר וליישר את הקו שהוא נוקט בשאלה זו, ברוח הוראות הקומינטרן.

אנו קוראים לכל החברים מהאופוזיציה לבחון מחדש את עמדותיהם המוטעות, לחזור מהן ולהתלכד סביב ההנהגה המפלגתית על יסוד הקו של הקומינטרן, תוך שמירה קפדנית ביותר על המשמעת המפלגתית. תפקיד המפלגה הוא לעורר מיד, בכל ארגוני המפלגה, דיון נרחב על שאלות האופוזיציה, על בסיס המכתב הנוכחי וההחלטות ועדת הביקורת הבינלאומית. במהלך דיון זה חייב הועה"מ להסביר בסבלנות לחברי האופוזיציה את שגיאותיהם ולהביא לכך שהם עצמם יכירו בטעות הטוטלית של דעותיהם הפוליטיות הקודמות, תוך השתדלות לכבוש מחדש באופן מלא כל חבר מהאופוזיציה, במיוחד מקרב הפועלים. בלי קו פוליטי נכון וללא שמירת המשמעת המפלגתית אין קיום למפלגה קומוניסטית.

לקחי המאבק באופוזיציה מעמידים בפני מק"פ גם את שאלת משטר הדמוקרטיה הפנים־מפלגתית. אנו סבורים שהועה"מ של מק"פ חייב לדון בשאלה של נקיטת צעדים קונקרטיים לארגון דיונים סדירים בארגונים הבסיסיים של המפלגה, על הבעיות הפנים־מפלגתיות החשובות ביותר, תוך כפיפות ללא תנאי של כל הארגונים וחברי המפלגה להחלטות שכבר נתקבלו על־ידי הועה"מ של המפלגה.

על החתום: מחלקת המזרח־הקרוב של הועה"פ של הקומינטרן.

סיכום של הועה״פ של הקומינטרן בעניין האופוזיציה הפנים־מפלגתית במק״פ והוראות אופרטיביות מחייבות של המוסד הגבוה ביותר של הקומינטרן.
16.6.1928

אל הועה״מ של מק״פ
סודי

חברים יקרים,
ועדת הביקורת הבינלאומית דנה בעניין האופוזיציה במק״פ והחליטה את ההחלטה המצורפת, בדבר דיון מחדש בוועד המרכזי של מק״פ בשאלת הוצאתם מהמפלגה של חברי האופוזיציה, בתנאי שיקבלו את דין המשמעת המפלגתית ויסכימו עם הוראות הקומינטרן בשאלות שהעלתה האופוזיציה.

החלטתה של ועדת הביקורת הבינלאומית, המציעה לועה״מ של מק״פ לדון מחדש בהחלטתו להוציא את אנשי האופוזיציה מהמפלגה, אין פירושה בשום פנים ואופן מדיניות של הסכמה עם הקו הפוליטי של האופוזיציה. השקפות האופוזיציה, שהוסברו בתזכיריה ושוגרו אל הקומינטרן, סותרות סתירה מוחלטת את הטקטיקה הקומוניסטית לכיבוש ההמונים, סובלות מהערכה פסימית כוזבת של תפקידם המהפכני של המוני העמלים היהודים בפלסטינה, ולמעשה עלולות לגרום פסיביות של המפלגה, ניתוקה מההמונים והפיכתה לכת צרה, המסווה את חוסר יכולתה לעבוד בקרב ההמונים באידיאולוגיה ״שמאלנית״. לכן יש לגנות את המצע הפוליטי של האופוזיציה. בהחלטיות עוד יותר גדולה יש לגנות את הפעולות הפלגניות של חברי האופוזיציה. אנו סבורים, שכל חברי האופוזיציה חייבים לבדוק מחדש את השקפותיהם המוטעות, לחזור בהם ולהתלכד סביב הנהגת המפלגה על יסוד הקו של הועה״מ של מק״פ ושל הקומינטרן, תוך שמירה קפדנית ביותר על המשמעת המפלגתית.

על הועה״מ לערוך, ללא דיחוי, דיון נרחב בכל ארגוני המפלגה בשאלות הקשורות עם האופוזיציה — על יסוד החלטות ועדת הביקורת הבינלאומית והוראות הקומינטרן. במהלך דיון זה חייב הועה״מ של המפלגה להסביר לחברי האופוזיציה בסבלנות את שגיאותיהם, כדי שהם יגיעו להכרת כל אי־הנכונות של השקפותיהם הקודמות, להשתדל לשכנע כל איש אופוזיציה או כל אדם מהסס, ובמיוחד מקרב הפועלים, לעזור להם להבין את הקו הפוליטי הנכון ואת הצורך בשמירה קפדנית על המשמעת המפלגתית, שבלעדיה לא ייתכן קיומה של מפלגה קומוניסטית.

יחד עם זאת, אנו סבורים שהופעת אופוזיציה במק״פ היא במידה רבה השתקפות של אי־שביעות רצון של חלק מסוים של הפועלים המהפכניים, חברי מק״פ, מהמדיניות המעשית הנוכחית של המפלגה. הופעות האופוזיציה מוכיחות, שבשורה של שאלות אין במפלגה הבנה מדויקת ובהירה דיה של הקו הנכון. משום כך, בהביאנו לידיעתכם את החלטת ועדת הביקורת הבינלאומית, אנו חושבים להכרחי לעמוד על שאלות בסיסיות מסוימות שעומדות לפני מק״פ, המפרידות בין המפלגה והאופוזיציה.

בכל ההחלטות שהתקבלו בוועד־הפועל של הקומינטרן על פעילות מק״פ, החל בהכרה בה כסקציה של הקומינטרן, בינואר 1924, צוין שעל מק״פ לראות את תפקידה העיקרי בעבודה בקרב המוני העמלים הערבים. למשימה זו נודעת ברגע זה משמעות חשובה במיוחד, אם להביא בחשבון שבתחום החדירה להמונים הערביים לא עלה בידי מק״פ, עד לאחרונה, להשיג תוצאות רציניות כלשהן. ברצוננו להסב את תשומת־לבכם לכך, שהצלחות מק״פ בכיוון זה ייתכנו אך ורק בתנאי שמק״פ תכרוך את האינטרסים של המאבק היומיומי של העמלים הערבים עם האינטרסים של המאבק היומיומי של הפרולטריון היהודי, תוך מאבק שיטתי נגד גילויי שוביניות ערבית ויהודית, ותוך משיכת פועלים יהודים וערבים למאבק מאורגן משותף נגד האויב המעמדי.

אם מק״פ חייבת לרכז את תשומת־לבה בעבודה בקרב הערבים, אין פירוש הדבר שעליה להתעלם מהעבודה בקרב המוני העמלים היהודים. המוני העמלים היהודים מהווים חלק נכבד מהאוכלוסייה העמלה בפלסטינה. האימפריאליזם הבריטי, בהישענו על הציונות, מנצל את הדעות הקדומות הלאומיות ואת הפיגור הפוליטי של הפרולטרים היהודים כדי לחזק את השפעתו בארץ.

מק״פ אינה צריכה בשום מקרה להפחית מחשיבותה של הציונות כמכשיר השיעבוד האימפריאליסטי של פלסטינה, תוך תמיכה מצד המוני העמלים היהודים.

הציונות בפלסטינה נתונה כעת ברגע קריטי. המשבר הכלכלי העמוק והאבטלה הכרונית, המאפיינים את המצב בפלסטינה בשנים האחרונות, מכים, כמובן, בעקרונות הבסיסיים של הציונות. בנסיבות אלו חייבת מק״פ לפתח פעילות נמרצת ביותר, על־מנת לנצל מצב זה לחשיפת האופי האמיתי של הציונות, כדי לנתק מהשפעתה שכבות גדולות של פרולטריון יהודי בפלסטינה, שעליהן מוסיפה הציונות להישען.

מק״פ תוכל להשיג הישגים חשובים במאבק בציונות אם תהיה לה תוכנית פעולה ברורה ובהירה להגנה על האינטרסים המיידיים של הפרולטריון היהודי. אנו מציעים לועה״מ של מק״פ לתת לארגונים המקומיים את ההוראות הנחוצות כיצד הם צריכים לנהל את תעמולתם נגד הציונות ולפרט במדויק את תוכנית הפעולה שלהם להגנה על האינטרסים המיידיים של הפרולטריון היהודי.

מובן מאליו שהנקודה המרכזית בשאלה היהודית בפלסטינה היא כעת שאלת ההגירה. את עמדתה של המפלגה הקומוניסטית יש לקבוע על יסוד כמה נתונים עיקריים של המצב. נטייתם של פועלים יהודים להגר מפלסטינה היא תוצאה בלתי־נמנעת של המצב הכלכלי הבלתי־נסבל לאחרונה, מה גם שהפועלים אינם רואים שום סיכוי לשינוי המצב הזה בעתיד. טבעי שבחיפוש אחרי עבודה, כאשר אין מוצאים אותה בתוך הארץ, הם מחפשים אמצעים ליציאה ומהגרים.

האם יכולה המפלגה להיות נגד הגירה? עמדה כזאת תהיה מוטעית לחלוטין. הפועלים היו מציגים בפני המפלגה את השאלה: אם לא להגר, מה עלינו לעשות, באילו אמצעים להתקיים? האם המפלגה תיתן לנו תמיכה חומרית? וכד׳. המפלגה צריכה להסביר לפועלים, ללא לאות, שההגירה איננה אמצעי מאבק נגד הניצול

הקפיטליסטי, שעל־ידי הגירה מארץ קפיטליסטית אין הפועלים פותרים את שאלת המאבק בקפיטליזם. המפלגה הקומוניסטית אינה יכולה לנהל תעמולה לא למען הגירה לפלסטינה, כפי שעושים זאת אנשי פועלי־ציון, ולא למען הגירה ממנה. על מק"פ לפתח פעילות נמרצת ביותר להגנה על האינטרסים של הפרולטרים היהודים המהגרים. התביעה העיקרית של המפלגה חייבת להיות ביטוח ממלכתי של המובטלים על חשבון בעלי ההון. כן הכרחי להיאבק לארגון המובטלים. הקומוניסטים הפועלים באיגודים מקצועיים נהגו נכון בהחלט כאשר השתתפו בהקמת לשכת ההגירה לעזרת הפועלים היהודים העוזבים את הארץ.

באמצעות סיעותיה באיגודים המקצועיים חייבת מק"פ לשאוף לכך, שלשכות העזרה למהגרים יכוננו קשרים עם אגודים מקצועיים בארצות שאליהן מתכוונים הפועלים להגר, כדי שבדרך זו יהיה להם מידע מדויק על האפשרויות למציאת עבודה בארצות אלו, על תנאי העבודה שם וכו'. יש להקדיש תשומת־לב מיוחדת לשאלת המאבק נגד ארגוני המעסיקים, המגייסים מפירי שביתה מקרב המהגרים.

בו־זמנית, חייבת מק"פ לפתח פעילות נרחבת ביותר לחשיפת עמדתם של הציונים בשאלת ההגירה. האלמנטים הציוניים בהסתדרות רואים במהגר מפלסטינה אמצעי לפתרון המשבר הכלכלי הנוכחי. הכרחי להחיות באופן נרחב ככל האפשר בזיכרון הפרולטרים היהודיים את התעמולה שניהלו הציונים כאשר גייסו עמלים יהודים להגירה לפלסטינה. יש להזכיר כיצד הם ציירו אז תמונות של גן עדן עתידי בפלסטינה, וטענו שההגירה לפלסטינה היא היא המאבק האמיתי ביותר נגד הניצול הקפיטליסטי. בתעמולתם לשכנע פועלים יהודים לנסוע לפלסטינה הכריזו אנשי פועלי־ציון, ובתוכם גם ה"קומוניסטים", על הגירה זו אפילו כעל אחת הצורות של המאבק המעמדי. ככל שיתברר להמונים היהודיים הרחבים שאין בסיס כלכלי להגירה לפלסטינה, כן יקל הדבר על מאבק המפלגה הקומוניסטית נגד הציונות. אך המאבק בציונות אין פירושו, כמובן, תעמולה בקרב המוני היהודים להגירה מפלסטינה. נקודת־הראות של אנשי האופוזיציה, שהגירת פועלים יהודים מפלסטינה מחלישה את הבורגנות היהודית, אינה נכונה, כמובן. הגירה כזאת רק עוזרת כעת לבורגנות באופן אובייקטיבי, מפני שהיא פותרת שאלות כמו המספר הרב מדי של מובטלים. המפלגה הקומוניסטית צריכה להיאבק בהחלטיות בהבנה "מקורית" מעין זו של המאבק המעמדי. המפלגה הקומוניסטית אינה יכולה לעסוק בתעמולה לא בעד הגירה לארץ ולא בעד הגירה מן הארץ. עליה לנהל פעילות בקרב המהגרים העמלים, לארגנם באיגודים מקצועיים.

אנו חושבים, כמובן, להכרחי שמק"פ תגביר את פעילותה להסברת עמדתה כלפי ההסתדרות. הצעת החברים מהאופוזיציה, שמק"פ תפסיק את פעילותה בהסתדרות, אינה מתקבלת לחלוטין. הסתדרות היא ארגון המוני, המאגד אלפים רבים של פרולטרים. כעת נתונה ההסתדרות תחת הנהגת הציונים. המנהיגים הציונים בוגדים באופן שיטתי באינטרסים של הפרולטריון היהודי ומנצלים את מנגנון ההסתדרות נגד מעמד הפועלים. המפלגה הקומוניסטית חייבת לפעול בכל הארגונים ההמוניים

המאגדים פועלים, ללא יוצא מהכלל, כולל ארגונים כמו ההסתדרות, שבהנהגתם של מנהיגים לאומניים שוביניים.

על מק"פ להמשיך לראות את תפקידה בחשיפת אופיה האמיתי של הציונות בקרב הפועלים חברי ההסתדרות, באופן הרחב ביותר, ואת היותה כלי בידי האימפריאליזם הבריטי לשם שיעבוד המוני העמלים בפלסטינה. מק"פ אינה צריכה להתייאש בשל איטיות ההצלחות בפעילות חשובה זאת. יש להמשיך בה בכל האמצעים, תוך ניתוק האלמנטים הטובים ביותר בהסתדרות מהשפעת הציונות, חיזוק רעיוני וארגוני של הסיעה הקומוניסטית בהסתדרות, ומאבק להפיכת ההסתדרות לארגון איגוד־מקצועי מעמדי אמיתי. בו־זמנית, צריכה מק"פ לנקוט אמצעים להפיכת ההסתדרות מארגון יהודי לארגון ששעריו פתוחים לפני כל הפרולטרים, תוך הקדשת תשומת־לב מיוחדת למשיכת פועלים ערבים. מנקודת הראות של חיזוק השפעתה של המפלגה בקרב הערבים נודעת למאבק זה חשיבות מיוחדת. עם זאת, אנו מדגישים את החשיבות הרבה של החלטות הוועידה ה־4 של אינטרנציונל האיגודים המקצועיים בדבר הקמתם וחיזוקם של האיגודים הערביים הקיימים. מק"פ צריכה גם להביא בחשבון, שיש צורך לנקוט את כל האמצעים כדי שהפעילות של האיגודים המקצועיים הערביים תתנהל תוך מגע הדוק ביותר עם האלמנטים השמאליים בהסתדרות, ועם משימות המאבק בראשות המפלגה להגנה על האינטרסים של הפרולטריון היהודי. עם זאת, כפי שכבר צוין במכתב המזכירות הפוליטית של הוועד־הפועל של הקומינטרן מיום 11.2, גם באיגודים מקצועיים אלה יש לנהל מאבק חסר פשרות נגד הלאומנים הערבים על השפעה בקרב הפועלים הערבים.

את כל פעילותה בקרב העמלים היהודים חייבת מק"פ לנהל בססמה של הגברה מרבית של המאבק נגד הציונות והחרפתו. עליה להיאבק בהחלטיות נגד האשליה שהציונות סיימה את תפקידה כביכול וכעת היא יורדת מהבמה. השפעת הציונות, ללא ספק, עודנה חזקה בקרב המוני העמלים היהודים הרחבים.

אנו מציעים להקדיש תשומת־לב מיוחדת למאבק בקבוצות הציוניות המכונות שמאליות (פועלי־ציון). ארגונים אלה מפלרטטים עם רעיונות הקומוניזם. אנשיהם מנסים ליצור קשרים עם הקומינטרן ועם אינטרנציונל האיגודים המקצועיים. יש לחשוף בשיטתיות את משחקם הכפול, את נסיון החנופה שלהם לרעיונות הקומוניזם ובה־בעת את מאבקם נגד מק"פ, שהיא הסקציה הפלסטינית של הקומינטרן. בתעודות האופוזיציה מצאנו הצהרה על כך, שהמוני העמלים היהודים הם כולם מסה ריאקציונית אחת. אנו חושבים שדעה זו אינה נכונה, ואנו מוקיעים הערכה כוללנית כזו של הפרולטריון היהודי. הערכה כזו אינה מעידה אלא על כך, שלחברים מהאופוזיציה אין האמונה הדרושה בכוחות היוצרים של מעמד הפועלים, אין ביטחון מספיק בכוחות עצמם וביכולתם שלהם לחשוף את האידיאולוגיה הציונית הריאקציונית ולנתק מהשפעתה את השכבות החלשות של הפרולטריון היהודי.

לקחי המאבק נגד האופוזיציה מעלים בפני המפלגה גם את השאלה בדבר הדמוקרטיה הפנים־מפלגתית. אנו סבורים שהועה"מ של מק"פ חייב לדון בדרכים לעריכת דיון סדיר בארגונים הבסיסיים של המפלגה בשאלות הפנים־מפלגתיות

החשובות ביותר, וכן באימוץ ללא תנאי של כל ההחלטות שנתקבלו על־ידי הועה"מ של המפלגה בידי הארגונים וחברי המפלגה.

הועה"פ של הקומינטרן.

קול־קורא של הפרופינטרן, הדן באופוזיציה בתוך פרקציית הפועלים בפלסטינה, ברוסית ובגרמנית.

8.6.1928

אל כל חברי פרקציית הפועלים ואוהדי הפרופינטרן

עמדת האופוזיציה, שההסתדרות היא ארגון פשיסטי ולכן לא צריך לפעול בתוכה, איננה נכונה. ההסתדרות איננה טובה יותר וגם לא גרועה יותר מארגונים איגוד־מקצועיים רפורמיסטיים אחרים. עמדת האופוזיציה, שהקמת איגודים מקצועיים של פועלים יהודים וערבים, בתנאים השוררים בארץ היום, פירושו גירוש הפועלים הערבים על־ידי הפועלים היהודים, גם היא אינה נכונה. בלתי־נכונה גם עמדת האופוזיציה לגבי העלייה וההגירה, וכך גם הערכת המאורעות בפתח־תקווה, שתומכת למעשה בהתקפת המשטרה האנגלית על הפועלים היהודים שהשתתפו בפעולה של "כיבוש עבודה". הפועלים היהודים הוכו ונפצעו על־ידי האנגלים לא בגלל היותם ציונים, כי אם בגלל היותם פועלים. יש יד אחת בין האנגלים והבורגנות היהודית והערבית נגד הפועלים היהודים והערבים. לא הפועלים היהודים הם הדוגלים ברעיון "כיבוש העבודה", כי אם המנהיגים הציונים הסוציאל־דמוקרטים. הפרופינטרן מגנה גם דרכי התנהגות של האופוזיציה: הופעתה הציבורית נגד החלטות המועצה המרכזית של הפרקצייה, חלוקת פרסומיה, חבלה בבחירות וכו'. עם זאת סבור הועה"פ של הפרופינטרן שלמרות שגיאות האופוזיציה היא עומדת על בסיס מלחמת המעמדות המהפכנית וצריכה לחזור לפרקציה ולחזק בה את הערביזציה ואת האחדות.

מכתב "אל הועה"מ של מק"פ" מאת מחלקת המזרח־הקרוב של מזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן. התאריך במכונת כתיבה, 29.11.1928 – מחוק, ובכתב־יד רשום: 7.12.1928. בראש העמוד, בכתב־יד בדיו אדומה, כתוב: "נוסח סופי עם התיקונים של הח' קואוסינן. לשלוח נוסח זה לועה"מ של מק"פ. העתק לשמור בארכיון. חתום תחת הערה זו: ויליאם, 7.12.28.

7.12.1928

חברים יקרים,

אנו מאשרים קבלת מכתבכם מיום 9 בספטמבר 1928, הכולל את החלטת הועה"מ של מק"פ ושני מכתביכם מיום 9 באוקטובר.

במכתבו אל הועה"מ של מק"פ מיום 8 ביוני, הודיע לכם הועה"פ של הקומינטרן על החלטת ועדת הביקורת הבינלאומית בשאלת האופוזיציה לשעבר במפלגתכם.

לאחר הוקעת השגיאות הפוליטיות של מצע האופוזיציה והפעילות הפלגנית של חברי האופוזיציה, הציע לכם הוועד־הפועל של הקומינטרן, בתיאום עם החלטת ועדת הביקורת הבינלאומית ובמטרה להבטיח חיסול מהיר ורדיקלי יותר, לדון מחדש בהחלטה להוציא את האופוזיציה מהמפלגה. הנחנו שנכון יותר יהיה שמק״פ תעביר מיד דיון נרחב בכל הארגונים המפלגתיים בשאלות הקשורות באופוזיציה, ובמהלך דיון זה תסביר בסבלנות לחברים מהאופוזיציה את שגיאותיהם, כדי שיגיעו להכרה בדבר אי־נכונות עמדותיהם הקודמות. (הנחנו) שיש להשתדל לשכנע מחדש כל חבר מהסס וחבר באופוזיציה, במיוחד מבין הפועלים, לעזור להם להבין את הקו הפוליטי הנכון ואת הצורך בשמירה קפדנית של המשמעת המפלגתית. בהתאם לכך הנחנו ששאלת האמצעים הארגוניים צריכה הייתה להתעורר רק אחרי העברת מסע הבהרה, וזה רק לגבי האלמנטים שאין להם תקנה והם זרים בעליל.

החלטת הועה״מ של מק״פ, שאותה קיבלנו, מוכיחה שהועה״מ לא הבין על בוריין את הוראות הועה״פ של הקומינטרן.

אין ספק שההחלטה שלנו איחרה קצת. עם זאת, צריך לציין שהמכתב של הועה״פ של הקומינטרן, שאושר ביום 8 ביוני, נשלח אליכם ביום 11 ביוני, והתעכב קצת בדרך בגלל העדר כתובות בטוחות. אליכם נשלח הנוסח הגרמני הרשמי של מכתב זה, בעוד שאתם מסתמכים בהחלטתכם על איזשהו העתק שנשלח אליכם על־ידי חברים בלתי־ידועים, בשפה היידית. אנו מבקשים שתודיעו לנו מי שלח לכם העתק זה, היות שאנו לא שלחנו לכם שום העתק בשפה היידית, ולכן איננו נושאים באחריות לסילוף הטקסט של מכתבנו. האחריות נופלת על אלה שהוליכו אתכם שולל באינפורמציה בלתי־נכונה על מכתבנו.

אתם כותבים על מונחים בלתי־מוצלחים, כגון ״האינטרסים המיוחדים של הפועלים היהודים״, שאפשר בקלות לפרשם ברוח ציונית־שמאלית (פועלי־ציון).״ אין במכתבנו ביטויים כאלה. בהחלטת הועה״פ של הקומינטרן מדובר על הצורך שמק״פ ״תקשור את האינטרסים היום־יומיים של מאבק הפועלים הערביים עם האינטרסים של המאבק היום־יומי של הפרולטריון היהודי, תוך מאבק בביטויי שוביניזם ערבי ויהודי ומשיכת הפועלים היהודים והערבים למאבק מאורגן משותף נגד האויב המעמדי.״ הנוסח המובא, להפך, מזהיר בפני הסכנה של סטיות ציוניות כאלה בפרקטיקה של מק״פ.

הדרישה היסודית של מכתבנו הייתה להעביר במפלגה מסע הבהרה הן בשאלות המועלות על־ידי האופוזיציה והן בשאלת המדיניות המעשית של המפלגה. הצעה זו מבוססת על דעת הועה״פ של הקומינטרן, שבאה לידי ביטוי במכתבנו, שעל־פיה ״הופעת אופוזיציה במק״פ היא במידה רבה השתקפות של אי־שביעות רצון של חלק מסוים מן הפועלים המהפכניים, חברי מק״פ, מהמדיניות המעשית הנוכחית של המפלגה, ושההופעות של האופוזיציה מלמדות שאין במפלגה הבנה ברורה ומדויקת דיה של הקו הנכון בשאלה זו.״ אתם מודיעים שהועה״מ ״ימלא אחר החלטת הועה״פ של הקומינטרן ושל ועדת הביקורת הבינלאומית ויארגן שורה של אסיפות עם חברי האופוזיציה שנשארו בארץ, שבהן

יימסר לאופוזיציונרים המכתב והחלטת הועה״פ של הקומינטרן ותינתן להם אפשרות לחזור למפלגה.״

אנו מתנגדים בהחלט ליחס פורמלי כזה להוראה שלנו, שכן כך היא נדונה מראש לכישלון. אנו חוזרים ומדגישים, שהאסיפות שעליהן דיברנו בהוראה שלנו צריכות להיות בעלות אופי של מסע נרחב, בכל ארגוני המפלגה, להבהרת כל השאלות המועלות על־ידי הועה״פ של הקומינטרן. המפלגה חייבת לעשות את כל שאפשר כדי להחזיר את החברים הטועים מן האופוזיציה לשורותיה, על־ידי כך שתבהיר להם בסבלנות ובאוזן קשבת את השגיאות שעשו, תוך דיון חברי של כלל חברי המפלגה בשאלות הפוליטיות. תנאי יסודי לבחינה מחדש של ההחלטה ביחס לאופוזיציונרים חייבת, כמובן, להיות כפי שהודגש על־ידי הועה״פ של הקומינטרן — הסכמת החברים עם עמדת הקומינטרן בשאלות המועלות על־ידי האופוזיציה, ושמירה בלתי־מותנית שלהם על המשמעת המפלגתית.

אנו מגנים, כמובן, בהחלטיות, את הצעד האנטי־מפלגתי שעשתה לאחרונה קבוצת אופוזיציונרים, שפנתה מעל ראשו של הועה״מ בממורנדום אל הועה״פ הערבי, בשם המדומה ״ועד הפועלים היהודים״.

אנו חוזרים ומדגישים את הצורך בעבודה נמרצת בקרב הפועלים הערבים. המפלגה עשתה בקשר לכך עבודה פוליטית מסוימת, בנהלה פעולה אנטי־אימפריאליסטית בתנאים משטרתיים קשים ביותר, המוחמרים עוד יותר על־ידי הרדיפות מצד הפשיסטים היהודים. אך אין לראות את התוצאות הכלליות שהמפלגה השיגה כמספקות לגמרי. הימצאותם של 30 פועלים ערבים בלבד במפלגה מראה, שהבסיס שלנו בקרב הפועלים הערבים עדיין לא די חזק.

המשפט האחרון הוא בסוגריים שנוספו בכתב־יד. המלים ״לא די חזק״ מחוקות ובמקומן כתוב בכתב־יד, ״חלש מאוד״. תיקונים של קואוסינן (?).

אנו מציעים לועה״מ להקדיש תשומת־לב רבה לתחום זה של הפעילות. שלחנו לכם גם, לפי בקשתכם, חבר שאתם יכולים לנצל עד תום לעבודה זו.

ביחס לכניעתה של הבורגנות המסחרית הערבית לאימפריאליזם הבריטי, נפתחות עכשיו בפני מק״פ אפשרויות נרחבות לרכוש לצדה המונים מקרב האוכלוסייה הילידה, אשר עד לאחרונה שימרה אשליות לגבי המדיניות האמיתית של הבורגנות הערבית.

בצד, ליד שורות אלה בכתב־יד: ״מאשר״.

עכשיו קל יותר מתמיד לגנות את ההתנהגות הבוגדנית של המנהיגים הנציונליסטיים, החוזרים לססמה הישנה של ״Non cooperation״.

התפקיד הבסיסי בתחום הפעילות בקרב הערבים נשאר זירוז ארגונו של הפרולטריון הערבי; עבודה עיקשת ושיטתית בכפר והקמת ארגון איכרים; ביקורת חסרת פשרות נגד הטקטיקות הבוגדניות של הועה״פ הערבי; הגברת התעמולה בקרב הפועלים היהודים; חשיפת ההרפתקה הציונית שפשטה את הרגל; פעילות

שיטתית בהסתדרות; מאבק נגד מנהיגיה השוביניים הרפורמיסטיים והפיכתה לארגון מעמדי אמיתי, המאחד פועלים יהודים וערבים; הקמת איגודים ערביים חדשים וחיזוק אלה הקיימים (ראה הוראות מפורטות בנדון במכתב הועה"פ של הקומינטרן מיום 8.6). אלה הם עכשיו תפקידיה העיקריים של מק"פ.

קיבלנו את הקול־קורא של מק"פ בנוגע להתקפת המשטרה הבריטית על יהודים, במה שקרוי "כותל הדמעות", ובנוגע לקמפניה הציונית ולקונטרה־קמפניה של האלמנטים הלאומיים הרפורמיסטיים הערביים שעוררה אותה התקפה. אנו סבורים שקול־קורא זה אינו משביע רצון כלל. הועה"פ של הקומינטרן העמיד במכתבו בפני מק"פ את תפקיד ההוקעה הכוללת של טבעה האמיתי של הציונות כמכשיר בידי האימפריאליזם הבריטי לשיעבוד המוני העמלים בפלסטינה. הקול־קורא שלכם לגינוי הציונות מנוסח באופן חלש ביותר. גם אפיון מדיניות האימפריאליזם הבריטי איננו מספיק. כשפונים אל הפועלים הערבים, אי־אפשר לומר ששלטונות הכיבוש הבריטיים "אינם יכולים להיות ידידיכם". אם במסמך מודגש תפקיד הממשלה האנגלית בליבוי הסכסוך הערבי־יהודי, הרי שעמדת מק"פ בסכסוך זה מוצגת באופן חלש ביותר. במיוחד לא נכונה היא ססמתכם: "יחי המאבק למשטר דמוקרטי." מובן מאליו שהמפלגה הקומוניסטית צריכה להשתמש במאורעות מסוג זה לשם גינוי מוחץ גם של תפקיד האימפריאליזם האנגלי וגם של תפקיד הציונים והלאומנים הערבים הבורגנים; המפלגה הקומוניסטית צריכה לנצל מאורעות כאלה כדי לעשות תעמולה לפרוגרמה שלה ולהעלות דרישות חלקיות הקשורות בססמאות הכלליות.

מכאן תוספת בכתב־יד: "בין דרישות חלקיות אלה אפשר וצריך להעלות דרישות לזכויות דמוקרטיות שונות לפועלים ולכל העמלים"

הססמאות הכלליות הן הרי: המאבק נגד האימפריאליזם, למען ממשלת פועלים־איכרים, למען החרמת האדמות

מכאן שוב תוספת בכתב־יד: "של האפנדים־הפיאודלים, של כל בעלי הקרקעות הגדולים ו... קבוצות הקולוניאליסטים היהודיים"

וכו', ולגמרי לא למען "משטר דמוקרטי". שגיאה זו שלכם חוזרת כנראה גם בקריאה שלכם בעניין המאורעות בעבר־הירדן, עד כמה שאפשר לשפוט ממכתבכם מיום 9.10 – גם שם מועלית ססמה בדבר "איחוד עבר־הירדן־פלסטינה־סוריה ברפובליקה דמוקרטית". לגבי ארצות אלה נכון הוא להדגיש את רעיון הפדרציה, אך בו־זמנית צריך להוסיף ססמה על רפובליקות עצמאיות של פועלים־איכרים, לקשור אותה עם תעמולה למען רעיון הסובייטים ולא לחזור במהות על הססמה הבורגנית של רפובליקה דמוקרטית.

בנוגע לשאלה שאתם מעלים בחלק השני של מכתבכם, מיום 9 באוקטובר, שלחנו לכם ביום 22 בנובמבר מכתב מיוחד. לא יכולנו להשיב לכם טלגרפית, היות שאין לנו כתובת טלגרפית.

בסיכום, אנו מפנים את תשומת־לבכם לכך שאין לסבול פניות לועה"פ של

הקומינטרן בטון שבו נכתבה ההחלטה שלכם מיום 9.11, בלכתכם שולל על־ידי טקסט בלתי־נכון שלא התקבל מהועה"פ של הקומינטרן, אלא מחברים בלתי־ידועים לנו. הזדרזתם להסיק מסקנה שהמכתב של הועה"פ של הקומינטרן "עלול לשמש נקודת־מוצא להקמת אופוזיציה חדשה (ימנית) במפלגה". אנו מקווים שלכם עצמכם ברורה הפזיזות שבמסקנות כאלה וכי בעתיד תימנעו לחלוטין (המילה האחרונה היא תוספת בכתב־יד) מטון כזה.

מחלקת המזרח־הקרוב של מזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן

1929–1933

אל מול הסכסוך הלאומי

ניצני הרדיקליזציה

מרד אוגוסט 1929 היה האירוע החשוב והמשמעותי ביותר בתקופה שבה יעסוק פרק זה. שלטון הדיכוי הבריטי, שסמך על מדיניות ה"הפרד ומשול" כמכשיר היעיל ביותר להפנות את ההתמרמרות הגוברת של האוכלוסייה אל עבר האיבה הלאומית בין יהודים לערבים, הופתע כשהנשק הופנה בעיקר כלפיו. הוא קיבל אמנם עזרה פעילה ביותר מן הממסד היהודי, אך נאלץ גם להריץ תגבורות של כוחות בריטיים ממצרים ומעבר־הירדן, כדי לדכא את המרד.

המרד של 1929 היה קטליזטור לתהליכים שהחלו להתפתח בשנות ה־20, הן בקרב האוכלוסייה הערבית הפלסטינית והן בקרב היישוב היהודי. בתוך הממסד הלאומי הערבי חלה הבחנה ברורה יותר בין עושי דבר השלטון הזר לבין אלה שניסו לרכוב על גל ההתנגדות העממית הגוברת, כדי להראות לבריטים שהם משענת אמינה יותר מהממסד הציוני. אך עיקר השינויים שחלו בקרב האוכלוסייה הערבית העידו על תהליך התארגנות של הכוחות הרדיקליים בכל התחומים כמעט. הקונגרס הראשון של הפועלים הערביים התכנס, הוקמו ארגוני נשים ונוער וסטודנטים, הוקמה מפלגה רדיקלית חדשה, "אִסְתִקלאל", התארגנה קבוצת חמדי חוסייני, אגף שמאלי רדיקלי אנטי־אימפריאליסטי עם גישה לא־לאומנית לגבי היישוב היהודי. חלה רדיקליזציה גם בקרב הפלאחים והבדווים, במאבקם נגד מדיניות המיסים של הממשל הבריטי ונישולם מהקרקע.

הזרם האינטרנציונליסטי היהודי־ערבי החל לראות ביישוב היהודי בפלסטינה מיעוט לאומי ולהתייחס לזכויותיו בהתאם. גם בתוך היישוב היהודי העמיקה ההבחנה המעמדית־פוליטית ביחס לטקטיקה של המאבק נגד הערבים והשירות לאימפריאליזם. החריף המאבק בין הזרם הסוציאל־דמוקרטי שבראשו עמד בן־גוריון לבין הזרם הרביזיוניסטי שבראשו ז'בוטינסקי.

הזרם האינטרנציונליסטי הועמד באחד המבחנים החמורים ביותר בעת המרד של 1929 ונאלץ להתמודד עם בעיות חדשות קשות ומורכבות שהופיעו אחרי דיכויו. התקופה הנידונה בפרק זה הייתה למעשה תקופה שבין מרד אחד שמוגר, ובין היערכות לקראת המרד הבא. "חובתו הראשונה והמרכזית (של מעמד הפועלים בפלסטינה) אחרי ההתנגדות המקסימלית לדיכוי המרד בשעה זו, היא... ההכנה לקראת המרד החדש, האמיתי, חסר הפוגרומים – המרד נגד האימפריאליזם האנגלי שיבוצע ע"י המוני הפלאחים והפועלים בארץ, המאורגנים לא על־ידי המופתי והמג'לס, אלא על־ידי הפרולטריון והמפלגה הקומוניסטית... ולשם כך צריך לעשות את הצעד הראשון: כריתת ברית אחווה מהפכנית בין הפועלים היהודים והערבים. אחווה! אחווה! אחווה פרולטרית. זהו הציווי הקטגורי הנובע מן המצב של המאורעות!" כך, בחוברת מיוחדת שכותרתה "מלחמת הדמים בארץ ומעמד הפועלים", סיכם הוועד המרכזי של המפלגה את הלקח העיקרי ממאורעות 1929, אחרי מיגור המרד. אכן, לא המרד של 1929 ולא המרידות שבאו אחריו, לא אורגנו ולא נוהלו על־ידי הזרם האינטרנציונליסטי ולכן לא היו "חסרי פוגרומים" ונטולי פרעות נגד יהודים או נגד ערבים. הכובש האימפריאליסטי המשיך לשמור על שלטונו בעזרת עידוד הלאומנות משני הצדדים ולראות בזרם האינטרנציונליסטי את האויב המסוכן ביותר לשלטון הזר.

הגברת ההתנגדות לשלטון הזר העמידה בפני הזרם האינטרנציונליסטי הערבי־יהודי שורה של בעיות מורכבות שחייבו הכרעות מדיניות ברורות מצד הזרם האינטרנציונליסטי: היחס לאופיו המשתנה של היישוב היהודי, שאלת הפוטנציאל המהפכני האנטי־בריטי שעליו היה צריך לבסס את המאבק, היחס למאבק מזוין לא רק בעתים של מרד או מהפכה, כי אם גם במאבקים נגד "כיבוש עבודה" ו"כיבוש קרקע" והיחס לתופעות של מלחמת גרילה שהחלו להתגלות אחרי דיכוי המרד; שאלת הצורך לחדור עמוק יותר לתוך ההמונים הערביים והדרכים לכך; ראיית ההרכב הלאומי (היהודי) של הנהגת המפלגה כמכשול עיקרי להשגת מטרה זו, שאלת היחס לתנועה האיגוד־מקצועית, נוכח ההתארגנות של האיגודים המקצועיים הערביים.

זוהי גם התקופה שבה גם בפלסטינה ובמזרח־התיכון החל תהליך יישום הקו הסקטנטי והדוגמטי של הקונגרסים ה־V וה־VI של הקומינטרן, הקונגרסים שהתקיימו אחרי מותו של לנין. נצחונו של קו זה הטביע את חותמו על החלטותיה של המפלגה ועל דרכה, החל מססמת ה"ערביזציה" והדרך הבלתי־דמוקרטית של יישומה, וכלה ביחס ל"אסתקלאל" ואפילו לקבוצתו של חמדי חוסייני. העקרונות המקודשים של הקו בדבר ה"הגמוניה של מעמד הפועלים" (קרי: הגמוניה של המפלגות הקומוניסטיות) ושל ה"מונוליטיות" במדינה הסובייטית ובקומינטרן, ההופך כל חולק על הקו לאויב, הועתקו גם הם לארץ. נסיונה של המפלגה הקומוניסטית ברוסיה, שהביא לנצחון מהפכת אוקטובר, בתוספת שיטות היישום של הסוציאליזם על־ידי קולקטיביזציה אלימה של הכפר והתיעוש המואץ, הולידו את "הדגם הסובייטי" של נורמות ושיטות פעילות, שאותם יש ליישם בכל מקום ובכל עת. ובכל־זאת, מבחינה אידיאולוגית נשארו עמדות הקומינטרן והמפלגה בארץ – גם בתקופה הנידונה – מבוססות על הבסיס האיתן של עקרון האינטרנציונליזם המעמדי, למרות סימני כרסום שליליים ומזיקים לכיוון האידיאולוגיה הלאומית.

פוגרום או מרד

אני בוחר לפתוח פרק זה בעדותו האישית של מי שהיה ממייסדי המפלגה בארץ ומנהיגה במשך שנים ארוכות, י' ברגר־ברזילאי, מתוך ספרו **הטרגדיה של המהפכה הסובייטית:**

"הייתה עת השכמת הבוקר של יום השישי, כ"ג באב תרפ"ט. הבית היה אחד מבתי הכפר הערבי בית־צפפה שבדרומה של ירושלים, הכביש – דרך המלך המוליכה מירושלים לחברון (דרך בית־לחם), הדלתות היו סגורות והתריסים מוגפים בשל סודיות הדיונים, המסמך (*שעמד לדיון*) היה טיוטה של כרוז שנועד להדפסה בבוקר ההוא בערבית ובעברית, במכבש הדפוס החשאי והפרימיטיבי שנמצא בבית ערבי גדול שעמד בדרך ליד כביש בית־לחם. בהתייעצות החשאית השתתפו חברי ההנהגה של מק"פ ועמם פועל הדפוס שהמתין לנוסח האחרון של הכרוז.

לא ארכו הוויכוחים על המסמך. הכרוז היה קצר ונמרץ. במילים מועטות ציינו מחבריו את המתיחות שהשתררה בין היישוב הערבי והיהודי בארץ. סיבתה: 'האימפריאליזם הבריטי'. הבריטים מעוניינים בהסתת הערבים נגד העובדים היהודים. האינטרסים של הערבים והיהודים

הם אינטרסים משותפים. הובעה הזדעזעות על נפילות הקורבנות בהתנגשויות בין יהודים לערבים. בחתימת הכרוז היה כתוב: 'די בדם־אחים! עובדים יהודים וערבים – התקוממו יחד נגד האימפריאליזם הבריטי!' ועל החתום: 'הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית.'

מסמך זה היה הכרוז האחרון שהועידו הקומוניסטים להפצה ערב מאורעות תרפ"ט (אוגוסט 1929). קדמו לו כמה כרוזים שבהם הובעו אזהרות וחששות דומים. הכרוז הודפס בתוך שעה קצרה. אך לא עברו שעות מעטות והמצב בירושלים ובארץ ישראל כולה השתנה מן הקצה אל הקצה. הקריאה לאחדות בין היהודים והערבים נחנקה בנחשול הדמים...

מסביב לשולחן ישבו אפוא באותו יום, כ"ג באב תרפ"ט, חברי המזכירות האחרים של מק"פ: משה (מאיר) קופרמן (כינויו המחתרתי היה "עמק"), נחום לשצ'ינסקי (כינויו המחתרתי "נדאב") ואנוכי (מנהיג המפלגה, וולף אברבוך, שכינוייו היו "אבוזיאם", "דניאל", "חיידר" – היה באותם ימים במוסקבה). כל האחריות להחלטות מק"פ ולמעשיה בזמן המאורעות רובצת עליהם...

ימים ספורים לפני אותה ישיבה... הגיע 'השליח המיוחד' של הקומינטרן לירושלים... שמו היה בוהומיל שְמֶראל...

לאחר אישור הכרוז אל העמלים הערביים והיהודיים, שקרא אליהם לחדול משנאתם ולהתאחד לשם מלחמה באימפריאליזם הבריטי, התפזרו חברי מזכירות מק"פ וכל איש פנה לעבודתו. לשצ'ינסקי לקח את שמראל למעונו, פועל הדפוס מיהר לקחת את טיוטת הכרוז כדי לתרגמה ולהדפיסה, קופרמן החליט ללכת העירה ולהתחקות על מצב העניינים, ואני נשארתי לבדי בבית־צפפה...

"בציפייה מתוחה עברו עוד כמה שעות. אחר הצהריים הגיע על אופניים חבר מיוזע ומאובק מן הצוות של לוקצ'ר, שהיה צריך לעקוב אחרי מהלך ההפגנה הערבית. הוא לא היה מוכר למשטרה, והיה קשור לכמה אנשים מחברי ה'הגנה' (מפיו שמענו כי אנשי ה'הגנה' עמדו הכן מאז הבוקר באותו יום שישי).

'כבר התחילו', פלט החבר מיד בכניסתו לחדר. עוד סיפר, כי ההמון שיצא מן המסגד לאחר התפילה השתלהב מכמה נאומים שהושמעו בדרך. בצאת המון משערי־יפו קרו ההתנפלויות הראשונות. המשטרה לא התערבה, והחבר סיפר כי הושמעו הקריאות: 'עליהום' ו'אל־דאולא מענא' ('עליהם', ו'הממשלה עמנו'). מרחוק שמע החבר גם כמה יריות אקדח, אך הוא מיהר לעלות על האופניים ולהסתלק: תפקידו היה לחוש הביתה ולהודיע על מה שראה.

עוד החבר מדבר, וחברי המזכירות החלו לבוא. גם הם שמעו כי החלו הפרעות – והצעתו של לשצ'ינסקי הייתה להוציא מיד עוד כרוז ולחלקו. העירותי שעדיין לא חולק הכרוז מן הבוקר, ולא עוד אלא שעצם גורלו של הדפוס אינו ידוע. 'אולי ברגע זה מתפרצים בשערי הבית שליד כביש בית־לחם.'

בקוצר רוח חיכינו לידיעות נוספות על מהלך הדברים בירושלים, ולשובו של חבר המזכירות קופרמן, שהלך העירה לאחר ישיבת הבוקר. התרגשותנו הייתה רבה, אף כי הדברים שהחלפנו היו דברי הלכה מופשטים דווקא. 'מי פילל שעניין כה מבוטל כמו הבוראק (כינוי לכותל המערבי בערבית) עלול להסעיר את הרוחות ולהביא לידי הפגנה המונית,' תהה לשצ'ינסקי והקשה. אמרתי כי לא התואנה היא החשובה אלא העובדה היסודית שכנראה מעוניינת

הממשלה המנדטורית בהתנגשות בין ההמון הערבי והיהודים – והיתר הוא תוצאת פעילותם של המופתי והמנגנון הדתי.

שמראל הקשיב לוויכוח ולא התערב בו. עצבנותו הייתה רבה, ופתאום שאל האם המקום שבו אנו יושבים אינו בחזקת סכנה... בעיצומו של הוויכוח התפרץ אל החדר מ. קופרמן. הוא היה חיוור כסיד ונשם בכבדות.

'אני הייתי שם. בעיני ראיתי... חתוכים בסכינים... שותתים דם... הביאו אותם במכוניות ישר ל'הדסה'... הרוגים... פצועים קשה...' לא הבינונו דבר, ורק מעט־מעט הצלחנו לפענח את דבריו. קופרמן היה בחוצות ירושלים, וכשפתחו ההמונים שיצאו מהמסגד בהתנפלויות, מיהר למקום המעשה. הוא סיפר שהיה גם עד למעשי ההתגוננות של ה'הגנה', אולם אי התערבותם של השוטרים המריצה את התוקפים. והנה נודע לו כי גם בחברון היו קורבנות, והוא היה בחצר בית־החולים 'הדסה' (סמוך למגרש הרוסים) בשעה שהביאו את החללים והפצועים מחברון.

לשצ'ינסקי תירגם בלחש את דבריו של קופרמן (שנאמרו באידיש) לשליח המיוחד של הקומינטרן. רגשי זוועה השתקפו בפניו של זה. הוא שאל לפרטים, אך קופרמן עדיין היה המום ונדהם: 'הרי אלו פרעות... פוגרום,' מלמל.

ברוח של דיכאון פתחנו את ישיבת המזכירות בהשתתפותו של ב. שמראל. לא הייתה אפשרות לניתוח יסודי, אף כי המצב היה ברור למדי. השליטה על האוכלוסייה הערבית הייתה בידי אנשי ה'מג'לס', והמופתי, המנהיג הדתי של המוסלמים, קרא את המאמינים ל'מלחמת קודש' נגד היהודים. התושבים היהודים התגוננו, והמצב החריף משעה לשעה. הוברר לנו כי לא די שאין בידינו להגיע בכרוזינו אל האוכלוסייה הערבית, אלא שאי אפשר אפילו לבוא במגע עם כמה צעירים ערבים שהיו קשורים אלינו. אלה לא היו חברי מפלגה, והשפעת מק"פ עליהם הצטמצמה לססמאות של ארגון משותף יהודי־ערבי ושל המאבק נגד האנגלים. בטוחים היינו שצעירים מעטים אלה לא השתתפו בפרעות ביהודים (דבר זה בדקנו אחר־כך), אך לא היה אפשר לעודד את הצעירים האלה לפעולה אנטי־אנגלית, שהרי עם תחילת המאורעות נותק כל מגע בין ירושלים החדשה והעתיקה.

בינתיים החמיר מצבנו בין שכנינו... קיבלנו ידיעה מהחברים היהודים בירושלים שהמצב בשכונות היהודיות, בייחוד בשכונות הגובלות עם בתי ערבים, הוא בחזקת סכנה. יחד עם זה הועברה אלינו שאלה שהתשובה עליה לא סבלה דיחוי: בשכונות מתארגנת הגנה עצמית בהשראת ה'הגנה'. האם חברי מק"פ ו'פרקציית הפועלים' צריכים להשתתף או לא? ועוד שאלה, עדינה יותר. היה לנו בירושלים מחסן נשק קטן (בסך הכל כמה אקדחים וקצת נשק 'קר'); האם להפעיל את הנשק בשעת צורך?

נאלצנו להפסיק את הישיבה קודם שהגענו לידי החלטה. אברהים (*בעל הבית*) הודיע כי הוא אחראי לשלומנו כל עוד לא רד הערב. בלילה, ספק אם יוכל לשמור עלינו, והשמש נטתה לערוב.

רעש של מכונית־משא השבית את דממת הכפר. המשאית עברה בדרך העפר המוליכה לתוך בית צפפה ונעצרה ליד ביתנו. בחורים אחדים, לבושים חולצות חאקי, קפצו מתוכה, ובראשם אחד שהכרנוהו – הוא היה מן הצוות של לוקצ'ר. היו אלה אנשי ה'הגנה' שעסקו בפינוי יהודים שנמצאו בשכונות לא יהודיות, בייחוד אלה שהיו צפויות להתנפלות

פורעים. הם לא ידעו מי הם המתגוררים בבית צפפה, אך כשנודע להם כי קבוצת יהודים נמצאת בכפר הערבי, חשו לעזרה. תוך דקות מעטות היה עלינו להכריע אם מסכימים אנו לפינוי, או לא.

ההכרעה לא הייתה קלה. אולם עוד אנו מסבירים לשמראל את המצב ואת מטרת בואה של המשאית, וכבר הכריע בדבר: 'אנו נוסעים כולנו.' ולא הספקנו להביע את ספקותינו – מצד הקונספירציה, מן הצד העקרוני וכו' – וכבר ראינו את שליח הקומינטרן יוצא מן החדר ומטפס על המכונית. בתוך רגעים מעטים עלינו גם אנו, והמשאית מיהרה לצאת מן הכפר הערבי ונסעה במלוא המהירות לעבר השכונות העבריות, סמוך לבית 'בצלאל'. שם כבר היה מוכן 'בית לשעת חירום', וברדת הלילה היו כל חברי המזכירות, לרבות שליח הקומינטרן, במקום מבטחים. בתוך כך הספיק החבר־המקשר (הרכוב על אופניים) לאסוף את הניירות והמסמכים החשובים והציל גם אותם.

עוד קודם שהחשיך היום שבו החלו 'מאורעות תרפ"ט', הספקנו להעביר הוראה אל חברינו בירושלים. 'מכיוון שיש סכנה של התפרעות ושחיטה – חובה היא על חברי מק"פ וה'פרקציה' להצטרף ל'הגנה' בשכונות הנמצאות בסכנה.' באותו לילה עמדו על המשמר בשכונות היהודיות גם חברי מק"פ. בשעה מאוחרת בערב הופיעו אחדים מחברי המפלגה אצל י. בן־צבי, שעמד בראש המתגוננים. נמסר לו שחברי מק"פ רוצים להשתתף בהגנת השכונות, וגם 'מחסן הנשק' הועמד לרשותו.

החלטות אלה היו כה טבעיות, כה מחויבות המצב שנוצר, עד שנתקבלו פה אחד, והעיקר: סמך ידו עליהן ללא היסוס שליח הקומינטרן שמראל. הוא אף בדק בקפדנות אם אומנם המקום החדש שהוקצה לו לדירה נמצא מחוץ לתחום הסכנה של התקפות פורעים.

בתוך כך חזר שמראל והסביר לנו את הסיבוכים הרבים הצפויים לנו, למפלגה הפלסטינית, ואף לקומינטרן כולו, אם יתגלה חלילה דבר ביקורו של שמראל בירושלים לעת כזאת: 'הלא האמת היא כי לא אתם, המפלגה הפלסטינית, ועל אחת כמה וכמה לא האינטרנציונל הקומוניסטי, אין לכם ולנו כל שייכות להתפרעויות שאירעו היום בירושלים – ויכולים אנו להעיד עלינו שמיים וארץ כי אין אנו אשמים אף בשפיכת טיפת דם אחת! אך אין ספק שהאימפריאליזם יחפש כמיטב יכולתו מין 'אליבי' למעשה הפשע שלו. ובטוח אני כי עצם ביקורי אצלכם יסולף וינופח, כי זוהי מציאה ממש שעליה תיפולנה סוכנויות־הידיעות הבריטיות, וגם ממשלת המנדט תשוש לעשות מטעמים מ'סוכן' הקומינטרן שנתפש בקלקלתו.' ההחלטה שנתקבלה לפי הצעתו של שמראל הייתה מוחלטת ומחייבת בתכלית: לאחוז בכל האמצעים שלא ייוודע לאיש דבר ביקורו של שליח הקומינטרן! הקונספירציה של מק"פ עמדה במבחן להפליא. עברו קרוב לארבעים שנה – והעובדות ההיסטוריות הקשורות למאורעות 1929 עודן שמורות בסוד, ולביקורו של שמראל לא ניתן עד כה פומבי אף ברמז.

אכן אז, בימים הסוערים של אב תרפ"ט, לא היה כל ביטחון שהמשטרה לא תגלה איכשהו את מקום מחבואו של שמראל. אמנם ידה של המשטרה הייתה על התחתונה בכל שנות חיפושיה אחרי סודות מק"פ, אך מתוך המערבולת של הימים ההם עלול היה לקרות דבר במפתיע, ואנו חברי המזכירות אנה היינו באים אז?

זאת ועוד: התועלת בביקורו של שמראל הייתה מוטלת בספק רב – וכשהעלה הוא עצמו את דבר הסתלקותו מן הארץ בהזדמנות הראשונה, נשמו כל חברי המזכירות לרווחה. מיד

הוזעקו אנשי המנגנון. נעשו הכנות קדחתניות להבטיח את העברתו של שליח הקומינטרן כדי שיוכל להפליג מיד בחזרה מאלכסנדריה.

את יומו האחרון בירושלים בילה שמראל בבית אחד החברים הנאמנים של מק"פ, שהיה ידוע בציבור כפקיד בלתי־מפלגתי. כשהגענו לביתו של חבר זה, מצאנו את שליח הקומינטרן שקוע בוויכוח עם החבר. תוצאות הוויכוח הזה נסתמנו בשעה שניסחנו את החלטת המזכירות לסיכום המאורעות, בנוכחותו של שמראל – והוא עצמו לא רק שהטעים את הזדהותו המלאה עם עמדת המזכירות (לרבות ההשתתפות בהגנת השכונות, הכרוז לשלום וכו'), אלא אף הוסיף תיקון אחד משלו: 'להדגיש את ההשפעה המזיקה והמהרסת של היסודות הקלריקליים בתנועה הלאומית הערבית ולציין במיוחד ששום הסכם וחזית משותפת לא ייתכנו עם המופתי ואנשיו.'"[47]

י. ברזילאי מתייחס בקטע לעיל לכמה שאלות חשובות ובעלות משמעות אידיאולוגית, כמו – למשל – שאלת ה"מרד או פוגרום", שאלת מסירתו של "מחסן הנשק הקטן" לידי ראש ה"הגנה" בירושלים, י' בן־צבי וקיום "אחדות לאומית" עם הנהגת ה"הגנה", או כמו למשל תיאור התנהגותו של נציג הקומינטרן, שמראל, באותו יום ועמדותיו לגבי המתרחש; ולבסוף – שאלת היחס למופתי של ירושלים, חג' אמין אל־חוסייני, ולגל ההסתה שנוצר בעקבות האשמות בדבר שיתוף פעולה בין המפלגה ובינו. אמת, ספרו של ברזילאי, שהיה כאמור, ממייסדי המפלגה ומנהיגה הבולט והמהימן במשך שנים ארוכות של מאבק קשה ומסובך בתנאי מחתרת קשים מאין כמותם, וסיכון אישי שרק אדם המאמין במטרות מאבקו יכול לעמוד בו, איננו מסמך היסטורי. הוא שייך לתחום הזכרונות. שני אלמנטים פוגעים במיומנות הזכרונות: עצם היכולת לזכור והתנאים החדשים בעת רישומם עם חלוף הזמן. עדותו של ברזילאי, שנכתבה ארבעים שנה לאחר זמן האמת, היא בחלקה עדות סובייקטיבית, אישית, שהושפעה מאירועים שהתרחשו מאוחר יותר ומן התנאים שבהם ניתנה. אין לי ספק שיחסו של ברזילאי כלפי שמראל והקומינטרן הושפע ממה שעלה בגורלו כאשר נעצר על־ידי מנגנוני החושך של סטלין וישב במחנות ההסגר מן המחצית השנייה של שנות ה־30 ועד מות סטלין.

הרי יותר מחמש שנים לאחר אותו יום – שאת תיאורו, דקה אחר דקה, מתאר ברזילאי בקטע מספרו המובא לעיל – הוא המשיך לעמוד בראש המפלגה, עד למינויו של מוסא לתפקיד מזכיר המפלגה, ב־1934. אחר־כך המשיך לשמש בתפקידים רשמיים והיה ראש מחלקת המזרח־הקרוב של הקומינטרן, במחיצתו של אותו שמראל, עד למעצרו ולהגלייתו. לא מצאתי במסמכי הקומינטרן, או במסמכי המפלגה, אף לא רמז לכך.

בשאלת ה"מרד או פוגרום", אין אמנם כמעט שום הבדל משמעותי בין העדות בספר לבין פרסומי המפלגה בעת אירועי כ"ג באב תרפ"ט ומיד לאחריהם. אולם בשאלת "מחסן הנשק הקטן" ויחס המפלגה ל"הגנה", גרסת ברזילאי בספר[48] שונה בתכלית וסותרת את עמדת

47 ברזילאי, י' (1966): **הטרגדיה של המהפכה הסובייטית**, הוצאת עם־עובד, עמ' 90...

48 הספר נכתב עשר שנים אחרי שיחותיו עם נציג המודיעין הישראלי בוורשה, תחת השם "חוזר בתשובה".

המפלגה כפי שהיא מתבטאת במסמך של הועה"מ מספטמבר 1929, ימים לא רבים אחרי אותו יום גורלי של אוגוסט. הקורא יבחין ודאי בעצמו בסתירות בין גרסת ספרו של ברזילאי ובין החוברת מטעם הועה"מ של מק"פ – "מאורעות הדמים בארץ ומעמד הפועלים" – שמצאתי בארכיון הקומינטרן. לא מצאתי אמנם הוכחה לכך שחוברת זו, המובאת בהמשך, נכתבה על־ידי ברזילאי עצמו, למרות התחביר וסגנון הכתיבה הדומים, אבל אין לי ספק שהחוברת לא הייתה יכולה להיכתב ללא השראתו המלאה.

גרסתו של הספר באשר לסוגיית המופתי הירושלמי, לעומת זאת, זהה לחלוטין בכל פרסומי המפלגה. "אנו בהנהגת המפלגה" – כותב י' ברזילאי בספרו, בתגובה לפרסומים על שיתוף פעולה עם המופתי – "היטבנו לדעת את האמת: שלא היה לחברי המפלגה שום חלק, לא במישרין ולא בעקיפין, במאורעות תרפ"ט; שבשום כרוז, בשום שיחה בעל־פה, לא היה משום הסתה לפרעות; שעצם שפיכות הדמים לא רק שהיתה מנוגדת לקו המפלגה, אלא שהיתה בה מכה ניצחת להתפתחות המפלגה ולהתפתחות החלום שעליו התבססה התודעה המפלגתית של רוב חברי המפלגה היהודים: החלום של אחדות וסולידרית מלאה של כל עמלי הארץ, יהודים וערבים כאחד."

מכאן, גם זעמו של י' ברזילאי בספרו, על "הרשימה השחורה": "אך המסע נגד הקומוניסטים־אנשי ה'פרקציה', כפי שנקראו אז, נמשך ביתר שאת. 'דבר' הדפיס מעין מסמך שהודלף מן השירותים החשאיים הבריטיים: 'רשימה שחורה', שבראשה עמד המופתי חאג' אמין אל־חוסייני, ונזכרו בה גם שמות עסקנים ערביים לאומניים שונים, כמו ג'מאל אל־חוסייני, עוני עבד־אל־האדי ועוד. וברשימה היו גם שמות מנהיגי מק"פ היהודיים, שמו של ד. אוורבוך, שמי שלי, שמו של ישעיה דרפל ואחרים. רשימה זו הוגשה כ'ראייה ניצחת' ל'שיתוף־הפעולה בין הפרקציה והמופתי'... 'מאורעות אב' היו לנו הפתעה גמורה: את הפרעות ארגנו אנשי ה'מג'ליס'* (בהסכמת כמה מפקידי הממשלה), ולא היה בהם שום חלק למפלגה או למי מחבריה או אוהדיה." כך מסכם ברזילאי בספרו, עשרות שנים לאחר זמן האמת.

החלטתי, בכל־זאת, לכלול כאן את עדותו של ברזילאי, משום שהיא היחידה שיש בידינו על שהתרחש באותו יום גורלי במוסד הגבוה ביותר של המפלגה. לא מצאתי שום עדות אחרת,לא של לישצ'ינסקי, ולא של קופרמן. נדאב פרסם, אמנם, "ביקורת עצמית" ב"רבולוציוני ווסטוק" ממאי 1933, שגם היא לא הצילה אותו מסופו המר, אך ללא התייחסות לישיבת מזכירות מק"פ הנזכרת.

אשר לשמראל – המסמך מה־4 באוקטובר 1929 להלן, מעיד רק על כך שמיד עם שובו מהארץ מסר דו"ח למחלקת המזרח של הועה"פ של הקומינטרן. הוא לא רק מסר דו"ח על המצב בארץ, אלא גם השתתף בוויכוח שהתפתח על הדו"ח שלו. אך אין שום עדות על תוכן הדו"ח שמסר ולא על דבריו בוויכות. האם העובדה שהוא נכלל בהרכב של ועדה בת ארבעה חברים, שעליה הוטל לנסח מכתב למק"פ על מאורעות 1929, מעידה על התיישרות עם עמדת הקומינטרן לגבי השאלה השנויה במחלוקת – פוגרום או מרד?

יחסם של ברה"מ והקומינטרן למתרחש בפלסטינה, היה כפוף להערכתם באשר לאסטרטגיה החדשה של המצב בעולם. תקופת ה"סטביליזציה הזמנית של הקפיטליזם"

* המועצה (המוסלמית העליונה) שבראשה עמד המופתי של ירושלים, האג' אמין אל־חוסייני.

הגיע לקיצה. החלה "התקופה השלישית", שבה אמור להחריף המאבק המעמדי בארצות הקפטליסטיות והמאבק הלאומי בקולוניות. על לוח השחמט העולמי, הם ראו מאבק בין הקפיטליזם לסוציאליזם, בין ברה"מ לבין הארצות הקפיטליסטיות המקיפות אותה מכל צד ומאיימות במלחמה חדשה. זכרון האינטרבנציה האנטי־סובייטית והתמיכה שזכתה בה מן האינטרנציונל הסוציאליסטי הרפורמיסטי, היה טרי עדיין. באיטליה עלה הפשיזם לשלטון. במצב חדש זה, הטקטיקה של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הקפיטליסטיות הייתה חייבת להחריף את המאבק נגד הפשיזם הצובר כוח, ונגד הסוציאל־דמוקרטיה הרפורמיסטית. הסוציאל־דמוקרטים הפכו ל"סוציאל־פשיסטים". בתנועות הלאומיות בארצות הקולוניאליות, בעלי ברית פוטנציאליים בעלי השפעה ואפילו בעלי השקפות נציונל־מהפכניות נידחו ומהקומוניסטים נדרש חד־משמעית לשאוף לעמוד בראש המאבק לשחרור לאומי.

לא גנדי בהודו ולא ה"וופד" במצרים, או הנציונל־רפורמיסטים בפלסטינה, ואפילו לא הנציונל־מהפכנים של חמדי חוסייני יהיו הכוח ההגמוני בכל התקוממות נגד השלטון הזר. הדגם הסובייטי של מהפכה סוציאליסטית – מהפכה דמוקרטית שהופכת למהפכה סוציאליסטית בהנהגת המפלגה הקומוניסטית – היה חייב להיות המודל היחיד לכל הארצות הקפטליסטיות. ובאשר לארצות הקולוניאליות, המאבק לשחרור לאומי היה חייב להיות מהפכה דמוקרטית אגררית שתתפתח בהנהגת המפלגות הקומוניסטיות למהפכה סוציאליסטית. מכאן גם הססמה בדבר "ברית רפובליקות של פועלים ואיכרים", שהפכה לימים למטרה עיקרית של הקומוניסטים בכל הארצות הערביות, כולל בפלסטינה (א"י).

זהו הבסיס, לטוב ולרע, של מדיניות הקומינטרן בתקופה הנידונה בפרק זה. זהו הבסיס למדיניותו ולמדיניות המק"פ, ואף לחילוקי הדעות המשמעותיים בהערכת אירועי אוגוסט.

המברק שנשלח ממוסקבה לנציג הקומינטרן ולמפלגה בארץ, נושא את התאריך 7.9.29 – רק שבועיים ימים אחרי אותו יום ו' גורלי, המתואר על־ידי מנהיג המפלגה ברזילאי. פרוטוקול הישיבה הראשונה שבה מסר שמראל דו"ח על שליחותו בפלסטינה, נושא את התאריך 4.10.29. לא מצאתי מענה בתעודות לשאלה מתי – או האם – שמראל או המפלגה קבלו את המברק, אך אין ספק שהמברק נשלח לפני חזרתו של שמראל לברה"מ, וכמובן – לפני עדותו על ההתרחשויות באותו יום שישי, וללא קשר איתה. אין במברק הקומינטרן התייחסות כלשהי לשאלת ה"פוגרום או מרד", אך יש בו ללא ספק כל היסודות של האסטרטגיה והטקטיקה החדשות של ברה"מ והקומינטרן ב"שלב השלישי": המרד הוא אנטי־אימפריאליסטי; יש להדגיש את אופיה הסוציאל־דמוקרטי של ממשלת מקדונלד; המרד צריך להיות "מהפכה אגררית", יש לנשל את השייח'ים והאפנדים מהנהגת המרד ולעמוד בראשו; להביא ל"תפיסת אדמות השייח'ים והקולוניאליסטים היהודים העשירים"; להעלות את ססמת האחדות הכלל־ערבית, כדי להקים "פדרציה פועלית־איכרית" באזור; המטרה – "ממשלה של פועלים ואיכרים בפלסטינה". כל זה, כמובן, בנוסף לעמדות העקרוניות הקבועות של הקומינטרן לגבי פלסטינה: מאבק נגד האימפריאליזם והסוכנת שלו – הציונות – ותוך אחדות של העמלים הערבים והיהודים, העוברות כחוט השני מיסוד הקומינטרן ועד לפיזורו. העובדה שמברק הקומינטרן איננו מתייחס למה שהתרחש בירושלים, חברון וצפת באותו יום גורלי, בוודאי אינה נובעת מחוסר ידיעה על שהתרחש. הידיעות שיצאו מירושלים

העסיקו את כל העולם. סוכנויות הידיעות הפיצו את "גרסת הפוגרום". גרסה זו תאמה את עמדת ה"הפרד ומשול" של האימפריאליזם הבריטי מחד גיסא, ואת תפישתם של בעלי האידאולוגיה הלאומית הערבית והיהודית כאחד – מאידך גיסא. העובדה שגם המק"פ הגדירה את האירועים בירושלים באותו יום כ"פוגרום", עוררה חילוקי דעות רציניים ביותר בקרב התנועה הקומוניסטית בעולם ובתוך המפלגות הקומוניסטיות עצמן. ההוראות שניתנו במברק מה־7 בספטמבר היו תקפות בכל מקרה, בין אם היה ובין אם לא היה פוגרום. הקומינטרן ראה בהתרחשויות בפלסטינה מרד אנטי־אימפריאליסטי, בהתאם להנחות היסוד של "השלב השלישי", ואפשר היה לעת־עתה להתעלם מעניין "הפוגרום" ולא לפסוק בנידון.

הנהגת המפלגה בארץ לא יכלה להתעלם מהמציאות בשטח, והמציאות הייתה של פוגרום פשוטו כמשמעו. מתוך הגישה האינטרנציונליסטית הטבועה בעצם קיומה, היא התייצבה להגנת המותקפים היהודים, כפי שעשתה כאשר המותקפים היו הערבים המנושלים שנושלו מקרקעותיהם או שגורשו מעבודתם בגלל זהותם הלאומית. גם לפני הפוגרום בירושלים, גם במהלכו וגם אחריו, כבכל התפרצות על בסיס לאומי, היא קראה לאחדות יהודית־ערבית כנגד האויב המשותף – האימפריאליזם הבריטי כובש הארץ. הרי גם דרכם של הקומוניסטים הערביים – כעדותו של ברזילאי – הייתה להימנע מהשתתפות בפעולות פוגרום נגד היהודים, דבר שהוכיח את עמדתם האינטרנציונליסטית, כאשר הועמדו במבחן. אכן, הגדרת האירועים של אותו יום גורלי כפוגרום, על־ידי הנהגת המפלגה, הייתה בהחלט נכונה ותאמה את המציאות בשטח. בתנאים אלה נכונה הייתה גם ההחלטה המתבקשת מאליה, להתייצב להגנת השכונות המותקפות על־ידי הפורעים. אבל מהי המשמעות שניתנה למושג "הגנה" במקרה הקונקרטי הנידון? גרסת ברזילאי, כפי שהיא מתבטאת בזכרונותיו המובאים לעיל, מדברת על כך ש"בשעה מאוחרת באותו ערב הופיעו אחדים מחברי המפלגה אצל י. בן־צבי, שעמד בראש המתגוננים. נמסר לו שחברי מק"פ רוצים להשתתף בהגנת השכונות, וגם 'מחסן הנשק' הועמד לרשותו." לעומת גרסה זאת, הכלולה בספרו, בחוברת המיוחדת שפרסם הועה"מ של מק"פ בספטמבר 1929, תחת הכותרת "מלחמת הדמים בארץ ומעמד הפועלים" כתוב במפורש: "בהעמידה את חבריה הכן להגנת שכונות הפועלים היהודיים נגד התקפת הפורעים – היא לא הסכימה בשום אופן לתוכן של 'אחדות לאומית' שאתה קשרו מנהיגי הפועלים השוביניים (פועלי־ציון בכלל) את המושג 'הגנה'. היא אף פעם לא נכנעה לפקודתם, לא עמדה לרשותם, אלא להפך, בהיותה בין הפועלים ודלת־העם ובמחותה במעשים נגד האופי שהפקידים הבריטיים וסוכניהם הטביעו על התנועה, בעומדם על צמצום הפעולה להגנת העובדים החפים מפשע בלבד, ובהתנגדם לכל פעולה של התקפה נגדית או מעשי נקמה." התייחסות לשאלת עמדתה של המפלגה לגבי השתתפות חבריה בהגנת השכונות היהודיות המותקפות בירושלים ומסירת מחסן הנשק לרשות י. בן־צבי, אנו מוצאים גם במכתב של מזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן אל הועה"מ של המק"פ מאוקטובר 1929, ובו נאמר בין היתר: "לשם אינפורמציה אנו שולחים לכם את פניית הועה"מ של פועלי־ציון אל הועה"פ של הקומינטרן... אם הדברים הכלולים בפניית "פועלי־ציון" בדבר קומוניסטים מסוימים שהשתתפו בארגונים הציוניים להגנה עצמית, נכונה – כי אז הועה"מ חייב לדון בשאלה על המשך חברותם של 'קומוניסטים' אלה במפלגה בכל החומרה. אנו מקווים שהאינפורמציה של פועלי ציון אינה אלא דיבה."

מה הייתה הסיבה להבדלים המשמעותיים בין מסמך רשמי זה של מק"פ, שפורסם ימים ספורים אחרי ה־23 באוגוסט, לבין הגרסה הנזכרת לעיל מספרו של ברזילאי? ההבדל בין מסמך ל"זכרונות"? או אולי שינוי עמדה של הכותב? במקרה הקונקרטי הזה, על־כל־פנים, המסמך ראוי ליותר אמון כמשקף את המצב בזמן אמת ואת עמדת המפלגה והתייחסותה למציאות בשטח.

המצב המורכב בפלסטינה באותם ימים עורר ויכוחים גם בתוך הנהגת הקומינטרן, והדעות היו חלוקות, כאמור, גם בתוך המפלגות הקומוניסטיות באירופה ובאמריקה. עדות לחילוקי דעות אלה אפשר למצוא במסמכי הקומינטרן עצמם. ב"הצעת התזיסים על השאלה הפלסטינית", שהוכנה, יש להניח, על־ידי ועדת הארבעה שכללה את שמראל ואברבוך, כדי להגישה למוסד הקובע – המזכירות המדינית של הועה"פ של הקומינטרן – ושאושרה ב־13.10.29 על־ידי מזכירות המזרח, כתוב: "למרות שהמאורעות בירושלים החלו בהתנגשויות דתיות־לאומיות על רקע פרובוקציות מצד האימפריאליסטים האנגלים, הציונים היהודיים והפיאודלים והכמורה הערביים, ברור כעת לגמרי שהסיבה הסוציאלית האמיתית אשר עשתה מאורעות אלה לאפשריים היא האי־שביעות רצון וההתמרמרות הסוציאליות הקיצוניות של המוני האיכרים (הפלאחים) ומגדלי הבקר הנודדים (הבדווים). זה מסביר את המצב שבו תנועה אשר פרצה בעקבות פרובוקציה של הפשיסטים היהודיים (ההפגנה ליד כותל הדמעות) והקריאה של המופתי לג'יהאד (שליחת יחידות מהכפרים הערביים לירושלים), תנועה שאותה רצתה ממשלת מקדונלד לנצל לשם משחק ציני לטובת האינטרסים של האימפריאליזם האנגלי, צמחה במהירות כזו – תוך מספר ימים – והפכה מעל לראשיהם של המארגנים הישירים שלה, באופן סטיכי, למאבק נגד האימפריאליזם."

"הצעת התזיסים" אפילו מציינת עדיין דברים חיוביים במק"פ, בהנהגתה ובחבריה: "בסיפוק נעלה ביותר צריך לציין שבקרב הפועלים הערביים והיהודיים היו בכל־זאת מקרים בודדים של ביטויים הרואיים של סולידריות פרולטרית... מק"פ התגלתה כארגון מלוכד של מהפכנים מסורי נפש. ברגעים קשים ביותר, תוך סיכון חייהם, השתדלו חברי המפלגה למלא בכבוד את חובתם המהפכנית. אין ספק שתכונותיה הטובות של המפלגה כוללות חינוך תיאורטי, מוכנות אידיאולוגית, נאמנות ומסירות נפש מהפכנית. למרות הרדיפות האכזריות ביותר, המעצרים מצד כלבי המשטרה של ממשלת 'הפועלים', היה לאל ידה של המפלגה לקיים את ארגונה."

אמרתי "מציינת עדיין", כי לא יעבור זמן רב, ואותם חברים בהנהגת המפלגה ורבים נוספים מחבריה, שיימצאו בשטחי ברה"מ, יוקעו כ"אויבים" ו"בוגדים" ויישאו את מר גורלם למרות פעילותם המהפכנית האינטרנציונליסטית. החלטות ומסמכים שהופיעו בהמשך, החמירו או הקלו בנקודה זו או אחרת, אך מסקנת הקומינטרן הייתה החלטית וחד־משמעית: מה שהתרחש בפלסטינה באוגוסט 1929, לא היה פוגרום, אלא מרד אנטי־אימפריאליסטי. בין אם המרד התחיל על בסיס לאומי, על־ידי אנשי ז'בוטינסקי, בהשראה אימפריאליסטית, או שבוע אחר־כך על־ידי המופתי, באותה השראה, היה זה מרד אנטי־אימפריאליסטי. עמדה נחרצת זו חייבה את כל הסקציות של הקומינטרן באירופה ובאמריקה. השורה האחרונה של עמדת הקומינטרן: עמדת המק"פ על "פוגרום" הייתה מוטעית. הסיבה לכך – ההרכב החד־לאומי היהודי של הנהגתה, והפתרון – ערביזציה.

המרד

המצב בשטח החל לסמן בבירור את תוצאות עשר השנים הראשונות של מדיניות השלטון המנדטורי הבריטי בארץ: בנייה מזורזת של תשתית כלכלית, ניצול אוצרות הטבע שניתנו לניצול בארץ דלת אוצרות זו (מפעלי ים המלח, חברת החשמל, נמלים), ניצול כוח העבודה הזול לפיתוח תעשייה קלה וחקלאות מונוקולטורית, ניצול מעמדה הגיאו־פוליטי של הארץ כצומת של האימפריה הבריטית (פיתות תחבורה יבשתית ונמלים, צינור נפט מוסול־חיפה). כל זה, כמובן, היה כפוף לאינטרסים האסטרטגיים והכלכליים של האימפריאליזם הבריטי ושמירת שלטונו בארץ, באמצעות מדיניות של "הפרד ומשול", תוך נאמנות עקבית ומתמדת להתחייבויות שנבעו מהצהרת בלפור.

השמחה ורגש ההקלה שהפגינו ערבים ויהודים ברחובות ירושלים עם כניסת צבאותיו של גנרל אלנבי לעיר, שאותם מתאר באופן כה חי ומשכנע תום שגב, בספרו "הכלניות", חלפו עד־מהרה ללא שוב. המאבק בין "המשחרר" הבריטי שהפך לכובש ולמדכא, לבין האוכלוסייה בארץ, החריף והלך בקרב הרוב הערבי שבה, אך גם בחלקים מן היישוב היהודי.

החריפו גם הסתירות המעמדיות הכלכליות. החמיר מצבם של הפועלים הערבים שהופלו לרעה לעומת היהודים בשוק העבודה הכללי, אבל גם של אלה בסקטור הכלכלי הערבי. ההשפעה המצטברת של מדיניות "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע" שהוביל הממסד הבן־גוריוני, הגבירה את התמרמרות הפועלים הערביים, הפועלים החקלאיים ובמיוחד הפלאחים והבדווים. החריף והעמיק גם ניצול הפועלים היהודים על־ידי הבורגנות היהודית המתפתחת.

הממסד הפיאודלי־בורגני והקלריקלי של התנועה הלאומית הערבית, שהיה מודע להתמרמרות הגוברת של המוני העם הערבי בארץ, נאלץ להופיע כלוחם על האינטרס הלאומי הערבי במאבק נגד הבריטים והציונים, אך למעשה ניהל מדיניות של תחרות בממסד הציוני על הנאות מחסדי האימפריאליזם הבריטי.

עשר שנות השלטון הבריטי בפלסטינה והמדיניות של הממסד הבן־גוריוני, שינו גם את אופיה של האוכלוסייה היהודית בארץ. היישום העקבי והנאמן של הצהרת בלפור, הביא להפרדה לאומית לא רק במישור השלטון הארצי והמוניציפלי, כי אם גם במה שהיה משמעותי הרבה יותר: במישור הכלכלי והפיננסי; נוצרה מערכת כלכלית יהודית נפרדת; תעשייתית, חקלאית, בנקאית. העמיקו גם הניגודים המעמדיים בתוך היישוב היהודי. צמחה בורגנות יהודית בארץ, גם בתעשייה וגם בחקלאות, והחלה שולפת את ציפורניה. המנוצלים שהבורגנות היהודית – ובמיוחד בעלי הפרדסים – העדיפו, היו אמנם הפועלים הערבים הזולים יותר, אך למען הרווח אפשר לנצל גם את הפועל היהודי. וכאשר ה"הסתדרות", שנקראה "הסתדרות הפועלים העבריים בא"י", הפריעה לניצולו של הפועל היהודי – הבורגנות נאבקה גם בה, אף על־פי ששתיהן שירתו באופן עקיב את מטרות הציונות, ואת האימפריאליזם.

ניגודים אלה הגיעו לנקודת רתיחה והתפוצצו עם הניצוץ הראשון. גם אם הניצוץ ניצת במישור הלאומי, הוא התפתח במישור המאבק הבסיסי – בין השלטון הזר לאוכלוסייה

המקומית. מאורעות הדמים שהחלו באוגוסט 1929 ונמשכו עד למיגורו של המרד על־ידי הצבא הבריטי, המתוגבר בכוחות שהובאו בבהלה ממצרים, העמידו במבחן את הזרם האינטרנציונליסטי היהודי־ערבי. התייצבותו של זרם זה לצד המרד הייתה טמונה בעצם מהותו. הקונצפציה האסטרטגית שלו מיום היווסדו הייתה "עצמאות הארץ". עצמאות הארץ עכשיו, ולא תמיכה בשלטון הזר, עד אשר יהיה רוב יהודי בארץ, בעזרת המדט הבריטי; שחרור הארץ מכיבוש בריטי כאשר הפוטנציאל המהפכני, שיכול להביא לכך הוא העם הערבי הפלסטיני, שהוא הרוב המכריע של אוכלוסיית הארץ, והגורמים האנטי־אימפריאליסטיים מקרב היישוב היהודי. הקונצפציה של עצמאות הארץ עכשיו, הכתיבה גם את מאמציו של הזרם האינטרנציונליסטי לתעל את האיבה הלאומית אל מול האימפריאליזם. יהודים וערבים ביחד נגד הכובש הזר, ולא ברית של הממסד היהודי עם האימפריאליזם, נגד העם הערבי הפלסטיני, או ברית הממסד הערבי עם האימפריאליזם, נגד האוכלוסייה היהודית. הזרם האינטרנציונליסטי היה מודע לכך שמשמעותו המעשית של יישום הרעיון בדבר עצמאות הארץ היא הקמתה של מדינה ערבית פלסטינית עצמאית; אך הוא היה משוכנע שהאינטרס העליון – גם של האוכלוסייה היהודית – הוא שחרור הארץ מהכובש הזר.

ההתייצבות העקרונית לצד המרד, הצדקתו, ההזדהות אתו והתמיכה בו, העלו בעיות קשות ומסובכות במישור המעשי והטקטי. טקטיקה הרי נקבעת לפי המצב בשטח, לפי יחסי הכוחות ברגע נתון. היא יכולה להיות סקטנטית כיתתית ודוגמטית כאשר היא מתעלמת מהמציאות, ויכולה להיות אופורטוניסטית כאשר היא מאבדת בדרך את העקרונות. ההכרעות הן תמיד קשות יותר בעת העשייה בשטח מאשר בדיונים העקרוניים בחדר הישיבות. עקרון ה"ביחד" של הזרם האינטרנציונליסטי, גם הוא תמיד קשה מעקרון ה"הפרדה" של הזרם הלאומי או הלאומני, ובעת מרד או מלחמה – לאין ערוך יותר מאשר בעת שקט ושלום. מהו התוכן המעשי של ה"ביחד" בעתים של התקוממות אנטי־אימפריאליסטית? האם סולידריות ותמיכה? האם השתתפות פיסית ישירה במרד? האם הקמת יחידות מזוינות של יהודים וערבים? או יחידות של יהודים לחוד וערבים לחוד, שיכו בנפרד באויב המשותף? האם יכול להיווצר מצב שבו שני חלקיו של הזרם האינטרנציונליסטי פועלים באופן דומה אך לא זהה? האם טקטיקה כזאת סותרת את עקרון ה"ביחד"? מהו הקו הטקטי הריאליסטי במצבים מסובכים כאלה, כשהרחוב גועש בשנאה לאומית? הרי ריאליזם איננו אלא איזון בין המטרות העקרוניות והמציאות, בין הרצוי לבין האפשרי והמצוי ברגע נתון. כשאנו עוסקים במציאות של 1929, אנו עדים לקיומו של זרם אינטרנציונליסטי די משמעותי באיכותו כאלטרנטיבה אידיאולוגית, אך גם לא מבוטל בכמותו בקרב היהודים. הוא הצליח בשלב ההוא למשוך לשורותיו מספר משמעותי־יחסית של חברים ערבים והספיק ליצור קשר ראשוני עם התנועה הלאומית הערבית, במיוחד עם החלק השמאלי שבה. אך במערך הכוחות הפועלים בשטח, היה זה כוח קטן יחסית, שפעל במחתרת עמוקה, נרדף עד חורמה על־ידי השלטון הזר, ונתון להסתה פרועה ולחרם מצד הממסדים, היהודי והערבי כאחד.

התייצבותה העקרונית של הנהגת המפלגה לצד המרד לא הייתה מוטלת בספק. ססמאותיה בראשית המאבק – לא לאיבה יהודית־ערבית, כן להתקוממות נגד האימפריאליזם הבריטי – לא היו ביטוי לפציפיזם זעיר־בורגני, כי אם ניסיון אמיץ להשפיע על כיוון המרד לאפיק הנכון האנטי־אימפריאליסטי. גם התנהגותם של הקומוניסטים היהודים והערבים

בשטח, הייתה מבוססת על התפישה האינטרנציונליסטית. הזרם האינטרנציונליסטי בפלסטינה עמד במבחן המציאות כאשר שני הזרמים הלאומיים, הטיפו ועסקו — האחד בפוגרום והשני בפעולות נקם — להנאתו של השליט האימפריאליסטי הזר.

בהערכת המהות והמשמעות ההיסטורית של ההתקוממות של 1929 כמרד נגד השלטון הבריטי, לא היה הבדל בין הקומינטרן ובין הנהגת המפלגה בארץ, למרות השוני בהערכת האירועים ביום פריצתה. הזכרנו כבר כי המסמך הראשון של הקומינטרן, אחרי פרוץ המרד, היה מברק שנשלח ממוסקבה לנציג הקומינטרן בארץ, ב־4.9.1929, כלומר — עוד לפני שמיעת דיווח כלשהו על עמדת המפלגה, או על עמדתו של שמראל, שהיה עדיין בדרכו למוסקבה.

עמדת הקומינטרן בקביעת הטקטיקה של המאבק והמטרות האסטרטגיות של המרד, נגזרה, אם־כן, לא על בסיס המצב בשטח, כי אם — כאמור — על בסיס הקו הכללי החדש של הקומינטרן, בדבר "השלב השלישי" בהתפתחותו של העולם הקפיטליסטי. הפרוגנוזה של "השלב השלישי" שנקבעה בוועידות האחרונות של הקומינטרן, מדברת על התמרדויות שצפויות בקולוניות, שאותן יש להפוך למהפכות אגרריות של פועלים ואיכרים, בהגמוניה פועלית — קרי קומוניסטית; להקים ממשלה של פועלים ואיכרים בפלסטינה ופדרציה של רפובליקות פועליות־איכריות באזור, לפי הדגם של הרפובליקות האסיאתיות שקמו בברה"מ." ההוראות הקונקרטיות האופרטיביות ניתנו לזרם האינטרנציונליסטי המהפכני בארץ, לא מתוך חוסר ידע על המצב בשטח, אלא למרות זאת. הקומינטרן ידע היטב את מצב העניינים בארץ, את יחסי הכוחות בשטח, את אפשרויותיה, של המפלגה, את כוחה ואופיה אך מה שקבע את החלטותיו, הייתה הקונצפציה ולא התנאים בשטח.

המפלגה קיבלה את הקונצפציה של הקומינטרן במלואה. היא אימצה את התיזה של החרפת המאבק נגד השלטון הקולוניאלי, את אופי המהפכה בארץ כמהפכה אגררית, את הגדרת מטרתה — הקמת ממשלת פועלים ואיכרים — וכן את ססמת "ברית הרפובליקות של פועלים ואיכרים בערביסטן." סיפור אחר, כמובן, היה ההיבט האופרטיבי ומידת ההשפעה של המפלגה בשטח. "נייר הדו"ח על תנועת הפרטיזנים בפלסטינה" מינואר 1930, ללא חתימה אמנם, מדבר על מאמצי המפלגה — ברוח מברק הקומינטרן — לעזור ל"קבוצות של פרטיזנים" בצפון ולחזקן, "דבר הדורש, כמובן, נתונים מסוימים מצדנו, החורגים מעבר ליכולת של מק"פ. לכן עד עכשיו היינו חייבים להגביל עצמנו רק לתחום התעמולה, לתמיכה ביחידות הפרטיזנים, לאיסוף כספים למענם וכדומה. יחד עם זה, המפלגה צריכה לגשת להקמת יחידות עצמאיות של פועלים ואיכרים חמושים, המסוגלים לנהל פעולות פרטיזנית. המפלגה נקטה רק צעדים ראשונים בכיוון זה... לפעילות בשני הכיוונים גם יחד זקוקה המפלגה לעזרה מידית מצד הקומינטרן."

המרד נגד השלטון הבריטי, שפרץ באוגוסט 1929 (ב־16 בו, בעקבות הפרובוקציה של כנופיות לאומניות ביתריסטיות, או ב־23, עם טבח יהודים חפים מפשע בירושלים העתיקה, בחברון ובצפת, על־ידי כנופיות מוסתות של לאומנים ערבים), דוכא על־ידי הצבא הבריטי הכובש, אך לא הובס ולא פסק. הוא הבהיל את השלטון הבריטי. מדיניות הזיגזג על־פי שיטת ה"הפרד ומשול" של השלטון הבריטי, הניבה שתי תוצאות יסודיות: היא העמיקה אמנם את השנאה הלאומית בין יהודים לערבים, אך גם החריפה את הרדיקליזם האנטי־בריטי בקרב

הערבים, כאשר הזיג היה לטובת היישוב היהודי, ובקרב היהודים – כאשר הזג היה לטובת הערבים. דיכוי המרד העמיק את הרדיקליזציה של החברה הערבית (הוקמה מפלגה רדיקלית, אסתקלאל – עצמאות, מיד אחרי הקמתה התקיים הקונגרס ה־1 של הפועלים הערבים, הוקמו ארגונים ערביים של סטודנטים, נוער, ונשים ועוד) והביא לחידוד היריבות בתוך המחנה הציוני, בין המחנה הבן־גוריוני לבין מחנה ז'בוטינסקי. בתוך הטירוף הזה של שנאה לאומית, המלובה על־ידי השליט, הזרם האינטרנציונליסטי היהודי־ערבי עמד במבחן הדמים: ההרכב היהודי־ערבי בשורותיו נשמר, האידיאולוגיה והפרקטיקה האינטרנציונליסטיות נשארו, אך המבחן היה קשה. הוא זיעזע את המפלגה מלמעלה עד למטה. הוויכוחים החריפים נסבו לא רק על עניין "פוגרום או מרד". חילוקי הדעות וההבדלים בין המפלגה לקומינטרן הוסיפו שמן למדורה, וכל זה היה רק ראשיתו של המשבר הפנימי העמוק.

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, מאת הועה"פ של הקומינטרן;
אושר במזכירות המדינית ב־25.3.29.

25.3.1929

סודי

חברים יקרים!
לאחר שמיעת דו"ח נציג הועה"מ של מק"פ ולאחר העיון במכתביכם, אנו חושבים להכרחי לעמוד על השאלות הבאות, הקשורות עם המצב בפלסטינה ועם עבודת מק"פ.

האופייני למצב הנוכחי בפלסטינה הוא המשך החרפתן של הסתירות בין האוכלוסייה העמלה של הארץ, ובראש ובראשונה האוכלוסייה הערבית, לבין האימפריאליזם הבריטי. המטרה הבסיסית במדיניותו הנוכחית של האימפריאליזם האנגלי בפלסטינה היא חיזוק עמדותיו האסטרטגיות בארץ זו, עמדות הדרושות להמשך שליטתו על המזרח הערבי וכן להכנת המלחמה האימפריאליסטית העתידה לבוא. בעת האחרונה אנו עדים גם לחדירה מואצת של הון אנגלי לפלסטינה: עניינם של בעלי־הון אנגלים במה שמכונה "זיכיון ים המלח" להפקת מלחי־אשלגן, השתלטות ההון האנגלי על מפעל החשמל בארץ, העבודות לשיפור נמל חיפה, בניית מוביל הנפט מוסול – חיפה ועוד. ההון האנגלי שואף (כל ההדגשות במקור) יותר ויותר להפוך את פלסטינה למושבה גלויה של האימפריה הבריטית. חדירה זו של ההון האנגלי מלווה בלחץ גובר על האוכלוסייה העמלה; בהכנסת חוקים בריטיים חדשים; החלה הפקעת אדמות אכזרית מידי איכרים ערביים, המחריפה את הפקעת האדמות שבוצעה קודם ע"י הציונים, גדל והולך המנגנון המשטרתי וכו'. המשבר הכלכלי הנמשך מחריף עוד יותר את הניגודים המעמדיים בארץ. האבטלה עולה, ההגירה לפלסטינה מצטמצמת באופן חד, ואילו ההגירה ממנה נמשכת, ותחת מהלומות המשבר הכלכלי מתמוטט והולך – כלכלית ופוליטית – הארגון הציוני. הארגונים הלאומניים הזעיר־בורגניים היהודים, הפוחדים מפני התנועה הגוברת של

המוני העמלים הערבים, הופכים יותר ויותר בגלוי לסוכנים ישירים של האימפריאליזם האנגלי בדיכוי האוכלוסייה הערבית.

בנסיבות אלו ניצבת בפני המפלגה הקומוניסטית של פלסטינה שורה של תפקידים אחראיים באופן יוצא מהכלל. תפקידה ההיסטורי של מק"פ הוא לארגן את המוני העמלים הערביים והיהודיים למאבק משותף באימפריאליזם האנגלי ובסוכניו הציוניים והפועלי־ציוניים. בינתיים אין השפעתה של מק"פ על הפועלים והאיכרים הערבים מספקת. העבודה שעשתה מק"פ לצירוף פרולטרים ערביים אחדים למפלגה, לארגון פועלים ערביים באגודים מקצועיים ולהוצאת עיתונות בערבית לאור, נתנה תוצאות־מה, אך הן רחוקות מלספק. מספר הפועלים הערביים בארץ כפול כמעט ממספר הפועלים היהודים, ועם זאת מתוך 60–70 אלף פועלים ערביים, מאוגדים באיגודים מקצועיים לא יותר מ־600 איש; מספר הקומוניסטים הערביים בשורות מק"פ הוא מזערי. עד כה טרם צורפו חברים ערביים למוסדות ההנהגה של מק"פ. במצב זה נשאר תפקידה העיקרי של מק"פ לעבוד באוריינטציה פוליטית נחרצת המכוונת אל הפועלים הערביים, לחזק את פעילותן הארגונית של המפלגה ושל ארגוני העזר שלה ("פרקציית הפועלים", מופ"ר ועוד), ולהגביר את העבודה ליצירת קאדרים של מנהיגי פועלים ערביים, תוך צירוף חברים ערביים רבים למוסדות בערים והעלאת משקלם הסגולי של הפועלים הערביים בתוך הפרולטריון הפלשתינאי. אלה מחייבים את המפלגה להעלות לראש פעילותה המעשית את ארגון הפועלים הערביים באגודים מקצועיים. במקומות בהם האיגודים המקצועיים, הנתונים להשפעת הרפורמיסטים היהודיים, אינם מקבלים לשורותיהם פועלים ערביים או בולמים את ארגונם, חייבת המפלגה הקומוניסטית להקים איגודים מקצועיים מעמדיים, שתשתיתם העיקרית תבוסס בעיקר בידי אלמנטים ערביים. רק על יסוד תנועה איגוד־מקצועית ערבית ואיחוד האיגודים המקצועיים הערביים עם התנועה האיגוד־מקצועית היהודית על בסיס מעמדי איתן, תוכל מק"פ לארגן את המאבק המשותף של העמלים הערביים והיהודיים נגד האימפריאליזם, להתקשר עם האיכרות הערבית לעוררה למאבק מהפכני ולהפוך בעצמה ממפלגה המורכבת מ־90% אלמנטים יהודיים, למפלגה המאחדת את הרוב הערבי של מעמד הפועלים בארץ ואת האיכרות הערבית עם הפרולטריון היהודי, למאבק משותף נגד האימפריאליזם, נגד הפיאודלים והרפורמיסטים הלאומיים הערביים, ונגד הבורגנות היהודית והסוכנים הציוניים והפועלי־ציוניים של האימפריאליזם האנגלי.

עם התוויה כללית זו של פעילותה הפוליטית והארגונית, חייבת המפלגה להתייחס בתשומת־לב מיוחדת לסיסמאות הפוליטיות שהיא מעלה. משימתה המרכזית של מק"פ צריכה להישאר המאבק נגד האימפריאליזם האנגלי והבורגנות היהודית. המפלגה יצאה, ובצדק מוחלט, לתמיכה בעצמאות המלאה של הארץ, נגד מדיניות הדיכוי שמנהל האימפריאליזם האנגלי, חשפה נכונה את תפקידם של משרתיו הציוניים ושל הרפורמיסטים הלאומיים הערבים, השואפים לפשרה עם האימפריאליזם האנגלי על יסוד הפרלמנט". על המפלגה לנצל את כל האפשרויות, בחירות מוניציפליות ומערכות אחרות, לשם גיוס ההמונים סביב סיסמאות המפלגה

הקומוניסטית, תוך ביקורת חריפה של כל ההגבלות הפיאודליות־למחצה והתחוקתיות האחרות, שהאימפריאליזם האנגלי דבק בהן לשם דיכוי המוני העמלים. עם זאת, חייבת מק״פ לנסח בתעמולתה באופן ברור את הרעיון שהמאבק לעצמאות הארץ יכול להיות אך ורק מאבק מהפכני־אגררי של מעמד הפועלים והאיכרות, בהגמוניה של מעמד הפועלים, שיחסל את הניצול הקולוניאלי והפיאודלי של הכפר. כתביעות חלקיות יכולה המפלגה, וחייבת, להעלות תביעות כמו: חופש לארגוני הפועלים והאיכרים, חופש ההתכנסות והשביתה, חופש העיתונות המעמדית המהפכנית ועוד. עם זאת, לא נכון יהיה למצות תביעות אלו בססמה הכללית בדבר ״מאבק למשטר דמוקרטי״, המועלה ע״י מק״פ. ססמה כזאת מסוגלת רק להוליד בלב הפועלים והאיכרים בפלסטינה אשליות אופורטוניסטיות בדבר האפשרות לכונן במושבה אנגלית זאת ״משטר דמוקרטי״, שלא יהיה אלא קומדיה נבזית של האימפריאליסטים והסוכנים הרפורמיסטיים שלהם לשם הונאת העמלים, לשם הסחת דעתם מהמשימה המרכזית — מיגור מהפכני של הדיכוי האימפריאליסטי והשלטון הקפיטליסטי. הרפורמיסטים היהודיים ״השמאליים״ (פועלי ציון) בפלסטינה, מעלים ססמה קומוניסטית־לכאורה, ״פלסטינה מועצתית״ ו״דיקטטורה של הפרולטריון״. ברי כי ססמאות אלה הן שימוש חסר בושה בססמאות קומוניסטיות, לשם תמיכה באימפריאליזם, כיוון שמאחורי דיקטטורה של הפרולטריון מבינים הפועלי־ציונים דיקטטורה של הקולוניזטורים היהודיים, של סוכנות האימפריאליזם האנגלי, על האיכרים הערביים. במצב זה המפלגה איננה יכולה להסתפק בססמת המאבק למשטר דמוקרטי, ולהניח בידי הקולוניזטורים הרפורמיסטיים היהודיים לנצל את רעיון הסובייטים (המועצות) שלנו, רעיון הנהנה מאהדת ההמונים המהפכניים.

פדרציה של רפובליקות (סובייטיות) ערביות של פועלים ואיכרים, זו חייבת להיות הססמה היסודית של הקומוניסטים במזרח הערבי. באשר לפלסטינה, יש להדגיש בתעמולה את ההתפתחות ההיסטורית ויחסי הכוחות הנוכחיים בין הכוחות האימפריאליסטיים, ולקשור את מאבק עמלי פלסטינה עם המאבק הכללי של עמלי המזרח הערבי נגד האימפריאליזם, הפיאודלים והבורגנות המקומית; הכרחי להעלות באורח החלטי את צירוף פלסטינה אל הרפובליקה (הסובייטית) הערבית של פועלים ואיכרים, כחלק אינטגרלי, שבו זכויות הרוב תהיינה נתונות לעמלים הערביים וזכויות המיעוט לעמלים היהודיים. צריך לקשור ססמה תעמולתית זו עם ססמאות פעולה: המאבק נגד האימפריאליזם, כינון חזית מהפכנית מאוחדת של עמלים ערבים ויהודים, ססמאות בדבר הפקעת אדמותיהם של פיאודלים אפנדים, של כל בעלי האדמות הגדולים ושל הקולוניסטים היהודים, תוך הבטחת האינטרסים של בעלי קרקע שאינם מנצלים עבודה זרה. המפלגה הקומוניסטית חייבת לנהל תעמולה נרחבת לטובת רעיון המועצות, ובה בעת לא להעמיד, כמובן, בנסיבות הקיימות, הקמת מועצות כססמה מעשית.

מק״פ צריכה להמשיך במרץ מרבי את המאבק נגד הסוציאל־דמוקרטיה הפלשתינית ״אחדות העבודה״, המגנה על האינטרסים של הבורגנות היהודית והמצדדת בשלטון אנגלי בלתי־מוגבל, אפילו ללא תפאורות דמוקרטיות כלשהן.

המפלגה צריכה להיאבק, כמובן, בחריפות מרבית, נגד הדמגוגיה של הפועלי־ציונים השמאליים אשר בססמתם "או האימפריאליזם האנגלי או כינון דיקטטורה של הפרולטריון" מחבלים במאבק היומיומי של המוני העמלים נגד האימפריאליזם, ומסווים בפראזות קומוניסטיות את השאיפות הקולוניזטוריות של סוכניו הציוניים.

הפקעת אדמותיהם של האיכרים הערביים, אשר התגברה מחדש, מגדילה את התסיסה בכפרים הערביים. מק"פ שמה לב, בצורה נכונה בהחלט, לצורך להגביר ברגע נתון זה את פעילותה בכפר הערבי. באורח נכון ביותר העלתה המפלגה את רעיון כינוסה של ועידת האיכרות הערבית, יחד עם תביעותיה בעניין האדמה. אנו ממליצים בפני המפלגה, במסגרת התעמולה לכינוס ועידת האיכרות הערבית, להציע הקמת ועדי איכרים בכפרים הערביים לשם בחירת צירים ולסייע בכך; על ועדים אלה להוסיף ולהתקיים גם אחרי הבחירות, כצורה ראשונית של התארגנות האיכרים. בו בזמן אנו ממליצים בפני המפלגה לעבד הוראת־דוגמה לצירי ועידת האיכרים, שיכללו את כל תביעות האיכרים המעשיות השוטפות, הקשורות עם תפקידי המאבק נגד בעלי האחוזות והאימפריאליזם. הוראה זו אל לה להיות חד גונית או מחייבת את כל הכפרים; יש לכלול בה תביעות מיוחדות של כפר זה או אזור אחר, ולא לעמוד על כך שהאיכרים יקבלו תכף ומייד את התביעות שאנו מציעים להם. יש להניח להם להשתכנע, על יסוד ניסיון המאבק, בנכונות התביעות ובדרכי הפעולה של הקומוניסטים.

בתחום הארגוני תפקידה של מק"פ הוא לפעול לחדירה מוגברת למפעלים ולהקמת תאים בבתי־חרושת, בייחוד תאי ייצור, שיקיפו את הפועלים הערביים. לנוכח הרדיפות השיטתיות מצד השלטונות האנגליים נגד המפלגה, הגוברות והולכות, חייבת מק"פ לשים לב לשיטות המחתרתיות של פעילותה. כיוון שכל תאי המפלגה עובדים למעשה במחתרת, אנו מציעים לועה"מ של מק"פ לוותר על חלוקת התא לשני חלקים — הלגלי, הכולל את החברים הידועים כבר למשטרה כקומוניסטים, וה"מחתרתי", הכולל את הקומוניסטים הפחות ידועים. יש לייחד תשומת־לב למחתרתיות נרחבת של הפעילות הפנימית של התאים (והסתתרות) מעיני המשטרה (דבר, שלא צריך, כמובן, להוביל את התא להינתקות מהמוני הפועלים), יש לבצע את פעילות החברים הידועים פחות למשטרה במחתרתיות נרחבת, תוך ניצול החברים שכבר ידועים למשטרה להופעות פתוחות פומביות, והימנעות ממגע גלוי בין החברים שנחשפו לבין אלה שטרם נחשפו.

לשאלת יחסי הגומלין בין מק"פ לבין המפלגות הקומוניסטיות של הארצות השכנות, אנו חושבים להכרחי להדגיש, שמק"פ, כמפלגה בשלה יותר ובעלת ניסיון רב יותר, חייבת להגיש עזרת אחים ותמיכה למפלגות הקומוניסטיות של מצרים וסוריה. תמיכה זו צריכה להתממש, למשל, בדרך של שיגור חומר וספרות בשפה הערבית למפלגות אלו. כיוון שאנו רואים את המפלגות הקומוניסטיות של מצרים וסוריה כסקציות בעלות זכויות מלאות של הקומינטרן, הקשורות קשר בלתי־אמצעי עם הוועד־הפועל של הקומינטרן, אין הוועד־הפועל של הקומינטרן מסכים עם דעת מק"פ על הקמה מיידית של מרכז משותף של המפלגות הקומוניסטיות בארצות

הערביות. בעתיד הקרוב ביותר נעבד צורות מעשיות לתיאום הדוק יותר ולהכנת המשך האיחוד של הפעילות הקומוניסטית במזרח הערבי. יחד עם זאת יש להדגיש, שדעתם של אי אלה חברים במק״פ, שהמפלגות הקומוניסטיות של סוריה ומצרים אינן צריכות להכריז עכשיו (מסיבות של קונספירציה או אחרות) על קיומן כמפלגות, היא מוטעית לחלוטין. תפקידו של הועה״מ של מק״פ הוא להיאבק נגד השקפות מעין אלו ולהגן על הצורך שהמפלגות הקומוניסטיות של סוריה ומצרים יופיעו תמיד בפני ההמונים כמפלגות וינהלו את פעילותן התעמולתית וההסברתית בשם המפלגה הקומוניסטית.

בשאלת תפקידם של הקומוניסטים בתנועה הלאומית המהפכנית במזרח הערבי, נשלח לכם בעתיד הקרוב ביותר את ההוראות המתאימות.

אנו מבקשים מכם לשמור על הקשר הסדיר שעוצב בין הועה״מ של מק״פ לבין מזכירות המזרח של הועה״פ של האינטרנציונל הקומוניסטי ולשלוח לנו בקביעות דוחות וחומר.

ברכת הועה״פ של הקומינטרן לרגל הוצאת הגיליון ה־25 של הביטאון המרכזי הבלתי־לגלי של הועה״מ של מק״פ, ״פורוייס״.

20.8.1929

הועה״פ של הקומינטרן שולח לוועד המרכזי של מק״פ, למערכת העיתון ״פורוייס״, לעובדיו ולקוראיו, ברכות קומוניסטיות ומברך אותם בחמימות לרגל הופעת הגיליון הבלתי־לגלי ה־25 של הביטאון המרכזי של המפלגה — ״פורוייס״.

מק״פ נאלצת לפעול בארץ שבה שולט בכוח האימפריאליזם האנגלי, הנשען לא רק על אוניות המלחמה וחילות היבשה שלו, אלא גם על המשרתים הנאמנים שלו — הציונים היהודים והפיאודלים הקומפרדורים הערבים.

על־אף האווירה המיוחדת והספציפית הקשה, הרוויה לאומנות שלוחת־רסן, חייתיות־טורפנית ושוביניזם צר־אופק; על־אף הטרור, היה לאל ידה של מק״פ לארגן ולהתקין מנגנון דפוס הפועל בצורה נכונה וסדירה, שבעזרתו מתחנכים ההמונים הפרולטריים, העמלים הרחבים, ברוח הסולידריות המהפכנית הפרולטרית האינטרנציונליסטית. במאבק נגד האידיאולוגיה הציונית — הצבועה בצבעים בורגניים וזעיר־בורגניים שונים, במאבק נגד ההסתדרות הצהובה, נגד פועלי־ציון ה״ימניים״ וה״שמאליים״, נגד הריאקציה הפיאודלית־קלריקלית הערבית, ״פורוייס״ עושה מלאכה אידיאולוגית גדולה.

התפקיד היסודי והמרכזי של ״פורוייס״ צריך להיות, גם בעתיד, מאבק נגד המוגבלות הלוקלית־לאומית, הנפוצה בקרב הפרולטריון הפלשתינאי. צרות־אופקים זו היא לא רק סיבה ויסוד להשפעת הקבוצות הרפורמיסטיות בפלשתינה, היא משמשת יסוד גם לסוטים הימניים במפלגה הקומוניסטית הפלסטינית עצמה.

״פורוייס״ חייב לנהל באופן שיטתי פעילות הסברה בלתי פוסקת, כדי להבהיר

להמוני הפועלים היהודים שלא די להיות אידיאולוגית קומוניסט־אינטרנציונליסט עקבי, שנחוץ גם להיות מסוגל לכבוש את אמונו של הפרולטריון הילידי במאבקו המעמדי היום־יומי, בפרקטיקה הפוליטית המהפכנית. עבודה זו הופכת לחשובה עוד יותר בגלל הפעילות הפרובוקטיבית של הבורגנות הציונית והערבית, המלבה את הסכסוך הלאומי, בגלל המדיניות הסוציאל־שובינית של הרפורמיסטים היהודים, בגלל הפעילות הלאומית־שוביניסטית של אלה הקרויים נציונליסטים ערבים שמאליים (פאן־איסלמיזם), ובגלל השימוש הבזוי בססמאות קומוניסטיות ע״י אלה הקרויים ״פועלי־ציון שמאל״, המביא לדיסקרדיטציה של רעיון האינטרנציונליזם המהפכני בעיני הפועלים.

״פורוייס״ חייב להסביר לפועלים המהפכנים היהודים, בסבלנות ובהתמדה, את מהות חסרונה היסודי וחולשתה העיקרית של מק״פ: חדירתה הבלתי־מספקת לשכבות הרחבות של הפועלים והפלאחים הערביים המקוריים.

התפקיד ההיסטורי העיקרי של אוונגרד הפועל היהודי בפלשתינה הוא לכבוש את אמון הפועלים הערביים במק״פ וכך לזרז את הפיכת מק״פ לארגון המוני רחב של הפרולטריון המקומי.

במאבקו למען אינטרנציונליזם מהפכני, אל לו ל״פורוייס״ לשכוח את סכנת הסטייה השמאלנית, המתמצית בהתעלמות מהעבודה בקרב הפועלים היהודים, אי־הערכת תפקידם ההיסטורי בהקמתה של תנועת פועלים המונית והיותה סקציה טריטוריאלית בעלת כושר קרבי של האינטרנציונל הקומוניסטי בפלשתינה.

הרימו מעלה־מעלה את דגל לנין, דגל הקומינטרן!!

בברכה קומוניסטית!

מוסקבה, 20 באוגוסט, 1929 הוועד־הפועל של הקומינטרן

מכתב המדווח על המליאה המורחבת של הועה״מ מה־27, 28 באוגוסט 1929 ועל ישיבת הועה״מ של המק״פ מה־30 באוגוסט 1929.
המכתב חתום על־ידי איבן (נציג הקומינטרן בארץ).

1.9.1929

על סדר היום עמדו 1. הערכת המאורעות והמאבק נגד הסטייה הימנית; 2. ערביזציה. בגלל הכישלון בח.[49] השתתפו רק 18 חברים, בלי הימניים הקיצוניים, שאותם הזמנו כדי לשמוע אותם במליאה עצמה. לסעיף הראשון רק אחד התנגד ואילו הסעיף השני נתקבל פה אחד. בישיבתו מה־30 באוגוסט קיבל הועה״מ מספר החלטות קונקרטיות, ליישום החלטות המליאה. הימין והפייסנים הוצאו מכל המוסדות, צורפו חברים צעירים יותר ומנוסים פחות. במאבק לביצוע ההחלטות בארגונים המקומיים

49 מדובר במעצרים של חברי ההנהגה בחיפה, כתוצאה מהלשנה. בחיפה הייתה תמיכה חזקה ביותר להגדרות מאורעות אוגוסט כ״פוגרום״ ובין התומכים היה גם טרפר מה״תזמורת האדומה״.

נדרוש כניעה מלאה של הימנים והפייסנים. שינינו גם את הרכב מזכירות הפרקציה והקומסומול.

איבן.

כרוז מטעם הועה"מ של מק"פ (הטקסט הוא תרגום מהנוסח הרוסי של הקומיטרן).

1.9.1929

מאות פועלים ואיכרים יהודים וערבים נרצחו. למה? זה רק מחזק את שלטון האנגלים, הבורגנות הציונית והמנצלים הערביים והאפנדים. מי המרוויח ומי המפסיד מכל זה? המפסידים הם רק הפועלים באוכלוסייה העניה היהודית — הערבית. המרוויחים הם האנגלים, העשירים היהודים, הציונים והבורגנות הערבית, ראשי המג'לס אל־איסלאמי, חג' אמין אל־חוסייני, חג' פחה שיבי ומוסא קזים פחה.

מה קרה? המונים דתיים מוסלמים נוצלו ע"י הממשלה האימפריאליסטית, בעזרת העשירים הערביים, ידידי האימפריאליזם, ובעזרת השייח'ים והאפנדים, לביצוע שחיטה ורצח אחים, רצח ללא סיבה כלשהי. כל זה נעשה כדי להסית את תשומת־הלב מהאויב האמיתי — האימפריאליסטים השליטים ומנהיגים ציוניים, הגוררים את העמלים היהודים לתוך מרכבת האימפריאליזם, החוסמים את דרכם של הפועלים היהודים אל הפועלים הערביים והפלאחים.

אחים פועלים, יהודים וערבים! ברית משולשת זו — האימפריאליסטים הבריטיים, הבורגנות הציונית והערבית — אחראית לדם שנשפך.

מברק שנשלח על־ידי הועה"פ של הקומינטרן אל נציגו בפלסטינה, מסווג "סודי ביותר". חותמת "נכנס" מס. 4753.

7.9.1929

אל נציגינו. שימו במרכז תשומת־הלב את המאבק נגד הממשלה האימפריאליסטית של מק־דונלד נקודה. התפקיד היסודי להעלות את התנועה על פסי המהפכה האגררית נקודה נקטו צעדים לנשל את ההנהגה מידי השייח'ים האפנדים נקודה הועה"מ והארגונים המקומיים חייבים ליצור קשר הדוק עם מנהיגי יחידות המרד נקודה ארגנו ועדי איכרים וועדים מהפכניים מקומיים לניהול ע"י התנועה הפרטיזנית פסיק תפיסת אדמות האפנדים פסיק הקולוניאליסטים היהודים העשירים נקודה. העלו את הססמה למען החרמה אקטיבית של הוועדה הפרלמנטרית של שאו נקודה מאבק נגד הציונות כסוכנת האימפריאליזם נקודה להדגיש את ססמת האחדות הכלל־ערבית פסיק תוך היצמדות לכיוון של פדרציה פועלית־איכרית נקודה ממשלה פועלית־איכרית של פלסטינה נקודה אחדות העמלים הערבים והיהודים נקודה.

חוברת מיוחדת של הועה"מ של מק"פ, לסיכום אירועי אוגוסט 1929, בשפה העברית. בעמוד הראשון של המסמך, שמצאתי בארכיון הקומינטרן, כתוב בכתב־יד ברוסית: המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, "מאורעות הדמים בארץ ומעמד הפועלים." חותמת אחת של "המכון למחקר מדעי, מק"פ", נושאת את התאריך 21 במרץ 1930. בראש העמוד יש חותמת נוספת, נפרדת: "סודי".

ספטמבר 1929[50]

פועלי כל הארצות התאחדו
מלחמת הדמים בארץ ומעמד הפועלים

הוצאה מיוחדת של הוועד המרכזי של המפלגה
הקומוניסטית הפלסטינאית
(סניף של האינטרנציונל הקומוניסטי)
ספטמבר 1929

א. האמת על המאורעות

התוהו ובוהו שהשתלט בארץ לרגל מאורעות הדמים — מקשה את בירור השאלה היסודית העומדת: מה קרה בארץ? ההודעות של העיתונות והביולוטינים הרשמיים של הממשלה לא רק שאינם מקלים על הבירור אלא מכבידים אותו. הידיעות של העיתונות העברית יש להן מגמה ציבורית ברורה, ומטרתן היא לאסוף רכוש פוליטי לציונות ולפועלי־ציונות מדם היהודים השפוך; העיתונים הערבים למיניהם מגזימים, מפריזים, מפריחים בדיות והזיות — ובאשר להודעות הממשלה — הרי הן (עד כמה שהדבר נוגע ל"סיפור המעשה") ריקות וכוזבות. מטרת הידיעות האלה איננה למצוא את האמת, אלא לנפח, לסרס ולזייף אותה בכדי לרמות את ציבור העמלים בארץ ולרכוש את "דעת־הקהל" בחוץ־לארץ.

הפרולטריון — בפלשתינה, בארצות הערביות ובכל העולם — איננו מעוניין בסירוס וזיוף העובדות, איננו מעוניין בהצדקת איזה שוביניות לאומית או קנאות דתית. הוא זקוק לתיאור נכון של המאורעות — כמו שהיו — ובניתוחם מנקודת הראות הפרולטרית מעמדית, בהערכתם מעמדת המלחמה המהפכנית באימפריאליזם. אם לשם זה נחוץ להדגיש חלק מהמאורעות שהעיתונות האימפריאליסטית והבורגנית חושבת "לטפל", לפרסם עובדות שהיא מעוניינת בהעלמתן, להכחיש שקרים ועלילות שהיא מפיצה — הרי זה נחוץ כדי להמציא את החומר העובדתי הנחוץ לניתוח המרקסיסטי של המאורעות, שבלעדיו אין הפועל יכול להבין את המעשה כלל או ישגה בהערכתו.

טעות חמורה תהיה אם נחשב את התחלת המאורעות מה־23.8 או מכמה ימים או שבועות קודם לכך — למשל מהזמן ששליחי המופתי יצאו בדחיפות כדי להזעיק את

50 אנו מביאים את המסמך במלואו למרות השיבושים הרבים במקור הנובעים מהטיב הירוד של מכונת הכתיבה שבה הוא כתוב ואיכות הסטנסיל שבו הודפס.

הפלאחים העירה או בהפגנת הכותל הרביזיוניסטית. שורשי המאורעות הם יותר עמוקים ורחבים. יש לחפשם בראש ובראשונה בתסיסה האגררית (כל ההדגשות במקור) הניכרת בארץ מימי המלחמה העולמית, החרבת המשק הכפרי־הפלאחי ע״י הציונים בעזרת בעלי האחוזות הערבים, העוני והדלדול הנורא של השבטים הבדואים והבדואים למחצה, הנדחקים ע״י הציונים בעזרת בעלי האדמות הקפיטליסטים — וכל זה כשבצד המחסור והדלות וע״ח משק הפלאח העני יש התפתחות של מושבות ונקודות (ציוניות) יותר עשירות, הקמת מפעלים קונצסיוניים והרחבת משק המטעים של אפנדים עשירים — זהו היסוד הכלכלי של ההתפרצות העממית ביום 23 לאוגוסט. ואם נזכור כי הפוליטיקה האימפריאליסטית לא נגעה במשך כל שלטונה אף לרגע במכונה הפאודלית־רדיקלית, שהיא הארגון הפרימיטיבי היחידי המטיל את מרותו על האוכלוסין הכפריים ההולכים ומידלדלים, וכי לא עלה בידי שום כוח אחר לחדור אל הפלאחים בכפר ו״הקבילות״ הבדואיות בערבות — הרי לפנינו ההנחות הפוליטיות הכי חשובות של המאורעות. יחד עם זה הלך וגדל הלחץ האקונומי והפוליטי על ההמונים העמלים העירוניים, הורדת בעלי מלאכה עניים לפרולטרים מחוסרי־כל, והנמכת הדרגה הכללית של הפועל, ניצול בלתי מוגבל של הפועלים, בפרט בעבודות הממשלה והעיריות. התסיסה האגררית התחזקה בייחוד בשתי השנים האחרונות. את ״התחלת״ המאורעות הנוכחיים נוכל אפוא לקבוע בהגדרה ״צרה״ — בניגוד להגדרה יותר ״רחבה״ שעל־פיה אפשר לראות בהם תוצאה מכל הפוליטיקה האנגלו־ציונית — מזמן המעבר מפוליטיקה קולוניזטורית (ציונית) ולהגברת הניצול והנישול ע״י הפוליטיקה הקולוניאלית, קניית קרקעות חדשות, התחלת ה(מילה לא ברורה) הקרקעי. הקומוניסטים היו היחידים שהעריכו כראוי את כל ההתפרצויות בזמנן, בעוד שעין־כרם, ליפתא, טירה, ואדי הואראס, אינפיעס וכו׳ (וכמה התנקשויות מקומיות שלא נודעו לנו!), נראו בעיני ״אנשי הפוליטיקה״ מכל המפלגות כמקרים פחותי ערך, כ״פרי הסתה״, ״מלאכת ידו של בוס־אני״, ״קטטות מקומיות״, ציינו אנחנו כי ״אלה הם סימנים חשובים של התסיסה, התנועה האגררית הכבירה המבצבצת בארץ, ויותר טוב מאחרים ידעו זאת ראשי ה״מג׳לס״ האיסלאמי ומנהלי הפוליטיקה הממשלתית. בשבילם צצה השאלה של מרד פלאחי, של מהפכה אגררית כמפלצת מבעיתה העלולה להתייצב בפניהם בעתיד הקרוב.

בשבועות האחרונים שקדמו ל־23 לאוגוסט היה המצב הולך ומתפתח. בפני הממשלה עמד התפקיד: להביא לידי ההתפרצות המתכוננת והמתקרבת לרגלי הרדיקליזציה של ההמונים הערבים, לפני אשר תלבש צורות אנטי אימפריאליסטיות ע״י המגע עם מעמד הפועלים העירוני. (כי תנועת איכרים זעירים המתנהלת ע״י מעמד הפועלים לא תוכל להיות אלא מכוונת כלפי השלטון האימפריאליסטי. ובפני המג׳לס עמדה השאלה: להטות מעל עצמו, מעל בעלי האחוזות ומנהלי ה״וקף״ את חמת ההמונים ולהדק לעצמו את הפלאחים באזיקי־דב ולא עוד, אלא לעשות את זה בצורה שתאפשר גם השגת הנחות ידועות למעמד בעלי האחוזות והבורגנים, כגון קומדיה פרלמנטרית בחסות האימפריאליזם או כדוגמתו. ובאשר לציונות הרי היא

בתור פרובוקציה חיה ומתמידה כלפי ההמונים העובדים בארץ, הייתה "היד השלישית" במשחק השדים — בהפקירה ע"י הפוליטיקה הקרקעית שלה את האוכלוסין היהודים העובדים כאובייקט, כטרף להתמרמרות הפלאחים שהצטברה. כי הרי מאז הצהרת בלפור ועד היום הזה הלך והתבלט יותר ויותר התפקיד הפוליטי האובייקטיבי שהוטל על היישוב היהודי העובד בארץ ע"י הציונים: להיות חפירת ההגנה הראשונה של האימפריאליזם הבריטי בארץ ובקרב המזרח הערבי. (דבר שעליו מודים עתה בגלוי כל המפלגות הציוניות, "דואר היום", "הפועל הצעיר", "דבר" — בהערכת המאורעות).

אם האמצעים היוצאים מהכלל של הממשלה האימפריאליסטית לשם החנקת התנועה המהפכנית בארץ, ההכנות והגיוסים לקראת הראשון למוחרם והאחד באוגוסט, היו הוכחה בולטת כי אמנם כמחסן של אבק שריפה הייתה הארץ, כי הולכת ומתכוננת התפרצות, הרי התפתחות המאורעות בין ה־8 וה־23 לאוגוסט הראתה כי נחוץ רק ניצוץ קטן בכדי להביא את הדינמיט לידי התפוצצות.

ב־8 באוגוסט מדברים בפעם הראשונה במסגדים בגלוי להגנת ה"בוראק" ב־18 באוגוסט מתקיימת ההפגנה הפרובוקטורית של הרביזיוניסטים, למחרת היום: הפגנת התשובה של הערבים. ב־17 לחודש נפצעים בירושלים בהתנקשויות בין יהודים וערבים כ־30 איש ובארבעת הימים הבאים מתכוננים בחשאי משני הצדדים: הכפרים הערבים וההגנה היהודית, ועד שהממשלה תופסת עמדה של "לֶסֶה פֶר" (שב ואל תעשה): בתקופה זו מעוניינת הממשלה בהתפרצות, היא רוצה בה; ביום 21 לאוגוסט נותנת הממשלה לערבים רמז בולט של כוונתה: ההתנפלות על ההלוויה היהודית מצד המשטרה הבריטית צריכה להפיץ בין הערבים את האילוזיה של "דַוְלה מאענא" — הממשלה איתנו — להתיר את דם היהודים בעיניהם.

וביום ה־23 לאוגוסט מתקומם כל הישוב הכפרי המוסלמי מסביב לירושלים, והגורמים הבלתי אמצעיים להתקוממות הם:

1. הססמה הדתית להדיפת ההתקפה היהודית על ה"בוראק" הקדוש.
2. הפצת ידיעות מחרידות על התכוננות היהודים לתקוף את כפרי הערבים (הפוליטיקה הציונית בשנים האחרונות, הנישול התכוף של פלאחים ערבים מהקרקע, הפרובוקציות של הרביזיוניסטים, הכשירו את הלבבות לכך, שידיעות מרגיזות שכאלה (מילה לא ברורה) ע"י ההמון החשוך).
3. "דולה מעאנא" — או לפחות "ניטרליות של הממשלה". מפיצים שמועות כי הותרה ההזדמנות כי 48 שעה מותר לשחוט, הומצאה אינפורמציה (מילה לא ברורה) על חולשת כוחות הצבא הממשלתי (חשיבותה של נקודה אחרונה זו היא בייחוד בפרק הראשון של המרד: ע"י כך הוקל למג'לס למנוע את האיכרים מלסדר את חשבונותיהם עם השלטון השנוא ולהפנות את זעם ההמון הכפרי כלפי פרעות ביהודים בתתו לו את התקווה להימלט מעונש). ההתנפלות על ירושלים הולכת בקו של פוגרום, שחיטה ביהודים. מבלי נגע בבנייני הממשלה, מבלי תקף את המושל הבריטי ואת חייליו — תוקף ההמון את שכונות היהודים כגון מאה שערים, "מונטיפיורי", תלפיות, בית וגן ואחרות. אולם גם היהודים

אינם מחוסרי נשק לגמרי. ע״י כך נהפך הפוגרום למלחמת־חוצות שבה נפגעים ונהרגים מלבד עשרות יהודים גם ערבים רבים.

שפיכת הדמים בירושלים מהממת את הארץ כולה, על האוכלוסייה היהודית והערבית, רחב מדי הוא שטח ההתקפה, ורציניים מדי תוצאותיה בכדי שאפשר יהיה לצמצמה למקום אחד. התחילה להתפתח תנועה המונית, אשר במשך 24 שעה הראשונות יוצאת משליטתה של הממשלה, ובמשך עוד 48 שעה — עד בוא צבא בריטי נוסף, ומספיק (ובמחוזות ידועים — עוד כמה ימים אין הממשלה יכולה להחזיר לידה את הביקורת המלאה. הסטיכיה הפלאחית התגברה גם על הפרובוקטורים הממשלתיים של תנועת הפרעות, וגם על עוזריהם הישרים: אנשי המג׳לס.

עתה מתחילים לירות גם באנשי ה״דַוְלָה״, בחיילים ובשוטרים הבריטיים; בערים שאין בהן ישוב יהודי (שחם, עכו, ג׳נין, טול־כרם, עזה וכו׳) לובשות ההפגנות וההתנגשויות אופי אנטי בריטי בולט.

פה המקום להעיר כמה דברים על עמדת הישוב ״העובד הערבי״ העירוני. השתתפותו במאורעות — בניגוד לשנת 1921 — הייתה הפעם פחות פעילה. חברת ציבור הפועלים העירוני והבורגנות הזעירה העניה היא יותר אנטי אימפריאליסטית בבירור — והשדרות העובדות האלה המשתוקקות להתקוממות נגד האימפריאליזם הלוחץ — בחלו באופי הפוגרומיסטי של התנועה. השפעת המג׳לס היא חזקה בעיקר בכפר — והססמה של הגנת ״הבוראק״ לא יכלה להלום את העירוניים, שדתיותם חלשה בהרבה מקנאותם של בני הכפר. בערים ישנה כבר הודות לקשרים כלכליים וקירבה אישית, וכן לתעמולה האינטרנציונליסטית של הקומוניסטים, הבנה ידועה בין הציבור היהודי ״והערבי״. לבסוף — חזקת המכונה האימפריאליסטית בערים דיכאה במקומות ידועים את פעילות היסודות העירוניים, עוד לפני התפרצותה.

ואמנם בכינוסי ה״שבאב״ (נוער אקטיביסטי) שנתקיימו במקומות שונים בכדי להתייעץ על צורות ״הסולידריות״ כלפי הערבים בירושלים נתגלו שתי מגמות: המגמה האחת — החזקה והשולטת של המכונה הקלריקלית ושל ״פני״ העדות המוסלמיות — לערוך ״פרעות ביהודים״ או ״להתנקם בציונים״ (במגמה הזאת תומך גם ״פלסטין״ בהזניחו לרגע גם את שנאתו למופתי — כדי שלא להיבדל מהחזית הריאקציונית הכללית); המגמה השניה — שהיא אמנם הרבה יותר חלשה — נתמכה ע״י היסודות הלאומיים השמאליים — ובראשם קבוצת חמדי חוסייני ביפו, החברים הפועלים של אגודת המוסלמים הצעירים בחיפה וכו׳ — וטוענת: נחוץ לצאת לפעולה — אך החזית היא כלפי האנגלים ולא כלפי היהודים.

השחיטות בחברון, צפת, מוצא וכו׳ בפראותן הנוראה, שבהן נטבחו ונפצעו יהודים למאות — הן ביטוח הסטיכיה הפלאחית־בדואית הבלתי מרוסנת לגמרי והמוסתת ע״י הכוחות הריאקציוניים השחורים. התנועות בסביבות אחרות — בפרט באלה הרחוקות מיישובים יהודיים, מבליטות יותר את הצד האנטי אימפריאליסטי. ההחלטות של ועידת הערבים בשחם, ג׳נין והסביבה, למשל, מעמידות על המקום

הראשון את התביעות הפוליטיות (זכויות מלאות של העם, "ביטול הצהרת בלפור" וכו').

ומה מתרחש בינתיים בין היהודים? פאניקה כללית ואיבוד־עצות, התגברות השנאה הלאומית בפרט עם התקבל הידיעה על שחיטות חברון, מוצא, שרפת, הרטוב וכו', מביאה את היסודות החשוכים והמוסתים ע"י הרביזיוניסטים שבין הישוב היהודי לידי מעשי נקמה שלפי מהותם אינם פחות אכזריים מהתעלולים של עורכי הפרעות עצמם. (ב־24 לאוגוסט נהרגים ברחוב יפו ע"י אספסוף יהודי בעינויים נוראים שני פועלים ערבים חפים מפשע, נהרגת ביום 25 לאוגוסט אישה ערביה פלאחית ההולכת לתומה בסביבות בצלאל, נהרגו ילדים ערבים, משפחה שלמה ביפו. ביום 26 לאוגוסט מציתים פרחחים יהודים באש בתים ערבים בשכונת "שערי חסד" ובמקומות אחרים שודדים חנויות ערביות). אמנם במשך 48 השעות הראשונות מרגישים היהודים את עצמם מחוסרי־הגנה, בלי כידונים בריטיים מספיקים, ומכאן התמרמרותם כלפי הממשלה האנגלית שהיא כללית בזמן הראשון ומקיפה את כל היהודים מהפשיסטים ועד הציונים השמאליים. אולם עם בוא הצבא האנגלי "המגן" ... (ובפרט כשנודע שע"י ד"ר וייצמן ניתנה פקודה לקבל את הצבא בסבר פנים יפות...) מתנדפת התמרמרות זו והמנהיגים הציונים מחזירים את "דעת הקהל" לקראת הערצת אנגליה.

עם בוא הצבא הבריטי ב־26 ו־27 לאוגוסט משתנה המצב ביסוד: בין האוכלוסין היהודים והתנועה הפלאחית בדואית, מתייצבת חומה של מכונות־ירייה, אוטומובילים משוריינים ורובים בריטיים. מתחילה הריאקציה. משלחות העונש כלפי הכפרים. עתה פורשים הצידה קודם כל "המנהיגים" הרשמיים של התנועה; הם בוגדים בה ו(מילה לא ברורה) בעיני הממשלה. הכרוז החתום בידי החג' אמין אל־חוסייני, רגב נששיבי ומוסא קזים — שהופיע ב־27 לאוגוסט — הוא מסמך של צביעות ושפלות שבו מפקירים אריסטוקרטים וראשי העדה הקלריקליים את המוני הפלאחים שהם הם שהסיתו לפעולה (בכרוז קוראים לשלום ולשקט...) עתה השתנתה חזית המלחמה — וגם נגזר דינה. מצד אחד ישנו ההמון הבדואי, הפלאחי, הבלתי־מאורגן, המחוסר נשק טוב והאכול דמורליזציה לרגלי הפוגרומים שערך — ומצד שני הצבא הבריטי האדיש, המאורגן יפה והמזוין באווירונים וספינות מלחמה. במשך זמן קצר נחנקת ההתקוממות בערים המרכזיות — ורק במחוזות הספר ישנם עוד קרבות, התקוממויות, התנגשויות, המנסות להפיח רוח חדשה גם בפנים הארץ.

בינתיים נגעה התנועה גם בארצות הערביות השכנות. בדמשק ובביירות מתקיימות הפגנות המוניות בהשתתפות רבבות. (ויש להעיר כי בהפגנות האנטי־ציוניות משתתפים גם ב"כ העדות היהודיות בביירות ובדמשק — כי נפל פחד עם־הארץ עליהם — דבר המוכיח את השפעת הציונות על מצב היהודים היושבים בארצות הערביות בכלל) גם עמאן ובגדאד מפגינות. שבטי הבדואים בעה"י ובדרום סוריה מעפילים לעלות לארץ וזה מביא לידי מלחמות ביניהם לבין הצבא הבריטי.

ומה הייתה פעולת מעמד הפועלים בזמן המאורעות? מעמד הפועלים ככוח עצמי היה יכול להשתתף בפעולה רק בכיוון אחד ויחידי: להטות את התנועה הפלאחית על

מגמותיה הפוגרומיות, להוציאה מתחת השפעת המנהיגים הריאקציוניים — ולהפוך את המלחמה סביב הססמאות של מהפכה אגררית (חלוקת הקרקעות), יום עבודה של שמונה שעות, עצמאות הארצות הערביות, ממשלת פועלים פלאחים — למלחמה באימפריאליזם ולמען כיבוש השלטון. תנאי מוקדם לפעולה כזאת היה ארגון מהפכני של הפועלים הערבים והיהודים ואיחודם לפי מספרו ומשקלו היחסי בארץ היה באופן אובייקטיבי מעמד הפועלים הפלשתינאי (ציבור הפועלים הערבים והיהודים) יכול להופיע בתור מארגן המהפכה לשם שחרור הארץ מעול הזר. אולם הפירוד הלאומי — שנגרם בעיקר לרגלי בגידתם הנפסדת של מנהיגי ההסתדרות שלא הסתפקו בהזנחת הארגון המשותף, אלא עוד השתמשו לרעה במונופולים של ארגון הפועלים שניתן להם מטעם השלטונות האימפריאליסטיים בכדי להפריע לפועלים המהפכניים לעשות איזו פעולת ארגון שהיא (חוצבים ואופים בירושלים, פועלי הפרדסים הערביים בפ"ת, פועלי הרכבת בחיפה — ועוד עשרות דוגמאות אחרות של הריסת הארגון המשותף במזיד) — פירוד לאומי זה היה בעוכרי תנועת הפועלים כולה. בייחוד העובדה שלא הקימו כלל הסתדרויות המוניות מהפכניות בקרב הפועלים. ה"הסתדרות" העברית הייתה סרח עודף לבורגנות הציונית נמנעה מכל פעולה עצמית שהיא, אף כרוז, אף הודעה, אף אזהרה לא פרסמה בערב המאורעות ובהתלקחם. והארגונים הערביים המעטים והחלשים (בחיפה, בשחם) לא הופיעו גם הם אלא במסגרת הלאומית הכללית בזנב הבורגנות הערבית.

אולם הפעולה האינסטינקטיבית (בלתי מאורגנת על־פי רוב) של הפועלים בימי הזוועה הלכו דווקא בקו יצירת ההנחה היסודית לכך, שמעמד הפועלים יוכל להופיע בתור כוח מיוחד, בקו הסולידריות הבין־לאומית, בין־גזעית ובין־דתית. פועלים לא רק שנמנעו מלהתנפל ככל האפשר אלא שיש גם הרבה מקרים של "אורות באופל" — מאופל ההסתה הלאומית משני הצדדים — והם המקרים של עזרה הדדית של הפועלים יהודים וערבים בתוך (מילה לא ברורה) השחיטות. מקרים כאלה קרו לארבעת החוצבים שעל יד בית לחם, בכמה בניינים שבהם עבדו פועלים יהודים וערבים יחד, והיו גם מקרים ב"אזור היהודי" בירושלים כשפועלים יהודים הצילו פועלים ערבים נקיים מהתנקשות הפשיסטים. מחו נגד שדידת חנויות ערביות, שרפת בתים ערבים וכו'.

ב. פרעות מקדונלד

מתוך הסקירה הקצרה הנ"ל נראית בקווים כלליים תמונת המאורעות, ומתברר גם כן מי ומי הם האשמים בפרעות, בשפיכת דם נקי של עובדים ערבים ויהודים.

האם אפשר לנו לצרף את קולנו לצעקה הכללית — שבה מצאה העיתונות הציונית בארץ ובחו"ל פירוש "פשוט" למאורעות, פירוש שלו מסכימים גם הרביזיוניסטים וגם אגודת ישראל, גם הפועל הצעיר ואה"ע, וגם פועלי ציון "שמאל" לשבטיהם? לא! פירוש "פשוט" זה כי כל הקולר תלוי רק בלוק, בקיטריץ' במופתי, כי אשמה רק האדמיניסטרציה הבריטית שלא הייתה "נאמנה למנדט", לא הייתה "קולוניזטורית" למדי — פירוש זה הוא שטחי ובלתי נכון בהחלט. אשמת הרוצחים קיטריטש ולוק

– במקומה עומדת – עד כמה שהם הם ב"כ השלטון הבריטי, עובדים נאמנים דווקא לרעיון המנדט, המוציאים לפועל את פקודותיהם של הפושעים הגדולים, האשמים האמיתיים – רמסי מקדונלד וחבריו המיניסטרים בוגדי־הפועלים. כשם שהמלחמות הן חלק בלתי נפרד של הפוליטיקה האימפריאליסטית לשם פתרון שאלות בין־לאומיות (ושטות תהיה להאשים רק את וילהלם השני או את סר אדוארד גרי או אישיות אחרת ב"טרור" המלחמה), ככה פרעות, שחיטות לאומיות ודתיות הן פשעים אורגניים של האימפריאליזם הבריטי בכל מושבותיו לשם חיזוק שלטונו על אוכלוסי הארץ (ומאות דוגמאות – מהודו, מצרים, מדרום־אפריקה, מכל מושבות הקיסרות הבריטית "האדירה" – וכהנה) עד כמה שהפקידות המקומית טעתה בחשבונה במשך ה"וה־בנק" הזה שלא יכלה להימנע ממנו לפי השיטה האימפריאליסטית הכללית, עד כמה שלא ידעה להיזהר מפני זה שהשריפה תאחז בהתפשטה גם בבניינה היא – הרי זו כבר שאלה של זריזות, או של ניסיון (ואגב עלינו לזכור כי בדרך כלל התאימה הכנסת כוחות צבא נוספים על חשבון אוכלוסי הארץ לקו האימפריאליסטי של ממשלת מקדונלד ברגע זה – הן כדי לחזק את העמדה הבריטית על גדות־המזרח של תעלת סואץ והן בכדי להכין בסיס צבאי חזק למלחמה הממשמשת ובאה, ובמובן זה מילאו הפקידים המקומיים את מה שהוטל עליהם על־ידי ממשלת לונדון "השמאלית"). אין זה איפוא אלא דמיון־שוא מזיק וריק לחשוב כי מנגנון אחר של פקידות היה נמנע לגמרי מלסדר את הפרעות. הפרעות הם תוצאה ישירה מהמנדט, מהצהרת בלפור, מהשלטון האימפריאליסטי בארץ ומאורעות שכאלה יילכו ויישנו עד אשר לא יגורש מהארץ האימפריאליזם הבריטי. אשמת הדמים של מנהיגי האינטרנציונל השני – המיניסטרים של הוד מלכותו: מקדונלד, לורד פספילד, הנדרסון וחבריהם, איננה בזה ש"אחרו" במשלוח הצבא, הראו חולשה בקו הקולוניזטורי שלהם – אלא להיפך. בזה שלא פינו את הארץ מהצבא ומהפקידות האנגלית כליל, שהמשיכו את הקו העקבי של הצהרת בלפור ושל המנדט, דרסו ברגל־גאוה את דרישות ההמונים העמלים בארץ.

וגדולה גם אשמת הדמים של הציונים לכל סוגיהם – מהרביזיוניסטים ועד השמאל שבפועלי־ציון (ועד בכלל), ובעיקר של א"ה, הסניף המקומי של האינטרנציונל המקדונלדי. הלא הם הם שהקימו את המחיצה האיומה בין האוכלוסין הערבים והיהודים בהסתמכם על הצהרת בלפור, וביוצרם "ברית" כתבת בין היישוב היהודי והכידונים הבריטיים נגד האוכלוסין הערבים (וראיה לדבר: במשך מאות שנים לא קרו אף פעם פרעות ביהודים בארץ – עד שבאו האנגלים והבטיחו לעשותה "בית לאומי" ליהודים!). אל נא נשכח אף לרגע: בלי הצהרת בלפור הציונית הפושעת, בלי הפרובוקציה של הכותל, בלי התמיכה בבלוק הריאקציוני של אנשי נששיבי בימי הבחירות לעיריות (אז הזהרנו לאמוד: "בימי נששיבי היו פרעות ביהודי ירושלים – אל תבחרו בו, כי יחזור לפרוע כשישוב לכנו..."), בלי שיטת הנישול של פלאחים מהקרקע, בלי הססמה של "כיבוש הקרקע", ו"כיבוש העבודה", בלי דחיית יד האחים של העמלים הערביים שהושטה לא פעם, בלי צעקות המחאה נגד עצם הרעיון של פרלמנט בארץ, בלי ההדגשה שחזרה אלף פעמים על הברית

שבין הציונים והאימפריאליסטים – בלי כל זאת לא היה יכול הר הגעש להימלא ככה אש השנאה הדתית והלאומית. עצם קיומה של הסתדרות־גזל וקולוניזציה, כהסתדרות הציונית הנשענת רק על הכידונים הבריטיים ולא על רצון אי הסכמת ההמונים העמלים בארץ, היא פרובוקציה מתמידה שכזו, היא התגרות כה גסה בהמונים עד שכל טיפת דם יהודי או ערבי שנשפכה תחול לא רק על ראש האימפריאליסטים האנגלים ובא־כוחם, מקדונלד וחבריו, אלא גם על משרתיו הציונים: ז'בוטינסקי, וייצמן, בן־גוריון, כצנלסון ופועלי ציון שמאל.

ואיך נעריך את אשמת המנהיגים הערבים הלאומיים הרשמיים, שבמשך השנים האחרונות התגלגלו במדרון של רפורמיזם לאומי עד שהכתירו את מעשיהם בבגידה גלויה במאורעות האחרונים? כבדה וגדולה האשמת כל אלה. הלא הם שהיו המכשיר שעל ידו נהפכה התסיסה המהפכנית לזרם פרעות ריאקציוני, הם האשמים הישירים בדם הנקי של היהודים שנשפך בחברון, במוצא, בירושלים, בצפת, ואף גם בחורבן ובהרס הפלאחים העניים של ליפתא, דיר־יאסין, קולוניה וכו'.

המופתי וכלי הקודש המשמשים אותו, בוגדי הוועד־הפועל הערבי שנבחר בקונגרס השביעי, גרמו לכך שתנועה המונית כבירה שהייתה יכולה – לו הייתה מאורגנת כראוי וכפופה להנהגה שטובת העם למול פניה – לפגוע קשה באימפריאליזם, אולי אפילו לכבוש חלק מהשלטון (כפי שקרה למשל בזמן המרד הסורי בשנת 1925 בהר הדרוזים) – הפכה לאנדרלמוסיה פוגרומית מחוסרת טעם ותוכן. וכשהקרבות נהפכים בתוקף התפתחות העניינים למלחמה באנגליה, מגלה המופתי את פרצוף הבגידה שלו בהכריזו: "אין את נפשנו להילחם בבריטניה!" ואפילו כשהוועד־הפועל הערבי מקבל כבר מכת־לחי מצלצלת וגלוייה על־ידי מנשרו הראשון של סר ג. קנשסלור ה"מעניש" את אוכלוסי הארץ בהפסקת המו"מ על הפרלמנט, עדיין עומדים הפוליטיקאים הפאודלים והבורגנים וצווחים: "תנו לנו ועדת חקירה ניטרלית (כמובן אנגלית), הבוז... ליהודים!"

על ספסל הנאשמים בעוון הדם הרב שנשפך – ישבו לפני משפט ההיסטוריה אלה השלושה: ממשלת מקדונלד הפושעת, והציונות המסייעת והמועצה המוסלמית הפורעת.

ג. לאן פנינו מועדות?

ההשפעה העמוקה של מרד אוגוסט בארץ תוכל להיערך במלואה רק כעבור שנים מספר. אם הבלבולים של שנת 1921 הטביעו את חותמם על כל הפוליטיקה של שמונה השנים מ־1921 עד 1929, הרי ימי הדמים של אוגוסט 1929 שהן לפי היקפם והן לפי תוכנן ועומקן הן חזרה על מאורעות 1921 על מדרגה יותר גבוהה – יש בכוחם להביא לידי שינויים עמוקים במדיניות של פלשתינה והארצות השכנות. אמנם התנאים ההיסטוריים שבהם התחוללו המאורעות ההם שונים בתכלית מהתנאים ההיסטוריים הנוכחים. אז הייתה ההתפרצות מעין חתימה לתנועת ההתקוממות שנתעוררה ע"י המלחמה. התנועה הלאומית הרשמית שעמדה בראש המאורעות התפצלה והלכה אחרי... (לא ברור) המרד. עתה בתקופה השלישית של

האימפריאליזם אחרי המלחמה שבה מתחדדים כל הניגודים ביתר שאת, שמתגבר בה נחשול הריאקציה (לא ברור) מצטברים כוחות ההתפוצצות המהפכניים – הרי התנועה היא רק הגל הראשון של שורת מלחמות (לא ברור) היכולים לפרוץ בכל רגע ובפרט כשתתחיל המלחמה העולמית האימפריאליסטית החדשה.

... (שתי שורות מחוקות) צבא במידה כ"כ גדולה עד שיוכלו לדכא כל התקוממות היכולה לפרוץ. הם יעשו כיבוש צבאי חדש זה בצורה מוסווית. חילות אנגליים טהורים או אם "יסכימו" האנגלים לנצל גם חלוצים עברים כבשר תותחים (ע"י חיזוק היסוד היהודי במשטרה בחיל הספר או ע"י יצירת יחידות צבאיות יהודיות!) – בכל אופן תדאג אנגליה עתה לכך שבכל צרה תהיה פלשתינה בסיס אסטרטגי איתן – אם בכדי להגן על תעלת סואץ, בכדי להרחיב את הקיסרות הבריטית ע"י חציית האי ערב, או למען תניף מלחמה כלפי ברית הסובייטים.

בהתאם לכיבוש הצבאי תתנהל גם כן פוליטיקה של "יד חזקה", כדי: א) להקים מחדש את הפרסטיז' הבריטי שנתערער לרגלי חוסר־האונים של השלטון בימי ה־23 עד ה־28 לאוגוסט. ב) (לא ברור) את תושבי הארץ בפרט את הפלאחים, עד אשר לא יהינו אפילו (לא ברור) התקוממות חדשה. וכל אמצעי הטרור ושרירות הלב יהיו כשרים למטרה זו.

כבר עתה משתמשים באמצעים "חוקיים" ו"אי־חוקיים" של דיכוי: זורקים פצצות על כפרים ואזורים "חשודים", אוסרים פלאחים למאות וכובלים את ידיהם ורגליהם בנחושתיים. הורגים ביריה בתור עונש והורגים ביריה סתם לשם הפחדה (בדרך ירושלים־יפו ערכו להם החיילים האנגליים "ספורט" לירות בפלאחים העוברים לתומם ולהפילם חלל). קונסים את הכפריים בקנסות קשים מנשוא, אוסרים סתם אזרחים עובדים יהודים וערבים על שנמצא בידיהם אקדח או נשק אחר, על שיוצאים הם מפתח ביתם אחרי שבע, מתעללים בתושבי הארץ הערבים והיהודים עד שיובן לכולם כי אין נפש ה"נייטיב" נחשבת ולא כלום, וכי כל עם הארץ כחומר ביד היוצר האנגלי המה.

במובן "הפוליטיקה הגבוהה" השכילו האנגלים להשאיר לעצמם ידיים חופשיות. שני כרוזי הסר טסנסלור והכרזת מקדונלד בחבר הלאומים מתפרשים לכל הפנים. ההחלטה הסופית – ומידת הנטייה הבריטית החדשה בכיוון של משוא־פנים לדרישות הציוניות או פשרה עם ראשי הלומים הערבים בעתיד – תהיה תלויה בהתפתחות העניינים בעתיד הקרוב, במהלך המרד, בהשפעתו על הארצות הערביות, ארצות האיסלאם ודעת הקהל בעולם בכלל.

ברור רק שזכויות המעמדות העובדים – הפועלים והפלאחים – תהיינה למטרה עוד יותר מאשר עד כה. בנוגע להם – תהיה הדיקטטורה של איזה גנרל ושל כמה קציני צבא צמאי דם – צורת השלטון ה"ציביליזטורי" שיונהג לדיכוי האוכלוסין ה"פרועים". קודם כל תתנכל הריאקציה הפוליטית להשמיד עד חורמה את תנועת הפועלים המהפכנית.

המאורעות הוכיחו כי האלמנטים הפוגרומיים משני הצדדים עשו את מעשיהם במנוחה, כשהממשלה עומדת מהצד. אך נרדף ונאסר תיכף חמדי חוסייני וקבוצתו

שמחו נגד הפרעות ודרשו מההמונים להתאחד ולצאת במלחמה נגד האנגלים. וכך יהיה גם להלן: מעוררי הפרעות ישכנו בארמונות ויד לא תיגע בהם — אבל בעלי התעמולה האנטי פוגרומיים ואנטי אימפריאליסטיים ידוכאו עד עפר.

הריאקציה הפוליטית של הממשלה (שמוציאה לפועל יהיו דווקא המיניסטרים של ממשלה מקדונלד!) תתמוך גם בזרמים הריאקציוניים בקרב כל עדה ועדה. המג'לס ינסה לכסות את בגידתו הלאומית, שבה הביא את התנועה המהפכנית לידי מפלה ע"י חיזוק הפנטיות הפוליטית העיוורת, יחד עם זה תחזק בקרב היהודים התעמולה הרביזיוניסטית הפאשיסטית בכדי למחוק לגמרי את הבוגדים המעמדיים. ה"תורה" של ז'בוטינסקי כי כל יהודי בארץ הוא חייל בחזית המלחמה נגד הערבים תרכוש לה חסידים דווקא בהנהגת "אחדות העבודה", העוברת עתה לעמדה של סוציאל־פאשיסטים (הן במובן הלאומי והן במובן הסוציאלי והכלכלי, כי מה שם יקרא "לפקודת" לשכת העבודה בפתח־תקווה לא לקבל יותר מ־20 גרוש ליום עבודה, ובלבד — לדחוק את רגלי הערבים בעבודה!)

ינסו שוב פעם להקים את החזית המאוחדת ובמחול האיחוד השוביני ישתתפו פרדסני פתח־תקווה עם "אחדות העבודה", הרביזיוניסטים עם גיבורי ה(לא ברור) על הגנה — ופוע"צ שמאל, אגודת־ישראל עם ה"חופשים" בדעות.

אולם באותו זמן תתעמק ותתרחב גם הרדיקליזציה של ההמונים, המחסור הכלכלי של ההמונים בקשר עם הלחץ הכלכלי של הממשלה (קנסות, מיסים, ומכסים לכלכלת הצבא וכו'). ומצד הבורגנות וכן השפעת המאורעות שזעזעו את כל נבכי הישוב הפלשתינאי ואת כל שדרות העובדים בארץ — יביאו לידי חידוד הניגודים המעמדיים, יגבירו את ההתמרמרות, את השאיפה למלחמת השחרור של המוני הנדכאים כלפי האימפריאליזם הבריטי.

ד. מעמד הפועלים והמפלגה הקומוניסטית

המפלגה הקומוניסטית הפלשתינאית הופיעה לפני המאורעות, בזמנם ואחריהם כבא־כוח יחיד של מעמד הפועלים הפלסטינאי (היהודי והערבי) וההמונים העובדים. היא הייתה היחידה שנמנעה מלהסתמך בין על החזית היהודית הרביזיוניסטית — האגודה הישראלית האחדותית ה(לא ברור) המאוחדת, בין על הגוש הלאומי הערבי האפנדי הקלירקלי והבורגני. הקומוניסטים תפשו עמדה מיוחדת שמטרתה העיקרית הייתה:

א) האימפריאליות הבריטית מדכאה את הארץ ומעוררת — הודות לפעולות הדיכוי שלה, והודות לעזרה שנודעה לה מצד הציונים והאפנדים הקלריקליים — את ההתמרמרות הצודקת של המוני הפועלים והפלאחים.

ב) בתור אמצעי שלטוני משתמשת האימפריאליות בניפוח הניגודים הלאומיים והדתיים של אוכלוסי הארץ, הוא מרתיח קלחת של שנאה לאומית כדי להעביר את חמת העם, בעזרת הציונים והאפנדים, למסלול של פוגרומים ושחיטות הדדיות.

ג) על־כן הססמה היא: אל תכו איש ברעהו — הקימו את ברית הפועלים והפלאחים למלחמה נגד האימפריאליזם.

אולם המפלגה הקומוניסטית לא הייתה די חזקה במספר ובהשפעה, כדי לעצור בתעמולה (מילים לא ברורות) להשתתפות פעילה בעצם התנועה ההמונית. היא יכלה רק להתוות את הדרך, אך לא יכלה לארגן את הסטיכיה הכבירה בפרט, כשהיא עצמה שרויה באי־לגליות ונרדפת בחימה שפוכה ע״י המשטרה האימפריאליסטית וכן ע״י הכוחות הציוניים והלהקות של הרפורמיסטים הלאומיים (הסתת ה״פלשתין״ נגד הקומוניסטים) וכשאפילו ציבור הפועלים — שברובו הגדול הסכים מי עפ״י השכל ומי עפ״י האינסטינקט הפרולטרי הבריא, לססמאות היסודיות של הקומוניסטים, לא יכול היה לצאת בהמוניו תחת דגלה.

על־כן הוטל על המפלגה הקומוניסטית לבטא את העמדה של מעמד הפועלים כלפי המאורעות לפי כוחותיה: בהעמידה את חבריה הכן להגנת שכונות הפועלים וה...(לא ברור) היהודים נגד התקפת הפורעים — היא לא הסכימה בשום אופן ל...(לא ברור) של ״אחדות לאומית״ שאותה קשרו מנהיגי הפועלים השוביניים (פועלי ציון שמאל בכלל) את מושג ״ההגנה״.

היא אף פעם לא נכנעה לפקידים, לא עמדה ברשותם, אלא להיפך, בהיותה בין פועלים ודלת העם ובמחותה במעשים נגד האופי שהפקידים הבריטיים הטביעו על התנועה, בעמדם על צמצום הפעולה להגנת העובדים חפים מפשע בלבד ובהתנגדה לכל פעולה של התקפה נגדית ומעשי נקמה, פעלה פעולת הסברה על הנחיצות, לכרות ברית אחווה עם ציבור העובדים הערבים, על ההכרח להפוך את הנשק כלפי השונא בשורות האומה היהודית עצמה (הבורגנות והציונים באי־כוחה) ולמלחמה באימפריאליסטים.

בכיוון זה פעלו גם החברים הערבים של המפלגה — ואמנם היא היתה היחידה בכל הארץ שדיברה לפני, בזמן ואחרי המאורעות לעמל הערבי והיהודי בשפה אחת ובדברים אחדים!

ואם מצד שני הרסו הקומוניסטים היהודים לא אחת את חייהם בכדי להציל פועלים ערבים ממעשי נקמה של ההמון הנבער — הרי גם זה לא נעשה מתוך טעמים ״צמחוניים״ או סנטימנטליים, זו היתה הגשמת הקו הפוליטי של המפלגה: הפועל הערבי הנהו ונשאר תמיד (לא ברור) למעמד וצריך ולהגן עליו מתוך סולידריות מעמדית, חשבון פוליטי מעמדי, נגד הפאשיזם ויצרי־פראות אחרים שהתחוללו בחוצות קריה.

ה. מסקנותיהם — ומסקנותינו

לנין כתב, כי ביום אחד בתקופה רבולוציונית אפשר וצריך ללמוד יותר מבעשרים שנה של ימים כתיקונם... ואמנם, כל המעמדות, המפלגות והזרמים בארץ נחפזים עתה ללמוד וללמוד, להסיק מסקנות ולהציג ססמאות כתוצאה מקרב הדמים. את מסקנותיה של הממשלה ראינו: מקדונלד, הנדרסון ולורד פספילד, הסוציאליסטים של הוד מלכותה והלורדים, מסכימים בהחלט עם הלורד מלצ׳ט, מר הובר, נשיא ארצות־הברית, מר זלסקי, משרתו של הפשיסט פילסודסקי, הר טיטולסקו, ״המומחה״ הרומני לפוגרומים, ומר שטרזמן ב״כ הבורגנות הגרמנית — כי אין

פיתרון בלתי הגברת הכוח הצבאי, (לא ברור) הסדר על הריסות הארץ, והנפת הדגל הבריטי מעלה, מעלה על (לא ברור) האש והדם ותמרות העשן. מי שהפסיד ע״י חורבן חברון, צפת, מעשי השוד והאונס במוצא, שריפת הר־טוב וחולדה, מי שניזוק ונחרב ע״י השלכת פצצות בליפתא או בכפרים אחרים — האדון רמזי מקדונלד (שרק בורים פוליטיים צבועים כפועלי ציון שמאל יכולים עוד ליחס לו איזה קשר אמיתי עם תנועת הפועלים הבריטית) — בכל אופן (לא ברור), הוא ושולחיו — הלורדים וה(?) הלונדונית — הרוויחו, מה יעשו עתה (לא ברור) בפלשתינה לאותה מושבה צבאית שלשמה נכבשה מלכתחילה.

אולם מה הן המסקנות של ״מורי הנבוכים״ מקרב המפלגות השונות בארץ? (לא ברור) שאלה (לא ברור) בזמן המאורעות, כך שקשה להבדיל ביניהן גם עתה, כשהן מוציאות את המסקנות. והפאשיסטים היהודים מתגאים: ״אין עוד מפלגות — ישנם רק יהודים ציונים״... והמופתי (לא ברור) שהוא מדבר בשם כל העם הערבי מקצהו. ובאמת קשה למצוא אף הבדלים דקים בין עמדת המפלגות השונות. הנה הדרישה הכללית של האגף הציוני מימין עד שמאל: רק הפקידות אשמה, הלאה הפקידות הנוכחית הבריטית ותחי האימפריה הבריטית. הנה (לא ברור) על ״הוועדה מלונדון״ שתביא את הגאולה. הנה תוכניות ההבל שאפשר היה ל... (לא ברור) עליהן לולא היתה חבויה בהן הכנה כה גדולה לשפיכת־דם חדשה, לשבירת כל גשר של הבנה בין העובדים היהודים והערבים, על הפליה חדשה: בריטים ויהודים מושלים, מופלים לטובה, בעלי זכויות יתרות מצד אחד, וערבים — נייטיבס בזויים, מדרס לרגלי ה״קולוניזטורים״ מצד שני (״דואר היום״). הנה ההדגשה התמימה — ושאינה מזעזעת כלל את ״רודפי השלום״ מכוח ה״פועל הצעיר״, כשהם מבטאים אותה, אינה מראה להם כלל את התהום האיומה של (לא ברור) מפילים את צבא העובדים היהודי כשהם גוזרים עליו: ״חלק מהאימפריה הבריטית, עמדה בריטית הוא הישוב היהודי בארץ, וכעל עמדה בריטית צריך להגן עלינו: הדם השפוך הוא המחיר שמשלמים לאנגליה על ״עזרתה״ ל״בית הלאומי״. ואיך יאמנו אחרי דבר כלימה שכזה המליצות הריקות על שאין שנאה ל״עם הערבי״ וכדומה. והנה התלהבות הדמים הפרועה (לא ברור) שיר מזמור לשחיטות, שיר מזמור למדורות... — (לא ברור) בדם ואש״ (״דבר״ מיום 5/9) ו״שיר ניצחון״ של א. ראובני (״דואר היום״ מיום 6/9) (או תאריך אחר בספטמבר) המזכירה את הימים האפלים ביותר של המלחמה האימפריאליסטית, את שיכרון הדם המשותף של האימפריאליסטים והסוציאליסטים בימים ההם. וכמה משפילה היא תרועת דמים וניצחון זו — ומה נגיד על הפלאחים והבדואים החשוכים שחושבים בעיוורונם הקנאי שחיטת ״כופרים״ והתעללות בגופותיהם ל״מצוה״ דתית גדולה — כשבני התרבות, בוני ארץ לשם ״ציביליזציה״, נכדים ונינים של נביאים ומשוררים — נוהמים גם הם לדם כחיות־טרף, וכמה זול הוא (לא ברור) ״הניצחון״ כשידוע לכל בר־בי־רב כי לולא הכידונים האנגליים שחשו לעזרה, כי אז היה מצבם של היהודים (כל עוד עומדים בראשם ה״גיבורים״ הציוניים) רע ומר, וכי אין כוח ליהודים עצמם להחזיק מעמד בארץ כשימצאו פנים אל פנים עם העולם הערבי והאיסלמי לבדם, כל זמן שישארו

ציונים. והמסקנה "המעשית" — ה(?) בהרמוניה נוגעת עד לב ללורד מלצ'ט ולמר אברמוביץ, מנהיג פועלי ציון שמאל, מסקנה האומרת: "הגברת העלייה" — מה טיבה? ססמה זו — פירושה המשכת הפרובוקציה הציונית, המשכת החזית המאוחדת עם אנגליה, קבלת האחריות המלאה על האסון שהיה — והעתיד עוד להתרחש. להגיד עתה לעובדים יהודים בברית־הסובייטים, למשל, במקום שהממשלה הפרולטרית מקימה מרכז יהודי פרולטרי, כי עליהם "לעלות" לפלשתינה, בכדי להוות עמדה של האימפריה הבריטית, ולהישחט ע"י בדואים (?) בעזרת הממשלה, או לחולל "מעשי גבורה" בהריגת אלה — היש שוביניות עוד יותר גדולה, בגידה יותר נוראה בעצם ענייני הפועלים היהודים מאשר ססמה זו? לא — לא מלצ'ט ואברמוביץ ייעצו לעמלים היהודים את אשר עליהם לעשות, להיפך: כל עובד יהודי ישר בארץ ובחוץ־לארץ יסב עתה את פניו מהציונות רוויית־הדם, והפרספקטיבה הציונית תהיה מעתה בנויה עוד יותר מאשר בזמן מן הזמנים על התלהבות של בורגנים זעירים, פרחי כהונה פאשיסטיים, ובני בעלי־הבתים והפרדסנים.

והמסקנות הערביות? הרי לפנינו הכרזות הוועד־הפועל הערבי, הודעות המופתי, דברי העיתונות הערבית. ההנהגה הלאומית הבוגדת, שהטביעה את התנועה הלאומית המהפכנית בדם קורבנות יהודים וערבים זכים, ממשיכה לחפש פשרה עם האנגלים. "התקרבות לאנגלים על חשבון היהודים" — זו כל התורה כולה של הרפורמיסטים הלאומיים, המקווים למצוא באופן שכזה פשרה עם חלק מהאימפריאליסטים הבריטים כשם שמצאו אותה הלאומיים במצרים. יכלאו פלאחים, יתענו בבתי־כלא, יירו וייחנקו, וייתלו ויפלו חללים, וייחרב רכושם — ובלבד שכת האפנדים ובעלי האחוזות יוכלו להתידד ולהתקרב לשלטון הבריטי. אמנם המוני העובדים הערבים ובעיקר העירוניים — ובראש ובראשונה — מעמד הפועלים לא יתפשו כבר במידה כזו ברשת המסיתים ה(לא ברור) האלה, שאת בגידתם הספיקו להכיר, ועל־כן תגדל הנטייה לשמאל, למלחמה אנטי אימפריאליסטית ישרה ביניהם.

אחרות לגמרי הן מסקנותינו — מסקנות המפלגה של מעמד הפועלים הפלשתינאי, וססמאותינו לעתיד. אנחנו איננו אומרים נואש מפני הריאקציה, וחושבים כי אפשר וצריך להמשיך ולהגביר את ההתקוממות עם הססמאות המרכזיות, הפלת השלטון האימפריאליסטי — הקמת ממשלת פועלים ופלאחים המאחדת את כל הארצות הערביות.

הננו פונים לפלאחים ולבדואים — שיראו את אויביהם האמיתיים, את הסיבה האמיתית להתמרמרותם: גורלם לא יוטב אם ישרפו כמה חוות של מתיישבים יהודים אלא צריכים הם להיפטר (לא ברור) מאלה, שהודות להם נהפכו החוות הללו לרועץ לתושבי הארץ, מהאנגלים ומעוזריהם ראשי הציונים האימפריאליסטים, עד אשר לא יגרשו גם בעלי האחוזות הגדולות הערבים, השייחים המרמים והמנצלים את הפלאח והבדואי העני והאפנדים העשירים, עד אשר לא יעברו קרקעותיהם לרשות מעמד הפלאחים העני — כי הרי בעלי האחוזות ביד אחת מזמינים את הפלאחים לשחיטה ביהודים, וביד השנייה הם מוכרים את הארץ לציונים ולממשלה הבריטית.

הננו פונים לכל המוני העובדים בארץ, בעיר ובכפר, כל אלה שנהיו עתה (?) לשירות־הלב של האימפריאליסטים, שיחדלו מהשנאה ההדדית, ושיתאזרו בכוח בכדי להילחם בריאקציה המתגברת, לא להרשות לפרוק נשק — מהעובד היהודי והערבי — בשעה שהצבא המזוין מסדר משטר של טרור בארץ! לא לשלם את הקנסות, המיסים והארגוניות, אלה שוד וגזלה ועיוות־הדין, וכך גם נגד כל ועדה אנגלית "נייטרלית" שתבוא "לחקור" את המצב! אין לאנגלים כל זכות בעלות על הארץ, ולא להם, מעוררי הפרעות, להתחקות "כשופטים נייטרליים" על המצב, הם ישפטו רק לטובת הקפיטליסטים חברי (לא ברור) וימלקו את ראשי הערבים והיהודים יחד!

חובת סולידריות גדולה צריכה להימלא כלפי קורבנות הטרור האימפריאליסטי, קודם כל כלפי אלה שהעזו — כמו חמדי חוסיני וחבריו האסורים, כמו הקומוניסטים הרבים (כחמישים במספר) שנאסרו לרגלי הראשון באוגוסט, לצאת בגלוי למען המלחמה המשותפת באימפריאליזם הבריטי!

במלחמה זו יעמוד לצד הפרולטריון והמוני האיכרים בארץ כל הפרולטריון העולמי. והפרולטריון העולמי — הרי הוא מושל העולם של מחר. בתקופה הנוכחית, התקופה השלישית של האימפריאליזם אחדי המלחמה, הולכת ומתקרבת המהפיכה העולמית, על אף כל התאמצויות הריאקציה בצעדי ענק. דווקא ההתפרצות הערבית בפלשתינה היא הוכחה נוספת וברורה כלפי "קטני האמונה" שבין הקומוניסטים עצמם, וכלפי כל בעלי־המדרש הסוציאליסטיים החושבים את ה...(לא ברור), האימפריאליסטית ליציבה, ומנבאים חיים ארוכים לשלטון האימפריאליסטי. כלפי אלה שחושבים כי שלטון הסוציאל־דמוקרטיה הגרמני או מפלגת הפועלים האנגלית יועילו בכדי להאריך את ימי המשטר הזה העלול ליפול בכל עת. שום פועל בעל הכרה ברורה לא יוכל לשים את מבטחו בממשלה אימפריאליסטית ולקרוא ל"עלייה או לבניין" בחסותה. בניין על גבי כידונים אימפריאליסטים הרי הוא, וכל קורבנות המובאים לו אינם אלא קורבנות למולך האימפריאליסטי ולא לאיזה רעיון של בניין.

לפני מעמד הפועלים בארץ עומד התפקיד להיכנס לתוך השורות לא של צבא חלוצים אימפריאליסטי של מלחמה בהמונים הערבים המתעוררים, אלא של צבא המהפיכה הפרולטרית העולמית, להישען לא על הקנה הרצוץ של מקדונלד ומכוניותיו המשוריינות, אלא על הכוח המתקדם היחידי — הפרולטריון הקומוניסטי.

ולשם כך חובתו הראשונה והמרכזית, אחרי ההתנגדות המקסימלית לדיכוי המרד בשעה זו, היא בעתיד הקרוב: ההכנה לקראת המרד החדש, האמיתי, חסר־הפוגרומים — המרד כלפי האימפריאליזם האנגלי שיוצא לפועל ע"י המוני הפלאחים והפועלים בארץ המאורגנים לא ע"י המופתי והמג'לס, אלא ע"י הפרולטריון והמפלגה הקומוניסטית.

ולתפקיד זה צריך הפרולטריון להתלכד ולהתגייס. ולשם כך צריך לעשות את הצעד הראשון: כריתת ברית אחוה מהפכנית בין הפועלים היהודים והערבים. אחוה! אחוה! אחוה פרולטרית זהו "הציווי הקטגורי" הנובע מן המצב, של המאורעות!

והביטוי הראשון של אחוה זו יהיה הארגון המשותף של הפועלים היהודים

והערבים, התארגנותם באגודות מקצועיות משותפות. תנאי מוקדם לכך: שהפועלים העברים ישתחררו מהנהגתם הציונית. הסבלות הקשים של העמל היהודי והערבי בימי הפרעות, האש והדם — צריכים לצרף את הפועל היהודי בכור, שממנו יצא מזוקק מכל שוביניות לאומית, כל רגש של ציונות הורסת. אם הננו רוצים לאפשר לפועל ולפלאח הערבי להשתחרר מהשפעת המג'לסים והאפנדים — על הפועל היהודי להשתחרר קודם מ"המג'לס" שלו — ההסתדרות הציונית — ומהאפנדים היהודים.

אי אפשר להושיט את היד לאח־העובד הערבי, כל המליצות על "שלום" עם השכנים תהיינה שקר וכזב, צביעות ושיפלות — כל עוד לא ילווה אותן ויתור על המטרות הציוניות האימפריאליסטיות של הקמת "מדינה יהודית", "שלטון יהודי" על הערבים, כל עוד לא תחובר אליהן השאיפה לשחרר את הארץ ממדכאיה ומנצליה.

וליצור את הפדרציה של רפובליקות של פועלים ופלאחים בארצות הערביות, (לא ברור) תוכלנה להבטיח שלום וסדר לכל רוב או מיעוט לאומי או דתי בפלשתינה, (לא ברור) את חבריה לפיתרון כל השאלות הלאומיות והסוציאליות גם יחד, באפשרן את התחלת המלחמה הישרה למען הדיקטטורה של הפרולטריון!

פרוטוקול של ישיבת מחלקת המזרח־הקרוב, בהשתתפות: מדיאר, שמראל, קיטאיגורודסקי, חיידר, קוסוי, בורצקיי, חסן, רזומובה, פרצי, רוזנברג.

4.10.1929

הנידון: 1. דו"ח הח' שמראל על פלסטינה. משתתפים בדיון: חיידר, קיטייגורודסקי, בורצקי, קוסוי, שמראל, רוזנברג, חסן, מדיאר.

הוחלט: 1. להקים ועדה בת 4 חברים — מדיאר, שמראל, חיידר, בורצקי — לניסוח מכתב והחלטה. משך העבודה — 5 ימים. חתום: יו"ר מדיאר.

מסמך בן 16 עמודים, תחת הכותרת: "הצעת תזיסים על השאלה הפלסטינית", שנתקבל בישיבת מזכירות המזרח, כדי להגישו למזכירות המדינית של הועה"פ של הקומינטרן. המסמך מוגדר "סודי".

(המסמך מובא להלן, בקיצורים.)

13.10.1929

למאורעות בפלסטינה יש חשיבות גדולה לגבי התנועה המהפכנית, הן בארץ זו והן בכל הארצות המאוכלסות בערבים. מאורעות אלה העמידו בפני המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה שורה של שאלות בעלות חשיבות עליונה, שבפתרונן הנכון תלויה התפתחותם המוצלחת של הקומוניזם והמהפכה, לא רק בפלסטינה כי אם גם בארצות השכנות.

למרות שהמאורעות בירושלים החלו בהתנגשויות דתיות־לאומיות, על רקע

פרובוקציות מצד האימפריאליסטים האנגלים, הציונים היהודים והפיאודלים והכמורה הערביים, ברור כעת לגמרי שהסיבה הסוציאלית האמיתית אשר עשתה מאורעות אלה לאפשריים, היא האי־שביעות רצון וההתמרמרות הסוציאליות הקיצוניות של המוני האיכרים הערבים (הפלאחים) ומגדלי הבקר הנודדים (הבדווים). זה מסביר את המצב, שבו תנועה אשר פרצה בעקבות פרובוקציה של הפשיסטים היהודים (ההפגנה ליד כותל הדמעות) והקריאה של המופתי ל"ג'יהאד" (על שליחת יחידות מהכפרים הערביים לירושלים), תנועה שאותה רצתה ממשלת מק־דונלנד לנצל לשם משחק ציני לטובת האינטרסים של האימפריאליזם האנגלי, צמחה במהירות כזו – תוך מספר ימים – והפכה מעל לראשיהם של המארגנים הישירים שלה, באופן סטיכי, למאבק נגד האימפריאליזם.

...בעזרת מהלך המאורעות הועלו על סדר היום הפלת האימפריאליזם, אחדות כל הארצות הערביות ומהפכה אגררית.

המרד בפלסטינה מאשר את נכונות הניתוח של הקונגרס ה־VI והמליאה ה־X של הקומינטרן, "על תהליך הפיכת האינטרנציונל ה־II לאינטרנציונל סוציאל־פשיסטי וסוציאל־אימפריאליסטי גלוי".

כדי למנוע את ההתפוצצות המהפכנית, ניסה האימפריאליזם הבריטי – בעזרת פרובוקציה מצד סוכניו הציונים – להפנות את התסיסה המהפכנית לאפיק המאבק הלאומי הערבי־יהודי, דבר שקיבל סיוע מעשי מצד הפיאודלים הערבים והכמורה, המאוחדים במג'לס אל־איסלאמי. למרות זאת, קיבלה התנועה במהרה אופי של התקוממות אנטי־אימפריאליסטית מצד הערבים וקודם כל מצד המוני האיכרים.

הבורגנות הציונית הקולוניזטורית ומלחכי הפנכה שלה מילאו תפקיד של סוכנים ישירים של האימפריאליסטים הבריטיים... האגף ה"שמאלי" של הציונות, "פועלי־ציון", התמזג עם הפשיסטים היהודים נגד התנועה הערבית.

...בעלי הקרקעות הערבים, הפיאודלים, הכמורה הגבוהה, מאוחדים במג'לס אל־איסלאמי, אשר עמדו בראש התנועה בימיה הראשונים, ניסו לכוונה לאפיק המאבק הלאומי הערבי־יהודי, ובו־זמנית נכנעו לאימפריאליזם הבריטי. הם מילאו תפקיד בוגדני אנטי־מהפכני.

לאחר מכן מתמקד המסמך בקבוצת חמדי חוסייני וקובע את הנכונות של עמדת המפלגה כלפיה, בהגדירה אותה נציונל־רפורמיסטית, ומוסיף:

בסיפוק נעלה ביותר צריך לציין, שבקרב הפועלים הערבים והיהודים היו בכל־זאת מקרים בודדים של ביטויים הרואיים לסולידריות פרולטרית.

הפרק הבא דן ב"הישגי המפלגה וחסרונותיה":

ההתקוממות הבליטה את הצדדים החיוביים של מק"פ ואת חולשותיה. מק"פ התגלתה כארגון מלוכד של מהפכנים מסורי־נפש. ברגעים קשים ביותר, תוך סיכון חייהם, השתדלו חברי המפלגה למלא בכבוד את חובתם המהפכנית. אין ספק

שתכונותיה הטובות של המפלגה כוללות חינוך תיאורטי, מוכנות אידיאולוגית, נאמנות, ומסירות־נפש מהפכנית. למרות הרדיפות האכזריות ביותר, המעצרים מצד כלבי המשטרה של ממשלת "הפועלים", היה לאל ידה של המפלגה לקיים את ארגונה. הפעולות שאורגנו ע"י המפלגה לרגל הפגנת נבי מוסא וה־1 באוגוסט, הוכיחו שהמפלגה מסוגלת להתגבר על הפסיביות האופורטוניסטית שבאה לידי ביטוי ב־1 במאי ולהוציא להפגנת רחוב המונים ניכרים של פועלים ערבים ויהודים.

בה־בעת יש לציין החסרונות הגדולים של מק"פ, שנחשפו בעקבות המרד.

1. המפלגה הופתעה ע"י המרד, דבר המוסבר בהרכב הלאומי היהודי־בעיקר של המפלגה, בהעדר קשר עם ההמונים הערבים בכלל ובהעדר מוחלט של קשר עם האיכרות בפרט. המפלגה לא התגברה על המגמות הימניות הקיימות, לא לקחה בחשבון במידה מספקת ובעוד מועד שהמצב הכלכלי והפוליטי (המשבר בפלסטינה, היבול הדל, הרעת מצב ההמונים, גידול התנועה הלאומית, התסיסה במזרח הערבי, המתקפה של האימפריאליזם והציונות ועוד) חייב להוביל להתפרצות מהפכנית. אחת מאבני הבוחן לגילוי המגמות הימניות במק"פ היא דווקא היחס לתנועת אוגוסט. נטייתם של חברים מסוימים להעריך תנועה זו פשוט כ"פוגרום" היא גילוי ברור של השפעה ציונית ואימפריאליסטית על חברים בודדים. מי שאיננו מבין שהסכסוך הלאומי־דתי התפתח לתנועה נגד האימפריאליסטים, מי שאיננו מבין שעשרות אלפי פלאחים ובדווים יצאו, אומנם באופן סטיכי, נגד האימפריאליזם, שתנועתם הייתה ביטוי מיוחד במינו של מאבק לאדמה, הוא אופורטוניסט ללא תקנה ואבוד בשביל התנועה הקומוניסטית. המפלגה איננה יכולה להרשות בשאלה זו שום חוסר בהירות ודיברי סלף.

2. המפלגה לא נקטה עמדה די ברורה בהערכת התנועה, במיוחד בימיה הראשונים, ובהיותה נתונה באופן כמעט מוחלט להשפעת המאורעות בירושלים ובכמה ערים, לא תפשה את האופי הכלל־לאומי, האנטי־אימפריאליסטי והאיכרי של התנועה. גילויי־הדעת של המפלגה לא כללו ססמאות פעולה ממשיות. צריך לציין שגיאה גדולה ביותר – שהמפלגה לא העלתה בגילויי־הדעת שלה את שאלת תפישת האדמות, את הקריאה להקמת ועדים מהפכניים של פלאחים ובדוים, את המהפכה האגררית, לא הדגישה מספיק את הססמה בעד האחדות הלאומית של כל הארצות הערביות, תוך שמירת הקו של תמיכה בפדרציה הפועלית־איכרית. הכלל־ערבית. המפלגה לא גינתה באופן קונקרטי ומהפכני מספיק את התנהגותם של הארגונים והמפלגות היהודיים והערביים, לא גינתה את הפועלי־ציונים ה"שמאליים" והימניים ובמיוחד, יש להדגיש, לא גינתה את תפקידה המרצח של ממשלת מקדונלד "הפועלית". המפלגה לא העלתה ססמאות בדבר הקמתן של פלוגות פועלים יהודיות־ערביות, בדבר ארגון הפגנות פועלים יהודים וערבים והיא עצמה לא הצליחה לארגן הפגנות כאלה. המפלגה לא העלתה ססמה בעד שביתה כללית משותפת של פועלים ערבים ויהודים, בעד

חימוש הפועלים, בעד התקוממות מזוינת. המפלגה לא הצליחה להתקשר עם הקבוצות הערביות המאוחדות סביב חמדי חוסיין העצור. הססמה בעד ממשלת פועלים ואיכרים לא הועלתה בהבלטה, דבר המוסבר בהיסוסי המפלגה בשאלה זו ובהפנמה לא מספיק ברורה והחלטית של ססמה זו. המפלגה לא הבחינה במועד הנכון ברגע צמיחתה של התנועה והעלאתה לשלב גבוה יותר.

3. צריך לציין, בה־בעת, שבתחילת ההתקוממות היו היסוסים בסקציות מסוימות ובעיתונים מסוימים של הקומינטרן בהערכת אופי התנועה. אין להסביר את הערכת התנועה כפוגרום אלא כהשפעה בורגנית־ציונית על קומוניסטים. היסוסים אלה תוקנו עד מהרה ע״י הסקציות של הקומינטרן. לא התגלתה פעילות מספקת בגינוי תפקיד המרצח של ממשלת מקדונלד. פרט לסקציה האנגלית, לא התגייסו סקציות הליגה האנטי־אימפריאליסטית במרץ ובהחלטיות הדרושים. מול התעמולה של האימפריאליזם הבריטי והבורגנות היהודית בדבר פוגרום, לא הועמדה תעמולה ברורה מספיק על מרד ערבי. ובכל־זאת, באופן כללי צריך לקבוע בסיפוק, שסקציות הקומינטרן ניסו למלא את חובתן לגבי המרד הערבי.

4. חסרונות מק״פ ושגיאותיה, שבאו לידי ביטוי בעת ההתקוממות, הם תוצאה של כל התפתחות המפלגה. לקחי ההתקוממות אישרו מחדש שהמפלגה לא הלכה באופן אמיץ והחלטי בכיוון הערביזציה של המפלגה מלמעלה עד למטה. המפלגה חילקה את כוחותיה ואמצעיה בעבר באופן בלתי־נכון, בכוונה את עבודתה קודם כל אל הפועלים היהודים ולא הקדישה את מרב כוחותיה לפעילות בקרב המוני הפועלים והאיכרים הערבים. הערביזציה של המפלגה הובנה כצירוף מכני של חברים ערבים אחדים לועה״מ. המפלגה לא הצליחה להקים ארגונים מפלגתיים ואיגוד־מקצועיים ערביים טריטוריאליים חזקים. ביחס לשאלת העבודה בקרב הפלאחים והבדווים שלטה במפלגה פסיביות פוליטית. הפסימיות וחוסר האמון בתוצאות העבודה בקרב ההמונים הערבים, הביאו חברים מסוימים לפסיביות סקטנטית, לאי־הערכת האפשרויות המהפכניות בערביסטן, להערכה מוגזמת של השפעת הבורגנות הריאקציונית על המוני הערבים, לקשיחות והעדר גמישות וטקטיקה ביחס לנציונאל־רפורמיזם הערבי. הוועד־הפועל של הקומינטרן רואה כחובתו לומר למק״פ, שבתנאים המיוחדים והקשים ביותר בהם פועלת מק״פ, החברים היהודים של המפלגה והועה״מ של המפלגה לא תמיד תפשו שתפקידם כלפי הפועלים והתנועה הקומוניסטית הערביים חייב להיות – כפי שלנין הורה לבולשביקים הרוסים הפעילים בקרב הלאומים של ברה״מ – תפקיד של ״עוזרים״ וכלל לא של מנהיגים. זה בשום אופן לא מקטין, אלא להפך, מגדיל את הקשיים ואת החשיבות המהפכנית והאחריות של הפעילות. העמדתה של שאלת העזרה ולא מנהיגות על הפועלים הערבים והתנועה הקומוניסטית איננה צריכה לעורר בקרב הקומוניסטים היהודים הלכי־רוח של הגירה מפלסטינה, שמשמעותה עריקה, כי אם העלאת ההתלהבות המהפכנית...

תפקידי המפלגה.

מק"פ וכל סקציות הקומינטרן בארצות הערביות האחרות חייבות להסיק את כל הלקחים מההתקוממות.

1. התפקיד היסודי ביותר, העיקרי ביותר והדחוף ביותר של המפלגה מסתכם ביישום אמיץ והחלטי של הכיוון לערביזציה של המפלגה, מלמעלה עד למטה. יש לכוון את חלוקת הכוח לכיוון זה. בהמשך חוזר המסמך על הצורך בהקמת ארגונים מפלגתיים ערביים טריטוריאליים, איגודים מקצועיים ערביים טריטוריאליים וכו'.
2. המפלגה חייבת, יהיה אשר יהיה, להתגבר על הפסימיות ועל חוסר המעש בשורותיה בשאלת האיכרות. בהמשך באה חזרה על האמור בנושא זה בפרק הקודם.
3. בה־בעת, חייבת המפלגה להמשיך את פעילותה בקרב הפועלים היהודים המאורגנים באיגודים הרפורמיסטיים הציוניים והבלתי־מאורגנים. גינוי הציונות, ובמיוחד האגף השמאלי שלה, כסוכנות של האימפריאליזם, נשאר תפקיד חשוב. חשיפתה החדשה של הציונות, שעברה בגלוי לעמדות קפיטליסטיות, ההרעה החדה במצבו של מעמד הפועלים היהודי, האכזבה מההבטחות על גן־עדן ציוני, פשיטת הרגל המלאה של פועלי־ציון, האבטלה, הקטנת הפער ברמת החיים בין הפועלים היהודים והערבים, יצרו קרקע נוחה לעבודת המפלגה בקרב הפועלים היהודים.
4. המפלגה חייבת לגנות את המג'ליס אל־איסלאמי ואת הועה"פ של הקונגרס הערבי ככוח ריאקציוני, כסוכנות ישירה של האימפריאליזם הבריטי וכלל לא כנציונל־רפורמיסטים. ביחס לקבוצת חמדי חוסייני, צריכה המפלגה לנקוט טקטיקה שנקבעה ע"י הקונגרס ה־VI ביחס לאגף השמאלי של הנציונל־רפורמיזם. בלי ליצור שום אשליות לגבי הפרספקטיבות של התפתחות קבוצה זו ובהחלט מבלי לשאוף להקים מפלגה בשביל חמדי חוסייני, צריכה המפלגה להשפיע על קבוצה זו ע"י לחץ גובר של ההמונים מלמטה, בלי לסרב לעת־עתה להקמת חזיתות זמניות לשם פעולות מסוימות, בתנאי ההכרחי של שמירת העצמאות הפוליטית והארגונית של המפלגה הקומוניסטית... אפשר ליישם טקטיקה זו רק בתנאי ערביזציה של המפלגה, הגברת השפעת הקומוניזם על ההמונים הערביים, התגברות על היחס הסקטנטי והפסימי לגבי התנועה הערבית...

סעיף 5. דן בהחרמת ועדת החקירה של המאורעות.

6. בהתאם לתפקידים אלה, חייבת המפלגה להתארגן מחדש, החל מהועה"מ ועד לתאים הבסיסיים, (ולכלול) קביעת חברים לעבודה בקרב הפועלים הערבים, קביעת חברים לעבודה בקרב הפלחים והבדווים, יצירת קאדרים לפעילות איגוד־מקצועית בקרב פועלי התעשייה הערבים, קביעת חברים לארגון פלוגות פועלים יהודיות־ערביות, להקמת חוגים של פועלים, קורסים – כל אלה הם רק צעדים ראשונים בתחום זה...

סעיף 7. דן בפעילות בקרב הנוער ומותח ביקורת על המפלגה ש״לא רק שאיננה עוזרת, כי אם מפריעה לקומסומול״. כן דן סעיף זה בפעילות בקרב הסטודנטים.

8. את כל התפקידים האלה ניתן ליישם בתנאים של מאבק אמיץ והחלטי נגד הסטייה הימנית במפלגה, אשר מתחזקת, כמובן, בלחץ הטרור הלבן ותחת הרושם של הכישלון הזמני של המרד. אי־הערכת האפשרויות המהפכניות, התנגדות מוסתרת או גלויה לערביזציה של המפלגה, פסימיות ופסיביות ביחס לעבודה בקרב ההמונים הערביים, פטליזם ופסיביות בשאלת האיכרות, אי־הבנת תפקידם של החברים היהודים בחזקת עוזרים ולא מנהיגים של התנועה הערבית; הערכת יתר של השפעת הבורגנות הריאקציונית, בעלי הקרקעות והכמורה על ההמונים הערביים, ציפייה למשיח בדמותה של המהפכה העולמית, יחס פשרני כלפי השגיאות האופורטוניסטיות, אי־הבנת הצורך בביקורת עצמית אמיצה והחלטית על השגיאות שנעשו ע״י המפלגה, הלכי רוח בזכות הגירה, ז. א. עריקה, התנגדות לססמה על ממשלת פועלים איכרים — הם הגילויים העיקריים של הסטייה הימנית במק״פ. התגברות עליהם היא תנאי־מוקדם להמשך התפתחותה של המפלגה. להשגת מטרה זו נחוץ שבזמן הקרוב ביותר תפתח המפלגה במסע לגיוס פועלים, במיוחד פועלים ערבים, לשורות המפלגה. בנהלה מאבק החלטי ביותר נגד הסכנה האופורטוניסטית הימנית, נגד הלכי הרוח הליקבידטוריים, אשר ללא ספק מתגברים לנוכח הרושם הראשוני מהתבוסה הזמנית והטרור הלבן שהומט עליה, צריכה המפלגה לא לשכוח, במאבקה למען אינטרנציונליזם מהפכני, את סכנת הסטייה החדשה המתבטאת בהתעלמות מהעבודה בקרב הפועלים היהודיים, אי־הערכה מספקת של תפקידם ההיסטורי בהקמתה של תנועת פועלים המונית וסקציה בעלת כושר קרבי של הקומינטרן בפלסטינה.

9. המרד הראה את הצורך בקשר הדוק בין המפלגות הקומוניסטיות בערביסטן ובמצרים, ממשיך המסמך, ומציין שצורת הארגון הטובה ביותר היא הקמת פדרציה בין המפלגות הקומוניסטיות. ״תנאי מוקדם להקמת פדרציה כזו היא הערביזציה של מק״פ ושל המפלגה הקומוניסטית של סוריה״.

מכתב מאת מזכירות המזרח של הועה״פ של הקומינטרן אל הועה״מ של מק״פ, המודיע על קבלת מכתבי הועה״מ של מק״פ מה־1 וה־25 בספטמבר 1929 ועל החלטות מליאת הועה״מ מה־27.8.1929.

אוקטובר 1929

המפלגה איננה יכולה ואיננה צריכה להרשות שום ספקות לגבי המאבק נגד הסטייה הימנית־אופורטוניסטית שאותו צריך לנהל עד הסוף. אסור לסבול שום היסוסים לגבי הערכת המאורעות, הערביזציה, העבודה בקרב האיכרים, היחס לתנועה הלאומית. אנו מברכים על כך שהועה״מ דחה מכול וכול את הגישה הטרוצקיסטית בהערכת אופי המהפכה בפלסטינה והכוחות המניעים אותה. הערכת המהפכה כמהפכה

פרולטרית, אי־הבנת התשובות לשאלה הלאומית והאגררית, היחס לבורגנות הלאומית – כל העמדות הטרוצקיסטיות האלה דומות לעמדות "פועל ציון". עם זאת, יש גם חולשות בהחלטות הועה"מ. אין די ביקורת עצמית, בעיקר לגבי השגיאות בזמן המדד. החלטת המזכירות הפוליטית של הקומינטרן חייבת לשמש מדריך להבנת שגיאות אלה. נחוצה בהירות רבה יותר לגבי שאלת היחס לקבוצת חמדי חוסייני. לשם אינפורמציה, אנו שולחים לכם את פניית הועה"מ של פועלי ציון אל הועה"פ של הקומינטרן. אנו נענה לפנייה זו מעל גבי העיתון, אך אם הדברים הכלולים בפניית "פועלי־ציון", בדבר קומוניסטים מסוימים שהשתתפו בארגונים הציוניים להגנה עצמית, נכונה – כי אז הועה"מ חייב לדון בשאלה על המשך חברותם של "קומוניסטים" אלה במפלגה בכל החומרה. אנו מקווים שהאינפורמציה של הועה"מ של פועלי־ציון אינה אלא דיבה. באשר לביקורת, צריך לעשות למען הפיכת ה... האנטי יהודי... לא רק נגד הבורגנות היהודית, כי אם גם נגד האימפריאליזם הבריטי.

מסמך מברלין, ללא חתימה וללא מען. בראש העמוד – חותמת "נכנס" ותאריך. אנו מביאים את המסמך במיוחד בגלל האינפורמציה הכלולה בו על לשצ'ינסקי, שהשתתף בישיבת מזכירות המפלגה הדרמטית בבית־צפפה, שאותה תיאר ברזילאי בספר.

9.11.1929

חברים יקרים,

התחלתי את העבודה בליגה[51] ואני מקווה שעד מהרה אסתדר בעבודה. את ה"אינוונטר" המובטח עוד לא אוכל לשלוח, אך בעוד 10 ימים בערך אשלח לכם חומר בעניין כמה שאלות קונקרטיות, אבקש לקבל את עצתכם ולשמוע אולי ביקורת מפיכם.

היום אני כותב לכם על שני מקרים אישיים הקשורים לעבודתי בפלסטינה. על שניהם כבר דיווחתי למחלקת המזרח וחשוב לי מאד שהדבר יישאר בינינו. מדובר ב:

1. גדעוני: אינו חבר מפלגה, פקיד במשרד נסיעות בירושלים המגלה אהדה למפלגה. כאשר עבדתי בירושלים, בתקופת המאבקים, הוא היה לי לעזר רב בעבודתי בלי לחשוש למקור פרנסתו. כבר בעבר עזר בצורה שיטתית לוועד המרכזי של המפלגה במעשים קונספירטיביים והוא ככל הנראה ממשיך לעשות זאת גם היום. אני מצביע על הדבר, שכן אם בבוא היום ייתקל גדעוני בקשיים, אני מציע שנושיט לו עזרה במסגרת האפשרויות שלנו. בימים אלה הוא אינו רוצה, ולדעתי אף אינו זקוק, לעזרה, אך אני מצביע על העניין רק למען העתיד.
2. לשצ'ינסקי: חבר בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, היה פעיל מאוד במהלך שהותי בפלסטינה וגילה אומץ לב אישי גם במצבים קשים.

51 הכוונה היא לליגה האנטי־אימפריאליסטית.

בשנת 1922 עזב כציוני את ברית המועצות – ארץ מולדתו – ואיבד את אזרחותו. בחוץ־לארץ נרפא מן הציונות והיה לקומוניסט. במשך שנים אחדות עמדו דעותיו הקומוניסטיות למבחן בשורות המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, בתקופה האחרונה ניתנה לי ההזדמנות לבחון את מעשיו. אני מצרף בקשה, שהוא עצמו כתב, להשיב לו את האזרחות הרוסית. אני תומך בבקשתו.

אני מבקש אישור על קבלת המכתב והנספח ואבקש לדעת אם הוחלט דבר מה בגין מס' 2.

בברכה,

חתימה לא ברורה.

על סמך הצעת תזיסים על השאלה בפלסטינה שנתקבלה בישיבת מזכירות המזרח מה־13.10.1929 קיבלה המזכירות המדינית של הועה״פ של הקומינטרן בישיבתה ב־23.11.1929 החלטה מיוחדת בעניין "תנועת המרד בערביסטן". מסמך זה של המוסד הגבוה ביותר של הקומינטרן משקף את המאבק נגד טרוצקי ותומכיו בתוך המפלגה והמדינה הסובייטית ואת היחס של ברה״מ והקומינטרן לרעיון הפן־ערביזם – שני נושאים החורגים מנושא ספר זה וההתייחסות אליהם מוגבלת בהתאם. המסמך מסווג "סודי".

26.11.29

סודי

החלטת המזכירות המדינית של הועה״פ של הקומינטרן בעניין תנועת המרד בערביסטן

מרד ההמונים הערביים בפלשתינה, והמאורעות בערביסטן בכלל, נתנו אישור מלא לנכונות הניתוח של הקונגרס השישי של הקומינטרן והמליאה העשירית של הועה״פ של הקומינטרן, על החרפת המאבק בין האימפריאליזם לבין המוני העמלים של הארצות הקולוניאליות, על התנופה החדשה של התנועה לשחרור לאומי בארצות הקולוניאליות והקולוניאליות למחצה, על הערכת הממשלה "הפועלית" של אנגליה, ועל תהליך הפיכתו של האינטרנציונל השני לאינטרנציונל סוציאל־פשיסטי, לאינטרנציונל סוציאל־אימפריאליסטי גלוי.

פירודם הלאומי של הערבים, פיצולה של ערביסטן למדינות זעירות רבות, חלוקתה של ערביסטן בין מדינות אימפריאליסטיות שונות, החוסר המוחלט של זכויות פוליטיות להמוני האוכלוסייה המקומית, הקולוניזציה הציונית הנכפית עליהם, והחרפת הדיכוי של האימפריאליזם האנגלי והצרפתי בארצות הערביות – זוהי קבוצת הסיבות, שעוררו את תנועת המרי.

שוד אדמותיהם של הפלאחים הערביים לטובת ההתנחלות הציונית (לעתים קרובות בעזרת בעלי אחוזות ערביים), ולטובת בעלי אחוזות ערבים ובעלי הון זרים,

תפיסת לטיפונדיות פיאודליות ע"י בעלי האחוזות ערביים ו ... (לא ברור), הריסתן והתפוררותן המהירה של הקהילות הפלאחים הכפריות, הניצול המוגבר של האיכרים באמצעות דמי חכירה, גידול המיסים והריבית להלוואות, התפתחות מהירה־יחסית של יחסי סחורות – כספים, הפיכתו של המשק החקלאי המעורב, שכמעט כולו משק של סחר חליפין, למשק של סחורה = כסף, יצירת משקים ומטעים גדולים במקום משקי האיכרים החכורים, תפיסת שטחי המרעה של מגדלי הצאן הבדואים והנוודים, דחיפתם לעבר אדמות גרועות יותר, מעברם המהיר לחקלאות מיושבת, שלילת יתרונם בתחבורה ובשמירה על דרכי הסחר, הדיפרנציאציה המעמדית המהירה־יחסית בקרב שבטי הבדואים – זוהי קבוצת הסיבות השנייה למאורעות בפלשתינה.

הבשלת המשבר המהפכני זורז ע"י עליית האבטלה, הרעת מצבם של המוני הפועלים הערביים ובדיוק באותה מידה היהודיים, יבולי שנת 1928, התסיסה בארצות הערביות, פיזור הפרלמנט בסוריה, המשבר הממשלתי בעיראק, התסיסה בעבר־הירדן בעקבות ההסכם המשעבד עם אנגליה, התסיסה והמרד בשטחים של איבן סעוד וניצולם בידי האימפריאליזם האנגלי, ההפגנה והשביתות של הפועלים בפלשתינה ובסוריה, ההסכם האנגלו־מצרי החדש, הצורך שראה האימפריאליזם הבריטי לחזק את עמדותיו במבואותיה הצפוניות של תעלת סואץ, המתקפה החדשה הצפויה מצד הציונות, שפשטה את הרגל מבחינה רעיונית, הסירה את המסכה הסוציאליסטית ומופיעה בגלוי כסוכן של ההון (החלטת הקונגרס הציוני בציריך ביולי 1929).

אופי התנועה

הקווים המאפיינים את התנועה הם:

1. המרד בפלסטינה פרץ בד בבד עם התסיסה המהפכנית במרכזים התעשייתיים החשובים ביותר בהודו, עם משבר מהפכת־הנגד בסין, עם העלייה הגוברת של תנועת הפועלים המהפכנית במערב, והוא מהווה את ראשיתה של גאות הגל המהפכני לשחרור בארצות הערביות.
2. האופי הכל־ארצי והכל־ערבי של התנועה. התנועה עברה במהירות יוצאת מן הכלל לעבר ארצות ערביות אחרות (התפרצויות בעבר־הירדן, בסוריה, הפגנות בדמשק, תסיסה ...(לא ברור), הגברת התנועה הלאומית בעיראק, אהדה במצרים, תנועת המוסלמים בהודו).
3. הקצב המהיר של התפתחותה והשתנותה. אם בימים הראשונים עלה בידי הכהונה הדתית והפיאודלים, המאוחדים במג'לס אל־איסלאמי, להפנות את התנועה לעבר ערוץ המאבק הלאומי הערבי־יהודי, הרי בהמשך יוצאים ההמונים באופן סטיכי נגד המופתי, נגד המג'לס אל־איסלאמי ונגד נציגי הועה"פ הערבי, ומגנים את בגידתם ואת כניעתם לאימפריאליזם. הפרובוקציה האנגלו־ציונית, שאורגנה בעזרת הפיאודלים וכוהני הדת הערביים ליד "הכותל המערבי", ההתנגשות הלאומית בין המעמדות השליטים, היהודי והערבי, הופכות להתקפה נגד המשטרה והצבא האנגליים, להתקפה על הקסרקטינים האנגליים, לקרב בין

האיכרים לבין הצבאות האנגליים. בשכם מניפים את הדגל הערבי הלאומי. התנועה הופכת חיש־קל מסכסוך ציוני ערבי לתנועת איכרים לאומית, שבה משתתפת גם הזעיר־בורגנות העירונית הלאומית. הפלאחים, ובעיקר הבדואים, הם המשתתפים הפעילים ביותר בתנועת המרד.

4. מעמד הפועלים נותר פסיבי בחלקו; ומכל מקום לא הופיע ככוח עצמאי, ובוודאי שלא ניסה לתפוס הגמוניה בתנועה. חלק מהפועלים היהודיים והערביים נפל תחת השפעת הבורגנות "שלו", ובכל־זאת היו מקרים אחדים של גילויים הירואיים של סולידריות מעמדית פרולטרית מצד הפועלים הערביים ובאותה מידה ממש – מצד הפועלים היהודיים. תנועת המרד, למרות שנולדה מפרובוקציה אנגלית ציונית, שעליה ניסו הריאקציונרים הערביים (פיאודלים וכוהני דת) להשיב בפוגרום, למרות שבשלביה הראשונים הייתה נתונה להנהגה ריאקציונית, הפכה לתנועה לשחרור לאומי, אנטי־אימפריאליסטית כל ערבית, ועל־פי הרכבה החברתי – תנועת איכרים.

5. התנועה התחוללה כאשר באנגליה הייתה "ממשלת הפועלים" של מקדונלד בשלטון. ממשלת "פועלים" זו, בתמיכתה המלאה של מפלגת הפועלים העצמאית, מילאה בגלוי את תפקיד התליין של המהפכה הקולוניאלית.

6. התנועה הבליטה את העמקת הסתירות שבין האימפריאליזם האנגלי והצרפתי, במאבק על ההשפעה במזרח הקרוב.

אופי המהפכה בערביסטן והכוחות המניעים אותה

על סמך נסיונה של התנועה ההמונית המהפכנית עצמה, נבחנה ואושרה ההשקפה הכללית של הקומינטרן, בדבר אופי המהפכה בפלסטינה, ובערביסטן בכלל, והכוחות המניעים אותה. המהות החברתית־כלכלית העיקרית של המהפכה היא מיגור האימפריאליזם, איחוד לאומי של כל הארצות הערביות, מהפכה אגררית ופתרון השאלה הלאומית. דבר זה קובע את אופי המהפכה כבורגנית־דמוקרטית, במובן הלניני של המושג. הכוחות המניעים העיקריים של המהפכה הם מעמד הפועלים והאיכרות. את המהפכה הבורגנית־דמוקרטית אפשר להביא לסופה אך ורק במאבק מהפכני נגד הבורגנות. אין ספק שמהפכה בורגנית דמוקרטית זו תתפתח למהפכה סוציאליסטית, אך התזיס המועלה כבר עכשיו ע"י אנשים מסוימים, על אופיה הפרולטרי של המהפכה בתנאי פלסטינה, לא רק שאינו עונה למציאות ההיסטורית, לא רק שהוא משקף תופעה של אידיאולוגיה טרוצקיסטית בדבר מהפכה מתמדת, אלא שבנסיבות הקונקרטיות של פלסטינה פירושו עלול להיות ייסוד דיקטטורה של קומץ פועלים יהודים על המוני האוכלוסייה הערבית.

תפקיד המעמדות השונים בתנועה

הבורגנות הציונית הקולוניזטורית ומלחכי־הפנכה שלה, מילאו תפקיד של סוכנים ישירים של האימפריאליזם הבריטי. הקבוצה הפשיסטית של ז'בוטינסקי ("הרביזיוניסטים") מילאה, על־פי מהותה, את תפקיד הפרובוקטור בהתנגשות ליד

״הכותל המערבי״, ומתוך זהות האינטרסים הבסיסית של הפשיזם הציוני והאימפריאליזם האנגלי, פעלה שכם אחד עם השלטונות האנגליים. האגף ״השמאלי״ של הציונות, ״פועלי־ציון״, התמזג עם הפשיסטים היהודיים והתייצב לצד האימפריאליזם הבריטי והבורגנות הציונית.

בעלי האחוזות, הפיאודלים, כוהני הדת הבכירים הערבים, המאוחדים במג׳ליס אל־איסלאמי, שנכנעו כבר מזמן לאימפריאליזם הבריטי, מילאו תפקיד בוגדני, פרובוקטיבי וקונטרה־מהפכני.

הקונגרס הלאומי הכל־ערבי, שחשף בשנים האחרונות בבהירות מרבית את מהותו הנציונל־רפורמיסטית (מו״מ עם האימפריאליזם האנגלי, תביעה לקבלת ״חוקה״ במסגרת האימפריה הבריטית), לא מילא תפקיד עצמאי בזמן התנועה, ואילו האגף הימני של הקונגרס הלאומי הכל ערבי הצטרף אל המחנה הריאקציוני של הפיאודלים וכוהני הדת.

הקבוצה בעלת ההשפעה במועדונים המוסלמים, שבראשה ניצב הנציונל־מהפכן הנודע, חמדי חוסייני, מילאה, ללא ספק, תפקיד חיובי בתנועה. במהלך תנועת המרד התגלו כמה צדדים חלשים של קבוצה זו: חולשה ארגונית, הרכב חברתי סטודנטיאלי, קשר חלש עם המוני הפלאחים והבדואים. עם זאת, עוד לפני שקמה התנועה, העלתה קבוצת חמדי חוסייני בבהירות את שאלת המאבק נגד האימפריאליזם הבריטי, ניהלה מאבק זה וניסתה להפוך את הסכסוך הלאומי הערבי־יהודי למאבק אנטי־אימפריאליסטי. אחרי מאסרו של חמדי חוסייני החל במועדונים המוסלמים תהליך של דיפרנציאציה, ותוך כדי כך הצטרפו אלמנטים מסוימים במועדונים אלה אל מחנה הפיאודלים וכוהני הדת.

הפלאחים, ובייחוד הבדואים, היו הכוח המניע העיקרי של התנועה, אך תנועת האיכרים התחוללה בהעדר תופעה מעמדית מאורגנת ועצמאית של הפרולטריון בעיר. תנועת האיכרים התגלתה כבלתי־מאורגנת ומפוצלת.

הישגי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית ומחדליה

תנועת המרד הערבית חשפה בבהירות הן כמה צדדים חיוביים במק״פ והן את חולשותיה.

1. המפלגה הופתעה ע״י המרד, דבר המוסבר בהרכב היהודי הדומיננטי של המפלגה, בהעדר קשר עם ההמונים הערביים בכלל ובהעדר מוחלט של קשר עם האיכרות בפרט.

דווקא לקחי המרד הראו נכוחה ובבהירות את נכונותן המוחלטת של הוראות הועה״פ של הקומינטרן אשר חזרו ונשנו, בדבר הצורך בערביזציה של המפלגה. חסרונות מק״פ ושגיאותיה, שנחשפו בעת המרד, הם תוצאה מכך שהמפלגה לא עלתה במועד הנכון כל כולה, באומץ ובהחלטיות על דרך־הערביזציה. המפלגה חילקה את כוחותיה ואת אמצעיה באופן לא נכון בעבר, כאשר כוונה את פעילותה בראש ובראשונה אל הפועלים היהודיים ולא הקדישה את מירב כוחותיה ואמצעיה לפעילות בקרב הפועלים והמוני האיכרים הערביים.

הערביזציה של ההנהגה הובנה כצירוף מכני של חברים ערביים אחדים לוועד המרכזי. המפלגה לא הצליחה להקים ארגונים מפלגתיים יציבים בקרב ההמונים הערביים, ולא בקרב ארגונים איגוד־מקצועיים טריטוריאליים של פועלים ערביים. בשאלת העבודה בקרב הפלאחים והבדואים שלטו במפלגה פסימיות וחוסר אמונה בתוצאות הפעילות, ודבר זה הוליך חברים מסוימים לכיתתיות פסיבית, לאי־הערכה מספקת של האפשרויות המהפכניות בערביסטן ושל הערכת יתר של השפעת הבורגנות הריאקציונית על המוני הערבים. פסימיות זו היא אשר הולידה נוקשות והעדר גמישות בטקטיקה לגבי הנציונל־רפורמיזם הערבי, בדיוק כמו לגבי הקבוצה הלאומית של חמדי חוסייני. חברי המפלגה היהודיים והועה״מ לא תמיד הבינו, שתפקידם ביחס לתנועת הפועלים הערבית ולתנועה הקומוניסטית בקרב הפועלים הערביים חייב להיות תפקיד של ״מסייעים״, ובשום אופן לא של מנהיגים, כפי שהורה לנין לבולשביקים הרוסיים, שעבדו בקרב לאומים שונים בברית המועצות. היות שלמפלגה יש קאדרים מאד לא גדולים של פועלים ערביים, היא מצאה את עצמה מנותקת מהתנועה, הופתעה, ולא יכלה להשפיע לא על המוני הפועלים בעיר ולא על המוני האיכרים בכפר. על המפלגה ללמוד את כל לקחי המרד גם בתחום זה.

2. המפלגה הייתה נתונה, במיוחד בימיה הראשונים של התנועה, באופן בלעדי כמעט, להשפעת המאורעות בירושלים ובכמה ערים נוספות, ולא הבחינה בהפיכתו של הסכסוך הלאומי־דתי להתפרצות איכרים כלל לאומית, אנטי־אימפריאליסטית. בהתאם לכך, לא העלתה המפלגה בין ססמאותיה את שאלת תפיסת האדמות, את הקמת ועדים מהפכניים של פלאחים ובדואים, את המהפכה האגררית, את האיחוד הלאומי של כל הארצות הערביות, תוך ניהול תעמולה בעד ססמת פדראציה כלל־ערבית של פועלים ואיכרים, ולא העלתה ססמה על ממשלת פועלים ואיכרים, דבר הנובע מההיסוסים האופורטוניסטיים־ימניים של המפלגה בשאלה זו בעבר. המפלגה לא העלתה גם ססמאות על הקמת פלוגות ערביות־יהודיות, על חימוש הפועלים, על הפגנה משותפת של פועלים ערביים ויהודיים, על שביתה כללית משותפת של פועלים ערביים ויהודיים, דבר שהיה הכרחי בעת המאבק המזוין. חשיפת תפקיד התליין של ״ממשלת הפועלים״ האנגלית, הביקורת המהפכנית כלפי המפלגות והארגונים הערביים והיהודיים, ובייחוד כלפי הפועלי־ציונים והתנהגותם בשעת המרד, לא היו קונקרטיים דיים. המפלגה לא הצליחה ליצור קשר בימי המרד עם הקבוצה הלאומית של חמדי חוסייני, דבר שהוכיח שוב את היסוסי המפלגה בשאלה זו וכן את קשריה הרופפים עם התנועה הערבית.

יחד עם זאת יש לציין, שמק״פ התגלתה כארגון מלוכד של מהפכנים מחרפי נפש, שהשתדלו למלא את חובתם בכבוד מהפכני. אין ספק שמבחינת הכשרתה הרעיונית, ומסירותה לקומוניזם ניצבת מק״פ על רמה גבוהה.

המפלגה התגברה על הפסיביות האופורטוניסטית, שבאה לידי ביטוי בוויתור על

הופעה עצמאית ב־1 במאי. ההפגנות לרגל החג המוסלמי נבי מוסא והפגנת ה־1 באוגוסט הוכיחו, שאם מתנהלת עבודה נכונה ונבונה, מסוגלת המפלגה לגייס המוני פועלים יהודיים וגם ערביים ולהוליכם להפגנת רחוב. הישגה הרציני של המפלגה הוא בכך שלמרות הרדיפות האכזריות, המאסרים והגירושים, ידעה המפלגה לשמור על ארגונה והמשיכה בעבודתה גם בימי הטרור הלבן.

תפקידי המפלגה

מק"פ וסקציות הקומינטרן בארצות הערביות האחרות חייבות להפיק את מלוא הלקחים מהמרד:

1. התפקיד הדחוף ביותר של המפלגה הוא, לכן, יישום הקו ההחלטי והאמיץ של ערביזציה של המפלגה מלמעלה עד למטה. במקביל חייבת המפלגה להפנות את כוחותיה להקמת איגודים מקצועיים ערביים או ערביים־יהודיים משותפים, ולכיבושם ולהרחבתם של האיגודים הקיימים (איגוד עובדי הרכבת בחיפה). תפקידה העיקרי של המפלגה הוא לחדור אל בין המוני הפועלים ופועלי הכפר הערביים. יש לחלק את כוחות המפלגה בהתאם למשימות אלו.
   אין לבצע את הערביזציה של ההנהגה המפלגתית רק במובן הצירוף המכני של כמה חברים ערביים להנהגה המרכזית, אלא בקידום אמיץ של קומוניסטים ערביים בכל הארגונים ובכל המוסדות המנהיגים של המפלגה.
2. המפלגה חייבת להתגבר, ויהי מה, על חוסר האמונה והפסיביות השוררים בשורותיה, ביחס לשאלת האיכרות. הערביזציה של המפלגה והעבודה בקרב השכירים החקלאיים והפועלים הערביים העונתיים תאפשרנה למפלגה להתקשר עם המוני הפלאחים והבדואים, להקים ועדי איכרים בכפרים, ותוך ניצול הדיפרנציאציה המתרחשת ללא ספק בקרב השבטים הבדואים, למצוא נקודות אחיזה בקרבם. המפלגה חייבת לנסח פרוגרמה אגררית, תוך התחשבות בתביעות החלקיות של הפלאחים והבדואים.
3. בו־זמנית, על המפלגה להמשיך בעבודתה בקרב הפועלים היהודיים המאורגנים באיגודים הציונים־רפורמיסטיים ובקרב הפועלים הלא מאורגנים. הוקעת הציונות, ובמיוחד האגף השמאלי שלה, כסוכנות האימפריאליזם, על יסוד הלקחים הקונקרטיים מהתנועה, נשארת אחת המשימות העיקריות.
4. המפלגה חייבת להוקיע גם את המג'לס אל־איסלאמי, המאחד את הפיאודלים ואת כוהני הדת, כסוכן ישיר של האימפריאליזם הבריטי. בלא־פחות חוסר רחמים חייבת המפלגה להוקיע את הנציונל־רפורמיזם, המגולם בקונגרס הכל ערבי. תפקיד הקומוניסטים הוא לחדור לתוך ההמונים הערביים, להרחיב את השפעת המפלגה, להיאבק על ההנהגה של תנועת הפועלים ובייחוד של האיגודים המקצועיים ותנועת האיכרים. עליהם לבנות ולחזק מפלגה קומוניסטית, ולא איזושהי מפלגה זעיר־בורגנית נציונל־מהפכנית, אבל לא לוותר בשלב ההתפתחות העכשווי על הסכמים זמניים ועל פעולות משותפות מסוימות עם קבוצת חמדי חוסייני (המנסה להפוך למפלגה נציונל־מהפכנית).

תנאי בל־יעבור הוא שמירה על עצמאותה הפוליטית והארגונית המלאה של המפלגה הקומוניסטית וחופש התעמולה למען הקומוניזם וארגון הפועלים והאיכרים. המפלגה חייבת לבקר את החולשות, ההתנדנדות וחוסר ההחלטיות של קבוצה זו וכן את היסוסיה בשאלה האגרית. דווקא ע״י ביקורת והגברת הלחץ מלמטה, צריך לדחוף קבוצה זו לעבר נתיב מאבק ״עקבי״ יותר נגד האימפריאליזם, בעלי האחוזות הערביים וריאקציונרים אחרים. ההתפתחות העתידה של המאבק לשחרור לאומי, התפתחות מאבק האיכרים לשמירה על אדמתם עלולה להוליד היסוסים, ואפילו התרחקות, מצד סטודנטים ואלמנטים זעיר־בורגניים מהפכנים־למחצה, וכן דיפרנציאציה בתוך הקבוצה, בראשותו של חמדי חוסייני. המפלגה חייבת לקבוע את הטקטיקה שלה ביחסה לקבוצה זו, בהתאם לאפשרות זאת.

5. במרכז ענייני המפלגה בעתיד הקרוב יש לכלול: מערכה להחרמה פעילה של ועדת החקירה של המאורעות, ארגונו של חרם זה, מערכה נרחבת להוקעת משטר הטרור הלבן של הקלגסים והביורוקרטיה האנגליים בראשות מקדונלד, וחשיפת התפקיד האמיתי של ממשלת ״הפועלים״ בעזרת הסקציות האחרות של הועה״פ של הקומינטרן.

6. לקראת מילוי תפקידים אלו, חייבת המפלגה לבנות מחדש את כל ארגונה, החל בוועד המרכזי וכלה בתאי היסוד. עליה להקצות חברים לפעילות בקרב הפועלים הערביים, להקצות חברים לפעילות בקרב הפלאחים והבדואים, להקים קאדרים לעבודה האיגוד־מקצועית בקרב פועלי התעשייה הערביים והפועלים החקלאיים השכירים, להקצות חברים לארגון מועדוני פועלים ערביים־יהודיים, להקמת חוגי פועלים ועריכת קורסים — אלה הם הצעדים הראשונים בלבד בתחום זה.

7. ברית הנוער הקומוניסטי בפלסטינה היא כעת למעשה קבוצת תעמולה צרה, מחלקה ליד ועדי המפלגה, הקשורה קשר רופף ביותר עם ההמונים בגלל יחס המפלגה לברית ולהנהגתה. הנהגת בנ״ק חייבת לא להיות אדמיניסטרטיבית, אלא בנויה על יסוד יחסי גומלין בושלביקיים בין המפלגה הקומוניסטית לבין בנ״ק (יצוג הדדי, שיטה של הצמדה מפלגתית, גרעינים מפלגתיים, שיתוף בחיי המפלגה). המפלגה חייבת לעזור לבנ״ק בעניין החשוב ביותר, בערביזציה של הברית, בארגון תאים במפעלים, בהקמת ארגוני עזר המוניים, ובניהול פעילות מהפכנית המונית באמת בקרב הנוער הפועלי והאיכרי. בה־בעת, בנ״ק חייבת לקשור קשרים עם תנועת הסטודנטים, ללכת באומץ אל ארגוני הסטודנטים ולהקים שם קבוצות וסיעות מהפכניות, תוך הכוונת המאבק נגד האלמנטים הריאקציוניים ותוך ניסיון להשתלט על התנועה מבפנים.

8. לקחי המרד הראו בבהירות מוחלטת את הצורך בקשר הדוק ביותר בין המפלגות הקומוניסטיות של ארצות ערביסטן השונות ומצרים. הצורה ההגיונית ביותר של קשר זה תהיה יצירת פדרציה של מפלגות קומוניסטיות בארצות הערביות. התנאי המוקדם ליצירת פדרציה כזו הוא ערביזציה של מק״פ ושל המפלגה הקומוניסטית הסורית, חיזוק המפלגות הקומוניסטיות בפלסטינה, בסוריה,

במצרים ועוד. כבר עכשיו יש לנקוט אמצעים דחופים לערביזציה של המפלגה הקומוניסטית בסוריה, ולכך שהקומוניסטים בסוריה יופיעו סוף סוף כמפלגה קומוניסטית עצמאית, תוך התגברות על החסלנות והאופורטוניזם.

9. המפלגה חייבת לגשת לארגון סקציה של הליגה האנטי־אימפריאליסטית בפלסטינה, שצריכה לשמש מרכז מארגן של כל הכוחות האנטי־אימפריאליסטיים.

10. את כל התפקידים האלה אפשר ליישם בתנאי מאבק אמיץ והחלטי נגד הסטייה הימנית במפלגה, הגוברת, ללא ספק, בלחץ הטרור הלבן ותחת הרושם של התבוסה הזמנית של המרד. ההערכה הבלתי־מספקת של האפשרויות המהפכניות, ההתנגדות הגלויה או הסמויה לערביזציה של המפלגה, הפסימיות והפסיביות ביחס לעבודה בקרב ההמונים הערביים, הפטליזם והפסיביות בשאלת האיכרות, אי־הבנת תפקידם של החברים היהודיים, כעוזרים ולא כמנהיגים, של התנועה הערבית; הערכת היתר של השפעת הבורגנות הריאקציונית, בעלי האחוזות וכוהני הדת על ההמונים הערביים, יחס פייסני לשגיאות אופורטוניסטיות, אי־הבנת הצורך בביקורת עצמית אמיצה והחלטית על שגיאות המפלגה, הלך־רוח של הגירה ללא רשות הוועד המרכזי, ז. א. של עריקה, והתנגדות לססמה בדבר ממשלת פועלים ואיכרים — אלה הם הביטויים העיקריים של הסטייה הימנית במק"פ. הערכת המרד כ"פוגרום" וההתנגדות הסמויה לערביזציה, הם ביטויים להשפעה ציונית ואימפריאליסטית על קומוניסטים. ההתגברות על עמדות כאלו היא התנאי המוקדם להמשך התפתחותה של המפלגה. להשגת מטרה זו הכרחי שהמפלגה תערוך כבר בזמן הקרוב ביותר מסע לגיוס פועלים, במיוחד פועלים ערביים, לשורות המפלגה. בנהלה מאבק החלטי ביותר נגד הסכנה הימנית־אופורטוניסטית ונגד הלכי־הרוח החסלניים, במאבקה למען האינטרנציונליזם המהפכני, חייבת המפלגה לא לשכוח את סכנת הסטייה השמאלנית, המתבטאת בזלזול בעבודה בקרב הפועלים היהודיים, באי־הערכה מספקת של תפקידם בעניין יצירת תנועת פועלים המונית וסקציה טריטוריאלית לוחמת של הקומינטרן בפלסטינה. בו־בזמן מגנה המזכירות הפוליטית בהחלטיות את ההערכה המוטעית־ביסודה של המהפכה הקרבה ובאה בפלסטינה, כדיקטטורה של הפרולטריון, ואת המעלים, בשלב התפתחות זה, את ססמת הדיקטטורה של הפרולטריון. אנו מעריכים עמדה זו כהשתקפות של השפעה טרוצקיסטית, מצד אחד, וכהשתקפות ההשפעה של "פועלי ציון" על קומוניסטים מסוימים מצד שני.

תנועת המרד בערביסטן עוררה הדים רבים בקנה־מידה בינלאומי. מפלגות האינטרנציונל השני ושורה של פציפיסטים וזעיר־בורגניים תמכו הן באימפריאליזם האנגלי והן בציונות הקונטרה־מהפכנית. הסוציאל־דמוקרטים "השמאליים", ובראשם מקסטון, גילו את פרצופם כסוכנים של האימפריאליזם. הקומוניסטים והארגונים הלאומיים־מהפכניים תמכו במרד הערבי.

עם זאת יש לציין, שבתחילת המרד נתגלו בארצות מסוימות (הסקציה היהודית

של המפלגה הקומוניסטית של ארה"ב) ובאי־אלו ביטאונים קומוניסטים (אפילו סובייטים) היסוסים ובלבול בהערכת אופיה של התנועה. היסוסים אלה תוקנו במהרה ע"י סקציות הקומינטרן. בגינוי תפקיד התליין של ממשלת מקדונלד לא נתגלתה פעילות אקטיבית דיה. סקציות הליגה האנטי־אימפריאליסטית, להוציא את זו הבריטית, לא התגייסו במרץ ובהחלטיות הדרושות.

המזכירות הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן מציעה לסקציות שלה ולסיעות הקומוניסטיות של הליגה האנטי־אימפריאליסטית, של מופ"ר ושאר הארגונים ההמוניים, לנהל ללא לאות מערכה נגד משטר הטרור הלבן בפלסטינה, נגד תעמולת הפוגרום של האימפריאליזם הבריטי, הבורגנות הציונית והאינטרנציונל השני, למען התנועה הלאומית הערבית. במרכז תשומת־הלב של מערכה זו יש להעמיד את גינוי תפקיד התליין ששיחקה ממשלת "הפועלים" של מפלגת העבודה, ובמיוחד אגפה השמאלי.

מסמך ללא תאריך וללא חתימה, על המצב אחרי דיכוי המרד. המסמך הוא כנראה מתחילת 1930, ונשלח לקומינטרן מהארץ

ללא תאריך

על תנועת הפרטיזנים בפלסטינה

נייר דיווח

לאחר דיכוי ההתקוממות המזוינת של המוני האיכרים והעניים בתחילת המרד, הייתה תקופת זמן מסוימת ללא התנגשויות מזוינות בין הצבא למורדים.

אך כבר בתקופה זו החל תהליך של חימוש קדחתני של האיכרות ואף של חלקים מהבורגנות העירונית הזעירה והפועלים.

משורה של ערים שבהן התרחשו התנגשויות דמים חריפות במיוחד (צפת, למשל) ברח חלק מהמנהיגים הפעילים, שהיה לגרעין של יחידות פרטיזנים. מיד התהוו שני אזורים — אזור צפת ואזור חברון (חליל), כמוקדי תנועת הפרטיזנים.

הסיבות: 1. האוכלוסיה הערבית באזורים אלה חששה במיוחד מהטרור האנגלי. 2. הסביבה היא הררית בעיקרה. 3. הגבול קרוב. 4. הבדווים קרובים.

לנו התאפשר ליצור קשר עם הקבוצה הצפתית, שעליה אנו יכולים, לכן, לתת מידע מפורט יותר. קבוצה זו לא פעלה עד דצמבר. סביב אלה שברחו מצפת התרכזו כמה עשרות איכרים וכך גדל מספר חברי קבוצה זו עד 60–80 איש. חימוש הקבוצה — רובים. מורגש מחסור בתחמושת ובכלל מחסור באמצעים לאספקה. ההנהגה הצבאית של הקבוצה חלשה. הפרטיזנים קראו לדרוזים, קצינים לשעבר של סולטן־פחה, לעמוד בתפקידי הנהגה. עד חודש ינואר הם לא הצליחו להידבר אתם (בינואר — ללא ספק בעקבות התגבשות תנועת הפרטיזנים — גירשו האנגלים מעבר־הירדן כמה עשרות דרוזים, שהתגוררו שם מאז דיכוי המהפכה הסורית).

בחודש דצמבר בערך החלה פעילות אקטיבית של קבוצות הפרטיזנים.

בתוך צפת עצמה התחוללה שורה של התנגשויות בין הפרטיזנים והאנגלים. לאחר העברת יחידה אנגלית גדולה לצפת, החלו הפרטיזנים לפעול באזור ההררי שבין צפת לעכו. הפרטיזנים היו נכנסים לכפרים בלילות, עושים תעמולה בקרב האיכרים, מפרקים מנשקם כמה עמדות משטרה (ערבית). למקום האירוע היו נשלחות מיד יחידות אנגליות, המוצבות בקו בין עכו לצפת, ומטוסים. החל מבצע ממושך לתפיסת הפרטיזנים, שלא הסתיים עד עכשיו. הפרטיזנים לא נכנסו לקרב עם הצבא, אלא היו מתנתקים אל ההרים.

באזור חברון קבוצות הפרטיזנים נמצאות במצב של כוננות. באזור חברון־ירושלים התרחשו עימותים קלים אחדים בין איכרים למשטרה, בעת פירוק נשק, אך פעולות נרחבות יותר של הפרטיזנים צפויות רק כאשר האנגלים יתחילו לגבות מיסים מחברון (כתוצאה מתנועת הפרטיזנים דחו האנגלים את גביית המיסים, זו הסיבה שגם שורה של משפטים הסתיימו בזיכוי של פלאחים שהועמדו לדין, היות והאנגלים משתדלים לרכך את זעם המוני האיכרים).

יש עכשיו בארץ תנאים די טובים להקמת תנועת פרטיזנים רחבה. הטרור האימפריאליסטי, תהליך החרמת האדמות מהפלאחים המתנהל בקצב גובר, מצבם הקשה של עמלי הערים, העובדה שלונדון איננה יכולה ולא תלך לוויתורים משמעותיים כלשהם, דוחפים את ההמונים לפעולות מכריעות, שאותם לא תוכל ההנהגה הבוגדנית של התנועה הלאומית, שאיבדה במידה משמעותית את האימון בה, לשתק. למטרה זו אפשר וצריך לנצל את הקבוצות הקיימות, דבר הדורש, כמובן, נתונים מסוימים מצדנו, החורגים מעבר ליכולת של מק״פ. לכן עד עכשיו היינו חייבים להגביל עצמנו רק לתחום התעמולה לתמיכה ביחידות הפרטיזנים, לאיסוף כספים למענם וכדומה. יחד עם זה, המפלגה צריכה לגשת להקמת יחידות עצמאיות של פועלים ואיכרים חמושים, המסוגלים לנהל פעילות פרטיזנית. המפלגה נקטה רק צעדים ראשוניים בכיוון זה.

לפעולות בשני הכיוונים גם יחד זקוקה המפלגה לעזרה מידית מצד הקומינטרן.

בברכה קומוניסטית,

אין חתימה.

ה״ערביזציה״

המושג ״ערביזציה״ נולד מיד עם מיגור המרד של אוגוסט 1929 ועד מהרה הפך לקו הכללי של הקומינטרן לגבי מק״פ, למשך כל שנות ה־30. המונח ערביזציה נכנס ללקסיקון של הקומינטרן גם ביחס למפלגות אחרות באזור. גם לגבי המפלגה הסורית, למשל, דיבר הקומינטרן על הצורך ב״ערביזציה״, לנוכח ריבוי הארמנים בהנהגת המפלגה בתחילת דרכה. מהיכרות אישית עם קומוניסטים מצריים, אני יודע שגם במצרים, שבהנהגתה רבו

האינטלקטואלים שאיטלקית, צרפתית או יוונית הייתה שפת אמם, דובר בכך; אם כי הקומוניסטים המצרים השכילו להימנע מסמנטיקה לאומית ודבקו בקריאה "הגָלְביות להנהגת המפלגה!" ססמת הערביזציה אפיינה את יחס הקומינטרן למפלגות הקומוניסטיות גם באלג'יר ובמרוקו. גם באוזני הביטוי "ערביזציה" איננו ערב ומעורר אסוציאציות שליליות, בדבר "יהודיזציה" או ייהוד, סמנטיקה הלקוחה מהמילון של האידיאולוגיה הלאומית, ופירושה העדפה של בני לאום אחד על פני לאום אחר. זוהי סמנטיקה מסוכנת, כי היא עלולה לפתוח דלת לנ' הפטאלית, ההופכת במהירות רצחנית את הלאומיות ללאומנות. השימוש בסמנטיקה לאומית זר לתפישה האינטרנציונליסטית. המדינה שנולדה כתוצאה מניצחון המהפכה הסוציאליסטית הראשונה, נקראה ברית הרפובליקות המועצתיות הסוציאליסטיות. אין נזכרים בשמה, לא מיקומה הגיאוגרפי, וודאי שלא הלאום. אם זכרוני איננו מטעה אותי, גם במכתב הצוואה של לנין, שבו הוא הביע את הערכתו לגבי כמה מאנשי השורה הראשונה שהיו עשויים לרשת את תפקידו כמזכ"ל המפלגה וכראש המדינה, לא הייתה התייחסות כלשהי לשייכותם הלאומית – לא ליהדותו של טרוצקי, לא לרוסיותו של בוכרין ולא לגרוזיניותו של סטלין.

אך הוויכוח איננו, ולא היה, סמנטי. לא היה כלל ויכוח בין הקומינטרן למפלגה על היסודות העקרוניים במדיניות המפלגה, לפחות לא מאז קבלתה כסקציה של הקומינטרן ושינוי שמה למק"פ. לא היה ויכוח, למשל, על ראיית פלסטינה כארץ ערבית הנתונה לכיבוש אימפריאליסטי, על ראיית הציונות כתנועה קולוניזטורית אנטי־ערבית ופרו־אימפריאליסטית, על ראיית הפוטנציאל המהפכני האנטי־אמפריאליסטי הטמון בעם הפלסטינאי, ועל חשיבות החדירה לתוכו והתמיכה בשאיפותיו ובמאבקיו האנטי־אימפריאליסטיים ובקשר עם התנועה לשחרורו הלאומי, ראיית המפלגה ככוח פוליטי יהודי־ערבי טריטוריאלי הנאבק נגד כובש זר וניצול מעמדי. מכאן נבע גם הציווי של מאבק יהודי־ערבי, לא רק נגד האימפריאליזם הזר, אלא גם נגד הממסדים, היהודי והערבי, שתמכו בו ושיחקו לידיו. הוויכוח, שהפך במהירות לעימות, החל עם המרד של 1929 ועם העלאת הדרישה לערביזציה על־ידי הקומינטרן.

בראשית היישום של מדיניות הערביזציה, הייתה הביקורת כלפי המפלגה מתונה ומאוזנת למדי. מסמך מה־13.10.1929, מציין ש"ההתקוממות הבליטה את הצדדים החיוביים של מק"פ ואת חולשותיה. מק"פ התגלתה כארגון מלוכד של מהפכנים מסורי־נפש. ברגעים קשים ביותר, תוך סיכון חייהם, השתדלו חברי המפלגה למלא בכבוד את חובתם המהפכנית. אין ספק שתכונותיה הטובות של המפלגה כוללות חינוך תיאורטי, מוכנות אידיאולוגית, נאמנות ומסירות־נפש מהפכנית. למרות הרדיפות האכזריות ביותר, המעצרים מצד כלבי המשטרה של ממשלת 'הפועלים', היה לאל ידה של המפלגה לקיים את ארגונה."

המסמכים מוכיחים שגם בעניין "החולשות והשגיאות" קיבלה המפלגה את הניתוח של הקומינטרן. אפילו בוויכוח סביב השאלה בדבר "פוגרום או מרד", שנוכח ההתפתחות המואצת, הפך עד־מהרה לוויכוח להיסטוריונים: "זה מסביר את המצב שבו תנועה אשר פרצה בעקבות פרובוקציה של הפשיסטים היהודים (ההפגנה ליד כותל הדמעות) והקריאה של המופתי לג'יהאד (ושליחת יחידות מהכפרים הערביים לירושלים)", נכתב במסמך, "תנועה שאותה רצתה ממשלת מק־דונלד לנצל לשם משחק ציני לטובת האינטרסים של האימפריאליזם האנגלי, צמחה במהירות כזו – תוך מספר ימים – והפכה מעל לראשיהם של

המאורגנים הישירים שלה, באופן סטיכי, למאבק נגד האימפריאליזם." מסמכי המפלגה מאותה תקופה מוכיחים שגם בשאלה זו לא היה בסופו של דבר שוני בניתוח המרד.

הוויכוח החל כאשר הקומינטרן קבע שהסיבה לעמדת המפלגה לגבי המרד, נעוצה בהרכב הלאומי היהודי של המפלגה והנהגתה: "המפלגה הופתעה על־ידי המרד, דבר המוסבר בהרכב הלאומי היהודי־בעיקר של המפלגה", כך כתבה מזכירות המזרח במסמך מה־13.10.1929, וגם המזכירות הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן, פסקה ב־26.11.1929: "המפלגה הופתעה על־ידי המרד, דבר המוסבר בהרכבב היהודי הדומיננטי של המפלגה."

הקביעה שהמפלגה הופתעה, הייתה מוסכמת הן על מוסדות הקומינטרן והן על הנהגת המפלגה בארץ והיא בהחלט נכונה. הכיוון האנטי־אימפריאליסטי שקיבל המרד, הפתיע את כל הגורמים הפוליטיים בארץ – בהם גם הנהגת הממסד הערבי והממסד הבן־גוריוני הציוני וגם הכובש האימפריאליסטי שהבהיל תגבורת ממצרים ומעבר־הירדן, לא כדי להציל את הערבים או את היהודים מהרג הדדי – כטענתו – אלא כדי לחסל את אופיו האנטי־אימפריאליסטי של המרד. נכון גם שהמפלגה "הזדנבה אחרי המרד, במקום לעמוד בראשו ולכוונו". הרי מיום היווסדה, פעלה המפלגה בתיאום מלא עם הקומינטרן – תוך משמעת להחלטותיו – להגברת השפעתה בקרב העם הערבי הפלסטיני, לניתוק חלקים מן היישוב היהודי מהאידיאולוגיה והפרקטיקה של הציונות, לקשירת קשר עם גורמים לאומיים ערביים בעלי מגמות אנטי־אימפריאליסטיות, לקידום מאבק מעמדי יהודי־ערבי. האם היה די בכך? האם אפשר היה לעשות הרבה יותר וטוב יותר? כמובן. אך מכאן ועד לציפייה שהמפלגה יכלה "לעמוד בראש המרד ולכוונו" במצב הנתון ביחסי הכוחות הפוליטיים שהיו אז בארץ – המרחק רב.

גם טענת הקומינטרן, שמקור שגיאותיה וחולשותיה של המפלגה באותה תקופה הוא העדר גישה נכונה לבעיה הלאומית בארץ, איננה עומדת במבחן הערכה אובייקטיבית של עמדות המפלגה מאז קיומה. כאמור, תפישת המק"פ בשאלה הלאומית בארץ הייתה מבוססת באופן מוצק ועקיב ביותר על ההנחה המוסכמת שפלסטינה היא ארץ ערבית השייכת לעם הערבי הפלסטיני, והיא נתונה בכיבוש בידי האימפריאליזם האנגלי, שמטרת המאבק היא "עצמאות הארץ" ופירושה האחד והיחיד הוא מדינה ערבית עצמאית, כפתרון לבעיה הלאומית בפלסטינה. הבנה זו של הבעיה הלאומית, המוסכמת על המפלגה בארץ ועל הקומינטרן, היא שקבעה את פעילותה ומאבקיה של מק"פ והנהגתה באותה תקופה.

ועוד, ראיית "ההרכב הלאומי היהודי הדומיננטי" של המפלגה, על־ידי הקומינטרן כסיבת חולשותיה של המפלגה והעלאת הססמה בדבר ה"ערביזציה" כתרופת פלא, עיוותה את הוויכוח והעבירה אותו מתחום התפישה האינטרנציונליסטית, למגרש התפישה הלאומית, וברוח תקופת משפטי הראווה בברה"מ, מדיון לגופו של עניין, לדיון על גופם של בני־אדם. לא ההרכב הלאומי (היהודי בלבד) של המפלגה והנהגתה קבע את אי־קבלתה כסקציה של הקומינטרן ב־1919, ולא הוא שקבע את קבלתה כסקציה שוות זכויות ב־1924.

"הוועד־הפועל של הקומינטרן רואה כחובתו לומר למק"פ, שבתנאים המיוחדים והקשים ביותר שבהם פועלת מק"פ, החברים היהודים של המפלגה והועה"מ של המפלגה, לא תמיד תפשו שתפקידם כלפי הפועלים והתנועה הקומוניסטית הערבית, חייב להיות – כפי שלנין הורה לבולשביקים הרוסים הפעילים בקרב הלאומים של ברה"מ – תפקיד של 'עוזרים' ולא

של 'מנהיגים'", גורס המסמך מה־13.10.29 של מזכירות המזרח, והמוסד הגבוה יותר, המזכירות הפוליטית של הועה"פ, חוזר ומאשר זאת ואף מוסיף במסמך מה־26.11.29: "הערכת המרד כ'פוגרום' וההתנגדות הסמויה לערביזציה, הם ביטויים להשפעה ציונית ואימפריאליסטית על הקומוניסטים."

מול ססמת ה"ערביזציה" של הקומינטרן, העלתה המפלגה את ססמת ה"ערביזציה פלוס בולשביזציה". היה זה ניסיון להעביר את הוויכוח מן ההיבט הלאומי להיבט האידיאולוגי ולהראות שבשאלות המהותיות, אין ולא היו, הבדלי דעות בין המפלגה לקומינטרן. היא התנגדה להנחה ששינוי ההרכב הלאומי של המפלגה והנהגתה הוא המפתח להצלחת המאבק. היא ביקשה להדגיש שהשייכות הלאומית של הרכב המפלגה והנהגתה היא משנית וכפופה לנאמנות האידיאולוגית המעמדית והאינטרנציונליסטית של הרכב המפלגה והנהגתה. כמובן שאין להתעלם מן ההיבט הלאומי. יש להשתדל להתאים אותו לאופי הלאומי של הארץ, אך אפילו כשמדובר בתדמית ולא במהות – הקו האידיאולוגי הוא בעל משקל קובע ולא ההרכב הלאומי. בעיני הלאומנות היהודית, מק"פ הייתה ערבית, גם כאשר אברבוך וברזילאי עמדו בראשה. בעיני הלאומנות הערבית, לעומת זאת, מק"פ הייתה מפלגה יהודית ציונית, גם כאשר מוסא וסעדי עמדו בראשה.

גם התיזה של הקומינטרן, המבדילה בין מעמדם של קומוניסטים יהודים לקומוניסטים ערבים, לא התקבלה על־ידי המפלגה. הקומינטרן הועיד לקומוניסטים היהודים מעמד של "עוזרים", ולקומוניסטים הערבים – מעמד של מנהיגים. עמדת המפלגה בשאלה זו הייתה גם היא מבוססת על התפישה האינטרנציונליסטית שלפיה הנהגת מפלגה קומוניסטית נקבעת על־ידי מידת הדבקות של חבריה במטרת השחרור הלאומי והסוציאליזם, ולא על־פי האופי הלאומי של האוכלוסייה או על־פי האופי הלאומי של חבריה או תומכיה.

"דווקא משום שבפלסטינה מדובר במאבק לשחרור לאומי, ההבנה הלנינית של השאלה הלאומית הקולוניאלית מטילה על החברים היהודים חובה נוספת – להיות לא האומנות ולא המחנכים, כי אם העוזרים של החברים הערביים." זו הייתה תפישת הקומינטרן, ולעזרתה גויס לנין, שקבע את תפקידם של הבולשביקים הרוסים בארצות האסייתיות, במהלך המהפכה ולאחריה. גם בלי להתייחס להבדלים בין המשל לנמשל, נציין שעמדה זו של הקומינטרן השפיעה השפעה שלילית על אחדים מהקומוניסטים הערבים הטובים והמנוסים, בהם סעדי, שדיבר על כך שהוא "מעדיף את יוסף יוסף על ב'", כלומר: על ברזילאי, וכן תופעות אחרות של לאומנות ערבית, שגם הקומינטרן נאלץ לצאת נגדה במלוא התוקף. גם הנזק שגרם הקו החדש בקרב הקומוניסטים היהודים היה גדול. הקיצוניות של יישומו והאשמות הגורפות נגד עמדת המפלגה בדבר ערביזצה +בולשביציה והגדרתה כ"גיהוק של השוביניזם הציוני", "האויב העיקרי הוא השוביניזם היהודי באיצטלה קומוניסטית", הביאו בעקבותיהם יאוש, אוזלת־יד ונטישה של קומוניסטים יהודים שלא הסכימו עם עמדת הקומינטרן, אך גם לא רצו להתעמת איתו, בהיותו מרכז המאבק העולמי לשחרור לאומי ולסוציאליזם.

מסמכי הקומינטרן מלמדים שהוויכוח סביב שאלת ה"ערביזציה" לא התנהל רק בין המפלגה לבין הקומינטרן, אלא גם בתוך הועה"פ של הקומינטרן ובתוך שורות המפלגה והנהגתה. כמו בוויכוח סביב השאלה "מרד או פוגרום", הוא חדר גם לסקציות הארציות של

הקומינטרן. המאפיין את הוויכוח לא היה השייכות הלאומית של המתווכחים. מצד אחד עמדו הדוגמטיזם והכיתתיות של המחפשים קיצורי דרך אל המטרה, אבל דבקים במטרה ובהשגתה המהירה בכל מחיר, תוך אונס המציאות בשטח או התעלמות ממנה. מצד שני — אותה דבקות במטרה, תוך התחשבות מרבית במציאות המשתנה ללא הרף, והתחשבות בשינויים אלה, כדי להתאים וליעל את הדרך אל המטרה.

הצעת ה"ערביזציה" כתרופת פלא לחולשתה של המפלגה בקרב הפועלים, הפלאחים והאינטיליגנציה הערבית הייתה לא פחות מנותקת מקריאה נכונה של המציאות בשטח, מאשר הססמאות בדבר "ממשלת פועלים ואיכרים", או "ברית רפובליקות של פועלים ואיכרים", שגם הן היו בגדר משאלת לב, שאפילו אונס המציאות לא יכול לקרב את יישומן. כי הרי במהלך קיומה, גברה והלכה השפעת המפלגה על האוכלוסייה הערבית, אמנם לא במידה הרצויה, הן בקרב הפועלים והן בקרב האינטיליגנציה והתנועה הלאומית. המפלגה הצליחה לרכוש ולחנך קאדרים של קומוניסטים ערביים, שאחדים מהם יהיו התלמידים הערבים הפלסטינאים הראשונים בקוט"ב ויעמדו בראש המפלגה. גם עיתון פועלים ראשון בשפה הערבית הופיע בהשפעת המפלגה. תמיכת המפלגה במרד של 1929 העמיקה עוד יותר את השפעתה ואת המוניטין שלה בקרב האוכלוסייה הערבית, אך מכאן ועד לדרישה להעמיד את המפלגה והנהגתה על ספסל הנאשמים המרחק היה רב ביותר.

מיותר לציין שעמדות שני הצדדים בוויכוח — הקומונטרן והמק"פ — לא חרגו מהעמדות העקרוניות של האינטרנציונליזם. עמדות שני הצדדים היו מעוגנות איתן ב"ביחד" האינטרנציונליסטי והתנגדו ל"לחוד" הלאומי. המק"פ קיבלה את הוראות הקומינטרן בדבר האופי האגררי של המהפכה בארץ, בשאלת "ממשלת פועלים ואיכרים" ו"ברית הרפובליקות" של הארצות הערביות ללא עוררין, ואימצה — תוך ויכוח נוקב — גם את הוראת ה"ערביזציה". אך הוויכוח לא תם, הוא רק החל.

הסיבה לכך טמונה במסמך של המזכירות הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן, מה־23.10.1930: "הדבר המפריע בהבנת שאלה זו (השאלה הלאומית), הוא שפלסטינה היא מושבה של האימפריאליזם הבריטי, המבטיח את שלטונו בעזרת הבורגנות היהודית. המיעוט הלאומי היהודי, הנמצא בעמדת נשלט ביחס לאימפריאליזם הבריטי, מתייצב — בהיותו שייך לשכבה בעלת זכויות־יתר — נגד המוני הערבים." החדש במובאה זו הוא בהגדרת היישוב היהודי בארץ כמיעוט לאומי; הפעם הראשונה — למיטב ידיעתי — שהגדרה זו מופיעה במסמכי הקומינטרן והמק"פ.

הגדרה חדשה זו, תוכנה ומשמעותה, הן נקודת הפתיחה למחלוקת חדשה בין הקומינטרן למפלגה בארץ: מהו אופיו של המיעוט הלאומי היהודי ומה צריך להיות היחס כלפיו? מה פירוש הקביעה ש"מיעוט לאומי זה נמצא בעמדת נשלט בידי האימפריאליזם הבריטי" ומהי המסקנה מכך? מה פירוש הקביעה שמיעוט לאומי זה הוא "בעל זכויות־יתר" ולכן הוא "נגד המוני הערבים" ומה המסקנות מכך? שאלות אלה, המשקפות אמנם, נכונה את המציאות החדשה בארץ, יעמדו במוקד המחלוקת החדשה בין הקומינטרן למפלגה בארץ במהלך ההתפתחות העתידה.

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, בחתימת ל. מדיאר. מסווג "סודי ביותר". חותמת "נכנס – יוצא מס. 103".

12.1.1930

באופן מקרי ביותר קבלנו את החלטת מליאת דצמבר של הועה"מ. אנו מופתעים עד למאוד שעד עכשיו לא קיבלנו לא חומר על עבודת המליאה ולא דו"ח עליה. אנו מבקשים לזרז את שליחת החומר. אנו תמהים מדוע אין מכם תשובה למכתבנו ולמברק של המזכירות המדינית על כינוס הוועידה, ולא להערכתנו על העבודה של מליאת ספטמבר.

אנו מברכים במיוחד את הכיוון לערביזציה שמליאת הועה"מ נקטה. ברם, על כל ההחלטות ככלל נביע דעתנו עם קבלת חומר מפורט יותר.

על כינוסו של קונגרס הפועלים הערבים נודע לנו מן העיתונים. מעניין אותנו לדעת עד כמה קונגרס זה הוכן לרוחב. האם התנהלה תעמולת הכנה נרחבת בקרב ההמונים או שהקונגרס מהווה ועידה תפורה־בחיפזון של קבוצת "מנהיגים", הקשורים בקשר חלש עם ההמונים ואלו האחרונים כלל לא נבחרו לקונגרס? אנו מבקשים לעדכן אותנו הן על מהלך כל הנסיבות שקדמו לקונגרס והן על עבודת הקונגרס עצמו.

מה מצבו של הח' לשצ'ינסקי?

אנא, הודיעו לנו האם הח' רודאיה, שגורשה מפלסטינה, היא חברת מק"פ.

אל תמנעו מלתת תשומת־לב ראויה לנציג הספורטינטרן שהגיע.

בברכה קומוניסטית ל. מדיאר. 12.1.1930".

תרגום לרוסית של החלטת הישיבה המשותפת של ועדי הסניפים של יפו ותל־אביב על תוכנית עבודה משותפת. בראש המכתב, בכתב־יד, כתוב "אוצ'ן חרשו" (טוב מאוד). בהערה נוספת בראש המסמך בסוגריים, כתוב "בוועד יפו – הרכב ערבי בלבד". חותמת: יוצא מס 17.2.30.0662 ברלין "וחותמת נוספת:" נכנס מס 597 מה־23.1.30". תאריך המסמך עצמו: יפו, 16.1.30.

ההחלטות עצמן מתייחסות לצורך להרבות בפגישות בין שני הוועדים והתאים. המסמך מעריך בחיוב מיוחד את הגברת הפעילות וההכרה המפלגתית של החברים הערביים; יפו תלמד מת"א שיטות עבודה, קונספירציה וכו'; נשלחות ברכות לועה"מ המצליח בעבודה בקרב הפועלים הערביים, החברים היהודים צריכים ללמוד ערבית; יש לצרף חבר ערבי להנהגת הקומסומול; יש לחזק המאבק נגד האלמנטים הימניים והתבוסתניים בתוך המפלגה; לארגן ערב יהודי־ערבי; להכריז על תחרות סוציאליסטית בהפצת העיתונות, ברכישת חברים חדשים וכו'; להקים איגודים מקצועיים חדשים; להקים תאים בשני בתי־חרושת ובכפר אחד.

16.1.1930

מכתב אל הועה"מ של מק"פ מאת מזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן, בחתימת פ. מיף. המכתב מסווג "סודי". חותמת נכנס־יוצא מס' 454 מה־10.2.30.
11.2.1930

חברים יקרים! קיבלנו את מכתביכם מה־12.12 ומה־31.12.1929. מן הדין היה שתמספרו את המכתבים, כדי שתדעו לאלו מכתבים אנו משיבים. כמו־כן קיבלנו מכתב מה־5.12.29 בצירוף חומר וגילוי־דעת.

ממכתביכם מסתבר שעד סוף דצמבר לא קיבלתם את מכתבינו ואת המברקים. שלחנו לכם מברק, (בעניין) כינוס הוועידה עכשיו שלדעתנו היא קודם זמנה. על נימוקינו כתבנו לכם מכתב מפורט. באשר לשאלות החומריות, כתבנו לכם גם בפרוטרוט, היות שכל הצעותיכם נענו; איננו מבינים את דבריכם ותלונותיכם על כך, כאילו אתם סובלים מקשיים. (כיוון) שקיבלתם את הממורנדום של הח' שמי, יש לנו יסוד להניח שקיבלתם גם מכתבים נוספים.

אשר לתשובתכם לממורנדום של הח' שמי מה־31.12, על שישה וחצי עמודים צפופים, הרשו לנו בכל־זאת להפנות את תשומת־לבכם לדברים הבאים:

אנו סבורים כי בלתי־נסבל שהוועד המרכזי יבזבז את זמנו, תשומת־לבו ומרצו לזוטות כאלה. ביקשתם שמסמך זה יישלח אליכם. מילאנו את בקשתכם. עכשיו אנו באמת מצטערים על כך. אמרנו לכם שאין למסמך זה ערך מיוחד, אמרנו זאת גם לנציג הועה"מ של מק"פ בעת שהותו כאן. ואחרי כל זה התפרצתם בתשובה מפורטת בלתי־נכונה־בעליל, מיותרת לגמרי מבחינת הועה"מ של מק"פ, ברגע שבו היה צריך להפנות את הכוחות ואת תשומת־הלב של המפלגה והועה"מ לעניינים רציניים יותר. במכתבכם אתם עוד מתלוננים על כך שלא הראינו לכם את הצהרת הח' סאול. אנו יכולים להרגיע אתכם. הח' סאול חתם רק על הממורנדום של הח' שמי ולכן אין כל צורך שתענו על הצהרתו בפירוט כמו להצהרת הח' שמי. האם תשובתכם להצהרת הח' שמי תורמת משהו למפלגה או לקומינטרן? לא, היא איננה תורמת דבר. הייתכן שהועה"מ יענה לכל מיני הצהרות?

אנו חייבים לומר לכם, במלוא גילוי־הלב, שהודעתכם על עבודת החברים אי' וא', שהגיעו אליכם לא מזמן, גם היא מעוררת אצלנו רושם בלתי־נעים. פתאום מתברר שחברים אלה אינם מצויים בבעיות המיוחדות שלכם, שהם לגמרי זרים, אינם מכירים את המצב בארץ וכו' וכו'. אתם מכריחים אותנו להודיע לכם שחברים אלה נשלחו על־פי הצעת נציגכם. אנו מניחים שלא היה כל צורך שהם יגישו הצהרות. אותם צריך לברך, ואילו כל סיפורי הרכילויות, השטויות, הסכסכנות הקבוצתית, מתנפצים לרסיסים במהלך העבודה.

איננו יכולים להבין גם את החלטתכם בעניין הח' סאול (לראות בו, באופן אוטומטי, פורש מהועה"מ). פתאום מתברר שלועה"מ אין בו אמון רציני. לנו הסיבות אינן ידועות ואתם אינכם מפרטים אותן. הבדיקה הפוליטית בעבודה המעשית — (היא) דבר יפה מאד. נחוץ תמיד לבדוק בדיקה פוליטית בעבודת כל חבר מפלגה, כל חבר בועה"מ. אך אם אין סיבות אחרות, אסור להוציא חבר מהועה"מ על יסוד הנמקה כזו. תקנון האינטרנציונל הקומוניסטי אינו מאפשר זאת.

ידוע נסיונה של המפלגה הקומוניסטית הכל־רוסית (ב), אשר על־פי הצעת לנין, החליטה בועידתה ה־5 על האפשרות להוציא חבר מהועה"מ ע"י מליאת הועה"מ. אם הח' סאול נבחר כחבר הועה"מ הרי אי־אפשר להוציא אותו מהועה"מ בהחלטה פשוטה, אם אין נימוקים רציניים. והרי דווקא הצהרתו של הח' סאול יכולה הייתה לתת בסיס לעבודה משותפת. אנו סבורים שהכרזתו היא מספקת לגמרי. אנו מצטערים מאד שהמכתבים שקיבלנו מאלצים אותנו לעסוק בפירוט כזה בשאלות שאתם מעמידים, המסיטות אתכם מהעבודה הרצינית והמפריעות ליישום החלטותינו בחיים.

כדי לשים קץ לסוג זה של שאלות, אנו מודיעים לכם שחבר הקומסומול מיפו, ששלחתם ללימודים בקוט"ב, הכריז שהוא חולה, שהאקלים לא מתאים לו, שהוא איננו רוצה ללמוד ומבקש לשלוח אותו חזרה. אנו, כמובן, נענים לבקשתו, אך היינו רוצים להפנות את תשומת־לב הועה"מ לכך שצריך בכל־זאת לנהוג ביתר זהירות, תשומת־לב והקפדה בשליחת חבר ללימודים. חבר זה עשה עלינו רושם די גרוע כבר מההתחלה. הוא ממשפחה זעיר־בורגנית, בעת מאורעות אוגוסט ישב בבית וחשב שזה טבעי ביותר, ובכלל, בשיחה אתנו הוא דיבר יותר כסטודנט זעיר־בורגני מאשר כמהפכן. נראה לנו שמק"פ אינה זקוקה לפעילים כאלה. נראה לנו שיהיה יעיל יותר לשלוח ללימודים פועלים ערביים, ואם זה אפשרי — פועלות. נראה לנו שלפני שליחתם יש לבחון את המועמדים בפעילות פוליטית מעשית.

ביקשנו אתכם לא אחת לספק לנו אינפורמציה שוטפת על המצב בארץ, ובמיוחד על ההכנות לקונגרס הפועלים הערביים. גם אם לא קיבלתם את מכתבנו, טבעי ששאלות אלה מעניינות אותנו יותר מהתשובות להכרזתו של הח' שמי. ודווקא על קונגרס הפועלים הערביים יש לנו אינפורמציה רק מהעיתונים וממקורות שונים אחרים. איננו רוצים לקבוע הערכה סופית על הקונגרס, על יסוד אינפורמציה חלקית זו, אך מתברר שהחלטות הקונגרס ומהלך עבודתו מאשרים את חששותינו במלואם. ההחלטות, ההרכב ומהלך הקונגרס, מאשרים באופן מלא שהקונגרס לא הוכן די הצורך, שלא הצלחנו לארגן כראוי מאבק נגד הנציונליזם הזעיר־בורגני, שידם של הנציונליסטים הייתה על העליונה, דווקא בגלל אי־המוכנות שלנו.

אנו חוזרים לשאלה זו. אנו סבורים שהכרחי וחיוני שהועה"מ ילמד את לקחי הקונגרס הזה ויסיק מסקנות מתאימות לגבי פעילותו המעשית. רוחכם לא צריכה ליפול, כמובן, אך הכרחי להסיק את הלקחים מהקונגרס. מובן שנוכח הרכב המפלגה, שמספר הערבים בה חלש, אי־אפשר לחשוב שהיינו יכולים להשיג ניצחון מוחץ בקונגרס. אך דווקא בגלל זה סברנו שלא צריך למהר עם כינוס הקונגרס, אלא להכינו מלמטה. לקחי הקונגרס מורים שוב ושוב על הצורך בערביזציה של המפלגה. העובדה ש־30% מהצירים תמכו בהצעותינו, מעידה על כך שהערביזציה אפשרית בהחלט, שאנו יכולים לחדור לתוככי ההמונים הערביים. לקחי הקונגרס וכל ההתנהגות של קבוצת חמדי חוסייני מעידים על נכונות ה...(לא ברור) הכלולה בהחלטות הועה"פ של הקומינטרן. ברור שקבוצה זו תנסה לתפוס את המנהיגות

בתנועת הפועלים הערבים ואנו יכולים לגבור על השפעתה רק ע״י נקיטת טקטיקה גמישה ביותר. על כל זה עוד נכתוב לכם בפירוט.

לא כל כך ברורים לנו הרקע והמשמעות של המאבק שהתנהל בוועד־הפועל של הקונגרס הערבי לפני שיגור המשלחת לוועידה בלונדון. אולי תוכלו להודיע לנו מה היו השיקולים שלכם בנדון.

לסיכום:

אנו עונים תמיד למכתביכם, ללא פיגור.

אתם יכולים להשתמש בסכומים שהנציגים שלנו השאירו בשביל הדפוס.

אנו מאשרים לכם הוצאות לעיתון בסדר גודל שביקשתם.

אנו נגד כינוס ועידה או כנס. על כך כתבנו וטלגרפנו לכם. ועידה צריך לכנס בסוף האביב או בתחילת הקיץ.

בקרוב תקבלו עובדים.

שילחו לנו אינפורמציה מפורטת על ענייני המפלגה.

11 בפברואר 1930

פ. מיף מזכירות המזרח של הועה״פ של הקומינטרן.

החלטה, ברוסית וצרפתית, מאת הועה״פ של הפרופינטרן, על דו״ח המועצה המרכזית של ״פרקציית הפועלים״, בנוגע ל״וועידת הפועלים הערבים בפלסטינה״.

20.3.1930

הועה״פ של הפרופינטרן קובע שהוועידה היא תוצאה של הרדיקליזציה של המוני הפועלים הערבים שהחלה עם מרד אוגוסט. זהו סימן שבמאבק המהפכני האנטי־אימפריאליסטי החדש, המתעורר בארצות הערביות, הפרולטריון הערבי ימלא תפקיד חשוב ויהיה לכוח עצמאי ומוביל בזירה הפוליטית. הפרופינטרן סבור שכינוס הוועידה ע״י פרקציית הפועלים עכשיו היה נכון, היות ובשלב הנוכחי צריך וחשוב ביותר להקים ארגון פועלי ערבי המוני. זוהי ראשיתו של ארגון בלתי־תלוי של מעמד הפועלים הערבי. דרישות הוועידה ליום עבודה בן 8 שעות מחד גיסא וההחלטה על סולידריות עם פועלי הודו מאידך גיסא, הם ביטוי לפעילות פרקציית הפועלים בקרב הפועלים הערבים. למרות ההשפעה המכרעת של הלאומנים, המכתיבה לארגון אופי לאומני, הפרופינטרן מעריך את הוועידה כצעד קדימה בארגון הפועלים הערבים. זוהי מכה קשה לקליקה הבורגנית־פיאודלית, לציונות ולאימפריאליזם. זה ישפיע גם על ארצות ערביות אחרות. הוועידה שמה קץ למונופול של ה״הסתדרות״ הציונית־אמסטרדמית, בעזרתה של תנועת הפועלים הפלסטינית. הפרופינטרן סבור ש״פרקציית הפועלים״ עשתה צעד חשוב קדימה בארגון הוועידה ובכינוסה. הצלחה זו מוכיחה כי הפרקציה יוצאת מבידודה ובונה קשרים עם המוני הפועלים הערבים. זהו באמת תפקיד הפרקציה בשנה הבאה – להקים ארגון מעמדי למאבק נגד האימפריאליזם, הפיאודלים המקומיים, הבורגנות והנציונליסטים הערבים והציונים. המסמך מונה את החולשות והשגיאות שנעשו ע״י הפרקציה במהלך

ההכנות והוועידה עצמה, כדי ללמוד מהם בעבודה העתידה. הפרופינטרן מותח ביקורת על החלטת המועצה המרכזית של הפרקציה שחברינו לא יעמדו עד הסוף נגד סירוב הלאומנים הערבים לאפשר למשלחת של פועלים יהודים לברך את הוועידה. הוראות הפרופינטרן כוללות: מאבק נמרץ נגד השפעת הלאומנים (כולל חמדי חוסייני) ונגד עמדות בדלניות ופלגניות העלולות להתעורר בגלל קשיי המאבק נגד הלאומנים, ובעד מאבק לאיגודים מקצועיים בינלאומיים.

מכתב אל הועה"מ של מק"פ, חתום בידי פ. מיף, מסווג "סודי". מספר נכנס: 927
25.3.1930

בתשובה למכתבכם מ־27.2.30, אנו מודיעים לכם שכבר קיבלנו את כל המכתבים והחומר המוזכרים בו.

ביחס לח. (חמדי חוסייני, ל.ז.) אנו מניחים שמופ"ר חייב להגיש לו עזרה חומרית. אם זה לא נעשה עד כה, צריך להודות שזו שגיאה. אגב, מופ"ר קיים בדיוק בשביל זה – להגיש עזרה לא רק לקומוניסטים, גם למהפכנים בכלל. אנו מחכים להודעתכם שהעניין כבר סודר.

בהחלטת הקולגיה של מחלקת המזרח מובאת הערכה על קונגרס הפועלים. בהחלטות הקונגרס יש סעיפים לאומניים ברורים בעניין מולדת; יש סעיף המכוון נגד הפועלים היהודים, לא הועלתה שאלת האדמה והתמיכה בדרישות האיכרים וכו'. אנו סבורים שבשאלות אלה היינו צריכים להופיע באופן ברור והחלטי, גם אם הצעותינו לא היו מתקבלות בהצבעה. אנו חושבים שלא הערכתם מספיק את השפעת הנציונליסטים על הפועלים. היה זה מפליא אילולא הייתה להם השפעה. נסיונכם להסביר זאת אך ורק בכך שהמנגנון נמצא בידיהם מוטעה בהחלט, העמדה כזו של הבעיה מטשטשת את המאבק של מעמד הפועלים נגד הלאומנות, והרי זהו הכיוון שבו אתם צריכים לפתח את עבודתכם. נראה לנו שאתם משתמשים במושג הכללי "נציונליסטים", מבלי לעשות דיפרנציאציה בין הימניים לשמאליים. זה בא לידי ביטוי במיוחד בקונגרס. אנו מבקשים לתת תשומת־לב רצינית לכך.

זה הכל לעת־עתה. אנו מצרפים את ההחלטה על קונגרס הפועלים. עשיתם צעד רציני בעניין הערביזציה של המפלגה והרחבת הפעילות בקרב הפועלים הערבים. המשיכו לפעול באופן שיטתי בכיוון זה. פ. מיף.

החלטה של מזכירות המזרח על קונגרס הפועלים הערבים בפלסטינה ועבודת מק"פ בנידון.

25.3.1930

המסמך מעריך הערכה חיובית את כנס הפועלים בחיפה, המעיד על ההתעוררות והמהפכנות הגדלה של הפרולטריון הערבי, למרות כשלון המרד. "זהו צעד ראשון בארגון הפרולטריון הערבי בפלסטינה, שישפיע גם על עיראק, סוריה, לבנון ומצרים.

אך העיקר הוא שנוצר בסיס המוני לפעילות מק״פ, שיכול להוציא אותה מבדידות של שנים. היו גם חולשות ושגיאות בפעילות המפלגה, בכנס עצמו ובפעילות להכנתו. ההחלטות שנתקבלו היו בחלקן לאומניות; לא ניתנה תשומת־הלב הדרושה לבעיה האגררית; לא הייתה השתתפות של הפרופינטרן; להנהגה נבחר רוב ציונליסטי (6) ורק 4 חברים שלנו. למרות כל אלה, אם תזורז הערביזציה והחברים שנבחרו להנהגת קונגרס הפועלים יודרכו היטב, נפתחה בזה פרספקטיבה מצוינת למק״פ. יש להסביר את המאבק לאיגודים מקצועיים אינטרנציונליסטיים יהודים וערבים ולהתנגד לניסיונות המנגנון הציוני הפועלי להכשיל את ארגון הפועלים הערבים. צריך להתחיל לפעול לכינוס ועידה שנייה, תחת ססמת האחדות הבינלאומית של הפועלים בכל הארצות הערביות, במאבק ׳נגד האימפריאליזם, נגד הנציונל־רפורמיזם, למען הדרישות היומיומיות של מעמד הפועלים, למען ברית הפועלים והאיכרים, למען מהפכה אגררית׳.״ לבסוף מדגיש המסמך את הצורך בהגשת עזרה למק״פ ע״י המפלגה הקומוניסטית הבריטית, ובהעברת החומר הנידון לועה״מ של הקומוניסטים האנגלים, כדי שהם יבואו בדברים עם מק״פ על הפעולות בעתיד.

מסמך לפרופינטרן מאת ״פרקציית הפועלים״, חתום על־ידי עמק.

ללא תאריך

אל מחלקת המזרח של הועה״פ של אינטרנציונל האיגודים המקצועיים.

מתוך הדו״חות הקודמים שלנו ידוע לכם, שאחרי ועידת הפועלים הערבים נפתחה מתקפה על האיגוד מצד הלאומנים (הערבים), הציונים והממשלה. כהשלמה למידע שלנו הננו מודיעים, שבמחצבות האבן הממשלתיות בעתלית, שם נאספו כ־250 חתימות, פוטרו 80 פועלים.

1. מערכת הנגד שלנו.

הועה״מ של האיגוד פרסם פנייה אל הפועלים. ערכנו שורה של אסיפות פועלים, שמחו על ההתקפות נגד האיגוד והביעו סולידריות עם פועלי ״מברוק״. כמו־כן שכר האיגוד סנגור לפועל (שארגן את השביתה), שהוכה בידי שכיריו של בעל הבית. נשלחו הודעות לעיתונים על אופיו האמיתי של האיגוד.

״פרקציית הפועלים״ פרסמה גם היא שורה של כרוזים, בקריאה לפועלים להדוף את מתקפת האויב המעמדי. ערכנו גם שורת אסיפות של הפעילים האיגוד־מקצועיים.

2. המצב הארגוני של האיגוד הערבי.

המרכז: חבר מזכירות רפורמיסטי בולם את העבודה — אנו חושדים שיש לו קשרים עם ציונים ועם אלמנטים הקרובים למשטרה. אנו נוקטים אמצעים כדי להביא להבאשת ריחו של רפורמיסט זה.

העדר מזכיר בשכר בולם את העבודה. אנו מכינים לפרסום את דו"ח הוועידה וכן עיתון. חבר מזכירות ביקר במקומות. בהתאם להחלטת המליאה של הועה"מ של הברית, מכינה המזכירות הצעת חוק בטיחות בעבודה, שתוגש לממשלה.
יפו. בסניף המקומי יש כבר 150 חברים (מחלקות של אופים, נגרים, בנאים ופועלי מטעים). הוועדים של מחלקות אלו הם שלנו. בישיבה המשותפת של כל הוועדים הללו נבחרה מחדש הנהלה משותפת של הסניף היפואי. הימניים הובסו. נבחרו שמונה משלנו, ושלושה רפורמיסטים. ההנהלה הקודמת, שבידיה הרשיון למועדון, הודיעה לממשלה ש"מועדון יפו יצא מהאיגוד היפואי". ההנהלה החדשה מנסה ליטול את הרשיון למועדון לידיה ובו־בזמן משתדלת לקבל באופן עצמאי רשיון לארגון מהממשלה.
חיפה. כאן מתנהל מאבק בינינו לבין הרפורמיסטים הלאומנים וסוכני ההסתדרות. באופן רשמי מונה האיגוד החיפאי 400 פועלים (הרוב — פיקטיביים). אנו מכינים הקמת מחלקות מקצועיות. הוקם כבר איגוד חוצבי־אבן, בו הוועד הוא שלנו. נעשים צעדים למשיכת פועלי "מברוק" ובית־החרושת למלט "נשר".
ירושלים. אין עדיין ארגון. הרשיון לאיגוד נמצא בידי מעבידים לאומנים, המנסים להקים ארגון של פועלים יחד עם בעלי בית ובלי קומוניסטים. אנו שולחים את חברינו אל הקבוצות המוקמות ע"י הלאומנים, כדי להיאבק מבפנים, ובה־בעת מנסים להקים איגודים מקצועיים. על עבודתנו מקשה מאסרם של שישה פועלים ערביים.
מקומות אחרים. הוקם איגוד בנצרת, השפעתו שם די חלשה. בשפרעם ובעכו יש הליכים להקמת איגודים, וכן בלוד ובעתלית (בשני המקומות האחרונים השפעתנו חלשה ביותר).

3. ההסתדרות היהודית והארגון הפועלי הערבי.
בהשפעת ההצלחות של ארגון הפועלים הערבי, החליטה ההסתדרות לחדש את פעילותה הארגונית בקרב הערבים (על־פי המידע שבידינו — ביוזמת אמסטרדם ומפלגת הפועלים האנגלית). הם נזקקו לצעדים הבאים: שיחוד מנהיגים רפורמיסטיים מסוימים של הארגון הערבי, הגשת עזרה לא גדולה לפועלים ערביים (שכרו עו"ד טוב למארגן השביתה ב"מברוק"; השיגו מהממשלה קיצוץ מסוים בשעות העבודה לפועלים הערביים בימי ה"רמדאן"); חידשו את העיתון הערבי "הסתדרות" ונקטו אמצעים להקמת מועדונים ערביים. מטרת כל הפעולות הללו היא לפורר את הארגון הערבי. בהקשר זה אנו עורכים מערכת הסברה נרחבת בקרב הפועלים הערבים והיהודים, חושפים את פרצופם של סוכני ההסתדרות הערבים, ומנסים למנוע את הקמתם של ארגוני פועלים ערביים מקבילים בידי ההסתדרות.

4. משימותינו בעתיד הקרוב ביותר:
1. המשך המערכה נגד הבורגנות ונגד הלאומנים.

2. הרחבת הארגונים הקיימים והוצאתם מידי הרפורמיסטים.
3. הקמת מחלקות עירוניות וכפריות חדשות
4. הרחבת המערכת של פועלי "מברוק" ועתלית, הכנת מערכות כלכליות נוספות.
5. **הוצאת עיתון.** (כל ההדגשות במקור)
6. **חיזוק המרכז** (מזכיר בשכר).
7. הידוק הקשר עם ארגוני פועלים בארצות אחרות (על כך ביתר פירוט במכתב הבא).
8. הקמת פרקציות (וחיזוק הקיימות) בתוך האיגודים; הכנת קאדרים איגוד־מקצועיים.

6. **תביעותינו מאינטרנציונל האיגודים המקצועיים:**
1. הוראות קבועות בקשר לפעילות שנעשתה על ידנו, בייחוד לגבי הפעילות בעתיד, דבר שחשיבותו מיוחדת ברגע משמעותי זה.
2. לאפשר לנו לשגר תלמידים לקורסים איגוד־מקצועיים קצרים, חד־שנתיים או לתת לנו אפשרות לערוך קורסים איגוד־מקצועיים קצרים במקום. אנו עומדים על תביעתנו זו בגלל חולשתם הגדולה של הקדרים האיגוד־מקצועיים שלנו.
3. להעניק לנו אפשרות חומרית להרחבת העבודה, לפרסום עיתון וכרוזים עממיים בשפה הערבית על התנועה האיגוד־מקצועית ועל בעיות איגוד־מקצועיות.
4. להודיע לנו על התאריך ועל סדר־היום של הוועידה החמישית, לשלוח לנו את הספרות הנחוצה ולאפשר לנו נציגות גדולה יותר בוועידה.

בעתיד הקרוב ביותר תערוך המועצה המרכזית של פרקציית הפועלים שני כינוסים של פעילי האיגוד המקצועי שלנו, בארגון הפועלים הערביים ובהסתדרות. תפקיד הכינוסים הוא להתוות את הטקטיקה ואת הפעילות שלנו בארגונים אלה ולדון בשאלות ארגוניות של פרקציית הפועלים.

בברכה מהפכנית,

עמק
מזכיר המועצה המרכזית
של סיעת הפועלים.

מסמך לא חתום, הסוקר את פעולות השלטונות נגד פעילי המאבק האנטי־אימפריאליסטי, תחת הכותרת:
מסכת רדיפות התנועה האנטי־אימפריאליסטית ותנועת הפועלים בפלסטינה, דצמבר 1929-ינואר 1930.

27.3.1930

גזר דין מוות. הערכאה העליונה אישרה כמה גזרי דין מוות שנפסקו לפלאחים. מדובר באנשים שהשתתפו במהומות בצפת.

מעצר תועמלנים. תשעה תועמלנים לאומיים מיפו שהתנגדו לצאת באופן עצמאי אל היישובים שהכתיבה הממשלה, הובאו לכלא עכו. המחאות נגד הגירושים השרירותיים־אדמיניסטרטיביים לא נשאו פרי. חמדי חוסייני נתון במקום הגירוש שלו (נצרת) למשמר משטרתי כבד. בקבוצת העצורים האדמיניסטרטיביים יש גם שלושה קומוניסטים.

גירושים. בנוסף, נמצאים בכלא הירושלמי 15 פועלים הצפויים לגירוש אחרי ה־1 באוגוסט, ולמרות שתקופת המעצר שנגזרה עליהם הסתיימה, ממשיכים להחזיק בהם.

מעצר פועלים שרירותי. שבעה פועלים מוחזקים במעצר בירושלים, במשך חודשים רבים, מבלי שהובאה לידיעתם סיבת המעצר. הם נחשדים בפעילות קומוניסטית, אך אין ראיות לדבר והם פשוט מוחזקים במעצר.

משפטים על־פי חוק בתי־הכלא. פועלים רבים הובאו לפני בתי־המשפט, על יסוד סעיפים בחוק בתי־הכלא החדש של מקדונלד, ובהם: הפועלים וייזר וקלרפלד, על פרסום חוברת הסברה לאיגוד מקצועי מסוים (לגלי, דרך אגב,) שבה רואה התובע הכללי "הסתה למרד" (עונש: 3 שנות מאסר), הפועלים אליאס, וולוקוביצקי, על חברות בארגון בלתי־לגלי (מאסר על־תנאי שנה אחת). כל אלה בנוסף על פקודות המעצר האדמיניסטרטיבי שהוצאו לכל החשודים במחשבה מהפכנית ולפועלים הידועים לרשויות.

החמרה בחוק. בחודש דצמבר פורסמה בעיתונות הרשמית החמרה בחוק ה... (לא ברור) תקנה המאפשרת לנציבים הבריטיים להטיל באופן שרירותי לחלוטין עונשים אדמיניסטרטיביים, כמו גירוש, מעצר, התחייבות להתנהגות טובה וכיוצא באלה. על פסק הדין האדמיניסטרטיבי אין זכות ערעור.

התעללות באסירים פוליטיים. נמשכת ההתעללות באסירים הפוליטיים הנמצאים בבית־הכלא בירושלים. האסירים מוכים ומושלכים לצינוק. הוועדה הממשלתית שבקשה לבדוק את המצב בבתי־הכלא לא פרסמה את מסקנותיה. האסירים הפוליטיים נאלצו לאיים בחידוש שביתת־הרעב שהופסקה בחודש נובמבר.

שיתוק בבית־הכלא. הפועלת חנה מילשטיין, העצורה בירושלים בגלל תעמולה קומוניסטית, לקתה כתוצאה מן העינויים בהתקף לב קשה, שגרם לה לשיתוק חלקי. היה צורך להעבירה לבית־החולים.

פגיעה בחופש העיתונות. הממשלה אסרה על הופעת העיתונים הערביים "ירמוק" וג'אמע". תביעות משפטיות הוגשו נגד שלושה עיתונים ערביים אחרים: "פלסטין", "סור" ו"אִקְדָם". בנוסף לכך הזהירו את העיתונים לא לכתוב נגד הממשלה.

פגיעה בחופש ההתאגדות. (חל) איסור על כל התאגדות פומבית (להוציא התאגדות ציונית). לא ניתן לקיים אפילו את האסיפה של הוועד הערבי הלאומי ביפו, שכן מיד הופיעו קציני משטרה כדי לדרוש את פיזורה.

הקו הכללי של הערביזציה מצד הקומינטרן נגע לא רק למק"פ, כי אם גם לברית הנוער הקומוניסטי בפלסטינה ולארגוני הנשים והסטודנטים. אנו מביאים כמה מהמסמכים שמצאנו בארכיון הקומינטרן השופכים אור על מצב הנשים והנוער בתקופה הנידונה.

מכתב שנשלח מהארץ ללא חתימה, אל הארגון הבינלאומי של הנוער הקומוניסטי. 17.3.1930

אל אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי

בעקבות המרד, עם הגברת הפעילות והמהפכנות של המוני העמלים, עם התנועה הרחבה שמקיפה את הפועלים הערביים (הוועידה, הופעתם של ארגונים חדשים, המאבק הכלכלי); בקשר עם הפעילות הבלתי־רגילה של הנוער הערבי והיהודי (העובד והלומד); בקשר עם הבגידה המלאה של הנציונל־רפורמיסטיים הערביים, הפעילות הקונטרה־מהפכנית של הציונים (אלה וגם אלה מנהלים פעילות נרחבת בקרב הנוער) — ניצבת בפני ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטיני שורה של בעיות חשובות, שללא פתרונן לא תוכל הברית לצאת ממצב של קבוצה כיתתית ולהפוך למנהיגת הנוער הפלסטיני הנאבק.

הבעיות היסודיות:

1. מעבר מפעילות בחוגים קטנים לפעילות המונית, דרכי הפעילות הזאת, השילוב בין הפעילות הבלתי־לגלית ללגלית.
2. ערביזציה, קשר הדוק ביותר עם הנוער הפועלי והאיכרי הערבי, ערביזציה של הרכב המוסדות וההנהגה.
3. ארגון הנוער הערבי באיגודים מקצועיים, פעילות "ארגון הפועלים הערבים הפלשתיני" והמסגרות הארגוניות שלו. שאלת כינוס הוועידה של הנוער העובד הערבי.
4. המאבק הכלכלי — האם להאיץ את המאבקים הכלכליים במצבו הנוכחי של ארגון הפועלים הערביים?
5. שאלות פעילות הארגון הציוני של הנוער העובד — חרם, חבלה? עבודה פעילה בתוכו? האם לארגן מחלקת נוער יהודי וערבי באגודים ההסתדרותיים הנתונים להשפעתנו?
6. החדירה לכפר וצורות הפעילות בכפר (מעבר לכפר, מועדונים, דיונים בשאלות קונקרטיות).
7. הפעילות בתוך ארגונים העוינים אותנו. עם מי מותר לשתף פעולה ומהו מצע המינימום ל"שיתוף פעולה".
8. הפעילות האנטי מיליטריסטית (בקרב המשטרה המקומית ובקרב הצבאות האנגליים).
9. המאבק בתוך המפלגה בימין (הערכת המדד; הלכי־הרוח באשר להטלת חרם על הפעילות בקרב הנוער העובד היהודי, הנטיות החסלניות).

10. שאלות ארגוניות: גידול, תאים במפעלים, שאלת הקאדרים, בייחוד מקרב הפועלים, יחידות לוחמה יהודיות־ערביות, נורמות הדרישות מהמצטרפים החדשים, הוועידה.

17.3.1930

מכתב מאת הועה"פ של אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי, תשובה למכתבה של ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי.

16.12.1930

סודי

אל הועה"מ של ברית הנוער הקומוניסטי

חברים יקרים,

את ההערכה הכללית, את הסיבות העיקריות של המשבר בברית ואת כל השאלות היסודיות של המשך התפתחותה של ברית הנוער הקומוניסטי, תיארנו בפרוטרוט בתעודותינו הקודמות. במכתב זה נסתפק רק בהערות אחדות וכן בתשובה על מכתבכם.

הנתונים שבידינו מעידים על הרעה נוספת במצב הנוער הקומוניסטי. בנסיבות נוחות כאלו, שבהן המשך התנופה של התנועה המהפכנית בתוך מעמד הפועלים והאיכרות, הגברת הפעילות של הנוער העובד בעיר ובכפר, הקמת ארגוני פועלים מהפכניים בהנהגת מק"פ, ירדה ברית הנוער הקומוניסטי כמעט לחצי, והיא איננה יכולה ליצור אפילו את התנאים המוקדמים הנאותים כדי לצאת לזירת הפעילות ההמונית; עד היום הברית אינה מנהלת פעילות כלכלית איגוד־מקצועית בקרב הנוער, אין בברית הערכה מספקת של הפעילות בארגונים היריבים (הסתדרות, הנוער העובד) וכו' וכו'.

הסיבה לכל הליקויים והחולשות הללו טמונה בכך שבברית אין עדיין הבנה בהירה ומדויקת של ההנחה שבבסיס אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי בדבר מפנה החלטי לעבר כיבוש ההמונים הרחבים של הנוער העובד, ואין בהירות בשאלה הבסיסית והמכרעת לברית הנוער הקומוניסטי — שאלת הערביזציה.

שגיאות המפלגה בשאלת הערביזציה (ערביזציה פלוס בולשביזציה), הוויכוחים הממושכים וההיסוסים בדבר תפקידם של החברים היהודיים וכו' — כל אלה השפיעו ומשפיעים, ללא ספק, השפעה עצומה על ברית הנוער הקומוניסטי. עובדה זו באה לידי אישור מלא במכתבכם. בבירור הוראות אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי בשאלת הערביזציה, אתם מעלים תנאי מוגדר בדבר הצורך בבולשביזציה של החברים הערביים, ובכך נוקטים נקודת ראות מוטעית (קודם בולשביזציה, ואחר־כך ערביזציה).

הניסיון להמיר את תפקיד הערביזציה של המפלגה בנוסחה החמקמקה "ערביזציה פלוס בולשביזציה", פירושו אחד: שאיפה להגביל את ההשתתפות שוות הזכויות של

הפועלים הערביים בחיי המפלגה ובהנהגתה, עד אשר יגיעו לבשלות מפלגתית במאה אחוז. ניסיון זה מסווה, באמצעות משפט "שמאלי" לכאורה, את השיהוק של השוביניות הציונית ואת הוויתור על מעמד הפועלים הפלסטיני במאבק למען הרוב הערבי. יש להודות ש"הבולשביזם" של אלה, המנסים להציג את המאבק של המפלגה למען המוני העמלים הערביים כדבר הנוגד את הבולשביזציה של המפלגה" (מתוך המכתב הגלוי של הוועד־הפועל של הקומינטרן), הוא חשוד ביותר. הערכה זו תואמת במלואה גם את זו של ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי. משמעות הערביזציה בעבור ברית הנוער הקומוניסטי, היא בכך שעליה לבנות מחדש ולתקן בכל הנחישות את פעילותה שלה ולכוונה לכיבוש המוני הנוער העובד הערבי, לארגן ולעמוד בראש מאבקיו, למשוך אותו אל המאבק הכללי של מעמד הפועלים, להגן על האינטרסים הכלכליים והפוליטיים שלו, לצרפו לשורות האיגודים המקצועיים המהפכניים, להקים מחלקות נוער ליד האיגודים המקצועיים המהפכניים והרפורמיסטיים וכו'.

בשום פנים ואופן אין פירושו של הדבר ויתור על עבודה בקרב הנוער היהודי. כתוצאה מהבנה מוטעית של שאלת הערביזציה בברית הנוער הקומוניסטי, הופיעו נטיות חסלניות חזקות. הקו לכיבוש המוני הנוער הערבי הובן (כפי שקרה הדבר במפלגה) כצמצום הפעילות של ברית הנוער הקומוניסטי בקרב הנוער היהודי, דבר שהוא מוטעה ומסוכן ביותר. אתם מודים במכתבכם בקיומה של נטייה מסוכנת זאת, אך יחד עם זאת אתם מכריזים ש"הניסוח של המכתב מטעם אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי אודות הנטיות החסלניות מחריף עוד יותר את המצב ומגביר את חוסר האמון בכוחותיכם שלכם, את האי־אמון בבסיסה ובסיכוייה של עבודת הנוער הקומוניסטי בפלסטינה וכו'". להפך, הניסוח של מכתבנו, הנותן הערכה נכונה, חייב היה לכוון את הברית לעבר מאבק נחוש בנטיות אלו. טענתכם עלולה לטשטש את מהות השאלה והיא חושפת את חוסר יכולתכם להיאבק באופן בולשביסטי ולגבור על הנטיות החסלניות, המסוכנות לברית הנוער הקומוניסטי.

תפקידנו מסתכם בכך שיש לנהל מאבק ללא רחמים נגד נטיות מוטעות וטשטוש, להודות בגלוי בשגיאות אלו ולתקנן, על בסיס ביקורת עצמית נרחבת.

צריך למשוך למאבק המהפכני הכללי גם את הנוער היהודי, תוך שימת דגש עיקרי על הנוער הערבי, לארגן הופעות משותפות של נוער ערבי ויהודי, להקים מחלקות מאוחדות ליד האיגודים המקצועיים, ובכך לחזק בכל דרך את הברית בין הנוער הערבי והיהודי.

אתם מצביעים במכתבכם על נקודות בהחלטת אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי, שבהן מדובר על כך שהועה"מ של מק"פ לא הבין את תפקידה של ברית הנוער הקומוניסטי ואת חשיבותה. אתם סוברים, ש"חובתו של אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי הייתה להעלות שאלה זו קודם כל בפני המוסדות המתאימים של הקומינטרן ובאמצעותם להחליט. ביטוי מעין זה במכתב גלוי ובהחלטה מקעקע את יוקרתה של המפלגה וכו'". אנו מביאים לידיעתכם, שהמכתב וההחלטה (כמוהם כמו כל התעודות האחרות) מתואמים עם הקומינטרן. אנו חושבים שהכרחי לנקוט

אמצעים החלטיים לשיפור הנהגתה המפלגתית של ברית הנוער הקומוניסטי ועליכם לסייע בכך למפלגה בכל דרך. אין בכך בשום פנים ואופן, קעקוע יוקרת המפלגה, אלא עזרה ממשית למפלגה ולברית, בשיפור ההנהגה המפלגתית.

אנו מציינים בסיפוק את התחלת הדיון במכתב ובהחלטת אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי בארגונכם, וחושבים שהכרחי להתחיל במרץ את יישומם בחיים בכל תא ובכל אזור, תוך גיוס כל הכוחות הבסיסיים של הארגון. אנו ממליצים לגשת בעתיד הקרוב ביותר למסע נרחב של גיוס חברים חדשים לבנ"ק, ולפתח למטרה זו פעילות תעמולה הסברתית נרחבות במפעלים הגדולים ובכפרים. יש להעמיד משימה זו לפני כל חברי בנ"ק ולהכינם למסע זה. יש לקשור מסע זה קשר הדוק עם פעילותנו האיגוד־מקצועית הכלכלית. בד בבד עם גיוס חברים חדשים לשורות בנ"ק, יש לדאוג שנוער יפעל גם במישור האיגודים המקצועיים המהפכניים ובמחלקות לנוער שליד האיגודים.

לאורך כל מסע ההסברה יש להציג את בנ"ק כמארגן והמגן היחיד על האינטרסים של הנוער הפועלי — כפרי, ומשום כך יש לעבד לפני כן את הפרוגרמה שלנו בכמה נקודות, ולהציג בה את מטרותינו, משימותינו ואת תביעותינו הקונקרטיות. לאותם מקומות, שבהם נוצרו כבר קשרים (חיפה, הכפר ש. ע.) יש להעביר מיד אנשים, לחזק את הקשר ולהקים ארגון.

הקמת יחידה ערבית־יהודית צריכה למלא בעתיד תפקיד עצום ככיסוי לגלי וכארגון עזר של בנ"ק. על־כן נִקטו נא בכל האמצעים כדי לשמור עליה ולהרחיבה. בתחום כיבוש הנוער נודעת חשיבות עצומה לפעילות בתוך הארגונים היריבים הקיימים (הסתדרות הנוער העובד); מטרת פעילות זאת חייבת להיות הקמת סיעות שלנו בתוך הארגונים האלה, פעילות שיטתית לחשיפת פרצופם האמיתי, לפוררם מלמטה, לכיבושם לצדנו וכו'.

יש להקדיש תשומת־לב מיוחדת לעבודה בקרב הסטודנטים והתלמידים. הברית צריכה להקים ארגוני סטודנטים (וועדים, חוגים, קבוצות), כארגוני עזר של בנ"ק. כן יש לחדור קרוב יותר לארגוני הספורט ולמועדוני הנוער המוסלמי הקיימים. שאלת הכנת הקאדרים, במיוחד מקרב הערבים, חייבת לתפוס מקום חשוב בעבודת הברית. יש להקדיש תשומת־לב מיוחדת לעזרה מתמדת של החברים היהודיים לערביים. יש לארגן גם עבודת חוגים ולימודי ערב בשביל הקאדרים הנמוכים. אנו סבורים, שאפשרי בהחלט והכרחי ביותר הוא שתצרו קשר עם ברית הנוער הקומוניסטי הסורי. את הקשר הזה יש לממש בעזרת המפלגה. נסו לחלוק איתם את ניסיונכם, לייעץ, לעזור בספרות, באנשים וכו'. ולבסוף, שאלת המשך הקשר אתנו: במרוצת כל התקופה לא קיבלנו מכם שום חומר, פרט למכתב אחד. זהו מצב בלתי־נורמלי ביותר. בעתיד יש לשלוח באופן סדיר דוחות, אינפורמציה מיוחדת, כרוזים, שאתם מפרסמים וכדומה.

בברכה קומוניסטית

הוועד־הפועל של אינטרציונל
הנוער הקומוניסטי.

המסמך הוא דו"ח של אחד מחברי המשלחת הפלסטינאית בכנס של הפרופינטרן על מצב האישה בפלסטינה, שהועבר אל מחלקת המזרח של הקומינטרן לח' רזומובה
ב־27.3.1930.
הדו"ח מתאר את מצב האישה בחברה הערבית בכלל ובפלסטינה בפרט, את פעילות המפלגה בארגון הפועלות במפעלים, בציון יום האישה ועוד.
פרק מיוחד מתאר את מצב האישה היהודיה. הוא מבדיל בין נשים מעדות המזרח לנשים אירופאיות. הדו"ח מתאר את האישה התימנייה, היודעת ערבית ומכירה את אורח החיים הערבי. המפלגה השקיעה מאמצים רבים בעבודה בקרב התימנים. חברת קומסומול תימנייה אחת[52] ארגנה ב־1927 הפגנת תלמידים, בדרישה לפתוח להם בית־ספר. הדו"ח מתאר את יהודי פרס ואת הספרדים. פסקה מיוחדת דנה בנשים האירופאיות אשר באו לפלסטינה ממשפחות בורגניות וזעיר־בורגניות, עם "פנטזיות רומנטיות להקים מדינה ציונית־יהודית, שבה כל הכלכלה תהיה בנויה על קומונות". פעילות מחלקת הנשים של המפלגה בקרב הנשים העובדות, במיוחד אלה העובדות במשק־בית, הייתה גדולה ומוצלחת. בוועידת הפועלות ב־1926 השתתפו 25 נציגות הפרקציה (כשהמפתח לציר היה 25 נשים). ב־1927 נאלצה הנהגת האיגודים המקצועיים להסכים להקמת איגוד עובדי משק־בית. הפרקציה קבלה 75% מהקולות בבחירות להנהלת האיגוד. הדו"ח מתאר גם את השתתפות הנשים בשביתות הרעב בבתי־הכלא ובהפגנות ה־1 במאי ואחרות. בסוף הדו"ח מצוינים תפקידי המפלגה בפעילות בקרב הנשים: העיקר הוא ראשית העבודה בקרב נשים ערביות עובדות ופלאחיות; הוצאת פרסומים מיוחדים לנשים; הקמת מועדונים מיוחדים לפועלות; ושיתוף תימניות בקשר עם הערביות העמלות.

27.3.1930

מכתב מאת א. פטרובה, בנושא פעילות מק"פ בקרב הנשים.

27.12.1930

אל מחלקת הנשים של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

חברים יקרים,
כבר שנתיים לא קיבלנו אף מכתב ממחלקת הנשים של הועה"מ של מק"פ. הקשר, שנותק עוד לפני הוועידה השישית, לא חודש עד כה, על־אף השיחות החוזרות ונשנות עם נציגי המפלגה שביקרו במ'. אם לשפוט על־פי השיחות החטופות, הרחוקות מלהיות שלמות, אתן עושות עבודה כלשהי, אך קשה להסיק מסקנות על

52 המדובר בחברת הקומסומול הפלסטינאי שמחה צברי.

סמך שיחות אלה, כיוון שכל הידיעות המתקבלות אצלנו רחוקות מלהיות מדויקות ומלאות.

אולם, דבר אחד מסתבר כאילו ברור לכולנו: בעבודתה בקרב הנשים, מגבילה המפלגה את עצמה במסגרת צרה מאד של טיפול ביהודיות המהגרות – עוזרות בית, ועקרות בית – ואינה משפיעה דיה על פועלות המטעים, המשקים החקלאיים והמפעלים המצויים בארץ. העבודה בקרב הספרדיות והמהגרות היא מאד לא משמעותית וגם היא נעשית רק בימים שבהם מנהלת המפלגה מערכות.

גרוע בתכלית הוא מצב העבודה בקרב הערביות. המפלגה לא עשתה עד כה את המאמצים הנדרשים כדי להקיף בהשפעתה את אוכלוסיית הנשים הערביות, ולארגן סביבה ולו כמה קבוצות לא גדולות של נשים ערביות.

המאורעות הפלסטיניים, המסמלים את תחילתה של תנופה חדשה בתנועת השחרור בארצות הערביות, מדגישים ביתר־שאת את הצורך בעבודה זו.

אנו מביאות בחשבון בהחלט את קשיי החדירה אל המוני הנשים הערביות העמלות, ובכל־זאת אנו חושבות שאפשר כעת ליישם מפנה זה בפנייה אל האישה הערבייה.

הדבר הראשון והדחוף ביותר למימוש מטרה זו צריך להיות הכנת הקדרים, שעליהם אפשר יהיה להטיל את העבודה.

הכרחי להתחיל בהכנת קדרים של נשים ערביות קומוניסטיות לעבודה בקרב הערביות, תוך שמביאים בחשבון את ההווי של הנשים המוסלמיות, הסתגרותן, חוסר ההשכלה שלהן, השפלתן, התבדלותן מנשים בנות לאומים אחרים, הנטייה הקיימת לראות בכל זר אויב מעמדי, בעל־ברית של האימפריאליזם.

הקו שנקטתן, לימוד השפה הערבית על־ידי יהודיות, כדי לחדור בדרך זו אל הציבור הערבי, לא ייתן כנראה תוצאות בזמן הקרוב, בשל הדעות הקדומות של הערביות כלפי הנשים היהודיות. על־פי המידע שבידינו, יש בארגונכן שתי ערביות קומוניסטיות – אחותו ואמו של אחד החברים הערביים. יש לנצלן היטב לשם הקמת קבוצה בת חמש־שש ערביות; לעבד אתן תוכנית לארגון המוני העמלות הערביות, ולאחר מכן לשגר את הקבוצה לעבודה באזורים מסוימים.

אם בארצות הקפיטליסטיות אנו מציבות לעצמנו את התפקיד לעבוד בקרב הפועלות, הרי בפלסטינה, שבה מנוצלת האישה הערבייה בעיקר במשק החקלאי, ואשר בה התפקידים הסוציו־כלכליים של המהפכה הם מיגור האימפריאליזם, איחודה הלאומי של הארץ ומהפכה אגררית, העניין הוא במהפכה בורגנית־דמוקרטית, שכוחותיה המניעים הם מעמד הפועלים והאיכרות. מרכז הכובד בעבודתנו חייב להיות ארגון הערביות האיכרות, הבורגנות הזעירה והאינטיליגנציה הבינונית העמלה. לא יפריע אם קבוצת הפעילות שאתן מכינות לעבודה בקרב הערביות תהיה מורכבת לא מפועלות, אלא ממשכילות בעלות הלך־רוח מהפכני.

תוך כדי הקמת גוף פעיל קטן זה, יש לדאוג לחיפוש הערבייה המוכשרת ביותר

ולמצות את כל האפשרויות כדי לשלוח אותה ל־KYTB (האוניברסיטה הקומוניסטית של עמלי המזרח), כדי להכינה להנהגת העבודה בקרב הנשים הערביות בפלסטינה.

כעת יש לגשת ללא דיחוי לאיסוף חומר המתאר את ההווי, את תנאי העבודה והחיים של הנשים הערביות העמלות. בהעדר חומר כזה בידינו, הגישה אל המוני נשים אלה היא בלתי־אפשרית בהחלט ותישאר תמיד מוגבלת למשאלות לב מופשטות.

אין אנו ממליצים בפניכם על שום דרכים קונקרטיות של עבודה, כל עוד לא נקבל מכן חומר המתאר את המצב החברתי, הכלכלי והפוליטי של הנשים הערביות העמלות.

שלחנו לכן בעבר חומר על העבודה במזרח המוסלמי הסובייטי, על דרכי העבודה בקרב המוסלמיות בברה"מ, על מועדוני הנשים המיוחדים, החוגים וכדומה. איננו יודעות האם ניצלתן חומר זה, כפי שאיננו יודעות גם האם אפשר להתאימו לתנאי פלסטינה.

לשם התחלת העבודה בקרב ההמונים צריכה מחלקת הנשים להכין בכל־זאת תוכנית פעולה, תוך שהיא מביאה בחשבון את התנאים החברתיים, הכלכליים והפוליטיים של האישה הערבייה, ואת התעוררותה לפעילות מהפכנית. בתוכנית הפעולה של המפלגה הקומוניסטית חייבות להיכלל תביעות לשחרור הנשים הערביות העמלות משיעבוד, כולל שחרורן משיעבוד חברתי, כלכלי ופוליטי. הסברת התביעות הללו בקרב המוני הנשים הערביות תשמש גם קרקע פורייה לליכודן סביב המפלגה הקומוניסטית.

לא רק שאין תוכנית פעולה מעין זו בעבודתכן, חסרה בה, למעשה, גם פנייה כלשהי אל הנשים הערביות, אפילו בזמן ניהולן של המערכות ההמוניות של המפלגה הקומוניסטית.

כך, למשל, לא ניצלתן את מקרה הלינץ' שעשו הפשיסטים באישה ערבייה ובילדתה, כדי לעורר את כל המוני הנשים הערביות; לא ניצלתן את העובדה שאחרי המרד התעוררה תנועת נשים לאומית רדיקלית, את ארגון העזרה של הנשים הערביות למהפכנים הלאומיים ועוד. העובדה האחרונה כשלעצמה אין בה שום דבר מיוחד, אך היא מעידה על ההתעוררות בפעילותן של הנשים הערביות, שלא נטלו עד לאחרונה חלק בתנועה. במערכת הבחירות, במערכה של ה־8 במרס, לא פורסם אף כרוז אחד בשפה הערבית המופנה אל הערביות.

אנו עומדות על כך שהשנה יש לערוך את פעולות יום האישה הבינלאומי, 1931, בסימן המפנה של פני המפלגה אל הרחבת השפעתה בקרב המוני הנשים העמלות הערביות.

לשם הצלחת יא"ב (יום האישה הבינלאומי), יש לפרסם כרוז, שיופנה אל הערביות, בשפה הערבית, ולמנות בו את הססמאות הבסיסיות של המפלגה הקומוניסטית במאבקה לשחרור הנשים העמלות משיעבוד. ססמאות אלו צריכות לכלול את האלמנטים הבסיסיים הבאים: מאבק נגד האימפריאליזם – מקור שיעבודן

של הנשים העמלות ומרכאן של הנשים הערביות, בפרט מאבק נגד מלחמות אימפריאליסטיות חדשות, המובילות לשיעבוד קשה עוד יותר של העמים הקולוניאליים; מאבק נגד הבורגנות הלאומית, שמכרה את עצמה לאימפריאליסטים האנגליים ומכרה את האינטרסים של המוני העמלים הערביים; מאבק נגד יוקר החיים, נגד שיעבוד האיכרות הערבית, נגד ארגוני הנשים הבורגניים והלאומיים בורגניים, הבוגדים באינטרסים של הנשים העמלות; בעד שחרור הנשים הערביות מהשיעבוד הפוליטי, הכלכלי והחברתי וכו׳.

אפשר להביא כאן עוד שורה שלמה של סטמאות ותביעות שעולות מן המציאות הפלסטינית וממצב הנשים הערביות בפלסטינה.

יום האישה הבינלאומי צריך לשאת אופי לוחם ולא מסתגר, כלומר, שיש לציין את האופי ההמוני הבינלאומי של המערכה, בספרות הלגלית והבלתי־לגלית, ובכרוזים; אם אפשר – יש לצאת לרחוב, לארגן הפגנות. ייתכן מאד שבתנאים שבהם יש רדיפות נרחבות בפלסטינה, יקשה לערוך הפגנות המוניות; במקרה כזה יש לנצל את כל האמצעים לשם קריאה להפגנות אלה בשם ארגונים לגליים כלשהם.

במסגרת פיתוח *המכתב הכללי* של הועה״פ של הקומינטרן לקראת ה־8 במרס, אנו ממליצות לכן להקדיש תשומת־לב מיוחדת להקמת ״ועדים לציון ה־8 במרס״. ועדים כאלה יש להקים מקרב פועלות בלתי מפלגתיות שעובדות במפעלי הטקסטיל ביפו, ובתעשיית הטבק והקרטון. ועדים אלו, שיכנו עצמם קבוצות יוזמות לציון יום האישה הבינלאומי, יפנו אל הנשים העמלות היהודיות, הספרדיות, התימניות, הערביות, בהצעה לצאת לרחוב ולהפגין את הסולידריות שלהן עם מאבק הפרולטריון הבינלאומי. אם לא תהיה אפשרות לארגן הפגנה, יש לעמוד על כינוסן של מסופקות (אסיפות רחוב קצרצרות) ואסיפות שבהן יוסברו סטמאות ה־8 במרס וחשיבות יום האישה הבינלאומי.

יום האישה הקומוניסטי הבינלאומי צריך להקיף את המוני הנשים העמלות בפלסטינה, בנות כל הלאומים.

העיתון הקומוניסטי הפלסטינאי צריך להקדיש בעמודיו תשומת־לב ראויה להסברת תפקידו של היום הזה.

תחילת הפעילות בקרב הערביות אין פירושה, כמובן, שיש להפסיק את הפעילות בקרב היהודיות המהגרות וילידות הארץ. את הפעילות הזאת יש לא רק לנהל אלא גם להגביר, תוך הישענות בעיקר על פועלות התעשייה.

אנו מסתפקות בהוראות הכרחיות אלו ומצפות שבתשובה על מכתבנו תשלחו לנו דו״ח מפורט – מה אתן עושות, איך אתן פועלות, מהן שיטות פעילותכן וכן חומר מפורט על הנשים הערביות.

בברכה קומוניסטית

א. פטרובה

מכתב ממחלקת הנשים בועה״מ של מק״פ, ללא חתימה, בתשובה למכתב הנ״ל של מחלקת הנשים של הקומינטרן.

27.2.1931

מכתב התשובה דוחה את הביקורת, וטוען שהיו פרסומים בערבית ואפילו ניסיון לקיים אסיפת נשים בירושלים, במרץ 1927. גם את הביקורת בדבר אמו ואחותו של אחד החברים הערבים שאינן מנוצלות לעבודה בקרב הנשים הערביות דוחה מכתב התשובה ומדווח שהאם האמורה לא רוצה לשמוע על פוליטיקה והאחות הייתה מוכנה לנסוע למוסקבה ללמוד, אך לא בבית־הספר המפלגתי אלא בפקולטה לרפואה, וגם זה לא יצא אל הפועל היות שהיא העדיפה להתחתן. באשר לשליחת נשים ערביות לבית־הספר המפלגתי, היות שאין מועמדות ערביות מתאימות, מעלה המכתב שוב את שאלת שליחת נשים יהודיות היודעות ערבית. המכתב דורש תשובה ברורה, האם הקומינטרן מסכים לכך.

מסמך ללא חתימה, ללא מען ואף ללא תאריך מדויק, המובא להלן בגלל חשיבות הניתוח שבו, ובשל ההחלטות האופרטיביות החד־משמעיות שחרצו את גורל הנהגת המפלגה ואת גורלם של רבים ממנהיגיה וממייסדיה.

1930(?)

יחסה של מק״פ אל התנועה הלאומית הערבית

I. התנועה הלאומית הערבית של פלסטינה מורכבת מהקבוצות היסודיות הבאות:

1. הוועד־הפועל של הקונגרס הערבי ה־7, המייצג את הבורגנות הגדולה ואת בעלי־האחוזות. בידי קבוצה זו נתונה ההנהגה של התנועה. לקבוצה הלך־רוח פשרני ביחס לאימפריאליזם. תביעתה הפוליטית העיקרית מצטמצמת בכינוס הפרלמנט וביטול הצהרת־בלפור, תוך שמירה על המודל האנגלי. דווקא קבוצה זו, שבראשה עומד ג׳מאל חוסיין, מנסה להעביר את המרד לפסים של מאבק בין הלאומים ולהסיט את חודו מהאימפריאליזם. הטקטיקה של המפלגה הקומוניסטית ביחס לקבוצה זו חייבת להיות ניהול מאבק חסר־רחמים נגדה; חשיפת אופיה הבוגדני בעיני המוני הערבים; העלאת ססמאות אינטרנציונליסטיות ואנטי־אימפריאליסטיות כנגד הססמאות השוביניות הפרוגרמיסטיות של הוועד־הפועל.
   ברי, שתוך פתיחת אש לעבר הנציונל־בוגדים הערביים, המפלגה איננה צריכה להחליש את האש לעבר הציונים.
2. הקבוצה הקלריקאלית של הפאן־איסלאמיסטים, המופיעה נגד המנדט האנגלי.

יחסה של המפלגה הקומוניסטית לקבוצה זו הוגדר בקונגרס השני: ״יש לנהל מאבק בפאן־איסלאמיזם... ובזרמים הפוגרומיסטיים, המנסים למזג את המאבק לשחרור מהאימפריאליזם האירופאי והאמריקאי עם הגדלת

עוצמתם... של האצולה, בעלי האחוזות הגדולים, הכהונה וכדומה" (מתוך התזיסים בשאלה הלאומית והקולוניאלית, 11.8.20).

נסיון תשע השנים האחרונות אינו נותן לנו בסיס כלשהו לבחינה מחדש של החלטה זו של הקומינטרן. תפקידנו – לחלץ את ההמונים היוצאים למאבק מהפכני נגד האימפריאליזם, מהשפעת המנהיגים הפאן־איסלאמיים ומן האידיאולוגיה שלהם.

3. הקבוצה השמאלית, הנשענת על בריתות הנוער המוסלמי ובראשה חמדי חוסייני.

קבוצה זו מופיעה באופן חריף נגד האימפריאליזם האנגלי (מנהיגה, חמדי חוסייני, נעצר כידוע בימי המרד), אולם קבוצה זאת אינה מסוגלת להעלות ססמאות חברתיות רדיקליות (השאלה האגררית, חקיקה פועלית). באידיאולוגיה שלה דומיננטיים האלמנטים הלאומיים והדתיים; ויתר על־כן, היא מתחברת בגוש עם הפאן־איסלאמיסטים.

במאמרו של הח' אלוני "המצב הפוליטי בפלסטינה" ב"אינפרקור" מס' 86, מה־14.10.29, נאמר ש"בפלסטינה לא הייתה עד כה מפלגה לאומית־מהפכנית המונית... רק לאחרונה האגף הלאומי־מהפכני החלש, בראשותו של חמדי חוסייני, העצור כעת בידי האנגלים, ניגש להקמת ארגון נוער וייסוד **מפלגה לאומית־מהפכנית שמאלית** (ההדגשה שלנו).

חושבני, שאפילו תמיכה זהירה מעין זו בססמת מפלגה לאומית־מהפכנית שמאלית היא אותה שגיאה, כמו זו של החברים הפלסטיניים אשתקד, שהציעו להקים "וופד שמאלי".

א. ראשית כל, אין לנו שום ערבויות, שמפלגה לאומית־מהפכנית זו לא תלך בצעדים מהירים בעקבות הגומינדן, בדרך של הפיכתה למפלגה לאומית־רפורמיסטית. להפך, אפשר לומר בביטחון, שככל שתתחזק המפלגה הקומוניסטית ותלך, עם האידיאולוגיה המעמדית האינטרנציונליסטית שלה, ככל שתרכז סביבה את ההמונים, כן ייהפך האגף השמאלי, המונהג ע"י משכילים מוסלמים (ויהיו משכילים אלה רדיקליים ככל שיהיו), מהר יותר לארגון לאומי־רפורמיסטי.

ב. שנית, אין כעת לקבוצה השמאלית השפעה על ההמונים. בהתקשרנו לקבוצה זו, לא נוכל להתקרב באמצעותה אל ההמונים.

ג. להפך, המצב האובייקטיבי מתפתח כך, שכיבוש ההמונים הערבים אינו יכול, ואסור לו שיבוא בקו של הקמת "גומינדן שמאלי".

עליית המאבק המעמדי בפלסטינה, תהליך ההשמאלה של ההמונים המתפתח בהצלחה, עליית הלכי־הרוח המהפכניים בקרב הפרולטריון והאיכרות הפלסטיניים, אופיו האגררי של המרד – כל אלה מעידים על כך, שהמצע הלאומי של הלאומנים השמאליים לא יספק את הפועלים ואת האיכרים הפלסטינים, שבלתי־נמנעת היא שאיפת ההמונים לעבר פרוגרמה חברתית רחבה יותר. רק המפלגה הקומוניסטית יכולה להעלות פרוגרמה כזו. המאבק

המעמדי של הפועלים והאיכרים הפלסטינים, הלכי־הרוח והתביעות המהפכניות שלהם יכולים וחייבים להוביל אל הערוץ הקומוניסטי.

ד. מכאן נובע, שבפלסטינה יש התנאים האובייקטיבים, הנחוצים כדי לארגן את הפרולטרים הערבים במפלגה מהפכנית, פרולטרית אינטרנציונליסטית, הנמצאת מחוץ לחסותם של משכילים לאומניים קלריקאליים.

יתר על־כן, עם גיבוש גרעין פרולטארי חזק במפלגה, אפשר וצריך לרכז סביבו את המוני האיכרים.

כי הרי לוויתור מרצון של ארגון ההמונים לטובת הרדיקאלים משורות הלאומנים והקלריקאלים פירושו סלילת הדרך למען הנציונל־רפורמיזם, פירושו חיזוק האויב המעמדי של עצמך.

ה. לכן, הטקטיקה הנכונה היחידה ביחס לקבוצת חמדי חוסייני היא המאבק בקבוצה זו על נפש ההמונים; המפלגה הקומוניסטית חייבת להסביר את הפרוגרמה האגררית והפועלית שלה ולהפיצה, ולהצביע בפני ההמונים על החסרונות וההססנות שבתוכנית האגף השמאלי. תפקיד הקומוניסטים הפלשתינאים הוא ללכד את הפועלים ואת האיכרים סביב המפלגה הקומוניסטית והארגונים־האחים, למנוע את הקמתו של גומינדן שמאלי המוני, אשר במוקדם או במאוחר יהפוך באופן בלתי־נמנע לארגון אנטי־קומוניסטי ואנטי־מהפכני. במקרים שבהם ארגון זה או אחר של האגף השמאלי מתרחב, המפלגה – בלא לחדול מהמאבק הגלוי – מנהלת עבודה בתוך הארגון הזה, תוך שאיפה לכבוש את חבריו על־ידי שליחת חברי־מפלגה חשאיים לתוכו.

ו. ברם, אין להרשות גם טקטיקה שמאלנית־קיצונית של סירוב מלא לשתף פעולה עם האגף השמאלי של התנועה הלאומית. גוש מאוחד אנטי־אימפריאליסטי, עם קבוצות המתלוות למהפכה מסוגו של חמדי חוסייני הוא אפשרי, ובמקרים בהם המפלגה בטוחה במתלווים אלה – הוא הכרחי, אבל גושים כאלה יש להקים אך ורק על בסיס של תוכנית מוגדרת, לפעולות מהפכניות מוגדרות. יש לנהל מאבק החלטי נגד ניסיונות להפוך גושים מעין אלה לגומינדן.

כשמק״פ מקימה גוש אנטי־אימפריאליסטי, היא איננה צריכה לטשטש את חילוקי־הדעות שלה עם הלאומיים השמאליים. יש להעמיד באופן ברור את נקודת הראות המעמדית של המפלגה בשאלה האגררית ובשאלת הפועלים, אל מול השקפת העולם הלאומית – ולעתים הדתית – של ״הנציונליסטים השמאליים״. על בסיס כזה אפשר להקים גוש גם עם ארגונים בודדים (אגודות של בעלי־מלאכה, של סוחרים וכדומה), המנהלים מאבק באימפריאליזם.

ז. זהירות מיוחדת יש להפגין בשאלת השפעתו של האגף השמאלי על ההמונים. במאבק האגף השמאלי עם זה הימני יש לתמוך באגף השמאלי, תוך חשיפת הבוגדנות של הימניים, אך בעת ובעונה אחת יש לחשוף גם את

ההססנות ואת הפשרנות של ״השמאליים״, לחשוף את אופיו האמיתי של האגף השמאלי, את בגידתו הבלתי־נמנעת, ועם זאת יש לזכור היטב, שמאבקנו על נפש ההמונים חייב להתנהל לא בקו של תמיכה בקבוצת לאומיים זו או אחרת, אלא בקו המאבק נגד הלאומיים. גם כאשר במקרים מסוימים היא מופיעה יחד עם נציונליסטים שמאליים, על המפלגה הקומוניסטית להיאבק נגד השפעתם על ההמונים, למען תנועת פועלים ואיכרים קומוניסטית המונית.

II. הנציונליסטים הערביים אינם מסוגלים להנהיג תנועה לאומית־מהפכנית. המהפכה הבורגנית־דמוקרטית בפלסטינה, אשר תפתור את הבעיה האגרית ותתפתח באופן בלתי־נמנע למהפכה פרולטרית, יכולה להתחולל אך ורק בהנהגת מעמד הפועלים והקומוניסטים. בנסיבות שהתהוו בפלסטינה, רק המפלגה הקומוניסטית יכולה לעמוד בראש תנועה לאומית־מהפכנית אמיתית, רק בהנהגת המפלגה הקומוניסטית תתפתח תנועה זו לתנועה קומוניסטית.

III. התנועה הלאומית־מהפכנית בפלסטינה יכולה לנצח רק במקרה שהיא מתואמת עם התנועה הלאומית־מהפכנית בסוריה, בעבר־הירדן, בעיראק ובארצות ערביות אחרות. הסיבה היסודית לתבוסה, הן של המרד הסורי ב־1925–1927 והן של המרד הפלסטיני הנוכחי, היא בכך שהם נשארו מבודדים. הערובה היחידה לתיאום בין התנועות בארצות אלו היא בהקמת מפלגות קומוניסטיות חזקות ומלוכדות בסוריה, בפלסטינה, בעיראק ובמצרים. לשם כך, הצעד החשוב ביותר כרגע הוא הפיכתה של המפלגה הפלסטינית למפלגה ערבית עם הנהגה מתוך הפועלים הילידים. הפיכת המפלגה לערבית הגשת עזרה ממשית למפלגה הקומוניסטית הסורית (בדיוק כך גם למפלגה הקומוניסטית המצרית) והגשת עזרה להקמת מפלגות קומוניסטיות בעבר־הירדן ובעיראק – אלה חייבות להיות המשימות האקטואליות של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

שאלת הפעילות באיגודים המקצועיים ובקרב הפועלים הבלתי־מאורגנים

1. המפלגה מנהלת מאבק לכיבוש המוני הפרולטרים בתוך האיגודים המקצועיים היהודיים והערביים, תוך גינוי ההנהגה הסוציאל־פשיסטית של ההסתדרות וההנהגה הנציונל־רפורמיסטית של האיגודים הערביים.
2. המפלגה שוללת בהחלטיות צירופם של פועלים ערביים לא־מאורגנים להסתדרות. הנסיונות למשוך פועלים ערביים להסתדרות יובילו בהכרח להחלשת הפעילות בקרב הפועלים הערביים, אשר אינם הולכים לארגון פועלים לאומי המונהג ע״י סוציאל־פשיסטים, מה גם שההסתדרות עצמה מחבלת בניסיונות לארגן את הפועלים הערביים.
3. בשאיפתה להקיף מספר רב ככל האפשר של פועלים לא־מאורגנים (אליהם משתייכים רוב רובם של הפועלים הערביים), מארגנת המפלגה ועדים מקומיים או (ועדים) של המפלגה במפעלים ובמקומות העבודה, המאחדים את הפועלים

המאורגנים והלא־מאורגנים כאחד. ועדים אלה צריכים להוות את תאי־היסוד של האיגודים המקצועיים המהפכניים.

4. כאשר הקמתם המיידית של ועדים מקומיים אינה אפשרית, יש להקים, כשלבים לקראת ארגון, קופות לעזרה הדדית, מועדונים, ארגוני תרבות. ועדים מקומיים קבועים אפשר להקים, בנוסף לכך, מתוך ועדי־המאבק, המוקמים בהכרח ע״י המפלגה הקומוניסטית בכל סכסוך. במקרה ש(קמים) ועדי־מאבק מחוץ למפלגה, על חברינו להיאבק לכיבוש ההנהגה בתוכם.

5. במקרים של הרכב רב־לאומי במפעל זה או אחר, ייתכנו קשיים רציניים בארגון הוועד המקומי.

א. במפעל קיים ועד מקומי מטעם ההסתדרות, המאגד את הפועלים היהודים. הפועלים הערבים אינם מאורגנים ע״י ועד זה ואינם רוצים להצטרף אליו. במקרה כזה יש להקים ועד ערבי מיוחד בצד הוועד היהודי. המאבק הכלכלי המשותף, הצורך בהקמת ועד־מאבק משותף במקרה של סכסוכים — כל אלה יביאו במרוצת־הזמן ובאופן בלתי־נמנע לאינטרנציונליזציה של הוועדים ולאיחודם על יסוד מצע מהפכני.

6. אם התאים האיגוד־מקצועיים הבסיסיים הם ועדים מקומיים שיכולים להתארגן על־פי הסימן הלאומי, אנו חייבים לשאוף להפיכתם ההכרחית לאיגודים מקצועיים מהפכניים אינטרנציונליים.

7. המפלגה מנהלת פעילות בקרב פועלים העובדים ביחידות (אופים, נגרים וכדומה) — תוך ייסוד קופות לעזרה הדדית, ארגוני תרבות, ולבסוף איגודים מקצועיים.

המפלגה מקרבת אל האיגודים המקצועיים פועלים יהודים ילידים (תימנים) שהם בלתי־מאורגנים כלל, או שאינם רוצים להתקשר להסתדרות. בעת הראשונה גם כאן יש להקים ארגונים מיוחדים (מועדונים, ארגוני תרבות, קופות לעזרה הדדית, בתי־ספר), כדי לשלב בהדרגה פועלים אלה באיגודים המקצועיים המהפכניים.

8. המפלגה משתתפת באופן פעיל במאבק הכלכלי ובהיותה חיל־החלוץ של הפרולטריון, היא מגנה ללא־רחמים את הבוגדים מההסתדרות ומהמחנה הנציונליסטי הערבי.

הפעילות בכפר

1. את הפעילות בקרב האיכרות יש לנהל לא רק באמצעות הפצת כרוזים, שאינם משאירים כמעט כל עקבות בכפר הפלסטיני ש(תושביו) אינם יודעים קרוא וכתוב, אלא באמצעות מגע אישי חי. על המפלגה לגבש קאדרים של פועלים־תועמלנים ערביים, שיש להם קשר עם הכפר.

2. בצד התביעות האגרריות הכלליות (הפקעת האדמות מבעלי האחוזות, הווקף והמדינה ללא פיצוי ומסירתן לידי האיכרים), מעלה המפלגה תביעות קונקרטיות שונות, הקשורות עם התנאים המקומיים (מאבק לחלוקת־מים, מאבק נגד גביית־

מיסים, תשלום דמי־חכירה, הפקעת אדמות מידי הציונים). באמצעות החברים, העובדים בכפר, מארגנת המפלגה פעולות אגרריות, מנהיגה אותן, מקימה ועדי־מאבק ומחמשת את הפלאחים.

3. תוך ההשתתפות הן במאבק היומיומי של הפלאחים והן במאבקים האגרריים הגדולים, התועמלנים שלנו מארגנים בכפרים תאים של אוהדים, ומצרפים לשורות המפלגה את החברים המתקדמים ביותר מתאים אלה.
4. חשיבות מיוחדת נודעת בכפר לפעילות המופ"ר (הארגון הבינלאומי לעזרה למהפכנים). בתי־הכלא בפלסטינה גדושים ב"פושעים" אגרריים, מספר האיכרים העצורים עלה באופן חד אחרי ההתקוממות. המופ"ר חייב, סוף־סוף, לארגן עזרה פעילה לאיכרים העצורים. מערכת עזרה לעצורים תתקבל בכפרים באהדה נרחבת ביותר ובמהלך מסע כזה יוכל מופ"ר להניח את היסודות לארגון בקרב הפועלים והאיכרים הערביים ולהפוך לארגון ערבי המוני באמת.
5. המפלגה מקדישה תשומת־לב מיוחדת לפעילות בקרב הפועלים החקלאיים השכירים, מקימה אגודים מקצועיים שלהם, מגנה על האינטרסים הכלכליים של הפועלים החקלאיים השכירים, מארגנת אותם ומצרפת אותם למאבק הפוליטי.

השאלה הארגונית

1. ארגוני־התשתית של המפלגה הם תאי־הייצור. במקרים יוצאים־מן־הכלל מתירים קיומם של תאים שכונתיים, אך אין מתירים בשום פנים ואופן תאים על־פי "תפקיד מפלגתי". למטרות מחתרת חייב הארגון להתחלק למספר רב של תאים קטנים ולא לשני ארגונים מקבילים "מחתרתי" ו"לא מחתרתי".
2. אין להתיר בשום פנים ואופן הקמתם של תאים נפרדים וישיבות נפרדות על־פי ההשתייכות הלאומית. באסיפות הכלליות, בישיבות, בפרוטוקולים, ובביטאוני־המפלגה — השפה המועדפת היא הערבית.
3. המפלגה עולה בהחלטיות של דרך קידומם של פועלים־ילידים למוסדות ההנהגה, לוועדים ולוועד המרכזי. על המפלגה להפוך למפלגת־ילידים אינטרנציונלית המונית,[53] והדבר אפשרי אך ורק אם ינהיגו אותה פרולטרים מתקדמים, הקשורים קשר הדוק עם מעמד הפועלים והאיכרות ילידי הארץ.
4. (6) תנאי יסודי ליישום הקו המפלגתי הנ"ל הוא החלפתה של הקבוצה המנהיגה שפשטה לגמרי את הרגל, קבוצה שהפגינה אי־יכולת פנומנלית לגשת אל הפועל הערבי, שאחרי שנות פעילות כה רבות שואלת איך אפשר לגשת אל הפועל הערבי. העניין איננו בהחלטות ולא בתוכניות־פעולה, שאותם מקבלת הנהגה זו

53 השימוש החוזר בתקופה זו במונח "ילידים", במהותו האינטרנציונליסטית ולא הלאומית, מושפע, לעניות דעתי, מהצטרפותם ופעילותם של שמחה צברי, ילידת כרם התימנים ומאיר סלונים, יליד חברון. שניהם נשלחו לבית־הספר המפלגתי במוסקבה ובתום לימודיהם יחזרו לארץ ויעמדו בראש המפלגה כחלק מרכזי בדור ההמשך של הנהגת המפלגה.

באופן מילולי תמיד, אלא בהגשמתן המעשית. במקום לעסוק בפעילות מהפכנית יומיומית סבלנית של חינוך קאדרים, שהיא היסוד במפלגות קטנות כאלו, ההנהגה עסוקה כל הזמן ב"תוכניות נרחבות", באחיזת כל הארצות הערביות בהזיה מהפכנית — הנה מכאן הנסיונות החוזרים ונשנים בהתמדה לגשת אל ההמונים באמצעות ה"מנהיגים" הנציונליסטיים. החלפת ההנהגה, (ו)העמדת חברים הקשורים באמת עם המוני הפועלים הערביים בהנהגה, הנם לכן תנאי־יסוד לאפשרות יישומה של תוכנית זו. רק אחר־כך תהיה אפשרית גם הקונקרטיזציה שלה.

5. (7) אין להסתפק פשוט ב"הודאה" בשגיאה, לאחר שהצביעו עליה, ובכך להירגע. הכרח הוא לעקור מן השורש כל מגמה המתגלית בשגיאה זו ולהוקיעה. אם אחרי תיקון שגיאה כזאת חוזרות שגיאות דומות, עלינו להכיר בכך שיש לנו עניין עם מגמה שהתגבשה במלואה, שנגדה יש להיאבק ולהיות מוכנים להסיק מסקנות הכרחיות, לרבות מסקנות בדבר החלפת ההנהגה... כאשר הסכנה הימנית ברורה וביטוייה גלוי, לא קשה להיאבק בה. "... אך הסכנה הגדולה ביותר אורבת, כאשר המגמה הימנית מנסה לחפות על האופוזיציה שלה לקו האינטרנציונליסטי, באופן של קבלת הקו הזה (הדגשה במקור). זוהי הסכנה העיקרית שנגדה אנו חייבים לרכז את מאבקנו" (מתוך הדו"ח של הח' פאלם־דט "האינטרנציונל הקומוניסטי", מס' 35, 29.1.34).

אם לגבי אנגליה צריך להציג את השאלה כך, הרי שלגבי פלסטינה השאלה עומדת בחריפות גדולה הרבה יותר. למעלה מחמש שנות עבודה של הקבוצה המנהיגה הנוכחית, חשפו אי־יכולת ארגונית מלאה לבצע את קו הקומינטרן ואת הוראותיו לערביזציה של המפלגה. אחרי שנים כה רבות שבהן עבדה הנהגה זאת בתנאים נוחים ביותר, הסתגרה המפלגה בימי המרד האגררי האנטי־אימפריאליסטי בחצר האחורית, והפגינה בפני ההמונים שהתמרדו, שאין לה שורשים (הדגשה במקור) בקרב הפועלים והאיכרים הערביים, ובכך לא אשמים חברי־השורה, המלאים ברוח לחימה ובאינטרנציונליזם לוחם, כפי שהראו לקומינטרן שבועיים בלבד לפני (פרוץ) המרד, ביום האדום הבינלאומי[54], וכן במאבק היומיומי משך כל השנים הללו. אשמה ההנהגה, המבצעת את מגמותיה הימניות (הדגשה במקור) בחיפוי אידיאולוגיה מהפכנית, שהיא איננה מסוגלת באופן ארגוני לגשת אל הפועלים הערביים ולנהל פעילות יומיומית בקרבם, ההנהגה שאפשרה התנוונות וריקבון במנגנון וכיסתה עליהם, התנוונות המחדירה ריקבון במפלגה (הדגשה במקור). החלפת ההנהגה הנוכחית, מסירת ההנהגה בעיקר לידי פועלים ערביים, גם אם פחות מנוסים, מהווה לכן תנאי מוקדם לאפשרות של הפיכת המפלגה למפלגה לוחמת־באמת, המונית וחזקה.

---

54 הכוונה היא ל־1 באוגוסט.

מתוך פרוטוקול ישיבת הוועדה המדינית של מזכירות הוועד־הפועל של הקומינטרן מה 13.10.1930, שבה הוחלט שהחבר גולד, הוא מאיר סלונים, ימונה לנציג הקומינטרן בוועידת המפלגה הקרובה.

13.10.1930

סודי ביותר
לתיק המיוחד
פרוטוקול מס׳ 89

הנידון:	הוחלט:
8. (1067) נציגות ה־EKKI[55] בפלסטינה	8. בהתאם להחלטת מזכירות המזרח ימונה החבר גולד לנציג הועה״פ של הקומינטרן בוועידת המפלגה בפלסטינה.

נוסח סופי של ״מכתב אל המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית״. בראש המסמך חותמת המעידה על אישור המכתב ע״י המזכירות המדינית של הועה״פ של הקומינטרן בישיבתה מה־23.10.1930, פרוטקול מס. 93. המכתב פונה ״אל כל חברי המפלגה״, אף אם הוא מכוון אל הוועידה הקרובה של המפלגה. למיטב ידיעתי זהו המקרה היחידי של פנייה ישירה של הקומינטרן אל חברי המפלגה מעל ראשה של הנהגת המפלגה ולא באמצעות הוועד המרכזי שלה. בראש המסמך תאריך הדפסתו מהמקור: ״16.2.1931״. המסמך מסווג ״סודי״.

23.10.1930

אל המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית

סודי
אל כל חברי מק״פ

חברים יקרים!
חלפה יותר משנה מאז תנועת המרד באוגוסט 1929. המרד באוגוסט 1929 היה מפנה היסטורי כביר בתולדות הארץ ונקודת־מוצא למפנה בחייה, בפעילותה ובמאבקה של מק״פ. ההופעה המהפכנית של הפלאחים והבדואים הכריחה את כל המעמדות, את כל המפלגות, את כל הכוחות החברתיים בפלסטינה, והרחק מעבר לגבולותיה, להצהיר באופן הברור והבהיר ביותר על עמדתם בשאלה הבסיסית של המהפכה לא רק בפלסטינה, אלא גם בכל המזרח הערבי. הדבר נעשה הכרחי עוד יותר, משום שתופעה מהפכנית זו התחוללה בתנאים של משבר כלכלי בעולם, שלווה במשבר

55 הועה״פ של האינטרנציונל הקומוניסטי.

אגררי עמוק ביותר, שעה שהניגודים בין הארצות האימפריאליסטיות לבשו ממדים חסרי תקדים (אחרי מלחמת העולם), ובמערב החריף והלך המאבק המעמדי.

בר־בזמן, הולידו הניגודים המחריפים בין האימפריאליזם לארצות הקולוניאליות – הסובלות עוד יותר מכל מהמהלומות הקשות של המשבר העולמי ומהניצול האימפריאליסטי הגובר – את התנופה האדירה של המאבק לשחרור לאומי: בסין, שבאזורים רבים בה מתנוסס כבר הדגל האדום של הסובייטים המנצחים, בהודו, בה יצאו ההמונים במיליוניהם לקרב גלוי למען מהפכה אנטי־אימפריאליסטית ואגררית; בהודו־סין, שם מתחולל מאבק מהפכני של המוני פועלים ואיכרים גדולים נגד האימפריאליזם הצרפתי; באמריקה הלטינית, שבשורה של ארצות בה התחוללו כבר לא רק מאבקי שביתות אלא גם מרידות מזוינות; באפריקה השחורה, בה המוני השחורים פתחו בקרבות ראשונים נגד האימפריאליזם. החשוב ביותר מבחינת התנועה המהפכנית בפלסטינה הוא, שבמצרים מתחוללים מאורעות חשובים ביותר, בעלי חשיבות מהפכנית; בסוריה, בעיראק, בעבר־הירדן גוברת והולכת התסיסה המהפכנית.

ההישגים העצומים של הבנייה הסוציאליסטית בברה"מ – המסע המנצח של התיעוש הסוציאליסטי, של הקולקטיביזציה ובניית הסובחוזים, הגשמת תוכנית החומש – לכל אלה יש חשיבות מיוחדת בנסיבות החרפת המשבר של השיטה האימפריאליסטית. הניגודים בין האימפריאליזם, הנחנק במלחצי המשבר, לבין ברה"מ – מבצר הסוציאליזם, תנועת הפועלים המהפכנית והמהפכות לשחרור לאומי – מחריפים והולכים בקצב מואץ. קרבה הסכנה של מלחמות אימפריאליסטיות חדשות בסין, בהודו, בהודו־סין. במצרים מנהל כבר האימפריאליזם מלחמה גלויה נגד הפועלים והאיכרים המתקוממים.

הבורגנות האימפריאליסטית מבקשת מוצא מן המבוי הסתום במתקפה על מעמד הפועלים ועל השכבות הבסיסיות של האיכרות, במתקפה על הארצות הקולוניאליות, במלחמות חדשות, באינטרבנציה מחודשת נגד ברה"מ ונגד המהפכות הקולוניאליות. הפשיזם במתקפה. הסוציאל־דמוקרטיה, העוברת תהליך מהיר של פשיזציה, מפנה את הדרך לפשיזם, מדכאת את תנועת הפועלים המהפכנית ומופיעה כתליין של המהפכות הקולוניאליות.

הנציונל־רפורמיזם הקולוניאלי הולך לכניעה מלאה בפני האימפריאליזם (בסין), מבקש לעשות איתו עסקה (בהודו, במצרים, בפלסטינה), מנסה לעמוד בראש תנועות ההמונים הגדולות ביותר, כדי לבגוד בהן; בטקטיקה הבוגדנית שלו הוא מנסה להסיט את המהלומות של המהפכות הקולוניאליות מהאימפריאליזם ומבעלי האחוזות, להפנות את התנועה המהפכנית אל ערוץ הנציונל־רפורמיזם הבוגדני.

הפשיזם, הסוציאל־פשיזם והנציונל־רפורמיזם מגלים יותר ויותר את פרצופם בפני ההמונים. הקומוניזם כובש עוד ועוד שכבות של עמלים.

במצב בינלאומי זה התפתחו המאורעות בפלסטינה במשך השנה שחלפה מאז המרד. האימפריאליזם הבריטי – בדמותה של ממשלת "הפועלים" – שידיה עקובות מדם הפועלים והאיכרים המהפכנים בהודו, בסין, במצרים, בפלסטינה

ובדרום־אמריקה – מחזק את בריתו עם בעלי האחוזות הערביים ועם הבורגנות הקומפרדורית, מחפש התקרבות לקונגרס הלאומי הערבי. אולם תמרונים אחדים של ממשלת "הפועלים", אסור שיעלימו מן העין את העובדה שהבורגנות היהודית היא הסוכנות העיקרית של האימפריאליזם הבריטי בפלסטינה, שהציונות הקונטרה־מהפכנית היא המערכת העיקרית של האימפריאליזם הבריטי בארץ.

האימפריאליזם הבריטי, המהמר על הציונות היהודית, הפך את המיעוט הלאומי היהודי שהגיע לארץ למכשיר דיכוי של האוכלוסייה הערבית ילידת הארץ. הציונות, הנשענת על כידוני האימפריאליזם הבריטי, הציבה את המיעוט הלאומי היהודי, בהיותו שכבה בעלת זכויות־יתר, נגד הערבים. הציונות חשפה את טבעה האמיתי כביטוי של שאיפות הבורגנות היהודית לניצול, ללאומנות מתפשטת ולדיכוי.

הם ניצלו את מצב הדיכוי שבו היה שרוי המיעוט הלאומי היהודי במזרח אירופה, ואת מטרות המדיניות האימפריאליסטית, לשם הבטחת השתלטותם בפלסטינה. אך על רקע הניצול והשוד האימפריאליסטי של פלסטינה בחסות הכידונים הבריטיים, חייב היה באופן בלתי־נמנע להתחיל, ואכן התחיל, תהליך ההתעוררות המעמדית של החלק הפרולטרי והפרולטרי־למחצה של המיעוט הלאומי היהודי. על רקע המשבר ומתקפת ההון, יורדת רמת החיים של הפרולטריון היהודי והיא מתקרבת כבר לרמת חייהם של הפועלים הערביים. דבר זה מלמד את הפועלים היהודיים והערביים הלכה למעשה, שיש להם אויב משותף ואינטרסים משותפים. משבר הציונות, המעמיק בשל שאיפת האימפריאליזם הבריטי למצוא לעצמו משענת נוספת, בדמותם של בעלי האחוזות ושל הבורגנות הקומפרדורית הערביים, חושף את פשיטת הרגל שלה ומראה להמוני הפועלים היהודיים את מהותה האמיתית, הריאקציונית.

כל ניסיון לראות את מהלך המאורעות בפלסטינה כתהליך של הקמת מדינה יהודית לאומית הוא הודאה מבישה של ההמונים, שמשתחררים והולכים משיעבוד הציונות. (מפלגת) פועלי־ציון פועלת כסוכנת ההון היהודי בתוך מעמד הפועלים היהודי. האגף ה"שמאלי" של פועלי־ציון ומנהיגי האופוזיציה בהסתדרות הם נציגי הסוציאל־אימפריאליזם והסוציאל־פשיזם היהודי ה"שמאלי". בדיבורים "שמאליים" מזויפים הם מסתירים את הגנתם על האימפריאליזם הבריטי ושמירתם על זכויות היתר של התפשטות לאומנית של הבורגנות היהודית בפלסטינה.

בהתחרות עם האימפריאליזם הבריטי, מנסים האימפריאליזם האמריקני והגרמני לנצל את הציונות לטובתם. הציונות מנסה להפגין אופוזיציוניות ראוותנית ודו־פרצופית כלפי האימפריאליזם הבריטי ומתמקחת אתו על זכויות היתר שלה. הניסיון להציג את השימוש של בריטניה בבעלי האחוזות ובקומפרדורים הערביים, בנוסף על משענתה העיקרית – הבורגנות היהודית, כמעבר של המיעוט הלאומי היהודי למצב של מדוכאים, אין לו, כמובן, כל יסוד והוא תמרון של הציונות.

בו־זמנית, נופלת מסכת־הצביעות בדבר ההגנה על האינטרסים של העם הערבי גם מפניה של הלאומנות הפיאודלית והבורגנית הערבית. המהות הקונטרה־מהפכנית של מג'ליס אל איסלאמי מתבהרת והולכת בעיני המוני הערבים הרחבים, גם אם זו משתדלת להסתיר את בגידתה באמצעות הדת.

הזרם הנציונל־רפורמיסטי מיוצג בפלסטינה ע"י הקונגרס הערבי הלאומי. במאבק בין המחנה האימפריאליסטי לבין מחנה המהפכה הלאומית המאוחדת מייצג הקונגרס הערבי הלאומי "מחנה שלישי", שברגעים מכריעים ימצא עצמו לצד האימפריאליזם ומהפכת־הנגד. מהחלטות הוועידה השישית של הקומינטרן ידועה לכם הגדרת אופיו של הנציונל־רפורמיזם. החלטת המזכירות המדינית של הועה"פ של הקומינטרן התאימה את הזרם הזה למקרה של הקונגרס הערבי הלאומי ביחס לפלסטינה. מהלך העניינים אישר במלואו את נכונות ניתוחה.

רק בעקבות לחץ, ניסה הועה"פ (הערבי) לעמוד בראש ההמונים אחרי מאורעות אוגוסט. רק בלחץ ההמונים הוא הכריז על שתי שביתות כלליות, והשתדל לנהלן כך, שיפגעו מעט ככל האפשר באימפריאליזם. את תנועת החרם הוא כיוון רק נגד הבורגנות היהודית, אך בשום אופן לא נגד האימפריאליזם הבריטי. להפך, משלחת הועה"פ הערבי בלונדון ניסתה לעשות עסקה בוגדנית עם האימפריאליזם הבריטי, על חשבון המוני העם הערביים. עסקה זו התבצעה למעשה, אף אם לא באופן פורמלי. אם ממשלת מקדונלד נמנעה ממימושה הסופי, היה זה אך ורק משום שהמשלחת לא רצתה לחשוף עצמה עד תום כעוזרת לאימפריאליזם.

קבוצת חמדי חוסייני, שמילאה תפקיד חיובי במאורעות אוגוסט וניהלה מאבק־מה נגד האימפריאליזם, מנסה כעת להתארגן כמפלגה. היא שואפת להרחיב את השפעתה לא רק בקרב הבורגנות העירונית הזעירה, אלא גם בקרב האיכרות ואפילו בקרב מעמד הפועלים הערבי. הקבוצה גילתה יחס של חוסר החלטיות והססנות של קבוצה זו בשאלה האגררית, חוסר עקביות ורפיון בהעלאת תביעות האיכרים, מהות זעיר־בורגנית במדיניות הפועלית שלה. הדיפרנציאציה בקבוצת חמדי חוסייני מתפתחת בקצב מהיר. עתידה תלוי בשאלות: עד כמה תהיה מסוגלת לייצג את תנועת המוני האיכרים; עד כמה תוכל להפוך לכוח המארגן את המאבק האנטי־אימפריאליסטי; עד כמה תוכל לטהר את עצמה מאלמנטים ימניים, הנמשכים אל הועה"פ הערבי; עד כמה תסייע למשיכת שכבות נחשלות נוספות של עמלים ערביים למאבק האנטי־אימפריאליסטי. הידוק קשריה של קבוצה זו עם הליגה האנטי־אימפריאליסטית, עבודת המונים אמיתית ברוח ועידת פרנקפורט של הליגה ויחד איתה, ברוח החלטות הוועידה בשאלה הערבית – כל אלה ישמשו מבחן נאות להערכת עמדתה הלאומית־מהפכנית של קבוצה זו. את העבודה העיקרית לליכוד האלמנטים הלאומיים־מהפכניים בקבוצת חמדי חוסייני יש לעשות באמצעות המועדונים הערביים המוסלמים. הפיכתם של מועדונים אלה לארגונים המוניים ופעילים יותר, עשויה להקל מאד על מק"פ בקשידת קשרים עצמאיים עם המוני העמלים הערביים, וכן עם האלמנטים המהפכניים. תוך שמירה על עצמאותה הפוליטית והארגונית המלאה, וללא ויתור כלשהו על ביקורת כלפי קבוצת חמדי חוסייני, תוכל מק"פ להגיע אתה להסכמים זמניים לביצוע פעולות מיליטנטיות מסוימות נגד האימפריאליזם, נגד הציונות וכן נגד הנציונל־רפורמיזם הערבי.

האימפריאליזם הבריטי, המושך אליו את העילית הערבית האמידה כמשענתו הנוספת, מנסה לטשטש את התערערותו ואת העמקת המשבר בשלטונו. טרור לבן,

בתי־כלא, מיסי כיבוש, הוצאה להורג של מורדים, הישענות על הבורגנות היהודית ועל בעלי האחוזות הערביים הפיאודליים והפיאודליים־למחצה, הסכם לא כתוב עם הקונגרס הערבי הלאומי, ליבוי האיבה הלאומית הערבית־יהודית – אלה הם מאפייני מדיניותו.

תבוסתה של תנועת המרד, הטרור הלבן, תמרוני ממשלת ה"פועלים", הטקטיקה הבוגדנית של הועה"פ, זרימת ההון החדש, הנדבות העלובות של הבורגנות היהודית לפועלים היהודיים – כל אלה לא הצליחו לעצור את התנועה המהפכנית. פעולות אוגוסט של הפלאחים והבדואים עוררו למאבק את הזעיר־בורגנות העירונית. המשבר של תנועת הפועלים הציונית היה לעובדה. מבחינת התפתחותה של התנועה המהפכנית להבא נודעת חשיבות גדולה ביותר לכך, שמעמד הפועלים הערבי מתחיל לעלות על דרך המלך של מאבק מעמדי מהפכני, ולייצג את ארגוניו המעמדיים. סגולות הלחימה הנעלות של הפרולטריון הערבי הצעיר באו לידי ביטוי בשורה של שביתות. פעולות הגרילה בכפר, הסכסוכים עם בעלי האחוזות שתכיפותם גדלה, עם גובי המיסים ועם המלווים בריבית קצוצה, מאותתים שהפלאחים והבדואים מתכוננים לקרבות חדשים.

את מהלך המאורעות אשר החלטת המזכירות הפוליטית מ...(משפט חסר) במלואה. הערכת אופי המהפכה והכוחות המניעים אותה, הערכת מערך המעמדות ואופי המפלגות – כל אלה הוכחו כנכונים בכל המובנים. החלטה זו נתנה אוריינטציה נכונה למק"פ, וצריכה גם להבא לעבור בה כחוט השני, המדריך של כל פעילות המפלגה.

אנו קובעים בסיפוק שמק"פ, הפועלת בדרך־כלל ברוח החלטה זאת, השיגה בתקופה החולפת הישגים גדולים.

מק"פ נקטה צעדים רציניים ראשוניים בתחום הערביזציה של המפלגה וקידום חבר הפעילים של פועלים ערביים. העבודה בתחום זה עוד רבה מאד, היא רק החלה, אך ועידת המפלגה יכולה בהחלט לציין את הישגיה הרציניים הראשונים בתחום זה. המפלגה הצליחה לחדור לתוככי המוני הפועלים הערביים בכל־זאת ולהתחיל בארגונו, בחינוכו ובליכודו של הפרולטריון הערבי, להפוך למנהיגת שביתותיו הלוחמות הראשונות. ועידת הפועלים הערביים הפכה, על אף החסרונות שבהכנתה ובעריכתה, לנקודת־המוצא של תנועה איגוד־מקצועית נרחבת ועוררה הדים הרחק מעבר לגבולות פלסטינה ותנועת הפועלים של המזרח הערבי.

בשורה של הפגנות עמדה המפלגה בראש ההמונים, כמארגנת וכמנהיגה, גם אם קשה להעריך את הפעולות ב־1 במאי וב־1 באוגוסט 1930 כמוצלחות. יש לציין במיוחד את המהפכנות האמיתית בעריכת שביתת־הרעב של החברים ואת המערכה של המפלגה בהקשר זה. המאבק המשותף של החברים הערביים והיהודיים, בתנאים קשים ביותר, חייב לשמש מלט לאינטרנציונליזם פרולטרי אמיתי בתוך המפלגה.

מק"פ הצליחה להנחית מכה רצינית על פועלי ציון ועל אגפה השמאלי, לנצל – גם אם לא במידה מספקת – את המשבר בהסתדרות ולהרחיב בעבודה עקשנית כמה מעמדותיה בקרב הפועלים היהודים.

עם זאת, אין ספק שעבודתה של מק״פ בקרב הפרולטריון היהודי הייתה רחוקה מלספק. מק״פ והנהגתה לא הצליחו ללמוד במידה מספקת אותה הנחה בהחלטת המזכירות הפוליטית של הועה״פ של הקומינטרן מ..., שערביזציה של המפלגה אין פירושה זלזול בפעילות בקרב הפועלים היהודים או החלשת פעילות זו. דווקא בהקשר זה, בשל ההסתבכויות והסטיות הימניות והשמאליות, נפגע לא מעט כושר הלחימה של המפלגה. האופורטוניסטים הימניים וה״שמאליים״ הגיעו, בהנמקה שונה, למסקנה האנטי־בולשביקית המפלצתית ביותר, שעל הפועלים היהודיים לעזוב את פלסטינה, להגר ממנה, כלומר לערוק מחזית המאבק המעמדי, ושמק״פ יכולה וחייבת לזלזל בפעילות בקרב הפרולטריון היהודי. מק״פ והנהגתה הדפו סטיות אלו, הראויות לגינוי נחרץ, ולא נמנעו במאבק נגדן מהטלת העונש המפלגתי הכבד ביותר – הוצאה מהמפלגה. הועה״פ של הקומינטרן מאשר את מאבקה של מק״פ נגד נטיות אנטי־בולשביקיות מזיקות אלו.

עובדה היא, שלמרות הרדיפות, המעצרים ההמוניים, האובדן הזמני של לוחמיה הטובים ביותר, הצליחה המפלגה לשמור על ארגוניה ולהקים ארגונים חדשים, להגביר את פעילותה בקרב הפועלים הערביים, ובמידה מסוימת גם בקרב הפועלים היהודיים, (ו)לפתח מערכת הסברה תעמולתית וארגונית נרחבת. כל זה מעיד על חוסנה של המפלגה.

אך עם זאת, יש לציין שפעילות המפלגה בקרב האיכרות עודנה בראשיתה, שהמפלגה עשתה בתחום זה רק צעדים ראשונים, די הססניים ולא תמיד מוצלחים; המפלגה לא הצליחה להציג את הפרוגרמה העקבית והמהפכנית שלה, של מהפכה אגררית, נגד השפעת הנציונל־רפורמיסטיים הבורגניים, ועוד פחות נגד פעילותה של קבוצת חמדי חוסייני. כמו־כן, אין להסביר את חולשתה של פעילות המפלגה בקרב האיכרות, בקשיים ארגוניים בלבד. שורשה של חולשה זאת נעוץ גם באי־הבנה מספקת של השאלה הלאומית בכלל, והרי בפלסטינה יש לשאלה הלאומית מהות אגררית עמוקה במיוחד. אחת הסיבות העיקריות לאי־שביעות הרצון של האיכרות היא שוד אדמות הפלאחים ומרעות הבדואים בידי הציונים. ההשפעה על הפרולטריון הערבי, שהיא חלשה יחסית עדיין, גם אם היא מתחזקת בהתמדה, וההשפעה החלשה כל־כך, הבלתי נסבלת, על האיכרות, הן הסיבה לכך שעל־אף הבגידה המזדקרת לעין של הנציונל־רפורמיסטיים ועל־אף חוסר העקביות וההססנות של קבוצת חמדי חוסייני, לא הצליחה מק״פ לתפוש מקום ראוי בתנועה הלאומית.

המפלגה בפירוש פיגרה, ולעתים קרובות נגררה, אחרי התפתחויות שבעקבות מאורעות אוגוסט, ואילו בזמן המו״מ שבין מקדונלד לבין הועה״פ, לא הצליחה לעמוד בראש המאבק ההמוני. אפילו באיגודים המקצועיים הערביים נשאו לרוב פעילות מק״פ ומאבקה נגד הנציונל־רפורמיזם אופי של מאבק בצמרת, גם אם המפנה בתחום זה מורגש.

אין להסביר בשום אופן את כל החולשות והחסרונות הללו בעבודת המפלגה, רק בסיבות אובייקטיביות. לא, שורשי הסיבות לחולשות ולחסרונות אלה עמוקים בהרבה. הסיבה העיקרית לכל החולשות והחסרונות הללו – הסיבה הבסיסית,

השורשית החשובה ביותר לשגיאות ולהיסוסים של המפלגה, הסיבה לאי־אלו תופעות לא נורמליות בחיי המפלגה, החל בתאים בודדים וכלה בוועד המרכזי — היא שבמק"פ אין עדיין בהירות מלאה, אין קו בולשביסטי־לניני עקבי בשאלה המכרעת של המהפכה בפלסטינה — השאלה הלאומית. הוויכוחים הממושכים במפלגה סביב שאלת העוזרים והמנהיגים, הפרשנויות הבלתי ברורות, הדו־משמעיות, הלא־בולשביסטיות והלא־לניניות של החלטת המזכירות הפוליטית; העמדה הגלויה, פחות או יותר, של ססמת הבולשביזציה כנגד ססמת הערביזציה, כאילו כ"תוספת" לססמת הערביזציה; הלכי הרוח של חסלנות ועריקה בקרב חברים יהודיים מסוימים בקשר עם המפנה הכללי בפעילות; העלאת השאלה של הגירה מהארץ; תופעות מסוימות של שוביניות זעיר־בורגנית אצל חברים ערביים בודדים; הצגה בלתי־נסבלת — ובמפלגה של פרולטרים אינטרנציונליסטיים בלתי־מובנת — של השאלה האם חברים יהודיים יכולים או שאינם יכולים לתפוס עמדות הנהגה במפלגה — כל התופעות המדאיגות והמזיקות הללו מעידות על כך שאין במפלגה בהירות בשאלה הלאומית. מצער שאפילו חברים בכירים בוועד המרכזי, והוועד המרכזי בכללו, היססו בשאלות אלו ולא הדפו בהחלטיות מספקת את הסטייה הברורה מהאינטרנציונליזם הפרולטרי, מההבנה הלנינית של השאלה הלאומית, לא הגנו בתקיפות הראויה על ההחלטה של המזכירות המדינית.

הכרחי ליצור בהירות מוחלטת בשאלות אלו. המפלגה נאבקה נגד החסלנות, נגד ההשפעה הגלויה לעין של הציונות על הפרולטריון היהודי, המפלגה נאבקה נגד עמדות טרוצקיסטיות, אולם המפלגה עוד לא למדה עד הסוף את העמדה הלנינית בשאלה הלאומית.

הדבר העיקרי והמכריע בהבנת שאלה זו הוא, שפלסטינה היא מושבה של האימפריאליזם הבריטי, המבטיח את שלטונו בעזרת הבורגנות היהודית. המיעוט הלאומי היהודי, הנמצא במצב של נשלט ביחס לאימפריאליזם הבריטי, מתייצב, בהיותו שכבה בעלת זכויות יתר, נגד המוני הערבים. נטיית האליטה הפיאודלית והבורגנות הקומפרדורית הערבית לשמש שרת־משנה של האימפריאליזם הבריטי אינה משנה את המצב, מפני שהבורגנות היהודית מוסיפה ליהנות מזכויות היתר של השלטון, בהיותה עושה דברה העיקרית של המדיניות האנגלית. יתר־על־כן, הבורגנות הציונית איננה רק עושה דברה של מדיניות האימפריאליזם האנגלי בפלסטינה, היא איננה רק מכשיר בידי האימפריאליזם הבריטי. תוך התמזגות ישירה עם ההון הפיננסי הבריטי, צמרתה משמשת גם חטיבה לוחמת של האימפריאליזם הבריטי התוקפני ביותר. תפקידו של הפרולטריון היהודי, בהיותו פרולטריון של מיעוט בעל זכויות יתר, מסתכם בכך שהוא צריך להתבדל באופן החלטי ואיתן מהבורגנות שלו, הממלאת תפקיד של מרצח ומדכא, להתקרב אל המוני העמלים הערביים ולבוא לעזרתם במאבקם לשחרור לאומי מעול העבדות הקולוניאלית. רק התבדלות כזאת ומאבק כזה נגד הבורגנות שלו עשויים להבטיח לפרולטריון היהודי הגנה ממשית על האינטרסים שלו. הקומוניסטים היהודיים נקראים להשכיל את הפרולטריון היהודי, לארגנו ולהובילו למאבק נגד האימפריאליזם האנגלי והבורגנות היהודית.

הקומוניסטים הערביים צריכים למצוא בהם עוזרים במאבק לשחרור פלסטינה מהעול הקולוניאלי. המאבק המשותף של האוונגרד הפרולטרי הקומוניסטי הערבי והיהודי נגד האימפריאליזם, נגד הבורגנות היהודית, נגד בעלי האחוזות והבורגנות הערביים, חייב להורות לעמלים בני כל הלאומים את הדרך המשותפת למיגור האימפריאליזם, ולאחר מכן אל המהפכה הסוציאליסטית. עם זאת, מיגור האימפריאליזם אינו אפשרי בלא מהפכת איכרים אגררית, בלא חיסול מלא של בעלות בעלי האחוזות והכובשים על האדמות. זהו תנאי מוקדם ישיר להשגת הדיקטטורה המהפכנית הדמוקרטית של הפרולטריון והאיכרות בפלסטינה. דיקטטורה זו תהיה הגורם החשוב ביותר לשחרורן הלאומי ולהתאגדותן של הארצות הערביות.

הפרולטריון היהודי צריך לתפוס את מקומו במאבק הפרולטרי האינטרנציונליסטי במזרח, תוך הינתקות מלאה מההשחתה הציונית־אימפריאליסטית. פתרון בעיית המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, אפשרי רק במאבק חסר פשרות נגד האימפריאליזם ונגד הבורגנות הציונית, תוך התקרבות־אחים של הפועלים היהודיים אל המוני הפועלים והאיכרים הערביים, במאבקם נגד הדיכוי הקולוניאלי. תולדות המאבק לשחרור קולוניאלי מלמדות שבמקומות שבהם המיעוטים הלאומיים מופיעים כמקשה אחת, כסוכנות של האימפריאליזם, שם קל לבורגנות של הלאום המדוכא להטיף להתבדלות לאומית, ושם עלולה גם התפרצות זעם ההמונים המשועבדים להביא למלחמת השמד נגד המיעוטים הלאומיים. כך היה בטורקיה. את הדוגמה של הפתרון הסובייטי הסוציאליסטי של השאלה הלאומית, על יסוד חיסול מלא וללא תנאי של כל צורות הדיכוי המעצמתי ושרידיו ושל אי־השוויון הלאומי – נותנת ברה״מ. רק בברה״מ מצאו היהודים העמלים אפשרות להשתתף, תוך שוויון מלא עם כולם, בבנייה הסוציאליסטית. רק השתתפות עם כל העמלים במאבק נגד בעלי האחוזות והבורגנות, לרבות זו היהודית, הבטיחה למיעוט הלאומי היהודי דרך חדשה של התפתחות לא־קפיטליסטית.

מאבק מהפכני חסר פשרות ועקבי לעצמאותה הלאומית של פלסטינה כארץ ערבית של העמלים היהודים והערבים, מאבק נגד האימפריאליזם, הציונות ובעלי בריתם הערבים, ברית אחים של המוני העמלים הערבים והיהודים – על יסוד מהפכה אנטי־אימפריאליסטית ונגד בעלי האחוזות – כל אלה יבטיחו לא רק את ניצחון ההמונים הערבים אלא גם את זכויות המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה.

אם המפלגה תאמץ לעצמה את העמדה הבולשביקית הלכה למעשה, כי אז לא יהיו פרשנויות שונות, בעלות אופי מפוקפק, של ההנחה הלנינית, שהקומוניסטים של הלאום המדכא חייבים להיות עוזריהם של הקומוניסטים של הלאום המדוכא. מפלגתנו היא מפלגה של מהפכנים פרולטרים אינטרנציונליסטים. הבלות היא להעלות את השאלה האם הקומוניסטים היהודים והערבים הם שווי זכויות, האם יכולים החברים היהודים למלא תפקידים אחראיים. ברור שכל חברי המפלגה שווים, ברור שהחברים היהודים לא רק יכולים, אלא גם חייבים, כתף אל כתף עם הערבים, למלא תפקידי מנהיגות. אך דווקא משום שהחברים היהודים עברו בית־ספר ארוך

של מאבק מעמדי, דווקא משום שהם שייכים למיעוט הלאומי המדכא, דווקא משום שבפלסטינה מדובר במאבק לשחרור לאומי, ההבנה הלנינית של השאלה הלאומית הקולוניאלית מטילה על החברים היהודים חובה **נוספת** (מודגש במקור) — להיות לא האומנות, ולא המחנכים, כי אם העוזרים של החברים הערבים.

הניסיון להמיר את תפקיד הערביזציה של המפלגה בנוסחה החמקנית "ערביזציה פלוס בולשביזציה", יכול להתפרש רק כשאיפה להגביל את השתתפותם שוות הזכויות של פועלים ערביים בחיי המפלגה ובהנהגתה, עד שהם ישיגו בשלות מפלגתית במאה אחוז. ניסיון זה מסווה במליצות "שמאליות" את הגיהוק של השוביניזם הציוני ואת הוויתור על המאבק למען הרוב הערבי של מעמד הפועלים הפלסטינאי.

הניסוח "ערביזציה פלוס בולשביזציה" אינו נכון, משום שהערביזציה היא התנאי המוקדם העיקרי והמרכיב החשוב ביותר של הבולשביזציה בנסיבות התפתחותה של התנועה הקומוניסטית בפלסטינה. ססמה מעין זו טומנת בחובה סכנה של עימות בין משימת הבולשביזציה לבין משימת הערביזציה, ועלולה להיות מנוצלת להצדקת ההסתגרות היהודית של המפלגה.

המפלגה, הרואה את אויבה העיקרי בשוביניזם היהודי באצטלה קומוניסטית, חייבת יחד עם זאת — וחבריה הערבים (חייבים) בראש־ובראשונה — להיאבק נגד השפעה בתוך המפלגה של הלאומנות הבורגנית הערבית, המתנגדת לחדירת המאבק המעמדי לחברה הערבית והמטיפה לאיחוד כל המעמדות תחת הנהגתם הריאקציונית של הבורגנות ובעלי האחוזות. זו משמשת כיסוי למדיניות הבוגדנית של הצמרת הערבית האמידה ומגינה על הניצול מצד בעלי האחוזות והבורגנות, שבחסות האימפריאליזם הבריטי. תוך גילוי יחס בולשביקי רגיש לפיגור ההווייתי הלאומי והרעיוני של המוני העמלים הערביים, ותוך שאיפה להתגבר עליו במהלך המאבק המעמדי ועל־ידי פעילות של השכלה סוציאליסטית, אין המפלגה צריכה להרפות מחשיפה מוחלטת של התפקיד הפוליטי הריאקציוני אותו ממלאת הכהונה המוסלמית.

אם הקו של הקומינטרן לא הוגשם עד כה באופן מלא, הסיבה לכך היא פיתוחה ה"בלתי־מספיק" של הביקורת העצמית הבולשביקית, החשש הקבוצתי להעמיד תחת אש את העורך ביקורת עצמית על סטיות, והשגיאות וההיסוסים של הנהגת המפלגה ואחדות מחטיבותיה. יש לערוך את ועידת המפלגה בסימן הביקורת העצמית, בראש־ובראשונה מנקודת־הראות של הגשמת הקו וההוראות של הקומינטרן, בקשר לתפקיד כיבוש הרוב הערבי במעמד הפועלים, (ו)מנקודת־הראות של העמדה הנכונה בשאלה הלאומית קולוניאלית.

הערביזציה של המפלגה נשארת התפקיד המרכזי. רק היא תאפשר היערכות הולמת של פעילות בקרב ההמונים **הבסיסיים** של מעמד הפועלים והאיכרות. רק חדירה איתנה לשורות הפרולטריון והאיכרות הערביים תאפשר למק"פ למלא את תפקידיה ההיסטוריים כמנהלת, מארגנת ויוזמת של המאבק המעמדי הפרולטרי, כמנהיגת המהפכה האנטי־אימפריאליסטית והאנטי־פיאודלית. בלא כל אלה נשארת

הבולשביזציה של המפלגה מליצה נבובה, המסווה חוסר עשייה ותלות בשוביניזם הבורגני, ובראש־ובראשונה בזה היהודי.

המשך פעילות מאומצת בכיוון שעליו הורתה החלטת המזכירות הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן, יפתור את שאלת משבר הקאדרים במק"פ. הרדיפות שלוחות הרסן, בתי־הכלא, ההגליות, הטרור של האימפריאליזם הבריטי – כל אלה הנחיתו על מק"פ מהלומות כבדות, נטלו ממנה את מיטב פעיליה ואת תנופת התנועה ההמונית, דווקא ברגע שבו ההמונים העמידו בפני המפלגה דרישות יוצאות־דופן הקשורות בהנהגת פעולותיהם. מק"פ צריכה להחזיר לעצמה את האבדות הכבדות בפעילות בקרב ההמונים, בצירוף פועלים ערבים ויהודים חדשים למפלגה, בהעלאת קאדרים חדשים ובחינוכם.

את משבר הציונות צריכה מק"פ לנצל להגברת השפעתה וחיזוקה בקרב הפועלים היהודים. יש לדחות בהחלטיות את הדעה האנטי־בולשבית, כאילו קו הערביזציה של המפלגה וכל פעילותה בקרב ההמונים פירושו צמצום העבודה בקרב הפועלים היהודים.

יש לדחות בהחלטיות את הדעה השגויה, כאילו בקרב הפועלים היהודים לא מתחולל תהליך של רדיקליזציה. הניסיונות הנואשים של הציונים למשוך אל החזית הכלל־לאומית שכבות מסוימות של פועלים יהודים, (ו)יצירת "קבוצה אופוזיציונית" בהסתדרות, מעידים על כך שתהליך זה מתחולל, אבל מק"פ טרם למדה לנצל במידה מספקת את מצבם של הפועלים היהודים.

אדרבה, המפלגה, עם המצפן הלניני האינטרנציונליסטי בידיה, צריכה לצאת למתקפה נגד ההשפעה הבורגנית היהודית והערבית על הפרולטריון, למען האחווה האינטרנציונליסטית ואחדות הפועלים הערבים והיהודים. האימפריאליזם והבורגנות היהודית והערבית מפריעים עד עצם היום הזה לאיחודם של הפועלים היהודים והערבים באיגודים מקצועיים משותפים. נגדם יש לעלות על דרך החלטית להרחבתה ולהעמקתה של החזית המאוחדת של הפרולטרים הערבים והיהודים מלמטה, מעל ראשיהם של ההסתדרות הבוגדנית ושל המנהיגים הבורגנים לאומנים הערביים. דווקא אימוץ טקטיקה של חזית מאוחדת מלמטה הוא האמצעי העיקרי בעבור מק"פ לכיבוש המוני הפועלים הערבים והיהודים. למטרה זו יש לארגן ועדי פעולה משותפים של פועלים ערבים ויהודים, ועדי שביתות מעורבים וכדומה. יש להרחיב את כל העבודה האיגוד־מקצועית, בעיקר בקרב הפועלים הערבים, על יסוד המאבק לצרכים היומיומיים של הפועלים.

ועידת הפועלים הערבים שמשה נקודת־מוצא לקראת תנועה איגוד־מקצועית נרחבת של פועלים ערבים. יש לפתח את האיגודים המקצועיים הקיימים, לעשותם המוניים יותר, להשעינם על ועדי עובדים במפעלים הגדולים יותר, על מערכת מיופי כוח של בתי־החרושת, תעשיית הטקסטיל ובתי־המלאכה. קידום נועז של פעילים איגוד־מקצועיים מקרב הפועלים וחינוכם יאפשרו הרחבת התנועה האיגוד־מקצועית לעבר מרכזים חדשים, חיזוקם של הארגונים האיגוד־מקצועיים, וכן מאבק שיטתי נגד השפעת הנציונל־רפורמיסטים והלאומנים על הפרולטריון. שביתות אחדות

הסתיימו ללא הצלחה, בעקבות החבלה והבגידה של הנציונל־רפורמיסטים וכן בשל חולשת הארגון האיגוד־מקצועי. את לקחי השביתות הללו יש לנצל לחשיפת פרצופם של הנציונל־רפורמיסטים ולכך שהפועלים יכירו בצורך באיגודים מקצועיים המוניים ואיתנים, בצורך בסולידריות אינטרנציונליסטית של פועלים.

הוועידה תדון בשאלה האגררית ובמשימותיה של תנועת האיכרים. כאן יש לשאוף למפנה, ויהי מה. כל עבודת המפלגה צריכה להישען על שתי נסיבות מכריעות: על גידול התנועה המעמדית של הפועלים הערבים ועל התפתחות תנועת האיכרים נגד האימפריאליזם ונגד בעלי האחוזות.

על הוועידה לשמש מנוף נוסף לפעילות המונית אמיתית של המפלגה. הליגה האנטי־אימפריאליסטית והמופ״ר חייבים להפוך לארגונים המוניים באמת. על מק״פ לעלות באומץ על דרך הקמתם של ארגונים המוניים לגליים ולגליים־למחצה, תוך התגברות על הנטייה להסתגרות כיתתית, הניכרת בקרב חברי המפלגה.

על הוועידה לחזק ולהעמיק את תהליך הבולשביזציה האמיתית של המפלגה, עם הפנים אל המוני הפועלים והאיכרים הערבים; להתגייס נגד הסטייה הלאומנית היהודית, שהיא האויב העיקרי בשלב זה, ובו־בזמן להגביר את הערנות גם נגד הסטייה הלאומנית הערבית.

הביקורת העצמית הבולשבית תגביר את כושר הלחימה של המפלגה ותבטיח לה הנהגה מפלגתית חזקה.

תחי מק״פ!

תחי הפדרציה של הפועלים והאיכרים הכל־ערבית!

תחי ממשלת הפועלים והאיכרים!

קדימה לפעילות בולשבית ולמאבק למען מהפכה עולמית!

בין מסמכי הקומינטרן מצאתי גם מכתב אישי אל החבר סעדי ללא חתימה. בראש המסמך מצוין תאריך הדפסתו מהמקור "3.12.1930".

3.12.1930

חבר סעדי היקר,

קיבלתי את מכתבך האישי ואני משיב לך במכתב אישי. אני חייב לומר לך שבמכתבך היו דברים רבים שעשו עלי רושם לא טוב. איך זה אתה, ח' סעדי, יכולת להגדיר אותם כ(בעלי דעות) בריאות. הם כוללים סעיפים שוביניים בעליל. ואשר לפיקוח על העניינים הכספיים של מפלגה בלתי־לגלית על־ידי הגופים המפלגתיים הנמוכים, אפשר גם על זה לדבר בתחום הדמגוגיה. כאשר אנחנו דיברנו כאן על שוביניזם, הרי נכון, הגדרנו כסכנה עיקרית את הלאומנות הציונית, אך הצבענו על הצורך במאבק על שתי החזיתות. אם תקרא את המכתב של הועה״פ של הקומינטרן, תיווכח בכך שאת המאבק צריך לנהל בשתי חזיתות: נגד השוביניות הציונית, כסכנה עיקרית, ונגד השוביניזם הערבי הזעיר־בורגני. ואת המאבק הזה, נגד הלאומנות הערבית במפלגתנו האינטרנציונליסטית הבולשביקית, חייבים לנהל קודם כל מיטב חברינו

הערבים. אנו סמכנו וסומכים על כך שאתה תהיה בשורות הראשונות. אתה באמת צריך לתת דוגמה (הח' מראת וחברים אחרים גם הם) לאינטרנציונליזם פרולטרי לחברים הערבים הצעירים. אסור לך, במיוחד לך, לעודד הלכי־רוח שוביניסטיים. הכרזות מסוג זה שאתה מעדיף את יוסף יוסף על ב' (הכוונה כנראה לברזילאי, שעמד בראש המפלגה – ל.ז.) נשמעות לא טוב. דווקא אתם, מיטב החברים הערבים, צריכים ליצור אפשרות למיזוג חֲבֵרִי עם החברים היהודים ואף להיות מונהגים על ידם, כולל הח' ב'.

לא קיבלנו עדיין בקשה מהח' ב' בדבר הצורך שיבוא למ' (מוסקבה – ל.ז.). נראה שהנציג שלנו יכול להסתדר במקום עם כל השאלות, כולל הטענות המופנות נגדו. אם אני אשם במשהו, צריך לקרוא אותי לסדר.

נקווה שהוועידה תעבור יפה ובהצלחה.

כתוב מה עם הח' ח. מאוד מצער אותי שהוא נעצר. האם הוא יושב עדיין? האם אתם נוקטים צעדים לעזור לו?

מסור ברכות ומיטב האיחולים למראת.

לוחץ את ידך.

מיישוב יהודי למיעוט לאומי

במעמדה של פלסטינה בזירה הבינלאומית, החלה להתבטא בעת ההיא ההאצה בתחרות בין הארצות הקפיטליסטיות. ארה"ב ואיטליה הפשיסטית הצטרפו לתחרות על ההשפעה באזור, לנוכח הגברת ההתנגדות לשלטון הבריטי והצרפתי.

המרד של 1929 דוכא אמנם באכזריות: על־פי הסיכומים הרשמיים שמביא תום שגב בספרו "ימי הכלניות"[56], נהרגו בתקופת המרד 249 איש – מהם 133 יהודים ו־116 ערבים – ונפצעו 571 בני אדם, מהם 339 יהודים ו־232 ערבים. היה זה מרחץ הדמים הגדול ביותר מאז החל השלטון הבריטי בארץ, אבל דיכוי המרד רק העמיק את האיבה נגד השלטון הזר, ואת השנאה בין יהודים לערבים. מדיניות ההפרדה הלאומית של שלטון הכובש החלה מניבה פירות רעל של שנאה לאומית מעמיקה והולכת. על רקע זה, האופציה האינטרנציונליסטית, שהציגה את האלטרנטיבה "עם הערבים נגד האימפריאליזם" ולא "עם האימפריאליזם נגד הערבים או נגד היהודים", קיבלה משנה־תוקף. גם היותה אלטרנטיבה לתמיכה באימפריאליזם – כל אימפריאליזם שהוא – הייתה ברורה ומעוגנת בקשר שלה לכוח האנטי־אימפריאליסטי היחיד בעולם – ברה"מ. אך דווקא בתקופה זו, היה הזרם האינטרנציונליסטי המהפכני נתון במשבר פוליטי ואידיאולוגי עמוק.

עניין זה ניכר מניתוח המסמכים של הקומינטרן מן התקופה הנידונה אשר הכריעו את הקו הגנרלי החדש של הזרם הקומוניסטי, כלומר החלטות המזכירות המדינית של הוועד־הפועל

56 ימי הכלניות, ע' 268.

של הקומינטרן, "המכתב הגלוי" אל חברי המפלגה, וכן מסמכי המק"פ – החלטות הוועידה ה־7.

הוועידה ה־7 של מק"פ, הידועה כ"וועידת הערביזציה" – הייתה פשרה בין הצדדים לוויכוח בתוך הקומינטרן ובתוך המפלגה וכן פשרה בין הקומינטרן למק"פ. לכן המסמכים הם די אמביוולנטיים בנקודות מסוימות. הם גם מלמדים שהצדדים לוויכוח לא נחלקו לפי סימן היכר של השייכות הלאומית של תומכי צד זה או אחר, אם כי היו תופעות שנבעו גם מכך.

ליבת הוויכוח הייתה, כאמור, היחס ליישוב היהודי בארץ.

עצם הגדרת היישוב היהודי כ"מיעוט לאומי" הייתה שינוי משמעותי בהתייחסות המפלגה והקומינטרן לאוכלוסייה היהודית בארץ. הייתה בכך הכרה בהתפתחות היישוב היהודי ובשינויים שחלו בו, עד כדי הפיכתו לקבוצה אתנית בעלת סימני היכר משלה ומעמד משלה. הגדרה חדשה זו לא הייתה שנויה במחלוקת בין הצדדים. המחלוקת נסבה על שאלות שהתייחסו לאופיו, למעמדו, לתפקידו ולעתידו של המיעוט הלאומי היהודי בארץ.

"האימפריאליזם הבריטי, המהמר על הציונות היהודית, הפך את המיעוט הלאומי היהודי שהגיע ארצה, למכשיר דיכוי של האוכלוסייה הערבית ילידת הארץ. הציונות, הנשענת על כידוני האימפריאליזם הבריטי, הציבה את המיעוט הלאומי היהודי – בהיותו שכבה בעלת זכויות־יתר – נגד הערבים." כך קבעה המזכירות המדינית של הוועד־הפועל של הקומינטרן, באזכור ראשון של ההגדרה החדשה "מיעוט לאומי יהודי", במסמך מה־23.10.1930. בניסות זה באו לידי ביטוי הכוונות והמעשים של האימפריאליזם והציונות כלפי המיעוט הלאומי היהודי. אף אם לא הייתה כאן עדיין הגדרה ממצה של אופיו ומעמדו של המיעוט הלאומי היהודי עצמו, יש בהמשך המסמך אבחנה מעמדית ברורה, בקביעה ש"על רקע הניצול והשוד האימפריאליסטי, חייב באופן בלתי־נמנע להתחיל שוב תהליך ההתעוררות המעמדית של החלק הפרולטרי והפרולטרי־למחצה של המיעוט הלאומי היהודי, והוא אכן החל. על רקע המשבר ומתקפת ההון, יורדת רמת החיים של הפרולטריון היהודי, והיא מתקרבת כבר לרמת חייהם של הפועלים הערבים. דבר זה מלמד את הפועלים היהודים והערבים, הלכה למעשה, שיש להם אויב משותף ואינטרסים משותפים." לפנינו אפוא הבדלה מעמדית בתוך המיעוט הלאומי היהודי ושותפות אינטרסים של מעמד הפועלים היהודי והערבי, הן במאבק המעמדי והן ביחס לשלטון הזר.

המצב נעשה ברור פחות ואמביוולנטי יותר, כאשר ההתייחסות נגעה לאופיו של המיעוט הלאומי היהודי: "הניסיון להציג את השימוש של בריטניה בבעלי האחוזות ובקומפרדורים הערביים, בנוסף למשענתה העיקרית – הבורגנות היהודית – כמעבר של המיעוט הלאומי היהודי למצב של מדוכאים, אין לו, כמובן, כל יסוד והוא תמרון של הציונות." ועוד מהחלטות הוועידה השביעית: "מאפיין נוסף של הוועידה הוא הדיון בשאלות שהוועידות הקודמות לא הקדישו להן כל עניין, כמו הסוגייה הלאומית, כלומר קביעת מעמדו של המיעוט היהודי בפלסטינה כמיעוט מיוחד ושליט." זאת, למרות שהמזכירות המדינית של הקומינטרן סתרה את הקביעה כאילו המיעוט היהודי נמצא במעמד נשלט, אך קבעה שהוא מתייצב נגד המוני הערבים: "המיעוט הלאומי היהודי, הנמצא במצב של נשלט ביחס לאימפריאליזם הבריטי, מתייצב – בהיותו שכבה בעלת זכויות יתר – נגד המוני הערבים." וכן: "נקודות היסוד של אופוזיציה חדשה זו בתוך המפלגה (נגד תוכנית הקומינטרן) מסתכמים בדבקות בהבנה

הלקויה של השאלה הלאומית, בהתכחשות לתפקידו של המיעוט היהודי המדכא והקשור לציונות בפלסטינה, בהדגשת הביטוי הקלוקל 'ערביזציה פלוס בולשביזציה'."

המיעוט הלאומי היהודי איננו אפוא ציבור מדוכא, הוא ציבור "שליט", "המתייצב נגד המוני הערבים", ו"למרות שהוא נשלט ביחס לאימפריאליזם הבריטי" – הוא "מיעוט מדכא". בענייני הניצול המעמדי – יש אויב משותף ואינטרס משותף והבדלה מעמדית, אבל ביחס לשלטון הקולוניאלי הזר – אין, לא אויב משותף ולא אינטרס משותף של כלל האוכלוסיה הנתונה לכיבוש זר, ללא הבדל לאום ואפילו ללא הבדל מעמד.

אך אם ניסוחי הקומינטרן והחלטות הוועידה ה־7 היו לעתים דו־משמעיים וניתנים לפירושים שונים, הרי שהקונצפציה של הקומינטרן, שעליה היה מבוסס הקו החדש – הייתה די ברורה. היא הזדקרה לעין ביחסו של הקומינטרן לססמת הוועד המרכזי של מק"פ – "ערביזציה פלוס בולשביצזיה", שהועלתה על־ידו מול דרישת "הערביזציה" של הקומינטרן, ובניסיונו להעתיק את הדגם הסובייטי של הרפובליקות האסייתיות כפתרון הבעיה הלאומית בכלל, תוך אנלוגיה בין המיעוט היהודי בארץ לבין תפקיד הקומוניסטים הרוסים ברפובליקות האסייתיות.

הקומינטרן קבע, בצדק, ש"פתרון בעיית המיעוט הלאומי בפלסטינה, אפשרי רק במאבק חסר פשרות נגד האימפריאליזם ונגד הבורגנות הציונית, תוך התקרבות־אחים של הפועלים היהודיים אל המוני הפועלים והאיכרים הערביים, במאבק נגד הדיכוי הקולוניאלי." כך הרי פעלה מק"פ מאז היווסדה. "את הדוגמא של הפתרון הסובייטי הסוציאליסטי לשאלה הלאומית – ממשיך הקומינטרן – על יסוד חיסול מלא וללא תנאי של כל צורות הדיכוי המעצמתי ושרידיו ושל האי־שוויון הלאומי – נותנת ברה"מ. רק בברה"מ מצאו היהודים העמלים אפשרות להשתתף, תוך שוויון מלא עם כולם, בבנייה הסוציאליסטית." אך מה לעשות שהמציאות בפלסטינה הייתה שונה? כאן נוסדה מפלגה קומוניסטית אינטרנציונליסטית, שאמנם הייתה בתחילה בעלת הרכב לאומי יהודי בלבד, אך הפכה עם הזמן, גם בהרכבה, למפלגה יהודית־ערבית ונשאה את דגל המאבק האנטי־אימפריאליסטי והמעמדי היחיד היהודי־ערבי. האם הדגם הסובייטי לפתרון הבעיה הלאומית פירושו שאין מקום למפלגה כזו ולכן צריך ערביזציה? או מפלגה קומוניסטית ערבית? או מפלגה עם רוב ערבי? האם מפלגה קומוניסטית שבה הרוב הוא יהודי, למרות הקו האינטרנציונליסטי, היא פסולה? כי אם כך, הרי שגם הקומינטרן טעה בזמנו, כשקיבל את המפלגה כסקציה של הקומינטרן. תשובתו של קיטאיגורודוסקי לשניצר הייתה אם כן נכונה, כשם שהצעת הקומינטרן לאנשי אלקינד לעזוב את הארץ ולהגר לברה"מ הייתה נכונה.

הקונצפציה החדשה של הקומינטרן לא נולדה עם ה"ערביזציה", שבאה בעקבות המרד של 1929. המרד שימש הזדמנות לקומינטרן ליישמה יישום מלא. ראשיתה של הקונצפציה בשינויים שחלו בהנהגת הקומינטרן, לאחר מות לנין. זינובייב[57] סולק מהנהגת הקומינטרן ב־1926, ובוכרין[58] – ב־1924. שניהם הואשמו ב"סטייה ימנית אופורטוניסטית", לאחר חיסול ה"סטייה השמאלנית" של טרוצקי. גם הפרשה המבישה של אי־מתן אשרת כניסה לאבוזיאם, שהתחנן לבוא למוסקבה לבירור שאלות חשובות ביותר עם הקומינטרן, מקורה בשינוי

57 נידון למוות והוצא להורג ב־1936.

58 הוצא מהמפלגה ב־1937, נידון למוות והוצא להורג ב־1938.

הקונצפציה. המרד שימש אפוא הזדמנות טובה ליישום הקונצפציה החדשה. הקומינטרן ידע שהדבר צריך הכנה מוקדמת ויסודית. הנהגת המפלגה בארץ רצתה לקיים את הוועידה ה־7 מיד אחרי המרד. הקומינטרן התנגד וקבע את מועד הוועידה לסוף 1930. אלא שגם דחייה זו וההכנות הנמרצות לקראת הוועידה, לא הצליחו לאנוס את המציאות, לא בתוך המפלגה ולא במעמדה בקרב העם הערבי הפלסטינאי או בקרב המיעוט הלאומי היהודי. עם זאת, הקומינטרן הצליח בינתיים לגלות את "הסטייה הלאומנית הימנית האופורטוניסטית" במק"פ, לקבוע ש"השוביניזם היהודי באצטלה קומוניסטית", הוא "אויבה העיקרי של המפלגה" ולהכין את הקרקע לקריאה להתגייס למאבק נגד "הסטייה הלאומנית היהודית, שהיא האויב העיקרי בשלב זה", ובו בזמן "להגביר את העירנות גם נגד הסטייה הלאומנית הערבית", כאמור במכתב הגלוי לחברי מק"פ.

"הדגם הסובייטי" הועתק לוויכוח הפנים־מפלגתי, גם במאפיין נוסף שלו: סילוף ההיסטוריה והאשמות מפוברקות: "מסלול קביעת מדיניות החוץ והפנים שלה (של המפלגה), היה עקום ומפותל. הדוגמא הטובה ביותר שאנו יכולים לספק כתמיכה בדברים אלה, הן הערכות המפלגה אז, לפני ארבע שנים, בנוגע לתפקיד הנוכחי והעתידי שהמיעוט היהודי בפלסטינה אמור למלא, לאור היותו 'מיעוט המתנגד לכיבוש הבריטי', כל עוד מצבו של ציבור הפועלים היהודיים זהה לזה של האיכרים והפועלים הפלסטינים – אומלל וקשה־יום – וכל עוד 'התנועה הציונית היא תנועתם של מספר מועט של בנקאים ואיננה תקפה לכלל המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה', ולאור ההערכה ש'אין מיעוט לאומי בעולם שסובל דיכוי מעין זה המופעל על המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה', וההערכה כי הכיבוש הבריטי הפסיק את העלייה 'מחמת חששו מהסכנה האדומה'".

וכך מסכמות החלטות הוועידה ה־7:

"מתוך ההערכות הנ"ל, אנו מסיקים כי המיעוט היהודי בפלסטינה הוא מיעוט מהפכני וכי העלייה הציונית גם היא מהפכנית, וכי מחובתה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית להציב 'כוח מהפכני' זה בחוד החנית של כל תנועה אחרת הנאבקת בכיבוש, אז פועלת למען שחרור חברתי, וכי הקומוניסטים היהודים הבולשביקים צריכים להנהיג את הקומוניסטים הערבים: ערביזציה פלוס בולשביזציה. על־פי עקרון מעוות זה פעלה המפלגה הקומוניסטית בעבר."

אכן, יש כאן פסילה טוטלית של הנהגת המפלגה ומדיניותה. ביטויים וגילויים של לאומנות יהודית או ערבית הם תופעות שהתקיימו לכל אורך דרכה של המפלגה. גם סכנה של סטייה לאומנית, ערבית או יהודית, תמיד הייתה ותהיה במציאות הסבוכה והקשה של הארץ, אך המפלגה והנהגתה, כגוף אידיאולוגי ופוליטי, לא איבדו את המצפן האינטרנציונליסטי, לא לפני הערביזציה ולא אחריה.

ועוד עוול שנעשה למק"פ בוועידה ה־7: "התנועה הקומוניסטית בפלסטינה – נכתב במבוא לנוסח בשפה הערבית – הייתה מבודדת בתוך "הגטו" היהודי. כתוצאה מכך התאפיינה התנועה בראייה קצרת־טווח, שכן לא הייתה מודעת לאירועים ולהתרחשויות שמחוץ לתחום ה'גטו'."

אין זה הוגן כלפי חברי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית והנהגתה – לא כלפי אלה שנאבקו בארץ ולא כלפי אלה שפעלו בסוריה, במצרים, ומאוחר יותר בספרד, בתזמורת

האדומה של טרפר, בשורות ההתנגדות באירופה הכבושה ע"י הנאצים. גם אשמת הזדון הגורפת והשקרית – "החברים הערבים שהצטרפו למפלגה לא קודמו במידת הצורך והקידום אף נמנע מהם בכוונה" – מרגיזה ומקוממת.

ירשה לי הקורא גם נימה אישית, כי כך כתוב באותו מסמך: "לפעמים התקבלה תפישת אירועים אלה מבעד לעיניים יהודיות, דבר שהיה בו ליצור תמונה מוטעית ולגמרי לא מציאותית." והרי גם לי עיניים יהודיות, כך אמרו לי הורי. בלי לשאול לדעתי, ביום ה־8 להיוולדי, כרתו ברית ביני לבין משה. אמת, גם אילו שאלו אותי לא הייתי מתנגד, כי מה רע בעיניים יהודיות? אך מאוחר יותר, יאשר עיני היהודיות החלו לא רק לראות, אלא גם להתבונן בעולם שסביבי, הפכתי מיהודי בולגרי מלידה, ליהודי פלסטינאי – ואחר־כך ליהודי ישראלי – מבחירה, ובמהלך חיי הספקתי להיות גם צועני וגם ארמני, גם אפרו־אמריקני שחור וגם דרום אפריקאי שחור, ועם בואי לארץ, ובמיוחד אחרי מלחמת 48, הייתי גם ערבי פלסטינאי. מה לעשות, כאלה הן העיניים היהודיות שלי, עד היום.

אך נחזור לוויכוח שהסעיר את הקומוניסטים בארץ ואת הקומינטרן. בהחלטות הוועידה ה־7 יש לא רק פסילה והחשדה. בהן נאמר גם: "המסורת המהפכנית הנעלה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית זוכה להערכת הוועידה והיא מכירה בכל הפעולות המהפכניות הדגולות של הוועד המרכזי במהלך ארבע שנים וחצי." הכוונה למאבק המפלגה נגד הפרקטיקה של הציונות הבן־גוריונית בסוגיות החשובות שהרכיבו את בעיית היחס למיעוט הלאומי־היהודי: "כיבוש הקרקע", "כיבוש העבודה", "עלייה": "המאבק בציונות צריך להתנהל בראש ובראשונה סביב השאלות המעוררות מחלוקת קשה בין הציונות (אין מדובר כאן במיעוט הלאומי היהודי) לבין הציבור הערבי, דוגמת שאלת 'כיבוש העבודה' ו'כיבוש הקרקע'." "מאבק זה צריך להיות מנותב לא רק נגד הקולוניזטורים, העיריות והגופים הציוניים. המאבק יופנה גם נגד ראשי ההסתדרות, אשר הדביקו תווית של מאבק לאומי להתקוממות הפועלים היהודים הערבים," וכן: "הקמת חזית מאוחדת צריכה לשמש אמצעי מאבק נגד הקולוניזטורים הציונים מחד גיסא ונגד ההסתדרות וססמאותיה – 'כיבוש העבודה' ו'כיבוש הקרקע' מאידך גיסא." וביחס להתיישבות הציונית נאמר: "המאבק נגד הציונות הוא חלק בלתי נפרד מבעיית האדמות. הסבר המחייב את המפלגה הקומוניסטית לפעול יחד (יהודים וערבים), נגד קולוניאליזם ציוני אכזרי זה." החלטות הוועידה ממשיכות ומפרטות: "במהלך המהפכה האגררית, לא יהיה מנוס מגירוש אלה שהשתלטו בעבר הקרוב על האדמות – יחד עם גירוש הקולוניזטורים – ואילו המתיישבים היהודים אשר ביססו את אחיזתם באדמות הגזולות, יינצלו מן הגירוש, אם יתמכו במרץ בתנועת השחרור המהפכנית של האיכרים נגד הקולוניאליזם הבריטי והציונות, תוך שהם מתנתקים לגמרי מהבורגנות היהודית." יש כאן התייחסות לאלה ש"ביססו את אחיזתם באדמות הגזולות", ז.א. מתן לגיטימיות לקיומם, למרות שהם תוצאה של גזל, לעומת אלה שהשתלטו בעבר הקרוב "אותם יש לגרש מאדמותיהם".

ובעניין העלייה: "קודם להתיישבות יהודית גזלנית זו, נשלח חיל החלוץ של הציונים באמצעות 'העלייה' (ההגירה הציונית), בתיאום בין הקולוניאליזם הבריטי לבין הבורגנות היהודית. הגירה ציונית זו לפלסטינה, איננה פועל יוצא ממצבם הכלכלי הקשה של המהגרים, אלא אדרבא – היא תוצאה ישירה של התעמולה הציונית הפוליטית. אין מטרתה העיקרית

לחלץ את העולים ממצוקתם הכלכלית, אלא לחתור למען הקמת 'מדינה יהודית', בחסות החרב האנגלית. העלייה הציונית פועלת, אם כן, להתגרות בציבור הערבי וחותרת להסלים את הסכסוך הגזעי בין המיעוט הלאומי היהודי לבין הציבור הערבי המדוכא. אין לציונות כל עניין בהגירה רגילה של פועלים ואיכרים אל פלסטינה, או אל כל חבל ארץ אחר. המפלגה הקומוניסטית דורשת חופש הגירה מוחלט וביטול כל ההגבלות הקיימות נגד הגירת פועלים מכל המינים לארץ (ערבים, איטלקים, יהודים, מצרים וכו'), לצורך מציאת עבודה ופרנסה. אבל באותה עת, המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית פועלת להוקעת האמת העומדת מאחורי העלייה הציונית הבורגנית הקולוניאלית ועושה את כל אשר ביכולתה על מנת להפסיקה באופן מוחלט." ועוד נכתב: "קבוצת הפועלים היהודים אשר נשארה בארץ לאחר שהתאכזבה מהציונות והצטרפה לשורות המהפכה המונהגת על־ידי המפלגה הקומוניסטית, אמורה להיות 'הקבוצה הפעילה ביותר במאבק'."

החלטות הוועידה ה־7 של מק"פ כללו אמנם הבהרות וניסוחים חדשים לגבי המרכיבים של המאבק בציונות. אך לגבי השאלה העיקרית – היחס למיעוט הלאומי היהודי בארץ, למעמדו, תפקידו ועתידו – עמדת הקומינטרן הייתה מבוססת על דוגמת הקומוניסטים הרוסים בארצות האסייתיות של רוסיה, למרות שהמציאות בארץ הייתה שונה לגמרי. המשל לא דמה לנמשל. לאחר שמלאו את תפקידם בדרך שקבע לנין, ובצדק, והיו ל"עוזרים ולא מנהיגים" של מאבק האוכלוסייה המקומית, כלומר מילאו את שליחותם הקומוניסטית, הם חזרו הביתה. ואילו כאן, פעלו הקומוניסטים כחלק מן הציבור שחי בארץ ונשאר בה, גם אם בואם אליה נעשה מתוך הגירה אידיאולוגית פסולה, מתוך ברית עם האימפריאליזם הכובש ועל חשבון הפועל הערבי. צריך לציין לחיוב שחלק מהחלטות הוועידה ה־7 סותר בתכלית את משוואת הקומינטרן בדבר המשל והנמשל. בעניין הגדרת היישוב כמיעוט לאומי יהודי בארץ הן שונות ומרחיקות לכת הרבה יותר ממה שמשתמע מן "המכתב הגלוי" של הקומינטרן ומהחלטות המזכירות המדינית שלו. הן קובעות כי למיעוט הלאומי היהודי בארץ יש תרבות משלו ומורשת משלו, ומבטיחות כי "ממשלת הפועלים תפעל להבטחת זכויותיהם של הפועלים היהודים כמיעוט לאומי ותפעל להחייאת המורשת התרבותית הלאומית שלהם ותדגיש בפניהם כי פתרון הבעיה הלאומית היהודית תלוי אך ורק במאבק נגד הקולוניאליזם והציונות."

למותר לציין, שכל הוויכוחים בין הקומינטרן למפלגה בארץ, כל הבדלי הדיעות וחילוקי הדיעות – חריפים ונוקבים ככל שהיו – היו על יסודות משותפים של השקפת עולם מעמדית אינטרנציונליסטית משותפת של שני הצדדים ובמסגרת ה"ביחד", גם מן ההיבט של המאבק המעמדי וגם בהיבט של המאבק האנטי־אימפריאליסטי. במסגרת ה"ביחד" והאינטרסים המשותפים של היהודים והערבים והמאבק המשותף להשגתם, היו גם בהמשך – הן בתוך המפלגה והן בינה לבין הקומינטרן – חילוקי דעות, כדוגמת הוויכוח המתואר במכתבו של "פרד" (אביגדור) לקומינטרן. אך העיקר הוא בכך שהוועידה ה־7 שמרה על אופיה היהודי־ערבי של המפלגה, הבהירה וקבעה את יחסה המעודכן לשאלות הבוערות של השעה ועשתה צעד משמעותי קדימה בהבחנה הנכונה בשינויים שחלו במציאות בארץ. מק"פ המשיכה להיות הגורם האנטי־אימפריאליסטי העיקרי בקרב העם הערבי הפלסטינאי ובקרב המיעוט הלאומי היהודי בארץ והכוח היהודי־ערבי האינטרנציונליסטי היחיד – אל מול הלאומנות הערבית, שיחסה ליישוב היהודי התמצה בקריאה "לגרש מהארץ כל מי שעלה אחרי 1917", ואל מול

הלאומנות היהודית שהחריפה עוד יותר את מדיניותה האנטי־ערבית והעמיקה את שירותיה לכובש הבריטי בדיכוי כל מאבק נגד השלטון הזר מצד העם הערבי הפלסטיני. הייתה בעמדותיה החדשות של המפלגה, על חבריה היהודים והערבים כאחת, נועזות מהפכנית שהשפיעה על חוגי פועלים, ועל אינטיליגנציה אקדמאית אינטרנציונליסטית ליברלית, הן בקרב היהודים והן בקרב הערבים.

אך מבחינת הקומינטרן תהליך הערביזציה לא תם ולא נשלם עם הוועידה ה־7. בפנייה ישירה נוספת "לכל חברי מק"פ", הפעם אפילו ללא כינוס ועידה, החליט הקומינטרן לעשות עוד צעד מרחיק לכת. במסמך תחת הכותרת "לכל חברי מק"פ" מה־27.8.1933, מצווה הועה"פ של הקומינטרן לסלק מהנהגת המפלגה "את כל אותם חברים יהודים אשר לא הצליחו להפוך ל'עוזרי' החברים הערבים" ו"ליצור הנהגה חדשה מהחברים הערבים המנוסים והטובים ביותר, שעליהם תוטל (בתמיכת חבר מפלגה יהודי אחד או שניים... המסוגלים לבצע ביושר תפקיד של עוזרים לחברים הערבים) אחריות מלאה להמשך הפעילות ההנהגתית..."

מספר חודשים מאוחר יותר יחליף מוסא (רדואן אל חילו) את ברזילאי כמנהיג המפלגה ויחד עם שמחה צברי ומאיר סלונים יהוו את גרעין דור ההמשך. שלושתם עם שורשים עמוקים במציאות בארץ, ימשיכו את המדיניות האינטרנציונליסטית של דור המייסדים והראשונים (ראה מסמך מ־1930 (?) בעמ' 227).

בהקדמה לנוסח הרוסי של "החלטות הוועידה ה־7 של מק"פ – ועידת הערביזציה" נאמר שהוועידה מתקיימת בדצמבר 1930 בהשתתפות צירים יהודים וערבים של ארגונים מפלגתיים מכל חלקי הארץ. ההקדמה מציינת שהוועידה מתקיימת בתקופה של "החמרה עצומה של המשבר הכלכלי, התעשייתי והאגררי", "החמרה מרבית של המאבק בין האימפריאליזם והקולניות", "הגברת ההכנות למלחמה מצד המשטרים האימפריאליסטיים (במיוחד צרפת ואנגליה) נגד ברה"מ", בתקופה של "הרחבת התנועה הקומוניסטית והפיכתה למגלדזר להמונים המדוכאים". "הוועידה התקיימה בהסכמת הוועד־הפועל של הקומינטרן, האינסטנציה הגבוהה ביותר של התנועה הקומוניסטית" – נאמר עוד במבוא של הנוסח הרוסי – "ודנה בכל המטלות החשובות אשר בביצוען תלויה התפתחותה של המפלגה בעתיד." הנוסח הרוסי הודפס במכונת כתיבה ב־10 עותקים. בין החברים שקיבלו עותק החברים אביגדור וגולד.

אנו מביאים במלואו וכלשונו את הנוסח הערבי של החלטות הוועידה ה־7, שיצא בחוברת מיוחדת הנושאת את התאריך ינואר 1931. העמוד הראשון של הנוסח בערבית מתחיל מאמצע משפט שתחילתו חסרה.

הוועידה ה־7 של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

דצמבר 1930

... לא רק בדיבורים. יש לפעול למען שחרור הארץ הלאומית מעול הקולונאליזם והציונות ולשחרור החברתי של ציבור העובדים מעול העשירים הבורגנים הערבים.

התנועה הקומוניסטית בפלסטינה הייתה מבודדת בתוך "הגטו" היהודי. כתוצאה מכך התאפיינה בראייה קצרת־טווח, שכן לא הייתה מודעת לאירועים ולהתרחשויות שמחוץ לתחום ה"גטו". אם לפעמים הייתה מגיבה להתרחשויות, הדבר בא באיחור ולאחר מעשה. לפעמים התקבלה תפישת אירועים אלה מבעד לעיניים יהודיות, דבר שהיה בו ליצור תמונה מוטעית ולגמרי לא מציאותית של אירועים אלה. לפיכך, מסלול קביעת מדיניות החוץ והפנים שלה היה עקום ומפותל. הדוגמה הטובה ביותר שאנו יכולים לספק, כתמיכה בדברים אלה, היא ההיערכות של המפלגה אז, לפני ארבע שנים, בנוגע לתפקיד הנוכחי והעתידי שהמיעוט היהודי בפלסטינה אמור למלא לאור היותו "מיעוט המתנגד לכיבוש הבריטי", כל עוד מצבו של ציבור הפועלים היהודים זהה לזה של האיכרים והפועלים הפלסטינים, אומללים וקשי יום, וכל עוד "התנועה הציונית היא תנועתם של מספר מועט של בנקאים ואינה תקפה לגבי כלל המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה"*, ולאור ההערכה כי "אין מיעוט לאומי בעולם שסובל דיכוי מעין זה המופעל על המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה",** וההערכה כי הכיבוש הבריטי הפסיק את העלייה "מחמת חששו מהסכנה האדומה"***.

מתוך ההערכות הנ"ל, אנו מסיקים כי המיעוט היהודי בפלסטינה הוא מיעוט מהפכני וכי העלייה הציונית גם היא מהפכנית, וכי מחובתה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית להציב "כוח מהפכני" זה בחוד החנית של כל תנועה אחרת הנאבקת בכיבוש או פועלת למען שחרור חברתי, וכי הקומוניסטים היהודים, "הבולשביקים", צריכים להנהיג את הקומוניסטים הערבים: "ערביזציה פלוס בולשביזציה".

על־פי עיקרון מעוות זה פעלה המפלגה הקומוניסטית בעבר. אימוץ דרך זו הוא שהוביל אל הטעויות החמורות וגרם פעמים רבות לכשלון פעולותיה בקרב הפועלים והאיכרים הערבים, עד שפרצה ההתקוממות באב 1929, ותחת שהמפלגה תנהיג את ההתקוממות ותעמוד בראשה, ההתקוממות הפתיעה את המפלגה וקיבלה תאוצה ולהט, תוך שהיא משאירה את המפלגה מותשת ומפולגת מאחור.

אלה הן הסיבות שלבסוף אילצו את הקומינטרן להתערב בענייני המפלגה ולכוונה לעבוד באופן נמרץ יותר ורציני יותר מבעבר. הוא סיפק לה הנחיות ועצות מועילות, אשר באו לידי ביטוי בהחלטות הלשכה המדינית ובמכתב הגלוי האחרון. על־כן, הוועידה השביעית קיבלה על עצמה לתקן את טעויות העבר וליישם את החלטות הקומינטרן, במיוחד ההחלטה על הערביזציה של המפלגה, מן המרכז ועד התאים ומן התאים עד המרכז, הוצאתה מבידוד והפיכתה למפלגה המקיימת קשר הדוק עם

* שכונה המאוכלסת ביהודים בלבד.

** מאמר החבר חיידר על "המהפכה בפלסטין" עמ' 5.

*** מאמר שהתפרסם ב"פורייס" תחת הכותרת "שלוש סוגיות" גליון 30–31.

כריכת החוברת של הוועידה השביעית של מק"פ בשפה הערבית, ינואר 1931

ציבור הפועלים והאיכרים הערביים ועם ציבור העובדים היהודים ומנהיגה אותם, לא רק באופן תיאורטי, אלא גם על־ידי נקיטת פעולות. זאת במיוחד בתקופה הנוכחית, בה גוברים מעשי הדיכוי והטרור שהכובשים מפעילים, והציונים פועלים ביתר מרץ לנישול האיכרים והבדווים מאדמותיהם, ובשעה שהמסכה יורדת מעל פניה של הבורגנות הערבית הבוגדנית עם "הוועד־הפועל" שלה, שמנסה להתפשר עם הכובשים, על חשבון התנועה הלאומית המהפכנית.

בסופו של דבר, אנו רשאים לומר כי ועידתנו השביעית ניחנה בתכונות שלא היו קיימות בכל הוועידות שקדמו לה. החשובה בהן היא היות ועידה זו מושתתת על עקרונות והרכב אינטרנציונליסטי, עד כי השתתפו בה מספר זהה של ערבים ויהודים. בפעם הראשונה בתולדות התנועה הקומוניסטית בפלסטינה, הנציגים הערבים נואמים כמו הנציגים היהודים, תוך שהם מותחים ביקורת ומבליטים את היתרונות ואת החסרונות, ומעלים הצעות מעשיות להרחבת תחום פעילותה של התנועה הקומוניסטית בקרב הציבור הערבי.

מאפיין נוסף של הוועידה הוא הדיון בשאלות שהוועידות הקודמות לא הקדישו להן כל עניין, כמו הסוגיה הלאומית. כלומר, קביעת מעמדו של המיעוט היהודי בפלסטינה כמיעוט מיוחד ושליט, הצורך בהבנת התנועה הערבית לשחרור לאומי וחשיבות התמיכה בה, הסוגיה האגררית האיגוד־מקצועית ועוד סוגיות חשובות נוספות.

הוועידה השביעית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית הניחה את אבן היסוד לערביזציה של המפלגה, הפועלת על־פי עקרונות האינטרנציונליזם לא רק בתיאוריה ובתוכניות, אלא גם בהרכבה הלאומי. זאת, במטרה לעצב מפלגה בעלת תוכן וצורה אינטרנציונליסטים, אשר ביכולתה לחדור לשורות המוני העם, להובילם לעבר עצמאות לאומית מלאה ולהעלותם על דרך המשטר הקומוניסטי הסובייטי, מפלגה קומוניסטית עם חזון, שתפקידה איננו מוגבל למאבק נגד הכיבוש הבריטי, נגד הבורגנות היהודית ונגד הפיאודליזם הערבי בפלסטינה, אלא מפלגה הפועלת נמרצות למען יצירת ברית איתנים בין המפלגות הקומוניסטיות (מצרים, פלסטינה וסוריה) ולמען הצורך במאבק משותף לגיבוש ברית של רפובליקות פועלים ואיכרים במדינות ערב.

החלטה בעניין פעילות הוועד המרכזי בארבע השנים האחרונות
(התקבלה פה־אחד על־ידי הוועידה השביעית של המפלגה)
סודי.

1. הדו״ח על פעילות הוועד המרכזי מתחלק על פני שתי תקופות: לפני התקוממות האיכרים והבדווים באוגוסט 1929, ובפרק הזמן שלאחריה. הפרק הראשון התאפיין מבחינה פוליטית בעליית רמת הרדיקליזציה בקרב המוני הערבים משום החרפת הסתירות בין המוני העם העיקריים (ערבים) בארץ לבין האימפריאליסטים והציונות מאידך גיסא, בעליית הדיפרנציאציה והמודעות המעמדית של ההמונים הערבים, ובהגברת הניגודים הפנימיים בתוך הציונות (פשיטת הרגל הכלכלית של הציונות ב־7–1926), דבר שהוביל להתנגשויות בין הפועלים היהודיים לבין הבורגנות היהודית.
במהלך פרק הזמן השני התאפיין המצב הפוליטי בהתפתחות בלתי־רגילה של תנועות מהפכניות ערביות, הפועלות נגד גורמי הדיכוי בארץ (עלייה בפעולות הטרור והרדיפה של כוחות הכיבוש), נגד הניצול הקולוניאלי ונגד השתלטות

וגזלת אדמות ע"י הציונים, שהגיעו לשיאן בתקופה זו. הארץ הייתה שרויה, בדרך־כלל, במצב של רתיחה מתמדת, שעברה מדי פעם להתקפה פומבית נגד הקולוניאליזם והציונות (שביתות כלליות, הפגנות, מלחמת גרילה וכו'). באותה תקופה הבשילה המודעות המעמדית של הפועלים הערבים, שבאה לידי ביטוי בצורות של התארגנות (ועידת הפועלים הערבים, איגודים ערביים כלליים). האיכרים התקוממו באופן ספונטני נגד הקולוניאליזם והציונות. באותה תקופה נצפתה צמיחה של רדיקליזציה בקרב התושבים היהודים, תוצאה ישירה של המכות המדיניות שהנחית הציבור הערבי על הציונות ושל המשבר הכלכלי. זאת, לאחר איחודה הזמני של "החזית הלאומית היהודית", אשר צמחה כתוצאה מן השיפור הכלכלי, תוצאה של מאורעות אוגוסט.

2. מפלגתנו התפתחה והתחזקה בתקופה הראשונה (1926–9) במיוחד בקרב הפועלים היהודים. היא הקימה כמה מועדונים ויזמה פעולות פוליטיות וכלכליות [הפגנת המובטלים בתל־אביב, הפגנות ה־1 במאי 1927 ו־1928 בתל־אביב, בחיפה ובירושלים, הפגנה בחיפה נגד המלחמה ב־1927, הפגנה נגד העינויים בירושלים ב־1928, רשימה לבחירות המוניציפליות בירושלים וביפו בשנת 1927, ההצלחה בבחירות לוועידת ההסתדרות בשנת 1927, הצלחת הפגנות ה־1 באוגוסט בשנת 1929 (ירושלים, חיפה תל־אביב)]. כל פעולות ההתנגדות לכיבוש היוו שורה של פעילויות נמרצות של המפלגה, שבעזרתם ניתנה דוגמא מאלפת של מאבק פרולטרי־פוליטי ושל אחדות איתנה בין הפועלים הערביים והיהודיים. במאבקים אלה הצליחה המפלגה בתקופה הנידונה לצרף לשורותיה מספר בלתי־מבוטל של פועלים יהודים.

בעניינים פנים־מפלגתיים הצליחה המפלגה להתגבר על כמה סטיות מסוכנות ומזיקות. היא הצליחה להדוף, בתקיפות וביעילות, את האופוזיציה הטרוצקיסטית, אשר ניסתה לקעקע את פעילות המפלגה בשנים 1927–8, ושללה את פעילותה בקרב הפועלים היהודים (החלוצים), ובה־בעת הביעה אי־אמון מוחלט ביכולתה של המפלגה להפוך ביום מן הימים למפלגה ערבית, והציעה לחברים היהודים לחסל את כל הארגון המפלגתי ולעזוב את הארץ. תנועה אופוזיציונית זו כרתה ברית גלויה עם הטרוצקיזם, אך המפלגה טיהרה את שורותיה מכל הגורמים "הקיצוניים" הללו, בתאום עם המוסד העליון של הקומינטרן (ועדת הביקורת הבינלאומית), תוך נקיטת פעילות הסברתית ענפה (גם) נגד הסטייה הימנית בתוך המפלגה. זו הופיעה בשנת 1929, על בסיס התנגדות לססמה החדשה של המפלגה: "ממשלת הפועלים והאיכרים", על בסיס הערכה מוטעית לגבי הלאומנות הבורגנית הערבית ולגבי התנועה המהפכנית הערבית העתידית של העם הערבי, וכן על בסיס פירוש אופורטוניסטי מעוות של "השלב השלישי" (הקפיטליזם הבינלאומי לאור המלחמה הקולוניאלית בשנת 1914). המפלגה, בהיאבקה נגד סטיות אלה, רכשה ניסיון חשוב לקראת התפתחותה העתידית ולקראת טיהור שורותיה מכל הסטיות הימניות או השמאלניות. כל הפעולות המבורכות הללו ייזקפו לזכותו של הוועד המרכזי.

3. בה־בעת, הוועידה מצביעה על הטעויות העיקריות בתוכנית הפעולה של הוועד המרכזי באותה תקופה, טעויות שהביאו לבידודה המוחלט של המפלגה מהציבור ולחולשתה הרבה במהלך התקוממות אוגוסט. הפעילות באותה תקופה הצטמצמה בהפצת תעמולה בקרב הציבור הערבי בפרסומים ובאמצעות מועדון "האיחוד" (אל אתיחאד), בנוסף להתקשרויות עם המוסדות העליונים של התנועה הלאומית הערבית, (בשנים 1925–6). למרות זאת, לא הצליח הוועד המרכזי להוביל את המפלגה בדרך המהירה לקראת ערביזציה, שכן ההצלחה האקראית והיחסית של המפלגה בקרב הפועלים היהודים הביאה את הוועד המרכזי לידי הערכה מוטעית של הכוחות המובילים את המהפכה בפלסטינה כארץ חקלאית וכבושה. הערכה מוטעית באשר לתפקידו של המיעוט היהודי המהפכני ככוח "המתנגד לקולוניאליזם" או "נייטרלי", ובעקבותיה הערכה ממעיטה של ההתפתחות המהפכנית המהירה בקרב הציבור הערבי — אשר נבעה מלחצי הכיבוש — והערכת היתר של "התנגדות" הציונות לקולוניאליזם, בלא התייחסות למאבק הלאומי בעל צורה מיוחדת, אשר ניהל הציבור הערבי; בהשוואה מכנית של המתיישבים היהודים לאיכרים הערבים, ועוד כהנה וכהנה הערכות תיאורטיות מוטעות מטעם הוועד המרכזי, או מטעם כמה חברים שלא נתקלו בהתנגדות ראויה מטעם המרכז — כל אלה הביאו לא רק להחלשת מהלך הערביזציה של המפלגה, אלא גם להכשלתו.

4. הוועד המרכזי לא הצליח להכשיר, בין השנים 1926–9, קאדר טוב של מנהיגים מקרב החברים הערבים. הוועד לא הצליח ליצור קשר הדוק עם ציבור הפועלים והאיכרים הערבים. החברים הערבים שהצטרפו למפלגה לא קודמו במידת הצורך והקידום אף נמנע מהם בכוונה, בגלל חוסר יכולתו של הוועד המרכזי לשתף אותם בפעילות וחוסר יכולתו לשכנעם כי המפלגה היא למעשה אוונגרד של התנועה הערבית לשחרור לאומי, וכי הקומוניסטים היהודים מוכנים לעזור לקומוניסטים הערבים, לא מתוך רצון ללמדם ולהנהיגם. באשר לקשרים שהמפלגה טיפחה עם כמה כפרים או קבוצות פועלים (עין כארם, פועלי הרכבת, פועלי מפעל פיל נד ואחרים), קשרים אלה נותקו גם הם. כל הפעילויות שיזמה המפלגה (להוציא את הפגנות ה־1 באוגוסט 1929), היו בעלות צביון אינטרנציונליסטי רק בססמאותיהן ולא בהרכבן. לפיכך, ובהיכשל רעיון הערביזציה של המפלגה, אבד אמונם של הפועלים והאיכרים הערבים ב"כוחה" של המפלגה וביכולתה לנהל את המאבק.

אין צדק, על־כן, בטענה כי טעויות ומחדלים אלה הם כולם תוצאה של קשיים חיצוניים, כלומר, לא קשורים רק למפלגה. גם אם קשיים אלה היו חמורים (טרור, נחשלות הארץ). אין צדק גם באמירה כי מחדלים אלה הם תוצאה של סטיות פנימיות, שנגרמו על־ידי כמה חברים "מומחים", כאשר אלה נהגו לחרוג ממעגל היחסים המותרים בתוך המפלגה, וביחסם אל החברים הערבים אובחנו סטיות קולוניאליות יהודיות. גם הוועד המרכזי הוא שותף משלים ואחראי על אי־ערביזציה של המפלגה. (כאשר הועלו בתוכו דעות לא מקובלות, לא התקבלו

דעות אלה בהתנגדות הראויה, והוועד לא דאג לדווח על דעות אלה לקומינטרן).
עמדת הוועד המרכזי כלפי הסוגיה הלאומית, הסוגיה האגררית, וכלפי התפישה הלניניסטית האמיתית של המדינה הפרולטרית, בהקשר הפלסטיני, היו בבחינת טעות פוליטית חמורה.

5. המחדל המדיני הבא של הוועד המרכזי בתקופה זו התבטא באי־נקיטת עמדה נכונה כלפי הקבוצות הזעיר־בורגניות (במיוחד לגבי ח. ח.). בנתקה את הקשרים עם הוועד־הפועל הבוגדני, המפלגה לא העריכה נכונה את יכולתה לנצל קבוצות אלה והשוותה אותם ל"פועלי־ציון" שמאל. היא לא יישמה גם את תוכנית "החזית המאוחדת" עם הגורמים המהפכניים, הכוללים קבוצות אלה, גם במצבים שיש בהם לקרב את המפלגה אל לבו של הציבור הערבי.
כל המחדלים האלה הובילו בסופו של דבר לידי כך שהמפלגה הופתעה מהתקוממות אוגוסט 1929. המפלגה לא הייתה מסוגלת למלא את תפקידה המהפכני החשוב, ובכלל הזדנבה המפלגה אחרי התנועה, על אף נאמנות חבריה לרוח המהפכה. התקוממות אוגוסט הבליטה בבירור את אי־יכולתה המוחלטת של ההנהגה לבצע את משימתה הבסיסית, שהיא ערביזציה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

6. הוועד־הפועל של הקומינטרן הצביע בהחלטותיו שנתקבלו ב־16.10.1929 על מחדליו של הוועד המרכזי והציב תוכנית הבראה למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, כדי לתקן את טעויות העבר שלו ולאמץ מגמה נחרצת של ערביזציה של המפלגה. בעת בה התקבלו החלטות אלה, הופיעו בפורומים המפלגתיים (חיפה) בתקופה שלאחר ההתקוממות, נטיות ימניות אופורטוניסטיות של קיצוניות לאומנית יהודית בעלת צביון ציוני גרידא. על אף ההתנגדות לסטיות אלה, ולמרות גרושם של חברים פעילים, הנגועים בתחושה לאומנית קיצונית, משורות המפלגה, לא הצליח הוועד המרכזי לחולל מהפך פוליטי בכיוון שהצביע עליו הוועד־הפועל של הקומינטרן. הוועד המרכזי לא היה ער לצמיחת הנטייה הלאומנית הקיצונית היהודית, אשר קיבלה ביטוי על־ידי "פירוש" לא נכון של החלטות הוועד־הפועל של הקומינטרן, או בניסיונות להכשלת הפעילות המפלגתית, כמו הטלת ספק בנאמנותם של החברים הערבים למהפכה. לפיכך, כיוון הוועד המרכזי את עיקר מלחמתו כנגד הלאומנות הערבית, מתוך הנחה שעליו להמשיך בהכשלת מילוי חובתה הבסיסית של המפלגה: הערביזציה.
באשר למליאת מאי, אשר נערכה תחת הכותרת "ערביזציה פלוס בולשביזציה", היא סיפקה את הראיה לכך שהוועד המרכזי עצמו לא השכיל להבין את המצבים העכשוויים (ואת) החשובה שבהחלטות הוועד־הפועל של הקומינטרן, אשר נתקבלו ביום 16.10.1929. לא זו בלבד, אלא שהוועד המרכזי פעל להטעיית רוב חברי הקאדר וחברי המפלגה, ובכך תרם להתגברות תחושת התסכול בקרב הפועלים היהודים ויצר אווירה של מאבק לאומי בין החברים היהודים לחברים הערבים.

7. התקופה שבמהלכה נערכה מליאת מאי, בה עלתה המפלגה על דרך הסילופים,

עם פרסום המכתב הגלוי של הקומינטרן, אשר הבליט בבירור את מחדלי הנהגת הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, הייתה אחת התקופות הקשות והעצובות בתולדות המפלגה. היא לא השכילה להפיק תועלת מספקת מההצלחה שרשמה בחודשים הראשונים שלאחר ההתקוממות (עלייה במספר החברים הערבים, ועידה ראשונה של הפועלים הערבים, מסע תעמולה מסיבי סביב שתי שביתות־רעב בכלא). מסע הטרור הקולוניאלי הפתיע את המפלגה, כשהיא עדיין סובלת ממשבר פנימי חמור וללא ועד מרכזי (להוציא חבר אחד). במצב עניינים כזה הצליחה המפלגה בקושי רב לשמור על כמה ממרכזי הכוח שלה בקרב הפועלים הערבים, ואילו בקרב הפועלים היהודים כוחה ירד עד המינימום. עקב כך, המפלגה לא הייתה מסוגלת ליזום פעילות פוליטית רצינית (ב־1 באוגוסט וב־23 באוגוסט, ביום הנוער ועוד).

8. שיפור כללי בתפקוד המפלגה נרשם בחודשיים האחרונים, רק כאשר הקומינטרן הקים מנהיגות מפלגתית בעלת רוב ערבי. מנהיגות זו החלה את פעילותה בהתבסס על החלטות הוועד־הפועל של הקומינטרן מיום 16.10.1929, ובהתאם למכתב הגלוי של הקומינטרן, שראה אור ביום 26.10.1929. הארגון המפלגתי התעורר לפעילות והמסגרות הנלוות התאוששו. התקבלה תוכנית בולשביקית אמיצה למען הערביזציה מלמעלה עד למטה ולהפך. המפלגה צעדה בדרך הנכונה למען הצבתן של מספר סוגיות בראש סולם עדיפויותיה: הסוגיה הלאומית, הסוגיה האגררית, המאבק בקיצוניות הלאומנית היהודית המהווה סכנה פנימית על המפלגה והדיפת הנטיות הלאומניות הערביות במקום שיופיעו. כתוצאה מפעולות אלה התעוררה רוח ההתלהבות בקרב החברים והושגו תוצאות חיוביות ממשיות.

9. התנגדותם הנחרצת של כמה חברים למספר סעיפים במכתב הגלוי, וכן דרישתם של חלק מהחברים שמסכימים אתו רק מילולית, תוך "פרשנות" משלהם למכתב הנ"ל, מביאים אותנו לידי תחושה כי מתגבשת אופוזיציה חדשה לתוכנית הקומינטרן ונגד הועה"מ של המפלגה, המובילה לשיבוש הערביזציה והכשלתה. נקודות היסוד של אופוזיציה חדשה זו מסתכמים בדבקות בהבנה לקויה של השאלה הלאומית, בהתכחשות לתפקידו של המיעוט היהודי המדכא והקשור לציונות בפלסטינה, בהדגשת הביטוי הקלוקל "בולשביזציה + ערביזציה", בהצגת הדיון בשאלה זו כ"דיון צורני" בלבד, במתן פירוש מוטעה לביטוי "עוזרים ומנהיגים", בהכחשת קיצוניות הפועלים היהודים, בקריאה לירידה מהארץ ובהכשלת עבודת המפלגה.

הוועידה דנה את אלה הסוטים מתוכניתם של הקומינטרן והוועד המרכזי של המפלגה ומחליטה שהיא אינה מרשה למצטרפים למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית להגן על רעיונות אלה או להפיצם.

10. המסורת המהפכנית הנעלה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית זוכה להערכת הוועידה והיא מכירה בכל הפעולות המהפכניות הדגולות של הוועד המרכזי במהלך ארבע שנים וחצי. עם זאת, היא מוקיעה בחומרה את הטעויות של

ההנהגה הישנה, שהתגלו במהלך יישום ססמתה העיקרית של המפלגה: הערביזציה. הוועידה קוראת לכל החברים, היהודים והערבים, לאמץ את תוכנית הקומינטרן ולהגן עליה, וכן לתמוך בכל כוחם בוועד המרכזי האיטרנציונליסטי החדש, אשר תבחר הוועידה ואשר יוטל עליו ביצוע משימות חשובות בתקופה של התעוררות מהפכנית כלל־עולמית ובמיוחד בארצות ערב.

החלטה
בעניין השאלה הלאומית והעמדה המדינית הנוכחית

א. המיעוט הלאומי היהודי:

1. חובתה של המפלגה וחובתם של חבריה היהודים במיוחד היא לחשוף את מטרתה האמיתית של הבורגנות היהודית ואת עובדת היותה, יחד עם המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, הנתון להשפעתה, כלי דיכוי עיקרי בידי הכובשים האנגלים נגד התושבים המקוריים הערבים.
2. על המפלגה להסביר לציבור העובדים היהודי כי הבורגנות הציונית ניצלה את היותם מדוכאים במזרח אירופה והפכה אותם לכלי דיכוי ושליטה על ציבור העובדים הערבי. הבורגנות היהודית הפכה אותם לצבא נלווה המנוצל על־ידי הכובש הבריטי, לצורך פעילותו הקולוניאלית בפלסטינה ובארצות ערב השכנות.
3. על המפלגה לחשוף את הרעיון המושחת של הבורגנות היהודית על אודות הקמת "מדינה יהודית", ולהסביר לתומכיו היהודים את האופי הנצלני ואת תאוות השתלטנות הלאומית הקיצונית שברעיון זה.
4. על המפלגה להבהיר לציבור העובדים היהודי כי מהפכות העמים המדוכאים במושבות הקולוניאליות נגד הקולוניאליזם, לוו תמיד בהתקפות הרסניות נגד המיעוטים הלאומיים, אשר שיתפו פעולה עם הקולוניאליזם, וכי מהפכת ההמונים הערבים בפלסטינה נגד הקולוניאליזם מלווה, ותמשיך להיות מלווה בעתיד, במלחמת חרמה נגד המיעוט היהודי, כל עוד מיעוט זה .תומך בקולוניאליסטים האנגלים.
5. המפלגה חייבת לנצל את המשבר בציונות, המתפתח כתוצאה מתמרוני המדיניות של הקולוניאליזם הבריטי (הספר הלבן), על מנת לחזק את השפעות פעילותה בקרב הפועלים היהודים ולפעול למען שחרורם מעול השפעת הציונות האכזרית.
6. על המפלגה לנהל תעמולה ולעורר תסיסה רחבת־היקף נגד ההסתדרות ונגד ססמאותיה העיקריות "כיבוש עבודה" ו"כיבוש האדמה", שמופנות בעיקר נגד הפועלים והאיכרים הערבים. על המפלגה לחשוף את בגידת ההסתדרות בפועלים היהודים עצמם, במהלך השביתות, ולהחיש הקמת אופוזיציה איגוד־מקצועית מהפכנית ומעמדית בתוך ההסתדרות, שתיאבק במנהיגי ההסתדרות ובמדיניותם הציונית הקולוניאלית.
7. על המפלגה להבהיר כי המשבר הכלכלי ותאוות הבצע מדרבנים את בעלי ההון

היהודים להורדת שכרם של הפועלים היהודים ולהגדלת מספר שעות העבודה שלהם, דבר המביא לירידה ברמת חייהם והשוואתה לזו של הפועלים הערבים, מה שמוכיח כי לשניהם אינטרס משותף ואויב משותף.

8. על המפלגה להתמיד במאבקה נגד קבוצת "פועלי־ציון" הנחלקת בין הממלאים תפקיד של סוכני הבורגנות היהודית בתוך מעמד הפועלים היהודים, לעוזרים לציונות בהולכת פועלים אלה שולל. על המפלגה לחשוף גם את הססמאות הקיצוניות והשקריות של "פועלי־ציון", ססמאות שמטרתן האמיתית היא סיוע לקולוניאליזם הבריטי והשתלטות הבורגנות היהודית.

9. המפלגה צריכה לנהל מאבק חסר פשרות נגד קבוצת "טרומפלדור" הפשיסטית, נאמנת ז'בוטינסקי, ונגד הקבוצה המפלגתית הציונית "ההגנה", אשר מיישמת בראש ובראשונה את רצון המיעוט הלאומי היהודי בחיסול הלאומיות הערבית, תוך שהיא מגוננת על האינטרסים של הבורגנות היהודית ושל הקולוניאליזם הבריטי, הלוחמים בפועלים היהודים המהפכניים.

10. על המפלגה להוריד את המסכה מעל המהות הנציונל־פשיסטית של מדיניות "פועלי־ציון". על המפלגה לחשוף את המדיניות של כלל המפלגות הציוניות, המתונות והקיצוניות גם יחד, שמטרתן אחת היא: מאבק בתנועה הערבית לשחרור לאומי, מאבק באיכרים ובפועלים הערבים, מאבק נגד הפועלים היהודים המהפכנים. כל זאת, לטובתה של הבורגנות היהודית ולטובתו של הקולוניאליזם הבריטי.

11. המפלגה צריכה לפעול לניצול מגמת ההקצנה הגלויה בקרב הפועלים היהודים, אשר הבינו את הרמייה הציונית וחשו את התהום אשר הבורגנות היהודית מנסה לזורקם אליה. על המפלגה לפעול באופן נרחב ובכל דרך אפשרית להשתלטות על רוב הפועלים והפועלות היהודים. פרסומים מחתרתיים וגלויים, מועדוני פועלים חצי־גלויים, פעולות בתוך ההסתדרות ובתוך אגודות הספורט של צעירי "הפועל" וכדומה.

12. על המפלגה א. להבהיר לציבור הפועלים היהודים כי שחרורם ממצב של כניעה לקולוניאליזם הבריטי ושיעבוד לבורגנות היהודית אינו אפשרי, בלי שינטשו את הבורגנות, יתאחדו עם ציבור העובדים הערבים ויסייעו למאבקו למען שחרור לאומי מהעבדות הקולוניאלית. ב. לפעול בה בעת למען פתרון בעיית המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, על בסיס התפתחות לא קפיטליסטית, כלומר על בסיס סובייטי.

ב. התנועה הלאומית הערבית.

1. המפלגה צריכה להשתחרר מבידודה והתנתקותה מהציבור הערבי. עליה לגבש תוכנית יציבה ליצירת התקשרות עם ציבור זה ועליה לקחת על עצמה את התפקיד הראוי לה במאבק הלאומי נגד הקולוניאליזם ונגד הציונות. עליה לנצל במרץ את הגורמים החיוביים אשר הולידה התקוממות האיכרים והבדווים באוגוסט 1929.

2. המפלגה צריכה לנצל את המשבר הכלכלי־חקלאי הפוקד את הארץ, לשם הגברת פעולותיה המהפכניות וחידוד המאבק של התנועה לשחרור לאומי מהקולוניאליזם, מהציונות ומהפיאודליזם הערבי.
3. על המפלגה לנצל את הקרע בתוך התנועה הלאומית הערבית אשר התפצלה לשניים: פלג הלאומיות הרפורמיסטית, "החזית השלישית", ופלג הלאומיות המהפכנית. על המפלגה להוקיע את בוגדנותם של הנציונל־רפורמיסטיים בוועידה השביעית משנת 1928 (מדיניות ההתחברות וההסכמה עם הקולוניאליזם הבריטי), שהתבצעה באמצעות "הוועד־הפועל הערבי" לפני התקוממות אוגוסט, במהלכה ואחריה. אל לה למפלגה להסס בהוקעת "המועצה המוסלמית" כגוף המגן, בשם הדת והתהילה הלאומית, על האינטרסים של אנשי דת בעלי קרקעות וקבוצת סוחרים בתוך ארצות ערב, תוך שיתוף פעולה עם הגופים הממשלתיים בפלסטינה הקולוניאלית.
4. על המפלגה להרחיב את תחום מאבקה בבורגנות הערבית, שבגדה בתנועת השחרור הלאומי. על המפלגה לחשוף את ההסכם הסודי שנחתם בלונדון בין המשלחת מטעם הוועד־הפועל הערבי לבין הקולוניאליזם הבריטי, ואשר תכליתו סיוע לבורגנות הערבית – משענת נוספת של הקולוניאליזם – וסיוע לשלטון האנגלי במלאכת שעבוד ציבור העובדים הערבים, בתמורה למועצה מחוקקת והקלות כלכליות מגוונות.
5. על המפלגה לפעול במרץ בקרב הנציונאליסטים הערבים הקיצוניים (קבוצת ח. ח.), המתנגדים לכיבוש ומהססים לגבי הסוגיה האגררית. על המפלגה לנצל את מגמת הפיצול המסתמנת בקרב קבוצה זו ולקשר את המהפכנים שביניהם עם מוקד המאבק בקולוניאליזם וכן לפעול נמרצות לצרוף גופים רחבים אל מוקד זה בפלסטינה. על המפלגה לפעול גם בתוך מועדוני האגודות של הצעירים המוסלמים וגם בקרב התלמידים ובקרב הבורגנות הזעירה. המפלגה צריכה להתנער מעמדתה הלא גמישה כלפי קבוצת ח. ח..
6. חובה על המפלגה להיאבק בפלג הימני המתגלה בתוך הקבוצה הנ"ל, הנוטה לנציונליזם רפורמיסטי והמצדד בוועד־הפועל הבוגדני. על המפלגה למתוח ביקורת על הנציונאליסטים הקיצוניים, בעיקר בשאלה האגררית ובנקודות תורפה אחרות. בו בזמן, על המפלגה ליישם את תוכנית "החזית המאוחדת" עם קבוצת ח. ח., באופן הנרחב ביותר, לכרות איתה ברית להקמת תנועות המתנגדות לקולוניאליזם ולהקים יחד איתה ועדי פעולה משותפים, תוך שמירה על עצמאות פוליטית־ארגונית מלאה.
7. על המפלגה לשים קץ לעמדתה הנוקשה באשר לפעילות בקרב האיכרים, תוך ניצול הבוגדנות של הוועד־הפועל הערבי והססנותה של קבוצת ח. ח. בסוגיה האגררית, שהיא השאלה העיקרית של תנועת השחרור הערבית. על המפלגה להכפיל את פעילותה בקרב האיכרים חסרי האדמות, או אלה שאין ברשותם אדמות די הצורך, תוך אימוץ השיטות האלה: פרסומים מיוחדים, הכתובים בשפה פשוטה ומובנת לאיכר, ביקורים בכפרים

הסמוכים, התקשרויות עם המורים בבתי־הספר הכפריים, הקמת עמותות כפריות וכד'.

8. המפלגה צריכה להכפיל את מאמצי הפעולה בתוך האיגודים המקצועיים שקמו לאחר ועידת הפועלים הערבים הראשונה, ולהתנגד בתקיפות לשליטתם של הנציונל־רפורמיסטיים ואנשי הדת בפועלים הערבים ובאיגודיהם. על המפלגה להוקיע בפני הפועלים הערבים את בגידת הלאומנים הרפורמיסטיים בהחלטות ועידתם, ולהבהיר להם איך אלה בוגדים באינטרסים היומיומיים שלהם. על המפלגה להימנע בעתיד מאותן טעויות שבצעה בעבר במהלך פעילותה באיגודים.

9. מחובתה של המפלגה לחשוף לעיני כל את התמרונים של ממשלת "הפועלים" הבריטית, המופעלים כנגד הפועלים והאיכרים הפלסטינים, להסביר לכלל הציבור את מדיניות "הספר הלבן" הקולוניאלית, ולשכנעו כי שחרורו יתאפשר רק ע"י מאבק מהפכני נגד הקולוניאליזם הבריטי, נגד הציונות היהודית ונגד הפאודליזם הערבי.

הדבר החשוב ביותר למלחמה בתמרוני הקולוניאליזם השונים, כמו "המועצה המחוקקת", "שיפור" מעמד האיכר וכיוצא באלה, הוא כרגע הכנת ציבור העובדים הערבים לקראת ביצוע...

10. על המפלגה ללכד את הפועלים והאיכרים סביב הססמאות הבאות:

ממשלת פועלים ואיכרים בפלסטינה!

ברית רפובליקות של פועלים ואיכרים בין ארצות ערב!

ג. משימותיה הפנימיות של המפלגה:

1. חובה על המפלגה לאמץ תוכנית יציבה למען הערביזציה עצמה, והצלחתה בפלסטינה, כלומר בקרב הפועלים והאיכרים הערבים (הכוחות העיקריים המניעים את המהפכה), שכן מידת הערביזציה של המפלגה עומדת בקשר ישיר עם מידת קליטתם של קומוניסטים ערבים בשורות הנהגתה. ססמת הערביזציה הייתה ותהייה גם בעתיד, ססמתה העיקרית של המפלגה.

2. על המפלגה לשים קץ לכל הסטיות הימניות והשמאלניות ולפעול למען ביצוע מדויק של התוכנית אשר קבע בעבורה הקומינטרן.

3. על המפלגה לפעול במרץ וברצינות, כדי לפצות על אובדן חברי הקאדר במהלך מאבקה בקולוניאליזם. הדבר ייעשה על־ידי צירוף פועלים יהודים וערבים נאורים אל שורותיה ורתימתם אל הפעילות המהפכנית, תוך חינוכם לערכי הקומוניזם.

4. על המפלגה להרחיב גם את מעגל הביקורת העצמית הבולשבית בשורותיה, החל מהמרכז ועד לתאים, כדי שתבטיח לעצמה תוכנית חכמה וקולעת גם יחד, ועל מנת להופכה למפלגה בולשבית פרולטרית אמיתית ואינטרנציונליסטית, שתנהיג את ציבור העובדים הפלסטינים.

החלטה
בדבר פעילות בכפרים הערביים.

1. בהתחשב במשמעות התקוממות האיכרים ולנוכח מצבה של פלסטינה כחבל ארץ ערבי אגררי, ובהתחשב בתפישתו של הקומוניזם לגבי השחרור הלאומי והחברתי של ארץ זו מעול הקולוניאליזם ומהציונות והבורגנות הערבית, כמבוא להשגת היעד הנדרש: דיקטטורה של מעמד הפועלים, הוועידה גורסת כי המפלגה חייבת להגדיל בראש ובראשונה את הקאדר המהפכני. רק קאדר זה יוכל לכוון ולנתב את התעוררות האיכרים אל הדרך האמיתית, שכן הערביזציה של המפלגה, הפיכתה למפלגה אמיתית עבור ציבור הפועלים הערבים המתקומם, נחשבת לדבר הראשון החיוני ביותר להצלחת פעילותנו בכפרים הערביים.
2. בד בבד עם העמקת השפעתה של המפלגה בקרב עובדי התעשייה, עובדי הנמלים והעובדים השכירים, על המפלגה לפעול למען יצירת קשרים הדוקים עם האיכרים חסרי האדמות או שאין ברשותם די אדמות, ועם סקטור העובדים "הזמניים" שמספרם רב (עובדים עונתיים) ועובדי החקלאות, המהווים קשר חיוני בארצות הערביות בין ה"פלאחים" לבין מעמד הפועלים הצעיר בערים. על המפלגה לפעול גם למען ייסוד איגודים מקצועיים של עובדי הבניין, הזבל, העובדים בעבודות הציבוריות ועובדי החקלאות, תוך כדי העלאת דרישות מיוחדות לטובת עובדים אלה, כמו העלאת שכרם והשוואתו לזה של העובדים היהודים, הפחתת מספר שעות העבודה, ביטול כל צורות הפיאודליזם, שמירה על עבודתם של הנשים והילדים ועוד. זאת, בלי לשכוח כי, בהתאם לתנאים המיוחדים השוררים בפלסטינה, הפעילות בקרב עובדי החקלאות הערבים חייבת להיות מלווה במסע נגד פיטורי העובדים הערבים לטובת העובדים היהודים, המתחרים איתם על העבודה. יש להקים חזית מאוחדת של עובדים ערבים ויהודים, שתפקידה יהיה להיאבק נגד ההשתלטות הציונית ונגד ניצול ציבור העובדים על־ידי הקולוניאליסטים ובעלי המטעים והמפעלים.
3. הססמאות העיקריות והממשיות שיאמצו הפלאחים חסרי האדמות, או אלה שאין ברשותם די אדמות וקבוצות הבדווים העניות, המהווים יחד 95% מהתושבים הלא עירוניים הן: "הפלת הקולוניאליזם הבריטי", שהוא הגורם הקשור בדיכוי הפלאחים (מיסים) ובן בריתם החזק של הציונים ובעלי ההון הפיאודלים. רק על־ידי הפלת הקולוניאליזם הבריטי, אם כן, אפשר לפתור את שאלת האיכרים, היא שאלת האדמות.
4. "האדמה שייכת לאלה המעבדים אותה בדם וביזע". התמורה לעיבוד האדמה היא לא חמישית ולא עשירית. "אף לא דונם אחד לגזלנים הקולוניאליסטים הציונים." "מאבק מזוין של האיכרים נגד כל ניסיונות השתלטות הציונים על אדמותיהם ושחרור מהפכני של האדמות, עליהם השתלטו הממשלה, בעלי הממון הציונים הקולוניאליסטים והחברות הציוניות. שחרור האדמות מבעלי

הקרקע הגדולים ובעלי המטעים, חלוקתן והעברתן לבעלות האיכרים העניים ועובדי החקלאות." העניין יופקד בידי ועדות שהם יקימו מבין שורותיהם.
אלו הן ססמאותיה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, בנוגע לשאלת האדמות. יש צורך חיוני בהצגתן ובהבהרתן בפני האיכרים, וכן יש צורך להמחיש בעבור הבדווים את הצורך לשמור על שדותיהם ולהילחם בכל ניסיון להוציאם משדות אלה.

5. בתגובה לדיכוי מטעם הממשלה, יש לאמץ ולקדם את הססמאות הבאות: אי־תשלום מיסים (עשירית), סירוב תשלום פיצויים שהוטלו על הכפרים (לאחר התקוממות אוגוסט), גירוש אנשי המשטרה מכפרי האיכרים ופעולה למען שחרור האיכרים שנכלאו. יש להסביר לאיכרים כי אין די בהתנגדות פסיבית (אי־תשלום מיסים וסירוב לעבודות כפייה), כיוון שפתרון בעיה כואבת זו בלתי־אפשרי ללא מהפכה מזוינת, בהנהגת מעמד הפועלים הערבי.
6. יש להילחם בכל צורות הניצול השונות המופעלות על האיכרים הערבים מטעם בעלי האדמות, למשל: אי־תשלום חובות לבעלי האדמות והמלווים בריבית, השתלטות על כלי הזריעה הנחוצים לאיכר והתנגדות לעיקול עדריו אם לא עמד בתשלום חובותיו. יש לעגן דרישות חלקיות אלה של האיכרים במאבק הפוליטי הכלכלי נגד בעלי האדמות, נגד ספקי ההלוואות בריבית, נגד הנהלת הווקף וכד'.
7. אי־הכרה בהסכמי מכירת האדמות שנערכו לרעתו של האיכר ומאבק בציונים הגוזלים את אדמות האיכרים. דחיית ההצעה למעבר לחלקת אדמה חלופית בתוך הארץ או בסוריה או במזרח הירדן. קריאה לפועלים היהודים להתנתק מהחבורות הציוניות הקולוניאליות והגזלניות ולהילחם בחבורות אלה. הבדווים והאיכרים צריכים לאמץ צעדים אלה על מנת להדוף את המתקפות הציוניות.
8. על האיכרים להקים לעצמם גופי עזר שיתנגדו לגופים הפיאודליים (המועצה, השייח'ים) ולהרכיב לעצמם "ועדות איכרים" שינהיגו את התנועות השונות הנלחמות בהשתלטות הציונים על אדמות הממשלה, ויקראו לאי־תשלום מיסים, וכן ינהיגו את האגודות השיתופיות הפועלות למען אי־תשלום קנסות ולשם גיוס האיכרים מהכפרים הסמוכים ומהמחוז על מנת לסייע לכפרים הנתונים למתקפות של גזלת אדמותיהם ע"י הציונים (ואדי אל חווארת', ערב אל רמאל ואחרים). בנוסף לכך, על האיכרים להקים ועדות לצורך מאבק במבצעי "החינוך" הממשלתיים (כפי שקרה בטירה ובחברון) ולהיאבק בדיכוי המופעל מצד בעלי האדמות, כפי שקרה (ליד שכם).
9. צריך להעלות את רמת המאבק בלאומנים הרפורמיסטיים ובמשתפי הפעולה האחרים עם הקולוניאליזם והציונות, ולהתנגד בעוד מועד לפרויקטים הכוזבים והמגוונים המכונים "עזרה לאיכרים" מצד הממשלה ובעלי האדמות. יש לחשוף את מגרעותיהם של הצעות סימפסון (פרויקט הבנק החקלאי — הלוואות לאיכרים). יש להבהיר לחקלאים כי עניינם אינו עניין של בקשת רחמים, אלא

ביטול מיסי החמישית והעשירית. לא יצירת חובות חדשים, אלא מחיקת חובת ישנים. לא בנק חקלאי של בעלי האדמות והחקלאים העשירים, אלא ביטול המיסים וההשתלטות על האדמות.

הערה: אין מנוס ממאבק נגד הססמאות הרפורמיסטיות ונגד הפרויקטים הקולוניאליים השונים. ססמאות ופרויקטים אלה יוצרים אשליות אצל האיכר ומכוונים להרגעתו, אך למעשה הם מגבירים את שיעבודו (כי הבנק החקלאי וההלוואות הן אמצעי לגזלת האדמות מהאיכרים). ססמאותינו קוראות לפתרון מהפכני של שאלת האדמות ולא לפתרון רפורמיסטי.

10. חלק מרכזי וברור בפעילותה ההסברתית של המפלגה צריך להיות עניין חשיפתה ברבים של המנהיגות הבוגדנית של קבוצת "האפנדים" המשוחדים ושל המועצה המוסלמית העליונה והעומד בראשה. עלינו להדגיש את הדוגמה של התקוממות אוגוסט בפני האיכרים, ולהבהיר להם כי מאבקם והקרבתם יובילו בהכרח אל תוצאה מסוימת, כאשר יהיו מסוגלים להביס את המתיישבים הציונים, את הממשלה הקולוניאלית ואת בעלי האדמות והפיאודלים. עלינו להצביע בתעמולתנו על שיתוף הפעולה של המנהיגות הערבית עם הקולוניאליזם הבריטי, בזמן שהאחרון הוציא להורג שלושה מהפכנים ערבים צעירים, ולהבהיר כי 99% מהאדמות נמכרו לציונים, באמצעות אותם עשירים ערבים בעלי אדמות. אנו צריכים לחשוף את צביעותה של הבורגנות הערבית גם במהלך אותה תקופה, שבה ניסתה לרכז בידיה את אדמות האיכרים, על מנת "להצילן" מידי הציונים, כדי שתוכל לנצל, בעצם, את האיכרים (דבר זה מסביר את מאבק הבורגנות הערבית נגד הציונות).

חשוב מאד להיאבק בתעוזה במתווכי הקרקעות מקרב האיכרים ולרתום מאבק זה למלחמה בציונות ולמלחמה בבעלי האדמות הגדולים. במהלך פעילותינו בכפרים, עלינו להתחשב בגורמים הסביבתיים והדתיים, שהם תוצאה של נחשלותם וחוסר מודעותם של האיכרים. בשלב הנוכחי, אסור לפגוע בשום אופן בענייני דת באנשי הדת ובאנשי הווקף.

11. עלינו להוקיע נמרצות את התעמולה הציונית הפעילה, אשר מפיצה ההסתדרות בשיתוף עם כמה גורמים ערבים משוחדים (מחמד אל־טוויל, יוסף אל־ג'ראר ועוד רשימה ארוכה), המסתתרים תחת תעמולה שקרית של "שלום". תגובתנו לכך צריכה להתמקד בפרסום פשעי הציונים בעפולה ובוואדי אל חווארת' ודומיהם. לגבי ססמת "סולידריות הפועלים", שההסתדרות מדברת בה רבות, תגובתנו לכך צריכה להתמקד בהזכרת פשעי הציונים, תוך כדי נסיונם להשתלט על עבודותיהם של הפועלים הערבים "כיבוש עבודה" במושבות ובערים.

12. יש להפיץ תעמולה רחבת היקף על השיטה שנקטה ברית המועצות בפתרון הבעיה האגררית (המועצות), ועל הניסיון של רבבות האיכרים הסינים. עלינו לעודד את האיכרים שיבטחו בעצמם ושבכוחם ליצור לעצמם תנאים של מאבק למען הקמת ממשלת פועלים ואיכרים, שהיא הממשלה היחידה המסוגלת לפתור את כל בעיותיהם של האיכרים.

13. יש לערוך ביקורים קבוצתיים של פועלים ואיכרים גם יחד, בכפרים הסמוכים לערים, דבר שיש בו לתרום להשגת ברית ממשית של איכרים ופועלים.
14. על המפלגה להציב דרישות שיש בהם להקל על חיי היום יום של האיכרים, כמו השקיית אדמות על חשבון הממשלה, שיפור הדרכים והוזלת תעריפי הובלת היבולים החקלאיים, ביטול עבודות הכפייה, עזרה לאיכרים (לא ע״י הלוואות, אלא בסיוע לאיכרים העניים במיוחד) בזמן התרחשות רעידות אדמה ובצורת, ובפרוץ מכת הארבה והעכברים ושאר אסונות טבע. צריך לדרוש בניית בתי־ספר ובניית בתי־חולים בכפרים, ביטול עונש מאסר בגין חובות, ביטול הפקעת רכוש האיכרים, ההלקאות וכו׳.
15. חיוני לנצל את המועדים (ימי שישי, הנביא ראובן, הנביא צלאח הנביא משה) באופן נרחב, להפצת תעמולה לקידום המהפכה האגררית. במועדים אלה עולה רוח הלחימה של האיכרים.
16. הפרסומים בכתב המכוונים אל האיכרים צריכים להיות כתובים בשפה פשוטה, עם מסרים קצרים ויעילים ולהיות מופצים ע״י האיכרים עצמם.
17. ההתארגנויות בכפרים צריכות לקבל צורת כדלקמן: הקמת ועדות איכרים, עמותות מקומיות של איכרים שאין ברשותם אדמות או אין ברשותם די אדמות. ועדות אלה ייבחרו באופן דמוקרטי ויזכו באמונם המוחלט של האיכרים. הסיוע הממשלתי יחולק באמצעותן בלבד. במקרה של צורך בחלוקת אדמות מדינה, החלוקה תיעשה באמצעות ועדות אלה.
18. הדבר החיוני ביותר הנדרש כעת הוא לארגן קבוצות מפלגתיות ואגודות של צעירים קומוניסטים, להנהגת הפעילות בקרב האיכרים.

החלטה
בעניין המאבק נגד התנועה הציונית

1. המאבק נגד הציונות הוא חלק בלתי־נפרד מבעיית האדמות. הדבר מחייב את המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית להבהיר לציבור הערבי ולציבור היהודי כי התיישבות היהודים על אדמת פלסטינה אינה אפשרית בלי גזלה של אדמות האיכרים והבדווים הערבים, בעזרת הקולוניאליזם הבריטי, וכי מחובתם לפעול יחד במאבק נגד קולוניאליזם ציוני אכזרי זה.
2. קודם להתיישבות יהודית גזלנית זו, נשלח חיל החלוץ של הציונים באמצעות ״העלייה״ (ההגירה הציונית), בתיאום בין הקולוניאליזם הבריטי לבין הבורגנות היהודית. הגירה ציונית זו לפלסטינה אינה פועל יוצא ממצבם הכלכלי הקשה של המהגרים, אלא אדרבא, היא תוצאה ישירה של התעמולה הציונית הפוליטית. אין מטרתה העיקרית לחלץ את העולים ממצוקתם הכלכלית, אלא לחתור למען הקמת ״מדינה יהודית״, בחסות החרב האנגלית. העלייה הציונית פועלת, אם כן, להתגרות בציבור הערבי וחותרת להסלים את הסכסוך הגזעי בין המיעוט הלאומי היהודי לבין הציבור הערבי המדוכא. אין לציונות כל עניין בהגירה רגילה של

פועלים ואיכרים אל פלסטינה או אל כל חבל ארץ אחר. המפלגה הקומוניסטית דורשת חופש הגירה מוחלט וביטול כל ההגבלות הקיימות נגד הגירת פועלים מכל המינים לארץ (ערבים, איטלקים, יהודים, מצרים וכו') לצורך מציאת עבודה ופרנסה. אבל באותה עת המפלגה הקומוניסטית פועלת להוקעת האמת העומדת מאחורי העלייה הציונית הבורגנית הקולוניאלית ועושה את כל אשר ביכולתה על מנת להפסיקה באופן מוחלט.

3. על המפלגה להפעיל את כל כוחה, כדי לשכנע את המהגרים הערים לניגודים בין הבורגנות הציונית לבין הפועלים היהודים, ובצל המתח שנוצר עקב פשיטת הרגל הכלכלית של הציונות, לעבור ממחנה הציונות הגזלנית אל מחנה תנועת השחרור הערבית, בהנהגת המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

4. קבוצת הפועלים היהודים, אשר נשארה בארץ לאחר שהתאכזבה מהציונות והצטרפה לשורות המהפכה המונהגת ע"י המפלגה הקומוניסטית, אמורה להיות "הקבוצה הפעילה ביותר" במאבק נגד הציונות ושותפיה הסוציאל־פשיסטים. קבוצה זו צריכה להילחם בקולוניאליזם בתוך שורות הציונות ומחוצה להם ולפעול לניתוק שאר הפועלים היהודים מההנהגה הבורגנית הסוציאל־פשיסטית.

5. בהתאם לכך, המאבק בציונות צריך להתנהל בראש ובראשונה סביב השאלות המעוררות מחלוקת קשה בין הציונות לבין הציבור הערבי, כדוגמת שאלת "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע". באותה עת, יש לפעול להכשלת כל ניסיון לניצול הפועלים היהודים המורעבים, שההסתדרות מארגנת על מנת להילחם בפועלים הערבים. מאבק זה צריך להיות מנותב לא רק נגד הקולוניזטורים, העיריות והגופים הציוניים. המאבק יופנה גם נגד ראשי ההסתדרות אשר הדביקו תווית של מאבק לאומי להתקוממות הפועלים היהודים הרעבים (ההסתדרות, יחד עם הבורגנות הציונית עומדות בראש רשימת האשמים בהרעבת פועלים אלה). חשיפת פניהם האמיתיים של הציונות, ההסתדרות ופועלי־ציון שמאל על ססמאותיהם, צריכה להיות מלווה בפעולות אחווה בין המובטלים היהודים והערבים. הקמת חזית מאוחדת צריכה לשמש אמצעי מאבק נגד הקולוניזטורים הציונים מחד גיסא ונגד ההסתדרות וססמאותיה "כיבוש העבודה" ו"כיבוש הקרקע" מאידך גיסא.

6. ראוי וחיוני להיאבק ללא רחמים בקולוניזטורים הציונים ובמעשיהם הנוראים, דוגמת "ההשתלטות על אדמות האיכרים" וגזלתן מידיהם. יותר מזה, על הפועלים היהודים המהפכנים לא להסס בהגשת סיוע בנשק לאיכרים הערבים במלחמתם נגד אלה המנסים להשתלט על אדמותיהם. עליהם גם להצביע בפעילותם ההסברתית על כך שההתיישבות על אדמות נגזלות תוביל ללא־ספק אל מתקפה אינסטינקטיבית של האיכרים כנגדם, וכי במהלך המהפכה האגררית לא יהיה מנוס מגירוש אלה שהשתלטו בעבר הקרוב על האדמות — יחד עם גירוש הקולוניאליזם — ואילו המתיישבים היהודים אשר ביססו את אחיזתם באדמות הגזולות יינצלו מן הגירוש אם יתמכו במרץ בתנועת השחרור

המהפכנית של האיכרים נגד הקולוניאליזם הבריטי והציונות, תוך שהם מתנתקים לגמרי מהבורגנות היהודית.

7. הקומוניסטים והפועלים היהודים המהפכניים צריכים להשתתף בכל גופי ההתיישבות הציונית (ההסתדרות, "הנוער העובד", "הפועל" וכו') המורכבים מפועלים יהודים ולנצלם לטובת מאבקם בציונות. עליהם לרתום כמה שיותר פועלים יהודים אל מאבק זה.

מדיניותם של מנהיגי גופים אלה מכוונת להרחקת המהפכנים היהודים מגופים ציבוריים, דבר המדגיש במיוחד את הצורך שבמהלך פעילותנו לא נאבד את הקשר עם הפועלים היהודים. ההתבטאויות הקיצוניות בדבר החרמת ההסתדרות והריסתה מבחוץ, והחרמת יתר הגופים הציונים, יכולות רק לעזור לציונים, שכן, חשיבותה של הפעילות בתוך גופים אלה איננה רק לצורך ניצולם מפני שהם חוקיים, אלא לחיזוק המאבק נגד הציונות בתוכם.

8. לשם הרחקת הפועלים היהודים מדרך הציונות, חשוב לתמוך במאבק הפועלים הערבים נגד הקולוניאליזם. חשוב גם לארגן הפגנות עממיות אינטרנציונליסטיות, שבהן ייטלו חלק פועלים ערבים ויהודים, תחת דגלה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. פעולות מעין אלה חשובות יותר מההסברה המודפסת ומתעמולת הכרוזים.

9. המפלגה צריכה להרוס עד היסוד את חזיונותיהם של הפועלים היהודים באשר לגורלם עת תוכרז ממשלה של פועלים ואיכרים ערבים. על המפלגה להיאבק גם בתעמולה בדבר הטבח שמפיצים בעלי האדמות ובעלי ההון וכן בדיסאינפורמציה הטוענת כי חייהם והתפתחותם של היהודים בפלסטינה יובטחו רק בעזרת החרב האנגלית. המפלגה תעשה זאת ע"י הסברה בקרב הפועלים היהודים. הסברה שתיעשה קודם כל ע"י חבריה הערבים. במסע הסברה זה תדגיש המפלגה כי בד־בבד עם ביטול המונופולים הציוניים הבורגניים ועם העלאת רמת חייהם של הפועלים הערבים והיהודים, ממשלת הפועלים תפעל להבטחת זכויותיהם של הפועלים היהודים כמיעוט לאומי ותפעל להחייאת המורשת התרבותית לאומית שלהם ותדגיש בפניהם כי פתרון הבעיה הלאומית היהודית תלוי אך ורק במאבק נגד הקולוניאליזם והציונות.

10. התעמולה הציונית הנרחבת נגד ברית־המועצות לא הצליחה לפורר את האהדה העמוקה שהפועלים היהודים (אפילו אלה מביניהם בעלי האמונות הלאומניות היהודיות הקיצוניות) רוחשים לשלטון הדיקטטורה של הפרולטריון. הפתרון היעיל ביותר לבעיית המיעוט היהודי הוא זה המתבצע בברית־המועצות. שם פועלים לשילוב הפועלים והאיכרים היהודים בחקלאות ובתעשייה. על־כן חיוני לחשוף את התעמולה הציונית השקרית אודות ברית־המועצות, יחד עם הרמת המסך מעל התפקיד שהמיעוט הלאומי ממלא ב"בית הלאומי" (פלסטינה), שלא רק פועל לדיכוי הפועלים הערבים ומשמש כלי בידי הקולוניאליזם (קורבנותיה הראשונים של מדיניות זו הם ציבור העובדים

היהודים), אלא שמיעוט זה עצמו נתון תחת הקולוניאליזם הבריטי ומנוצל ע״י הבורגנות היהודית והבריטית גם יחד, דבר המחייב מיעוט זה ליטול תפקיד גדול במאבק נגד הציונות.

החלטה
בעניין הנוער הקומוניסטי.

1. התגברות האיבה בין הקולוניאליזם לבין התנועה המהפכנית בארץ מציבה את הפלאחים ואת הנוער הערבי העובד והלומד בראש שורות המהפכה.
2. הפעילות בקרב הצעירים העובדים, הסטודנטים והאיכרים, צריכה, על־כן, להיות אחת המשימות החשובות ביותר בעבור המפלגה.
3. לא זו בלבד שהוועד המרכזי של המפלגה לא ייחס עד היום כל חשיבות לפעילות הנוער הקומוניסטי, אלא שהוא דחה פעילות זו בשל אי־הגשת עזרה ולנוכח התחלופה המתמדת של חברי הוועד המרכזי של הנוער הקומוניסטי.
4. ארגון הנוער של המפלגה, יחד עם הוועדים המקומיים, צריכים לייחד תשומת־לב מרבית לתנועת הנוער.
5. הצעד הראשון שעלינו לנקוט עכשיו, לשיפור תפקודו של הנוער הקומוניסטי, הוא עריכת כנס מוגבל של פעילים צעירים בהשתתפות חברים ערבים רבים. בכנס זה יידונו הדרכים הטובות ביותר להפיכת ארגוני הנוער בפלסטינה לאגודות ציבוריות. המתכנסים יבחרו גם ועד מרכזי חדש לנוער הקומוניסטי. ועד זה יפעל באופן עצמאי, יהיה כפוף ישירות להנהגת הוועד־הפועל של אינטרנציונל הנוער הקומוניסטי ויגיש סיוע מרבי לוועד המרכזי של המפלגה.
6. ערביזציה מואצת של ארגוני הנוער הקומוניסטי היא לא רק אפשרית לנוכח המצב המהפכני המתאים לכך, אלא שהיא יכולה להיות אמצעי לערביזציה של המפלגה עצמה.

החלטה
בעניין הפעילות האיגוד־מקצועית

המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית פועלת להקמתם ולארגונם של איגודים מעמדיים כלליים ומהפכניים, שיאגדו בתוכם את ציבור הפועלים ללא הבדלי שפה, לאום ודת. איגודים אלה יכולים לשמש נשק בידי מעמד הפועלים במאבקו למען שיפור מצבו הכלכלי, ולשיפור המשמעת במאבק המעמדי. הם ישמשו כוח עזר למפלגה הקומוניסטית בארגון מאבקה הפוליטי למיגור הקולוניאליזם, הציונות והפיאודליזם ולמען הקמת ממשלת פועלים ואיכרים.

המצב השורר בפלסטינה והתנאים המתקיימים בה (הסתדרות קולוניזטורית, מעמד פועלים ערבים חדש, לאומנות קיצונית בקרב הפועלים היהודים, פיגור וחוסר ניסיון ארגוני של הפועלים הערבים) מחייבים את המפלגה הקומוניסטית לתכנן ולעצב פעילות מיוחדת בקרב הציבור הערבי ובקרב הציבור היהודי למען השגת יעדה הכללי בתחום הפעילות האיגוד־מקצועית ולשם קביעת משימות בעבור כל אחד מתחומי פעילותה.

הפעילות האיגוד־מקצועית בקרב הפועלים הערבים

היעד החשוב ביותר שאנו צריכים לראות מול עינינו הוא הגברת פעילותנו בקרב האיגודים הערביים הרפורמיסטיים, במטרה להשתלט עליהם ועל סניפיהם.

הדרך שתוביל להשגת יעד זה היא:

1. הקמה וארגון של אופוזיציה איגוד־מקצועית מהפכנית במרכז ובכל הסניפים, ללא יוצא מן הכלל.
2. המרצת הפעילות המעשית בתוך איגודים אלה, הצבת דרישותיהם היומיומיות המוחשיות של העובדים בראש פעילותה בתוך האיגודים (דוגמת העלאת שכר, צמצום שעות העבודה וכל מה שמעיק על העובדים באופן יומיומי).
3. הגברת הביקורת וההנהגה המהפכנית בתוך הסניף, על מנת להופכו לאיגוד אידיאלי.
4. ההכנות לוועידת הפועלים הערבים הראשונה המחישו בעבורנו את הצורך בהתארגנות ואילו הוועידה השנייה צריכה להעניק לארגון איגוד־מקצועי זה הנהגה מעמדית אמיתית.
5. הקמה וארגון סניפים ואיגודים המקצועיים, במקומות שבהם אין מתקיימת פעילות איגוד־מקצועית, והקמת איגודים של עובדי חקלאות.
6. מאבק נגד ההשפעות הבורגניות והרפורמיסטיות בתוך האיגודים בפרט ובקרב הפועלים בכלל.
7. מאבק בתוך האיגודים, למען פופולריזציה של האינטרנציונליזם הפרולטרי.
8. מאבק נגד הציונות ונגד המניפולציות של ההסתדרות ושל פועלי־ציון.
9. הוצאה לאור והפצה גלויה של חומר הסברה בקרב הפועלים הערבים.
10. טיפוח קשר הדוק עם האיגודים בארצות השכנות.

א. חובתה העיקרית של המפלגה בשלב זה היא פעילות בתוך האיגודים המקצועיים. לשם כך נחוץ מאבק החלטי וחסר רחמים נגד כל מחרימי האיגודים, גם אם יסתתרו מאחרי משפטים "מהפכניים". אך אל לנו לנטוש את הפעילות בקרב הפועלים הבלתי־מאורגנים, המהווים את רוב רובו של מעמד הפועלים הערבי. יש חשיבות להתאגדויות הבלתי־מאורגנות (ספונטניות). התאגדויות אלה הוכיחו כי יש להן חשיבות לא רק בעבור העובדים המתאגדים, אלא גם במאבק המעמדי הכללי. לרוב שימשו התאגדויות אלה מנוף להתארגנות איגוד־מקצועית (בחירת ועדים מטעם ההתאגדויות).

ב. יש צורך בהקמת תאים מהפכניים של פועלים, לא רק בתוך האיגודים המקצועיים, אלא גם במפעלים, בבתי־המלאכה, בקרב בעלי המקצועות החופשיים ובקרב הפועלים הבלתי־מאורגנים.

ג. אנו צריכים להילחם בכל כוחנו במועדונים שנפתחו על יד ההסתדרות, פועלי־ציון והמיסיונרים של "ימקא". ססמתנו במלחמה זו תהיה "אל תלכו למועדונים שייסדו הקולוניאליסטים, או אלה הנתונים תחת חסותם." אך אנו צריכים לשלוח את חברינו אל המועדונים בעלי הצביון הציבורי, על מנת שיפעלו בתוכם, תחת הססמה של אחדות הפועלים הערבים והיהודים, על בסיס המאבק המעמדי.

ד. הסכנה העיקרית בפעילות האיגוד־מקצועית היא הגבלתה לדרישות כלכליות בלבד. ההסתתרות מאחורי הטענה בדבר פעילות לגלית להצדקת הגבלה זו היא לאמיתו של דבר הפקרת ההשפעה הפוליטית על הפועלים בידי הנציונל־רפורמיסטיים הבוגדים ובידי הציונים. יש צורך להצביע בפני הפועלים על הקשר הישיר בין העשירים לבין הקולוניאליזם הבריטי ולהבהיר להם את הקשר ההדדי הקיים בין מאבק פוליטי לבין מאבק כלכלי. יש לקיים פעילות הסברתית על אודות הסוגיות הפוליטיות (המאבק בקולוניאליזם, המחאה נגד הטרור, הפקעת אדמותיהם ורכושם של האיכרים, הצורך באיחוד המאבק עם הפועלים בשאר המדינות, ב־1 במאי וב־7 בנובמבר, העזרה החומרית והמורלית וכן הלאה).

ה. הרפורמה החשובה ביותר היא תוכנית הדרישות החלקיות (חקיקה למען הפועלים, חוק הפיצויים, עזרה למובטלים, קופת־חולים וכיוצא באלה).

ו. מאבק נגד הסתגרות האיגודים. בארץ כמו פלסטינה אפשר לצרף אל האיגודים בעלי מלאכה שאינם מעסיקים עובדים.

ז. ארגון המובטלים בעזרת ועדי מובטלים.

הפעילות האיגוד־מקצועית בקרב הפועלים היהודים.

בניגוד לפועלים הערבים, הפועלים היהודים מאורגנים ברובם, 95% מהפועלים היהודים המאורגנים נתונים להנהלתה של ההסתדרות הקולוניזטורית הציונית. זוהי הוכחה לכך שיש צורך בפעילות איגוד־מקצועית גם בקרב הפועלים היהודים. כל טענה על כך שתפקידנו בהסתדרות הסתיים ופעילותנו בתוכה הסתיימה וכי עלינו לפעול להריסתה מבחוץ, פירושה החרמת ההסתדרות. זוהי סטייה מהדרך הלניניסטית של פעילות איגוד־מקצועית בקרב כ־25 אלף פועלים יהודים, המאורגנים בהסתדרות. מספר זה כשלעצמו מחייב פעילות בקרב פועלים אלה.

1. צורת חייהם של הפועלים היהודים היא כדלקמן: ראשית, הם מופלים לטובה בהשוואה לעמיתיהם הערבים (לא רק בשכרם, אלא גם בשאר תחומי החיים, כמו בתי"ח, בתי־ספר וכו').

2. ראשי ההסתדרות הגבילו אותם לתחום היהודי והרחיקו אותם מהציבור הערבי.
3. הנהלת ההסתדרות היא ציונית והיא סוכנת של הקולוניאליזם הבריטי והבורגנות הציונית, ונתונה להשפעת הקיצוניות הלאומנית ולתפישה הקולוניזטורית.
4. על־כן אין מטרת פעילותנו בהסתדרות השתלטות על ההנהגה ועל המשרות השונות. מטרתנו היא להשפיע על מסה גדולה ביותר של פועלים יהודים ולצרפם למאבק המעמדי האינטרנציונליסטי־פרולטרי. איחודם של הפועלים היהודים והערבים, במסגרת איגודים מעמדיים ומהפכניים משותפים, אינה אפשרית בלא לדלג מעל ראשיהם של מנהיגי ההסתדרות.
5. הדרכים הקלות והיעילות ביותר המשמשות את הציונים ואת הסוציאל־פשיסטים במלחמתם נגד התעמולה הקומוניסטית, היא הרחקתם וגירושם של הקומוניסטים. ההטפה להריסת ההסתדרות מבפנים, בטרם נרכוש אהדת חלק גדול מהפועלים ובטרם נישען על חלק גדול מתוכם, יכולה רק לסייע להנהגת ההסתדרות. הניסיון שלנו בחיפה ובתל־אביב המחיש בעבורנו כי הרחקת המהפכנים הקיצוניים מההסתדרות אפשרה לציונים להרחיקנו לא רק מההסתדרות, אלא גם מכלל הפועלים.
6. לפיכך, אחת המשימות החשובות שלנו היא הרחבת פעילותנו וחיזוק עמדתנו בהסתדרות. אנו צריכים להמשיך ולהוקיע את בגידת ההסתדרות, בגידה פוליטית וחברתית, תוך כדי מאבק גורלי נגד הציונות. יש להרחיב מאבק זה באמצעות חוגי פועלים מהפכניים, באמצעות החברים הקומוניסטים ובאמצעות חוגים של החברים המגורשים מההסתדרות. יש להקים חוגים מהפכניים אופוזיציוניים חדשים מלמטה. תפקיד חוגים אלה יהיה ניהול מאבק מעמדי על סוגיות קונקרטיות והרחבת השפעתם על חברי ההסתדרות מן השורה. לכשיתגבשו חוגים אלה לכלל כוח משמעותי, ינהלו מאבק גלוי נגד הציונות ונגד ראשי ההסתדרות ומדיניותם האיגוד־מקצועית.
7. יחד עם זאת, יש להילחם בסטיות הימניות, שמקורן באי הבנת שינוי סיסמאותינו לאחר התגבשות התנועה האיגוד־מקצועית הערבית, כמו אימוץ סיסמת ועידה כללית של ההסתדרות ובחירות לוועדות העירוניות.
8. יש להקדיש תשומת־לב לפועלים הבלתי־מאורגנים, מבלי להחליש את פעילותנו בהסתדרות. על־כן, מה שחשוב הוא לא הפעילות להגברת ההכרה המעמדית, אלא הפעילות הקונקרטית של מאבק מעמדי באיגודים המקצועיים וכד׳, דבר שיתאפשר באמצעות שיתופם של הפועלים הערבים.
9. יש לדאוג לעובדי החקלאות, לחיזוק עמדותינו בקרב עובדי התובלה, עובדי המפעלים ודומיהם. אנו צריכים לפעול בקרב עובדי החקלאות, כדי להתקשר עם האיכרים הערבים.
10. יש לחזק את הפעילות האיגוד־מקצועית בקרב הנוער (ראה החלטה בשאלת הנוער).

ברכות לוועידה

ברכת המפלגה הקומוניסטית הסורית.

חברים יקרים,

עיינו בכל הדיונים וההחלטות של ועידתכם המפלגתית האחרונה. לדאבוננו, לא עלה בידינו לשלוח כמה חברים להשתתף בוועידה חשובה זו.

אנו מברכים על המהלכים אשר החלטתם לנקוט למען הערביזציה של המפלגה־האחות השכנה לנו. אנו מברכים גם על החלטותיכם – ומצטרפים אליכם בקריאה לחברי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית – להפסיק את הוויכוחים התיאורטיים ולהתחיל ליישם במרץ את ההחלטות אשר קבלה הוועידה. אנו שולחים את ברכותינו הקומוניסטיות ומריעים בקול רם:

תחי הערביזציה של המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה!

תחי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית!

5.1.31

הוועד המרכזי

המפלגה הקומוניסטית הסורית (סקציה של הקומינטרן)

ברכת המפלגה הקומוניסטית המצרית.

חברים יקרים.

בשם עשרות מיליוני הפועלים והאיכרים במצרים העצובה הכבושה, ובשם קרוביהם הסובלים מנחת זרועו של הקולוניאליזם הבריטי האכזר, בשם איכרי סודאן ותושביה הנתונים תחת הקולוניאליזם הבריטי ובעלי בריתו הקפיטליסטים הסודאנים, ובשם המפלגה הקומוניסטית המצרית הסובלת מהקשים שבחוקי העריצות וגזירותיהם הרודניות, ומהטרור הלבן הממשלתי, אנו מברכים את ועידתה הכללית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, שהיא גם ועידתנו הכללית. כי מצרים הכבושה ופלסטינה המדממת הן חבל ארץ אחד, שאין בתוכו כל הפרדה, זולת הגבולות המדומים, אשר נקבעו באמצעות מדיניות של כיבוש והשתלטות. שתינו נתונות תחת עול הקולוניאליזם והנצלנות הקפיטליסטית הלאומנית. יעדינו זהים ואויבנו אחד הוא. מעומק לבנו אנו מאחלים לכם הצלחה בקבלת החלטות אמיצות נגד אויבינו המשותפים, כיוון שכל הצלחה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית או המצרית היא נזק לקולוניאליזם הבריטי ולהפך.

חברים,

הקולוניאליזם הבריטי, יחד עם אלה המזדנבים מאחוריו מבין תושבי הארצות, מנהל את העניינים ומכוונם כראות עיניו ובהתאם למטרותיו, תוך שהוא מגייס לצורך כך את מי ממנהיגי המפלגות וראשיהם שהוא חפץ בהם, תוך זלזול בכל הנורמות והחוקים הקיימים. בעשותו כן, הוא איננו רואה למול עיניו דבר, זולת האינטרס הקולוניאלי וקידום המטרות הקפיטליסטיות.

חברים,
המפלגה הקומוניסטית המצרית קראה תכופות, וקוראת גם ביום זה, לכל מעמד הפועלים המצריים לסמוך על עצמו בלבד ולא על אחרים, מאחר שהמפלגות ממשיכות לשטות בו, להזניח אותו ולהשתמש בו להשגת יעדיהן הפרטיים. המפלגה הקומוניסטית המצרית חוזרת ומשננת לעברו את עצותיה וקוראת לו להתאחד לכדי חזית מאוחדת הדוקה, שתפעל נגד העריצות של המשטרים הנוכחיים ושתשים קץ להשפלה ולשיעבוד.

חברים,
זוהי שעת המלחמה ואותותיה. הנה לכם כי תראו שרודנות העריצים גוברת ואותות הרוע נגלו לעיני כל, כי רק פסע מפריד את הפועלים מעליבות חיים ואומללות נצחיים. פסע זה, אם יושלם, יטביע על מצח הפועלים לדורות הבאים אות קלון וחרפה שלא ימחו לעולם. אנו מזהירים אותם לבל תהיה אחריתם חרפה וגורלם השפלה. שומה על הוועידה הכללית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית לאמץ החלטות נחרצות ולקרוא לפועלים מכל העמים להתלכד סביב המפלגה הקומוניסטית ולהתעטף בדגלה האדום, כשהיא מובילה אותם אל המאבק ואל הקרב וההקרבה, עד לשחרור לאומי ומעמדי.

תחי ברית המפלגות הקומוניסטיות של מדינות ערב!

יחי מעמד הפועלים והאיכרים הפלסטינים יהודים וערבים, המאוחדים מאחורי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית!

יחי מעמד הפועלים והאיכרים המצריים המאוחדים כנגד הקולוניאליזם ובעלי בריתו!

תחי הוועידה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית!

מזכ"ל המפלגה הקומוניסטית המצרית (סקציה של הקומינטרן)

ברכות הוועידה

אל הוועד־הפועל של הקומינטרן.
הוועידה השביעית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית משגרת ברכות חמות אל מטה המהפכה העולמית, הוועד־הפועל של הקומינטרן, אשר יוביל באמצעות הנהגתו הלניניסטית את מעמד הפועלים עד לניצחון המוחלט על האויבים הקפיטליסטים והקולוניאליסטים. הוועידה מכריזה סולידריות מוחלטת עם מאבק המטה נגד כל הסטיות הימניות והשמאלניות מהפרוגרמה הבולשביקית המקורית.

המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית חותרת להימנות על השורות הקבועות והנאמנות של אוונגרד פועלי כל העולם ופועלת לתמיכה בעמים המדוכאים.

תחי המדינה הקומוניסטית!

יחי הקומינטרן והוועד־הפועל הלניני שלו!

אל: המפלגות הקומוניסטיות השכנות (מצרים וסוריה).
חברינו היקרים.
ועידתנו השביעית, אשר סיימה את עבודתה לאחרונה, שולחת לכם ברכות מהפכניות וברכות אחווה. היעד העיקרי שהוועידה הציבה לעצמה הוא ערביזציה של המפלגה. ערביזציה אמיתית, הנחשבת כצעד עיקרי לקראת מילוי החובה ההיסטורית הגדולה המוטלת על שכמן של שלוש המפלגות הקומוניסטיות שלנו. חובת מיגור השלטון הקולוניאלי מכל ארצות ערב ושחרורן הלאומי והחברתי.

חברים, אנו מאמינים שעל אף כל פעולות הדיכוי הקולוניאליות ועל אף החוקים "המיוחדים" אשר קבעו השלטונות הקולוניאליים למלחמה בתנועה הקומוניסטית, פעולותינו ממשיכות קדימה ותנועתנו תשתלט על סקטורים חדשים של פועלים ואיכרים, דבר שיצרף אל שורות מפלגותינו ציבור רחב של אנשים והן תהיינה מסוגלות לכונן ברית קומוניסטית היכולה להוביל את המהפכה נגד הקולוניאליזם הבריטי, הצרפתי ונגד הפיאודלים, בדרך לכינון ברית רפובליקות של פועלים ואיכרים בארצות ערב.

תחי המפלגה הקומוניסטית המצרית!
תחי המפלגה הקומוניסטית הסורית!
קדימה בדרך לכינון ברית קומוניסטית בין שלוש המפלגות!

ברכת הוועידה
אל חברינו בבתי־הכלא.
הוועידה השביעית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית שולחת ברכות אל כל הקומוניסטים ואל אוהדינו היושבים בבתי־הכלא של הקולוניאליסטים, בגלל מלחמתם בקולוניאליזם ולמען שחרור פרולטרי.

אין כל ספק כי עבודת הוועידה היא צעד חשוב במסלול התפתחותה של התנועה הקומוניסטית בארץ והיא בגדר מהפכה פוליטית עיקרית לקראת הערביזציה ולקראת יישום החלטות הוועד־הפועל של הקומינטרן. זוהי ההוכחה לכך כי מפלגתנו חיה ומתפתחת על אף התרחבות מעגל הטרור הקולוניאליסטי.

המכות הנוחתות על ראש הקולוניאליזם הבריטי הן תוצאה מהתפתחות הזרם המהפכני והן מהוות סימן לכך שקרב היום בו נהרוס את בתי־הכלא של הקולוניאליזם ונשפוט את כל התליינים בעוון מעשיהם הנפשעים.

ואתם, חברינו האסירים, שימרו על סולידריות פרולטרית והאמינו בתנועתנו הקומוניסטית, כי רק שני דברים אלה יש בהם להקל את ייסורי המאבק שאתם מנהלים בין כתלי הכלא.

הלאה הטרור הקולוניאלי!
יחי שחרור האסירים המהפכניים!

ברכת הוועידה
אל תלמידי המחלקה הערבית באוניברסיטה הקומוניסטית של עמלי המזרח במוסקבה.
חברינו היקרים,
הוועידה השביעית של מפלגתנו הקומוניסטית הפלסטינית, משגרת לכם ברכות בולשביקיות כנות. החלטות ועידתנו, ועידת הערביזציה, אינן מוגבלות רק לצורך קבלת ההחלטות הללו, אלא גם ליישומן המהיר בפועל. על־כן אנו מקווים כי לאחר סיום לימודיכם הקומוניסטיים הלניניים תירתמו אל המאבק, תעמדו בשורות הקדמיות של תנועת השחרור המהפכנית ותפעלו למען יישום החלטות ועידתנו השביעית.

יחי ציבור הסטודנטים של הפועלים הקומוניסטים!

דיווח על הישיבה הראשונה של הועה״מ של מק״פ אחרי הוועידה ה־7. בראש המסמך – חותמת הנושאת את התאריך 18.3.1930. על־פי תוכן המכתב נראה שהתאריך שגוי, והכוונה היא ל־1931.

18.3.1930

חברים נכבדים, בהשלמה למכתב מן ה־23 לחודש זה, אנו מודיעים לכם שמיד לאחר ועידת המפלגה, התקיימה ישיבת המליאה הראשונה של הוועד המרכזי החדש, בנוכחות נציגכם. נבחרה מזכירות־מפלגה המונה 3 חברים (אבוסאור, בוב, סלים), השניים הראשונים משמשים כמזכירות מדינית (P.S.). מדי שבועיים תתקיים ישיבה של כל חברי הוועד המרכזי, מדי שלושה שבועות – ישיבת המליאה (בהשתתפות שני המועמדים), מדי חודשיים ישיבת מליאה מורחבת (חברי הוועד המרכזי, מועמדים ומזכירי הארגונים). הוגדרו המשימות החשובות של המפלגה לתקופה הקרובה: 1) כינוס האיגודים המקצועיים בנושא המאבק באימפריאליזם; 2) השתתפות בתנועה האגררית; (במקומות שבהם הנושא כבר בוער); 3) זימון כינוס הפועלים הערבים ה־2; 4) בקרב הפועלים היהודים: מסע בחירות ל״אסיפת הנבחרים״ היהודיים.

הנציג שלכם יצא לדרך. הוא טיפל בכל הנושאים שהעליתם במכתב 4374 מן ה־5 בדצמבר ו־4446 מן ה־8 בדצמבר וגם במכתב הפרטי של החבר מ־ר לחבר אבוסאור, כך אפשר היה לברר את אי־ההבנות שנוצרו. נציגכם יוכל להביא לפניכם, בשמו ובשמנו, הצעות קונקרטיות בעניין חיזוק ההנהגה, או לחלופין, שינויים.

אנו מבקשים להסב את תשומת־לבכם לשני דברים נוספים: 1) בשבועיים האחרונים שלחנו שלושה מברקים ומאחר שלא קבלנו את הסובסידיה אנו משותקים לחודשיים ימים. כמו־כן, אנו חייבים להתעקש על התמורה במקום הסכום שנשלח על־ידי גאל, שכן האשמה אינה בנו. 2) אנו מבקשים מידע על הנעשה בקוט״ב, שכן מגורמים פרטיים קבלנו ידיעות מדאיגות.

על־פי ידיעות שהגיעו אלינו ג. נשלח לגרמניה. יהיה זה לתועלת אם יחזור אליכם.
בברכת חברים

אבוסאור
בוב

בארכיון הקומינטרן מצאתי גם את הכרוז של הוועד המרכזי של מק״פ המובא להלן, מינואר 1931. בראש המסמך חותמת של ארכיון הקומינטרן הנושא משום מה תאריך של ינואר 1930. ליד החותמת בכתב־יד: ״קול קורא, אסיפת הנבחרים (אידיש)״.

ינואר 1931

פועלי כל הארצות התאחדו!
הלאה אסיפת הנבחרים האימפריאליסטית!!

תחי תנועת השחרור הערבית המהפכנית האנטי־אימפריאליסטית.
פועלים יהודים – לעזרת ההמונים המדוכאים של הפועלים הערבים. הלאה הציונות!

חברים! פועלים!
הבחירות לאסיפת הנבחרים הראו את חוסר התקווה של הציונות. הם הראו פעם נוספת את אופיה המעמדי־בורגני והאימפריאליסטי. המאבק בין שני מחנות ״מצילי״ הציונות – המחנה הפשיסטי־רביזיוניסטי והסוציאל־פשיסטי הסתדרותי, התנהל באמצעים זולים של פרסומת, צעקות ריקניות, רמאות ממש. זו הייתה הוכחה להרגשת האובדן של הציונות, איבדו את הראש. הציונים הממלכתיים איבדו כל תקווה ל ק י ו ם החלום על מדינה יהודית, לכן הם נתפסים בקש האחרון: ההרפתקנות הרביזיוניסטית של הרס הערבים וחיסול המשבר הכספי על חשבון הפועלים (גידול הקולות הרביזיוניסטים על חשבון הציונים הכלליים). חוץ מזה ניצלו הרביזיוניסטים את נכשלותם של עדות המזרח אשר עברו לצדם בעזרת הדמגוגיה הלאומנית שוביניסטית שלהם. הפועלים הציונים מצדם, בראותם שזכויותיהם בסכנה (סגירת ״ארזה״, מחסור בעבודה, הפסקת תקציבים) שהרגישו מרומים על־ידי המנהיגים הסוציאל־פשיסטיים משמאל ומימין, נתנו את קולותיהם למפלגה המאוחדת, בתקווה שעל־ידי כך יצילו את זכויותיהם, יחזקו את שוק העבודה הפרוטקציוניסטי ויחדשו את התקציבים.

אבל זירת הרמאות הפשיסטית והסוציאל־פשיסטית קיבלה תמיכה מן הרובים של האימפריאליסטים־הבריטים. תחת חסותם התפתח מבצע־הרמאות החדש של הדמגוגיה הסוציאל־פשיסטית. כל נסיון הסברה מצד פועלים בעלי מודעות מעמדית – נחנקה בברוטאליות. הדה של המילה המהפכנית יכול היה להגיע רק לעשרות או מאות פועלים יהודיים, מתוך אלפים. עשרות או מאות פועלים מהפכנים יהודים

הוכנסו לבתי־הסוהר, עשרות גורשו מהארץ, (נערכו) מאות משפטים ו(הושלט) טרור באמצעות מלשינים, שלהם היה מותר הכול. חוקים אנטי־קומוניסטיים מיוחדים — זה מה שבוצע נגד הפרולטריון המהפכני, על־ידי התליינים האימפריאליסטים הסוציאל־פשיסטים של מק־דונלד.

מעצרם של שני מועמדי "הרשימה הפרולטארית" ומעצרו של כל מי שהפיץ את המצע שלה, חנקו כל אפשרות של חופש דיבור — והרי התמונה של "קמפיין הבחירות" של אסיפת הנבחרים הדמוקרטית, בעבור פרולטריון בעל תודעה מעמדית, כדי להבטיח את ניצחון הסוציאל־אימפריאליסטים. אם 500 איש מכלל המספר הקטן של פועלים, אליהם הגיעה קריאת הפועלים המהפכנים, נענו, האין זו הוכחה ששורשי המהפכה הפרולטארית, המאבק האנטי־ציוני, הקריאה לעזרה לתנועת השחרור הערבית המהפכנית, הצליחו לחדור אל בין הפועלים? שהטרור והרדיפות לא הצליחו להרוס את הקומוניזם, לא הצליחו לעצור את התקדמות הרדיקליזם?

חברים! ככל שמחריף המשבר הכלכלי, ככל שמחמיר מצבה של הציונות השודדת — כך תגדל הרדיקליזציה הזו בין הפועלים היהודים. הפועלים היהודים שעדיין הצביעו הפעם עבור הסוציאל־פשיסטים, בתקווה שכך יצילו את זכויותיהם — יקבלו עזרה רפואית פרוטקציונרית "התיישבותית", יעבדו על חשבון הפועל הערבי, יקבלו משכורות טובות יותר. הפועלים היהודים שהאמינו לפרזיולוגיה של "המפלגה המאוחדת" או של הפ"צקים — יתאכזבו מרה ובמהירות! אדרבא: הסוציאל־פשיסטים, מימין ומשמאל, ינסו במו ידיהם לעזור לבורגנות היהודית לצאת מהמשבר, על חשבון הפועלים היהודים עצמם, מפני שהם מעוניינים "להציל את הציונות" בכל מחיר! הם ישתמשו באותם אמצעים ריאקציוניים פשיסטיים של הרביזיוניסטים לגבי פועלים ואיכרים ערבים ("כבוש הקרקע" ו"כבוש העבודה"), כשהם מקריבים את הפועל היהודי בעמדות הקדמיות של האימפריאליזם הבריטי, של הקפיטל היהודי הפיננסי, במאבקם נגד ההמונים הערבים. בית־הספר הקשה של רעב ומחסור, בהכרח ישבור את האשליות הציוניות־ריאקציוניות האחרונות אצל הפועלים היהודים המנוצלים. בהכרח ידחוף אותם לדרך של המשך הרדיקליזציה, ושל מעבר אל המפלגה המעמדית האינטרנציונליסטית היחידה — אל הקומוניזם.

הפועלים המהפכניים לא הלכו לבחירות ל"אסיפת הנבחרים" כדי להשתתף במוסדות הריאקציוניים־אימפריאליסטים, הם ניצלו את האפשרות של מערכת הסברה — בה ניסו פשיסטים וסוציאל־פשיסטים, ימנים ושמאלנים, להסיט את תשומת־הלב של הפועלים מן האינטרסים האמיתיים שלהם, לעניינים של פוליטיקה כללית — כדי להשמיע את קולם החנוק והנרדף על־ידי מנגנון הכוח הציוני־אימפריאליסטי כולו.

הם הוכיחו שמאות פועלים יהודים מוכנים עדיין בכל רגע, למרות כל הרדיפות והסכנות, לעמוד לימין המאבק האנטי־ציוני והאנטי־אימפריאליסטי. מגיע לאסיפת

הנבחרים, שנבחרה זה עתה, להיות מותקפת כאחד מהמוסדות הציונים האימפריאליסטים. גידול האבטלה, לחצו של מנגנון הכוח האימפריאליסטי, הניצול — מביאים אתם גל חדש של רדיקליזציה בקרב הפועלים היהודים.

תוך ניהול מאבק נגד האימפריאליזם, הציונות והבורגנות, נגד הפשיזם והסוציאל־פשיזם, יד ביד עם התנועה האנטי־אימפריאליסטית הערבית החזקה, תצליח המק״פ., למרות כל הרדיפות, לכבוש כל פעם שכבות רחבות יותר מהפרולטריון היהודי, ולהוציא אותם מההשפעה הפשיסטית והסוציאל־פשיסטית הציונית.

חברים פועלים יהודים, בואו התלכדו תחת דגל הקומוניזם!
במאבק למען האינטרסים שלכם, יחד עם ההמונים הפרולטרים הערבים!
במאבק למען השחרור הלאומי והסוציאלי של פלסטינה!
למען פדרציה כל־ערבית של ממשלות של מועצות פועלים ואיכרים ערביים.

ינואר 1931

הוועד המרכזי של המפלגה הקומיניסטית הפלסטינית
(סקציה של הקומינטרן)

18.2.1931

סודי

אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית,

1) קבלנו את מכתביכם מן ה־22 וה־29 בינואר.
2) עם שובו של נציגנו ענינו על כל שאלותיכם. כך יעשה גם להבא.
3) לדאבוננו לא נוכל לפצות אתכם על הכספים שהיו אצל ג. אכן, יש צדק בטענתכם שהוועד המרכזי אינו אחראי לדבר, אך אין זה משנה לגבי העובדה שאין אפשרות לפצות על הכסף.
4) הנציג כבר דיווח למזכירות המדינית. לאחר שההחלטות יתורגמו, נכתוב לכם על כך בפרוטרוט. כבר עתה יש מענה ברור לשאלה אחת. המפלגה אינה יכולה לנהל עבודה בולשביקית אמיתית בקרב הפועלים היהודים, כל עוד לא ניתן לה לבסס את מעמדה במפעלים ובחוגי הפועלים בתעשייה. כל עוד עקרות־בית מהוות את רוב חברי המפלגה בארגון הגדול ביותר של הפועלים, אין אנו יכולים להיאבק בצורה נכונה בהסתדרות ובציונות. תוצאות הבחירות בקהילה היהודית הצביעו על חולשתנו.
5) בהתאם לכך יש לנצל את המשא־ומתן בין הנדרסון ווייצמן. המשא־ומתן וההחלטות הוכיחו שצדקנו בהערכת הציונות. דווקא דיונים אלה יש לנצל לחשיפת ה״אופוזיציה״ הציונית לאימפריאליזם מחד גיסא, ולחשיפת הוועד־הפועל הערבי מאידך גיסא.

6) אנו מבקשים לקבל מכם את הצעותיכם בעניין הטקטיקה שלכם לעניין הבחירות. בסוריה הוחלט להשתתף בסיבוב הראשון של הבחירות. חברים האסורים בבתי־הכלא, פועלים ואיכרים, יוצבו כמועמדים של איגוד הפועלים והאיכרים, כאשר חייבים כמובן להיאבק ב"קונסטיטוציה", באימפריאליזם הצרפתי ובחוס אל־ווטני. ההשתתפות בבחירות תשמש רק לגיוס ההמונים. את ההחלטה בעניין זה נשלח לכם. מה דעתכם בעניין פלסטינה? כדי שנוכל להביע דעה, עליכם לשלוח את חוק הבחירות או את הסעיפים החשובים ביותר בחוק.

7) נדאב והָמֶר, הביעו היום את דעתם, בעקבות דו"ח הנציג. נדאב החל להכיר בטעויות שלו. דבריו של המר היו מאוד בלתי מספקים. השניים הציגו את ההסברים שלהם גם לפנינו. אנחנו מחכים לעמדתכם.

מדיאר

ב־8.3.31 התקיימה ישיבה של הוועדה הפוליטית של המזכירות המדינית של הקומינטרן, בה נידון מכתבו זה של מדיאר לוועדה (מיום 6.3.31) בעניין מעצרי החברים הערבים המרכזיים.

מכתב חתום על־ידי מדיאר, אל הוועדה הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן.
6.3.1931

סודי

אל הוועדה הפוליטית

בעקבות פרובוקציה, נעצרו בפלסטינה כמעט כל חברי המפלגה הערבים, כולל חברי הועה"מ ופעילי המפלגה הערבים הטובים ביותר, הח"ח סעדי ומראת. הוצע להם לתת למשטרה הצהרה על כך שלא יעסקו בפוליטיקה במשך שנה. אם יתנו הצהרה כזו הם ישוחררו ויצטרכו להתייצב במשטרה שלוש פעמים ביום, לא לצאת מביתם בלילות, וכד'. אם יסרבו לתת הצהרה כזו, הם יישארו בכלא למשך שנה או שנה וחצי.

נראה לי נבון יותר להציע לועה"מ של מק"פ לבחון את ההצעות הבאות: 1. להציע שניים־שלושה חברים ערבים שיופיעו בפני בית־המשפט עם מצע קומוניסטי מפורט; 2. להציע לח"ח סעדי ומראת לתת את ההצהרה הנדרשת ע"י המשטרה. לאחר שחרורם — לשלוח את הח"ח סעדי ומראת לארצות אחרות (מצרים, עיראק), לעבודה מפלגתית; 3. להציע לחברים הערביים, החשודים פחות, לחמוק.

במזכירות המזרח יש חילוקי דעות בנדון.

מדיאר
מחלקת המזרח

מכתב אל מק"פ, מאת הקומינטרן. תאריך הדפסת המכתב הוא 10.3.1931. בראש המסמך חותמת "נכנס" של הארכיון מה־11.3.1931.

10.3.31

סודי

אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

ענינו על כל מכתביכם. מאז ינואר הועברו האמצעים בסדירות. לפיכך לא ברור לנו כיצד קרה שעד אמצע פברואר לא קבלתם מאתנו ידיעות.

1) דיברנו כאן עם החבר ... (שלוש נקודות במקור) איך על החברים (סעדי ומראת) להתנהג. אנו ממליצים שלא יתנו הצהרה על התנהגות טובה. זוהי איננה שאלה עקרונית, אלא שאלה של נחיצות פוליטית. ומטעמים של נחיצות הפוליטית הם נקראים שלא לתת הצהרה. צעד כזה לא יובן אפילו במפלגה. גם הציבור הערבי לא יבין את הדבר. הלאומנים היהודים ינצלו צעד כזה להשמיץ את סעדי ומראת ואחרים. לכן במקרה הנתון רצוי שלא לתת הצהרה. ובהתאם לכך יש לקיים מסע תעמולה נרחב לעניין זה.

2) הסכנה הגדולה ביותר כרגע היא השתלטות של פאניקה במפלגה, פאניקה שהימין ינצל את המכה הקשה שניחתה על המפלגה נגד ההנהגה החדשה שנבחרה בוועידת המפלגה, נגד ההחלטות שהתקבלו בה, נגד הקו של ועידת המפלגה ונגד הערביזציה. יש להילחם בקולות אלה כבקולות חסלניים. מן המאורעות אנו למדים שהמפלגה צריכה להעמיק את שורשיה בקרב ההמונים, עליה לבצע את הערביזציה ביתר מרץ. נאמר לנו שנשמעו קולות המאשימים את הוועד המרכזי במאסרים ההמוניים. הפצת שמועות כאלה מזיקה למפלגה וגובלת בחוסר אחריות.

3) רצינו לשלוח אליכם את סבורוב ומוח'תארוב. סבורוב מתנהג בצורה גועלית ביותר. הוא הציג, ללא צל של בושה, את השאלה בדבר הפעלה מחדש של שמי, סובוחין, סעיד וכו'. תשובתנו הייתה ברורה וחד־משמעית. לנו נדמה ששיגורו לארץ יגרום נזק רב. החברים הערבים האחרים חסרי ניסיון, צעירים והרמה שלהם נמוכה למדי.

4) אנו מחכים להצעותיכם בדבר שיגור חברים יהודים.

5) הקבוצה של שמי ביקשה לנצל את המעצרים ואת ועידת המפלגה למתקפה חדשה. סעיד נשא נאום בחוג הערבי והציג את שמי כלוחם נגד הימין. אנטונוב נשא נאום לאומני. סמיונובה דיברה כמו ציונית. אנחנו נילחם בהם בצורה פוליטית, אך בה־בעת ינקטו אמצעים כדי להרחיק מקוט"ב את שמי, סובוטני ממוסקבה, אנטונוב, סעיד וסמיונובה.

אנחנו מחכים למכתבים שלכם.

מכתב מאת המזכירות המדינית של הועה"פ של הקומינטרן אל הועה"מ של מק"פ מסווג "סודי". תאריך הדפסת המכתב 21.3.1931.

21.3.1931

סודי

אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

חברים נכבדים,

קבלנו את מכתביכם מן ה־23.XII, ה־26.II, ה־31.I, ה־5.XI וה־28.XI. הואיל וכבר ענינו על רבות משאלותיכם אנו כותבים בקצרה. כידוע לכם הקשר גרוע ביותר.

1. זימון כינוס הפועלים הערביים ה־II. מאחר שהיום המפלגה חלשה מאוד בתחום הפעילות הערבית, רצוי לדחות את הכינוס, שאם לא כן קיימת סכנה שהנציונל־דפורמיסטיים יהיו חזקים יותר מאשר בכינוס ה־I. יש צורך בהכנה טובה ובהערכת הניסיון שצברנו מן הכינוס ה־I.
2. בעניין מצעדי הרעב, נדמה לנו שאין זו צורת הביטוי הטובה ביותר של תנועת המובטלים. אם תצליחו לארגן אותם, מובן שלא נתנגד. הניסיון הבינלאומי מלמד שהמשימה קשה. מוטב לארגן הפגנות ואסיפות עם ססמאות ברורות בערים ובכפרים. ה־25 בפברואר צריך לשמש נקודת מוצא. התנועה צריכה להמשיך להתקיים ויש לקשור את תנועת המובטלים לתנועת העובדים. הססמאות והדרישות ידועות לכם. יש להתאים אותם לנסיבות המקומיות.
3. נודיע לליגה (האנטי־אימפריאליסטית) בעניין ח. ח., כדי שזו תיצור אתו קשר. העברנו את האמצעים עבור נסיעתו של ח. ח. למכה. מה עלה בגורל הכסף? ביקשנו מכם הצעות קונקרטיות בעניין הוצאת העיתון של ח. ח., בכלל זה הצד הכלכלי של העניין. אנו מבקשים שתבהירו את העניין אחת ולתמיד. בר־זמנית יש להציע לח. ח, לא רק במילים, אלה גם במעשים, לעזור לו בארגון עבודת הליגה.
4. אנו רואים בחיוב את רעיון הכינוס האנטי־אימפריאליסטי, ועם זאת איננו רוצים להסתייג מראש מן ההשתתפות בבחירות. אנו מציעים לכם ללמוד את המכתב אל המפלגה הקומוניסטית בסוריה. המכתב דן בשאלה זו ומסביר את שיטת ההשתתפות בבחירות. כמובן שהמצב בסוריה שונה מן המצב בפלסטינה. שם זכות הבחירה בבחירת האלקטורים "דמוקרטית" למדי. שם משתתף קוט־אל־והאם בבחירות. איננו מכירים את זכות הבחירה בפלסטינה. עדיין איננו יודעים איך ינהגו ח. ח. והוועד־הפועל הערבי, אך אנו מתנגדים לעמדה עקרונית של חרם והיינו מבקשים לקבל את הצעותיכם בנידון. אולי כדאי לנצל את האפשרות של הסברה המונית במסווה לגלי.
5. בעניין החלטות ועידת המפלגה אנו יכולים להודיעכם את הדברים הבאים: המזכירות המדינית שמעה את דו"ח הנציג בעניין ועידת המפלגה ולקחה את הדברים לתשומת־לבה.

החלטות ועידת המפלגה מנסחות וממחישות בצורה נכונה את הקו הפוליטי שנזכר במכתב הפתוח. ועידת המפלגה ניהלה את המאבק בשתי חזיתות ונלחמה

בסכנת הימין האופורטוניסטי כסכנה המרכזית בשלב הנוכחי. אנו מקווים שהמפלגה, על כל פלגיה, תתלכד סביב החלטות אלה וגם תדאג לביצוען. המפלגה כולה צריכה לתמוך בוועד המרכזי החדש שנבחר בוועידת המפלגה. הוועד המרכזי יביא לידיעת החברים את עמדת מזכירות המזרח של הוועד־הפועל של האינטרנציונאל הקומוניסטי.

6. סובוחין חזר בו והסביר שהוא מוכן, ללא תנאי ובתום לב, לצאת לארץ. איננו משנים את דעתנו בקשר אליו. ההחלטה בידכם, האם ייסע או לא. את ניחמדוב נשגר בשבועות הקרובים. הצענו לכם את מועמדותו של חבר יהודי בשם קונין, לא קבלנו תשובתכם בנידון.
7. בעניין הכסף והמצב בקוט״ב כבר כתבנו לכם. אנו מחכים לתשובות על השאלות שלנו.
8. אין לנו ידיעות על ג. אחד החברים ייסע בקרוב לסוריה וינקוט את האמצעים המתאימים כדי לשגר אליכם משם כמה חברים ערבים.
9. את משפטם של ס. ומ. יש לנצל פוליטית בצורה המרבית. עליכם לנצל כל הזדמנות כדי להופיע כתובעי האימפריאליזם, כדי לחשוף את הנציונל־רפורמיסטיים ולהעמיד לדיון את כל שאלות המהפכה. השאלה הלאומית, המהפכה האגררית, דרישות הפועלים, ביקורת על ממשלת מקדונלד, וכיוצא בזה. המפלגה צריכה לנצל את המשפט לתעמולה רחבה ככל האפשר.

אנחנו מחכים לדו״ח שלכם בנושא ה־25 בפברואר.

מתוך פרוטוקול מס׳ 144
מישיבת הוועדה הפוליטית של המזכירות הפוליטית מיום ה־27 במאי 1931.
27.5.1931

סודי ביותר

נידון:	הוחלט:
8. (1825) הצעות של מזכירות מדינות המזרח, בדבר חיזוק העבודה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.	8. להטיל על מזכירות מדינות המזרח, למצוא בחוץ־לארץ חברים יהודים שאותם אפשר להעמיד לרשות המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, במטרה לחזק את עבודתה.
10. (1827) שאלה בעניין חיזוק העבודה במצרים.	10. להזמין למוסקבה את החבר אסיס. אם סיים החבר חסן את עבודתו בסוריה, יש לשלוח אותו למצרים, כדי לחזק את העבודה במקום.

מכתב מאת הקומינטרן אל הועה"מ של מק"פ, ללא תאריך. בראש המסמך מצוין תאריך הדפסתו: 28.5.1931 וכן חותמת "נכנס" מה־8.6.1931.

28.5.1931

סודי

אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

חברים נכבדים,

קבלנו את המכתבים וגם את הידיעות שהעברתם לנו, באמצעות החברים הנמצאים כאן.

אנחנו מבינים את הלך הרוח השורר אצלכם ואת הקשיים לנוכח מצבכם. ובכל־זאת אפשר היה להקל עליכם אילו עניתם על השאלות המעשיות שהצגנו לכם ושאותן לא נוכל לפתור בלי ההתייחסות שלכם.

הקשר, אל נכון, גרוע ביותר. הצגנו את הבעיה ונותר לנו רק לקוות שבעתיד הקרוב הקשר אולי ישתפר. אנו מקווים שבעתיד הקרוב יוסדר גם עניין קונסטנטינופול. הדבר יקל לא רק על הקשר.

השאלה הבסיסית היא עניין שיגור כוחות העבודה, ודווקא בעניין זה לא עלה בידינו לקבל מכם תשובה. החבר רוס. יוכל לעבוד אצלכם רק בצורה בלתי לגלית. כך גם החבר אב (Av.). אין פירושו של דבר שאב. לא יצא לדרך, אך מעמדו לא יקל על העבודה. שלחנו אליכם את הנס. מקונסטנטינופול חזר חולה, שבועות ארוכים שהה בבית־החולים ועכשיו ימשיך בדרכו. Mukh-ov יצא עוד מעט לדרך. בקרב הסטודנטים יש רק כוחות עבודה חלשים ביותר. בעוד שנה יגדל ערכם פי עשרה. כך הדבר גם לגבי ליברמן.[59] אם נשלח אותו כעת, הוא כמעט שלא יביא לכם תועלת. לא נוכל ליטול על עצמנו את האחריות למשלוח סובוחין. הדבר עלול לעורר מחדש את שערוריות שמי. סבורוב גרוע אף ממנו. הוא אינו נהנה מהאימון שלנו. נושא הקאדר הערבי היה למעשה לנושא המרכזי בעבודתנו ולא רק בפלסטינה, אלא גם בארצות ערב האחרות. ולכן יש צורך לשגר מספר מרבי של סטודנטים.

2) בעניין הפעילות היהודית אנו מנסים לשגר אליכם שניים או שלושה חברים, שיוכלו לעבוד שם בצורה לגלית או לגלית־למחצה.

3) גאלך (Galluch) הצליח "להציל" סכום מסוים. הסכום הועבר לידכם.

4) בעניין הנציג עדיין איננו יכולים לתת הבטחות.

5) קראנו כבר את הדוחות בעניין המשפט של סעדי ומראת. המשפט הוכיח בעליל

59 ביומנו של ג. דימיטרוב (הוצאה אוניברסיטאית "קלמנט אוכרידסקי", סופיה, 1997), נכתב בתאריך 3.3.1942: "בטשקנט מתארגנת תחנת האזנה לשידורי תחנות הרדיו בארצות הערביות. למטרה זו מקויבישב ביקשו להעביר לטא"ס את ההודי לופס ואת הערבי ליברמן." (ע' 280).
בתאריך 23.4.1943, רשם דימיטרוב ביומנו: "קיבלתי את החברים הערבים ליברמן ודג'אג'ה. הדרכתי אותם בקשר לשידורי הרדיו הערביים ועיבוד השאלות של הארצות הערביות, ובמיוחד של פלסטינה, שבה היו פעילים פוליטיים בעבר." (שם, ע' 369)

שהוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית צדק לחלוטין בעניין סאול. עלינו להכיר בעובדה שלא צדקנו בעניין זה. התפתחות סאול לפרובוקטור, הוכיחה במלואה את ההערכה שלכם לגבי הנבל השפל. בעניין זה אין ספק שטעינו בגדול.

כל המפלגה יכולה, ובצדק, להתגאות בהתנהגות החברים סעדי ומראת. בפני בית־המשפט הם מתנהגים כבולשביקים אמיתיים. באמצעותם הוכיח הפרולטריון הערבי שהמפלגה שלנו היא בלתי־מנוצחת. בקרב ההמונים הערביים צריכה המפלגה לחלוק שבחים מרביים לאומץ לבם ולנכונות ההקרבה שלהם ולהצביע על גבורתם לנוכח ההתנהגות הפחדנית של הנציונל־רפורמיסטיים. ארגון מופ"ר צריך לעשות כל שביכולתו כדי להקל על שהותם בבית־הכלא. המפלגה צריכה לנצל כל הזדמנות כדי לגייס את ההמונים למען שחרורם. אם יעלה בידכם, מסרו להם בשמנו את מירב האיחולים ודרשו בשלומם. האם עשיתם דבר מה כדי להאיר את המשפט באינפרקור.

6) אנו שבים ומודיעים לכם שאשרת הכניסה בשביל קופרמן, נמצאת כבר כמה חודשים אצל ס. ט. פלוט.

7) אנא הודיעו לחבר ה. (סוריה) שכאן יש כוונה להשתמש בו במדינה ערבית אחרת. אם יעלה בידו לפתור במידה זו או אחרת את המשימות שלו בסוריה, יהיה עליו להתכונן למלא את התפקיד החדש. נכתוב בהרחבה בשלב מאוחר יותר.

מכתב ללא תאריך, מהקומינטרן למק"פ. בראש המסמך – תאריך הדפסתו: 6.8.1931

6.8.31

סודי ביותר

אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

חברים נכבדים,

זה זמן רב שלא ענינו למכתביכם, שכן ידענו שהמידע החשוב הגיע לידיכם בדרכים אחרות. בנוסף לדיווח בכתב, קיבלנו גם דיווח בעל־פה מן החבר ב. טיפלנו כבר בדברים המעשיים שביקשתם, כדי לעזור לכם לבצע את עבודתכם. נדמה לנו שחשוב שנצביע על כמה אמצעים ארגוניים החיוניים לדעתנו להצלחת פעילות המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

העובדה שהמשטרה הבריטית, למרות מערכת פרובוקטורים מתוחכמת, לא הצליחה לסכל את עבודת המפלגה, אלא להפך, המפלגה זוכה לאהדה של מיטב הפועלים והפלאחים, היא ההוכחה למשמעות שבה זכתה המפלגה בעקבות התפנית אחרי "המכתב הגלוי" והוועידה השביעית של המפלגה. עם זאת, המפלגה עדיין אינה יודעת לנצל בהיקף מלא את האפשרויות האובייקטיביות המוצעות לה,

כתוצאה מן הרדיקליזציה של ההמונים. את הסיבה לכך יש לראות, ככל הנראה, בעובדה שעדיין לא התגברתם על המסורת הסקטנטית של המפלגה ועליכם למקד את תשומת־הלב במאמץ לשחרר את המפלגה ממסורת זו.

המשימה המרכזית של המפלגה צריכה להיות החדירה לציבור הפועלים הערביים. נמל חיפה, מסילת הברזל בגדאד־חיפה, הזיכיון בים המלח, צינור הנפט חיפה־מוסול, יספקו עבודה לאלפי פועלים ערביים. כאן המפלגה צריכה להיות מסוגלת לבנות את התאים שלה. לשם כך אפשר לנצל את הקשרים הקיימים (עם פועלי הנמל בחיפה, עם פועלי הרכבת וכו'), אך בנוסף יש לקבוע חברים שיטפלו בנושא זה. יש לחזק את העבודה בארגוני האיגודים המקצועיים הערביים הקיימים (חיפה, ירושלים), יש להקים מחדש את הארגון ההרוס ביפו, יש לנסות ולהקים ארגונים דומים בערים אחרות.

המפלגה צריכה לנסות לנצל את התסיסה האגררית, את ההתנגשויות המתמידות בין הקולוניזטורים היהודים והפלאחים הערבים. ההנהגה הבריטית מבצעת תכסיס מתוחכם, כאשר היא מנסה להרגיע את האיכרים באמצעות הבטחות שווא (מסמך פספילד). ארגון לגלי של הפלאחים הדוגל בססמה: "נקנה לעצמנו שליטה על האדמות המובטחות", יכול להיות הצורה הארגונית הראשונה של הפלאחים נטולי הקרקעות שאותה אפשר, מאוחר יותר, להרחיב לאוכלוסייה העניה בקרקע.

עליכם לנקוט שורה של אמצעים לארגון מחדש, כדי שתוכלו להביא את הפעילות שלכם אל ההמונים, ועם אלה נמנה הארגון מחדש של פרקציית הפועלים. עד כה, כל חבר בפרקציית הפועלים אצלכם חויב להכיר במצע המפלגה המלא והיה עליו למלא את כל חובות המפלגה, להוציא דבר אחד, על חבר המפלגה נאסר להעדר מפעילות התאים ללא אישור. הדבר הפך את פרקציית הפועלים לארגון סקטנטי. לדעתנו אפשר להעביר את כל חברי פרקציית־הפועלים למפלגה. כל פועל הדוגל באנטי־אימפריאליזם ובמאבק המעמדות, יכול להיות חבר בפרקציית הפועלים, גם אם אינו מסכים במאת האחוזים עם מצע המפלגה, או אינו מוכן לחלק חומר תעמולה בלתי לגאלי.

בעתיד, עליכם להיות אמיצים יותר בבחירת החברים לכהונה בעמדות הבכירות של ארגוני העזר. אין להעלות על הדעת מצב, שבו לפרקציית הפועלים או לברית הנוער הקומוניסטי יש קבוצות מקומיות, אך אין להם מזכירות או ועד מרכזי. אפשר למצוא חברים שימלאו תפקידים אלה, אם המפלגה תיתן את אמונה בהם, חברים שאולי פחות "מוסמכים" או כאלה שלא קבלו את ההכשרה המתאימה, אך אנשים המצטיינים במסירות ובפעילות פרולטרית.

לעניין זה קשורה גם שאלת הקאדר של המפלגה. עד כה הרביתם לארגן הפגנות, גם אם במהלכן נעצרו החברים הטובים והפעילים ביותר שלכם. בארגון הפעילות הפוליטית, ובארגון ההפגנות עליכם לתת את הדעת לעובדה שהנקודה החשובה ביותר היא ההשפעה על ההמונים, ואין לסכן בקלות ראש את הקאדרים של

המפלגה. אין ספק שהמפלגה צריכה להגיב בצורה פעילה ונמרצת על מאורעות פוליטיים ואנו סבורים שגם בעתיד, במהלך המאבק הפרולטרי, עליכם להמשיך לפעול בצורה רחבה למען פופולריזציה והפצה של הססמאות שלנו. אך התפקיד החשוב ביותר של המפלגה הוא להצטרף לתנועות עממיות ספונטניות ולנסות למשוך אליה את מנהיגיהן. הפגנות מקומיות, שבהן משתתפים רק חברי המפלגה וחברי הפרקציה, שאין להם הד בקרב ההמונים ושמובילות רק למעצר של הפעילים הטובים ביותר שלנו, גורמות נזק רב. הדבר אינו צריך להוביל לפסיביות, אלא לפעילות ממשית עם ההמונים ולהרחבה של פעולות המפלגה.

עליכם לתת את תשומת־הלב, יותר מאי־פעם, לדרישות הכלכליות ולהגנה על האינטרסים היומיומיים של הפועלים. יש צורך לעבד תוכנית קונקרטית של דרישות אלה.

התקדמותכם בקרב הפועלים היהודים אינה עולה בקנה אחד עם מידת הרדיקלזיציה שהורגשה בקרב חוגים אלה, לאחר שהפנו עורף לציונות. במקרה זה, תפקידה המרכזי של המפלגה הוא לחדור לחוגי הפועלים בתעשייה ובתחבורה. המצב הנוכחי, שבו המפלגה וארגוני העזר פועלים בעזרת מצבת עובדים, ואין קשר אנושי עם המפעלים, אינו יכול להימשך. אסור למפלגה לנהל את עבודתה על־פי עיקרון "ההתנגדות המזערית", עליה להסב את מלוא תשומת־הלב לכיבוש שכבות הפועלים המכריעות. גם את הפעילות במסגרת "ההסתדרות" הרפורמיסטית והציונית יש לחזק במידה רבה, וזאת במטרה למשוך מספר רב של פועלים יהודים מן החזית הקולוניזטורית אל החזית האנטי־אימפריאליסטית.

אנו מבקשים להסב את תשומת־לבכם לקשר עם קבוצת ח. ח, למרות שחברים רבים בקבוצה זו התגלו כסוכנים אימפריאליסטים לכל דבר – הקשר עם האלמנטים המהפכניים בקבוצת ח. ח. חיוני ביותר לפעילות בתוך מועדוני הנוער המוסלמי.

מכתב מסווג "סודי ביותר" חתום ע"י פ.ס. ולֶדֶק ברוסית בכתב־יד, מה־9.12.32. "מספר נכנס 203 – 13.1.1933". בראש המכתב בעפרון: "מכתב מהארץ על שאלות פנים־מפלגתיות – *למזכירות*". אנו מביאים את המכתב בקיצורים לא משמעותיים.

9.12.1932

סודי ביותר.

חברים יקרים
בקשר לנסיעתו הקרובה של הח' פרד וארגונה־מחדש של מזכירות הועה"מ של המפלגה הקשור בכך, לא היינו מעורבים בהתכתבות שנוהלה עד כה, ואנו רוצים למסור לכם אינפורמציה בקיצור: 1. על המצב בארץ, 2. על עבודת המפלגה, 3. על הדרישות שלנו מכם."

בפרק הראשון מספר הכותב, די בפרוטרוט, על המאבקים האיגוד־מקצועיים בסקטור הערבי והתנהגות המפלגה ופעילותה בנידון. בהמשך פרק זה דן הכותב בשביתות ובמאבקים של הפועלים היהודים:

גל השביתות איננו פוסח גם על הפועלים היהודים. בגלל מעמדם המיוחס של הפועלים היהודים, אין שביתות אלה יכולות לקבל אותו אופי מהפכני שיש לשביתות הערביות ואין הן יכולות להתעלות לאותה רמה פוליטית. בכל־זאת יש להם משמעות חשובה. הן חושפות בעיני הפועלים היהודים את התפקיד האנטי־מהפכני של הציונות ומזרזות את השתחררותם ממנה."

בין הדוגמאות הקונקרטיות המובאות בדו"ח מסופר על פעילות המפלגה בקשר עם המאבק ברוממה בירושלים נגד "כיבוש עבודה":

אחרי הכנה כזו של הפועלים הערבים מצדנו, החליטה ההסתדרות לסיים פעולת "כיבוש" זו בניצחון בכל האמצעים, והכריזה עלינו מאבק לא לחיים אלא למוות. תפקיד ראשי לקחה על עצמה ה"הגנה" (הגנה־עצמית יהודית). בעזרתם הפעילה של המשטרה האנגלית, השוטרים היהודים והערבים ובלשים, החל המאבק. אנו החלטנו לגלות התנגדות נמרצת ביותר לכנופיה הריאקציונית כולל מאבק מזוין. ביום התחלת עבודתם של הפועלים היהודים הצלחנו לרכז במקום העבודה כ־60 פועלים ערבים מפוטרים, אשר דרשו, באמצעות משלחת נבחרת עבודה מהקבלן. המקום שבו התנהלה העבודה הפך באותו יום ולמחרתו לשדה קרב. מצד אחד היו המשטרה, ה"הגנה" והמון פועלים יהודים מכל הצדדים, ומצד שני — הפועלים הערבים המפוטרים. חברינו היו מאורגנים ביחידות קרב מזוינות ונמצאו לא הרחק מהמקום ההתרחשות. הם לא יכלו להימצא באתר העבודה עצמו, היות שמיד עם הופעתם שם, עוד לפני שפעלו, היו עוצרים אותם. אורגן קשר טוב בין הנהגת קבוצות הקרב ושדה הפעולה.

ביום הראשון החליטו, הקבלן בעצה אחת עם המשטרה, לקחת חלק גדול מהפועלים הערבים המפוטרים לעבודה. אך זו הייתה רק תחבולה מחושבת היטב, היות שהעבודה הייתה זמנית, ל־2–3 ימים בלבד. בעזרת תחבולה זו הוחלש־חלקית מרצם הקרבי של הפועלים הערבים, אך אנו נקטנו את כל הצעדים להסביר להם את משמעות תחבולה זו. גם ביום המחרת הצלחנו לאסוף במקום העבודה כמעט אותו מספר מחוסרי עבודה ופלאחים מהעיר והסביבה. הפועלים היהודים כבר עבדו, והמאבק צריך היה להתחיל בדרישה מהפועלים היהודים לעזוב את העבודה ומהקבלן לקבל לעבודה בחזרה את הפועלים הערבים שפוטרו. אך ברגע המכריע, כשראו את יחידות המשטרה ואנשי ההגנה המזוינים — אשר במשך כל השבוע צרו על הכיכר — נבהלו הפועלים הערבים ולא רצו להתחיל את המאבק. לדרישתנו לצאת לפעולה הם השיבו בהבעת רצון שאנחנו נהיה היוזמים, ז.א. שאנחנו נתחיל ראשונים. גם לזה הסכמנו. ארגנו 10 פועלים ערבים ויהודים, אשר הלכו אכן לקבלן ולפועלים היהודים, אך זה לא עזר. הפועלים הערבים לא הלכו בעקבותינו והחברים שלנו, שנשארו לבד, ועמדו בפני סכנת מעצר נאלצו לעזוב את הכיכר. בכל־זאת, איננו מעריכים זאת כתבוסה.

בהתעכבנו על הנסיבות לסיום כזה של האירועים, אנו מעריכים שהסיבות העיקריות היו: א. הכנה מוקדמת בלתי־מספקת של הפעולה, ב. מחסור בחברים ערבים מוכנים, ג. זו הייתה ההשתתפות הממשית הראשונה שלנו בפעולה כזו ולפועלים ולפלאחים הערבים אין עדיין די ביטחון ואמון כלפינו, מפני שעד עכשיו הם הכירו אותנו בפעולות כאלה רק באמצעות כרוזים וגילויי־דעת. תוך שאנו לומדים משגיאותינו, ניגשנו להמשך ולהרחבה נכונים יותר של מאבקנו ברוממה. אנו חייבים לקבוע, שאת הדרך שעברנו מהסירוב הצמחוני להשתתף בפעולות כיבוש, דרך המאבק נגד הכנסת מהגרים חדשים במושב למען חיסול הפועלים המהפכנים בנס־ציונה – שסביבו גייסנו יותר מ־200 פועלים יהודים – ועד לרוממה, שם התעלינו למאבק מזוין למען האינטרסים של הפועלים הערבים, עברנו רק הודות ליישומו הנכון של קו הקומינטרן והוועידה ה־7 של המפלגה. הארגון הירושלמי שלנו הוכיח בפעולה זו **רמה גבוהה של מרץ לוחם מהפכני ונכונות בולשבית למאבק** (כל ההדגשות במקור), אשר צריכה לשמש דוגמא למאבק נגד 'הכיבוש' בשביל כל המפלגה."

בהמשך מתאר ולדק את צעדי הדיכוי והרדיפות שבהם משתתפת המשטרה הבריטית יחד עם שוטרים יהודים ואנשי ה"הגנה", נגד חברי המפלגה: המעצרים, האיומים, הפיטורים מעבודה וכו'.

סבל במיוחד הסניף הירושלמי, בו נשארו בסך הכל 5 חברים. עכשיו מספר חברי המפלגה גדל פי שלושה ואנו מקווים שבקרוב יהיה גידול נוסף.

הארגון החיפאי הנחשב לטוב ביותר, היות ששם יש הצלחה גדולה ביותר בעניין הערביזציה וכמו־כן הצלחה בחדירה לריכוזי פועלים במקומות עבודה חשובים ביותר כמו: נמל, רכבת, בתי־חרושת גדולים לטבק ועוד, עובר כעת מפנה מסוים. חברים ערבים מסוימים, בעלי השפעה על הפועלים, עזבו את המפלגה. להערכתנו הסיבות לתופעות אלה הן: 1. למרות שהקו של הארגון בחיפה לגבי קידומם של החברים הערבים לתפקידים אחראיים היה נכון, על החברים הערבים הוטלה מעמסה כבדה, מבלי שהוגשה להם עזרה מרבית; 2. לא הוקמו קדרים ערביים של חברי הנהגה, שתחת פיקוחם יקודמו החברים הערביים לתפקידים אחראיים ותתנהל הפעולה, ולכן כל הגישה הייתה מכנית; 3. הטרור המשטרתי השפיע על חברים ערבים אחדים, שהיו חלשים עדיין. כעת הארגון החיפאי מתגבר על מכות אלה ומתייצב על רגליו, מחזיר לעצמו את העמדות שאבדו לו, תוך לימוד משגיאותיו.

הארגון היפואי־תל־אביבי, שעד עכשיו היה הארגון החלש ביותר שלנו ובו התרחשו רוב הסטיות הימניות [עמדה בלתי־נכונה ביחס לקרנבל־פורים, כאשר כמעט כל הארגון היה נגד הפגנה משותפת עם פועלים ערבים נגד 'עליה ציונית' (במקור המילים 'עליה' ו'כיבוש' – כתובים כלשונם באותיות רוסיות, לאורך כל המסמך – ל.ז) וההתנהגות המבישה של החברים שלנו באסיפת ה־1 במאי בהסתדרות], עשה לאחרונה צעד גדול קדימה. הארגון עובר עכשיו תהליך נרחב של התייצבות אידיאולוגית ואפשר לציין גם הצלחה גדולה בעבודה, הן בקרב הפועלים הערבים והן בקרב הפועלים היהודים."

בקשר עם המצב הנוכחי בארץ — כינסנו מליאה מורחבת של הועה"מ, עם סדר־היום הבא: 1. דו"ח הועה"מ והמצב הנוכחי; 2. דו"ח פרקציית הפועלים המאבק והשביתות. נשלח לכם את ההחלטות שנתקבלו, אשר משקפות את תקופת הדו"ח ואת התפקידים העומדים בפנינו. השתתפות החברים בדיון לא הייתה ברמה פוליטית נאותה, היות שרוב החברים או שהם חדשים עדיין בתנועה או צעירים מאד במפלגה. על סדר היום עמדו עוד סעיפים: 1. התנועה האגררית, 2. מאבק נגד הטרור והפרובוקציות, 3. הפעילות הפרסומית של המפלגה. אך למשטרה נודע על קיום המליאה ונאלצנו להתפזר ב־2 אחרי חצות. עם זאת, השגנו את המטרה שהעמדנו לנו.

חברים, עם נסיעתו של החו׳ פרד ובעקבות הכשלונות והמעצרים, כל מזכירות הועה"מ מורכבת עתה מחברים חדשים ועוד לא מנוסים בעבודה הנהגתית. החלק הטוב ביותר של הקדר המפלגתי נמצא בכלא. (על־פי נתונים רשמיים של המשטרה בין ינואר לאוקטובר 1932 נעצרו 158 קומוניסטים). העדר הנהגה בעלת ניסיון, מורגש לא רק בדרגים המרכזיים. גם בארגונים המפלגתיים המקומיים מורגש מחסור בקדרים מפלגתיים מנוסים ובעלי בקיאות אידיאולוגית טובה. מהתלמידים ששלחנו בשנים האחרונות לא חזר כמעט אף אחד. במצב הפוליטי הנוכחי בארץ, המפלגה איננה רוצה לשמוע על כך אפילו. נוצר, למעשה מצב בו אנו פשוט שולחים אנשים, על חשבון המפלגה, לחיות בברה"מ, וזה בזמן שהמפלגה שותתת דם. הדימום נובע משני צדדים: מצד אחד הממשלה האימפריאליסטית הנוגסת בחלק החי של האורגניזם שלנו אך מצד שני — חברים נוסעים ללמוד, כלומר: לעזור למפלגה, אך במציאות הם נוטשים אותה. מעולם לא היינו זקוקים לעזרתכם כמו עכשיו. אנו דורשים מכם: 1. לשלוח חבר מנהיג במקומו של פרד, 2. להחזיר מיד את הסטודנטים הערבים והיהודים ארצה. במקרה שהם מסרבים לחזור, אל תתנו להם אפשרות להמשיך בלימודים והסיקו את המסקנות המתאימות, כולל הוצאה מהמפלגה.

אנו מודיעים לכם שהח׳ ברנרד הוצא מהמפלגה.

נבקשכם לשלוח לנו מיד את הסובסידיה המפלגתית, היות שהאמצעים ששלחתם אינם מספיקים.

את ההתכתבות בעתיד אנו מבקשים לנהל בשפה הגרמנית או הרוסית, עדיף בשפה הראשונה.

בברכה קומוניסטית פ.ס. ולדק 9.12.1932.

מכתב החתום (פרד) מה־1.3.1933, ברוסית. הודפס במכונת כתיבה ב־8.3.33. המסמך מסווג: "סודי ביותר". בראש המסמך, בכתב־יד: "מכתב של אביגדור מפלסטינה". חותמת: "נכנס "מס׳ 1013 – מה־15.3.1933". חותמת נוספת:

"להחזיר תוך 7 ימים." עוד בכתב־יד: "מיף". "אני מחזיר. וחתימה – מ. מיף – 15.3". אורך המכתב הוא 20 עמודים ואנו מביאים אותו בקיצורים לא משמעותיים.
1.1.1933

סודי ביותר

חברים יקרים,
משורה של סיבות לא כתבתי לכם זה כבר יותר מחודשיים. אני אשם, כמובן, ואת המלקות המתאימות אקבל כמגיעות לי בהחלט.

בוודאי מפליא אתכם שאני יושב כאן, בזמן שבמכתבי הקודם הודעתי לכם על בואי אליכם. אשמות בכך נסיבות בלתי־תלויות בי, אך בעלות אופי נורמלי ביותר: מעצר בגבול (עברתי באופן בלתי־לגלי), עם כל הסחבת הקשורה בכך. למזלי, הכל הלך חלק יחסית, אבל זה עיכב אותי כאן כבר חודשיים. אני מקווה בכל־זאת שבקרוב אחלץ ואבצע את הוראתכם. ...(הנקודות במקור) כבר כאן והתחיל בעבודה. מובן שיהיה לו קשה, היות שלמעשה הוא קשור בידיים וברגליים, אך בכל־זאת אם הוא יצליח לקבץ מנגנון נאה, כי אז יוכל להחזיק מעמד. אשר לתנאים לפעילות מוצלחת, הרי עם שחרורם של ס' ר־מ' ועם הסיכוי לבואו הקרוב של ל' ואחרים העניין... עשוי היה להסתדר לטובה. אנחנו היינו ניגשים באופן רציני להצבתו מחדש של צוות העובדים ולהעברת הפעילות עצמה על בסיס רחב ואיתן יותר. ההוראות שלכם הפריעו... מ' ו־ס', אשר גרמו אכזבה גדולה בקרב החברים. גם אני אישית נדהמתי עמוקות מהוראות אלה. תבינו, נאבקנו כל הזמן כמו דגים אל מול קרח ונחנקנו ממש מחוסר עובדים ופתאום, כשנראה היה שאנו מקבלים סוף־סוף תגבורת, היא נלקחת מאתנו. בקרב חברים מסוימים זה עורר התמרמרות גלויה. נוצר מצב מתוח ביותר. ההוראה שלכם העמידה במצב דו־משמעי במיוחד אותי. כל הזמן הייתי צריך לעודד את החברים שנשאו את כל הפעילות על כתפיהם (הם בסך הכל 5–4 איש וכולם ממש שבורי גוף מהעריצות ומרעב כרוני) שעם שחרורם של מ' ו־ס' ועם בואו של... אפשר יהיה להקל על עבודתם. ופתאום כל התקוות האלה נהרסות. החובה להגן על הוראתכם (שאיתה, אני חוזר, אינני מסכים, לפחות עד שבמקומם של מ' ו־ס' יישלח שווה ערך מתאים) שיבשה מאד את יחסי עם החברים האחרים וגרמה לא מעט רוגז אצל כולם. מה שעוד יותר גרוע – וזה ניכר באופן ברור – הוא התעייפות יתר של החברים. הבקשות לנופש, ללימודים וכד', שבעבר אפשר היה לעמוד בהם, שוב אינם נענים כעת, ולא תמיד ביושר לב מפלגתי מספיק. כל מיני עלבונות (את זה שלחו ואותי לא, זה נסע בעצמו וכו') הופיעו על פני השטח וכמובן, אין בהם כדי לעזור לעבודה ולמשמעת המפלגתית. לי בכל־זאת נראה ש... התייחס בליברליות יתרה לכל התופעות הכאובות הללו ומהר מדי הסכים לחופשה של שלושה (מתוך 5) עובדים מההנהגה, חוץ מ־מ' ומ־ס', כמובן. הצעתי לבטל את החופשה של שניים מהם, לפחות עד בואו של... נדחתה ברוב קולות. יותר מכולם, חושבני, יצטער על שגיאה זו... עצמו, היות שככל שאכזרי למנוע מחברים חופשה ולימודים, הרי האינטרסים של המפלגה דורשים את הישארותם הזמנית כאן. איך

שלא יהיה, ההחלטה נתקבלה ואינני מציע לבטלה (זה יכול להביא תוצאות בלתי־רצויות ביותר). בכל־זאת, נחוץ שתאשרו את האזהרה שנתתי ... — לא למהר עם פיזור הפונקציונרים ה־..., היות שאני מפחד מאד שהעניין אינו מצטמצם בשלושת החברים ושמיד כשיורגש יחס... חדש זה בעניין נסיעת חברים, הוועד המרכזי יוצף בכל מיני "הוכחות" לחיוניות המוחלטת של נסיעתם של לפחות חצי מהחברים היהודים ושל שורה שלמה של חברים ערבים.

על עבודת המפלגה. (כל ההדגשות במקור)... מסר על ההערכה החיובית שלכם לגבי עבודת המפלגה בשנה האחרונה וזה, אני משוכנע, יעודד את כלל המפלגה, יחזק עוד יותר את הפעילות ויבליט את התפקיד הבסיסי שלנו בשלב זה — לחדור לתוך ההמונים. אני משוכנע עמוקות ובכל נשמתי, שתפקיד זה הביא עכשיו להתקדמות עצומה בקרב ההמונים..., שע"י טקטיקה נכונה ו... כלפי מפלגתנו, אנו יכולים להשיג השפעה מובילה כבר בזמן הקרוב, בכל המאבקים העצמאיים המתרבים והולכים של המוני הפועלים והאיכרות. אתם בוודאי צריכים כבר לדעת מהעיתונות עובדות מסוימות על מאבקים של פועלים ואיכרים, לכן אני רק מסכם את האירועים האחרונים: א. מערכות כלכליות של הפועלים הערבים, ב. מאבקי שביתות של הפועלים היהודים, ג. מאבקים של האיכרים.

מאבקי האיכרים. הניתוח שלנו שהובא בשורה של מסמכים מפלגתיים כבר ב... בקיץ של שנה זו, על הפרספקטיבה של התפתחות התנועה האגררית, קיבל אישור מלא במהלך האירועים. תנועה זו בכללה הרחיקה לכת הרבה מעבר ל"בנדיטיזם" של האיכרות ואם לא קיבלה עדיין אופי המוני, הרי זה רק בשל תמרוני הממשלה (הורדת ההיטלים ב־15%, חלוקת 30,000 בצורת מלווה) והעדר מוחלט כמעט של הנהגה. המאפיין עכשיו במיוחד את התפתחות התנועה האגררית הוא שמאבקים מסוימים של הפלאחים מכוונים גם נגד הפיאודלים הערביים ו(הם) אינם מגבילים עצמם עוד להתנגדות לקולוניזטורים ולגובי המיסים. מאבקים אלה מתרחשים בעיקר על רקע של יחסי חכירה (אך לפני זמן לא רב בכפר..., קרוב לחיפה, התרחשה התנגשות גדולה בין החוכרים הישנים והחוכרים החדשים של בעל הקרקעות במקום) ועל אף שאין להם עדיין אופי המוני, הם מתחילים לקבל חשיבות רצינית. המאבקים העיקריים של הפלאחים מתרכזים, כמובן, במקומות ... הקולוניזציה. במיוחד במקומות שם מתחילים הקולוניזטורים עכשיו לנכס לעצמם אדמות שנכבשו קודם. בכל המאבקים האלה ממלאת הממשלה תפקיד מפשר, וצריך להודות שלא תמיד ללא הצלחה. חולשתה של כל התנועה האגררית היא בפיצול שלה ובניתוק של מאבק אחד ממאבק אחר.

מכאן גם העדר דרישות מקובלות, פחות או יותר, על כולם, כמו למשל התנגדות פסיבית לתשלום מיסים, למרות שזו עדיין תופעה מקומית שלא חלפה, דרישה גלויה והמונית למען ביטול מלא של המיסים בכלל ו(ביטול) התמרון של הממשלה המוזכר לעיל, בדבר הורדה של 15% מהמיסים יכול לשמש בנידון גורם גלוי לעין — אך מצב המוני האיכרים הוא כזה שהם אינם מסוגלים לשלם גם את יתר ה־85% (היבול

שלהם בשנה אחרונה הוא רק 30% מזה שבשנה לפניה) ואין ספק שבעיית המיסים ממשיכה גם עכשיו להיות אחת הבעיות האקטואליות.

גם המאבקים נגד הקולוניזטורים הציוניים לא חרגו עדיין מגבולות האינטרסים המקוללים של בעלות חוקית. ברוב המקרים האיכרים נאבקים על אותן חלקות באדמתם, שהאפנדים בעלי הקושאן מכרו לציונים יחד עם האדמה שלהם. אך לא נדירות גם התפרצויות מעבר למסגרת זו, בדיוק כפי שבלתי־נמנעים כל מיני מעשים קיצוניים בנדון. הסימנים החשובים ביותר בהתפתחות התנועה, כפי שכבר נאמר לעיל, הם המאבקים נגד הפיאודלים הערביים, על־אף שגם כאן צריך לציין שההמונים עדיין רחוקים מלהתגבר על הרגשה שגזל בעלי הקרקעות הוא חוקי...

אולם, לא צריך להטיל ספק בכך, שאפשר היה להתגבר על כל החולשות האלה של התנועה האגררית, אילו הייתה לה הנהגה חזקה. ואת האפשרות שהנהגה זו יכולה להיות שלנו, מוכיחות הפניות של האיכרים מכמה כפרים (...) למפלגה, בבקשה לעזור להם במאבקם. מעולם לא נזקקו המוני האיכרים להנהגה ולא חיפשו אותה כל־כך, כמו עכשיו. צריך להכיר בכך שכאן, כמו גם בחזית מאבק השביתות של הפועלים, מפגרת מפלגתנו בצורה איומה. חרף הערכה נכונה של הרגע, הערכה נכונה של התזוזות המתרחשות, פרוגנוזה נכונה של הפרספקטיבה של התנועה האגררית (ו)המסקנות הנכונות שהוסקו בדבר הצורך לעמוד בראש מאבק האיכרות — לא הצלחנו לתרגם את כל אלו לשפת החיים. אין כל ספק שאין בהסתמכות על חולשתנו, על המחסור בפעילים, על ההרכב הבסיסי והמרכזי הלא־טבעי של המפלגה, על העדר אמצעים וכו' — כדי להצדיק זאת. ארגונינו השונים וכלל המפלגה לא עשו כל שאפשר לעשות בתנאים שלנו — שהם ללא ספק מאד מאד קשים — כדי להפסיק להיות רואה ובלתי־נראה בשביל המוני האיכרים, ולהפוך ליצורים מוכרים ומובנים בעיניהם. במיוחד מפגרים בעניין זה הארגונים שלנו בקולוניות, שלגמרי לא ניצלו את התנאים הקיימים שם, ליצירת מגע עם הכפר הערבי. אולם גם המעט שהמפלגה עשתה, יוצר תנאים מוקדמים לתיקון מהיר של השגיאות הקודמות וליצירת מגע רציני עם הגל של התנועה האגררית. שיגורם של מספר חברים למוקד התנועה האגררית (... וכו'), פופולריזציה של מאבקים מסוימים בקרב איכרים מכפרים אחרים, הגנה על האיכרים העצורים בבתי־המשפט — כל אלה חיזקו במידה מסוימת את השפעתנו. אני חוזר ומדגיש, שרק בטקטיקה נכונה ואמיצה מצדנו — לא רק בתנועת האיכרים, גם במאבקי השביתות של הפועלים — תלויה שאלת הנהגתנו את התנועה. אני מדגיש בכוונה... מפני שעד עכשיו אף אחד מהארגונים המקומיים שלנו לא ביצע את ההוראה החדשה של הועה"מ, בדבר הצורך לארגן את המאבקים ולהשתתף בהם באופן ישיר ופיזי. לא די כעת בקריאה כללית למאבק, במתן עצות ובהגנה בבתי־המשפט. נחוצה השתתפות נמרצת ובלתי־אמצעית שלנו בארגון, בהכנה ובהנהגת המאבקים. מאבק או שניים של איכרים, בהנהגה בלתי־אמצעית שלנו ובהשתתפות ישירה של חברינו, היו משפיעים במידה עצומה על יחסי הכוחות, היות שהאיכרות בכלל הייתה משתכנעת בקיומו של כוח פוליטי המוכן לנהל את מאבקה. בכך עכשיו עיקר הבעיה: בהמשך הידוק יחסינו עם

הכפר והרחבתם; בשליחת פעילים למקומות, בארגון ועדי איכרים מהפכניים, בערים, ארגון התייעצויות אזוריות כפריות בהשתתפות פועלים מהעיר. את כל זה כבר עשינו ואנו עושים, חלקית, תוך הגברת ההסברה והתעמולה של הססמאות הבסיסיות שלנו בשאלה האגררית. הנהגה בלתי־אמצעית של מאבקים אחדים והשתתפות ישירה של החברים שלנו הם העיקר. בלעדיהם ניזרק הצדה מהמאבק, או נכון יותר, לעולם לא ניכנס לתוכו.

המערכות הכלכליות ותנועת השביתות של הפועלים הערבים והיהודים. בתחילת המכתב עשיתי במכוון הפרדה בין המערכות הכלכליות של הפועלים הערבים לתנועת השביתות של הפועלים היהודים. על אף הבסיס והרקע המשותפים של תנועה זו, אלה הם בכל־זאת שני זרמים נפרדים, השונים בעומקם ובתנופתם, באופי הלוחם שלהם, ומכאן בחשיבותם החברתית־פוליטית המהפכנית. הדבר הבסיסי המבדיל את מאבקי הפועלים הערבים ממאבקי הפועלים היהודים הוא האקטיביות המשמעותית הגדולה יותר של אלה הראשונים. בעוד שרוב השביתות של הפועלים היהודים מתרחשות על רקע הגנה על עמדות – שהושגו כבר בעבר – בפני התקפות המעבידים (וזאת למרות ה"קוניונקטורה" הציונית שזכתה לשבחים גדולים כל־כך), שביתות הפועלים הערבים הן ברוב המקרים בעלות אופי של מעבר ישיר מהגנה למתקפה.

המאבק נגד האימפריאליזם כאויב בסיסי עדיין לא הועמד בראש, השתתפותנו במאבקי הפועלים הערבים, שלא לדבר על הנהגתם, חלשה מאד עדיין. ברוב המקרים הארגונים המקומיים שלנו מפגרים אחרי האירועים, או, מה שגרוע יותר, כלל אינם יודעים עליהם. אפשר לציין בסיפוק שההתנהגות ההרואית של החברים שלנו ב... (נקודות במקור) (הועה"מ כבר דיווח לכם על כך ביולי), לא הייתה מקרה בודד. בימים אלה ניהלו חברינו בחיפה מאבק הרואי, בהגנה על הפועלים הערבים בעיריית חיפה, שההסתדרות החליטה (בתמיכה גלויה של הממשלה) לפטר אותם מעבודתם כדי להחליפם ב... יהודים שיגיעו בקרוב. ייתכן שהפעם הפועלים הערבים השתכנעו שהפועלים היהודים המהפכניים מוכנים לא במלים, כי אם במעשים, לעזור להם במאבקם נגד... לדאבון הלב, גם הפעם, בגלל ההכנה החלשה של הפועלים הערבים ע"י חברינו, ההתנהגות האמיצה של האחרונים (הם התנפלו ראשונים על... עם הכיבושניקים הבריונים) לא מצאה היענות מידית מספקת אצל הפועלים הערביים, אשר נשארו בצד ולא נטלו חלק בקטטה. למרות זאת, התנהגות חברינו עוררה אהדה עצומה כלפינו, אותה צריך רק לדעת לנצל נכון.

על כל פנים, מיזוג איתן לא הושג עדיין בשום מקום. צריך להוכיח במעשים שבארץ בעלת אופי אגררי, ולא רק אגררי פשוט כי אם פיאודלי, פיצול כזה בין מאבקי הפועלים ומאבקי האיכרים יכול להיות הרה אסון לשניהם. לא הצלחנו עדיין להנהיג אפילו שביתה אחת של פועלים יהודים (הצלחנו רק ב... – ציונה לגייס 200 פועלים יהודים נגד נסיון ההסתדרות להכניס למושבה מהגרים חדשים, שהיה לטובת ה... שלהם, לטובת כיבוש (העבודה) ולטובת המאבק נגד החברים שלנו. ניתוק חברינו מהמוני הפועלים משתקף בכל צעד ושעל, למרות שהרדיקליזציה של חלק

מהפועלים היהודים נראית לעין. למרות הגידול המשמעותי של הפרקציה שלנו, למרות גידול ההשפעה שלנו בשורת איגודים, הארגונים המפלגתיים שלנו טרם השתחררו מהגישה הסקטנטית. אחד הגילויים הכואבים ביותר של סקטנטיות לאחרונה, זאת אומרת האופנתי ביותר, הוא שהמפלגה פשוט מצפצפת על הפועלים היהודים ובקרב הפועלים הערבים יש הצלחות כה גדולות, עד שיש כאן "סחרחורת מנצחונות" (אפילו שהם כמעט חסרי משמעות). בחיפה, למשל, בה רוב החברים שלנו קשורים באופן די נמרץ עם הפועלים הערביים, פעילות המפלגה בקרב הפועלים היהודיים נחלשה מאד (אותו דבר קורה, אם כי במידה פחותה, בירושלים). אפשר לשמוע מחבר יהודי ביטוי כזה: "מה לי ולקולוניזטור היהודי, או לפשיסט, אני קשור עם הפועלים הערביים, אז מה הם עוד רוצים ממני, הרי ערביזציה זה הבסיס". סטייה זו מסוכנת במיוחד עכשיו, בהקשר של היחסים המתוחים בין הפועלים היהודים והערבים, בגלל המסע הנרחב של כיבוש (העבודה) ושטיפת המוח האידיאולוגית בנידון, הן של המהגרים החדשים והן של כלל הפועלים היהודים. להחליש את פעילותנו בקרב הפועלים היהודים פירושו לחזק את החזית הריאקציונית, להגדיל את המוני הכיבושניקים והפשיסטים, להקשות על מאבק הפועלים הערבים נגד אויביהם בנפש — ההסתדרות הפשיסטית והאימפריאליזם האנגלי העומד מאחוריה.

צריך לציין שבועה"מ ובקרב עובדי ההנהגה אין חילוקי דעות בנדון, וללא ספק, זו כבר ערובה לכך שינוהל מאבק מתאים נגד גילוי חדש זה של "מהפכנות", בדרגים הנמוכים של הארגון.

המצב האידיאולוגי והארגוני במפלגה. מאז מכתבי המפורט האחרון בשאלות אלה חלפו 6 חודשים, וחושבני שלא יהיה זה מיותר לעמוד עליהן פעם נוספת.

גם אם בדרך־כלל המפלגה התחזקה משמעותית מבחינה אידיאולוגית, אין פירושו שבחוליות מסוימות, ואפילו בקרב עובדים מרכזיים מסוימים, אין בקיעים אידיאולוגיים גדולים. אעמוד רק על החשובים שבהם: חילוקי דעות גדולים התעוררו בין מזכירות המפלגה לבין חברי הנהגה אחדים (וכן בתוך מזכירות המפלגה עצמה) בשאלת יחסנו לכיבוש (העבודה). במכתב אל ארגון המפלגה בשאלה זו, הסביר פ. ס, בין היתר, תוך ציון הצורך בהתנגדות נמרצת לכיבושניקים, שבמקרה של צורך קיצוני אין אנו צריכים להימנע גם מהתנגדות מזוינת. הוראה זו הבהילה מאד אחדים מהחברים (בהם אפילו חבר המזכירות, החבר...), והם אף ניסו "לבסס" את יחסם האופורטוניסטי לעניין זה בעזרת ... לנין. הנושא הגיע לכדי הקוריוז הבא: שאלנו את החבר וולדק בישיבת המזכירות: נניח שב־8 בנובמבר 1932, במושבה פתח־תקווה, המושבניקים או הכיבושניקים מתכוננים לתקוף את הפועלים הערבים (המשמרות). נעבור יחד איתך על כל שלבי פעולותינו במקרה כזה. אנו מיידעים את הפועלים הערבים על ההתקפה המתוכננת. מסכים?" ולדק: "מסכים".

אנו שולחים חלק מהחברים הקונספירטיביים שלנו (יהודים) במשמרות ומכינים את יתר החברים והאוהדים להתערבות פעילה. מסכים? ולדק: "מסכים".

במקום הפעולה החברים שלנו קוראים לפועלים היהודיים לא ליטול חלק במזימה החוליגנית הזאת ולא להתגושש עם הפועלים הערביים. מסכים?" ו: "מסכים".

נניח עכשיו שהפועלים היהודים מסונוורים עד כדי כך (ברוב המקרים), שהם לא נשמעים לנו. אנו חייבים אז, יחד עם הפועלים הערבים, לגלות להם התנגדות. מסכים? ו: "מסכים".

וכך, לדאבוננו, אנחנו מוכרחים להתקוטט. באגרופים אפשר? ו: "אפשר". באבנים אפשר? ו: "אפשר". במקלות אפשר? ו: "אפשר". בסכינים אפשר? ו: "אפשר". באקדחים? ו: "לא, אסור".

זה אמנם נשמע די מבדח, אך לדאבון הלב זו כלל איננה בדיחה אלא עדות לשרידי ההשפעה של "פועלי־ציון" הרקובה אצל חברים ותיקים מסוימים.

על כך שאצל חברי הנהגה מסוימים יש נימים דקים למדי מעידה גם העובדה הבאה, הנוגעת לחבר סנקיולוט, שהוא מזכיר הארגון החיפאי.

הגברת הטרור נגדנו, כתוצאה מפעילות המפלגה וההתקדמות הכללית של התנועה המהפכנית בארץ, העמידו בפני המפלגה את השאלה של הגברת הקונספירציה, ארגון מחדש של האקטיב ויצירת אמצעי הגנה – כל אלה, כמובן, צעדים הכרחיים להגברת פעילות המפלגה בתנאים המחמירים של מאבק מהפכני. החבר סנקיולוט ניגש לשאלה זו באופן שונה. בצורה מבולבלת, וקשה־לומר־אמיצה, הוא הכריז, שהדבר היסודי בשביל המפלגה בשלב זה (הכוונה כאן לא לשלב המאבק המהפכני אלא לשלב הטרור) הוא שמירת הקאדרים. המסקנה מכך אחת – מהלך שקט.

מזכירות המפלגה גינתה, כמובן, עמדה זו בחריפות, תוך העמדה חד־משמעית של השאלה, ובפנייה לכל חברי המפלגה הורתה להגביר את הפעילות הקונספירטיבית בכל מקום, ועמדה על הצורך במאבק עוד יותר אמיץ והחלטי על ההשפעה על ההמונים. "מקסימום פעילות עם מינימום אבדות". ססמה זו הועלתה על־ידינו כנגד הססמה הפחדנית־אופורטוניסטית: "התפקיד היסודי – שמירת הקאדרים", שהועלתה ע"י החבר סנקיולוט.

בדוגמה שלישית, (שהיא) בעלת אופי אופורטוניסטי־סקטנטי, הזדמן לנו להיתקל לא מזמן במזכירות המפלגתית בהסתדרות. מקרה זה, לדאבון הלב, מדגיש באופן ציורי את העובדה שהחסרון הבסיסי של המפלגה ושל שורה של עובדים אחראיים הוא המליציות המהפכנית והעדר אומץ והחלטיות מפלגתית־מהפכנית (אין מדובר, כמובן, בפחדנות אישית של החברים, שהרי כל אחד מהם הוכיח לא פעם את ההפך).

שאלת השתתפותנו בבחירות כלשהן היא ללא ספק מסובכת ביותר למפלגה ול"פרקציה". הרשימות שלנו, ולא חשוב תחת איזה שם הן מופיעות, מיד נדחות על־ידי ועדת הבחירות, וכל האנשים שחתמו על הרשימה נמצאים בסכנת מעצר ונתונים לחרם כלכלי ולכל מיני רדיפות.

עובדה זו, בעלת משקל כשלעצמה, עוררה אצל חברים רבים הלכי־רוח של חרם ובמקרים בודדים אפילו של חבלה ישירה בכל צורה לגלית של פעילות. בבחירות האחרונות להסתדרות, היו צריכים לרשימות המועמדים לא פחות מ־100 חתימות

של חברי הסתדרות, ששילמו את מלוא דמי החבר. בשבילנו היה תפקיד זה קשה, כי א. רוב החברים שלנו הוצאו מההסתדרות; ב. בהגישנו 100 חתימות, אנו מוסרים להסתדרות ולמשטרה 100 חברים שלנו, שהם עדיין לגליים (למעשה יותר, היות שצריך להוסיף עוד 10–15 חתימות... לכל מקרה). ובכל־זאת, סירוב מרצון לגשת לבחירות פירושו היה לאשר אישית את חוסר האונים שלך. נוסף על כך, זה היה מזיק לנו מאד, מפני שבתנאים של הרדיקליזציה־ללא־עוררין של חלק מהפועלים היהודיים וגידול האהדה כלפינו, החרמת הבחירות פירושה היה לחסום את דרכנו אל פועלים אלה ולמסור אותם לידי הכנופיה המאוסה של הפרובוקטורים הפועלי־ציוניים, שאך חיכו לשטות כזו מצדנו. הנימוק של הטרור ומעשי הדיכוי הבלתי־נמנעים מצד המשטרה וההסתדרות, גם הוא כמובן לא יכול לעמוד כנגד הצורך להשפיע, יהיה המחיר אשר יהיה, להמשך הרדיקליזציה של הפועלים היהודיים. עם זאת, ברור לגמרי שנימוק זה לא ייחלש, וכי יש לו כל הסיכויים להתרחב עוד ולהעמיק. שטות גדולה ביותר היא לקוות לאפשרות ש״הסערה תחלוף״. זה יהיה אפשרי רק עם שינוי הקו הנוכחי שלנו, זאת אומרת בהחלשת הקצב המהפכני של עבודתנו. יכול להיות שהחברים שהציעו בישיבת מזכירות המפלגה להחרים את הבחירות ולהסתפק בקריאה להצביע בפתקי מחאה, לא הסיקו בעצמם את המסקנה הזו, אך היא מתבקשת מאליה. ההצעה נדחתה, אך העובדה עצמה עומדת בעינה.

על אף כל הדוגמאות בעלות האופי האופורטוניסטי הימני או ה״שמאלי״ שהבאתי, אני מרשה לעצמי לקבוע בכל־זאת, שהמפלגה בסך הכל נמצאת בדרך הנכונה, ובמשך השנה האחרונה עשתה צעדים רציניים לקונקרטיזציה של החלטות הוועידה ה־7 והוראות הועה״פ של הקומינטרן.

אולם ההנהגה החדשה של המפלגה תצטרך לזכור שהסכנה לסטיות גסות מהקו הנכון של המפלגה טמונה כבר בהרכב הסוציאלי של המפלגה, בנזילות שלה ובחולשתה הכמותית. רוב החברים הם חדשים לגמרי במפלגה (כ־75% מחברי המפלגה הם בעלי ותק של 1–2 שנים), רבים מהם באו אליה מאווירה זרה למעמד הפועלים, ובכניסתם למפלגה הם מכניסים לתוכה גם חלק גדול ממטענם האידיאולוגי הזעיר־בורגני. מכאן הצורך בבחינה קפדנית ביותר של החברים, במאבק נמרץ ביותר למען הקו המפלגתי, בד־בבד, כמובן, עם עבודה חינוכית.

המצב הארגוני של המפלגה. קונספירציה. ז׳מבון מסר שאתם מגדפים אותנו בגלל קונספירציה גרועה. יש חטא כזה ולא אקח על עצמי להכחישו. עם זאת, אני משוכנע שאתם מביאים בחשבון גם את מכלול התנאים שבהם פעלנו, ואת הטרור בו נתונה המפלגה. גם אינני רוצה להשאיר אתכם תחת הרושם שהועה״מ לא נקט צעדים להגברת הקונספירציה בקרב חברי המפלגה ובקרב חברי הארגונים הקרובים למפלגה. נכון, צעדים אלה לא היו מספיקים.

הטרור. בפרק הזמן שבין ינואר לאוקטובר 1932, נעצרו 198 איש. מספרים אלה מספרים, יותר מכל דבר אחר, על השתוללות הטרור. חלק גדול ממעצרים אלה נובע, כמובן, מקונספירציה גרועה, אבל בכל־זאת, היסוד הוא הבילוש מרצון והסגרת חברינו למשטרה ע״י חברי ההסתדרות... פועלי־ציון ואחרים. העניינים הגיעו לידי

כך שלפני כחודשיים, כשהמשטרה באה לעצור את מזכיר הארגון המפלגתי בירושלים, היא הביאה אתה לעזרה כ־15 חברי הסתדרות. מנהיג הארגון של פועלי ציון (שמעוני) בחיפה מסר לידי המשטרה 11 מחברי הארגון. דנים למאסר בכלא חברים שלנו, לא רק בגלל הפצה של פרסומים בלתי־לגליים, אלא גם לגליים. מנהיג ההסתדרות, בן־גור... (יון) קורא בגלוי לחיסול פיזי של קומוניסטים. כך אין מדובר עוד בטרור פשוט, כי אם בשיסוי. המוצא – לחדור להמונים, להיעטף בהם, אך נוסף לכך נחוצים גם צעדים ארגוניים של הגנה. התחלנו כבר לעשות משהו בנידון, אך בינתיים מעט. חושבני שגם אתם יכולים לעזור למפלגה בעניין זה. לחץ הולם על האספסוף הציוני שם אצלכם ייתן את אותותיו במידה מסוימת. אני הייתי ממליץ במיוחד להראות לפועלי־ציוניסטיים ה"שמאליים" (הם עדיין קיימים שם אצלכם, אני בטוח) את הכתובת המדויקת לעזאזל וזה ללא ספק יפכח משכרונם את הפרובוקטורים המקומיים הבלתי־מרוסנים ביותר של מסע שפל זה.

גידול המפלגה. מספר החברים כעת הוא בסך הכל כ־150. זה, כמובן, מעט מאד, אם מביאים בחשבון את התנאים האובייקטיביים הנוחים הקיימים עכשיו לפעילות המפלגה. הסיבה העיקרית לגידול החלש של המפלגה היא, כמובן, ניתוקה מהמוני הפועלים הערביים הבסיסיים וכן חוסר יכולתה לשמור על החברים החדשים. צריך לומר שעכשיו אנו בכל־זאת במצב טוב לאין ערוך מזה שלפני 3–4 חודשים, כאשר אחדים מהארגונים שלנו היו הרוסים לגמרי. כך, למשל, אחרי התקרית ברוממה, נשארו בארגון הירושלמי שלנו בסך־הכל 5 אנשים. גם בחיפה המצב לא היה טוב בהרבה. העברנו פעילים ממקומות אחרים, חיזקנו את הפעילות ועזרנו לארגונים ההרוסים לקום על רגליהם. הארגון הירושלמי פיתח עכשיו פעילות די אינטנסיבית ויש לו הישגים משמעותיים (התקשר עם פועלים ערביים ברכבת, עם נהגים, עם בנאים ועם כעשרה כפרים ערביים, הגדיל את מספר חברי הפרקציה מ־25–30 ל־50–55 איש, הגדיל את מספר ארגוני הקומסומול ב־10–20 חברים ערביים וכו').

הארגון בחיפה נחשב, בצדק, לחיל־החלוץ שלנו. הוא יישם את הקו לערביזציה של שורות המפלגה באופן העקבי ביותר וקשור באופן הדוק ביותר עם הפועלים הערביים, אך בזמן האחרון הוא עשה גם את השגיאות הרציניות ביותר, ועם זאת לא תמיד ידע ללמוד משגיאות אלה. אחרי המשבר שהתרחש לא מזמן (עזיבה ובגידה של מספר חברים ערביים), הארגון החיפאי מתחיל להבריא וצריך לקוות שבקרוב ישוב לאיתנו לגמרי. קיימים קשרים רציניים הן עם פועלי נמל ורכבת ערביים והן עם שורה שלמה של בתי־חרושת. עם זאת, גם כאן, כמו בירושלים, ארגון הקומסומול עשה צעד גדול יותר בדרך לערביזציה מאשר הארגון המפלגתי.

המצב גרוע יותר ביפו־תל־אביב. למרות הישגים מסוימים של הארגון המפלגתי, במובן של קשר עם פועלים ערביים, הרי מעבר להיכרות אישית... זה לא הולך. הארגון המפלגתי התחזק במיוחד בקרב הפועלים היהודיים. הדבר החשוב במיוחד כאן הוא שהתחזקות הארגון המפלגתי עכשיו נובעת מגידול מספר הפועלים הוותיקים (בעבר הגידול היה כמעט בלעדית מקרב מהגרים חדשים), עם בואם של אופים ועם ארגון מחדש של הוועדים הפעילים שעשינו לא מזמן, פעילות, צריך

לקוות, תתקדם גם כאן. החולשה הישנה ואחת הבסיסיות היא, שעד כה לא חדרה מפלגתנו למרכזים הערביים כמו נבלוס, נצרת, ג'נין, על אף שתנועת הפועלים והאיכרים במקומות אלה גדלה משמעותית, במיוחד בנבלוס. כל המאמצים שלנו לחדור לשם נשארו בינתיים כמעט לגמרי ללא תוצאות. עם זאת, אין זה אומר שיש כאן קשיים שאי־אפשר להתגבר עליהם. אני סבור שיותר מכל אשמים בכך הפעילים המקומיים שלנו, שלא ידעו לחזק ולהרחיב את הקשרים הקיימים.

כעת זה הופך יותר ויותר תפקיד חיוני למפלגה. "לחדור לנבלוס, נצרת, ג'נין, עזה" זו צריכה להיות ססמת הקרב של המפלגה, והוראות שלכם להנהגה החדשה ולכל המפלגה בעניין זה הנן צורך מוחלט.

דפוס. ידוע לכם כבר, שאחרי המפלה השנייה של בית הדפוס שלנו, התחלנו בארגונה מחדש על יסודות חדשים.

עכשיו הרה־ארגון כבר כמעט הסתיים, ברם עדיין לא יכולנו לגשת לעבודה רגילה של הוצאה לאור וזה כמובן מורגש בכל הפעילות. עם זאת, אפשר לסמוך על כך שחלל זה ימולא בקרוב ועבודת ההוצאה תועמד על רמה נאותה.

1.1.1933 בברכה קומוניסטית.

(פרד)

מכתב אל הועה"מ של מק"פ מאת הועה"פ של הקומינטרן. בראש העמוד – חותמת המעידה שהמסמך אושר בישיבת המזכירות הפוליטית של הועה"פ של הקומינטרן מה־9.5.33 ונוסחו הסופי הוא מישיבתה ב־25.5.33. המכתב נשלח בחתימתם של מוח'תאר וחמיד.

9.5.1933

משבר הקולוניאליזם בא בפלסטינה לביטוי בצורה מיוחדת. בריחה גוברת של הון יהודי מארצות שונות באירופה ובאמריקה והשקעתו בפלסטינה (פרדסים, מפעלי ייצור קטנים שונים, בניין, תעשיית הטקסטיל וכו') מצד אחד, והכנות מלחמתיות אינטנסיביות של האימפריאליזם האנגלי במזרח־התיכון: בניית נמל חיפה, מסילת הברזל חיפה־בגדאד, צינור נפט, מקורות נפט משמעותיים וכו', מצד שני — הביאו תוך זמן קצר להשקעות הון משמעותיות בפלסטינה, אשר לנוכח העושק המוגבר של העמלים הערבים, יצרו צמיחה מסוימת בסקטור המשק האימפריאליסטי־ציוני שמתבטאת בעליית הייצוא, בהרחבת הפרדסים וכו'.

המיוחד ב"פרוספריטי" פלסטיני זה מסתכם בכך שככל שהוא מתפתח, הוא מוביל להרס רב יותר של משק ילידי המקום ובמיוחד להתרוששות ההמונים הרחבים באוכלוסייה הערבית ולהעמקת משבר המשק של ילידי המקום. קניית האדמות ע"י החברות הציוניות, גירוש האיכרים הערבים הזעירים מחלקותיהם, הנהוג בקנה־מידה המוני ובצורה חסרת רחמים לגמרי... קוניוקטורה זו, המלווה בהפקעת נכסים, בדחיקה ובירושש ההמונים הערביים, מעוררת החרפה גדלה והולכת של המאבק בין המוני האוכלוסייה העמלה והגוש האימפריאליסטי־ציוני.

כל זה בא לידי ביטוי בהגברת פעילות ההמונים. מתרבות פעולות הטרור כלפי המתיישבים, ההתקפות הנואשות על מושבות בודדות, במיוחד חדשות, ועל הפרדסים, נעשות תכופות יותר. מופיעות עוד ועוד יחידות של פרטיזנים, אותם מכנים האימפריאליסטים והציונים "אנשי כנופיות", אך הם מבטאים למעשה את התאכזרות האיכרים שהובאה לקיצוניות.

הנהגת התנועה הלאומית הערבית, הוועד־הפועל הערבי הנציונל־רפורמיסטי, נתקף פאניקה – מצד אחד – לנוכח המתקפה הנמרצת של האימפריאליזם והציונות, ומצד שני – משום שהתנועה ההמונית מאיימת לגדול מעל לראשי המנהיגים. במחנה הנציונל־רפורמיזם ניכרת התנוונות גדלה והולכת... הטקטיקה הקודמת של הנציונל־רפורמיסטיים נחלה מפלה...

לנוכח מצב כזה, אין פלא שאכזבת ההמונים ממדיניות הפשרה של הועה"פ הנציונל־רפורמיסטי הערבי מורגשת יותר ויותר. הנציונל־רפורמיסטיים אינם יכולים עוד לסמוך על כך שהארגונים הוותיקים, כמו למשל הועה"פ הערבי, המועצה המוסלמית העליונה "מוערדין" ("אופוזיציונרים") ודומיהם, תוכלנה לשמר את אמון ההמונים. מכאן הקמת מפלגה נציונל־רפורמיסטית חדשה – "אסתקלאל". אין למדוד את "אסתקלאל" במידה שווה ל"ועה"פ". הצטרפות קבוצת חמדי חוסייני הלאומית־מהפכנית אל המפלגה, מוכיחה שהאלמנטים המהפכניים הזעיר־בורגניים ינסו למלא תפקיד פחות או יותר עיקרי במפלגה. שיטות המאבק של המפלגה החדשה הן העדות הטובה ביותר לקביעת אופיה. היא כלל אינה מציעה שיטות מאבק מהפכניות ומסתפקת בהעלאת ססמת ה"נון קואופריישן", שתוצאותיה מודגמות לעין בניסיונם של ההמונים ההודיים. מדיניות ה"נון קואופריישן" הינה הונאת ההמונים והסחת דעתם מהמאבק המהפכני. ועוד, תוכניתה האגררית של מפלגת ה"אסתקלאל", הכוללת דרישה להורדת מיסים, איסור קניית אדמות בעבור הציונים, ואולי גם ביצוע אי־אלו רפורמות אגרריות, מעידה שמפלגה זו כלל איננה מעוניינת בהגשמת מהפכה אגררית, כי אם להפך: רוצה להנציח את היחסים האגרריים הקיימים, המקלים על האימפריאליזם והציונים ליישם את מדיניות הדיכוי שלהם. לבסוף, יש משמעות לעובדה שמנהיגי מפלגה זו מופיעים יחד עם אותם חברי הועה"פ הערבי, אשר בתיווכם (עוני עבדול חדי, עומר סלק ואחרים) מתקיים קשר לא רק עם הועה"פ הערבי, כי אם גם עם קבוצת המועצה המוסלמית העליונה, עם קבוצת נששיבי וכו'. תהיה זו שגיאה, כמובן, לקבוע שמפלגת האסתקלאל תומכת באימפריאליזם ומהווה "מכשיר ישיר" שלו, אך בדיוק באותה מידה יהיה לא נכון לתאר אותה כמפלגה אנטי־אימפריאליסטית ערבית, כמפלגה נציונל־מהפכנית.

המסמך ממשיך ומשווה את אסתקלאל למפלגת ה"וופד" המצרית, החזית הלאומית בסוריה ועוד.

המאפיין "מחנה השלישי" זה, הוא הדמגוגיה והשפה האופוזיציונית. בכך הם נבדלים מהכוחות התומכים בגלוי באימפריאליזם. "מחנה שלישי זה, מתנדנד בין

המהפכה לבין האימפריאליזם, כדי שברגע המכריע, למרות כל הדיבורים האנטי־אימפריאליסטיים, יעבור לצד הקונטרה־מהפכה. עם זאת, צריך לציין שיש לנו, ללא ספק, עניין עם מפלגה נציונל־רפורמיסטית 'שמאלית'.

הניתוח של מפלגת האסתקלאל, הנכלל בתזיסים של הועה"מ של מק"פ מה־12.3.1933, נכון במובן זה שכל אשליה כאילו מפלגת האסתקלאל היא באמת "מפלגה מהפכנית שמאלית", היא ללא ספק מסוכנת. היחס למפלגה זו חייב להיות מודרך ע"י הצורך להוקיע את הנהגתה ולדחוף למאבק את מיטב האלמנטים המהפכניים הנכללים בהרכב המפלגה. אפשר להשיג זאת ע"י הצעה של "חזית מאוחדת" בשאלות מסוימות.

אשר ליחס לגבי האלמנטים הנציונל־מהפכניים (כגון קבוצת חמדי חוסייני ואחרים) מביא המסמך ציטוט ארוך מהחלטות הוועידה ה־6 של הקומינטרן, הנוגע לארגונים נציונל־מהפכניים. הנה קטע מציטוט זה:

"נחוץ באופן אבסולוטי שהמפלגות הקומוניסטיות בארצות אלה יסתייגו באופן הברור ביותר (כל ההדגשות במקור) מכל המפלגות והקבוצות הזעיר־בורגניות מלכתחילה. אפשר להקים חזית ואף ברית עם התנועות, אך אסור להתמוסס אל תוך התנועה המהפכנית־בורגנית. התנועה הקומוניסטית צריכה, בכל הנסיבות, לשמור על עצמאותה של התנועה הפרולטרית באופן מוחלט, בתעמולה, בארגון ובפעולה... לשאוף בכל האמצעים לחלץ את המוני האיכרים הרחבים מהשפעת המפלגות הזעיר־בורגניות, להרחיק אותם מההגמוניה על האיכרות. אלה הם תפקידי המפלגות הקומוניסטיות".

חלקו השני של המכתב דן בעיקר בצורך בהקמת חזית מאוחדת־מלמעלה בתנועה הלאומית־מהפכנית. גם בשאלה זו מותח המכתב ביקורת על התזיסים של המפלגה, בזו הלשון:

התפקידים שהועמדו בהקשר זה ע"י התזיסים של הועה"מ מה־12.3.1933, הם בלתי מספיקים ביותר. תוך הוקעת המהות הנציונל־רפורמיסטית של האסתקלאל — נאמר שם — צריך לנצל כל החיכוכים וההתנגשויות בין מפלגה זו לבין הציונות. בהקשר זה מובאים עוד כמה פרטים, אך אין די בכך. מובן שנחוצה הוקעה של מפלגת האסתקלאל, אך בשביל המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית העניין הוא קודם כל בכך שההוקעה לא תישאר על הנייר... ושהיא תיכנס למאבק לכיבוש המוני העמלים הנחטפים ע"י האסתקלאל, תעמוד בעצמה בראש המאבק האנטי־אימפריאליסטי ותיקח על עצמה את היוזמה בעזרת פעולות קונקרטיות. רק כך יכולה מק"פ להתגבר על ניתוקה שלה מההמונים הערבים שעדיין לא התגברה עליו ולנקוט צעדים רציניים לבידוד הנציונל־רפורמיסטיים מההמונים.

אנו ממליצים לכם לקיים מיד דיון על שאלת הדרך הטובה ביותר לנקוט טקטיקה של חזית מאוחדת מלמעלה לגבי מפלגת האסתקלאל.

לאחר שורה ארוכה של הצעות פעולה מעשיות בתחום הדרישות האיגוד־מקצועיות של הפועלים והפלאחים, ממשיך המכתב:

החזית המאוחדת יכולה וחייבת, כמובן, להתממש לא רק בשאלה של דרישות הפועלים כי אם גם בשאלת הדרישות שהן בעלות אופי לאומי־מהפכני. אנו ממליצים למפלגה להקים ועד יוזם של פועלים ערבים, אשר יופיע בפומבי עם מצע לכינוס ועידת פועלים. מצע זה חייב לכלול שורה של דרישות אנטי־אימפריאליסטיות עקרוניות, התואמות את המצב העכשווי בארץ (דרישה להפסקה מיידית של העלייה הציונית, למשל, דרישה למאבק מהפכני נגד הפקעת־רכוש הפלאחים וגירוש הפועלים הערבים מהמפעלים, ביטול המנדט האנגלי והצהרת בלפור). לוועידה אנטי־אימפריאליסטית המכונסת על מצע כזה, צריך להזמין לא רק פועלים ערבים פלשתינאיים, אלא גם פועלים מהארצות השכנות (סוריה, עבר־הירדן).

המכתב החתום ע"י מוח'תאר וחמיד, מסיים בכך שרק איחוד כל הכוחות האנטי־אימפריאליסטיים למאבק המוני, יכול לעמוד נגד המתקפה הנמשכת של האימפריאליזם והציונות.

מסמך מאת הוועדה המדינית של הועה"פ של הקומינטרן תחת הכותרת "לכל חברי מק"פ" בראש המסמך חותמת:
"אושר בישיבת הוועדה המדינית מה־27.8.1933".

27.8.1933

החלטות ועידת מק"פ שהתקיימה בדצמבר 1930, ציינו מפנה בעבודת המפלגה. **השאלה הלאומית** (כל ההדגשות במקור): בהתגברה על ההתנגדות הסמי־ציונית לערביזציה בלתי־מסויגת של המפלגה, ובקבלת שורה שלמה של הצעות קונקרטיות על העבודה בקרב הפועלים והאיכרים הערבים, על פעילות האיגודים המקצועיים בקרב הפועלים הערבים והיהודים, על המאבק באימפריאליזם ובציונות, נוצרו התנאים המוקדמים להתגברות על בידוד המפלגה מההמונים הרחבים ולגידול השפעתה הפוליטית, הרכבה המספרי וכוחה הארגוני.

בתקופה שלאחר הוועידה השביעית של המפלגה הייתה שורה של תנאים נוחים למילוי התפקידים שנקבעו ע"י הוועידה: ההתמרמרות של המוני העמלים הערבים נגד עול האימפריאליזם והתוקפנות הציונית שהתחזקה, בייחוד בעקבות הגל החדש של אקספרופריאציה המונית של איכרים ערבים ע"י האמיגרציה היהודית; הפעולות הסטיכיות האנטי־אימפריאליסטיות והאנטי־ציוניות של ההמונים הערבים נעשו תדירות יותר (נבלוס ב־1931, עכו ב־1932, ואדי חווארת' ב־1933); ערעור השפעת הנציונל־רפורמיסטיים והועה"פ הערבים בקרב ההמונים הרחבים של האוכלוסייה הפועלית, דבר שהביא למשבר בארגון נציונל־רפורמיסטי רב־השפעה זה; הגברת המאבק הלאומי המהפכני המתרחש על רקע קרבות כלכליים שבהם השתתפו יחד עם אלפי הפועלים הערבים מספר רב של פועלים יהודים, שניהלו שביתות נגד בעלי

המפעלים הציוניים. באופן כזה, למפלגה היו לא מעט אפשרויות אובייקטיביות ליישום תפקידיה החשובים ביותר והראשונים במעלה.

בינתיים, תוצאות העבודה ומצב המפלגה כפי שהם מצטיירים מהדו"חות הסדירים של הועה"מ של המפלגה, מהחלטות שתי המליאות האחרונות (המליאה השלישית והרביעית של הועה"מ) מדו"חות של חברים בודדים ומהדו"ח של הח' א. ואחרים, מסתכמים כדלקמן: המפלגה הצליחה לשמור את המנגנון שלה, להבטיח הוצאה פחות או יותר סדירה של ספרות בערבית ובאידיש, לבצע אי־אלו פעולות די מוצלחות, בעלות אופי אנטי־אימפריאליסטי ואנטי־ציוני ("נבי מוסא" 1932, "רוממה" "נס ציונה" ועוד), שברובן עמדה התנהגות החברים במבחן ועוררה אהדה ניכרת בקרב העמלים הערבים בעיר ובכפר. למפלגה היו גם כמה הצלחות בחיזוק השפעתה בכמה מפעלים גדולים (נמל חיפה, זיכיון ים המלח, נשר ועוד).

המכתב מציין גם שהמפלגה לא הצליחה לבסס הצלחות אלה והעמדות שנרכשו אבדו עד מהרה. בהמשך קובע המכתב:

עם זאת, המפלגה לא הצליחה למלא את תפקידיה הבסיסיים והמכריעים. מפנה אל עבר הערביזציה של המפלגה אין. מספר החברים הערבים במפלגה מצומצם ביותר. הפעילות של חברי המפלגה הערבים בלתי־מספקת. כמעט שאין כל פעילות באיגודים המקצועיים הערביים, בשטח זה יש אפילו נסיגה, בהשוואה למצב שהיה לפני שנים אחדות. המפלגה לא הצליחה להשתלב בתנועה הלאומית המהפכנית של ההמונים הערביים. גם בתחום הפעילות בקרב הפלאחים לא הצליחה לבסס את הקשרים שנוצרו. אפילו תפקיד אלמנטרי, כמו שליחת חברים ערבים טובים לבית־הספר (קוט"ב), לא הצליחה המפלגה לבצע. במשך כל הזמן הזה לא הגיע אף חבר אחד.

נוסף על כך, המפלגה לא הצליחה להתגבר גם על בידודה מהפועלים היהודיים, למרות שבמקרים בודדים, כמו בנס־ציונה, הצליחו חברינו, הודות ליישום מוצלח של טקטיקת החזית המאוחדת מלמטה, לרכוש אהדה בקרב מספר רב של פועלים יהודים. תוצאות הבחירות באיגוד המקצועי הרפורמיסטי — ציוני ה"הסתדרות", הראו שהשפעת המפלגה על הפועלים היהודים נחלשה. השביתות של פועלים ערבים ויהודים עברו ברוב המקרים בלי המפלגה, או תוך השתתפות בלתי־מספקת שלה. פרט לשביתות בעזיז־חצ'טה ו"ספ'נס", לא מילאה המפלגה בזמן האחרון תפקיד הנהגתי באף אחת מן השביתות הרבות שהיו.

מובן מאליו שתוצאות אלה של פעילות המפלגה (הן) בלתי־מספקות ביותר. הן מראות שגם אחרי תיקון ההנחות הפוליטיות המוטעות, לא הצליחה המפלגה ליישם במציאות את הקו הפוליטי הנכון שהותווה בוועידה השביעית. המפלגה לא הצליחה לצאת ממצב של כת מבודדת מההמונים, אל דרך הפעילות ההמונית הרחבה, לא הצליחה גם לרכוש את אמונם של הפועלים והאיכרים הערבים ולמשוך לתוך שורותיה את הטובים שביניהם. בשום אופן אין להסביר תוצאות אלה רק ע"י ההסתה המתנהלת נגד המפלגה מצד הציונים והנציונל־רפורמיסטים הערבים והטרור

האכזרי של האימפריאליזם הבריטי (למרות שהרדיפות והמעצרים ההמוניים, בפרט מעצרם של החברים המנהיגים סעדי ומראת ומאסרם הממושך החלישו ללא ספק את פעילות המפלגה). הסיבות הבסיסיות לאי־מילוי התפקידים הראשיים במעלה של המפלגה מסתכמים כדלקמן:

1. ההנהגה, הנמצאת בידי החברים היהודים, לא הצליחה להפנים וליישם בחיים את ההוראה הלנינית על כך שהחברים היהודים צריכים להיות "לא אומנת ולא מחנכת, כי אם עוזרים" של החברים הערבים. החברים היהודים המנהיגים לא הצליחו לרכוש את אמונם של החברים הערבים. למרות שמספר די גדול של חברים ערבים הצטרפו למפלגה, הם לא התבססו בה, לא קשרו קשר חזק עם המפלגה כארגון שלהם.

המכתב מביא כדוגמא את המפלגה בסוריה, שהוכיחה שכאשר הפועלים מרגישים שהמפלגה מגנה עליהם הם תומכים בה, וממשיך:

העניין הוא בכך, שההנהגה לא הצליחה למצוא את הגישה הנכונה לחברים הערבים, לנצל אותם באופן נכון לעבודה המפלגתית, לחנך אותם נכון. בזאת למעשה השתקפו, כמובן, שרידי הסטייה האופורטוניסטית הימנית — השוביניזם הלאומני הקיצוני. ברוב המקרים החברים הערבים עזבו עד מהרה את המפלגה, היות שלא מצאו בה פעילות מתאימה לעצמם, או שנשארו במפלגה והפכו פסיביים. ואילו אצל החברים הערבים הוותיקים (אלה שהשתתפו בוועידה השביעית) נוצר הרושם שהחלטות הוועידה מיושמות בחיים באופן פורמלי ובלתי־כן.

2. סקטנטיות, הסתגרות, נטייה לוויכוחים מנופחים מיותרים, היוו תוכן עיקרי של החיים הפנימיים המפלגתיים... קל מאד להבין גם מה שהתרחש תדיר ביותר, כאשר הפועל הערבי, שעשה הכרה עם "האווירה" באסיפות ובמליאות, היה יוצא מהם ולא רצה בשום פנים ואופן לחזור. סיפוק "הצורך בוויכוחים" של אותו חלק מחברי המפלגה היהודיים, אשר באו לשורותיה מחוגים זעיר־בורגנים שונים (ארגונים חינוכיים ציוניים וכו') והביאו משם מסורת של דקדקנות ותחרות תלמודיסטית, הפך את המפלגה למועדון ויכוחים והפריע לה בביצוע תפקידה הבוער ביותר — הערביזציה.

3. שיטת העבודה של המפלגה הסתכמה בכך שהמפלגה נאחזה פעם במבצע אחד ופעם במבצע אחר... אך לא ריכזה את מאמציה ביצירת **בסיס בתוך מעמד הפועלים הערבי**. המפלגה לא הצליחה עד כה להקים אף תא אחד במפעל רציני כלשהו והרי זהו מה שנחוץ לשם פעולה מוצלחת בקרב הפועלים הערבים.

4. הסטייה "השמאלנית". הלכי הרוח של חרם ביחס לפעילות בקרב הפועלים היהודים, הביאו את המפלגה לפיגור בחזית זו. ברור לגמרי שהחוליה החשובה ביותר, בה צריכה הייתה המפלגה להיאחז כדי לחזק את עמדותיה בקרב הפועלים היהודים, היא ניצול החרפת המאבק המעמדי בתוך המיעוט הלאומי היהודי בארץ, שהביאה לגידול ניכר של הפשיזם הציוני ("הרביזיוניזם")

ולהתנגשויות תכופות יותר ויותר בין הפשיסטים לבין הפועלים היהודים וה"הסתדרות" הסוציאל־פשיסטית (שקיבלה בבחירות האחרונות 37 אלף קולות או 70% מכלל המצביעים). במקום לנצל במלואה את התגרה הזו בתוך המחנה הציוני, תוך נקיטת הטקטיקה של חזית מאוחדת, ולהוכיח שהסוציאל־פשיסטים נכנעו למעשה לפשיזם, פורקים את הנשק מידי הפועלים במאבק נגד הקפיטליסטים הציונים ופלוגותיהם הפשיסטיות השכירות. הייתה במפלגה אי־הערכה ברורה של התנגשויות אלה. חברים מסוימים, (אפילו בביטאון "האור") פיתחו תיאוריות וטענות שנשמעו מאד רדיקליות, בדבר הזהות שבין הפשיסטים והסוציאל־פשיסטים, על כך שלנו הקומוניסטים אין כאילו כל עניין בזה, אם הפשיסטים מגרשים את פועלי ההסתדרות ממקומות עבודתם, שגם פועלים אלה וגם אלה הם בריונים, כובשים וכד'. כל זה, יחד עם פעילות לגמרי לא מספקת של חברי המפלגה מפרקציית הפועלים (סקציה של הפרופינטרן) בפעולות האנטי־פשיסטיות של הפועלים היהודים, הביאו לתוצאות מצערות בעבור המפלגה: האויבים הגרועים ביותר של הקומוניזם בפלסטינה, המתחפשים במליצות "שמאליות" והמנהלים למעשה מדיניות פרו־אימפריאליסטי ופרו־ציונית, "פועלי־ציון", יכלו לפתח בהצלחה דמגוגיה על כך שהמפלגה הקומוניסטית "מתנערת" מהפועלים היהודים וכך יכלו למשוך חלק מהפועלים שעזבו את המנהיגים הציונים הסוציאל־פשיסטים ולעצור אותם מלעבור למחנה הקומוניסטי המהפכני.

5. נסיון הפעילות של המפלגה במשך התקופה שחלפה מאז הוועידה השביעית הוכיח באופן כזה, שנחוץ להעביר שורה של שינויים שורשיים חדשים בפעילות המפלגה, כדי להבטיח יישום אמיתי של החלטות הוועידה. מה עוד, שאת ההוראה הכלולה במכתב האחרון על טקטיקה חדשה ביחס למפלגת ה"אסתקלאל" והתנועה הנציונל־מהפכנית הערבית, תוכל המפלגה להפעיל רק בתנאי שיסולקו כל המכשולים המפריעים לערביזציה של המפלגה ולמפנה לפעילות המונית.

6. לשם כך אנו ממליצים לדון ולאשר את הפעולות הבאות:

א. לארגן מחדש את הנהגת המפלגה, ע"י כך שיוצאו ממנה כל אותם חברים יהודים אשר ממשיכים לנהוג לפי המסורת הסקטנטית הישנה של המפלגה, אשר לא הצליחו להפוך ל"עוזרי" החברים הערבים, המתנגדים לסגל שיטות חדשות של עבודה, שאינם יכולים להסתגל אליהן. ליצור הנהגה חדשה מהחברים הערבים המנוסים והטובים ביותר, שעליה תוטל (בתמיכת חבר מפלגה יהודי אחד או שניים — פועלים שאינם נושאים על גבם מטען ישן והמסוגלים לבצע ביושר תפקיד של עוזרים לחברים הערבים) אחריות מלאה להמשך הפעילות ההנהגתית במפלגה ובפרט למען הרחבת הקאדרים הערביים וקידומם. ההנהגה החדשה תהיה חייבת לנהל מאבק בשתי חזיתות: נגד הפרקטיקה של הסטייה הימנית, (השוביניזם היהודי הממלכתי), העוצרת את הערביזציה של המפלגה, כסכנה הראשית, ונגד הסקטנטיות

ה"שמאלנית" בעבודה בקרב הפועלים היהודים. צריך להרחיק מהעמדות ההנהגתיות את החברים שלקחו חלק בקטטות האחרונות ואת אלה שהתגלו כבלתי־מתאימים לעבודה בתנאים החדשים.

ב. הנהגת המפלגה חייבת לרכז את תשומת־לבה בארגון תאים של פועלים ערבים במפעלים החשובים ביותר. לתפקיד זה, בתקופה קרובה ביותר, צריכה להיות כפופה כל פעילות המפלגה.

המכתב מרחיב את הדיבור על חשיבותה של פעילות זו ושל הפעילות בכפר הערבי נגד כיבוש הקרקע ועוד. נקודה "ג" מוקדשת לעבודה באיגודים המקצועיים ובה שוב התייחסות לפעילות בקרב הפועלים היהודים, בזו הלשון:

"במרכז תשומת־הלב של הפעילות בקרב הפועלים היהודים, צריכה המפלגה להעמיד את המאבק נגד הלכי הרוח השמאלניים ומאבק נמרץ ביותר נגד הפשיזם ומתקפת ההון".

בראש המסמך בכתב־יד: "מכתב דיווח של אביגדור". המסמך הודפס בתאריך 11.4.1936 ומהווה דין־וחשבון על פעילות המפלגה בין השנים 1929-1934.

11.4.1936

דו"ח על התקופה 1929-34

את עבודת המפלגה בתקופת הדו"ח (1929–34) צריך להעריך מנקודת ראות א. של הקשר של המפלגה עם ההמונים ובמיוחד עם מעמד הפועלים, ב. של הצלחת המפלגה בבולשביזציה של שורותיה, ג. של השתתפות המפלגה בהתפתחויות המהפכניות ההמוניות ותפקידה המארגן בהם, ד. של הרמה האידיאולוגית־פוליטית של המפלגה, ה. של המצב הארגוני המפלגה.

הדבר הראשון שצריך לציין הוא שהתפתחות מק"פ בתקופת הדו"ח פיגרה פיגור עצום אחרי הרדיקליזציה הפוליטית של ההמונים וההתקדמות המהפכנית הכללית.

הרדיקליזציה הפוליטית של ההמונים בפלסטינה, בתקופת הדו"ח, התפתחה בקצב מהיר יחסית. המשבר האגררי, שהחל עוד בשנות 1926/27 והעמיק בהשפעת המשבר הכלכלי העולמי, הגל הנרחב של הגירה ציונית וקולוניזציה בפלסטינה, שהייתה המכשיר העיקרי של האימפריאליזם האנגלי בשוד הכלכלי, בשיעבוד הפוליטי של האוכלוסייה הערבית המקורית בארץ ובהגברת כל מיני הניצול הפיאודלי של המוני העמלים הן בכפר והן בעיר – בשל המשבר – כל אלה העלו באופן משמעותי את הפעילות הפוליטית של האחרונים. בשנת 1929 התעלתה פעילות פוליטית זו של ההמונים, במיוחד של הפלאחים והבדואים, לרמה של התקוממות לאומית מזוינת. בשנת 1933 לבשה ההתפתחות הגבוהה של התנועה המהפכנית, שהיה לה בסיס סוציאלי רחב יותר מאשר בשנת 1929, צורה של

התנגשויות עם האימפריאליזם האנגלי בשורה שלמה של ערים, אך התנגשויות אלה לא הצליחו להתפתח למרד מזוין כללי.

באופן כזה היו בתקופת הדו"ח בארץ התנאים האובייקטיביים הבסיסיים, אשר בניצול נכון היו צריכים לעזור באופן טבעי לגידולה ולפעילותה של המפלגה בכל הכיוונים ולהוצאתה מאותו מצב חצי־סקטנטי שבו היא שרויה עדיין.

המרד של שנת 1929 היה אבן־בוחן שבה נבחנה כל העבודה הקודמת של מק"פ. תוצאות בחינה זאת לא היו לזכותה של המפלגה. המפלגה מצאה עצמה הצדה מן התנופה המהפכנית האדירה, לא ראתה מראש את האירועים הקרבים ובתחילת המרד העריכה אותו באופן אופורטוניסטי כפוגרום נגד היהודים, שנעשה אך ורק ע"י התככים של האימפריאליזם. ההתנהגות האמיצה ואפילו ההרואית של חברים בודדים בזמן מרד אוגוסט 1929, רק הבליטה את חוסר המעש וחוסר האונים של המפלגה בכלל.

בחושפו ובנתחו את השגיאות האופורטוניסטיות של מק"פ, ע"פ דוגמת המרד של אוגוסט 1929, ציין הועה"פ של הקומינטרן שהליבה שלהם טמונה בגישה הבלתי־נכונה והבלתי־לנינית של החברים היהודים (שהיוו רוב במפלגה) בשאלה הלאומית. המפלגה, נכון יותר הנהגת המפלגה, לא הבינה ושללה את האקסיומה שהמיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, בהיותו קשור לציונות האנטי־מהפכנית, מהווה מדכא ביחס לרוב (הערבי) של האוכלוסייה. באי־הבנתה את יסוד העמדה הלנינית בשאלת היחסים בין העמים המדכאים והמדוכאים, לא יכלה ההנהגה להבין נכונה גם את כל שאר השאלות הקשורות לבעיה הלאומית – שאלת האיכרות, שאלת הציונות כמכשיר יסודי של האימפריאליזם האנגלי, שאלת הסטייה הלאומנית הקיצונית כסכנה העיקרית במפלגה ועוד. התוצאה מכך היא בידודה של המפלגה מההמונים הערבים, ערביזציה אפסית של שורות המפלגה, סקטנטיות, הינתקות המפלגה לא רק מהפועלים הערבים כי אם גם מהפועלים היהודיים.

כדי להעלות את המפלגה על פסים בולשביים היה צריך מפנה החלטי של כל המפלגה אל עבר פתרון כל השאלות האלה. ההנהגה הישנה של מק"פ גילתה כל התנגדות אפשרית למפנה כזה. בהישענו על הרוב המכריע של חברי מק"פ הצליח הועה"פ של הקומינטרן להתגבר על התנגדות הנהגת המפלגה ולעזור למפלגה לעלות על הדרך הבולשבית הנכונה. החלטות הוועידה ה־7 של המפלגה, שהתכנסה ע"פ הצעת הועה"פ של הקומינטרן, הניחו התחלה של קו מפלגתי חדש, ליניני באמת, ונתנו תשובה לכל הבעיות היסודיות העומדות בפני המפלגה. הבחינה הטובה ביותר של נכונות ההוראות המדריכות של הועה"פ של הקומינטרן (וההחלטות הוועידה ה־7 של המפלגה) הן ההצלחות המשמעותיות שהושגו ע"י מק"פ ביישום הוראות והחלטות אלה בחיים.

בפרק זמן קצר־יחסית הצליחה המפלגה לרכוש מספר קאדרים ערביים משמעותי. ע"פ יוזמת המפלגה ובהדרכתה כונס "כנס הפועלים הערבים" הראשון בפלסטינה שבו השתתפו נציגים של ששת אלפים פועלים ערבים, התחזק הקשר של המפלגה עם הכפר, התגברה משמעותית פעילות המפלגה בקרב הפועלים היהודים. כל זה

הצביע על כך שהמפלגה עלתה על הדרך לחיסול הבידוד מהמוני העובדים ומתנועת השחרור המהפכנית.

האימפריאליזם האנגלי והאגנטורה (סוכנת) שלו, זו הציונית וזו הבורגנית ושל בעלי האחוזות, שהעריכו נכונה מפנה זה בפעילות המפלגה, לא חסכו מאמץ כדי לא לאפשר להצלחות ראשונות אלה של המפלגה להתרחב עוד יותר. הם לא סמכו רק על הטרור והפעילו את הנשק הבדוק של פרובוקציה. נמצאו אנשים אחדים, ביניהם אפילו שניים הקרובים להנהגה המפלגתית, אשר בגדו במפלגה ומסרו לידי המשטרה חברים ערבים מנהיגים (סעדי, מראת ואחרים). בגלל מעצרים אלה נחלשה משמעותית ההנהגה המפלגתית.

באיגודים המקומיים הערביים שאורגנו ע״י המפלגה, ניהל האימפריאליזם האנגלי, בעזרת הנציונל־רפורמיסטיים, פעילות של דמורליזצה מחושבת היטב, מלווה בטרור משטרתי, נגד כל פועל מהפכן. לא חלף זמן רב ורוב האיגודים שהוקמו מחדש התפזרו והיתר, כמו אלה הנקראים פדרציה־פועלית־ערבית בחיפה, המונה פורמלית 300 חברים, נפלו לידי הנציונל־רפורמטיביים וממשיכים קיום אומלל ביותר. באשר לאיבוד ההשפעה המפלגתית באיגודים המקצועיים הערביים, יש בכך כמובן אשמה גדולה של מק״פ עצמה. שיכורים מההצלחות הראשונות, החברים שלנו לא הצליחו לבסס אותם כפי שצריך. הריצה אחר כמות ובמיוחד אחר ״פעולות פוליטיות״ בכל מחיר, מבלי לקחת בחשבון הרמה הפוליטית והמוכנות של הפועלים הערביים ל״פעולות״ כאלה, העדר פעילות סבלנית ושקדנית להקמת תאים (ועדי עובדים בבתי־החרושת) איגוד־מקצועיים בסיסיים ולחיזוקם, הטלת כל הפעילות האיגוד־מקצועית על חברי מפלגה מיוחדים, אשר לרוב לא קיבלו כל הכנה — כל זה הקל במידה רבה את עבודת הסוכנים האימפריאליסטיים.

לאחר מעצרם של החברים המנהיגים הערביים עבודת המפלגה קרסה. הדמורליזציה שהוחדרה במיוחד בקרב החברים הערביים החדשים, ע״י פרובוקציות ומעצרים, הקשתה מאוד את עבודת המפלגה. הועה״פ של הקומינטרן עשה נכון ביותר כאשר הפנה בזמן את תשומת־לב המפלגה לצורך להיאבק בכל האמצעים בדמורליזציה זו, לחזק את האוטוריטה של החברים שנותרו בהנהגה המפלגתית וללכד סביבם את כל המפלגה.

אחרי המרד של 1929, התנועה המהפכנית בפלסטינה התפתחה כל הזמן בקו עולה, המתאפיין בהגברה עצומה של התנועה האיכרית־הבדווית, הלובשת במקומות מסוימים צורות של גרילה (במיוחד בחברון ובחלק הדרומי של פלסטינה), פעילות פוליטית של הבורגנות הזעירה והשכבות העניות העירוניות וגל חדש של תנועת שביתות של הפועלים היהודים והערביים. על רצינות תנועת האיכרים מעידים הצעדים של הממשלה האימפריאליסטית שמסתכמים בכך שלצד הויתור על 75% מחובות האיכרות ממיסים, שנכפה עליה, היא מחזיקה מחוזות ואזורים כפריים שלמים במשטר צבאי, בגלל ה״בנדיטיזם״ המתפתח בהם. למרות שבאזורי הקולוניזציה הציונית תנועת הפלאחים והבדווים מכוונת בעיקר נגד הקולוניזטורים, מאבק האיכרות הפלסטינית מכוון בסך־הכל לא רק נגד הציונים, אלא גם נגד

האימפריאליזם האנגלי ונגד הניצול הפיאודלי־קולקי. אחת הסיבות היסודיות לאקטיביזציה החשודה של הגוש הפיאודלי־הקומפרדורי והבורגנות הערבית בשלוש־ארבע השנים האחרונות, היא דווקא הגברת מאבקם של הפלאחים והבדווים, וחיפוש מוצא מהפכני מהמשבר של ניצולם הנורא, לא רק ע״י האימפריאליזם האנגלי והציונות, כי אם גם ע״י בעלי הקרקעות ״שלהם״. הפעולה ההמונית בנבלוס, באוגוסט 1931, שנוהלה ע״י הבורגנות ובעלי הקרקעות הערביים, הקונגרס הכלל־מוסלמי שכונס ע״י המג׳לס (בחסות אנגליה) בנובמבר–דצמבר 1931, קונגרס הנוער הערבי שהתקיים תחת הנהגת הועה״פ הערבי בתחילת 1932, כינוסי ה״איכרים״ שאורגנו בשורה שלמה של אזורים, ע״י מה שנקרא ״אופוזיציה״ (האלמנטים הקומפרדוריים בועה״פ), הקמת המפלגה ה״שמאלית״ אסתקלאל (1932) ולבסוף העמידה בראש ההפגנות המהפכניות באוקטובר 1933 — כל אלה מהווים ביסודם שיטות תמרון של מאבק המעמדות הערביים השליטים, נגד הסכנה הגוברת של האיכרות, נגד רוח־הרפאים הקרבה של מרד האיכרים.

תנועת השביתות של מעמד הפועלים בפלסטינה, שמאז סוף 1930 נחלשה מעט, התעוררה מחדש בתחילת 1932 והגיעה לממדים שלא נראו מעולם. צריך לציין במיוחד את תנועת השביתות והנטייה להתארגנות הקשורה בה, בקרב הפועלים הערבים. בתקופה מ... התקיימו... שביתות פועלים. מה שחשוב ביותר הוא שלמרות המשבר והאבטלה, רוב השביתות של הפועלים הערבים מראות מגמה של מעבר ממאבק הגנתי להתקפי. כך, למשל, שביתת הפועלים הערבים בבית־החרושת למלט ״נשר״ (המפעל האנגלי ציוני הגדול ביותר בפלסטינה) ב־1932, שהחלה כמאבק נגד הורדת השכר, עברה עד מהרה לדרישות ליום עבודה של 8 שעות, העלאת השכר, פיצויי נכות וכו׳. אותו דבר אירע במפעל אימפריאליסטי אחר, ספינס בעכו, וכן בחברות בנייה גדולות בחיפה ובירושלים. צריך לציין, כמו כן, את הסולידריות העצומה שבאה לידי ביטוי הן מצד השובתים והן מצד המוני הפועלים האחרים כלפי השובתים (שיגור משלחות אל השובתים, איסוף כספים למענם, משמרות של מתנדבים וכדומה). שביתות הפועלים היהודים, למרות ״הקוניוקטורה״ הציונית, נושאים ברוב המקרים אופי הגנתי. ההגירה הציונית הנרחבת ב־2–3 השנים האחרונות, בתנאים של אפשרויות מצומצמות להתפתחות כלכלית, יוצרת כוח עבודה זול בקרב הפועלים היהודים. הרי השכר הריאלי של הפועלים היהודים, אף כי הוא נשאר הרבה יותר גבוה משכר הפועל הערבי, מווסת ביסודו ע״י האחרון. היזמים היהודים, אף שאינם יכולים להוריד, בשלב הנוכחי של הקולוניזציה, את שכר הפועלים היהודים לרמת השכר של הפועלים הערבים, בכל־זאת מנצלים הן את קיומו של צבא מובטלים ערבים עצום (כ־40 אלף) והן את התחרות בקרב הפועלים היהודים, כדי לנהל התקפה שיטתית על רמת החיים של האחרונים.

החולשה הבסיסית של תנועת הפועלים בפלסטינה ממשיכה להיות ניתוקם של הפועלים היהודים מהפועלים הערבים, לכן גם מאבקי השביתות של אלה ושל אלה מתנהלים במקביל וללא קשר ביניהם.

יש לומר שתפקידה של מק״פ בתנופה הפועלית־איכרית המתפתחת, ממשיך

להיות לעת־עתה לא משמעותי. גם עם מעמד הפועלים קשריה של המפלגה – המבודדת כמעט לגמרה מההמונים הבסיסים של האיכרות – חלשים מאוד. השביתות, הן של פועלים ערבים והן של פועלים יהודים, מתנהלות על־פי־רוב לצד המפלגה ומהוות תכופות הפתעה בשבילה. עובדה זו מדגישה במיוחד את בידודה של המפלגה מהמוני הפועלים. בכך אשמים, כמובן, במידה משמעותית, הטרור האימפריאליסטי המשתולל וההסתה השיטתית כלפי המפלגה, הן מצד הציונים והן מצד הריאקציה הערבית. מורגשת בכול, ללא ספק, גם חולשת הקאדר הערבי המנהיג. תהיה זו טעות, עם זאת, להסביר את חולשת המפלגה אך ורק בשני דברים אלה. תפקיד גדול, אם לא ראשי, יש להתרחקות החלקית של ההנהגה הנוכחית של המפלגה מהעמדות המפלגתיות שנקבעו ע"י הועה"פ של הקומינטרן והוועידה ה־7 של המפלגה. הפרובוקציות והמעצרים (למרבה הצער בשנתיים־שלוש האחרונות נעשו מקרי הפרובוקציה תכופים יותר. בתקופה זו הרי נעצרו לא פחות מ־500 איש) החדירו חשדנות־יתר בשורות המפלגה בכלל ובמיוחד בקרב החברים היהודים, ביחס לחברים הערבים. הנהגת המפלגה לא הצליחה להיאבק דיה נגד סכנה גדולה זו בשורות המפלגה, ובעצמה לא הייתה תמיד משוחררת מחשדנות־יתר כלפי החברים הערביים. בכך, כמובן, חובלו הוראות הקומינטרן על הצורך בערביזציה של המפלגה מלמעלה עד למטה, וקידום מואץ של חברים ערביים לפעילות מפלגתית הנהגתית. עם רוב יהודי של חברי המפלגה ועם הנהגה יהודית־למעשה, אין המפלגה יכולה, כמובן, למלא גם כל יתר התפקידים שהועמדו בפניה ע"י הקומינטרן. ההפרעה הגדולה ביותר בעבודת המפלגה באה מהנטייה העצומה, במיוחד בקרב החברים היהודים, לוויכוחים אין־סופיים בשאלות שמזמן נפתרו ע"י המפלגה והקומינטרן. התלמודיזם של בני הזעיר־בורגנות מורגש היטב. שאלות בנוסח האם יש או אין לפועלים היהודים זכות לעבודה בפלסטינה (היות שהם מהווים משענת אימפריאליסטית) או האם צריך או לא צריך לדרוש יום עבודה של 8 שעות לפועלים הערבים (היות שזה, אם יושג, עלול כביכול להוביל להחלפת הפועלים הערבים בפועלים יהודים, שהם מיומנים יותר), נורא "מעסיקים" רבים מהחברים היהודים אפילו מנהיגים, וסוחפים גם את החברים הערביים לתוך ויכוחים עקרים ולעיתים אפילו מרחיקים את האחרונים מהמפלגה. טעות גדולה לא פחות של ההנהגה היא העדר עבודה חינוכית־מפלגתית בקרב חברי המפלגה הערביים. היו מקרים לא־בודדים שחברי מפלגה חדשים עזבו את המפלגה דווקא בשל זה. הסקטנטיות והנטייה לוויכוחים משאירים את חותמם גם על פעילות המפלגה בקרב הפועלים היהודים. ה"עמדה" שכל הפועלים היהודים שאינם קומוניסטים או פרקציונרים (הכוונה לחברי הפרקציה בהסתדרות) הם פשיסטים, חותרת תחת פעילות המפלגה בתוך הארגונים ההמונים של הפועלים היהודים ומובילה להתרחקות חלק מהאלמנטים המהפכניים מהמפלגה. הבחירות להסתדרות בסוף 1932, בהן קיבלה מפלגתנו 500 קולות בסך־הכל (מתוך 22 אלף) הראו זאת בבירור.

מה שמאפיין את עבודת המפלגה בתקופת הדו"ח, ובמיוחד בשתיים־שלוש השנים האחרונות הוא, שהיא לא הייתה מסוגלת לייצב אפילו אותם הישגים לא

גדולים שהשיגה בכל פעם שהתאימה את הקו המפלגתי לתנאים הקונקרטיים שנוצרו. כך, למשל, באמצע 1932, הצליחה המפלגה, הודות לפעילות אמיצה ומאומצת, לרכוש לעצמה את אהדת פועלי הנמל הערביים בחיפה ואפילו לארגן שם תא גדול (בתנאים הפלסטיניים) של 30–35 איש. עם זאת, בגלל העדר פעילות שיטתית ובגלל בגידה, התא התפרק. אותו דבר קרה עם פועלי בניין (ערבים) בירושלים. פעמיים נעשה ניסיון לארגן איגוד־מקצועי שלהם ופעמים נכשל הניסיון, בעיקר בגלל העדר פעילות שיטתית. המפלגה לא ניצלה לחלוטין את האהדה העצומה כלפיה מצד הפועלים הערביים לאחר המקרה ברוממה (פרבר של ירושלים), כאשר הסניף הירושלמי נתן דוגמא נלהבת של מהפכנות בולשבית וגבורה בהגנה על האינטרסים של הפועלים הערבים בפני ההסתדרות הפשיסטית.

המאבק המוכשר המנוהל־היטב של חברינו נגד ההסתדרות בקולוניה הציונית הגדולה ביותר, פתח־תקווה, משכה לצדם את רוב הפועלים היהודים שם, שמחו נגד משפט חברינו, אך לבסס ניצחון פוליטי ברור זה, המפלגה לא הצליחה. וזאת לא רק בגלל הטרור מצד ההסתדרות והמשטרה, אלא בעיקר בגלל שמאמץ חברינו נחלש. אפשר להביא הרבה דוגמאות דומות, אך גם אלה מספיקות להראות שהעדר התמדה בולשבית, העדר הכנה של המבצעים למיניהם וחוסר המסוגלות לבצר את העמדות שנכבשו, מהווים את הרע היסודי בעבודת מק"פ. בתחום זה המפלגה צריכה להתחיל מבראשית.

הזכרנו כבר לעיל שלמק"פ אין כמעט כל קשר עם האיכרות. עם זאת, אין פירוש הדבר שבתקופת הדו"ח המפלגה לא עשתה דבר כדי ליצור קשר זה. התסיסה הנרחבת של האיכרים בארץ, המקרים המתרבים של התנגדות אקטיבית של הפלאחים והבדווים נגד השוד הציוני והאימפריאליסטי, דחפו את המפלגה לחדור לכפר הערבי. בשורה של מקרים העניקה המפלגה עזרה קונקרטית, חומרית ואנושית לפלאחים הנאבקים (ואדי חווארית', אום־חאמד ואחרים). הפרסומים המפלגתיים בכפר הביאו ללא ספק, ועדיין מביאים, לידיעת ההמונים הרחבים את ססמאות המפלגה הזוכות להד משמעותי, אך להתבסס באזור אחד או במספר כפרים לפחות, המפלגה טרם הצליחה. ועדי הכפרים שהוקמו ביוזמת המפלגה התפזרו עד מהרה, בגלל העדר עבודה שיטתית איתם ובגלל ההשפעה החזקה עדיין של האלמנטים הפיאודלים והבורגניים בכפר.

התנופה המהפכנית בפלסטינה באוקטובר 1933 היא המבחן השני והחשוב ביותר לכושר המאבק של מק"פ. זמן רב לפני מאבקי אוקטובר נתנה המפלגה פרוגנוזה נכונה של המאורעות המהפכניים המתגברים, אך המפלגה לא הייתה מסוגלת להכין את עצמה ולא את ההמונים לקראתם. כמו ב־1929, גם עכשיו המפלגה הופתעה. יותר מזה: המפלגה לא העריכה נכון את מערך הכוחות המעמדיים בקרבות אוקטובר, בהגזימה בתפקיד הנציונל־רפורמיסטיים והנציונליסטים השמאליים שבהם. גם כאשר המאורעות החלו להתפתח בבירור מהשלב הירושלמי, הראשון, לשלב לוחם גבוה יותר (ההכנות לפעולת יפו שימשו אות לפעולות לוחמות המוניות בכל הערים ובשורה שלמה של אזורים כפריים) אפילו אז הנהגת המפלגה לא הייתה

מסוגלת עדיין לקבוע במה ואיך צריכה לבוא לידי ביטוי השתתפות המפלגה במאורעות המהפכניים המתפתחים. במקום לנקוט החלטה עצמאית ולהראות בפני ההמונים את פניה היא, החליטה הנהגת המפלגה להתייעץ עם מנהיג קבוצת הנציונליסטיים השמאליים, חמדי חוסייני, אם צריך או לא צריך שהקומוניסטיים ישתתפו בהפגנה ביפו והסכימה לדעתו שלא צריך. נכון שההנהגה המפלגתית הכירה מהר בשגיאתה וניסתה לתקנה, אך היה זה כבר מאוחר. ההפגנה המשותפת של פועלים יהודים וערביים, שאורגנה ע״י המפלגה בחיפה כאשר התנופה המהפכנית הייתה כבר בירידה, פרט להיותה לא מאוד מרשימה, הייתה גם היא לא במקומה. הפגנה זו הייתה אקט של נאמנות מהפכנית ומסירות נפש של חברינו הפלסטינים, אך לא יכלה להיות בעלת משמעות פוליטית רצינית כל שהיא.

התנופה המהפכנית של אוקטובר 1933 לא הייתה לשווא להמוני העמלים בפלסטינה. הניסיון הפוליטי שלהם התאשר משמעותית. הקריאות ״הלאה הבוגדים מהועה״פ״, שנשמעו בעת הלווית הנרצחים בחיפה, אומרות הרבה. השפעת הנציונל־רפורמיסטיים ואפילו הקליקה הפיאודלית, בקרב ההמונים הערבים עדיין חזקות, כמובן, אך הן נהרסות עם כל בגידה חדשה, עם כל פעולה המונית חדשה, ששום תמרונים בוגדניים של האימפריאליזם והמעמדות השליטים אינם יכולים לעצור את התפתחותה.

התנופה המהפכנית של אוקטובר 1933 תרמה רבות לא רק להמשך הגברת המהפכנות של המוני הפועלים והאיכרים, אלא גם לרדיקליזציה בשכבות רחבות של פועלים יהודים ובשכבות העוני היהודים. העזרה הרפואית שאורגנה ע״י הפועלים היהודים למען הנפגעים הערבים בעת המאורעות ביפו, איסוף הכספים בקרב פועלים יהודים למען המשפחות הערביות הנפגעות, אלה רק חלק מסמנים רבים להגברת הרדיקליזציה של הפועלים היהודים.

במק״פ תלויה העמקת הסדקים והפרצות שהופיעו והרחבתם, הן במחנה הריאקציה הערבית והן במחנה האנטי־מהפכני הציוני. בה בעיקר תלוי עכשיו האם המפנה שחל ללא ספק בהכרת ההמונים, הן הערבים והן היהודים, ילבש צורות מהפכניות קונקרטיות יותר או שהאימפריאליזם האנגלי, אשר גם הוא לומד את לקחי קרבות אוקטובר (הופסקה זמנית ההגירה היהודית, התרבו ההבטחות לפרלמנט, מתנות חדשות ניתנו לפאודלים הערביים בצורת ״ויסות״ מחירי החיטה, המשך אפשרי של ״ביטול״ חובות הפלאחים וכו׳) יצליח בעזרת האגנטורה שלו, הן הציונית והן הנציונל־רפורמיסטית, לפזר ולהקהות את ״רעיון ההסתערות״ המבשיל בהכרח בקרב ההמונים. נכון, כוחות המפלגה אינם גדולים, אך בתנאים של אותה טלטלה פוליטית עצומה שנתגלתה בימי אוקטובר, עם קו בולשבי נכון, עם עבודה שיטתית ועיקשת ליצירת בסיס המוני בתוך מעמד הפועלים והאיכרות, כוחות אלה יכולים לגדול במהרה.

מק״פ למדה, ללא ספק, את לקחי קרבות אוקטובר ואת ההוראות המתאימות של הועה״פ של הקומינטרן. הודות לעזרה שהוגשה למפלגה ע״י הקומינטרן, התחזק בזמן האחרון הרכב הנהגת המפלגה, התחזקו גם פעילותה וקשריה עם ההמונים

הערביים והיהודים, הוקמו מחדש תאים מפלגתיים די חזקים ביפו ובחיפה, המורכבים ברובם מחברים ערביים והתחזקה פעילות המפלגה בקרב הנוער הערבי.

ביטאוני המפלגה הבלתי־לגליים בערבית ובאידיש — "אל־אימאם" ו"פורייס" — יוצאים באופן סדיר וכן מוצאים פרסומים לנוער ואחרים.

כל זה מורה על כך שבתנאי התעקשות בולשבית גדולה עוד יותר, בתנאים של ביצוע כן של החובה המפלגתית והוראות הועה"פ של הקומינטרן מצד כל החברים, יכולה מק"פ בזמן הקצר ביותר להתגבר על שגיאותיה וחולשותיה ולעלות עד מהרה על הדרך שתוביל אותה לגדול כאוונגרד אמיתי של ההמונים המהפכניים בפלשתינה.

1934–1939

הזרם האינטרנציונליסטי במבחן המרד של 1936

אסטרטגיה חדשה של המאבק האנטי־קולוניאלי אחרי עליית הנאצים לשלטון

האירועים בשנות ה־30, ובמיוחד במחציתם השנייה, היו גורליים לאנושות כולה. הם הטביעו את חותמם על ההתפתחות בעולם ובארץ. עליית הנאציזם לשלטון בגרמניה שינתה את המפה הפוליטית בזירה הבינלאומית והכניסה את העולם לאווירה של הכנות קדחתניות למלחמה חדשה. אחרי מלחמת העולם הראשונה חילק נצחון המהפכה הסוציאליסטית ברוסיה את הזירה הבינלאומית לשני מחנות – קפיטליסטי מול סוציאליסטי – ואילו עליית הנאציזם לשלטון בגרמניה, הביאה לחלוקה גם בתוך המחנה הקפיטליסטי. שני המחנות הקפיטליסטיים ראו בקומוניזם ובברה״מ את האויב העיקרי: האחד הוכיח זאת במלחמת ה״אינטרבנציה״, מיד עם נצחון מהפכת אוקטובר 1917, והשני – במיגור אכזרי של המפלגות הקומוניסטית והסוציאליסטית בגרמניה, מיד עם הגיעו לשלטון. ההבדל המשמעותי בין שני המחנות התבטא לא רק באופי השלטון – דמוקרטיה מול דיקטטורה, אלא שבצד אחד היו בעיקר שתי מעצמות קולוניאליסטיות – אנגליה וצרפת – שמלחמת העולם הראשונה רק הגבירה את שליטתן בכל רחבי העולם; ובצד השני, בעיקר שתי מדינות שלא היו להן קולוניות כלל – גרמניה ואיטליה – שקראו תיגר על תוצאות מלחמת העולם הראשונה ושאפו לחלוקה חדשה של העולם ולשלטון עולמי שלהן. מאפיין חשוב נוסף של המחנה השני היה האידיאולוגיה שלו, שהעלתה את הלאומנות לדרגת פטיש, ואת האלימות והכוח לערכים אבסולוטיים, חיברה את האנטי־קומוניזם לאנטישמיות הגזענית והכריזה מלחמה ללא רחם נגד ה״יודו־קומוניזם״.

מערך חדש זה של הזירה הבינלאומית השתקף גם במזרח־התיכון, שהיה בשליטה בריטית־צרפתית בלעדית. הנסיונות של הציר הנאצי־פשיסטי לכבוש השפעה באזור בכלל ובפלסטינה בפרט, התרחבו והעמיקו. כוחות פוליטיים שונים בתנועה הלאומית הערבית וביישוב היהודי בארץ, ראו בהופעת הציר הנאצי־פשיסטי הזדמנות להעזר בו במאבקם נגד הבריטים.

שנות ה־30, ובמיוחד חציין השני, הביאו גם בפלסטינה לתמורות אשר שינו את פני הארץ, כמעט בכל התחומים. אוכלוסיית הארץ הוכפלה והגיעה למיליון וחצי נפש, ועיקר הגידול היה בערים. חיפה עברה תהליך של תיעוש וגדלה ביותר מפי שניים, וכך גם יפו ותל־אביב. לגידול בערים תרמו הן ההגירה אל הארץ והן המעבר מן הכפר אל העיר. אל בני תקופת ״המולדת החדשה״ ו״המולדת השנייה״ שעליהם כתב אלכסנדר פן בשנות ה־20, נוספו ילידי הארץ היהודים – בני תקופת ״תאומים ילדה אותנו ארץ זו״. כסמל לעידן זה, מצטיירים בתודעתי שני אנשים, שהפכו במהלך חיי לידידים קרובים ללבי. את האחד הכרתי בבתי־הקפה הירושלמיים בשנות החמישים, שם כתב את שיריו היפים, ואת האחר פגשתי בשגרירות אש״ף במוסקבה, בשנות ה־80. האחד – יהודי בעל תעודת לידה בת 4-5 ספרות מתל־אביב, והשני – ערבי בעל תעודת לידה בת מי יודע כמה ספרות מיפו. מרגע ניתוקם מטבור אמם, עוד

בטרם למדו לומר "אמא" ו"אומה", מכוח היוולדם בארץ, הייתה זו מולדתם המשותפת: שלהם ושל צאצאיהם לדורות. זכות זו למולדת ולאזרחות בתוכה, היא זכות אנושית אבסולוטית אוניברסלית. היא איננה תלויה, לא בשפת־אם ולא בברית עם משה, ישו או מֻחמד, ולא באופי השלטון בארץ שבה נולדו. כל שלילה של זכות זו היא מעשה אנטי־הומני. והנה, התאום היפואי של הילד התל־אביבי הפך לפליט ממולדתו, ועד היום הזה הוא מנוע אפילו מלבקר בעיר הולדתו יפו. ואילו התאום התל־אביבי הפך לאדון כל יכול, השולט על מולדתם המשותפת.

בתחילת שנות ה־30, היווה היישוב היהודי 17% מכלל האוכלוסייה. בסוף שנות ה־30 גדל חלקו ל־30%, יותר מחצי מיליון. היישוב היהודי הפך יותר ויותר ליישוב עברי, עם תרבות עברית, עם בסיס כלכלי, תעשייתי וחקלאי משלו והיה למיעוט לאומי לכל דבר.

בחצי השני של שנות ה־30 חלו שינויים משמעותיים גם בהיערכות הפוליטית בארץ. העמיקה ההתנגדות לשלטון הבריטי ולבעלי בריתו, הן בממסד הציוני הבן־גוריוני והן בממסד התנועה הלאומית הערבית. למעשה, המאבק נגד השלטון הבריטי מעולם לא פסק. אדרבא, אחרי המרד הקצר והמוגבל־יחסית של 1929, באו פעולות מאסף ומאורעות 1933 והשביתה הכללית הראשונה של 1933 – שנמשכה שמונה ימים – ואחריה השביתה הכללית השנייה, שהוכרזה באפריל 1936 ונמשכה כחצי שנה, והמרד של 1936-9, שהקיף את כל הארץ. המרד פרץ מלמטה והקיף פועלים, איכרים ובדווים, ואילץ את "הוועד הערבי העליון", בהנהגת המופתי של ירושלים, חאג' אמין אל חוסייני, להתייצב לימינו ולעמוד בראשו. "הוועד הערבי העליון" היה מורכב מאלמנטים שהיו מוכנים להתפשר עם השלטון הבריטי, כדוגמת המופתי, ומאלמנטים רדיקליים ובלתי־מתפשרים, שמטרתם הייתה סילוק השלטון הבריטי והקמת מדינה ערבית עצמאית. עם גבור ההתנגדות האנטי־בריטית בקרב ההמונים, חלק מהכוחות הפשרניים בוועד הערבי העליון, ובהם המופתי עצמו, המשיך להוביל את המרד, תוך התחברות אל הציר הנאצי־פשיסטי.

גם ביישוב היהודי חלו באותה תקופה שינויים משמעותיים על רקע המרד הערבי האנטי־בריטי. העמיקו והוחרפו חילוקי הדעות בין הציונות הבן־גוריונית לציונות הז'בוטינסקאית. חילוקי הדעות סבבו סביב הציר "הבלגה או אקטיביזם", אך ביסודו של דבר הוויכוח נסב סביב השאלה: עם הבריטים נגד הערבים והמרד שלהם, או נגד הבריטים ונגד הערבים גם יחד. באפריל 1937 הוקם ה"אצ"ל" ("הארגון הצבאי הלאומי"), לאחר שפרש מה"הגנה", והתייצב תחת מנהיגותו של ז'בוטינסקי. השינויים שחלו בזירה הבינלאומית עם עליית הנאציזם לשלטון בגרמניה וחלוקת העולם הקפיטליסטי לשני מחנות יריבים ומתחרים זה בזה, סיפקו לכוחות הלאומניים בזירה הפוליטית בארץ כתובת חדשה להעזר בה כנגד הבריטים. גם המופתי וגם האצ"ל והציונות הרביזיוניסטית אימצו קו של אוריינטציה אל גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית. עם דיכוי המרד ופרוץ מלחמת העולם השנייה, עבר המופתי לגרמניה הנאצית. האצ"ל הפסיק את הפעילות האנטי־בריטית וחלק מחבריו, אלו שלא הסכימו עם המדיניות החדשה, פרש והקים את הארגון "לח"י" ("לוחמי חירות ישראל"). הלח"י המשיך את המאבק נגד השלטון הבריטי גם כאשר בריטניה התגייסה כולה למאמץ המלחמה שהייתה גורלית לאנושות ומזעזעת וטרגית כל־כך ליהדות אירופה. (עם זאת, יורשה לי להודות ולהתוודות, שגם לבי נמשך אחרי לוחמי המחתרת הללו. היה זה שנה לאחר מותו של אחי

סמי במחנה ההסגר הבריטי "עתלית". אומץ לבם של מדביקי הכרוזים על קירות הבתים בירושלים, ומאבקם נגד הכובש הבריטי, דיברו אל לבי, אולי משום שהזדהיתי עם עוינותם כלפי הבריטים, ואולי בשל הרומנטיקה המהפכנית של לוחמי מחתרת, הנרדפים על־ידי הכובש הזר).

עם גבור ההתנגדות לשלטון הבריטי, עד כדי התקוממות ערבית כוללת ב־1936, הלך והעמיק שיתוף הפעולה של הממסד הבן־גוריוני עם השלטון, לא רק בתחום "כיבוש הקרקע", "כיבוש העבודה" ומדיניות ההגירה, כי אם גם בתחום הצבאי. ה"הגנה" הייתה לחלק מהמערך הצבאי הבריטי לדיכוי המרד. הדיכוי הבריטי והמאבק נגדו הפילו אלפי קורבנות. לפי הנתונים הרשמיים שתום שגב מביא בספרו, עד מלחמת העולם השנייה נרשמו יותר מעשרת אלפים תקריות שבהן נהרגו לפחות אלפיים בני־אדם, יותר ממחציתם ערבים, כ־400 יהודים ויותר מ־150 בריטים. אמנם, גם שגב מסתייג מדיוקם של נתונים רשמיים אלה ומעריך ש"הרישום הרשמי מקיף את כל ההרוגים הבריטיים ואת רוב ההרוגים היהודים. מספר הערבים גבוה הרבה יותר: אלפים מהם נהרגו בהתנגשויות עם כוחות הביטחון ומאות, אולי אלפים, נהרגו בהתנגשויות שהיו בינם לבין עצמם."[60]

הזרם האינטרנציונליסטי – היחיד שהורכב מיהודים ומערבים – התייצב לימין המרד האנטי־אימפריאליסטי מיד בראשיתו. המשימה לא הייתה קלה ולגמרי לא פשוטה בתנאים של מאבק מזוין עקוב מדם, שעורר גלים חדשים של שנאה בין יהודים לערבים. העניינים הסתבכו עוד יותר, כאשר החוגים הלאומניים הערביים – בראשות המופתי הירושלמי – עברו ממדיניות של נכונות לפשרה עם האימפריאליזם הבריטי לאוריינטציה גלויה וישירה אל גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית.

שינוי אחר שהטביע את חותמו בתקופה הנידונה, הן על הזירה הבינלאומית והן על המאבק לשחרור לאומי בארצות הקולוניאליות, היה המפנה שחל במדיניות ברה"מ, עם עלייתו של הנאציזם בגרמניה ובעקבות שינוי מדיניותו של הקומינטרן.

ביטוי לשינוי זה היה הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, שהביא למפנה של 180 מעלות באסטרטגיה ובטקטיקה שלו בארצות הקפיטליסטיות. במרכז שינויים אלה הועלתה הססמה בדבר "החזית המאוחדת". המפלגות הסוציאליסטיות והסוציאל־דמוקרטיות, והאינטרנציונל האמסטרדמי עצמו, חדלו להיות "סוכני הבורגנות בתוך מעמד הפועלים"; ומאויבים מושבעים – "סוציאל־פשיסטים" – הם הפכו לבעלי ברית רצויים. לא עוד סוציאל־פשיסטים, אלא מפלגות פועליות, שאיתן צריך להקים את "החזית המאוחדת". מעמד הפועלים שוב לא היה הוא המפלגה והמפלגה שוב לא הייתה מעמד הפועלים. גם הססמה בדבר ה"הגמוניה של מעמד הפועלים" כלומר, ההגמוניה של המפלגה כתנאי לכל חזית, הושמה במגירה.

הקונגרס ה־7 של הקומינטרן שינה גם את יחסן של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הקפיטליסטיות הדמוקרטיות, למפלגות הלא־פועליות. הוא העלה את הרעיון של "חזית עממית אנטי־פשיסטית" שתכלול ארגונים ומפלגות של איכרים, בעלי־מלאכה ואפילו זעיר־בורגנים ובורגנים, בנוסף לאינטיליגנציה.

גם ביחס לבעיה הלאומית, חל שינוי חשוב בהדגשים. בנאומו בקונגרס ה־7 של הקומינטרן,

60 הכלניות, עמ' 299.

אמר דימיטרוב: "זמן רב לא התחשבו חברינו הגרמנים כל צורכם ברגש הלאומי הפגוע ובזעם ההמונים על 'חוזה ורסיי'". ועוד: "על האינטרנציונליזם הפרולטרי 'להתאקלם' (אם אפשר לומר כך) בכל ארץ, אם הוא אומר להכות שורשים עמוקים בקרקע המולדת. **הצורות הלאומיות** שלובשים המאבק המעמדי הפרולטרי ותנועת הפועלים בכל ארץ וארץ, אינן סותרות את האינטרנציונליזם. אדרבה, דווקא בצורות אלה אפשר להגן גם על **האינטרסים הבינלאומיים של הפרולטריון**." וכן: "לחנך את הפועלים ואת כל העמלים ברוח האינטרנציונליזם הפרולטרי — זו אחת ממשימות היסוד המוטלות על כל מפלגה קומוניסטית. אבל כל המדמה שהדבר מתיר לו (או אפילו יש בו כדי להניעו) לצפצף על כל רגשותיהם הלאומיים של המוני העמלים הרחבים, הוא מרוחק מהבולשביזם האמיתי כרחוק שמים וארץ."

הקונגרס ה־7 של הקומינטרן הביא למפנה יסודי במדיניות, לא רק לגבי הארצות הקפיטליסטיות, אלא גם בכל הנוגע למאבק האנטי־אימפריאליסטי בקולוניות. גם כאן, המטרה העיקרית הוגדרה כהקמת "חזית מאוחדת" וחזית עממית אנטי־אימפריאליסטית. גם כאן, הכל היה כפוף למאבק נגד סכנת המלחמה והפשיזם. גם כאן, הנציונל־רפורמיסטים הפכו מאויבים לבעלי ברית פוטנציאליים. גם כאן, "החזית העממית האנטי־אימפריאליסטית" הכתיבה אפשרות של שיתוף פעולה ותמיכה בחוגים בקרב הבורגנות ואפילו בקרב בעלי הקרקעות הפיאודליים. גם כאן, ססמת "ההגמוניה" של מעמד הפועלים הוכנסה למגירה. גם כאן, מטרת הסוציאליזם והאסטרטגיה של המהפכה הסוציאליסטית פינו את הבכורה למטרות המאבק נגד המלחמה, הפשיזם והקולוניאליזם; והססמה בדבר "ממשלת פועלים ואיכרים" הושמה במקרר. גם כאן נקראו המפלגות הקומוניסטיות להטות אוזן לרגשות ולשאיפות הלאומיים של ההמונים. מדיניות "הביטחון הקולקטיבי" של ברה"מ באירופה, נגד גרמניה הנאצית, אשר שאפה לברית עם ארצות הקפיטליזם הדמוקרטי הקולוניאלי, נתנה את אותותיה בטקטיקה של המאבק לשחרור לאומי במושבותיהן של בריטניה וצרפת.

הכינוס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות ערב התכנס בסוף 1935, כדי ליישם את החלטות הקונגרס ה־7. הסעיף העיקרי היה "מטלות המפלגות הקומוניסטיות במאבקן למען הקמת חזית עממית נגד הקולוניאליזם". "המשתתפים ביקרו באומץ ובכנות רבה את הטעויות שטעו מפלגותיהם בשנים קודמות והפיקו לקחים לקראת הפעילות העתידית", מציין המסמך שפורסם עם תום הכנס וממשיך: "למרות צמיחתה של תנועת השחרור הלאומי ושל תנועת הפועלים בארצות הערביות, המפלגות הקומוניסטיות נשארו כל התקופה הזו מסוגרות בתוך עצמן ומנותקות מן הציבור. הסיבה העיקרית לכך היא שהן החזיקו בעמדות בדלניות הרסניות בכל התחומים. הן היו בעצם מנותקות מתנועת השחרור הערבית, הציבור לא הכיר בהן כארגונים הנאבקים בראש ובראשונה למען העצמאות הלאומית של העמים הערביים, אלא ראה בהן ארגונים בעלי ייעוד מרוחק, הקשור לנושא המהפכה הסוציאליסטית." ועוד: "על המפלגות הקומוניסטיות בארצות ערב להשכיל להבין שהמאבק בדיכוי הקולוניאלי למען שחרור לאומי הוא השאלה המרכזית והדומיננטית בארצות אלה... חובה על הקומוניסטים בארצות הערביות להבין את אחריותם לגורל עמם ומולדתם... שהם ירשו את מיטב המסורת הלאומית והתרבותית של עמיהם ושתפקידם להגן עליה בנחרצות."

ואם אין די בכל אלה כדי להבין את עומק המפנה ביחס למאבק בקולוניות ובקולוניות־

למחצה, ואת משמעות "החזיתות העממיות", נביא עוד שתי הוראות קונקרטיות ומרחיקות לכת של הקומינטרן. האחת, לגבי עיראק: "צריך", אומרות החלטות הכנס, "לארגן אופוזיציה עממית פומבית נגד הקולוניאליזם ונגד תומכיו בקרב השרים בממשלה הלאומית. הפרוגרמה של אופוזיציה זו היא הגנה על בחירות דמוקרטיות ישירות, תמיכה בעקרונות הדמוקרטיים הקיימים בחוקת הממשלה הלאומית, הגנה על חופש העיתונות, ההתארגנות, החינוך והגנת הציבור מפני הסרבול הביורוקרטי." והאחרת – לגבי מצרים: "תנאי להפיכתה (של המפלגה הקומוניסטית) למפלגה המונית, הוא יחס נכון ותוכנית נכונה, כלפי מפלגת ה'ווּפד'. במקרה שה'ווּפד' יקבל את השלטון בגלל הסכמים עם הקולוניאליזם, על המפלגה הקומוניסטית המצרית לארגן תנועה עממית, כדי שממשלת הווּפד תיישם את דרישות הפועלים והאיכרים וכדי שהווּפד יקיים את הבטחותיו בעניין מהלכים מתקדמים במישור הבנייה." וכל זה, כאשר הן בעיראק והן במצרים שלטו למעשה הבריטים והצבא הבריטי.

החלטות הכנס הוכיחו שלא חל כל שינוי בשאלת הערביזציה. גם אחרי הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, נשארה הערביזציה תפקיד מרכזי, וכפי שהיה בעבר – היא נגעה לא רק לפלסטינה, כי אם לכל הארצות הערביות: בסוריה – לארמנים, במצרים – לקומוניסטים ממוצא צרפתי, איטלקי או יווני, באלג'יר ובתוניסיה – למהגרים מצרפת, ובפלסטינה – לגורמים שהושפעו "מן המנטליות הציונית. הגורמים הציוניים במפלגה, תמכו באופוזיציה של המפלגה הקומוניסטית הסורית נגד הערביזציה... נקטו את עמדת אויבי התנועה המהפכנית, כפי שקרה בפלסטינה בשנת 1929, ופעלו במשך תקופה ארוכה להכשלת הקמתה של המפלגה הקומוניסטית העיראקית, למרות קיומם של תנאים מתאימים" (שני סעיפים חדשים בכתב האישום של הקומינטרן נגד המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית והנהגתה המבוססים גם הם על סילוף גס של ההיסטוריה).

אך מה שחשוב יותר היא ההתעלמות המוחלטת של הכינוס מהחלטות הוועידה ה־7 של מק"פ, בדבר אופיו של היישוב היהודי בארץ כמיעוט לאומי יהודי, אי־ראיית ההבדל בין המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה לבין הארמנים בסוריה או הצרפתים באלג'יר ובתוניס, או האירופאים במצרים. ההתעלמות מהיותם של חברי מק"פ היהודים חלק ממיעוט לאומי יהודי זה, הנאבקים יחד עם חבריהם הערבים נגד האימפריאליזם, האידיאולוגיה והפרקטיקה הציונית, כפי שחברי מק"פ הערבים הם חלק מהעם הערבי הפלסטינאי, הנאבקים נגד כיבוש ארצם ונגד הממסד הלאומני הערבי.

ובכל־זאת, החלטות הכינוס שנגעו ישירות לפלסטינה, נוסחו באופן שונה וברוח המפנה במדיניות הקומינטרן. "על המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית לחדור אל **כל** (הדגשה שלי) ההתארגנויות הלאומיות בערים ובכפרים וליצור קשרים עם גורמים שמאליים לא מפלגתיים... לפעול למען אחדות הפעולה ולמען ארגון חזית עממית **בכל** התחומים **ובכל** המקומות" (ההדגשות במקור). המשפט המסכם של החלק הפלסטינאי בהחלטות הכנס – "אחת החובות העכשוויות של המפלגה היא לנהל מאבק לא מתפשר נגד השנאה הלאומית בין ציבור הפועלים הערבי ליהודי" – הוא עדות לכך, שעם כל החיובי והשלילי בהחלטות הכינוס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות, הוא נשאר נאמן ל"ביחד" האינטרנציונליסטי, הן במטרה והן במאבק להשגתה.

למותר להזכיר, שהמשותף לכל המפלגות הקומוניסטיות שהשתתפו בכנס היה המעמד

המחתרתי שלהן בארצות שבהן פעלו. אולי בזה נעוצה הסיבה לכך ששמות נציגי המפלגות שהשתתפו בכנס אינם נזכרים, וגם לא מקום התכנסותו, ולהסדר שאושר על־ידי מזכ"ל הקומינטרן, ג. דימיטרוב, כאילו מקום הכינוס היה בדמשק, שם התפרסמו החלטותיו.

בארץ, בינתיים, סערו הרוחות. בין מסמכי הקומינטרן מאותה שנה — 1935 — מצאתי גם מכתב בשפה הגרמנית, המתייחס לשביתת־הרעב הגדולה של האסירים הפוליטיים בכל בתי־הכלא הבריטיים בארץ. מה נעימה הייתה הפתעתי, כשקראתי בסוף המסמך את התוספת בכתב־יד: "למשלוח כסף ומכתבים — גרטרוד קראוס, תל־אביב, רח' פרוג 24, פלסטינה, לידי שולמית." הפתעה נעימה, כי זו הייתה עדות נוספת לאהדה הרחבה שעוררה שביתת־הרעב של קומוניסטים יהודים וערבים בציבור היהודי והערבי. כידוע, הפרופסור מגנס, שתיווך בין השובתים לשלטונות הבריטיים, התייצב אישית לצד שובתי־הרעב. גרטרוד קראוס, אישיות בפני עצמה, הייתה ממייסדות הבלט הקלאסי בפלסטינה. מתן כתובתה הפרטית למשלוח תמיכה כספית ומכתבי סולידריות עם שובתי הרעב, היה צעד אמיץ מצדה, ועדות לתמיכה הרחבה של אקדמאים, אמנים ואנשי רוח שנרתמו לעזרת השובתים. הייתה בכך לא רק מחאה נגד הברוטליות של השלטון הזר: "כמה מן השובתים הובהלו במהלך השביתה לבתי־החולים והשובתים יוסף חאלף וצבי מנדל הוזנו בכוח... מצבו של החבר מחמוד מוגרבי, קומוניסט ערבי, מעורר דאגה רבה... שני חברים ערביים גורשו לסוריה ושני חברים יהודים גורשו לאירופה, אחרי שהועלו לאונייה במצב של אבדן הכרה חלקי, אחרי 16 ימי שביתת־רעב." בפעולות הסולידריות והאהדה לשובתי־הרעב הנחושים, הייתה גם הזדהות עם האחווה הלוחמת היהודית־ערבית, מצד חוגים ליברליים אינטרנציונליסטים, בקרב יהודים וערבים כאחד.

למרות האמור במסמך להלן, מקום התכנסותו של הכנס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות ערב, וכן התאריך שבו נערך, אינם אמיתיים. ראו מכתבה של ג. רזומובה אל מנהיג הקומינטרן, ג. דימיטרוב. מה־21.4.1936.

נובמבר 1935

הכינוס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות.

מבוא

בתחילת חודש נובמבר 1935 נערך בדמשק הכינוס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות. השתתפו בוועידה נציגי המפלגות הקומוניסטיות מסוריה, מעיראק, מפלסטין, ממצרים, מאלג'יר, ומתוניס.

הכינוס נמשך שלושה ימים ונדונו בו הנקודות הבאות:

1. מטלות המפלגות הקומוניסטיות במאבק למען הקמת חזית עממית למלחמה בקולוניאליזם.
2. שאלות הקאדר והעיתונות של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות.

3. חובות המפלגות הקומוניסטיות הערביות בתיאום המאמצים למלחמה בקולוניאליזם.

הכינוס דן במצבן של כל המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות, בהתפתחות התנועה לשחרור לאומי ובמצבה של תנועת הפועלים בכל אחת מהארצות. המשתתפים ביקרו באומץ ובכנות רבה את הטעויות שבצעו מפלגותיהם בשנים קודמות והפיקו לקחים לקראת הפעילות העתידית.

לאור העובדות והדיונים של הכינוס סיכמו המשתתפים את כיווני התוכנית החדשה של התנועה הקומוניסטית בארצות הערביות, לאור החלטותיו ההיסטוריות של הקונגרס העולמי השביעי של האינטרנציונל הקומוניסטי.

הקוראים יכולים למצוא את הכיוונים החדשים בהחלטות הקונגרס המתפרסמות בחוברת זו. בהחלטות אלה אין דיון מפורט באשר לפרוגרמות של התנועה הקומוניסטית ומטרותיה הכלליות, אלא החלטות אופרטיביות ריאליסטיות, בהתאם לתנאים של התקופה הנוכחית, כשהעמים נלחמים להדיפת המתקפה הקולוניאליסטית, להשגת חירותן הדמוקרטית, למען עצמאות וריבונות מלאה, ולמימושן.

המתקפה הקולוניאליסטית גוברת והולכת בתקופה האחרונה וממשיכה לחסל את כל גילויי הריבונות הלאומית שלנו. חובה עלינו, הערבים בכל אחת מהארצות הערביות, לאסוף את כוחותינו ולארגנם בחזית עממית אחת רחבה ולצאת למאבק עממי־לאומי־כללי, כדי להדוף את המתקפה הקולוניאליסטית למען החרויות ולמען הצלת המולדת.

זהו הרעיון המרכזי שמציבות החלטות הוועידה בפני הקומוניסטים הערבים. הכינוס הראשון של נציגי המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערבית הוא בעל חשיבות היסטורית.

מטלות המפלגות הקומוניסטיות במאבקן למען הקמת חזית עממית נגד הקולוניאליזם

כינוס נציגי המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות מגלה שתנועת השחרור הלאומית בארצות הערביות צמחה במשך השנים האחרונות בצורה משמעותית, הן מבחינת הצביון העממי שלה והן מבחינת הצביון המהפכני. התפתח גם מעמד הפועלים הערבי ותפקידו במסגרת התנועה הנאבקת בקולוניאליזם גדל.

למרות צמיחתה של תנועת השחרור הלאומי ושל תנועת הפועלים בארצות הערביות, המפלגות הקומוניסטיות נשארו כל התקופה הזו מסוגרות בתוך עצמן ומנותקות מהציבור. הסיבה העיקרית לכך היא שהמפלגות הקומוניסטיות החזיקו בעמדות בדלניות הרסניות בכל התחומים. הן היו מנותקות בעצם מתנועת השחרור הערבית, הציבור לא הכיר בהן כבארגונים הנאבקים בראש ובראשונה למען העצמאות הלאומית של העמים הערבים, אלא ראה בהן ארגונים שיש להן ייעוד מרוחק, הקשור לנושא המהפכה הסוציאליסטית, עם ססמאות מופשטות ומעורפלות, שאינן מובנות לציבור. המפלגות שלנו ניסו לכפות על הנציונל־מהפכניים ססמאות

קומוניסטיות, והתנפלו על הפטריוטים־רפורמיסטיים בהאשמות, תוך התכחשות להשפעת האחרונים על הציבור, ותוך שלילת כל אפשרות לשיתוף פעולה שיהדוף את המתקפה הקולוניאליסטית. ובכך הציבו המפלגות הקומוניסטיות את הפטריוטים־רפורמיסטיים בכפיפה אחת עם הקולוניאליסטים.

בתחום הפעילות האיגוד־מקצועית, פעלו המפלגות שלנו למען הקמת תנועות איגוד־מקצועיות עצמאיות ואדומות, תוך ביטול אפשרות לפעילות בקרב האיגודים הפטריוט־רפורמיסטיים או בקרב הארגונים השיתופיים הקיימים של הפועלים ובעלי המלאכה.

דבר נוסף אשר מילא תפקיד מרכזי בעיכוב צמיחתן של המפלגות הקומוניסטיות והתפתחותן, ובהרחבת הקאדר הערבי היה, שהנהגת המפלגות נתפסה בידי גורמים המושפעים מהמנטליות הקולוניאליסטית־שוביניסטית, כפי שקרה בתוניס ובאלג׳יר, או מן המנטליות הציונות, כפי שקרה בפלסטין. הגורמים הציוניים במפלגה תמכו באופוזיציה במפלגה הקומוניסטית הסורית נגד הערביזציה. אופוזיציה זו ייצגה את המנטליות הלאומנית ה... (לא ברור), שהיא אויבת המהפכה, בתוך שורות המפלגה הקומוניסטית הסורית.

גורמים אלה זילזלו בפוטנציאל המהפכני של תנועת השחרור הלאומי של הציבור הערבי, והתכחשו ליכולתו של מעמד הפועלים הערבי ולכשירותו להבטיח את מקומו בהנהגת התנועה. למרות ההוראות הרבות והברורות של האינטרנציונל הקומוניסטי על הצורך בתהליך ערביזציה של המפלגות, פעלו אותם גורמים כדי לסבך את המפלגות בעיסוק בשאלת פועלי המיעוטים הלאומיים או המיעוטים הדומיננטיים. במקרים אחדים נקטו אותם גורמים את עמדת אויבי התנועה המהפכנית, כפי שקרה בפלסטין בשנת 1929, והכשילו את תוכנית הערביזציה שנקבעה בוועידה השביעית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

יש לציין שאותם גורמים ציוניים בשתי המפלגות הקומוניסטיות, הסורית והפלסטינית, מתוך עמדתם השלילית כלפי תנועת השחרור הערבית, פעלו במשך תקופה ארוכה להכשלת הקמתה של מפלגה קומוניסטית עיראקית, למרות קיומם של תנאים מתאימים לכך.

רק בסוריה הצליחה המפלגה הקומוניסטית לבצע תוכנית נכונה של ערביזציה ולכן התאפשר לה לכבוש מקום באיגודים המקצועיים. היא החלה להרחיב את שורותיה והשתלבה במאבק העממי של הציבור למען שחרור לאומי.

הכינוס רואה בתוצאות הראשוניות שהשיגה המפלגה הקומוניסטית הסורית, הוכחה חותכת לכך שהמפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות מסוגלות להפוך למפלגות המוניות אמיתיות ולחדור אל שורות העם, בתנאי שתהדקנה את קשריהן עם התנועה הלאומית המהפכנית ותפעלנה בראש ובראשונה כדי להגן על עמיהן נגד הקולוניאליזם הזר.

על המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות להשכיל להבין שהמאבק בדיכוי הקולוניאליסטי למען שחרור לאומי הוא השאלה המרכזית והדומיננטית בארצות אלה. עליהן להבין שגורלן וחיזוק מקומן בתוך שורות מעמד הפועלים הערבי

תלויים בעמדות שלהן באותה שאלה מרכזית. חובה על הקומוניסטים בארצות הערביות להבין הבנה עמוקה את אחריותם לגורל עמם ומולדתם, ולהצלחת המאבק למען העצמאות הלאומית והשחרור החברתי או לכישלונו. עליהם להבין שהם ירשו את מיטב המסורת הלאומית והתרבותית של עמיהם ושתפקידם להגן עליה בנחרצות.

עמינו נאבקים עתה למען זכויותיהם וחרויותיהם. הם תובעים שוויון זכויות. על הקומוניסטים בארצות הערביות להיות האוונגרד של המגוננים על הזכויות הלאומיות והדמוקרטיות של העם הערבי, ולהיות נושאי דגל המאבק למען זכויות אלה.

עליהם להיאבק כדי שהעם הערבי ישיג את זכותו לשלוט במוסדות השלטון העצמי, להיאבק למען ביטול חוקי החירום שחוקקו רק נגד התושבים הערבים, למען החופש של בתי־הספר הלאומיים והשפה הערבית, נגד התערבותם של הקולוניאליסטים בענייני דת, למען חופש החינוך וחופש הפרסום, למען ביטול הצנזורה על העיתונות הערבית, למען חופש ההתארגנות ועוד.

על המפלגות הקומוניסטיות לפעול בכל כוחן לחדור אל שורות התנועה העממית לשחרור לאומי, לתמוך בתנועה זו, להובילה קדימה במאבק ולהפיק את הלקח מהתמיכה במאבק העם החבשי למען שחרורו ונגד אויביו הפשיסטים האיטלקיים.

הכינוס מציין שעל המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות לעמוד בפני המשימות הבאות:

סוריה: על המפלגה הקומוניסטית הסורית להמשיך את פעילותה למען ערביזציה של המפלגה ולחזק את הישגיה בקרב האיגודים המקצועיים מבחינה ארגונית, הישגים שגדלו מאז שהיא החלה ליישם בהצלחה את תוכנית הערבזציה.

על המפלגה להילחם בכוח נגד הנטייה הבדלנית, שעדיין מנסה להגביל את המפלגה רק להפצת הרעיונות הקומוניסטים ופרסום הפרוגרמה הכללית, ולהסתפק בהעלאת ססמאות של חזית עממית. על המפלגה ללכד את כוחותיה ולהקים חזית עממית המונית נגד הקולוניאליזם. על המפלגה לפעול בסבלנות ובמרץ למען יעד זה, בקרב הקבוצות הנציונל־רפורמיסטיות, בקרב ארגוני התרבות, בקרב קבוצות העובדים ובקרב האגודות השיתופיות, כדי שהמפלגה תוכל להנהיג ולתמוך בכל התנועות הפועלות למען אחדות בין הכוחות והמפלגות המתנגדים לקולוניאליזם (אפילו על יסוד פרוגרמה המכילה את תביעות הגוש הלאומי כמו: למען אחדות סוריה, למען חוקה, למען שחרור אסירים פוליטיים, למען מאבק במדיניות המכס, למען מאבק במונופול החברות הזרות ועוד).

על המפלגה הקומוניסטית הסורית לעודד כל תנועה החותרת להשגת אחדות פעולה מלמעלה, ולפעול כדי לעמוד בראש תנועה זו. לפעול למען חיזוק החזית העממית מלמטה, דרך הקמת ועדות המייצגות את כלל הציבור: בערים, בשכונות, בבתי־הספר, בשווקים וכו'..

בה־בעת יכולה המפלגה לפעול למען הקמת תנועה לאומית רחבה ובלתי־מפלגתית, באמצעות רשת של ארגונים, קבוצות, וועדות (קשורות או לא קשורות

אחת בשניה), על יסוד הצרכים השונים של כל חלקי הציבור ובהתאם לדרישות קונקרטיות. חובתה הראשונה של תנועה זו היא הקמת חזית עממית, שההצטרפות אליה תהיה דרך להשגת השפעה של המפלגה על החזית העממית. על המפלגה לחתור, בעזרת אמצעי זה דרך הוועדות העממיות של החזית העממית, ובאמצעות הפעילות בקרב המפלגות הנציונל־רפורמיסטיות, לחזק את העמדות השמאלניות בתוך החזית העממית, לבודד את הריאקציונרים, ולפעול למען העלאת תביעות כלכליות ופוליטיות ישירות על סדר יומה של החזית העממית.

פלסטין: החובה העכשווית של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, החובה שאינה סובלת כל דיחוי, היא להמשיך ולבסס את התוצאות החיוביות הראשוניות שאותן השיגה המפלגה בתחום הערביזציה. למען זאת, על המפלגה להמשיך בהתמדה לקדם את החברים הערבים אל מרכזי ההנהגה, להגביר ולמקד את כוחותיה העיקריים בפעילות בקרב הציבור הערבי, ולפתוח במאבק נחרץ נגד התנגדותם של מספר חברים יהודים, שלא הבינו את מהות הערביזציה, ובמקום לתמוך בקאדר הערבי שיארגן וינהיג את המפלגה, הם מנסים להכשיל את הפעילות וליצור מצב של אי־אמון בחברים הערבים.

על המפלגה לפעול בכוח נגד כל ניסיון כזה, תוך כדי הידוק היחסים החבריים בין הקומוניסטים הערבים והיהודים.

הצלחת המפלגה בתחום זה קשורה באופן הדוק בתוכנית שלה ובמאבק הלאומי של הציבור הערבי נגד הקולוניאליזם ונגד הציונות. על המפלגה לעמוד תמיד בראש מאבק זה ולהביע תמיכה פעילה באחדות המאבק, אשר החלה להתממש בין המפלגות הערביות הנציונל־רפורמיסטיות נגד הקולוניאליזם הבריטי ונגד הציונות. היא עמוד התווך העיקרי שלו, ועליה לפעול למען עצירת ההגירה הציונית ולמען כינון משטר דמוקרטי בפלסטין.

על המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית לחדור אל כל ההתארגנויות הלאומיות בערים ובכפרים וליצור קשרים עם גורמים שמאליים לא מפלגתיים אשר התייאשו מהמדיניות ההססנית של מנהיגי המפלגות הקיימות, לפעול למען אחדות הפעולה ולמען ארגון חזית עממית בכל התחומים ובכל המקומות, ולשמור על אחדות, כדי שלא תחול כל נסיגה בפעילות שלה בקרב הציבור, במקרה של התפלגות בין המנהיגים. בנוסף לכך, על המפלגה לעודד חברי מפלגות וארגונים אחרים לדרוש דמוקרטיה בשורות ההנהגה ולשתף נציגי מוסדות נמוכים בהנהגת הפעילות המשותפת.

על המפלגה להיאבק נגד הנטיות החותרות להגביל את פעילותה לציבור היהודי בלבד, למרות שגם פעולה זו היא חשובה. על המפלגה לנצל את הקשיים מהם סובל ההון הציוני ואת האבטלה המתרחבת בקרב הפועלים היהודים, לנתב את ייאוש הפועלים היהודים, למאבק להעלאת דרישותיהם הישירות, ולהוביל באופן הדרגתי את הפועלים האלה להיאבק למען עצירת ההגירה הציונית וכך לפעול למען קירוב ציבור הפועלים הערבים והיהודים. על המפלגה לתמוך בהקמת תנועה רחבה נגד

הנהגת ההסתדרות, תנועה אשר תכלול את היהודים המיואשים הנאבקים למען האינטרסים היומיומיים שלהם.

אחת החובות העכשוויות של המפלגה היא לנהל מאבק לא מתפשר נגד השנאה הלאומית בין ציבור הפועלים הערבים והיהודים.

עיראק: המפלגה הקומוניסטית העיראקית הצליחה לקבל תמיכה חשובה במהלך מרד האיכרים בדרום עיראק, בשנת 1925, ולצרף קאדר חדש אל שורותיה. אך על מפלגה זו להבין כי חובתה העיקרית היא הקמת תנועה נציונל־מהפכנית המונית בארץ. דבר זה מחייב את המפלגה לחסל את שגיאותיה ואת בדלנותה בתחום הפרסום והתעמולה. טעויות אלה קשורות בהפצת רעיונות וסיסמאות מופשטות ומעורפלות. על המפלגה לסייע ולתמוך בגורמים הלאומיים המהפכניים ולהובילם לקראת אחדות וליכוד השורות.

על המפלגה לארגן, באמצעות ארגונים וקבוצות אלה, אופוזיציה עממית פומבית נגד הקולוניאליזם הבריטי ונגד תומכיה מקרב השרים בממשלה הלאומית. הפרוגרמה של אופוזיציה זו יכולה להכיל את הנקודות הבאות:

הגנה על בחירות דמוקרטיות ישירות, תמיכה בעקרונות הדמוקרטיים הקיימים בחוקתה של הממשלה הלאומית, הגנה על חופש העיתונות וחופש ההתארגנויות האיגוד־מקצועית והתרבותית, חינוך עממי כללי, הגנה על הציבור נגד הסרבול הבירוקרטי וכו׳.

למען הרחבת התנועה הציבורית והובלתה קדימה, יכולה אופוזיציה זו להכיל בפרוגרמה שלה דרישה לתיקון הברית האנגלית־עיראקית ולקדם מאבק נגד השתלטות הקולוניאליזם הבריטי על החיים הכלכליים והפוליטיים בארץ.

בר־בזמן, על המפלגה הקומוניסטית העיראקית לתמוך, בכל האמצעים, בנציגי הפועלים ובנציגי האיגודים המקצועיים, למען הקמה מחודשת של האיגודים שפורקו וכן להשתתף בהרחבת האיגודים ולתמוך בפועלים.

על המפלגה לדאוג ברצינות להרחבת יחסיה עם ציבור האיכרים, כי יש הרבה אפשרויות פעולה בקרבם. במישור הזה, על המפלגה לקחת לתשומת־לבה את המאבקים הפנימיים ולפעול למען הגברת רוח ההתנגדות לממשלה המרכזית.

מצרים: המפלגה הקומוניסטית המצרית נמצאת במצב רע מאוד, הן בשל הפרוגרמה המוטעית שלה ביחס לתנועה הלאומית, והן בשל הטרור המאוס של המשטרה. יחד עם זאת, יכולה מפלגה זו להרחיב עתה את מעגל פעילותה בקרב הציבור הרחב, לפעול למען שמירת הפעילות המחתרתית של המפלגה ולעשות הכל כדי להפוך את המפלגה למפלגה המונית. התנאי ההכרחי להצלחת המפלגה הוא יחס נכון ותוכנית נכונה כלפי מפלגת הוופד המצרית. על המפלגה להגביר את פעילותה בקרב התנועה הלאומית, המונהגת כיום על־ידי מפלגת הוופד, להוביל את המאבק נגד הקולוניאליזם, ובד בבד לקרוא לציבור להיזהר ולהיות ער לכל ניסיון של הסכמות עם הקולוניאליזם, על חשבון האינטרסים של העם המצרי.

על המפלגה הקומוניסטית המצרית להתחיל לפעול, בראש ובראשונה, בקרב האיגודים המקצועיים הקיימים, להיאבק למען הפעלת איגודים אלה ולמען הדמוקרטיזציה שלהן, ולהשתתף במאבק הכללי והיום־יומי של הפועלים. על המפלגה להיאבק כדי שהפועלים ייקחו חלק פעיל יותר בתנועה הלאומית, שבראשה עומדת מפלגת הוופד, וכדי שהפועלים עצמם ישתתפו במוסדות הוופד, וייתמכו בתביעות נגד הקולוניאליזם. בו־זמנית יש להעלות גם את דרישותיהם הכלכליות והפוליטיות, כמו: חופש האיגודים המקצועיים וזכותם לנהל את פעילותיהם בעצמם, הזכות להפגין, למען יום עבודה של שמונה שעות, הביטוח הסוציאלי וכו׳... על המפלגה הקומוניסטית להיאבק למען איחוד כל האיגודים המקצועיים של הוופד ושל עבאס חלים.

חובה על המפלגה לדאוג, במסגרת הפעילות האיגוד־מקצועית שלה, לארגון מאבק הפועלים סביב דרישותיהם, כפי שעלו בוועידת הוופד בשנת 1935: חופשה שנתית מוכרת לפועלים, חופש האיגודים המקצועיים ושחרור... (לא ברור)

במקרה שהוופד יקבל את השלטון, בגלל הסכמים עם הקולוניאליזם, על המפלגה הקומוניסטית המצרית לארגן תנועות עממיות, כדי שממשלת הוופד תיישם את דרישות הפועלים והאיכרים, וכדי שהוופד יקיים את הבטחותיו בעניין המהלכים המתקדמים במישור הבנייה.

בנושא ארגון המובטלים, על המפלגה להיאבק נגד חוק המשוטטים (החוק הקובע שיש לרדוף את המובטלים ולהגלותם). לצורך זה על המפלגה לארגן ועדות, שמטרתן להגן על המובטלים, בתוך האיגודים המקצועיים ומחוצה להם.

בעקבות המלחמה האיטלקית־חבשית, נופלת על המפלגה הקומוניסטית המצרית חובה מיוחדת, חובת השתתפות פעילה בתנועה הציבורית העממית המצרית, שמטרתה להגן על חבש (אתיופיה) נגד הפשיסטים האיטלקיים, ולפעול בקרב פועלי הנמל נגד ציוד האוניות האיטלקיות. כמו־כן, חובה לנהל מסע בקרב העם, כדי להטיל חרם על הסחורות האיטלקיות וכו׳...

אלג׳יר ותוניס: למרות העזרה הארגונית והפוליטית החשובה שהגישה המפלגה הקומוניסטית הצרפתית למפלגות באלג׳יר ובתוניס, לא הצליחו אלה לאמץ תוכנית נכונה של ערביזציה. על הקומוניסטים בשתי מדינות אלה להבין, שחובה עליהם לייצג דרך הפרוגרמה הפוליטית והארגונית שלהן, ובהרכבן הלאומי, את האינטרסים של העמים הערבים ואת מאבקם.

המאבק למען ערביזציה של שתי המפלגות הללו, קשור באופן הדוק בניהול מאבק יום־יומי למען זכויותיו הלאומיות של העם הערבי ולמען חיים דמוקרטיים ושוויון מלא (מאבק נגד חוקי החירום, למען בחירות, למען חירות העיתונות וההתארגנות וכד׳). לכן על שתי מפלגות אלה לפעול נמרצות, כדי להיפטר משארית הנטיות הקולוניאליסטיות בקרב החברים הצרפתיים החיים שם, למקד את הדאגה להכשרת הקאדר הערבי ולהעמיד ללא שהות את הקאדר הערבי בראש כל הארגונים המפלגתיים, כי זוהי הדרך הארגונית הנכונה לצעוד בדרך אל הערביזציה. על

החברים הצרפתיים להבין את נחיצות המהלך הזה ואת היותו צעד שכל קיום המפלגה והתפתחותה תלויים־בו. עליהם לעזור בכל כוחם לחברים הערבים, להנהיג את המפלגה באופן מעשי. על החברים הצרפתים לזכור את המילים שהפנה החבר לנין אל הקומוניסטים הרוסים באזור הקווקז, כאשר אמר להם "אתם לא מנהיגים ולא גננות, אתם עוזרים".

חשוב מאוד שהקומוניסטים הערבים יבהירו לציבור הפועלים הערביים שלא צריך להפנות את מאבק השחרור הלאומי נגד כל הצרפתיים, וכי יש צורך לחתור לכך שהפועלים הצרפתיים יתמכו במאבק זה. ומנגד, על הקומוניסטים הצרפתים החובה להבהיר לציבור הפועלים הצרפתיים, שהאינטרס המעמדי שלהם מחייב אותם לתמוך בתנועת השחרור הלאומי של הציבור העממי הערבי, נגד הקולוניאליזם הצרפתי.

על המפלגות הקומוניסטיות באלג'יר ובתוניס לשפר את פעילותן בתחום הפרסומים המפלגתיים ולהבין כי על העיתונות הערבית לתפוס מקום מרכזי. עליהם לתת תשומת־לב להוצאת כתבי־עת, פרסומים וחוברות, לגליים וגם מחתרתיים, בשפה הערבית. אסור שמשהו יעמוד בפני מימוש חובה חשובה זו ואסור שטענה על אודות הנסיבות החומריות תעכב חובה זו.

אלג'יר: על המפלגה הקומוניסטית באלג'יר להחליף את תוכניתה לגבי תנועת השחרור הלאומי, באופן הבא: להשתלב בארגונים הלאומיים המהפכניים הקיימים, שהם בעלי השפעה בלתי־מעורערת בקרב הציבור הערבי. במסגרת פעילותם בארגונים אלה, על הקומוניסטים לפעול במלוא המרץ, להקים סניפים בכל רחבי אלג'יר ולגייס את הציבור סביב דרישות לאומיות מתקדמות, הבאות לידי ביטוי במצעו של ארגון "כוכב צפון אפריקה". עליהם להיזהר ולשמור על עצמאות המפלגה הקומוניסטית תוך כדי יישומה של תוכנית זו.

על המפלגה הקומוניסטית באלג'יר לתמוך בתביעות המפלגות והארגונים הלאומיים נגד הקולוניאליזם הצרפתי (מאבק נגד החוק הקהילתי "קרד דאנשיג'ינא", מאבק למען הרחבת זכות הערבים לנהל את ענייניהם, המאבק נגד טרור ועוד). על המפלגה לקחת על עצמה את החובה להקים חזית עממית, שתכלול את המפלגות הערביות הלאומיות השונות והפועלות במחתרת, את כל ארגוני הסטודנטים, ואת הגורמים הדתיים הנמצאים באתרים הדתיים ובארגונים הדתיים השונים, הנאבקים נגד הקולוניאליזם .

חזית עממית מאוחדת, שאפשר להקימה כחזית ערבית לשחרור לאומי, חייבת להיות בראש סולם העדיפויות המפלגתי. יש צורך לדחוף גם את החזית האירופאית, הנאבקת נגד הפשיזם והפועלת כרגע באלג'יר, לתמוך בחזית העממית הערבית.

רק על סמך תוכנית חדשה זו, בקשר עם תנועת השחרור הלאומי, תוכל המפלגה להרחיב את הקאדר הערבי ולהכשירו. מאחר שהטרור נגד המפלגה יתעצם וילך בבואה ליישם תוכנית זו, על המפלגה לחזק את המנגנון המחתרתי וללמוד מכל הארגונים הערביים הקיימים, מבחינה פוליטית, תרבותית, דתית וספורטיבית, כל זה כמסווה לפעילות פומבית.

תוניס: את השינוי העיקרי שצריך להתחולל בתוכניתה של המפלגה הקומוניסטית בתוניס, מבחינה ארגונית ופוליטית, וביחס לתנועה הערבית לשחרור לאומי, יש לבצע מבחינה מעשית בצורה הבאה: על הקאדר הערבי העיקרי של המפלגה לפעול בצורה חיובית ופעילה יחד עם "מפלגת התקנון החופשי" ועם הגורמים השמאליים בהנהגת אותה מפלגה, נגד המנהיגים הימניים. יש לגייס את המוני הציבור נגד הקולוניאליזם הצרפתי, על־פי הססמאות המופיעות בפרוגרמה של מפלגת התקנון החופשי בתוניס.

על הקומוניסטים להשתלב בשאר הארגונים הלאומים הקיימים בארץ, בעיקר בארגוני הסטודנטים. עליהם לפעול כדי שארגונים אלה יתמכו בפעולות מפלגת התקנון. תמיכה זו ואחדות זו הן הצורה המעשית של חזית עממית מאוחדת בתנאים הקיימים בתוניס.

הקומוניסטים ישמרו על עצמאות ארגונם ויפעלו למען הרחבת שורותיהם, תוך כדי ריכוז פעולותיהם בארגונים הלאומיים. עליהם לנצל את השפעתם הגדלה והולכת בקרב הציבור הערבי, בהיותם הנאבקים הנחרצים ביותר למען האינטרסים של העם. הניסיונות שאנו עדים להם בקרב המפלגה הקומוניסטית, לדחוף את מפלגת התקנון לאמץ ססמאות קיצוניות, שעדיין אינן מקובלות על אוהדי מפלגת התקנון, עלולים להוביל לחיזוקם של הגורמים הימניים ולבידודם של אנשי התקנון השמאליים ולהרחיקם מהציבור שלהם.

על שתי המפלגות הקומוניסטיות, באלג׳יר ובתוניס, לפעול בקרב הפועלים הערבים, ובקרב ההתאחדות הכללית של האיגודים המקצועיים, כדי שארגונים אלה יאבקו למען דרישות הפועלים הערבים, ינסו לצרפם אל האיגודים וייצגו את מלוא זכויותיהם.

על שתי המפלגות הקומוניסטיות, באלג׳יר ובתוניס, להיאבק נגד הבדלנות ונגד הניסיון להקים איגודים ערבים בכל מחיר, גם אם התנאים השוררים מעודדים זאת. יש להקים איגודים משותפים לערבים וללא־ערבים.

החלטות כנס המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות בנושא הקאדר והעיתונות

1. הקאדר:
למרות שהתנועה הקומוניסטית פועלת ברוב המדינות הערביות מזה זמן רב, התפתחות הקאדר הערבי וצמיחתו החלה דק לאחרונה. המפלגות שלנו היו מנותקות מהציבור הערבי בגלל העמדה הבדלנית שלנו ביחס לתנועה לשחרור לאומי וביחס לאיגודים המקצועיים. הדבר שהחמיר את המצב עוד יותר בכמה ארצות (בעיקר בפלסטין) הוא שהנהגת המפלגות, הפעילות התרבותית והכנת הקאדר, היו בידיהם של גורמים שהונעו ע״י השוביניזם הלאומי, הציונות, ותפישות דומות, אשר הכשילו

את ביצוע הוראות הוועד־הפועל של האינטרנציונל הקומוניסטי בנושא הכנת הקאדר הערבי והכשרתו, על־ידי חנפנות וצביעות.

הכינוס מצביע על כך, שהכנת הקאדר וחינוכו, חייבים להיות במוקד עניינן של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות. פיתוח הקאדר קשור באופן הדוק בתוכניתה הפוליטית של המפלגה ובפעילותה בקרב התנועה הלאומית ובין שורות מעמד הפועלים. הכינוס רואה, על כן, מחובתו, להסב את תשומת־לבן של המפלגות אל הנקודות הבאות:

* יש לפעול כדי לשתף את כל חברי המפלגה באופן פעיל בכל הפעילויות היום־יומיות של המפלגה. יש לחלק את הכוחות המפלגתיים בצורה נכונה. יש לפקח על פעילות החברים בהתמדה ולדאוג לחינוכם, בהסתמך על הניסיון הנצבר. יש לדאוג לקדם את החברים בעלי היכולות והכשרון. חובה על מוסדות המפלגה להכיר וללמוד את הקאדר באופן רציני, כדי להציב כל חבר במקום הראוי, שבו יוכל לתרום בצורה היעילה ביותר ושם תוכל המפלגה להפיק ממנו את מירב התועלת.
* התפתחות הקאדר קשורה בבניית תאים מפלגתיים ובפעילות ארגונית.
* הכפר הוא עדיין המקום החלש ביותר בכל הקשור לפעילות המפלגות הקומוניסטיות שלנו. למפלגות שלנו אין עדיין קאדר המעורב בציבור הכפרי. לכן על המפלגות לפעול למען הכנת קאדר כפרי וחינוכו ולמען הקמת ארגונים מפלגתיים בכפרים עצמם.
* הגורמים המשכילים ממלאים תפקיד חשוב בתנאי הארצות הערביות, לא רק במאבק לשחרור לאומי, אלא גם בפיתוח התנועה הקומוניסטית עצמה. לכן, על המפלגות הקומוניסטיות לגייס את ציבור המשכילים ואת הסטודנטים אל החזית העממית למאבק נגד הקולוניאליזם, לשלבם בכל ארגוני התרבות ובתי־הספר הקיימים ולבחור מתוכם קאדרים למפלגות הקומוניסטיות, מבין הגורמים המשכילים הטובים ביותר. חובה זו מוטלת על כל המפלגות הקומוניסטיות הערביות והיא בעלת חשיבות מרבית.

2. העיתונות:

התברר לכינוס, שהמפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות טרם הצליחו להוציא ספרות ופרסומים מהפכניים ציבוריים. ברוב המקרים העיתונות המפלגתית די מנותקת מחיי הארץ, או שהיא בוחנת את המאבק הפוליטי והכלכלי של הציבור בצורה מופשטת ועמומה, בניתוחים ארוכים ומסורבלים, ששפתם מרחיקה אותם מהציבור. ענייני תנועת השחרור הלאומי והביקורת כלפי הנציונל־רפורמיסטיים, לעומת זאת, נידונים באופן שאינו קשור למאבק היומיומי של הציבור. במקרים אחדים (באלג׳יר ובתוניס, למשל) רוב פרסומי המפלגה מתפרסמים בשפה הצרפתית הלא מובנת לפועלים ולאיכרים הערבים. בנוסף לכך, הפרסומים המפלגתיים נעשים, ברוב המקרים, על־ידי מעגל מצומצם של חברים ומנהיגים או של מוסדות המפלגה. המפלגות הקומוניסטיות טרם השכילו להבין שאסור לעיתונות המפלגתית לייצג רק

פרופגנדה ותעמולה של הרעיונות הקומוניסטיים. אסור שהעיתונות המפלגתית תוגבל רק לפרסום ניתוחים של השאלות הפוליטיות ושאלות המאבק נגד הקולוניאליזם. עליה להיות בעיקר עיתונות לוחמת, העונה על צרכי המאבק הציבורי ולתת לציבור תשובות מעשיות. עליה לפרסם ססמאות ריאליסטיות שיכולות להוות דגל לציבור במאבקו. על העיתונות המפלגתית להיות פשוטה וברורה ולהכיל מאמרים קצרים וריאליסטיים.

החלטות הכינוס על הצורך בתיאום מאמצי המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות במאבק נגד הקולוניאליזם

הכינוס עומד על כך שהקרב על הלאומיות, אחדות השפה, המצב הגיאוגרפי של הארצות הערביות, והסולידריות הערבית במאבק נגד הקולוניאליזם ולמען עצמאותן ואחדותן של הארצות הערביות, כל אלה מציבים בפני המפלגות הקומוניסטיות הערביות צורך לתאם ולאחד את מאמציהן במאבקן נגד הקולוניאליזם.

מכתב אל מזכ"ל הקומינטרן ג. דימטרוב מאת מזכירתו, א. רזומובה, בעניין הכינוס הראשון של המפלגות הקומוניסטיות בארצות הערביות.
על גוף המסמך – חותמת של ארכיון הקומינטרן: "נכנס מס. 558".
בכתב־יד: "נשלח לארץ תחת המספר 00709", והמילה "סוריה" במרכאות, באותיות לטיניות.

21.4.1936

אל הח' דימיטרוב,
הצעות בעניין פרסום החלטות הכינוס הערבי

1. הטקסט הערבי של ההחלטות, מקוצר וערוך לפי הנוסח המצורף בזה, יישלח על־ידינו לסוריה.
2. סוריה מפרסמת נוסח זה בשפה הערבית, תוך ציון בכותרת, שהכנס התקיים בדצמבר 1935, **בעיר דמשק שבסוריה** (הדגשה במקור).
3. טקסט (מחוק במקור) עותק אחד של ההחלטות, יימסר במוסקבה למנהלים, לשם עיבודו יחד עם (מילה לא ברורה)... סטודנטים.

א. רזומובה

ההצעות הנ"ל מתואמות עם הח' רמזי.

מתחת למכתבה של רזומובה, בכתב־ידו של דימיטרוב:

Тов. Димитрову

Предложения по поводу опубликования резолюций арабской конференции

1. Арабский текст резолюций [illegible] ... в Сирии [illegible] ... конференцией в г. Дамаске в Сирии [illegible] 1935 года

2) Один [illegible] текст резолюций руководителям для [illegible] в Москве [illegible] студентами.

Д. [illegible]

[illegible]

22 Вход. № [illegible]

מסכים,

"[חתימת] ג. דימיטרוב."

מסמך מהארץ, ללא חתימה, שמצאתי בארכיון הקומינטרן. המסמך הוא בשפה הגרמנית.

בראש העמוד, בכתב־יד ברוסית: "מכתב מפלסטינה, סודי, לתרגם לרוסית."

26 בספטמבר 1935

חברים יקרים,

לפני כשבועיים כתבתי לכם בעניין שביתת־הרעב, בינתיים הסתיימה השביתה.

את שביתת־הרעב החלו 16 אסירים בכלא המרכזי בירושלים, ערבים, יהודים וארמנים. לאות סולידריות הצטרפו לשביתה גם אסירים פוליטיים בבתי־הסוהר של חיפה, עכו ובית־לחם. במהלך הפגנת הסולידריות הרחבה ומסע המחאה בוצעו מעצרים המוניים. כל העצורים, כ־70 מספרם, הצטרפו אף הם לשביתת־הרעב, בהם קבוצה נכבדה של צעירים בקבוצת הגיל שבין 16–20. בסך הכל שבתו רעב 120 עצירים פוליטיים. כמה מן השובתים הובהלו במהלך השביתה לבתי־החולים, והשובתים יוסף חאלף, וצבי מנדל הוזנו בכוח. אחרי 19 ימי שביתת־רעב, מצבם הבריאותי של כלל האסירים השובתים מעורער ביותר וכמה מהם בסכנת חיים. מצבו של החבר מחמוד מוגרבי, קומוניסט ערבי נודע, מעורר דאגה רבה.

הגירוש האכזרי של שני חברים ערביים לסוריה ושני חברים יהודיים לאירופה, מאפיין את הברוטליות של ארגוני משטרת־בתי־הסוהר המקומיים; הללו הועלו לאונייה במצב של אובדן הכרה חלקי, אחרי 16 ימי שביתת־רעב. חשוב מאוד לציין שאיש מן השובתים לא הפר את שביתת־הרעב וזו הופסקה על־פי החלטת המפלגה.

כפי שתבינו מן הדו״ח, שביתת־הרעב הביאה לניצחון חלקי בלבד והממשלה מנסה בכל האמצעים העומדים לרשותה, לא לקיים את ההבטחות שניתנו! אנו עומדים בפני מאבקים נרחבים חדשים הקשורים למאבק המתנהל למען ״משטר פוליטי – לאסירים הפוליטיים״.

המחסור בכוחות הקשה עלינו מאוד לבסס ולמסד בצורה ארגונית את גלי האהדה בקרב ההמון הערבי, שנרשמו בזמן השביתה, אך גם במחנה היהודי אנו נתקלים בקשיים רבים. אלה מעוגנים בעמדה הכללית העוינת של המפלגות הציוניות, על כל גוניהן, להקניית משטר פוליטי לאסירים פוליטיים, שכן משטר כזה משמעו מתן זכויות־יתר כאלו גם לערבים, הנאבקים לשחרור לאומי וסוציאלי ולעצמאות. מפלגת העובדים ״הסתדרות״ ומכשיר העבודה שלה, ״דבר״, מנהלים מסע התגרות ולצורך זה אף אינם מהססים להשתמש במשטרה. הם מצליחים להטיל אימה על אותם עובדים וחוגי אינטלקטואלים שהביעו את אהדתם לשביתה.

ולמרות כל הקשיים שמנינו, אנו ממשיכים לנהל את המסע ״למען משטר פוליטי – לאסירים פוליטיים״. לצורך זה אנו מתמקדים בפעילות של הליגה למען זכויות האדם, מגייסים אותם אינטלקטואלים יהודיים המגלים עניין בנושא וכן חברים יחידים מקרב המשכילים הערבים המהפכנים. אנו דורשים מכל הארגונים הבינלאומיים לתמוך בנו במאבקנו. אנחנו מנהלים מסעות הסברה, בכתב [ובעל־פה] בקרב ההמון הערבי והיהודי ומבקשים מהם להמשיך ולתמוך בנו במאבק ״למען משטר פוליטי – לאסירים פוליטיים״. בו־זמנית אנו עורכים התרמות. הכסף ישמש לטובת השובתים ולהגנה משפטית של העצורים! נוכחנו לדעת שגורמי חוץ לא עשו דבר עד כה, כדי להפיץ בציבור את היעדים והמטרות של שביתת־הרעב, לזכות באהדת ההמון, לפתח גלי אהדה ולצאת במסע מחאה נגד הנעשה. אך דווקא התנאים המיוחדים בפלסטינה מחייבים את הפופולריזציה וגלי האהדה בקנה־מידה בינלאומי. אנחנו דורשים מכם למלא את החסר. חשוב מאוד לקיים מסע הסברה באנגליה, בדרישה לכינון חוק ״למען משטר פוליטי – לאסירים פוליטיים״.

בעניין התמיכה הכספית כבר כתבנו לכם. אנו שבים וחוזרים על בקשתנו ומדגישים את הדחיפות במילוי מהיר של בקשה זו. אנו עושים כמיטב יכולתנו להעמיד הגנה משפטית מסודרת בקשר עם שביתת האסירים. המשפט נגד השוטר שירה במפגינים הירושלמים גורם לנו הוצאות רבות.

אנו דורשים שתמציאו לנו מיד כתובת ישירה ומדויקת.

תוספת בכתב־יד:

למשלוח כסף ומכתבים
גרטרוד קראוס תל־אביב,
רח' פרוג 24 פלסטינה
לידי שולמית.

p4/272(2) (30)

Liebe Freunde!

Vor etwa zwei Wochen schrieben wir Euch über den Hungerstreik. Mittlerweile ist der H[illegible]streik beendet worden.

Den Hungerstreik begannen die 15 inhaftierten des Jeruslemer Zentralgefängnises Arab[illegible] Juden und Armenier. Mit ihnen solidarisierten sich sämtliche pol. XXXXX Gefangenen Haifa's, Ako's und Bethlehem's. Während der grossen Solidarität und Protest Kampagne, [illegible] Massenverhaftungen vorgenommen. Alle Verhafteten, etwa 70 an Zahl, traten gleichfall[illegible] Hungersteik. Unter ihnen, eine ansehnliche Zahl von Jugentliche, 16-20 Jahre alten. Ingesammt beteiligten sich an den Hungerstreik 120 pol. Gefangene. Im Laufe des Strei[illegible] wurden einige Hungersteiker ins Krankenhaus überführt, wo Jusuf Chalef und Zwie Mende[illegible] gewaltsam ernährt wurden. Der Gesundheits zustand aller Gefangenen ist nach 19-tägige[illegible] streik, ganz zerrütet und einige befinden sich in Lebensgefahr. Besonders besognisser[illegible] ist der Zustand des bekannten arbishen Kommunisten, Genossen Machmud Mugrabi. Bezeich[illegible] XXXXXXXXXXXX für die Brutalität der Organe des örtlichen Gov. hier, ist die gewaltsa[illegible] Deportierung 2 arabischer Genossen nach Syrien, und 1 jüdischen Genossen nach Europa. [illegible] wurden in halbbewustlosen Zustande, nach 16 Tage Hungerstreik, in Schiff verladen! Vo[illegible] derer Wichtigkeit, dass kein einziger Streikbruch vorkam, und dass der Streik auf Bes[illegible] der Partei unterbrochen wurde.

Wie Ihr aus dem Memorandum erseht, brachte uns der Hungerstreik nur einen teilweisen S[illegible] und die Regierung ist bemüht mit allen Mitteln die Versprechungen nicht einzuhalten! [illegible] stehen vor neuen, grossen Kämpfen, in der Zusammenhange mit den Kämpfen "den politisch[illegible] Gefangenen - ein politisches Regime".

Der Mangel an Kräften machten uns sehr schwer die grossen Sympathien [illegible] uns [illegible] arabischen Massen erfreuten, und die während des Hungerstreiks Ausdruck fanden auszu[illegible] und organisatorisch zu erfassen. Aber auch in dem jüd. Lager begegnen wir grossen Schw[illegible]keiten. Sie sind begründet in der allgemeinen feindlichen Haltung der zionist. Partei[illegible] aller Schatrierungen gegen ein pol. Regime für die pol. Gefangenen, denn dies würde ein pol. Regime für den, um ihre nationale und soziale Befreiung kämpfende Araber bed[illegible] Die Arbeiterpartei "Histadruth" und ihr Organ "Dawar" führen eine provokatorische Kom[illegible] sich sogar der Polizei benützend. Sie bezwecken die Einschüchterung derjenigen Arbei[illegible] Intelligenz Gruppen, die ihrer Sympathie für den Streik Ausdruck gaben.

Wir füren, trotz allen der erwähnten Schwirigkeiten, die Kompagne "den pol. Gefangen[illegible] pol. Regime" weiter. Zu diesen Zweck mobilisierten wir diesen Teil der jüd. Inte[illegible] sich für die Liga für Menschenrechte konzentrieren, und einzelne Elemente [illegible] lutionärer arabischer Inteligenz und fordern von sämtlichen int[illegible]rnational[illegible] XXXXXXXXXXXXXXXX Organisationen, uns zu unterstützen! Wir führen ein[illegible] un[illegible] [illegible] Aufklärung unter den arabischen und jüdish. Massen und ford[illegible] [illegible] Kampf : "den pol. Gefangenen ein pol. Regime" [illegible] weiterhin zu unterstütz[illegible] [illegible] führen [illegible] versammlungen zu [illegible] der Hungerstr[illegible] und Verteidigung [illegible] [illegible] bis nun [illegible] nicht getan wurde um Ziel u[illegible] Zweck [illegible] zu popularisieren, und eine Solidaritäts und Protestkompagn[illegible] [illegible] Palästina [illegible] diese Popula[illegible] und Solidaritätsstimmung [illegible] internationalen Masstabe. Wir fordern von Euch dass Ihr [illegible] England zu [illegible] "den pol. Gefangenen ein pol. Regime".

Wir haben Euch [illegible] Geldunterstützung schon geschrieben. Wir [illegible] unsere [illegible] und betonen die Dringlichkeit [illegible] Erfüllung. Wir sind aus erstande [illegible] die Verteidigung [illegible] Besond[illegible] viele Ausgaben verursacht uns [illegible] den [illegible], der auf die Jerusale[illegible] Demonstranten [illegible] hat.

Wir brauchen [illegible] sofortige [illegible] Adr.

הטרגדיה של הקומוניסטים הפלסטינים

המפנה שחולל הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, נגע – כאמור – לזירה הבינלאומית, למדיניות החוץ של ברה"מ אחרי עליית הנאציזם לשלטון בגרמניה, לבעיות האסטרטגיה והטקטיקה של המאבק המעמדי בארצות הקפיטליסטיות ולמאבק לשחרור לאומי בקולוניות. אך בכל הנוגע לבעיות הפנים־סובייטיות, וכן לנורמות ההתנהגות של הקומינטרן, לא היה כל מפנה, אלא המשך והחרפה של הקו שהחל עם חיסול האופוזיציה של טרוצקי. רוח הפתיחות של הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, היציאה מבדלנות צרה לגישה חדשה של סובלנות פוליטית ופלורליזם של כוחות פוליטיים במאבק נגד הנאציזם, לוותה בתוך ברה"מ ובתנועה הקומוניסטית בהעמקת המדיניות המונוליטית, בהחשדות, ברדיפות ובדיכוי כל אלה שחלקו על דעת ההנהגה וכן של מי שלא חלקו עליה, אך לא היו לרוחו של שלטון היחיד האכזרי שהתבסס במפלגה ובמדינה.

מסמכי הקומינטרן אינם מותירים ספק ביחס לקשר בין מאבקי כוח אלה בתוך ברה"מ והקומינטרן, לבין היחס למפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית. זו הרי נתקבלה כסקציה של הקומינטרן בתקופת זינובייב ובוכרין, כאשר המפלגה הייתה יהודית בהרכבה ובהנהגתה. הסימנים הראשונים לשינוי היחס הופיעו, כאמור, בתחילת המחצית השנייה של שנות ה־20, ונמשכו גם בתקופה הנידונה בפרק זה, כאשר המפלגה הייתה כבר יהודית־ערבית בהרכבה, בהנהגתה היה רוב ערבי ובראשה עמד חבר ערבי. מובן שסמיכות זמנים זו עם סילוקם של זינובייב ובוכרין איננה מקרית. הסיבות האידיאולוגיות והפוליטיות היו עמוקות יותר ונגעו לקומוניסטים בארץ, היהודים והערבים כאחד.

הכרטסת של 107 חברי מק"פ לשעבר, אשר היגרו לברית־המועצות, הוכנה בשנים 1935 ו־1936. הביוגרפיות שלהם מדברות בעד עצמן. כולם היו קומוניסטים נאמנים, שבהגיעם לארץ נטשו את הארגונים הציוניים והצטרפו למאבק נגד הכובש הבריטי ונגד המדיניות האנטי־ערבית שלו ושל הממסד הציוני. כולם גורשו מהארץ על־ידי השלטון הבריטי, בגלל מאבקם זה. כולם היו נאמני הארץ הסוציאליסטית הראשונה ומעריציה. אך די היה בכך שפעם היו חברי מק"פ, כדי להחשידם. "פרצופו של גורן מעורר אי־אימון", רשום בכרטיסו של גורן מואיסייביץ דווידוביץ. בכרטיסו של ביידאס זוחדי מחמוד רשום: "נולד ב־1906 בפלסטינה. ערבי, בן של סוחר. היה חבר במפלגה לאומית ערבית (ממתי ובאיזו מפלגה – לא ידוע). הצטרף־כאילו למק"פ ב־1932. כותב שנעצר פעמיים לכמה ימים בשל השתתפות בהפגנה. הגיע לברה"מ כתייר, ב־2 באוגוסט 1934, דרך אודסה. במוסקבה הצהיר שנשלח על־ידי הועה"מ של מק"פ ללימודים בקוט"ב, אך לא התקבל, בגלל העדר כל מידע עליו. בסוף הכרטיס יש תוספת בכתב־יד: "כיום נמצא בפריז". בכרטיסו של דבורקין סולומון לייזרוביץ רשום: "הצטרף למק"פ בשנת 1923 (נטה לאגף הימני הציוני)... על פעילותו בפלסטינה מסתמך על נדאב וחיידר, שכשלו ומהווים אלמנטים מפוקפקים. צריך לבדוק את דבורקין עצמו." כך גם בכרטיסה של צ'ודקובה ראיסה מנואילובנה: "מ־1916 עד 1918, הייתה חבֵרה במפלגה ציונית. ב־1919 הצטרפה למפלגה הקומוניסטית של ברה"מ... ב־1921 הוצאה

מהמפלגה כאלמנט זר. ב־1924... נסעה לפלסטינה... ב־1925 הצטרפה למק"פ... ב־1931 נעצרה, ישבה ארבעה חודשים בכלא וגורשה לברה"מ. הגיעה ב־11 במרץ 1931, דרך אודסה. לפי דבריה, יכולים לאשר את פעילותה חיידר, נדאב, ברגר, כולם כשלו וחשודים." הכרטסת כוללת גם שמות של קומוניסטים בולטים, כשמי וגלאך. בכרטיס של שמי (טפר) איליה נאימוביץ (שכינויו אנטול), רשום: "מ־1916 עד 1918 היה חבר במפלגת האֶסֶרים. מ־1919 עד 1922 היה חבר המפלגה הקומוניסטית היהודית ברוסיה, מ־1922 בפלסטינה, חבר מק"פ. אחר־כך מזכיר הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הסורית. היה במעצר בפלסטינה ובסוריה. הגיע לברה"מ ב־14.1.1927, מפלסטינה, בהסכמת הועה"מ של מק"פ. בתיקו יש אישור על כך בכתב, מאבוזיאם. עם בואו, עבד במכון למדעי המזרח במוסקבה ואחר־כך, עד לזמן האחרון, עבד במכון למדעי המזרח בלנינגרד. בעת בדיקת פנקסי חבר, הוצא משורות המפלגה הקומוניסטית הסובייטית." ובכרטיסו של גלאך, גם הוא פעיל מרכזי ובולט, רשום: "פורמנוביץ' יוסף (גלאך) ברקוביץ'... פעל בארגוני המפלגה בירושלים ובחיפה... היה במוסקבה כציר בקונגרס ה־5 של הפרופינטרן. עם חזרתו ממוסקבה, נעצר בגבול פלסטינה וגורש לברה"מ... היו לו המלצות בחתימת ידם של טייכמן (חמר), ברגר ומד־יאר... בהיותו במק"פ, תמך גלאך בסטייה הציונית במפלגה."

גם "הוועדה לחקר פעילות מק"פ" הוקמה באותה תקופה של טרור ופחד. בראש מסמך מה־15.3.1935, נזכר גוף המכונה "קולגיה פלסטינית", העוסק בעניין זה. המונח "קולגיה פלסטינית" איננו מוכר לי (ברזילאי כותב בספרו ש"הקולגיה היא צמרת הגפאו".[61]) תפקידה של ועדה זו היה להעניק עיבוד אִידֵיאולוגי לכתבֵי האישום ולגזרי הדין שעסקו בחיסול מייסדי מק"פ ומנהיגיה ובהגלייתם. החלטות "הוועדה" מצביעות שמית על אלה שיועמדו על ספסל הנאשמים. "יש לטהר את המפלגה לאלתר מכל האלמנטים המשמרים עדיין את המסורות הציוניות ומפריעים ליישום קו הערביזציה ולקידום הקדרים הערביים", "כדי להבטיח את יישומה ההחלטי והבלתי־מעורער של הוראת הקומינטרן ולשמור על המפלגה מהשפעתם המזיקה והמנוונת של מנהיגי המפלגה הקודמים, שהיו מעורבים בעבר בחבלה בערביזציה ושהתגלו כבלתי מסוגלים ליישם את קו הקומינטרן בפלסטינה (אבוזיאם, נדאב, אביגדור, קופרמן, רוזנברג ואחרים), חייבים לבודד אותם מיד מכל ענייני המפלגה (התכתבות מהארץ בשאלת עבודת המפלגה, עיבוד השאלות המדיניות של המפלגה וכו')." גורל מייסדי המפלגה ומנהיגיה שהיו באותה תקופה במוסקבה, הוכרע מיד. אבוזיאם (דניאל), מייסד המפלגה שהיה במוסקבה, נעצר מיד והוצא להורג בכלא ב־1941. ברזילאי, שהיה מזכ"ל המפלגה גם אחרי הערביזציה, עד 1934, נקרא למוסקבה ז"קודם" בתפקיד בקומינטרן, כדי להישלח זמן לא רב אחר־כך למחנות העבודה, משם השתחרר וקיבל רהביליטציה רק בתקופת ההפשרה של חרושצ'וב. ארוכה היא רשימת מנהיגי מק"פ וחבריה שנפלו קורבן בתקופת הטיהורים בברה"מ. ארוכה היא גם הרשימה של הקומוניסטים בארץ שלבם נשבר כאשר הוקעו כבוגדים על־ידי מפלגתם שלהם והוצאו משורותיה. והרי משמעות ההוצאה מהמפלגה בעבור קומוניסט באותה תקופה, הייתה לא פחות חמורה מהוצאה להורג. תקיעת סכין זו הייתה

61 ברזילאי, ע' 111.

כואבת יותר מכל המכות שהונחתו על המפלגה וחבריה מבחוץ. היה בה משהו מן ההרגשה של קיסר לנוכח נעיצת סכינו של ברוטוס בגופו.

בשנים 1935-6, הוכתה המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית מכה אכזרית, כואבת, שרירותית ובלתי־צודקת בעליל. היא פגעה לא רק בהנהגת המפלגה כי אם במפלגה כולה, במעמדה וביוקרתה. בסוף העשור השלישי הודחה מק"פ היהודית־ערבית ממקומה הבכיר כנציגה המרכזית של הקומינטרן במזרח־התיכון ואת מקומה תפסה — בהכרעת הקומינטרן — המפלגה הסורית. הקשר בין המפלגה לקומינטרן נחלש עד מתחת למינימום ההכרחי למפלגה בארץ, שפעלה בתנאים כה קשים, מורכבים ומסובכים. חל כרסום משמעותי באמון הקומינטרן במפלגה ובהנהגתה החדשה, עם מוסא בראשה.

יחסו של הקומינטרן למפלגה הפלסטינית בתקופת הטיהורים, שבר את רוחם של רבים וטובים בשורות המפלגה, זרע דמורליזציה, חשדנות, תסכול וייאוש בתוכה וסיפק נשק לאויביה בארץ. רק החוסן האינטרנציונליסטי האידיאולוגי של מנהיגיה החדשים וחבריה והבנת הנסיבות שבהן פעלה המפלגה בארץ וגודל תפקידיה, מבהירים את היכולת של המפלגה להמשיך בדרכה הלוחמת, תוך מאמץ להיחלץ מהמשבר שפקד אותה: בארץ — המרד האנטי־אימפריאליסטי והאנטי־ציוני רחב הידיים והצורך לעמוד לימינו ולנסות להשפיע על כיוון התפתחותו באפיק אינטרנציונליסטי ואנטי־אימפריאליסטי; בעולם — עליית הנאציזם בגרמניה, הגברת הסכנה למלחמה והצורך להתייצב לימין ברה"מ כדי לתרום למניעת מלחמה והתפשטות הנאציזם. בארץ — שביתת־רעב ממושכת של הקומוניסטים היהודים והערבים בבתי־הכלא הבריטיים, והצורך להפגין אפשרות של מאבק אינטרנציונליסטי יהודי־ערבי בתוך הגל הגועש של שנאה לאומית. בעולם — החובה להשתתף בקרב הראשון של מלחמת העולם השנייה, בספרד של 1936, והצטרפות משמעותית ביותר — יחסית — של מאות קומוניסטים פלסטינים, ל"בריגדה הבינלאומית". כל אלה הכריעו בהנהגת המפלגה ובקרב רוב חבריה — יהודים כערבים — להמשיך את המאבק הקשה, תוך דבקות בהזדהות ובנאמנות לברה"מ, אשר למרות כל שהתרחש בתוכה, ולמרות היחס של הקומינטרן למתרחש במפלגה בארץ, הייתה הכתובת היחידה והכוח היחיד בזירה הבינלאומית שנאבק נגד הנאציזם, הקולוניאליזם והמלחמה. בתיק "פלסטינה" של ארכיון הקומינטרן, מצאתי מסמך מאותה תקופה: פטיציה של תמיכה והזדהות עם ברה"מ ומדיניותה, חתומה על־ידי אישים בעלי שם עולמי ובראשם איינשטיין, ראסל ואחרים. האהדה לברה"מ והתמיכה במדיניותה הלכה והתרחבה הרבה מעבר למחנה הקומוניסטי והסוציאליסטי וכבשה את מיטב האינטיליגנציה בכל הארצות, ככל שגבר כוחה של גרמניה הנאצית והתריפה סכנת המלחמה.

אך עד היום, מעיקה על לבי וכואבת, שתיקת מפלגתי לגבי העוול שנעשה למייסדי המפלגה ומנהיגיה באותם ימים. שום מחאה פומבית לא הושמעה, לא רק אז — אלא עד היום הזה. שום דרישה לבדיקת גורלם ולרהביליטציה לא נשמעה, לא בתקופת הדה־סטליניזציה של חרושצ'וב, אחרי הוועידה ה־20, ולא בתקופת הפרסטרויקה.

הקורא יבחין ודאי שהתקופה שאותה הוטל על "הוועדה" ו"הקולגיה " לחקור, היא "בין הוועידה ה־6 של הקומינטרן ל־7, כפי שמצוין בהחלטות המסכמות של הוועדה, במסמך מה־7.5.1935. אך למעשה, נסבה החקירה על מדיניות המפלגה ופעילותה מאז היווסדה וקבלתה לשורות הקומינטרן. הביקורת וההאשמות שהושמעו בוועדה, כוונו נגד המפלגה והנהגתה, אך

לא פחות מכך, גם נגד מנהיגי הקומינטרן של שנות ה־20. הדיונים, העדויות והמסקנות של הוועדה היו למעשה עיבוד כתב־אישום נגד בוכרין וזינובייב מצד אחד, ונגד מנהיגי המפלגה ומייסדיה, מאידך גיסא. בעדותו בפני הוועדה, אומר אמין עארף בפירוש: "כל האנשים שהאינטרנציונל הקומוניסטי שלח כדי להנהיג את המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, הראו חוסר יכולת ברורה ליישם הוראות אלה — או כתוצאה מבורות מוחלטת, או מפני שלא נפטרו מהלכלוך והריקבון הציוני, ולפיכך לא יישמו את הקו המדיני, למרות שהבינו אותו היטב." "החלטות הוועדה בשאלת פלסטינה" קובעות בניגוד מוחלט לאמת ההיסטורית, כי: "עד שנת 1930 שללו מנהיגי המפלגה באופן גלוי את התנועה הערבית לשחרור לאומי ובשאלה הלאומית נקטו בקו ציוני. הם העלו את הדרישה הממש מנשביסטית למשטר דמוקרטי בפלסטינה, תוך התייחסות חיובית להגירה היהודית לארץ, ואילו את המרד הלאומי הכלל־ערבי ב־1929, ראו כפוגרום ויצאו נגדו." ה"החלטות" מאשימות את המפלגה בכך ש"תוך כדי חבלה בהוראות הקומינטרן בדבר חזית מאוחדת בתנועה הערבית לשחרור לאומי, יצרה המפלגה גוש אחד עם הקבוצה הבורגנית היהודית של ד"ר מגנס, העומדת על בסיס מצע של הגשמה שלווה של קולוניזציה ציונית בפלסטינה." וכמובן, כל זה — על רקע עמדת הקומינטרן והמפלגה בארץ לגבי קיומו של מיעוט לאומי יהודי בפלסטינה. החלטות הוועדה מציינות כי: "למרות הערכת הקומינטרן בדבר אופיו המדכא של המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, לא הפסיקה המפלגה בתעמולתה לראות באוכלוסייה היהודית בפלסטינה מיעוט לאומי רגיל, המדוכא גם הוא על־ידי האימפריאליזם."

למרות מבט־לאחור זה של ה"וועדה" וה"קולגיה", אשר פסל מכל וכל את מק"פ והנהגתה, חזרה הוועדה והדגישה בהחלטותיה את ה"ביחד" האינטרנציונליסטי היהודי־ערבי ואת הכורח במאבק משותף. ההחלטות הפנו אצבע מאשימה גם נגד סכנת הסטייה הלאומנית הערבית, כי הרי במציאות של הארץ היה מאבקם של הקומינטרן ושל המפלגה במקום נכון עקרונית, כי סכנת הסטייה הלאומנית הייתה ממשית. "צריך לכוון את האש נגד גילויים של סטיות שונות של שוביניזם קיצוני כסכנה העיקרית למפלגה[62]", מסכמות החלטות הוועדה, "ובו־בזמן לא לאפשר סטיות לצד הנציונליזם הערבי." המאבק הוגדר כ"אנטי־אימפריאליסטי, אנטי־ציוני ואנטי־פיאודלי", כתמיד. ו"הדרך היחידה האפשרית לקיומו החופשי באמת של המיעוט היהודי בפלסטינה, הוא נצחון המהפכה הערבית לשחרור לאומי. ההגמוניה של הפרולטריון במהפכה זו, מבטיחה את זכותו של המיעוט היהודי לקבוע באופן מלא בעצמו ובאופן חופשי את גורלו, בתוך פלסטינה ערבית פועלית־איכרית." וזו הרי הייתה השקפת עולמם וזה היה חלומם של מייסדי המפלגה ומנהיגיה, מאז אברבוך וברזילאי, ואף בימי מוסא ושמחה צברי.

ברוח התקופה המונוליטית, הוויכוח הסתיים לא לגופו של עניין, אלא על גופם של בני־אדם. לעתים הוא הסתיים ב"ביקורת עצמית" משפילה שכללה יישור קו עם ההנהגה, לעתים בהדחה ובסילוק, ולעתים בהגליה או בחיסול. ומי שקבע היה הממסד השלטוני. וכך קבעה "ועדת החקר" בהחלטותיה הסופיות, מה־7.5.1935: "כדי להבטיח את יישומה ההחלטי והבלתי־מעורער של הוראת הקומינטרן, ולשמור על המפלגה מהשפעתם המזיקה והמנוונת

62 ברוסית: "וליקר־רוסקר־שוביניזם", שפירושו — בקונטקסט הנתון: שוביניזם יהודי־קיצוני.

של מנהיגי המפלגה הקודמים, שהיו מעורבים בעבר בחבלה בערביזציה ושהתגלו כבלתי־מסוגלים ליישם את קו הקומינטרן בפלסטינה (אבוזיאם, נדאב, אביגדור, קופרמן, רוזנברג ואחרים), חייבים לבודד אותם מיד מכל ענייני המפלגה (התכתבות מהארץ בשאלת עבודתה של המפלגה, עיבוד שאלות מדיניותה וכדומה).״ והפירוש הטרגי של פסיקה זו ידוע.

המסמך הוא בצרפתית, בראש המסמך בכתב־יד ברוסית: ״לח׳ מיף״, ״ארבעה עותקים הושמדו – 9.7.1934״, וכן: ״הודאה של חסן בשגיאותיו בשאלת פלסטינה״.

17.3.1934

סודי

הצהרה של הח׳ חסן

הצהרה אל עמיתי ממזכירות המזרח.

לאחר בדיקה מעמיקה של תוצאות הדיון בשאלה הפלסטינית במזכירות המזרח, אני רואה לנחוץ להצהיר את ההצהרה הבאה:

אני חושב שעשיתי שגיאה גדולה בשאלת האינטרנציונליזם הפרולטרי ומבין שגיאה זו כדלקמן:

שגיאתי היא בכך ששללתי את האפשרות לנהל עכשיו מאבק משותף בין פועלים ערבים ויהודים, למען האינטרסים המעמדיים המשותפים, כולל המאבק לשחרור לאומי.

אני רואה שגיאה זו כ״הזדנבות״: נגררתי אחרי הנציונליזם הבורגני הערבי והושפעתי מאידיאולוגיה זעיר־בורגנית. אני מעריך שהיא מעידה על צרות האופק הפוליטית ממנה שאבתי את נימוקי. הזדנבות זו והאופן הזעיר־בורגני של העמדת השאלה הושפעו מהחרדה שתקפה את הקומוניסטים בפלסטינה, מהעובדה של נסיגתנו בקרב המוני הערבים ברגע שבו מאבק ההמונים הוא בעיצומו, ואילו הנציונל־רפורמיזם מצליח לספסר ולהרחיב את השפעתו ואת אפשרויותיו לבגוד במאבק המהפכני של ההמונים. נמשכתי ע״י שיקולים אלה עד כדי כך, ששכחתי את הצורה הסובייטית של מהפכה לאומית, שלמענה אנו נאבקים, ונמחק מתודעתי ההבדל בין מהפכה המנוהלת ע״י מפלגתנו הקומוניסטית לבין מהפכה נוסח ה״קמליזם״. מצד שני, שכחתי את מעמדו של האימפריאליזם האנגלי, כאויב ראשי של הפועלים בפלסטינה, וכיוזם שיטת הניצול בפלסטינה, שאותה הוא משעבד לאינטרסים שלו עצמו. השאלות העיקריות שאת פתרונן לא הבנתי היו כדלקמן:

1. מהו הבסיס שיכול וחייב לשרת את ארגון המאבק המשותף לפועלים ערבים ויהודים, אם האימפריאליזם והציונות הצליחו לחבר, אמנם זמנית, את הפועל היהודי למערכת שלהם, על־ידי שיחודו והבטחת זכויות היתר שלו? לא ראיתי בבירור את הבסיס הזה.
2. איך יכול הפועל הערבי להבין את הצורך בארגון משותף עם הפועל היהודי, אם

הוא רואה את האחרון מתגייס לעזרת הבורגנות בקולוניזציה של פלסטינה? לא ראיתי את האינטרסים המעמדיים המשותפים הממלאים תפקיד ראשי ולא את הניגודים המעמדיים בין הפועל היהודי לבין הבורגנות היהודית והאימפריאליזם האנגלי.

3. איך לחבר את עמדתנו האינטרנציונליסטית עם מאבק אפקטיבי נגד "כיבוש עבודה"? לא ראיתי את אופיה הדיאלקטי של שאלה זו.

ברם, אני חושב שהדפתי שגיאות אלו וחוסר הבנה (זה) באופן הבא:

1. האימפריאליזם האנגלי, הציונות, הבורגנות היהודית כמשסה והפיאודלים והבורגנות הערביים כמנצלים וכצד משלים ומסייע לכל השיטה של ניצול אימפריאליסטי וציוני, הם האויבים המשותפים של הפועלים הערבים והיהודים. כאשר האימפריאליזם האנגלי מדכא את הפועלים הערבים, שודד אותם ומכין אותם כבשר־תותחים למלחמה האימפריאליסטית, הוא משתמש בפועל היהודי להשגת האינטרסים שלו, כנשק נגד הפועלים הערבים, ועל־ידי כך – כמו גם על־ידי כלל המשטר שלו – נגד השחרור הלאומי והסוציאלי של אותו פועל עצמו (בשעבודו לאינטרסים האימפריאליסטיים). הציונות והבורגנות היהודית המסיתה, מעמתות מבחינה לאומית את הפועלים הערבים נגד אחיהם למעמד – היהודים. ויד ביד עם האימפריאליזם האנגלי, מנשלות אותם מזכויותיהם הפוליטיות, הכלכליות והחברתיות ועושות לגירוש האיכרים מאדמותיהם ולהורדת רמת החיים של העובדים הערביים. ויחד עם זה הן מנצלות את הפועל היהודי ומסייעות לדיכויו הלאומי, ע"י מסירותו לאימפריאליזם כמכשיר לביצוע המדיניות האימפריאליסטית. הציונות נאבקת בכל השיטות והאמצעים נגד שחרורו החברתי של הפועל היהודי. כך גם הפיאודלים והבורגנות הערבית. בנצלם את הפועל הערבי, בהרעתם את מצבו הלאומי, במאבקם שלא ישיג זכות פוליטית כלשהי, בהפקירם את האיכר הערבי לנישול האימפריאליסטי־ציוני, תוך השתתפות במכירת האדמה לאותם אימפריאליסטים־ציונים, בעוצרם כל התפתחות חברתית ובהתנגדותם לה, הם נאבקים נגד הפועל היהודי, עוזרים לציונות ומקלים על האימפריאליזם בתפקיד הדיכוי הלאומי והסוציאלי.

המאבק נגד אויבים מעמדיים אלה של הפועל הערבי, ובאותה מידה של הפועל היהודי, הוא ביסוסה של הברית האינטרנציונליסטית במאבק הפועלים משני הלאומים.

תפקידנו הוא להסביר זאת לפועלים בני שני הלאומים ולהוסיף שזכויות היתר של הפועל היהודי מותנות באינטרסים העכשוויים של האימפריאליזם האנגלי והבורגנות היהודית, המנסים לנצל את שכם הפועלים היהודים כקרש קפיצה להתפשטות טריטוריאלית, להרחבתה ולניצולה.

2. כתוצאה מכך, קל לפועל הערבי להבין את הצורך להתארגן בארגונים המהפכניים המעמדיים יחד עם הפועלים היהודים שקבלו את נקודת הראות

המהפכנית, שניתקו עצמם מהציונות והחליטו להיאבק למען הפרוגרמה המהפכנית האמורה.

הפועל הערבי יבין זאת עוד יותר, כשיתפוש את משמעותו של ארגון כזה לערעור הכוח האימפריאליסטי־ציוני ולהקמת חזית מעמדית יציבה, שהיא תנאי מוקדם לניצחון.

מצד שני, גורמים רבים בעלי אופי פוליטי וכלכלי ממלאים תפקיד של זרז, המפנה את המוני הפועלים היהודים אל עבר פרוגרמה של הארגונים המעמדיים המהפכניים. אך במובן זה התפתחות התנועה המעמדית בקרב הפועלים הערבים ממלאת את התפקיד החשוב יותר.

אני מציין שהעמדה זו של השאלה אין פירושה הצהרה מצדי בשאלת צורת הפעילות האיגוד־מקצועית, שתעלה מאוחר יותר.

3. תפקידנו הוא לארגן את הגנת הפועלים והאיכרים הערבים כנגד התקפות הציונים, תוך כדי הסברה לפועלים של שני הלאומים על התפקיד הריאקציוני שממלאים הפועלים היהודים ההולכים ליחידות "כיבוש הקרקע והעבודה" ותוך קריאה אליהם להצטרף לחזית שלנו.

דווקא הארגון המנצח שלנו של מאבקי הפועלים הערבים נגד התקפות הציונים, מזרז את מעבר הפועלים היהודים אל הפלטפורמה שלנו.

האינטרנציונליזם הפרולטרי חייב להיות הנשק שלנו במאבק האנטי־אימפריאליסטי למען הדרך הפרולטרית הסובייטית של המהפכה לשחרור לאומי.

חסן (הדגשה במקור).

מסמך נוסף בצרפתית, ממסמכי המחקר של "הקולגיה הפלסטינית", הוא מהח' אמין עארף. בכתב־יד, ברוסית, בראש העמוד הראשון של המסמך: "2 עותקים הושמדו" וחתימה לא ברורה, וכן: "דברי החברים הערביים בקולגיה הפלסטינית". 15.3.1935

דברי הח' אמין עארף בוועדה לחקר העבודה של מק"פ

אינני רוצה להרחיב את הדיבור, לאחר שכל הפרטים על פעילותה של המפלגה הפלסטינית במשך 13 שנים נמסרו לנו בדו"ח של החבר רמזי[63], על יסוד לימוד החומר של המפלגה והוראות הקומינטרן. לנו ברור כבר שפעילות המפלגה לא הפכה אותה לנקודת־מפגש של כל הכוחות המהפכניים האנטי־אימפריאליסטיים והאנטי־ציוניים בפלסטינה; שמפלגה זו הייתה תמיד כת מבודדת מההמונים הערביים, שהיא עסקה בעיקר בוויכוחים ובסכסוכים פנימיים; שהיא נשלטת ע"י סטייה ציונית

63 את הדו"ח של הח' רמזי לא מצאתי בין המסמכים.

מסוכנת הקיימת עד עכשיו, על־אף ההוראות הברורות והמדויקות של האינטרנציונל הקומוניסטי מאז 1930.

כל האנשים שהאינטרנציונל הקומוניסטי שלח כדי להנהיג את המפלגה הפלסטינית הראו חוסר יכולת ברורה ביישום הוראות אלה — או כתוצאה מבורותם המוחלטת, או מפני שלא נפטרו מהלכלוך ומהריקבון הציוני ולפיכך לא יישמו את הקו המדיני, למרות שהבינו אותו היטב. אחדים מהם אמרו שההמונים הערביים לא הגיעו עדיין לרמה המאפשרת להם לקבל את הרעיונות המהפכניים, אך התקוממויות ההמונים הערביים ב־1920–21–23–29–ו־33, מוכיחות את כל הסילוף שבהכרזות אלו. באומרם כך, אנשים אלה אך מראים שהם רוצים להסתיר את סטיותיהם הימניות ולהצדיק את אי־ביצוע תפקידם, תוך כדי הטלת האשמה על ההמונים הערביים.

על הוראות הקומינטרן בדבר קשר עם הנציונליסטים המהפכניים והפעילות לייסוד חזית מאוחדת בתנועה האנטי־אימפריאליסטית והאנטי־ציונית, ענתה הנהגת המפלגה שהנציונליסטים המהפכניים הם יותר מסוכנים לתנועתנו מאשר הנציונל־רפורמיסטיים. זה היה נכון מאד מנקודת־ראותם, היות שהנציונליסטים המהפכניים, הרוצים בכנות בחיסול האימפריאליזם והציונות, מסוכנים להנהגת המפלגה יותר מהנציונל־רפורמיזם, שכן תחת השם בולשבית הסתתרה הנהגה בעלת רוח רוויה ציונות.

פעילותה של הנהגת המפלגה להכנת קאדרים יהודיים להנהגה, שיקפה את דעתם שהציונות תצליח בפלסטינה ללא ספק ותבנה שם בית לאומי יהודי. אילו דעתם הייתה שהמהפכה שעומדת להתרחש בפלסטינה הינה מהפכה לאומית־ערבית בעלת אופי בורגני־דמוקרטי, הם היו מכינים קדרים ערביים. אך ההפך הגמור (קרה) — הם הוסיפו על פשע זה יצירת אווירה של חשדנות כלפי החברים הערביים, בהאשימם אותם שהם פרובוקטורים של הממשלה האימפריאליסטית. לכן לא קידמו אותם לתפקידים אחראיים, לא שלחו לקוט״ב (כל ההדגשות — במקור) חברים ערביים כדי להכינם להנהגה, בעוד שהקומינטרן תמיד עמד על כך בתוקף.

פועלים ערביים גויסו למפלגה אך ורק כדי להטיל עליהם חלוקת כרוזים מלאים שגיאות, שלא הביאו שום תוצאות בקרב ההמונים הערביים. בקשר לזה הייתי רוצה לדבר קצת על עצמי. החבר רוזנברג מעריך אותי כאחד החברים הפעילים ביותר במפלגה. ובכן, אני שואל: למה מנעו ממני לפעול? למה לא נתנו לי להכיר את ההוראות והמכתבים של הקומינטרן? למה לא עשו דבר כדי להוציא אותי ממצב זה של חוסר ידע? האם זה מפני שלא היה להם אמון בי? אני חושב שהקשר שלי עם המפלגה, במשך חמש שנים, די בו כדי שהמפלגה תיתן (בי) אמון. הבסיס להתנהגותם זו, הרחקתי מפעילות, הוא הרוח השוביניסטית המעוגנת בנשמתם.

די בכל אלה כדי להראות את שקריות התיאוריה שלהם, את מנהיגותם הגרועה ואת חוסר היכולת שלהם לעשות דבר מועיל כלשהו למען הפרולטריון הערבי.

במילה אחת, כל עבודת המפלגה עד עכשיו הייתה חסרת ערך, הנהגתה היא ציונית ופועלת בעד הציונות, תחת מסכה של קומוניזם. ההבדל בינה ובין ההסתדרות הוא שאלה פועלים בגלוי בעד הציונות וזו פועלת בעד אותה מטרה, אך באמצעים שונים.

החז׳ רוזנברג[64] אומר באחת מהצהרותיו, שהנציונליסטים־המהפכנים לא רצו לנהל מו״מ עם הקומוניסטים הערביים. אינני יכול להסביר זאת אלא בכך שההמונים הערביים סבורים כי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית היא מפלגה יהודית ושהחברים הערביים אינם אלא ״זנבות״. למה אפוא לנהל מו״מ עם הזנב אם אנו יכולים לדבר עם הראש.

יכולתי להביא עוד דוגמאות ולהרחיב את הדיבור על החולשות, אך דומני שדי בכך כדי לשכנע את מנהיגינו, החברים מהקומינטרן, בדבר אופיה הציוני של המפלגה הפלסטינית. בקשר לפעילות שמנהל עכשיו הקומינטרן, לטיהור המפלגה מהאלמנטים הרעים ובנייתה מחדש, הייתי רוצה, כחבר המבקש בכנות להפוך את המפלגה לגורם יעיל בתוך התנועה ובמאבק של ההמונים הערביים נגד האימפריאליזם, הציונות והבורגנות הערבית, להציע את ההצעות הבאות:

1. ארגון תאים קומוניסטיים במפעלים החשובים, כדי שישמשו בסיס להכנת קאדרים ערביים וגרעין מהפכני של הפועלים במאבק נגד האופנסיבה של ההון.
2. להוציא מהמפלגה את החברים היהודיים, המהווים מכשול לקידומם של החברים הערביים, או להרחיקם מתפקידים אחראיים, כדי לתת לחברים הערביים אפשרות לקחת לידיהם את ההנהגה ואת האחריות על העבודה.
3. ליצור קשר עם הנציונליסטים המהפכנים ולפעול על בסיס חזית מאוחדת במאבק נגד האימפריאליזם והציונות.
4. לשלוח תלמידים ערביים לקוט״ב.
5. להעלות ססמאות נכונות וברורות, המבוססות על הוראות הקומינטרן.
6. ליצור קשרים עם האיכרות הענייה והזעירה בכפרים.
7. לתת תשומת־לב מספקת למאבק היום־יומי של הפועלים נגד מנצליהם.
8. להוציא עיתון אחד בלתי־לגלי ועיתון אחד לגלי, שיתעניינו בדרישות המיידיות של הפועלים ויתקפו חזק את האימפריאליזם ואת הציונות, בלי לפגוע בנציונליסטים המהפכנים ובשכבות הזעיר־בורגניות.
9. לחדור לתוך הסינדיקטים המונהגים בהשפעת הנציונל־רפורמיסטיים ולארגן בתוכם אופוזיציות. לנצל כל הזדמנות ולהשתמש בכל האפשרויות להקמת איגודים מקצועיים עצמאיים.
10. לחשוף את מעשי ההסתדרות, להסביר את מטרותיה הציוניות ולהיאבק ללא רחמים נגד כל מעשיה.
11. הקומינטרן צריך לעמוד על כך שהמפלגה תשלח לו את כל פרסומיה, כדי ללמוד ולתקן אותם.

הערה: את הצעותי הבאתי לא לפי סדר חשיבותם.

---

64 גם את דברי החז׳ רוזנברג לא מצאתי בין המסמכים.

מסמך נוסף של "הוועדה לחקר עבודת מק"פ" מאת החבר חביב, בשפה הצרפתית. אותו מסמך נמצא גם ברוסית (תרגום מצרפתית) נושא את התאריך ה־11.5.35. התרגום נעשה על־פי המקור הצרפתי.

15.3.1935

דברי החבר חביב בוועדה לחקר עבודת מק"פ

השגיאות של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, שהובאו בדו"ח של החבר רמזי, הן מרובות וקשות, אך שגיאות אלו אינן מקריות. הן תוצאה טבעית, אם אנו מביאים בחשבון שהמפלגה נוסדה כקבוצה שמאלית בתוך התנועה הציונית, ע"י אנשים שנפרדו מהמפלגה הקומוניסטית של ברה"מ בגלל שאיפות אינדיווידואליות וילדותיות ונסעו לפלסטינה כדי להגשים את תוכניתם הסטרילית. אם ניזכר שקבוצה זו דרשה מהאינטרנציונל הקומוניסטי להכיר בפלסטינה כבית סוציאליסטי יהודי, יקל עלינו להבין את היסודות עליהם נוסדה המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. על־אף שהאינטרנציונל הקומוניסטי דחה דרישה זו, איננו צריכים לשכוח שאנשים שלה, שקבלו על עצמם את תנאי האינטרנציונל הקומוניסטי, לא שינו עם זאת את האידיאולוגיה שלהם ואת דעותיהם. התנהגותם בזמן שהחזיקו בידיהם את הנהגת המפלגה, מראה באופן ברור את סטיותיהם. התנהגות זו אפשרה את הפצת הרעיון, כאילו המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית אינה אלא מלכודת לערבים ושכל הקומוניזם אינו אלא ילוד הרעיון היהודי העולמי והציונות. בשל התנהגות המפלגה, הגיעו ההמונים הערביים באופן בלתי נמנע למסקנה כזו. למרות כל הוראות הקומינטרן ועצותיו, המפלגה לא התיישרה והמשיכה לעבוד על־פי אידיאולוגיה אנטי־מהפכנית. במקום לתקן את עצמה, היא ניהלה מדיניות עוד יותר גרועה. אין זה אלא שקר גס לטעון שלמפלגה הקומוניסטית לא הייתה אפשרות ליצור קאדר ערבי. מדיניות המפלגה היא אשר הרחיקה ממנה את האלמנטים הטובים ומשכה לצדה כמה קרייריסטים. אחדים, שהצטרפו למפלגה הקומוניסטית בתקווה למצוא בה ארגון שיעזור להם בתנועה המהפכנית, מצאו אותה רוויה סטיות ציוניות ואז לא הסתפקו רק בעזיבתה, הם גם החלו להתקיפה ולהסיר את המסווה שלה. זה דחף את חברי המפלגה להאשים את הערבים בכלל ולהעריכם כבלתי־מסוגלים לפעילות מהפכנית. טוב מאוד עשה האינטרנציונל הקומוניסטי כשקשר קשרים חדשים עם המהפכנים הערביים, שהיו יכולים לשמש גרעין טוב להקמת מפלגה קומוניסטית, תוך ניתוק קשריו עם האלמנטים שהוכיחו מאז 1929 את אי־יכולתם לפעול בכנות. עכשיו, היות שהמדיניות הקודמת של המפלגה נמשכה, אין לנו אלא ללמוד מן השגיאות ולעשות ערביזציה של המפלגה לא ע"י תיקונה כי אם ע"י בנייתה מחדש, על הריסות המפלגה הנוכחית. המפלגה החדשה, הבנויה על יסודות טובים, תנצל את מעט הדברים הטובים שיישארו מקודמתה. איננו צריכים לשכוח שהמפלגה החדשה, המעורבת, תיתקל בקשיים גדולים בטרם תחסל את ההשפעה הגרועה שהשאירה המפלגה הנוכחית. צריך יהיה לעשות מאמצים גדולים כדי להוכיח להמונים

שהמפלגה איננה כוללת אף לא אלמנט ציוני אחד, לאחר שתמרוני 15 השנים (האחרונות) זרעו דעה זו בקרב המוני הערביים.

[הקטעים להלן מופיעים רק במקור וחסרים בתרגום הרוסי:]

באשר לפרוגרמה החדשה של המפלגה, אני מציע למנות ועדה להכנתה, כדי שהיא תידון לאחר מכן ע"י הוועדה הנוכחית שלנו ובכך תהיה פרי מאמץ קולקטיבי של חברים רבים, הרוצים בכנות לשרת את המפלגה הפלסטינית ואת התנועה המהפכנית.

אני מציע, כמו כן, לחברים רמזי וויטול לכתוב את הדו"ח שלהם, כדי שהוא ישמש מסמך על תולדות המפלגה והתנועה האיגוד־מקצועית בפלסטינה.

15.3.1935

חביב.

מסמך תחת הכותרת, "החלטת הוועדה בשאלת פלסטינה". תאריך הדפסה של הנוסח הרוסי 14.5.35, מספר נכנס 05506. בכתב־יד, בראש העמוד הראשון, "הושמדו 6 עותקים" וחתימה לא ברורה. הנוסח הצרפתי הודפס ב־7.5.35 וכתוב בכתב־יד: "הושמדו 2 עותקים. 10.6.35" ועוד: "עותק 1 בתיק" וחתימה לא ברורה.

7.5.1935

ועדת מזכירות המזרח של הועה"פ של הקומינטרן לבחינת עבודת מק"פ, בתקופה שבין הוועידות ה־6 וה־7 של הקומינטרן, על־סמך לימוד החומר של הועה"פ של הקומינטרן והמפלגה ולאחר שמיעת דבריהם של חברי הועה"מ הערביים, פעילי הוועדים המקומיים והאיגוד־מקצועיים ושל הח' רוזנברג הגיעה למסקנה הבאה:

לאחר הקונגרס ה־6, נוצרו בפלסטינה תנאים טובים מאוד להתפתחות התנועה המהפכנית. היו קיימים כל התנאים המוקדמים האובייקטיבים ליישום ההוראות המדויקות והברורות החוזרות ונשנות של הקומינטרן בדבר ערביזציה של המפלגה, בשאלות החזית המאוחדת בתנועה לשחרור לאומי, בעניין הנהגתן של תנועות איכרים מהפכניות, ביצירת בסיס המוני למפלגה במעמד הפועלים הערבי ע"י פעילות בתוך האיגודים המקצועיים הערביים וע"י הקמת תאים מפלגתיים של פועלים ערביים במפעלים החשובים ביותר. תנאים נוחים אלה באו לידי ביטוי בתנועה סטיכית רחבה ביותר של המוני העם הערבי נגד האימפריאליזם האנגלי והתוקפנות הציונית (המרד של 1929 והמאורעות של 1933); בגידול תנועת השביתות בקרב הפועלים הערביים במאבקם נגד כיבוש העבודה ע"י הציונים; בנטייה של הפועלים הערביים להתארגנות; באקטיביזציה של הזעיר־בורגנות הערבית והאינטיליגנציה הערבית ובגידול מהפכנותן (מאורעות נבלוס ב־1931); ובמאבקם הבלתי־פוסק של האיכרים על אדמותיהם (וואדי חווארית', שאטה, זביידאת ואחרים).

עם זאת, תוצאות העבודה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית ב־6 השנים שחלפו הן בלתי־משמעותיות. כתוצאה מפעילות המפלגה נוצרו קאדרים מסוימים של חברים ערביים, אשר במשך שנים אלה התחשלו בתוקף פעילותם בתנאים קשים

ביותר ואשר היו יכולים להפוך למנהיגים במפלגה, באיגודים המקצועיים ובתנועה הלאומית. עניין חיובי הוא גם שליחת סטודנטים ללימודים ופעילות המפלגה בדבר הוצאת עיתונות מפלגתית והפצתה.

התוצאות הבלתי־משמעותיות־למדי של עבודת המפלגה במשך שש שנים אלה וחולשתה הנוכחית, מוסברות בעיקר בכך שהמפלגה לא הצליחה להשתחרר מההנהגה, שנשתמרו בה מגמות ושרידים ציוניים שוביניסטיים קיצוניים, שגונו לא פעם ע״י האינטרנציונל הקומוניסטי. עד שנת 1930 שללו מנהיגי המפלגה באופן גלוי את התנועה הערבית לשחרור לאומי ובשאלה הלאומית נקטו בקו ציוני. הם העלו את הדרישה הממש מנשביסטית למשטר דמוקרטי בפלסטינה, תוך התייחסות חיובית להגירה היהודית לארץ, ואילו את המרד הלאומי הכלל־ערבי ב־1929 ראו כפוגרום ויצאו נגדו. אחרי שנת 1930, למרות המפנה הרעיוני בוועידה ה־7 של המפלגה ועל אף הקומינטרן – שבעזרתו אימצה המפלגה קו פוליטי חדש – לא הוגשם מפנה מכריע זה במציאות, לא מבחינה פוליטית ולא מבחינה ארגונית. המפלגה לא רק שלא אימצה את הוראות הקומינטרן כיסוד בעבודתה, יתרה על כן: כל ההוראות האלה נשארו בלתי־ידועות לגמרי לחברי השורה המפלגתיים, ובמיוחד לקאדרים הערביים. הן פורשו באופן תלמודיסטי ע״י החוג הצר של חברי ההנהגה היהודיים, כמנהגם.

הוראת הקומינטרן בדבר ערביזציה של המפלגה, באמצעות שורה של צעדים פוליטיים וארגוניים להפיכת המפלגה – על בסיס מעמד הפועלים הערבי – לאוונגרד של התנועה הערבית לשחרור לאומי, לא הובנה ע״י המפלגה. ההנהגה חיבלה בהוראה, והצעדים קיבלו בפועל צורה של קריקטורה (הגדלת אחוז החברים הערביים במפלגה על חשבון הקטנת מספר החברים היהודיים). למרות גידול מסוים באחוז החברים הערביים במפלגה, נשארה המפלגה יהודית, והרי היא עצמה תמיד ראתה עצמה ככזו (החוזר של הח׳ רוזנברג ב־1933 בשפה היידיש, למשל, על כך שהחברים היהודיים צריכים להיות זהירים בעניין צירופם של חברים ערביים למפלגה).

הכנת קאדרים ערביים, שהיא חלק מבעיות הערביזציה של המפלגה, המירה את הקו לערביזציה. אך אפילו בזה העניין לא חרג מעבר לקבלת החלטות, היות שבמציאות היה במפלגה יחס נפשע כלפי הקאדרים הערביים שכבר היו בה. הנוהג היה, שהחברים הערביים היו מבודדים לגמרי מהחיים הפוליטיים של המפלגה ובמקרה הטוב נוצלו לעבודות טכניות משניות (הפצת כרוזים וכו׳).

בתנועת השחרור הלאומי, במקום להעלות למקום ראשון את ססמת עצמאות פלסטינה ולהפנות את האש נגד האויב העיקרי – האימפריאליזם האנגלי ומשענתו העיקרית, הציונות – העלתה המפלגה ססמאות אבסטרקטיות, בלתי־מובנות להמונים. את מילוי ההוראות המפורטות והברורות של הקומינטרן, בדבר ארגון חזית מאוחדת עם הקבוצות הנציונל־מהפכניות, המירה המפלגה, לאחר איבוד זמן ארוך, בוויכוחים סכולסטיים, בקו סקטנטי צר, בדבר אפשרות למשוך למאבק האנטי־אימפריאליסטי רק את האלמנטים המובטלים, המרוששים העניים ביותר של הזעיר־בורגנות הערבית ושל אנשי אינטיליגנציה מובטלים, בלי להצביע על המהות, אופן

פעילותו של גוש זה ושיטותיו. תוך כדי חבלה בהוראות הקומינטרן בדבר חזית מאוחדת בתנועה הערבית לשחרור לאומי; יצרה המפלגה גוש אחד עם הקבוצה הבורגנית היהודית של ד״ר מגנס, העומדת על בסיס מצע של הגשמה שלווה של קולוניזציה ציונית בפלסטינה.

הצגת השאלה האגררית בפלסטינה לא הובנה במהותה ע״י המפלגה, דהיינו: במקום לקשור את המהפכה האגררית עם המאבק נגד האימפריאליזם האנגלי והציונות, ובכך לקומם את האיכרות ככוח מכריע של התנועה לשחרור לאומי, הועלתה הססמה של מאבק על האדמה רק כנגד בעלי הקרקעות הערביים ואף ללא התחשבות בשלבים הקונקרטיים של המאבק ובאזורים השונים. במקום ססמת הברית עם כל האיכרות, הועלתה ססמה של ברית עם דלת העם. באופן כזה אפשרה המפלגה סטייה בכיוון של הטרוצקיזם האנטי־מהפכני. הדילוג על השלב הבורגני־דמוקרטי של המהפכה, נבע מחוסר אמון באפשרויות המהפכניות של האיכרים הערביים ובאפשרות של הפרולטריון הערבי להנהיג את המהפכה האגררית. את הוראות הקומינטרן בשאלות תנועת הפועלים — שבהן עוברת כחוט השני המחשבה על יצירת בסיס בתוך מעמד הפועלים הערבי והקמת ארגון עצמאי של הפרולטריון הערבי, בעיקר ע״י עבודה באיגודים המקצועיים הערביים הקיימים — המירה המפלגה בקו סקטנטי ברור, של הקמת איגודים מקצועיים אדומים יהודיים־ערביים משותפים ושל התעלמות והריסת האיגודים הנמצאים תחת הנהגה נציונל־רפורמיסטית. ע״י כך מצאה המפלגה את עצמה מנותקת לחלוטין מהתנועה האיגוד־מקצועית הקיימת בארץ. במציאות, כל הפעילות האיגוד־מקצועית של המפלגה ממשיכה להתרכז בפרקציית הפועלים בהסתדרות, אך כתוצאה מההבנה המוטעה של הערביזציה והחבלה בה, החלישה המפלגה את פעילותה בקרב הפועלים היהודיים והשפעתה בהסתדרות ירדה באופן משמעותי.

הפעילות בקרב הפועלים היהודיים סבלה גם היא בגלל חוסר הבהירות הרבה של ססמאות המפלגה על גורל המיעוט היהודי בפלסטינה. למרות הערכת הקומינטרן בדבר האופי המדכא של המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, לא הפסיקה המפלגה בתעמולתה לראות באוכלוסייה היהודית בפלסטינה מיעוט לאומי רגיל, המדוכא גם הוא על־ידי האימפריאליזם. ססמאות המאבק נגד הציונות היו אבסטרקטיות והציונות לא הופיעה בהן כגילוי קונקרטי של הדיכוי האימפריאליסטי בארץ, ואילו מהות התפתחות של המאבק המעמדי של הפרולטריון היהודי נגד הבורגנות היהודית טושטשה. הקו של הקומינטרן בדבר פתרון שאלת המיעוט היהודי בפלסטינה, באמצעות נצחון המהפכה הערבית לשחרור לאומי בפלסטינה, בהגמוניה של הפרולטריון, לא הוסבר לפועלים היהודיים. לא נעשתה גם עבודה מספקת להוקעת האופי הגזלני של הקוניונקטורה הציונית בפלסטינה. למרות הערכת הקומינטרן והחלטות הוועידה ה־7 של המפלגה על כך שהציונות היא המשענת העיקרית של האימפריאליזם האנגלי בפלסטינה, המפלגה מעולם לא הפסיקה, במסמכיה ובעיתונות, לשים באותו סל את האימפריאליזם, הציונות והנציונל־רפורמיזם. בידודה של המפלגה מההמונים, אי־הבנתה את דרישותיהם החיוניות, מורגשים

במיוחד בפרסומיה. לא מועלות בהם שאלות היסוד של המאבק נגד האימפריאליזם האנגלי והציונות, של מאבק האיכרים על האדמה וכו׳. שפת העיתונות המפלגתית אינה מובנת להמונים הערביים והטיפול בשאלות המועלות מכוון להבנתו של הפועל היהודי. סיסמאות המאבק נגד מלחמה גם הן היו אבסטרקטיות. ההגנה על ברה״מ לא קושרה להתפתחותה של התנועה הערבית לשחרור לאומי ולתפקידים הבלתי־אמצעיים של המאבק נגד האימפריאליזם האנגלי בפלסטינה.

לעתים קרובות ניהלה הנהגת המפלגה מבצע זה או אחר אך ורק לשם ראווה — שהפועלים היהודיים השמאליים אוהדים את הפועלים הערביים ועוזרים להם (למשל, חבישת הפצעים של ערבים שנפצעו במאורעות באוקטובר 1933) ולשם הדינים־וחשבונות לקומינטרן, במטרה להסוות את חוסר המעש שלה.

טבעי בהחלט שבנהלה קו כזה, המשיכה המפלגה להישאר קבוצה לא גדולה מבחינה מספרית, מנותקת מתנועת הפועלים ומבודדת מהמאבק העממי הערבי לשחרור לאומי, ולא הייתה מסוגלת לעמוד, לא בראש המאבק הכלכלי של הפועלים (שביתת עובדי הנפט בחיפה בפברואר 1935) ולא בראש המאבק ההמוני של האיכרות (אירועי הדמים על אדמות זביידאת בינואר 1935).

עם זאת, בארץ קיימות כל האפשרויות לכך שהמפלגה תצא ממצב זה. בהישענה על הקדרים הערביים שכבר קיימים, ועל מיטב הקומוניסטים היהודיים המסורים למפלגה בכנות, צריכה המפלגה לעשות מפנה החלטי בקו הפוליטי שלה. צריך לכוון את האש נגד גילויים של סטיות שונות של שוביניזם קיצוני כסכנה העיקרית במפלגה, ובו־בזמן לא לאפשר סטיות לצד הנציונליזם הערבי ואי־הערכה מספקת של חשיבות העבודה בקרב הפועלים היהודיים. רק ע״י היערכות מחדש בצורה כזו ובתמיכת הקומינטרן והמפלגות הקומוניסטיות של יתר הארצות הערביות, תוכל המפלגה להשתחרר מירושת העבר הקשה ותמצא עצמה מסוגלת לעמוד בראש הפרולטריון הערבי, כדי לנהל את המאבק המהפכני של המוני עמלי הארץ לשחרור לאומי.

בהסתמכו על כל האמור לעיל, רואה הועה״פ של הקומינטרן נחיצות לתת למפלגה את ההוראות כדלקמן:

1. הערביזציה של המפלגה, כשאלת יסוד של עצם קיום המפלגה בפלסטינה, פירושה הפיכת המפלגה למפלגה בולשביסטית המונית אמיתית, אשר לפי הרכבה הלאומי ולפי קשריה ההדוקים והחזקים עם הפרולטריון והפלאחים הערבים ועם כל עמלי הארץ, תהיה אוונגרד אמיתי של ההמונים העממיים הערביים הנרחבים ביותר, מנהיגיו ומארגניו של המאבק למען מהפכה אנטי־אימפריאליסטית, אנטי־ציונית ואנטי־פיאודלית. השאלה של הכנת קאדרים ערביים הינה רק חלק, אם גם משמעותי וחשוב ביותר, שאינו יכול לבוא במקום כלל בעיית הערביזציה של המפלגה, ולא כנגדה.

2. בציינו את קיומם של קאדרים ערביים גדלים והולכים, שהדרך להנהגה ולגילוי יוזמה הייתה חסומה בעבורם עד עכשיו, דורש הועה״פ של הקומינטרן מהמפלגה שתעמיד את החברים הערביים לא באופן פורמלי, כי אם

במהות, בראש ההנהגה הפוליטית והארגונית בוועד המרכזי ובוועדים המקומיים.

3. על־ידי יישומה ההחלטי של הערביזציה של המפלגה יצליח הקומינטרן בהפיכתה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית למארגנת ומנהיגה של ההמונים העממיים הנרחבים ביותר של הארץ, במאבק להפלת האימפריאליזם האנגלי, לעצמאות פלסטינה ולכיבוש הדיקטטורה המהפכנית־דמוקרטית של מעמד הפועלים והאיכרות. כל מי שאינו מבין קו זה של ערביזציה, המתואר על־ידי האינטרנציונל הקומוניסטי, אינו מבין את העקרונות הלניניים של בניית מפלגה קומוניסטית בתנאים של פלסטינה.

מכאן שיש לטהר את המפלגה לאלתר מכל האלמנטים המשמרים עדיין את המסורות הציוניות והמפריעים ליישום קו הערביזציה ולקידום הקאדרים הערביים. ביחס לאותם אלמנטים, הידועים במאבקם נגד הערביזציה בעבר, חייבים לגלות ערנות מיוחדת.

כדי להבטיח את יישומה ההחלטי והבלתי־מעורער של הוראת הקומינטרן ולשמור על המפלגה מהשפעתם המזיקה והמנוונת של מנהיגי המפלגה הקודמים, שהיו מעורבים בעבר בחבלה בערביזציה ושהתגלו כבלתי־מסוגלים ליישם את קו הקומינטרן בפלסטינה, (אבוזיאם, נדאב, אביגדור, קופרמן, רוזנברג ואחרים), חייבים לבודד אותם מיד מכל ענייני המפלגה (התכתבות מהארץ בשאלת עבודת המפלגה, עיבוד השאלות המדיניות של המפלגה וכו׳).

4. תפקידה הבסיסי של המפלגה הקומוניסטית בפלסטינה היה ונשאר גיוס המוני העם הנרחבים ביותר למאבק נגד האימפריאליזם האנגלי ומשענתו העיקרית, הציונות, למען מהפכה אנטי־אימפריאליסטית ואגררית. כדי למלא תפקיד בסיסי זה, חייבת המפלגה לקבץ סביבה את כל הכוחות המהפכניים של הארץ. לשם כך נחוץ:

א. בתנועה הלאומית, בהתחשב בשינויי ההתארגנויות האחרונים במחנה הלאומי, ליישם את הוראות הקומינטרן בדבר חזית מאוחדת ובדבר היחס לאלמנטים הנציונל־מהפכניים, שניתנו כבר מקודם ושלא בוצעו ע״י המפלגה.

ב. את שאלות החזית המאוחדת, מהות הגושים עם הנציונל־מהפכנים וצורתם, חייבים לעבד בהרחבה בקרב כלל חברי המפלגה. יש לנקוט מיד צעדים קונקרטיים להקמתה של חזית מאוחדת רחבה בתנועה לשחרור לאומי, היות שבפלסטינה קיימים תנאים טובים ביותר לכך.

ג. מילוי תפקיד חשוב כזה, כמו גינוי הנציונל־רפורמיזם וחיסול השפעתו על ההמונים הרחבים, אינו אפשרי בססמאות אבסטרקטיות ובדיונים תיאורטיים, כפי שהיה נהוג עד עכשיו (הלאה הועה״פ הערבי, הלאה המנהיגים הבוגדים וכו׳). תפקיד זה אפשר למלא רק בהעלאת ססמאות ובבחירת צורות מאבק המובנות ומקובלות על ההמונים, ומסוגלות להעמיד את רצון ההמונים

למאבק, ואת האקטיביות האנטי־אימפריאליסטית והאנטי־ציונית שלהם, אל מול העמדות התבוסתניות של הנציונל־רפורמיסטיים, הנמנעים ממאבק שיטתי והחלטי נגד האימפריאליזם.

ד. המפלגה צריכה להתחיל מיד בהכנות להשתתפות בבחירות לקונגרס הכל־ערבי ה־VIII.

5. בהעלאתה דרישות חלקיות במאבק נגד כיבוש אדמות הפלאחים ונגד ההגירה הציונית, בהרחיבה את ארגון ועדי הפלאחים ויחידות הפרטיזנים, חייבת המפלגה להישען על המאבק הסטיכי ההמוני המתפתח של הפלאחים הערביים נגד גזלת האדמות, ולכוון מאבק זה תחת ססמאות המסוגלות לאחד ולקומם את כל האיכרות למהפכה אגררית. נוסף על שחרור הפלאחים מהפיאודליזם, המהפכה האגררית היא ערובה בלעדית נגד נישולם וגירושם של הפלאחים הערביים מפלסטינה על־ידי האימפריאליזם האנגלי והציונים. את האדמות שכבר נתפסו בידי הציונים והאדמות של בעלי הקרקעות הערביים והממשלה, המשמשות עתודה של הקולוניזציה הציונית, יש להחרים ולחלק בין הפלאחים. הכנת האיכרות לקראת מרד כללי זה לתפיסת האדמות ולגירוש הציונים והאנגלים, צריכה להיות תפקיד מרכזי בעבודת המפלגה בכפר. נוסף על ארגון של ועדי פלאחים רחבים למאבק נגד כיבוש הקרקע, צורך חיוני למפלגה הוא להתבסס ארגונית בכפר, ע״י הקמתם של תאים מפלגתיים שם. בתנועת הפרטיזנים של הפלאחים, שהמפלגה זילזלה בה עד כה או ראתה את אנשיה כבנדיטים, צריך לתמוך בכל הכוח, תוך הקמת יחידות מהפכניות מבין הפלאחים המיליטנטיים.

6. בשאלת המיעוט הלאומי היהודי בפלסטינה, צריכה המפלגה לצאת מנקודת־המוצא של הערכה נכונה לחלוטין, שניתנה כבר קודם, שעל־פיה היהודים בפלסטינה, היות שהם קשורים על־ידי הציונות לאימפריאליזם הבריטי, מהווים אומה שלטת ומדכאת. תפקיד המפלגה בעבודה בקרב הפועלים היהודיים צריכה להתרכז בפעילות תקיפה ושקדנית לחשיפת ההונאה הציונית, ובארגון הפועלים היהודיים למאבק מעמדי נגד הבורגנות היהודית והאימפריאליזם הבריטי. את הפועל היהודי, אשר במובן המעמדי הוא מצפוני וקרבן ההונאה, צריך להביא להבנה שהוצאות הבורגנות היהודית והאימפריאליזם לשמירת רמת חיים גבוהה־יחסית של הפועל היהודי, מחושבות רק לתקופה של כיבוש הארץ ולתקופת הקוניוקטורה המלחמתית של האימפריאליזם האנגלי, כשמטרתו היא ניצול העמלים היהודיים כבשר תותחים במאבק נגד המהפכה בארצות הערביות, נגד ברה״מ, ונגד יריבים אחרים.

יש להבהיר לפועל היהודי שהדרך הציונית לפתרון השאלה הלאומית היהודית בארץ ערבית, תוך הישענות על כידונים בריטיים, למרות הצלחות חלקיות אפשריות, נידונה מבחינה היסטורית לכישלון, ושהדרך היחידה האפשרית לקיומו החופשי באמת של המיעוט היהודי בפלסטינה הוא ניצחון המהפכה הערבית לשחרור לאומי. ההגמוניה של הפרולטריון במהפכה זו מבטיחה באופן

מלא את זכותו של המיעוט היהודי לקבוע בעצמו ובאופן חופשי את גורלו, בתוך פלסטינה ערבית פועלית־איכרית.

תפקידם הבסיסי של חברי המפלגה היהודיים הוא לחשוף את הציונות ולעמוד בראש הפועלים היהודיים במאבק נגד תוקפנות ההון והתקדמות הפשיזם. חייבים להפסיק בהחלטיות את כל הדעות על חוסר פרספקטיבה של העבודה בקרב הפרולטריון היהודי. הקומינטרן איננו יכול לראות בהחלשת העבודה בקרב הפועלים היהודיים, אלא אחת מצורות הביטוי של חבלה בערביזציה. המפלגה צריכה להביא בחשבון את נסיונה של המפלגה האחות הקומוניסטית הסורית, המעיד שדווקא על בסיס הערביזציה בלבד גדלות האוטוריטה וההשפעה של המפלגה בקרב עמלי המיעוטים הלאומיים.

7. העבודה בתוך האיגודים המקצועיים הערביים הקיימים, הנמצאים למעשה תחת הנהגה נציונל־רפורמיסטית (כולל האיגודים המקצועיים של פחרי נששיבי) צריכה להיות תפקיד מרכזי של המפלגה בתנועה האיגוד־מקצועית. את התחושה הקיימת בקרב חלק מהקומוניסטים היהודיים, שהמאבק נגד הנציונל־רפורמיסטיים הוא כשלון, צריך להדוף באופן ההחלטי ביותר. צריך לחדול מן הקו לארגון איגודים אדומים במקביל לאיגודים הקיימים, כמגמות סקטנטיות מזיקות (החלטת המליאה האחרונה של הועה"מ והחוברת של ג'ברא ניקולא) ולפעול לארגון איגודים חדשים רק במקומות שבהם אין עדיין שום איגודים ובעיקר בקרב הפועלים בחקלאות. ההסתדרות צריכה, כמו בעבר, לעמוד במרכז הפעילות האיגוד־מקצועית בקרב הפועלים היהודיים. המפלגה צריכה לתמוך במרץ ובכל האמצעים בפועלים הערביים, במאבקם נגד כיבוש עבודה של המשמרות הציוניות. עם זאת, בד־בבד עם ארגון פעולות סולידריות מצד הפועלים היהודיים, יש לרכז את תשומת־הלב העיקרית לארגון ההגנה העצמית של הפועלים הערביים.

8. על יסוד החלטה זו צריך להיכתב מכתב גלוי אל כל חברי המפלגה, ובו ניתוח ממצה של מצב המפלגה והוראות מפורטות בכל שאלות עבודתה של המפלגה

.

כרטסת ה־107

אנו נותנים את הרשימה המלאה של השמות המופיעים בכרטסת, תוך ציון שנת הגירוש מהארץ, שנת ההצטרפות למק"פ ושנת הלידה, אבל ללא הביוגרפיות המופיעות בכרטיסים. פרסומו הראשון של המסמך היה ב"עיתון 77", גליון 171, אפריל 1994.

1935-6

שם	שנת לידה	שנת הצטרפות למפלגה	שנת הגירוש מפלסטינה — או הבניסה לברה"מ
אייזנברג לזר	1900	1924	23.6.28
אלפר איזראיל לייבוביץ'	1913	1930	1933
אפלבאום לייזר	1897	1936	?
אטקין איליה לוביץ'	1907	1928	1931
ארומטי יודית מויסייבה (רבינוביץ')	1902	1924	1925
בק אברהם לייבוביץ	1904	1924	21.12.1930
ברלנד אברהם איזראילוביץ	1904	1926	19.09.31
ברנש (גלמן) נתן שמחוביץ'	1902	1923	17.07.29
ברנש (גלמן) חוה אברמובנה	1902	1927	1929
בסקין יוסף מוסייביץ'	1904	1926	1.9.28
בידס זוחדי מחמוד עם אשתו, רפלקס נטליה נאומובנה	1906	1932	2.8.34
בלסקייב יוסיף גרשוביץ'	1905	1926	23.4.31
בלינדמן־טרנופולר קטיה אברמובנה	1901	1925	1931
בוגומולנאיה יהודית איזראילובנה	1909	1930	1931
בוייבסקיה צפורה וולפובנה	1899	1926	1930
בורסוק וולדימיר אהרונוביץ'	1910	1929	1931
בראילובסקי אברהם דוידוביץ'	1904		1935
ברודסקי גרץ אבשייביץ'	1904	1926	1930
וייסר יוסף איליץ	1899		1930
וייסר סוניה יוסיפובנה	1901	1923	1930
וקסלמן מאיר יוסיפוביץ'	1908	1932	1933
וקסלר סוניה אהרונובה	1912		1931
לגנדר שרה לבובנה	1891	1921	1927
ולקוביצקי איזראיל איסקוביץ'	1904	1928	1930
גרץ ויטה סמואלובנה	1907		1934
גלמן (בגירי) מויסי שמחוביץ'	1899	1923	1929
גראב גריגורי יוסיפוביץ'	1891		1931
גורליך גוטה	1904	1926	1932
גינייגסקי מונס אובסייביץ	1909		1930
גינייגסקי בן ציון אובסייביץ'	1911		1930
גורן מויסי דווידוביץ'	1901	1929	1930
גריניגר חיה סלומונובה (שניידר)	1903	1928	1931
גרינברג חביבה מוסייבנה	1903	1929	1931
גרושין דוד אבסייביץ'	1905		1930
גוטמן צבי לייבוביץ'	1902		1929
דווידוביץ' (רובין) חיים נוסינוביץ'	1907	1924	1934
דבורקין סולומון לייזרוביץ'	1901	1923	1930

שם	שנת לידה	שנת הצטרפות למפלגה	שנת הגירוש מפלסטינה – או הכניסה לברה"מ
דבורקין יוסף זיידוביץ'	1911	1933	1934
זיידלר אסתר פנחסובנה	1903	1922	1925
יוהן אלכסי לייבוביץ'	1904	1927	1934
איטקין הירש יזראילוביץ	1913	1932	1935
איטקין דון יזראילוביץ'	1914		1934
איצקובסקי אברהם חסקלביץ'	1905		1929
קנבסקי אברהם נוסביץ'	1897		1928
קרמן לאה ברוכובנה	1901		1931
קרמן איסק מוסייביץ'	1905	1922	1935
קלרפלד אידה	1901	1926	1932
קלינג מקס לוי	1904		1930
קופית מיכאיל אלימלך	1910	1930	
קופרמן משה יהושע	1900	1920	1933
לייפרמן יצחק פינחסוביץ	1908	1930	1932
ליבליך רחל מרקובנה	1906	1928	1932
ליפסמן חיה וולפובנה	1892		1930
ליפשיץ פנחס גירשביץ	1909	1926	1931
לוביץ יעקב זימליבי	1900	1925	1930
לוגסקר מויסי יוסלב (חליס אברהם)	1889	1922	1926
לוריה אנה אובסייבנה	1906		1933
מרזל מקס לייבוביץ	1903	1926	1927
מחמוד חסן אשקר	1913		
מלרמן מויסי לזרביץ	1903	1925	1925
מרקין וולף גירשב	1899	1920	1925
מסטקובצקי לייזר איצקוביץ'	1903	1924	1931
מולטר חיים מויסייביץ'	1898	1924	1934
מיאסקוביצקי מאיר יצחקוביץ'	1906	1925	1928
נרודובסקיה־דבורקין מליה	1900	1922	1930
אורליק סולומון מאירוביץ' (דוידוביץ')	1906	1928	1931
פרנקל יהודה ייגורוביץ'	1902	1926	1931
פולני נוח לייבוביץ'	1905	1922	1932
פתננסקיה שרה סמואילובנה	1901	1928	1931
פולני פייגה סמואילובנה (ובנה)	1896	1920	1931
פוימרנץ נפתלי שכנוביץ'	1903	1925	1931
פרסמן דוד יחילוביץ'	1903	1925	1928
רבינוביץ' יזראיל מרקוב	1907	1927	1929
רסקוטניס מויסי לוביץ'	1908		1931
רוזין יעקב יזראילוביץ'	1908	1924	1930
רוזינר אלכסנדר ולדימירוביץ'	1905	1926	1931
רוזינסקיה סופיה אמנוילובנה	1895	1923	1929
רודיה רוזה יפימובנה	1907	1925	1929
רייז'יק ראיסה (רות) גריגורייבנה	1904	1930	1934

שם	שנת לידה	שנת הצטרפות למפלגה	שנת הגירוש מפלסטינה – או הכניסה לברה"מ
ססנקו סמואיל מורדוכוביץ'	1902		1932
סגל לזר איסקוביץ'	1905	1925	1930
טרכטמן לאה יוסיפובנה	1913	1929	1931
טוזמן שלמה נחומוביץ'	1906		1934
פרפל יעקב לייזרוביץ'	1903		1931
פינקלשטיין יוסיפ נחימוביץ'	1883		1924
פינקלשטיין חיים לב	1901	1923	1931
פישר נאום איסקוביץ'	1905	1930	1931
פיק לאה פינחסובנה	1887	1928	1930
פרייפלד סוניה סימאונובנה	1909	1929	1931
פורמנוביץ' יוסף (גלח) ברקוביץ'	1896	1921	1931
חורני ברכה ונסילוביצה (סוליטרניק)	1907	1925	1931
ציפין חיים מנדלביץ'	1906	1931	1933
צ'צ'יק שרה מרקובנה	1904		1931
צ'ודקובה ראיסה מנואילובנה	1901	1925	1931
שפיר יעקב מרטקוביץ'	1903	1925	1930
שָמי (טפר) איליה נאומוביץ' (כינויו: אנטול)	1894	1922	1927
שוורצמן יעקב בוריסוביץ	1902	1927	1929
שויחט נפתולה שמולביץ	1908	1926	1930
שכטר דוד סימרינוביץ	1902	1921	1926
שלזינגר חיים יונוביץ	1908	1927	1928
שייכטמן סמואיל איצק	1902	1922	1931
שניצר שרה סמואילובנה (פרנצס)	1907	1929	1933
שטיינברג בנימין איסקוביץ'	1909	1929	1930
שוסטר בוריס מנוסוביץ'	1903	1926	1929
אליס בנימין זוסוביץ'	1907	1925	1930

החזית המאוחדת עם חמדי חוסייני

המפלגה תמכה בשביתה הכללית הערבית והתגייסה להפוך אותה למרד מזוין. היחס החיובי לאנשי אל־קסאם, למרות כינויים "כנופיה" במכתבו של מוח'תארוב, הפך למנוף לפרוץ המרד. החיילים הבריטיים שרצחו את אל־קסאם ושלושה מאנשיו הפכו אותם לגיבורים לאומיים.

ב־17.6.1936, יום השנה להוצאתם להורג של פואד חג'אזי, עלא אלזיר וג'מג'ום, פרסם הועה"מ כרוז "לזכר ה־17.6", המעלה על נס את זכרם של "חללי החירות" שנפלו "על הגנת המולדת והתנגדותם לייהוד הארץ ולהפיכתה לממלכה ציונית." תפקידי המפלגה במהלך המרד היו קיום קשר ישיר עם הוועדים המקומיים והוועד הערבי העליון מצד אחד, ויחידות הפרטיזנים מאידך גיסא, וכן גיוס לוחמים ליחידות הפרטיזנים וחיזוקם הצבאי־טכני. בזירה

הפוליטית הצליחה המפלגה להתחבר עם חוגים רדיקליים אחרים, שהתעוררו מחדש לפעילות מחודשת אחרי רצח אל־קסאם.

אחת התוצאות החיוביות של קידום החברים הערבים להנהגת המפלגה בעקבות ה"ערביזציה" – אף שהמציאות הייתה בוודאי מצמיחה אותם גם בלעדיה – הייתה תיאום פעולה עם חוגים רדיקליים שמאליים אלה מקרב האינטיליגנציה הערבית. מנהיג המפלגה מוסא מיהר להודיע לקומינטרן על הצלחת המפלגה בהקמת חזית מאוחדת עם חמדי חוסייני ואנשיו. אופי היחסים ושיתוף הפעולה בין המפלגה לקבוצת חמדי חוסייני, בא לידי ביטוי כבר במכתבו החתום בכינויו מוח'תאר מה־1.11.35 אל הקומינטרן: "אין ביכולתנו לפקח על מעשיו", כתב מוח'תאר, "חולשה זו נובעת מהעדר חברים נאמנים ומשכילים... בקיצור, הפיקוח חלש מאוד." גם חשאיות הקשרים – "הוועד המרכזי של מפלגתנו אינו מודע לקשר, למעט חברים בודדים, שניים במספר" – הוכתבה כנראה על־ידי אנשי חמדי חוסייני, אף אם אין במסמכים הוכחה לכך. אישיותו הדומיננטית של חמדי חוסייני, המעוף המדיני והפוליטי שלו, היצירתיות והיוזמה הבאים לידי ביטוי ברור במכתבו למפלגה, העמידו אותו כגורם קובע ומוביל בחזית. שיתוף הפעולה בין שני הצדדים תאם את מצע המפלגה – מאבק נגד הכובש הבריטי ועוזרו הציוני, אופוזיציה לוחמת נגד הממסד הלאומני הפלסטינאי, אינטרנציונליזם, היחס לזכויות המיעוט היהודי בארץ במטרה להשיג את תמיכתו במאבק העם הערבי הפלסטינאי ואוריינטציה אל ברה"מ במאבק לשחרור לאומי.

במכתבו אל המפלגה, שהועבר על־ידי המפלגה לקומינטרן, הדגיש חמדי חוסייני במיוחד את קשריו הענפים עם חוגים לאומיים בעמאן, בסוריה ובעיראק, בנוסף להשפעתו בפלסטינה עצמה. כל זה, כדי להגיע לרעיון האסטרטגי העיקרי בסוף המכתב, לאמור: "זה זמן מה שאני מכין לוחמים גדולים מסוימים למען השאלה הערבית בסוריה, בפלסטינה ובעיראק, כדי שיתקשרו עם... במקרה של מלחמת עולם. אני ממשיך לפעול בכיוון זה; אני חושב שזה ייושם באופן של הסכם בין... לערבים, באמצעות כמה מנהיגים בעלי השפעה בארצותיהם. מטרת הסכם זה בין שני הצדדים יהיה שחרור הארצות הערביות באמצעות..."

אפשר בהחלט להסתכן ולפענח את המילה החסרה, המסתתרת מאחורי שלוש הנקודות, כ"ברה"מ" או "קומינטרן". מה גם, שהרעיון האסטרטגי הנ"ל של חמדי חוסייני הוליד כמה חודשים מאוחר יותר תוכנית קונקרטית אופרטיבית על "שחרור ירושלים מהכיבוש הבריטי." תוכנית זו מפורטת במכתבו של הועה"מ של מק"פ מה־17 ביולי 1936, שנשלח על־ידי שליח מיוחד לועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הסורית, בבקשה שזו תעביר אותו לקומינטרן. התוכנית עצמה, על־פי המכתב, איננה יוזמה של המפלגה, אלא של ה"אסתיקלאליסטים", מבלי להזכיר שמות. הועה"מ של מק"פ אימץ תוכנית זו, עמד מאחוריה והמליץ בפני הקומינטרן לקבלה.

"אנו מעבירים לכם תוכנית שהוצעה לנו על־ידי ה'אסתיקלאליסטים', המתמצית בזאת: **לארגן התקפה לכיבוש ירושלים, בירת פלסטינה.** אנו מסכימים עם הצעה זו. זוהי הדרך היחידה לסיים את השביתה ולהכריח את האימפריאליסטים לסגת. יהיה לכך הד בכל העולם. מה שדוחף אותנו לקבל הצעה זו, הוא חששותינו פן ייפלו ההמונים לייאוש מהתמשכות המאבק. אנו יכולים להשתלט על ירושלים, אם נרכז את יחידות הפרטיזנים מההרים ונארגן הסתערות, אך צעד כזה עלול לאפשר לאויב להעביר את כוחותיו לירושלים תוך שעות ספורות

ולהביא לתוצאות גרועות בעבוזרנו; לכן התקפה כזאת דורשת גיוס כוחות חדשים והשארה של יחידות הפרטיזנים במקומותיהם. לארגון עניין זה, נחוץ קודם כל שיגור מומחה צבאי לארגון ההתקפה. שנית, קבלת כמות גדולה של נשק ורימוני־יד, כפי דרישת ה'אסתיקלאלים'. הצלחת התנועה כולה תלויה ביישום תוכנית זו ולכן אנו מבקשים להיענות במהירות לבקשותינו!"

תגובת הקומינטרן אכן הייתה מהירה: דחיית התוכנית על הסף. דחייה מוחלטת ואפילו מבוהלת. זו איננה "תוכנית עצמאות" אנטי־אימפריאליסטית, כי אם פרובוקציה אנטי־סובייטית ואנטי־פלסטינית כאחד. בזירה הבינלאומית הייתה מטרתה העיקרית של ברה"מ להשיג "ביטחון קולקטיבי" עם בריטניה וצרפת, נגד גרמניה הנאצית. התוכנית המוצעת, שלא הייתה נשארת בגדר סוד, הייתה עלולה להזיק למטרה העיקרית. לכן הייתה זו "פרובוקציה" אנטי־סובייטית. במזרח־התיכון, שגרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית ניסו להגביר את חדירתן לתוכו, היו הכוחות הפרו־סובייטיים חייבים להיאבק נגד חדירה זו, ולא ליזום חדירה צבאית סובייטית, שהייתה עלולה לשבש את המטרה העיקרית. בנסיבות הבינלאומיות החדשות, ובהתאם להחלטות הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, החל הקומינטרן לכופף את הקו הישן לכיוון הנגדי. "אכן, השביתה הכללית העממית התארכה יתר על המידה וכך גם המאבק המזוין", כתב הקומינטרן במכתבו מה־27.8.1936. "כדי לצאת עם תוצאות חיוביות", ממשיך המסמך, יש "לאחד את השורות וללכד את המאבק המתנהל כעת, על יסוד התביעות הכלליות – שחרור כל העצורים והאסירים הפוליטיים וכו'... לבחור נציגים שייסעו ללונדון ויעלו את תביעות העם הערבי הפלסטיני," וכן לפנות "לכל העמים הערביים, לעם האנגלי ולציבור הפועלים, לעזור לעם הערבי הפלסטיני חומרית ופוליטית... יש לפעול בעקשנות למען מימוש התביעות הדמוקרטיות הצודקות ולהגן על פת הלחם ועל החירות." המסמך מדגיש גם את הערך שיש להתחשבות בדעת הקהל העולמית בעניין היהודי: "ככה יהיה אפשר לזכות בתמיכת דעת הקהל העולמית ולאלץ את הקולוניאליזם להיענות לתביעותיכם." אכן, הייתה זו שבירת הגה חדה גם לגבי המאבק לשחרור הקולוניות, גם לגבי היחס לבורגנות הלאומית, גם לגבי הרפורמיזם הלאומי וגם לגבי הרגישות למאוויים הלאומיים של כל עם. האם הגיע הוראה זו ליעדה? האם לצורך יישובה במקום נשלח כפרי לארץ (ראו מסמך מן ה־19.7.36) בלי להודיע למוח'תאר, שלכן גם חשד בו? הוויכוח, כפי שהקורא ייווכח מתזכירו של ויטול, חרג מגבולות הארץ והתפשט לתוך הזרם האנטי־אימפריאליסטי בשורה של ארצות קפיטליסטיות ובמיוחד בבריטניה ובארה"ב.

כך או כך, המשבר בקשרים וביחסים בין הקומינטרן להנהגת מק"פ העמיק עוד יותר אחרי פרשת "התוכנית לשחרור ירושלים". בקומינטרן גברה הנטייה להתרחק ממק"פ ומבעיותיה ולהמשיך בריכוז כובד הפעילות באזור בידי המפלגה הקומוניסטית הסורית בדמשק.

מסמכי הקומינטרן מהתקופה הנידונה מתייחסים גם לפרשת הצתתה של "התערוכה הציונית בתל־אביב", להוצאת הוועד התל־אביבי היהודי משורות המפלגה על־ידי הועה"מ של מק"פ, ולעמדתו המסתייגת של הקומינטרן בסוגיות אלה.

התוצאה מכל זה לגבי המפלגה בארץ הייתה העמקת התסכול של הנהגת המפלגה אשר ננטשה על־ידי "אבא" והתחושה ש"הניתוק מהקומינטרן הוא מוחלט". עד כדי כך, שמנהיג

המפלגה מוסא, כתב במכתבו מה־19.7.1936: "איננו יכולים לסבול יותר. אני שב ומצהיר שאני אינני רוצה לשאת באחריות זו שהוטלה עלי."

מכתב בערבית,[65] שנשלח על־ידי מוח'תאר אל הקומינטרן

1.11.1935

סודי

בתקרית אל־קסאם, המכתב והמברק[66] היו מעין בסיס לשינוי הקו של העיתונים בהערכת מעשיה של כנופיה זו... זה בא לידי ביטוי ביום קבורת חברי הכנופיה שנהרגו מאש החיילים. העם תקף את אנשי המשטרה ושלוחיה בחיפה (שתי המילים האחרונות בכתב־יד). אנו מאשרים ידיעה זאת ומאשרים את ההישגים (בכתב־יד), כלשונם, אך מרגישים בחולשתנו, היות שאין ביכולתנו לפקח על מעשיו של (ח'). חולשה זו נובעת מהעדר חברים נאמנים ומשכילים שביכולתם ללכת עם (ח') ולהשתתף בישיבות שהוא מארגן עם קבוצתו. בקיצור הפיקוח חלש מאוד, במיוחד היות שהוועד המרכזי של מפלגתנו אינו מודע לקשר, למעט חברים בודדים, שניים במספר.

אנו רואים כי חיזוק פעילות זו [היה] מתאפשר על־ידי עיתון ערבי יומי. העדר עיתון זה מביא אותנו להטלת ספק ביציבות הפעילות, כי העיתון יהיה אבן היסוד שעליו נקים את הבניין העצום, כלומר ביכולתו ללכד סביבו רבים מהצעירים החופשיים, הלאומיים והמהפכנים, והוא יהיה בטאונה של החזית העממית המאוחדת במאבק נגד הקולוניאליזם והציונות בכל המדינות הערביות. אנו מתכוננים לעיתון זה, הגשנו בקשה לקבלת אישור מהממשלה, ואם היא תאפשר את הוצאתו, תיפתר הבעיה הקשה ביותר שעומדת בפנינו.

חברים, אנו מבקשים בשם עקרונותינו, שתזדרזו בשליחת הדרוש לפרויקט זה, שעל החייאתו ותחילתו הוחלט. הגשנו כל אשר בידנו למען עבודת היסוד, ולא התחלנו אלא אחרי שהסכמתם ולקחתם על עצמכם את המחויבות לכל שנצטרך.

אתם יודעים שאין ביכולת האיש הזה לפעול, אם אין ברשותו כל מה שצריך.

האיחור בשליחת כלים אלה יגרום לכך שכל המאמצים והכספים שהשקענו ילכו לאיבוד, והתוצאה תהיה קשה ומבישה. בנוסף, אנו חוזרים ומדגישים: שלחו לנו את הצעיר הנמרץ שהוחלט לשלוח אלינו, במיוחד משום שהחבר מראת מסיים ב־24.12.1935.

בנוסף לכך, אנו מבקשים לבצע את ההחלטה שהתקבלה באשר לשלושת החברים (חנא, מחאמיד ופ' כפרי), איננו יכולים להוסיף על האיחור הזה, במיוחד כשהמצב בארץ הגיע לשלב זה של תנועות מרי עממיות נגד הקולוניאליזם. לכן, אנו מפצירים לשלוח את שני הבחורים (סבותין ועמאר) לארץ האחות, היות שיש אפשרויות רבות

65 רוב המסמכים מהארץ, מ־1934 ואילך, הם בערבית

66 הכוונה למכתב לעיתונות ולמברק אל "המוסלמים הצעירים", שנשלח על־ידי חמדי חוסייני ואנשיו.

לפעילות בחבל־ארץ זה, במיוחד בקרב קבוצתו של (ח'). איננו מבקשים יותר ממה שהוחלט. נא להזדרז בבצוע ההחלטות שהתקבלו בנושא זה.

לבסוף קבלו את מלוא ברכותינו,

מוח'תאר

מכתב מאת יוסף ליברמן אל הקומינטרן, באמצעות המפלגה הקומוניסטית הסורית, על השיחות עם חמדי חוסייני, בעניין הוצאת עיתון יומי ערבי.

1.12.1935

אחי היקר נא לשלוח מכתב זה לאבא

אחי היקרים, הודעתי לכם במכתבי הקודם על דבר עבודתנו, ואני מודיע לכם כעת באופן מוחשי על עבודות ההכנה ופגישותינו עם החבר.

1) התחלנו בעבודות ההכנה והמהנדס קיבל על עצמו לבקר עם אחיו וחבריו את הסוחרים בערים ובכפרים, להפצת הסחורה. המהנדס עשה את העבודה באופן חרוץ.
הכנות אלו לשיווק המוצרים שדברנו עליהם, בשוק המקומי ובשווקי מדינות ערב, זכו להצלחה עצומה. אבל אם הן תימשכנה באופן זה, כלומר ההכנות, אז התועלת תהיה מזערית, ביחס להוצאות הנדרשות. עבודה מכוננת זו עולה לנו (30) ל"פ מדי חודש ואי־אפשר להמשיך בעבודה בפחות מעלות זו.

2) כעת אנו רוצים לייצא את מוצרינו כך שיציפו את השווקים, אבל אין לנו סכום מספיק לכך. אנו יכולים לעמוד בחלק מהסכום. אמצעי הייצור, כלומר ההשקעה הבסיסית, עומדים לרשותנו, אבל חסר לנו תיקון קטן, ועכשיו חסרה לנו העלות היומיומית, כלומר שכר עובדים וכותבים וכו'... אלה עולים לנו 60 ל"פ מדי חודש, וזה לאחר חישוב מדויק בהשתתפות (מילה לא ברורה), אם יעמוד סכום זה לרשותנו ללא איחור, המוצרים ייצאו לשוק באופן יומיומי, ואם נאחר בחודש אחד המוצרים ייכשלו, ויהיה קשה להחיותם שנית.
אם תשלחו לנו את הסכום, נתחיל את העבודה ברצינות, כלומר נוציא את המוצרים לשווקים. ואתם, אחינו, לקחתם על עצמכם את הגשת הנדרש לפרויקט זה, ועד היום לא הגיע אלינו כלום, וזה מונע אותנו מהמשך הוצאת המוצרים. מעמדנו הכספי התערער כתוצאה מכך. קבלתי את החלטתכם (...) ואני סומך באופן מלא על כך שתגישו לנו את הסכום הנדרש. כעת נוספו הוצאות כמו הוצאות המשפחה של המהנדס וכו'... ולא נוכל לשווק את המוצרים אם לא תספקו לנו את הסכום הנדרש.
המשפחה החליטה להמשיך בפרויקט זה עד סוף דצמבר, כיוון שיכולתנו הכספית אינה מאפשרת לנו יותר מזה. ואם לא נקבל כלום בתקופה זו, הפרויקט יקרוס וכל מאמצינו ילכו לאיבוד ויהיה בלתי אפשרי לחזור להחייאת הפרויקט החיוני החשוב לנו, כמו שהוא חשוב לאיחוד מאמצינו המשותפים שקבע אבא.

3) הוחלט שתשלחו לנו שלושה מהידידים הותיקים, הנמצאים אצלך, בהקדם האפשרי.

הנה עברו ארבעה חודשים ולא שמענו עליהם כלום. אנו מבקשים ממך להזדרז בביצוע ההחלטה, כי המצב אצלנו דורש את הידידים האלה, במיוחד בנסיבות הנוכחיות.

אני סבור שהאווירה מתאימה לשלוח אותם, ולהפיק מהם תועלת. אינני מתכוון להרחיב בזה עכשיו, כיוון שאני בטוח שאתם מודעים לתקריות האיבה של הקולוניאליזם והציונים, שחוזרות כל יום.

מה עשיתם על מנת לעזור לנו בנדון? אתם יודעים כי אנחנו חלשים ואין ביכולתנו ללכת בכוח שיש לנו.

4) אנו מבקשים מכם לבצע את ההחלטה שקבלתם, באשר לשליחת הצעיר הנמרץ (כ...ז) אלינו. בקרוב יצא הידיד מוראת מבית החולים, ואנו מבקשים בשם האינטרס המשותף שתזדרזו גם בשליחתו.

דרישת שלום חמה לכל הידידים

יוסף ליברמן 1.12.1935

מכתב בערבית ללא חתימה וללא תאריך מדויק, תחת הכותרת "השביתה הכללית בפלסטינה".

1935

עד כה לא הצליחו פעולות התגמול של הבריטים לעמעם את ההתלהבות השוררת בקרב שכבות נרחבות של האוכלוסייה הערבית. ההפך הוא הנכון, נרשמה צמיחה בפעילות העממית וההתמרמרות גדלה והולכת. לעומת השלב הראשון של התנועה, שאופיין בחותם דתי פנטי, שלב שרתם לפעולה בעיקר את הפלאחים תושבי הכפרים והבדואים, המצב הנוכחי מאופיין בפעילות ההמונים העירוניים – בכלל זה גם המעמד העליון: בורגנות המסחר וגם העובדים האחרים. האינטיליגנציה העירונית עושה הכול כדי לעצב את התנועה בחותם הדרישות של הלאום הערבי.

ראשי התנועה הערבית הלאומית, המשתוקקים לצעוד בדרכים רפורמיסטיות ודוחקים את רגלי ההמונים בדיונים על הסכם ביניים עם האימפריאליסטים, מוצאים את עצמם תחת לחץ ישיר של ההמונים ונאלצים להתחשב בו. כך בעניין ועדת החקירה הבריטית. במקרה זה שלטה "תמימות דעים" בקרב המנהיגות הרפורמיסטית, שאסור להחרים את הוועדה, ויתרה מזו, יוזמן עורך דין אנגלי, סר ג'ון סטוקר, שייצג את האינטרסים הערביים בפני הוועדה. אך בישיבת המליאה של הוועד־הפועל הערבי הופעל לחץ ישיר מטעם נציגי היישובים ושוב נאלצו להעלות על סדר היום את שאלת החרם. בערים שונות התקיימו כינוסים של "התאחדות המוסלמים הצעירים", שמתחו ביקורת נוקבת על החולשה של הוועדה המרכזית בוועד־הפועל, ודרשו קבלת החלטות מכריעות.

גם ההכרזה בדבר השביתה הכללית התקבלה תחת לחץ ישיר של ההמונים הרדיקלי; בעבר החליט הוועד־הפועל הערבי לקיים את השביתה הכללית ב־2 באוקטובר, אך ברגע האחרון נכנעה הנשיאות ללחץ הנציב העליון הבריטי וביטלה

את השביתה. למרות ההחלטה של הוועד־הפועל, התקיימה שביתה חלקית בכמה מן המקומות. בישיבת הוועד־הפועל האחרונה הסתערו חברי היישובים על הנשיאות והמזכירות בגלל הכניעה, ובעניין זה נתקבלה אפילו החלטת הרשעה של הנשיאות והמזכירות. בו זמנית הוכרז על שביתה כללית ב־16 באוקטובר.

השביתה הכללית נחלה הצלחה מלאה. העבודה הושבתה כליל, חנויות, משרדים, מחסנים, שווקים וכו' נסגרו. האוניות לא הורשו לעגון בגלל שביתת הסוורים. התחבורה שבתה. עובדי האדמה נחו מעמלם. הרחובות היו ריקים מרוכלים וממצחצחי נעליים. האוכלוסייה הנוצרית והמוסלמית בכללותה הצטרפה לשביתה ומפחד פעולות גמול, נאלצו להצטרף לשביתה גם סוחרים ופועלים יהודיים רבים העובדים בסביבה הערבית. להוציא את הערבים הלבושים בהידור, שפסעו ברחובות בקבוצות, אפשר היה לראות ברחובות רק את הפטרולים והנגמ"שים הבריטים. בכמה ערים — רמאללה, שכם — התקיימו גם הפגנות המונים, שפוזרו באלימות.

ההצטרפות הכללית לשביתה מהווה הוכחה לכך שהתנועה — בייחוד בערים — היא במלוא התפתחותה. זו מפעילה לחץ ישיר גם על המדיניות הבריטית, שבכל פעם נתקפת בהלה לנוכח התלהמות ההמונים. באופי הספונטני של התנועה, המכוונת בראש ובראשונה נגד הציונים, ראו אלה הוכחה לכך שאין מדובר "בתנועת בנדיטים מבוימת"; שהתפרצות ההמונים באה לבטא את ההתמרמרות הקשה נגד המנדט הבריטי והמדיניות הציונית.

מכתב בחתימה לא ברורה, מהמפלגה הפלסטינית אל המפלגה הסורית. בראש העמוד בכתב־יד ברוסית: "סודי ביותר".

1.1.1936

יקירי,

מכתבכם הגיע אלינו. אנו ממשיכים את עבודתנו במהירות המרבית כדי לשלוח את הידיד היקר מוראד, דרך האיש שהצעתם למשימה זו. שלחתי היום את אחד החברים לשוחח אתו בנושא זה. אנחנו עושים את כל המאמצים כדי לשלוח אותו.

הישארותו לתקופה ארוכה עשויה לעורר דאגה, היו רגועים. מחר אשלח לכם את תוצאות המפגש שיתקיים עם האיש, שנמצא במנזר בירושלים.

אכן, אמרנו שנשלח את מחצית ההוצאות מעלות פרויקט המהנדס, אלא שאין זה באפשרותנו, מאחר שהאמצעים האלה אינם בהישג ידינו. יתרה על כן, עכשיו אנחנו מבקשים מכם לשלוח לנו מאה לירות פלסטיניות כהלוואה, עד שנקבל מאבא. התחלנו את הפרויקט וכבר עכשיו אנו מרגישים את התועלת שבו. אם תעכבו את בקשתנו התוצאות יהיו רעות.

אנו מודים לכם על התעניינותכם ועל הבטחתכם לשלוח לנו אחד מידידי משפחתנו. אנו מבקשים שתקיימו הבטחה זו כאשר יבואו שני ידידיכם שעברו עליהם שלושה חודשים מחוץ לארץ. עליכם לדאוג לעניין ולחפש את סיבות האיחור ביסודיות. ייתכן שמי שעושה זאת הם אויבינו והמחבלים בעבודתנו, המזדנבים אחרי

ההנהגה הישנה. יקירי, איחרתם במוצרים של כאן ושל מצרים. הוצאנו (אותם) בשמנו הפרטי והם עכשיו בידי העם. לא היינו צריכים לחכות לתשובתו של אבא בנושא ארגון המסיבה, שהיא מקומית ופנימית, ובשם אחד משליחיו הרשמיים. אנו מצטערים על ארגון מסיבה זו ללא ידיעתו, והוא אינו מתנגד לכך. היא מועילה באופן מאוד מעשי לשלוש משפחותינו. הבעתי דעה זו בפני האח מוראד והיא מצאה חן בעיניו. אם תוכלו לארגן מסיבה כזו זה יהיה מאוד מתאים. באשר למסע הטרוריסטי בעיראק, אין ביכולתנו לעשות משהו עכשיו, כל עוד העיתונים המקומיים לא פרסמו את הידיעה. לכן אנו פועלים לפרסמה בעיתונים המקומיים, אם נצליח בזאת יהיה קל יותר לסיים את הפרויקט.

באשר לוועידת אתיופיה, הצעתי לכם שלא נדבר בנושא, כל עוד אין לנו תקווה. אבל מה שאפשר מבחינה מעשית הוא לשלוח חבר לוועידה זו. עליכם להודיע לנו מתי תתקיים הוועידה, כדי שנוכל... (שלוש מילים לא ברורות).

יקירי, אני מבקש מכם לא להשתמש בשמי בהתכתבויותיכם, כי זה פוגע בנו. לכן השתמשו בשם (אבו חמזה) במקום שמי. נוסף לכך, אל תציינו את כתובתו של הצד השני בשם עבדאללה, ללא קבלת הסימן X.

נשלח לכם את החומר שבקשתם בהקדם האפשרי... (מלה לא ברורה) ואשר כתב אותו אחד מידידיכם על ארצנו.

יקירי, אם יש באפשרותכם לשלוח לנו את שמותיהם של כמה מהפטריוטים החופשיים, שיש להם קשר עם אבו חמזה ואנשיו, דבר זה יועיל מאוד לתנועתנו כולה ויחזק את הקשרים בין התנועות הפטריוטיות בארץ זו, הן אצלנו והן אצלכם. אם דעה זו תמצא חן בעיניך דאג ליישם אותה. אולי פעולה זו תהיה צעד ראשוני לקראת עריכת פגישה של שני הצדדים, או עריכת מסיבה, אשר תהווה בסיס לעבֹודה מאורגנת ומשותפת בין שני האחים.

יקירי, כתב־העת אל־טליעה מגיע אלנו באופן לא סדיר. לפעמים הוא מגיע אלינו יומיים או שלושה אחרי יציאתו לאור, בו בזמן שהיומונים הסורים והלבנונים מגיעים אלנו ביום הוצאתם. לקוראינו היו מספר הערות והסתייגויות לגבי איחור זה, שאסביר במכתב הבא.

השבוע עוזבים שלושה מידידינו כדי להיפגש עם האבא, אחד – אחמד יוסף שמו – כדי ללמוד, ושני האחרים, אישה ובעלה, לתרגום. שמו של הבעל הוא נג׳יב פרנג׳ייה. הוסכם לשלוח אותם עם הידיד מוראד. הם נאמנים, הוא ואשתו. הודיעו בבקשה לאבא על בואם ושלחו לנו מידע מפורט על בואם דרך צרפת ועל אלה שהם יפגשו ומה ידברו. אנא הזדרזו בעניין זה. הם עוזבים אצלנו (שתי מילים לא ברורות).

אנא, שלחו לנו את הכתובת של החומר על הארץ, כדי שנוכל לשלוח אליכם חלק ממנו.

ברכות לבביות

(חתימה לא ברורה).

מכתב בחתימת ידו של מוח'תארוב, אל המפלגה הקומוניסטית הסורית.

4.2.1936

אחי היקר.

ברכות עם נשיקות חמות. אני מודיע לך שהגיעו אלינו מספר עותקים מעיתונכם המכובד, וחולקו באופן משביע רצון. אנו מקווים שתמשיכו בשליחתם, באופן סדיר, לאותה כתובת ישנה.

אם אתם מעוניינים להכיר את פרסומינו אנו מוכנים לשלוח לך מה שאנחנו מפרסמים בערבית ובעברית.

בנוסף, אם אתה רוצה מאמרים והתכתבויות אנו מוכנים לכך, ואתה צריך רק להודיע לנו. לבסוף, נא לקבל את ברכותינו הכנות.

אחיך וידידך

מוח'תארוב. 4.2.1936.

מכתב מאת מק"פ אל הועה"פ של הקומינטרן, באמצעות המפלגה הסורית. המסמך הוא בצרפתית וברוסית. בנוסח הצרפתי הניתן להלן, שהוא המקור, תאריך ההדפסה הוא ה־22.2.1936. בראש העמוד הראשון כתוב בכתב־יד, ברוסית: "(מפלסטינה)" ו"לתיק המזכירות המדינית", וכן חותמת "להחזיר תוך 20 יום", ו"מס' נכנס 0177 מה־23.2.1936." בנוסח הרוסי, תאריך ההדפסה הוא ה־23.2.1936 ומצוין בו שהתרגום הוא מצרפתית. השם חמדי חוסייני בכותרת, רשום בשתי הגרסאות של המסמך.

22.2.1936

סודי

דו"ח של חמדי חוסייני, שהוגש לועה"מ של מק"פ

(מובאות משמעותיות)

... שובי לפעילות פוליטית, הפיח אמון ומרץ בידידי הוותיקים. חידשתי את פעילותי בניסיון לאסוף מחדש את מכרי הוותיקים. התמסרתי לארגון מפגשים קטנים ביפו. אחר־כך התקשרתי לידידי בחיפה, עזה ובמקומות אחרים, והצלחתי לכנס מפגש גדול יותר, שבו הבחנתי בקרב הנוכחים בנכונות רבה לעבודה. אחר־כך נסעתי יחד עם אחדים מחברי החיפאים לעמאן, שם שהיתי מספר ימים, שבמהלכם התקשרתי לכמה ממכירי, אשר הראו נכונות לפעול.

כתוצאה מכל זה, כונסה בנבלוס אסיפה, בהשתתפות ידידים מעמאן, מחיפה, מיפו ומנבלוס. כולם הסכימו עם הצורך להתחיל בעבודה.

* * *

לאחר תקופה זו של הכנות, חשבתי לנחוץ לקבוע את המרכז הראשי שלי ביפו. לצורך זה הקמתי, יחד עם מספר קטן מידידי הטובים ביותר, ועד מרכזי, אשר ייקח

על עצמו את תפקידי הפעילות ויתקשר ישירות עם הוועדים האזוריים ברוב הערים של פלסטינה, סוריה ומקומות אחרים. למעשה, בחיפה, בנבלוס, בירושלים, בעמאן, בעזה, הוקמו ועדים הקשורים אלי, בהיותי נשיא הועה"מ.

* * *

זמן־מה אחרי תחילת הפעילות, נרצח אל־קסאם (ראש קבוצה של איכרים חמושים, אשר התקוממה ומצאה מחסה בהרים). הממשלה כינתה אנשים אלה "בנדיטים", אז פרסמתי בעיתונות הצהרה המהללת את אל־קסאם ושלחתי מברק תנחומים, חתום על־ידי ועל־ידי כמה ידידים של ברית המוסלמים הצעירים שאל־קסאם היה נשיאה. צעד זה היה תחילתו של מסע עיתונאי גדול ושל תנועה עממית גדולה לזכות אל־קסאם, שנרצח מכדורי האימפריאליזם, במהלך המאבק המזוין.

23 FEB

8481/3/с франц/А.И./А.В.
26.II.36г.

Секретно.

ДОКЛАД, ПРЕДСТАВЛЕННЫЙ ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМИТЕТУ КОМПАРТИИ ПАЛЕСТИНЫ. от Хамди Хусейни 113

/ Основные выдержки/.

.... Мое возвращение к политической деятельности внушило доверие и подняло энергию моих старых друзей; Я возобновил работу, стараясь снова сплотить своих старых знакомых. Я начал созывать маленькие собрания в Яффе. Затем, я связался с своими друзьями в Хайфе, Газе и др. городах и мне удалось созвать более широкое собрание, которое дало мне возможность констатировать наличие у присутствующих готовности работать. После этого я поехал с некоторыми своими Хайфскими друзьями в "Амман", где я провел несколько дней, в течение которых я связался с несколькими знакомыми мне лицами, выразившими готовность работать.

Результатом всей этой работы было собрание в Наблусе, на котором присутствовали мои друзья из Аммана, Хайфа, Яффы и Наблуса. Все они были согласны с тем, что необходимо приступить к работе.

xx xx

xx

После этой подготовительной работы я счел необходимым основным своим центром наметить Яффу. С этой целью я вместе с небольшим количеством своих лучших друзей организовал Центральный Комитет, который будет выполнять всю работу и непосредственно свяжется с областными комитетами большинства городов Палестины, Сирии и др. И действительно, в Хайфе, Наблусе, Ие-

לאחר פעולה זאת, העלנו את הרעיון לציין יום שנה לכיבוש ירושלים. הקמנו ועדה, המורכבת ממני וממיטב ידידי, כדי לארגן אסיפה גדולה ביפו, לרגל יום זה. האסיפה התקיימה וזכתה להצלחה רבה ולהד חזק. השתתפו בה משלחות מכל פינות הארץ. הצלחתי לנהל את האסיפה בכיוון נכון, נגד האימפריאליזם והמנהיגים התומכים באימפריאליזם.

לאחר מכן, ניגשנו לארגון אסיפה לזכרו של המנהיג הסורי הנאנו שנפטר, וכך הצלחנו להדק את קשרינו עם סוריה. בהמשך, אנו מתכוונים לארגן אסיפות דומות לזכרו של אל־קסאם וקבוצתו, כדי לשמור את רגשות ההמונים ערים ובוערים, עד רגע הפעולה הרצינית.

אחד התפקידים המתוכננים של הוועד המרכזי הוא להתקשר עם פועלים ואיכרים כדי להקים ארגונים יציבים. בו־בזמן, אנו מנסים להתקשר עם הארגונים הלאומיים הקיימים, במטרה לכבוש אותם מבפנים ולהרוס את הכוח הבורגני המנהיג עכשיו את המפלגות והארגונים הללו. כך נהפוך את הכוח העממי סביב בורגנים אלה, לכוח מהפכני אמיתי.

הועה"מ הכריז על תוכנית זו, כדי לבצע את תוכניותיו ולהתחיל את פעילותו במרכז ובסניפים.

ברור שקיומו של עיתון ערבי מועיל מאוד למטרה זו. אי לכך, דחפתי אחד מחברי, העובד בשירות החינוך הציבורי, להגיש את התפטרותו ולהפנות לממשלה בקשה לקבלת רשיון להוצאת עיתון. ואמנם, איש זה אכן התפטר והגיש את הבקשה לממשלה. הזמן הדרוש לקבלת הרשיון הוא כמה חודשים (בהנחה שהממשלה תחליט להעניקו).

* * *

כמו־כן, הערכתי לנכון לפתוח ביפו לשכת עיתונות, שתהיה מרכז הפעילות ביפו, שמטרתו לעסוק בעבודות עריכה, תרגום ופרסום. לשכה זו יכולה להיות הצעד הראשון לקראת עיתון יומי.

הנה זה תקציר מה שנעשה בפרק זמן קצר זה. אם יובטח הצד החומרי — יש תקווה גדולה לפתוח הפעילות, היות שהתנאים הם נוחים ביותר.

אינני רוצה לסיים את מכתבי זה, בלי לציין דבר שלדעתי הוא בעל חשיבות רבה. מזה זמן מה אני מכין לוחמים גדולים מסוימים למען השאלה הערבית בסוריה, בפלסטינה ובעיראק, כדי שיתקשרו ל... במקרה של מלחמת עולם. אני ממשיך לפעול בכיוון זה; אני חושב שזה יושַב באופן של הסכם בין... לערבים, באמצעות כמה מנהיגים בעלי השפעה בארצותיהם. מטרת הסכם זה בין...[67] שני הצדדים, תהיה לשחרר את הארצות הערביות באמצעות...

בקרוב אכתוב מכתב נוסף, מפורט יותר.

---

67 מחוק בנוסח הצרפתי. בנוסח בשפה הרוסית: "מטרת הסכם דו־צדדי זה, תהיה שחרור הארצות הערביות, על־ידי..."

להלן מובאים כמה כרוזים בשפה הערבית, שמצאתי בין מסמכי ארכיון הקומינטרן, הנוגעים לשביתה הכללית של האוכלוסייה הערבית בפלסטינה.

תאריך מוסלמי, וכן 9.5.1936[68]

צעירי הארץ

הקשיבו לאחד ממשתתפי הוועידה שעמד ואמר "אנו חוזרים לחוקי המולדת והלאום האמיתי. חוקים אלה דורשים מאיתנו מאבק משותף בכל הדרכים המובילות לטובת מולדת זו, ולהצלתה מהאויב האונס".

צעיר זה שאב את דבריו מכוחה המהפכני של האומה המורדת נגד הדיכוי והמדכאים.

הוא אמר מילה והביע את המתרחש בלבו של כל איש חופשי בארץ זו, ואת שמתכוון אליו כל נאבק למען החירות והעצמאות.

העם האמיץ

ועידת האומה החליטה להימנע מתשלום מיסים עד שממשלת הקולוניאליזם תשנה את מדיניותה באופן יסודי (כל ההדגשות במקור) **שיתבטא בהפסקת ההגירה הציונית.**

בשינוי יסודי זה איננו מבינים אלא:

1 איסור ההגירה הציונית באופן מוחלט ולא הפסקתה לפרק זמן מסוים.
2 חקיקת חוקים שאוסרים מכירת אדמות לציוניים.
3 החזרת האיכרים שהוצאו בכוח החרבות הבריטיות מאדמותיהם, ושציוניים הוצבו במקומם.
4 הקמת מועצה מחוקקת בארץ, בה תיוצג האומה ייצוג נכון, ויהיה לה החופש לחוקק עד הגבול האחרון. חופש בלתי־מוגבל לחקיקה.
5 (טקסט לא ברור, המתייחס לקבוצות הציוניות הצבאיות)
6 שחרור כל האסירים והעצורים הפוליטיים.

זה מה שאנחנו מבינים בשינוי יסודי במדיניותו של הקולוניאליסט ואלו הן דרישותינו היסודיות. אנו נהיה חיילים נאמנים לשאלתנו הלאומית ולדרישותינו הצודקת, עד שהקולוניאליסט ייכנע תחת רצונה של האומה, ויחזור בו ממדיניותו הטרוריסטית, לאחר כישלונו הנחרץ.

העם האמיץ, יש להימנע מתשלום מיסים, למרוד בחוקי הקולוניאליזם שנובעים מהאינטרסים והמטרות הקולוניאליסטיות שלו.

אל ההפגנות האלימות וכל הדרכים האקטיביות שישכנעו את הקולניאליסט ויובילו אותך אל מלוא זכויותיך.

אל המשך שביתתך המהוללת, ביטוי הפטריוטיזם שלך והקרבתך האמיצה.
אל תבוסת הטובחים המדכאים הרודנים
אל העלאת דמי האומה

68 רוב הפרסומים של הוועה"מ בתקופה זו נושאים גם את התאריך המוסלמי.

קדימה, אל החירות, העצמאות והתפארת.

יחי המאבק העממי הכולל שמתבטא בשביתה הכללית, בהפגנות הסוערות ובהימנעות מתשלום המיסים ובהתמרדות נגד חוקי הקולוניאליסטים.

הלל לאומה באחדות דברה ובהליכתה המאוחדת בדרך הג'יהאד והמאבק.

הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

כרוז נוסף בשפה הערבית.

ללא תאריך.

העצמאות תושג בכוח העם והקולוניאליזם לא יישאר בינינו.

הוי העם! היה לך הרצון ורצונך היה עצום, עד כי נדהמו ממנו הקולוניאליסטים האכזריים והחווירו. אזרת את כוחותיך והתכוננת להתעורר, והייתה זו תקומה אמיצה, אשר הראתה את עוצמת כוחותיך, ואת הכוח הנפלא לו אתה זוכה בכפרים ובערים. התקוממת ונתת לעולם את ההוכחה המוצקה על היות מאבקך מאבק איתן וחזק ועל עקשנותך להילחם באלה המספסרים באינטרסים שלך והרובצים על חזה חירותך. עשית צעד אמיץ להשגת החירות.

הוי, העם, עברו שנים־עשר יום ואתה כאריה אורב. אינך מפחד מאיומים, מוסיף כוח לכוחך ומחזק את רצונך ועמידתך, ומחזק את דרישתך לחירות ולשמירה על קיומך. שנים־עשר יום עברו והמדכאים ממשיכים לשפוך את שנאתם על טובי בניך, מכוונים קליעים נגדם, זורקים אותם אל חושך המעצרים. ואתה, העם הלוחם, ממשיך להיאחז בתביעותיך המוצדקות ואינך נסוג מהן. הפגנות יצאו מהערים ומהכפרים. הקולוניאליסטים פחדו מעצמת הסולידריות העממית האדירה ונבהלו מהכוח הזה. הם ירו במפגינים, בטובי הבנים בירושלים, בשכם, בטול כרם, בג'נין, בנצרת ובמקומות אחרים. הם חשבו שהכדורים יפחידו אותך ויגרמו לך לסגת ממאבקך ומההפגנות הסוערות. כדורים אלה רק יגבירו את כוחך ואת האמון בצדקת תביעותיך, ויגבירו את שנאתך ומיאוסך מן השיטה הבזויה של הקולוניאליסטים. המשך בדרכך ובהפגנותיך הסוערות ובדרישותיך לשחרור הנשגב, המשך והעם יהיה מאחוריך.

הוי, העם, אילצת את מנהיגי המפלגות לאשר את השביתה ואת המשך הצעדים שיבואו בעקבות צעד אמיץ זה. דע שהמילה שלך והפעולה שלך היא המילה המכרעת בזירת המאבק והלחימה. ותחת לחץ הכוח שלך ומול רצון הברזל שלך נאלצו מנהיגים אלה לצאת מאחורי הפרגוד ולשחק את תפקיד הלוחם והנאבק. שמור את כשרונותיך ואת יכולתך ושמור על האינטרסים שלך. התנגד לכל אשר יעז לשחק באינטרסים אלה ולכל אשר ינסה לסגת ממאבק זה.

הוי העם, אלה הן התביעות שלנו ולמען אלה אנו נלחמים:

1. ביטול ההגירה הציונית ומניעת מכירתה של הקרקע.
2. כינון משטר פרלמנטרי וייצוג הולם ונכון של העם.
3. הימנעות מתשלום מיסים, כל עוד אין בארץ משטר פרלמנטרי עממי.

4. פירוק הציונים מנשקם, פירוק הקבוצות הצבאיות הציוניות.
5. הרכבת ועדה לאומית שתופקד על ניהול החינוך בארץ.
6. שחרור האסירים והעצירים הפוליטיים לאלתר.
7. החזרת הפלאחים אל אדמותיהם שמהם הוצאו.

ביום כזה צריכים לצעוק בקול גבוה שאלה הן תביעותינו. לא נפסיק להעלות תביעות אלה. וזה מה שאנחנו נותנים כדי לממש את תביעותינו:

כספנו דמנו ונפשותינו.

כרוז נוסף של המפלגה, תחת הכותרת:

10.5.1936

הורדת העשירונים – מדיניות קולוניאליסטית שמטרתה ניתוק הבדווים והאיכרים מהמאבק העממי.

העם הנאבק.

אמרת את מילתך הזועקת והצהרת בגלוי על מרידתך בחוקי הרשות השולטת בברזל ובאש ובכל דרכי הדיכוי והטרור, אמרת את דברך והוא נחת כברק על ראשי הקולוניאליסטים. הם פנו לשיטותיהם הקולוניאליסטיות השפלות, והם בוחרים מהן את שעוזר להם לכבות לפיד בוער זה. הם לא ימצאו מולם אלא את בושת האכזבה וחרפת התבוסה. (ה)קולוניאליזם חיפש בתיקי התחבולות והרמאות הצמודים אליו, ושמהם הוא שואב את שיטות השלטון בקולוניות, ושלף כלפי העם הערבי תחבולה זו שאינה עובדת (אפילו) על ילדים!!

הקולוניאליזם חיפש ולא מצא אלא את דרך השוחד, לפיצול האומה ולשבירת אחדותה. אבל למי יפנה את המשחק הזה? ואיפה מרכז הסכנה? בין האמיצים האלה הרובצים בבאר־שבע על גבולות המדבר? לכן הנציב העליון פטר את הגיבורים האלה ממחצית מס העשירונים לשנה זו!! ואם נביט לעבר גיבורי הבדווים במזרח הערבי של נהר הירדן, הוא השתמש באותה תחבולה ופטר גם אותם ממחצית המיסים.

הקולוניאליסטים,

חשבתם שעל־ידי שוחד זה תניאו את הבדווים האלה מן ההחלטה, שהם השתתפו בקבלתה, להימנע מתשלום המיסים, במאבק הצודק לשחרור.

אבל ניסיון זה יתקבל על־ידי האומה בצחוק על תחבולותיכם, ובזלזול בשיטותיכם. לא, נציגי הקולוניאליזם! לא תצליחו למצוא אף סדק בשורות האומה, ותמצאו שאלה שלגביהם הודעתם על הורדת מחצית מיסיהם, עומדים בראש הנאבקים לבצוע החלטת האומה ומשתתפים אקטיבית במאבק למען שחרור האומה. הם אינם פועלים על מנת לזכות בשלל לעצמם אלא למען אינטרס האומה, למען מטרה נשגבת יותר מן הפטור של (4,500) לירה, הם נאבקים למען החירות, העצמאות והגאולה

מהקולוניאליזם שרובץ על צווארם. ובאשר לכפרים, מהם הבטחתם להוריד את מיסי פרי ההדר, הם לא יאפשרו לכם לנתקם מהאומה. הם גורם החי בתוכה, וכל מה שהאיכר ראה מצדכם (אתם שטוענים ידידות לאיכרים) הוא פינוי ועקירה, והוא יודע כעת את הדחפים האמיתיים שמאלצים אתכם להבטיח הבטחה זו.

די, אנשי הקולוניאליזם!! שמונה־עשרה שנה מלאות האומה סובלת מהזוועות שהנחתתם על ראשה. האם יהיה העם קורבן לתחבולה היום, לאחר שהכיר את שיטותיכם ותחבולותיכם, ולאחר שראה רבות מאדמותיו נגזלות.

תחבולות קולוניאליסטיות אלו לא יסיטו את האומה מהמשך מאבקה, ולא יאפשרו לכם עצירת הפגנות של האומה הסוערת, ולא יאפשרו לכם להשיב את האומה מהחלטתה להימנע מתשלום המיסים.

איננו צריכים להזהיר את העם מליפול במלכודת זו אשר טמנו לו הקולוניאליסטים, כיוון שהערנות הפטריוטית והעממית הגיעה לשלב שאינו מאפשר לתחבולות אלה לעבוד על עם אמיץ זה.

קדימה, העם, המשך במאבקך בלי להביט בתחבולות פוליטיות אלו. המשך בהפגנותיך העממיות הסוערות ובשביתתך הכללית האדירה.

המשך למרוד בחוקי המדכאים הטובחים.

המשך בביצוע החלטת האומה שמסכימה עם הימנעות מתשלום המיסים.

הלאה הקולוניאליזם ושיטותיו השפלות ותחבולותיו השקופות.

תחי אחדות השורות והערנות העממית הכוללת.

הלל למאבקך בכל הדרכים האקטיביות, המובילות לשחרור מהסיוט הקולוניאליסטי, והמובילות לחיים בצל החירות והעצמאות.

מכתב אל המפלגה הקומוניסטית הסורית מאת מק"פ, חתימה לא ברורה.
12.5.1936

יקירי

דרישות שלום וגעגועים. נא לא לכעוס על כך שלא כתבתי לך, כיוון שהייתי מוכרח לעשות ניתוק זה. באשר לסיבות, אני סבור שהן אינן זרות לך, במיוחד בתקופה קריטית זו. עזבתי את מקום מגורי ופניתי למקום אחר, ואני מסתובב ברחבי הארץ וזוהי הסיבה לכך שלא התכתבתי איתך בנסיבות אלו.

היום עברו 23 יום על השביתה העממית האדירה והיא מתרחבת כל יום, והעם נעשה נלהב יותר, ונכון להקריב בלב מלא ובאהבה. עד היום לא ראיתי שביתה כזו. לא היה יום שבו התלכד כל העם, כך שפועליו, איכריו, תלמידיו, ענייו ובני המעמד הבינוני שלו, עומדים והודפים את מתקפות האויב מתוך אחדות. זוהי אחדות עממית אדירה. הפועלים מילאו תפקיד עצום בתנועת שחרור זו, והיום הם ממשיכים בכך. הצלחנו בזכות המאמצים העצומים שהשקענו, ושאנחנו ואלה שהתלכדו סביבנו ושמזדהים אתנו ממשיכים להשקיע, לתת לתנועת השחרור את הכיוון והצורה האמיתיים. בטרם עבר היום השני של המהומות ההמונים התחילו ללכת בכיוון

הנכון, שממנו נסוגו מנהיגי המפלגות הערביות בהתחלה. **עמדתנו כלפי תנועה זו עזרה לפיתוחה ולכך שהעם קבל את דרישתו** (כל ההדגשות במקור).

ביום הראשון לתנועה חילקו חברינו גילוי דעת, שבו קראו לאומה להכריז שביתה כללית, ותארו את מאפייניה, שהפכו היום לחוקה כללית של הארץ, שאנשים משננים בכל הערים והכפרים. כבר ביום הראשון של השביתה שמנו לב לכך שהמוקד והדחף העיקרי לתנועה זו נמצאים בעיר יפו. **על בסיס זה התחלנו לאסוף את כוחותינו ואת ידידינו ומכרינו ולארגן את כל הדברים שהוועדה לא טיפלה בהם. הוקם ועד שהחל לפקח על התפתחותה והגיש בקשה למפלגות הערביות, (ו)דרש הכרזת השביתה. ראשי המפלגות היססו עד היום הרביעי ובסוף ארגנו את הוועידה הלאומית העליונה והכריזו שביתה כללית.** בזכות מאמצים אלה השביתה כללה את הערים והכפרים ואת כל משקי הארץ.

הדבר החשוב בתנועה זו והתופעה החדשה בה הם **השתתפות האיכרים במאבק באופן פעיל. הדרישה להפסיק את מכירת הקרקעות וחלוקת אדמות החברות הציוניות לאיכרים הערבים, הגביר את פעילות האיכרים והביא אותם אל התנועה, דבר שאילץ חלק גדול מבעלי האחוזות הגדולים להצטרף למאבק העממי.** תופעה אחרת שמן הראוי לציינה היא האסיפות הרבות והרחבות הכוללות מספר כפרים בכל רחבי הארץ, בהשתתפות אלפי איכרים ונציגים של צעירים ומשכילים חופשיים מהערים, שקוראים להמשך המאבק עד היענות לדרישות האומה.

חברנו ביפו קראו לכלל הסטודנטים בפלסטין לערוך כנס שיקבע את שיש לעשותו בנסיבות הנוכחיות, ואכן קריאה זו הצליחה מאוד, ונציגי כל הזרמים הגיעו לכנס (שאת החלטותיו תקראו בעיתונים). אחרי שהכנס הסתיים, יצאו הסטודנטים והמוני העם אחריהם בהפגנה מאורגנת, בדגליה ובססמאותיה. היא חצתה את הרחובות המובילים למשכן הממשלה, ובכל צעד שעשתה הצטרפו מאות, דבר שהכעיס את הרשויות, שתקפו את המפגינים בפראות במטרה לפזרם, ולא הצליחו עד שנפלו פצועים בשני הצדדים. בעקבות זאת הוחזר העוצר ליפו. המצב הפך למסוכן מאוד **ובכל יום העם נעשה נלהב יותר והתחילה להתרחב תופעת הכנופיות וניתוק מסילות הברזל והתחבורה והטלפונים והטלגרפים והגשרים, וקולות הפצצות נשמעים ברחובות.**

הממשלה מודאגת מאוד. עד כדי כך, שהפקידים האנגלים הבכירים **לא ישנים כבר** בשכם ובכפרים סביבה, והם נוטשים אותה כל ערב לכיוון ירושלים וחוזרים למחרת בבוקר. השלטונות הביאו כוחות רבים ממצרים ופזרו אותם בכל הכיוונים, ועד שעה זו הממשלה מתעקשת. ביומיים האחרונים פנתה לתוכנית טרוריסטית, במטרה לדכא את התנועה העממית המשחררת, וזה אחרי שנכשלה בתוכנית הרמייה וההטעיה שניסתה להוביל. ארבעה ימים בלבד לאחר ההכרזה על הסירוב לשלם מיסים, הכריזה על ביטול המיסים בבאר שבע ועמק־הירדן, **במטרה לנתק את האיכרים מתנועה זו.** מספר העצורים הגיע ללא פחות מאלף, והוטלו עליהם עונשים חמורים. בתנועה זו הפסדנו את רוב חברינו הפעילים, שנגזרו עליהם עונשים קשים מאוד, לתקופות ארוכות. השביתה נמשכת והיא חזקה מאוד. אנו נצא מנצחים מכיוון

שנסיונות המנהיגים להפסיק אותה חלשים מאוד, במיוחד (משום) שלכל עיר יש ועד לאומי משלה, ששואב את כוחו מהמוני העם.

יקירי, נא עזור לי בנסיבות קשות אלו, היות שאין ביכולתי לעשות יותר ממה שאני עושה כעת, ואין לי זולתך שיעזור לנו בנסיבות אלו. החברים עובדים יום ולילה והם הפגינו גבורה אמיתית בניגוד לחברים היהודים, שהפגינו פסיביות ועצלנות כהרגלם. לכן נא לכתוב הודעה לאחינו בארץ האנגלים ולבקש לעזור לנו במערכה זו ואתה יכול לשאוב מידע מעיתונינו המקומיים. ולבסוף, צפה עד מחר למכתב נוסף.

נא להתעלם מבקשתי לשלוח הודעה לאחינו האנגלים.

חתימה לא ברורה

כרוז מטעם הועה"מ של מק"פ, בערבית.

25.5.1936

אל העם הפלסטיני הלוחם

בעמדתך האמיצה וברצונך הנחרץ, במאבקך ההרואי הנפלא למען שמירת קיומך ולמען השגת החירות שאותה גזל הקולוניאליזם המדכא, הטלת אימה על הקולוניאליסטים.

שלושים וחמישה יום עברו מאז השביתה העממית האדירה, ואתה ממשיך לשמור על רצון חזק ועל יציבות. הדיכוי והטרור של הקולוניאליזם אינם מצליחים לערער אותך. כל זה מגביר את אחדותך ואת הסולידריות שלך, ואתה ממשיך לדבוק בכל תביעותיך הצודקות. ובזאת הוכחת לכל העולם את הערכתך לחירות ואת ההקרבה והשקידה להשגת החירות.

הצלחת להדהים את הקולוניאליסטים בהתקוממות האיתנה שלך ובמאבקך חסר הפשרות. הם איבדו את השפיות ולא נותר בראשם מקום לרציונליות ולרצינות. הם דיכאו את חירותך ואת זכויותיך בטירוף. חשבו אותך לעם שניתן להכניעו בכוח, תקפו אותך בערים ובכפרים. רצחו את החפים מפשע מקרב בניך, הגלו את תושבי הכפרים אל ההרים והוואדיות. אלא שהם שכחו שכל זה רק מגביר את מעשי הגבורה שלך ואת נחרצותך.

העם האמיץ!

הקולוניאליזם התערטל מכל התכונות האנושיות. הוא גייס את כל האמצעים המפלצתיים בכוונה להשיבך אל אורוות העבדות. הגלה וגרש רבים מטובי בניך, הידק סביבם את טבעת החנק. לאחר שלא נותרו מקומות בבתי־הכלא המלאים, הוא לא היסס לתקוף בכדורי הרובים ובכידונים את המפגינים בערים ובכפרים, רצח את החפים מפשע מבין בניך ורדף אותם בכל מקום.

ההתקפה המזוינת של הקולוניאליסטים על שכם, מעשי הרצח והזוועות נגד התושבים, התקפתם על הכפר הערבי אל־זיב, השימוש בנשק נגד קשישים וילדים, השוד של תכשיטי הנשים והפגיעה בקדושת המסגדים ובהלכה, האיסור לקיים את הטקסים הדתיים, כל אלה רק מגבירים את הנקמה כלפי הקולוניאליזם וכלפי

שיטותיו השפלות... (לא ברור) מגבירים את רצון ההקרבה שלנו ואת מעשי הגבורה במאבק שלנו.

העם הפלסטיני!

הקולוניאליזם רומס את כל זכויותיך, מפקיע את חרותך על־ידי שימוש בצווי חירום אכזריים, ועל־ידי הרג בניך וגירוש טובי הגברים, ומונע בכוח מנציגיך בעיירות לקיים את פגישותיהם. הוא מעניק 4500 אשרות הגירה לציונים, בזמן שדמם של בניך נשפך, מתירים להם לפרוק סחורות ולייבא נשק מנמל תל־אביב. כל הפעולות האלה רק מחזקות אותנו בהמשך דרכנו... (לא ברור) והנה הזקנים, הנשים והילדים מתחרים ביניהם בהקרבה. הבה ונשקוד על מאמצי השחרור שלנו ונמשיך את השביתה ההרואית.

הבה ונשים קץ לעוולות ולדיכוי האלה, כי זוהי מערכה נחרצת, או החיים או המוות.

— המשך בשביתתך האדירה, ששברה את גבה של הציונות ובלבלה את מחשבותיהם של הקולוניאליסטים.
— התקומם נגד החוקים הקולוניאליסטים, כי הכניעה וההשלמה הם המוות למשאלותיך.
— עמוד מול המדכאים בכל כוחותיך ועקשנותך.
— תחי השביתה, המרי האזרחי וההתקוממות נגד הדיכוי ונגד הקולוניאליזם.
— יחי גיבורי מאבק השחרור.
— הלאה הקולוניאליזם הבריטי ובת חסותו הציונות.
— הלאה הצהרת בלפור, תחי פלסטינה חופשית, עצמאית וערבית.

25 מאי 1936.
הוועד המרכזי
המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

כרוז של הועה"מ של מק"פ, אל השוטרים. 28.5.1936

קול קורא
לאנשי המשטרה הערבית והמשטרה הנוספת.

אנשי משטרה!

האומה קמה כאיש אחד, בשורות איתנות ובלבבות סולידריים, והיא נאבקת בכל כוחה נגד הקולוניאליזם המדכא והציונות השפלה. היא קמה אחרי שראתה כי צל הכיליון מאיים עליה ואחרי שסירבה לחיות מושפלת בארצה ובמולדתה.

היום מלאו ארבעים יום לשביתה האדירה של האומה, ולמאבקה הנחרץ למען שחרור המולדת ובני המולדת (כל ההדגשות במקור). היא הקריבה קורבנות רבים, שנרדפו בידי הקולוניאליסטים במערכות החרות והעצמאות. הקולוניאליסטים מילאו את בתי־החולים ובתי־הכלא בטובי הלוחמים מבין אחיכם בני האומה, והגלו רבים מהפעילים למען הצלת מולדתם ואומתם מתהום ההרס. הקולוניאליסטים תקפו את הכפרים ורצחו קשישים, ילדים, ולא היססו להרוג שתי נשים.

אנשי משטרה!

זה קורה מול עיניכם ואוזניכם ובין קולות קליעיכם, ואתם בניה של האומה. מה שפוגע בה, יש לכם חלק בו, ומה שנעשה לרווחתה יהיה לכם חלק בו. הקולוניאליזם המדכא רצח שני חיילים משורותיכם עד עכשיו, כפי שנכתב בהודעותיכם הרשמיות, על אף הצבתכם בשורות הראשונות, בהיותכם בני האומה, כדי שתהרגו את אחיכם ותספגו אתם את המכות. למרות מצב זה אתם מגינים על הקולוניאליזם ועל מדיניותה של הציונות, נגד הנאבקים למען העצמאות והחירות. וזה בזמן שאנו רואים כי השוטר הציוני מגן על הציונים ועחר להם במתן נשק ובדחיפתם לפגוע בערבים בכל הדרכים, כדי לנשלם ממולדתם.

המשטרה הערבית!

האומה קוראת לכם, המולדת פונה אליכם, אל תהיו כלי משחית בידי אויביכם הקולוניאליסטים. אל תירו ולו קליע אחד על העם, אחרת כעסו ייפול עליכם, וכך גם כעסם של העמים הערביים שקמו להגן על עמכם ומולדתכם.

החובה קוראת לכם להשתתפות פעילה לצד ההמונים הערביים במאבקם.

אל תקריבו את האומה והמולדת תמורת האינטרס האישי, שיילך לאיבוד אם האומה תלך לאיבוד, וייעלם אם המולדת תיעלם.

אין לכם דרך אחרת חוץ מהסיוע לאומה וההשתתפות במאבקה.

הפנו את רוביכם לחזם של אויבי האומה והורגי בניה,

ותמנעו את נזקכם מידי העם

הוועד המרכזי

המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

מכתב מאת מק״פ בערבית, חתום ע״י טליע. על־פי התוכן, כנראה אל המפלגה הקומוניסטית הסורית.

1.6.1936

אחי היקר,

שלום וגעגועים ועוד. קבלתי את מכתבך מיום 29.5.1936 ושמחתי מאוד על פעולותיכם המוצלחות. ישמור אותך אלוהים כאוצר ותומך.

אצלנו ממשיך המצב לתפוס תאוצה והתרחבות, ההתלהבות של העם הגיעה לשיאה, כולם ממהרים להקריב ולהעניק למען שחרור הארץ. מעולם לא ראתה הארץ כתנועה העממית הזו. הארץ כולה נמצאת במצב של מהפכה עממית חמושה, הנאבקת באויב העיקרי, שהוא הקולוניאליזם הבריטי. הרי שכם, טול־כרם וירושלים מלאים באנשי הגרילה הלוחמים. מחוזות חיפה, עכו, עזה ובאר־שבע מלאים במהפכניים הלוחמים. כוחות הצבא האנגלי, שהועברו ממצרים וממלטה, אינם מסוגלים לעמוד בפני הקבוצות המהפכניות האלה. אנשי הגרילה בהרי שכם הפילו שלושה מטוסי קרב. הם גם לקחו ארבעה מקלעים מהחיילים הבריטים, לאחר שהרגו באותו קרב כארבע־מאות בריטים. הם הצליחו להשבית גם ארבעה טנקים והרגו את החיילים שהיו בתוכם. שריקות הכדורים אינן פוסקות ביום ובלילה, בדרך יפו־

ירושלים וגם בירושלים, בעזה, בשכם ובערים ובכפרים אחרים. גם להבות האש אינן פוסקות מלכלות את שדות היהודים ואת מחסני העץ ואת הבתים היהודיים הסמוכים לישובים הערביים. קבוצות ערביות מאזור טול־כרם, חיפה וטייבה תקפו יישובים יהודיים ושיחררו בחזרה את אדמותיהם שהציוניים כבשו קודם והקימו עליהן התנחלויות. כמו־כן, היו מעשים רבים של הריסת גשרים, ניתוק קווי טלפון ואנטנות של משדרים, ככה שהשיחות הטלפוניות שותקו. הרכבת איננה יכולה לנוע היום ללא קרון חמוש מקדימה וקרון חמוש מאחור. עד היום איבדו האנגלים יותר מחמש־מאות חיילים, שלושה מטוסים, ארבעה טנקים. הממשלה מטילה איפול על כל ההפסדים האלה ואינה מפרסמת דבר. היא אסרה על העיתונים לפרסם דבר־מה על אודות הפסדים אלה. כיתה שלמה של שוטרים ערביים הצטרפה עם נשקה אל המהפכנים. קבוצות שוטרים אחרים התפטרו, אך השלטונות עצרו אותם שוטרים. בעקבות הכרוז שחילקנו בקרב השוטרים הערביים הם קיימו מספר פגישות ביפו, בירושלים, ברמאללה ושם התקבלו החלטות חשובות והשלטונות נענו למרבית דרישותיהם. המשטרה הערבית בטול כרם פתחה בשביתה. באופן כללי יש הרגשה טובה בקרב השוטרים הערביים.

זהו היום הארבעים ואחד של השביתה, אשר הפכה למהפכה חמושה. השלטונות מתעקשים להמשיך בתוכנית שלהם והם העניקו לציוניים 4,500 אשרות הגירה וגם חימשו 500 מהצעירים הציונים ומינו אותם לשוטרים. הם קיבלו רובים ותחמושת. לפני ארבעה ימים הצהיר נציג הממשלה, בתערוכה ציונית, שהם דבקים בהבטחות שנתנו לציונים ודבקים גם בהצהרת בלפור. כרגע התחילו השלטונות לבצע תוכנית אכזרית כדי לדכא תנועה זו. המטוסים התחילו להשליך פצצות על המהפכנים. המשטרה יורה באנשים בתוך בתיהם וברחובות. שלשום נהרגו אשה ובנה בתוך ביתם, מרסיסי רימון של המשטרה. הממשלה הגלתה את הטובים שבצעירים ושללה את החרויות. הממשלה פרסמה אתמול איומים והודיעה על כוונתה להשליך רימוני גז, אם לא יושג שקט. הרבה צעירים מהחופשיים העצמאיים הוגלו, אך תוכנית אכזרית זו נכשלה והממשלה אימצה תוכנית אחרת. היא זימנה כמאה איש מראשי הערים וסיכמה אתם על סיום השביתה, עד תום ועדת חקירה ממלכתית מלונדון אשר תחקור את האירועים. הממשלה אילצה, כמו־כן, את הוועדה הלאומית בשכם, לפרסם הודעת גינוי נגד פעולות אלימות כמו זריקת רימונים על אנשי המשטרה, פיצוץ גשרים, ניתוק קווי הטלפון, שׂרֵפת ישובים יהודיים, ופעולות גרילה.

זה המצב בקיצור, איני יכול לכתוב יותר בגלל הצנזורה של הדואר. אתה יכול להבין מכל זה שהממשלה איננה מהססת לנקוט אמצעים אכזריים ושפלים ביותר, במטרה להשתיק את התנועה ההרואית הזו.

אינני יכול לפרט לך כרגע את פעולותינו במהלך אותה תנועה. באופן כללי אני יכול לומר, שתוכניתנו מצביעה על הצלחה ומקבלת תמיכה בקרב הציבור הערבי הלוחם. הדרך שאימצנו עזרה לנו לפקח על השביתה ועל מהלכה לאורך תקופה ארוכה זו, ולארגן את הכנופיות. בעזרת אותה תוכנית הצלחנו לבודד גם את הוועד הלאומי העליון מהתנועה ולהגביל את פעילותיו לתחומיו בלבד. אני יכול להבטיח

(٦)

ولقد كتب له جمهرة من الشباب المثقف المتحمس
وكذلك لم يرد عليهم.
ووزعنا منشوراً على الجنود الانكليز في لغتهم
كان له تأثيراً حسناً، وكذلك منشوراً للبوليس
العربي ارسل لي عنوان لارسل لك مطبوعاتنا.
سألتك في رسائلي السابقة عن مساعدة
مادية اذا كان عندك [illegible]. ما الاحتياج في الوقت
الحاضر فأرجوك ان ترسله لأنه قد نفذ كل ما املك
من هذه المادة في مناسبة الحالة الحاضرة.
[illegible] اظهر [illegible] اليهود في
هذه الحركة جبناً مخزياً واتضح انهم لم يتخلصوا من
صهيونيتهم ولقد قاموا بأعمال جاسوسية على اثر حرق
المعرض الصهيوني وهذا واعمال اخرى وحاولوا بكل
قوتهم ان يوقعوا بي ويقتلوني، ولقد طردنا اعضاء
لجنة تل ابيب وافراد غيرهم واصدروا منشوراً في
اللغة اليهودية للعمال يقولون عنا باننا ارهابيين
ونعمل بين العرب ونحرضهم على ذبح اليهود ويقولون
باننا احرقنا المعرض الصهيوني. ولقد شكلنا لجنة ثانية
في تل ابيب لم يمر عليها ثلاث ايام الا والقي عليها
القبض والمظنون انهم هم الذين وشوا عنهم للبوليس

(7) (٧)

عزيزي،
لم اكتب للوالد شيئاً عن الحالة عندنا لعدم
توفر الوقت لدي ولعدم وجود عنوان، وانا آمل
بانه سوف لا اتمكن في وقت قريب من كتابة شيء له
لذلك ارجوك ان توقف والدي على مجرى الحوادث
وتطلب منه بالحاح مساعدتي باسرع وقت [illegible]
بذلك وليس لي غيرك.
عزيزي، اذا كان لديك رجال عاملين ولهم
خبرة في التنظيم وحمل السلاح ارجو ان تسرع وترسلهم
لفلسطين ونحن نعمل لهم اتصال مع رجال العصابات.
اذا كان المواد الموجود عندك والذي اخبرتني
عنه في رسائلك الاخيرة مهم للحركة وللظروف
الحاضرة فأرجوك ان ترسله بسرعة على نفس العنوان
الذي ارسلت عليه رسالتك الاخيرة، واذا لم
يكون كذلك فأبقه لوقت آخر.
وقبل ان انهي كلمتي اناشدك المعونة
والمساعدة فالمعركة قائمة ونجاحها يتوقف
على نشاطنا واقدامنا.
وختاماً اقبلك واحييك.
١٠/٦/٣٦ ، [illegible]
[illegible]

לך יקירי כי אין כרגע ביכולתו של הוועד הלאומי העליון, או ראשי הערים, או כל אחד אחר, להפסיק את השביתה הזו יקרה אשר יקרה. זה יקרה רק כשהעם ירצה. כרגע העם והוועדות העממיות הם האדונים והם בעלי המילה האחרונה והמכרעת. אני בטוח שאנו נצא ממערכה מכרעת זו מנצחים, כל עוד ימשיך העם לדבוק בתוכנית שהוא מבצע עכשיו.

כתבתי לך מוקדם וביקשתיך לכתוב לחברנו גלאכר בלונדון, כדי שיעזור לנו. שלחתי לו כבר כמה מכתבים, אבל עד כה הוא לא העלה אף שאילתה בפרלמנט. אבקש ממך לכתוב לו פעם נוספת בנושא זה ולתאר לו את המצב כפי שהוא.

גם מספר צעירים משכילים כתבו לו, וגם להם הוא לא השיב.

הפצנו כרוז בקרב החיילים האנגלים, בשפתם, והייתה לו השפעה טובה. כמו־כן הפצנו כרוז לשוטרים הערבים. שלח לי כתובת כדי שאוכל לשלוח לך את הסחורה שלנו. במכתבי האחרון שאלתי אותך על אודות עזרה כספית אם זה ביכולתכם. אם יש לך משהו שאתה אינך זקוק לו עכשיו, בבקשה ממך, שלח לי, כי כיום אזל כל מה שהיה לי מאותו חומר.

החברים היהודים גילו במהלך תנועה זו פחדנות מבישה ולא נפטרו מהציונות שלהם. הם ביצעו גם פעולות ריגול בעקבות שריפת התערוכה הציונית, ועוד מעשים אחרים, וניסו בכל כוחם להפיל ולחסל אותי. סילקנו את חברי הוועד בתל־אביב ועוד חברים אחרים. הם חילקו לפועלים כרוז בשפה העברית ותיארו אותנו כטרוריסטים הפועלים בקרב הערבים, ומסיתים אותם לשחוט יהודים. הם אומרים גם שאנחנו שרפנו את התערוכה הציונית. הקמנו ועד שני בתל־אביב ולא עברו שלושה ימים מאז עד שעצרו את חבריו וסביר שהחברים היהודים הם שהלשינו עליהם למשטרה.

יקירי,
לא כתבתי לאבא כלום על המצב אצלנו, בגלל חוסר זמן ובגלל חוסר כתובת. אני רואה שלא אוכל לעשות זאת גם בזמן הקרוב. לכן אני מבקש ממך לעדכן את אבי לגבי השתלשלות האירועים ולהפציר בו לעזור לי בהקדם האפשרי, הרי אחיך אני ואין לי איש מלבדך.

יקירי, אם יש אצלכם פועלים בעלי ניסיון בארגון ובשימוש בנשק אבקשך לשלוח אותם לשכם, ואנחנו נדאג לארגן את הקשר עם אנשי הכנופיות.

אם החומר שספרת לי עליו במכתבך האחרון נמצא ברשותך, והוא חיוני לתנועה ומתאים לנסיבות הנוכחיות, אבקשך לשלוח לי אותו בהקדם האפשרי, לאותה כתובת ששלחת את מכתבך האחרון. אם אין זה אפשרי נא לדחות למועד אחר.

לפני שאסיים את דברי אני מבקש ממך סיוע ותמיכה, כי זהו קרב מכריע והצלחתו תלויה בפעילות ובנאמנות שלנו.

1.6.1936

לבסוף אני מנשק ומברך אותך.

אחיך טליע

מכתב נוסף מהארץ בערבית, ללא חתימה וללא ציון מען. גם הוא, על־פי תוכנו, מכוון למפלגה הקומוניסטית הסורית.

ללא תאריך

יקירי,
שלום וגעגועים ועוד. שלחתי לך מכתב מזה זמן רב וטרם קבלתי את תשובתך. אני מקווה שהעיכוב הוא לטובה. הסיבה שמכתבי הופסקו בנסיבות אלה, שאנו מאוד זקוקים לעזרתך, היא הגלייתי ממקום מגורי ושִכחת כתובתכם הנכונה. על כן אבקש את סליחתך, יקירי.

היום עברו שלושים ואחד יום על השביתה העממית הנפלאה. השביתה גוברת יום אחרי יום, פלסטינה לא ראתה בכל תקופת המנדט מאבקים ציבוריים עממיים ואמיתיים כמו מאבק זה. הכפרים והיישובים הערביים ארגנו מהלכים שלא הכירו קודם. מהלכים אלה של הכפרים גברו אף על הצעדים בערים והפכו להיות הקטליזטור של התנועה הנוכחית.

חברינו הערבים, על אף כוחם המועט, גילו גבורה נדירה ומיומנות רחבה בזירת המאבק לשחרור לאומי.

התוכנית שאימצנו במהלכים אלה סייעה באופן מעשי ואפקטיבי להמשך השביתה ולחיזוקה, ולהתקרבותנו אל הגורמים החיובים בתנועת השחרור הלאומי.

אנו עומדים כיום בפני קרב מכריע מול כוחות הריאקציה: או החיים או המוות. כל פרט מבין ההמונים התחיל להבין ולהאמין בדבר הזה. אנו משקיעים את כל כוחנו בהשגת הניצחון בקרב זה, ונהנים מן אמון של העם הפלסטיני. תביעותינו הפכו לתביעותיהם של ההמונים, תביעות המהפכה לשחרור לאומי שאנו עדים לה כעת.

ואילו חברינו היהודים, במיוחד בתל־אביב, גילו פחדנות, עצלות ונסיגה נוראית במהלכים אלה. הם מתנגדים לתוכניתנו לאורך כל הדרך ופועלים בניגוד למהלכינו. הם פנו לכובש ב... (מילה לא ברורה) וב... (מילה לא ברורה). הם מתנגדים היום גם לכל פעולה נגד הציונות, כיוון שהם רואים בתנועה הנוכחית בארץ תנועה לאומית־ריאקציונית... (שלוש מילים לא ברורות).

גילוי־דעת בשפה הערבית, מטעם הועה״מ של מק״פ, שנשלח לועה״מ של המפלגה הקומוניסטית הסורית.

ללא תאריך

אל בני עמנו הסורי

פורסם בעיתון ״פלסטין״ כי הופץ כרוז נבזי בירושלים, הנושא חתימה של הצעירים המרונים, כתגובה על האירועים האחרונים בבירות. מטרת כרוז זה היא גרימת פילוג בין בני העם האחד בפלסטינה. העיתון, ברוב חוצפתו, ייחס כרוז זה למפלגה הקומוניסטית. המפלגה הקומוניסטית היא מן המתנגדים הנחרצים ביותר לכל ניסיון של פילוג בני העם האחד בפלסטינה, והיא עומדת בראש הנאבקים למען איחוד השורות וחיסול הסכסוכים המפלגתיים והמשפחתיים, וקוראת לעמוד כחזית אחת נגד הציונות והקולוניאליזם. המפלגה הקומוניסטית לא הייתה ולא יכולה להיות מתומכי הפירוד בין בני העם האחד. אך העיתון ״פלסטין״, שהוא עיתון שכיר של הפשיזם האיטלקי וההיטלריזם, ופועל תחת פיקוחה של המשטרה הקולוניאליסטית הבריטית, והיא מארגנת קנוניות נגד המפלגה הקומוניסטית, הנאבקת בנאמנות ובאומץ ובהקרבה להצלת פלסטינה מבין ציפורני הציונית והקולוניאליזם. אין זו הפעם הראשונה שעיתון ״פלסטין״, המציע את שירותיו הזנותיים בפומבי, עושה יד אחת עם המודיעין הבריטי נגד מפלגתנו הקומוניסטית ונגד המוסדות הלאומיים, דרך ייחוס מעשים כאלה למפלגה הקומוניסטית. המפלגה הקומוניסטית מוקיעה את שקריו של עיתון זה ומזהירה את העם הערבי שלא ייפול במלכודת הציונית. עיתון ״פלסטין״ רוקם את שקריו כדי לגרום לפילוג בתוך שורותינו וכדי לקעקע את חזית האומה המאוחדת.

הוועד המרכזי
המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

כרוז בערבית, מטעם הועה״מ של מק״פ

17.6.1936

לזכר ה־17 ביוני

אל העם בפלסטינה!

בתאריך זה, ה־17 ביוני 1930, תלה הקולוניאליזם הבריטי שלושה לוחמים מבני

פלסטינה, והם: פואד חג'אזי, עטא אלזיר וג'מג'ום, החפים מכל פשע מלבד הגנתם על המולדת והתנגדותם לייהוד הארץ ולהפיכתה לממלכה ציונית. שלושתם נתנו דוגמא נשגבת במעשי הגבורה וההקרבה שלהם, למען ההגנה על המולדת. הם קבלו את פני המוות בבוז וללא פחד, כשהם צועקים קריאות למען פלסטינה ערבית וחופשית, ונגד הציונות והקולוניאליזם. הם רשמו על דפי ההיסטוריה מעשה גבורה נדיר ורשמו על גבי לבבותינו זיכרון בל יימחה.

גיבורים אלה אינם ראשוני הנופלים למען המולדת ואינם האחרונים. הארץ הזו, הרובצת תחת עול הקולוניאליזם האנגלו־ציוני, לא ידעה מאז יום אחד של שקט. המהפכות באו בזו אחר זו, ובני העם נפלו זה אחר זה. כל זה הוא תוצר של הקולוניאליזם ותוצאה של המדיניות הציונית השואפת לחסל אותנו.

הנה ההיסטוריה מתרחשת. הקולוניאליזם מתיר את דמי בני העם הזה, רומס את זכויות האומה, והנה להבות המהפכה עולות בכל רחבי פלסטינה. זוהי מהפכה לאורך הארץ ולרוחבה, מהפכה של אומה אשר החליטה להיפטר משיעבוד הקולוניאליסטים ולהנחיל לציונות מכה מוחצת.

אנו מכבדים את זכר החללים כאשר האומה כולה מתקוממת נגד העושק הקולוניאליסטי ונגד הציונות הפושעת, כדי להשתחרר מעולם. ביום זה אנו עומדים עם יותר כעס, יותר נקמה ויותר הקרבה.

הוי עם פלסטינה!

הכבוד שאתם חולקים לזכר החללים האלה הוא כבוד למולדת ולאחינו המהפכניים, הנאבקים כעת נגד עוולות הקולוניאליסטים. אל נא תחסכו בכבוד ואל נא תשכחו את זכרם. הם נלחמו נגד אלה שאנו נאבקים נגדם כעת. נגד הקולוניאליסטים שגזלו מכם את השלווה ושהנחיתו את האסון על ארצכם ואשר העמידו אתכם בפני העוני והכיליון.

למען הפגנות כלליות.
למען החייאת זכר החללים.
למען המשך מה שהם החלו בו.
למען חיזוק שורות אחינו הלוחמים.
למען רמיסת העוול והעושק.
יחי זכרם של חללי החירות,
תחי מהפכת השחרור,
תחי פלסטינה חופשית, עצמאית וערבית.
הלאה הקולוניאליזם הבריטי.
הלאה הציונות.
17 ביוני 1936

הוועד המרכזי – המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

תרגום מקוצר לרוסית, על־ידי הקומינטרן, של מכתב שנשלח בידי שליח מיוחד מאת המק"פ, למפלגה הקומוניסטית הסורית. המסמך מסווג "סודי ביותר". בראש המסמך – חותמת: "להחזיר תוך 20 יום." המסמך המתורגם והמודפס, נושא את התאריך 14.8.1936. חותמת "נכנס" מס 01785.

01785 16 AUG 1936

9768/3/[illegible]
1/[illegible]-36г.

ВОЗВРАТ
20 дней

Сов. секретно.

Сокращенный перевод письма КП Палестины в [illegible]
от 17/VII-36 г.

Мы посылаем к вам нашего представителя, для того чтобы он информировал вас о том, что происходит у нас и передал бы вам наши требования. Мы надеемся, что вы удовлетворите эти требования.

Всеобщая забастовка продолжается уже 3 месяца. Эта забастовка переросла в народное восстание. Партизанская война охватила всю страну.

17.7.1936

סודי ביותר

אנו שולחים אליכם את נציגנו, כדי שימסור לכם מידע על המתרחש אצלנו, ולהגיש לכם את בקשותינו. אנו מקווים שתיענו לבקשותינו אלה.

השביתה הכללית נמשכת כבר 3 חודשים. שביתה זו הפכה למרד עממי. המלחמה הפרטיזנית התפשטה בכל הארץ. הממשלה נוקטת את כל אמצעי הטרור, כהריסת הבתים ומגורי הפועלים והעניים בערים ובכפרים (כדוגמת יפו וחיפה), על־ידי טנקים ודינמיט. בעזרת הדינמיט נהרס החלק העיקרי של יפו העתיקה. סכנת הרס הבתים מרחפת על כל החשודים בפעילות מהפכנית. על הכפרים והערים הפלסטיניות מוטלים קנסות עצומים. מוחרם רכוש האיכרים וציודם. במהלך חיפושים שגרתיים, מתבצע שוד חסר בושה של רכוש האוכלוסייה הערבית, מלווה ברציחות ובאונס. אלפי אנשים, בני־נוער ומהפכנים נשלחים לבתי־הכלא ולמחנות ריכוז. לאחר הצהרת שר המושבות על כך שהממשלה איננה מתכוונת לשנות את מדיניותה בפלסטינה, המצב נעשה עוד יותר מתוח ורציני. יחידות הפרטיזנים החלו להתרכז סביב ביצורים בהרים והן הופכות ליחידות מאורגנות יותר. המורדים הפילו 9 מטוסים, השמידו כמה טנקים ורכבות וכו'. מספר משמעותי של חיילים בריטיים נהרגו. הודות לקו הנכון, השפעת מפלגתנו גדלה מאוד והתרחבה. היו לכך כמה גורמים: ראשית – אימוץ הטקטיקה של חזית עממית בתנועה הלאומית, המתבצעת בד בבד עם קו הערביזציה של המפלגה, שנית – העמדה האמיצה שנקט הח' גלאכר בפרלמנט האנגלי, כאשר הגן על התנועה לשחרור לאומי בפלסטינה. שלישית – הישגי העם

הסורי בעזרת החזית העממית בצרפת. במשך כל הזמן הזה, הספיקה מפלגתנו לעשות הרבה: לארגן הפגנות, לתמוך בשביתה הכללית, לאסוף כספים לעזרת הנפגעים, לארגן ועדי שביתה מקומיים, לכנס ועידות של איכרים וסטודנטים, לארגן יחידות פרטיזנים ועוד. יש לנו קשרים אמיצים עם אישים מסוימים מן התנועה הלאומית. המפלגה גדלה מספרית, במיוחד ביפו. הכרוזים והפרסומים שלנו תופסים עכשיו מקום בולט בקרב העם. אנו מוציאים עכשיו עיתון שבועי לא גדול, בשם "חזית עממית". יצאו כבר 7 גיליונות. ההמונים מצפים להופעת הגיליונות של עיתוננו, שמופץ בהרחבה. ראוי להזכיר כמו־כן, שוועד הסניגורים הערבים של יפו, קיבל החלטה שפורסמה בעיתונות, ושלפיה יקבלו עורכי הדין הערבים על עצמם להגן ללא תשלום על המהפכנים הערבים והיהודים בפני בתי־המשפט. החלטות דומות מתכוננים לקבל גם ועדי הסניגורים הערבים בירושלים ובחיפה.

ההתלהבות בקרב ההמונים גדולה. העם מופיע כמי שקובע את המצב בתנועה.

תושבי הערים לאורך החוף נוטים לחשוב שההתנגדות לאימפריאליזם אפשרית רק באזורי ההרים, לכן נחלשה מעט התנועה בערים אלה. אילו הייתה בידנו האפשרות לפתח תעמולה רחבה יותר בארצות הערביות והמוסלמיות האחרות, וגם באנגליה, כדי ליידע את דעת הקהל בארצות אלה לטרור האימפריאליסטי הצבאי בפלסטינה, ולאותם קורבנות הנגרמים על־ידי הצבא האנגלי, כי אז יכולנו לגרום מהר יותר לשינוי המדיניות של האימפריאליזם הבריטי בפלסטינה.

אנו מעבירים לכם תוכנית שהוגשה לנו על־ידי ה"אסתיקלאליסטים", המתמצית כדלקמן: לארגן התקפה כדי לכבוש את ירושלים — בירת פלסטינה. אנו מסכימים עם הצעה זו. זוהי הדרך היחידה לסיים את התנועה ולהכריח את האימפריאליסטים לסגת. יהיה לכך הד בכל העולם. לקבלת הצעה זו, דוחף אותנו גם המצב שבו אנו חוששים פן יתייאשו ההמונים מהתמשכות המאבק. אנו יכולים להשתלט על ירושלים, אם נרכז את יחידות הפרטיזנים מההרים ונארגן התקפה. אך מהלך כזה ייתן לאויב אפשרות להפנות את כוחותיו לירושלים תוך כמה שעות, וזה עלול להביא לתוצאות גרועות בעבורנו. לכן, התקפה כזו דורשת גיוס כוחות חדשים והשארת יחידות הפרטיזנים במקומם.לארגון עניין זה נחוצים, ראשית — שליחת מומחה צבאי לארגון ההתקפה, שנית — קבלת כמות גדולה של נשק ורימוני־יד (כמות שתהיה בהתאם לדרישת האסתיקלאלים). הצלחת התנועה כולה תלויה ביישומה של תוכנית זו, ולכן אנו מבקשים מכם להזדרז ולהיענות לדרישותינו.

מצבנו הכספי הוא בכי רע. אין זה אפשרי לעבוד ללא עזרה חומרית, במיוחד מפני שיחידות פרטיזנים רבות דורשות עזרה. אנו מבקשים מכם, לכן, למלא את חובתכם ביחס לתנועה הנוכחת בפלסטינה ולהעביר לנו בדחיפות כל שאתם יכולים, באמצעות נציגכם. אנו מבקשים מכם להעביר מכתב זה לקומינטרן. אנו מבקשים שהוא יענה בחיוב לדרישותינו. אנו מבקשים מכם, כמו־כן, לשלוח לנו מספר מסוים של חברים מסורים ומנוסים, כדי לעזור לנו בעבודתנו. אנו מבקשים לשלוח אחד מחברינו ללונדון. אם יש באפשרותכם לשלוח מי מחבריכם, עשו זאת ללא עיכוב.

החבורה שלנו בלונדון תגיש לו את העזרה הנחוצה. החברים שעליהם יכולנו להטיל שליחות זו, נמצאים עכשיו בכלא, או בגירוש.

מכתב בערבית אל המפלגה הקומוניסטית הסורית, ללא חתימה, אך לפי כל הסימנים והתוכן נראה כי הכותב הוא מזכיר המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית, מוסא.

19.7.1936

אישי
לידי החבר מוראד.

יקירי,
ברכות וגעגועים. קבלתי את מכתבך שנשלח מטבריה ואת מכתבך האחרון שבו אתה כותב על מצב בריאותך ועל שלומך. אני מאחל לך ולאחיך הצלחה מתמדת. אני עושה כל מאמץ כדי ליישם כל מה שתרצו עם קבלת הסימן הראשון מכם.

יקירי, אני סבור שמצבנו אינו זר לך, היות שהנוכחות שלך בינינו סייעה להבנת מצבנו הפנימי והחיצוני ולכל הדרוש למען סיוע רציני ומעשי. אינני מתכוון להסביר לך הרבה, כיוון שאני יודע שאתה נמצא בתוך כל העניינים. אינני רוצה גם להמליץ לך על מה שנחוץ לנו, כי אני בוטח בך ובנאמנותך ובדאגתך הנכונה. מה שאני רוצה לחזור עליו הוא חיזוק היחסים בינינו לבין אבא, היות שאנו מנותקים ממנו בצורה מוחלטת, דבר שישבש את עבודתנו. אם היחסים ימשיכו להיות כפי שהם כעת, אינני יודע מה תהיה התוצאה, אבל סביר להניח שזו תביא לפירוק משפחתנו ולהידרדרותה. אינני מסתיר ממך את האכזבה שחילחלה בנפשי בעקבות יחסו של אבא. אחד הידידים הוותיקים (כאפרי) הגיע ארצה והוא נמצא היום אצל משפחתנו, לאחר ששוחרר. מה שמציק בכל הסיפור הזה, והדבר מאלץ אותנו להתלונן על אבא למרות הכבוד שאנו רוחשים לו, הוא שליחת החבר הזה ללא ידיעתנו. אנו מתלבטים כיום בעניינו, כי איננו יודעים אם האבא שלח אותו, או שהוא עזב את אבא בדרכים אחרות, לא כשרות.

אתה שם לב כי פעולה והזנחה אלה עלולות להביא תוצאות רעות. עד כה לא יצרנו כל קשר עם החבר הוותיק, למרות הפצרותיו. מה דעתך בנושא זה?... ועל מקרה אחר, אתה יודע ללא ספק על המקרה עם הבחור הבירוביג'ני ששלחנו, כדי לסדר את ענייני עבודתו. על אף מכתבינו הארוכים והרבים, ועל אף חזרתנו על הבקשה לעזור לו, הם החזירו אותו אלינו והוא נמצא כיום אצלנו. מקרה שלישי הוא חברנו ואשתו, השוהים באירופה כבר שלושה חודשים. היום הם מתכוונים לחזור. גם ההחלטה האחרונה שרוצים להחיל עלינו, הכוונה לשליחת תאריכי הלינה של הקליינטים המתכוונים לעזוב את הארץ ולפגוש את האבא (איננה נראית לנו).

כל הדברים האלה שומרים אותנו במורל נמוך. בבקשה ממך, בדוק את העניינים

האלה והשב עליהם. איננו יכולים לסבול יותר. אני שב ומצהיר שאני אינני רוצה לשאת באחריות זו שהוטלה עלי, כל עוד הם נוקטים בצעדים הפוכים משלנו.

קבל נא את ברכותי.

מכתב מאת הקומינטרן, ללא חתימה, אל הועה״מ של מק״פ, שנשלח באמצעות המפלגה הקומוניסטית הסורית.

27.8.1936

יקירי,

קיבלתי את מכתבכם מה־17.7.1936, המתאר את המצב הכללי אצלכם והמכיל את ההצעה לגבי תוכנית העצמאות.

שלחתי לך בעבר מכתב מפורט והסברתי לך את הנקודות העיקריות שיש לפעול על פיהן. בנושא תוכנית העצמאות, שאתה וחבריך תומכים בה ומבקשים עזרה במימושה, יש חשש שתוכנית זו היא מזימה, כדי לאפשר לאויבים להנחיל מכה סופית לתנועה הצעירה. על כן אתם צריכים להיזהר ולא ליפול לתוך מלכודת מסוכנת זו. ייתכן שמי שעומד מאחורי תוכנית זו הם האנגלים הפשיסטים ומנהיגי הציונות, כמלכודת, כדי להוקיע אתכם ואותנו, בפנים ובחוץ, בתקווה לחסל את תנועתכם הצעירה. אתם יודעים בוודאי שלביצוע תוכנית כזו נדרשים תנאים הכרחיים, הן מבחינה אובייקטיבית והן מבחינה סובייקטיבית, זאת בנוסף להכנות טכניות הנחוצות לביצוע תוכנית כזו.

מאחר שכל התנאים האלה אינם קיימים, ומאחר שהמצב המדיני הכללי הנוכחי איננו מתאים, הרעיון שלכם לבצע תוכנית כזו, לא רק שאיננו בזמנו, אלא שהוא הוכחה נחרצת לכך שטרם הצלחתם להשתחרר מהסקטנטניות. בקשתכם שנעזור לכם בביצוע תוכנית זו מצביעה על חוסר אחריות מצדכם הן כלפינו והן כלפי התנועה. אנו מבקשים מכם, על כן, להימנע מלפנות אלינו בעתיד עם תוכנית כזו. זהו עניין הנוגע לכם ואנחנו איננו יכולים להתערב בתכנון תוכנית כזו ובביצועה. אכן, השביתה הכללית העממית התארכה יתר על המידה וכך גם המאבק המזוין. למרות התרחבות תנועה זו אצלכם ובארצות הערביות, כמו אותה קבוצה של צעירים סורים שבאה לסייע לכם, ולמרות התגברות ההתלהבות העממית ורגשות הנקמה נגד הקולוניאליזם הבריטי והציוני ונגד הבוגדים בעם הפלסטיני ובתנועת השחרור שלו, יש למעשה חשש לעתיד חלק מהציבור, בגלל התארכות השביתה. כדי לצאת עם תוצאות חיוביות, יש לעשות את הבא:

ראשית, גיוס רחב של ההמונים הערביים, יותר מבעבר, סביב ועדות המפלגות הלאומיות, בתוספת פנייה לכל המפלגות הפטריוטיות הנאבקות נגד הקולוניאליזם, כדי לאחד את השורות וללכד את המאבק המתנהל כעת, על יסוד התביעות הכלליות, שחרור כל העצורים והאסירים הפוליטיים וכו׳. אתם יכולים לפנות בקריאה גם לכל המפלגות ולכל בני העם הערבי הפלסטיני, כדי שיבחרו נציגים שיסעו ללונדון ויעלו

את תביעות העם הערבי הפלסטיני באופן רשמי בפני העם והשלטון הבריטי, כדי לתמוך במאבקכם.

שנית: להמשיך ולבסס את התנועה הזו אצלכם ובארצות הערביות השכנות. יש צורך לפנות בשם הוועדות הלאומיות והתאחדות המפלגות הלאומיות לכל העמים הערביים, לעם האנגלי ולציבור הפועלים, לעזור יותר לעם הערבי הפלסטיני חומרית ופוליטית, מה שנחוץ יותר מכל פעם אחרת בעבר. יש לפעול בעקשנות למען מימוש התביעות הדמוקרטיות הצודקות ולהגן על פת הלחם ועל החירות.

צריך להבהיר לציבור הפועלים היהודים, בעיקר בפלסטינה, שתמיכתם בעם הערבי הפלסטיני במאבק זה, תוכיח לעמים הערביים ולכל העולם, שציבור הפועלים היהודים והעם היהודי, שסבל ונאבק נגד הקיפוח והטרור זה מאות ואלפי שנים, מסרב להפוך לכלי של דיכוי וטרור נגד העם הערבי הפלסטיני, בידי הקולוניאליזם הבריטי ובעלי בריתו, המנהיגים הקפיטליסטים והציונים. כי עם מימוש תביעות העם הערבי, גם ציבור הפועלים והעם היהודי ייהנו מהמצב החדש, לצד העם הערבי הפלסטיני. רק על יסוד זה אפשר לחיות בשלום ובאחווה עם העם הערבי הפלסטיני.

שלישית: יש לחשוף בפני העולם את הטרור האכזרי ואת כל העוולות שמבצעים הפשיזם האנגלי ומנהיגי הציונות, בעזרת החיילים הבריטים בפלסטינה.

רביעית: יש לנצל את הסכסוך בתוך ההסתדרות והמחנה הציוני ולפנות בקריאה של אחווה אל הפועלים היהודים, למען הקמת חזית משותפת וכו׳, כפי שהצעתי לכם במכתבי הקודם.

ככה יהיה אפשר לחזק את התודעה הלאומית והמעמדית לקראת השחרור, בין העם הערבי הפלסטיני לבין הפועלים היהודים, ולגייס בצורה כזו גם מספר לא מבוטל של פועלים יהודים לצדכם וגם לזכות בתמיכת דעת הקהל העולמית ולאלץ את הקולוניאליזם להיענות לתביעותיכם.

אבקש ליידע אותי לגבי האופוזיציה וסיבותיה, וגם בנושא ועד תל־אביב. אני מבקש שתשימו לב לקיומם של מתנגדים טרוצקיסטים, משתפי הפעולה עם הקולוניאליזם והפשיסטים בין שורותיכם. עליכם לפעול ללא כל רחמים כדי לחשוף אותם וכדי לנקות את שורותיכם מגורמים אלה.

יש למסור מכתב זה לבייר ול... (שם לא ברור)
יש להבטיח מסירת המכתב לוועד המרכזי של מק״פ.

מכתב מאת ויטול, נגד פרסומים מסוימים בעיתונות הקומוניסטית בעולם, בעניין פלסטינה, וכן על הקו הפוליטי של הח׳ רג׳ינל ברידג׳מן, מזכיר בינלאומי של הליגה נגד אימפריאליזם, על השאלה הפלסטינית.

8.1.1937

בצד הקו הברור והנכון שהתקבל ע״י הועה״מ של מקב״ג (המפלגה הקומוניסטית

של בריטניה הגדולה), אשר בא לידי ביטוי הן בהצהרה הנהדרת של הועה"מ, מה־10 ביוני 1936, והן בנאומו הנהדר של הח' גלאכר בבית הנבחרים, ב־19 ביוני, בהוצאה האנגלית של "אינפרקור" וב"דיילי וורקר", פורסמו כמה מאמרים והחלטות שנכתבו ע"י הח' ברידג'מן והח' "אובזרבר", הכוללים שגיאות מצערות.

בעוד שמסמכי הועה"מ הביעו תמיכה רבה הן בתנועה הערבית לשחרור לאומי והן ברעיון הקומוניזם בכל הארצות הערביות, יצרו האחרונים (פרסומיו של ברידג'מן) אי־הבנות רבות בשורות המק"פ וחיזקו את האלמנטים של האופוזיציה היהודית השוביניסטית בתוך המפלגה

הח' ברידג'מן מעריך את מאבק העם הערבי בפלסטינה כ"סכסוך לאומי בין הערבים ליהודים" ("אינפרקור" מס. 25, 30.5.36). בהצהרת הוועד המרכזי של המפלגה, החתומה עי הח' הרי פוליט, אנו רואים ש"המאבק שמנהל העם הערבי הפלסטינאי מוצדק. הוא חלק אינטגרלי מההתקוממות של כל העולם הערבי נגד השלטון הזר. זה אינו מאבק אנטי־יהודי."

בזמן שהוועד המרכזי מעריך את הצהרת בלפור כ"הבטחה אוטופית" אשר "הופכת את העם היהודי לקורבן של הונאה אכזרית", כותב הח' ברידג'מן ש"הערבים מרגישים בברור שכוונת הצהרת בלפור איננה מיושמת (כל ההדגשות במקור) מפני מדיניות הציונים, הנתמכים על־ידי הבריטים, המכוונת להפיכת פלסטינה לבית לאומי יהודי ולא לכינונו של בית יהודי בפלסטינה."

באותו מאמר מתאר הח' ברידג'מן את המאבק הנואש של ההמונים הערביים כטרור פשיסטי:

"הוא (האימפריאליזם הבריטי) הסתכל בשלווה ובקור רוח בגידול גל הטרור הפשיסטי והעקוב מדם. הוא הפגין יחס של מתינות מדהימה כלפי מבצעי הפעולות הפשיסטיות האלימות והיד החזקה [הופעלה] נגד המותקפים שהגנו על עצמם."

בכנס הנציגים מהארצות הקולוניאליות השונות ובקונגרס השלום העולמי בבריסל בספטמבר 1936, נתקבלה החלטה חתומה ע"י ר. ברידג'מן, בה הנציגים "מצטערים על המצב בפלסטינה, שבחמשת החודשים האחרונים הייתה לזירה של טרור ושפיכות דמים... וגם יהודים וגם ערבים הם קורבנות של הטרור הפשיסטי."

הנציגים שולחים את ברכותיהם ל"אנטיפא", "הארגון היהודי־ערבי היחיד של פועלים ואיכרים בפלשתינה."

כך החבר ברידג'מן תומך בארגון הציוני הטהור "אנטיפא", אשר איננו מקבל ערבים לשורותיו, ומעריך את מאבקו של העם הערבי בפלסטינה כמאבק פשיסטי. אופיו, מטרותיו ושיטות פעילותיו של ארגון ציוני זה (אנטיפא) מוצגות היטב בממורנדום שהוגש לליגה האנטי־אימפריאליסטית ע"י קבוצה של אינטלקטואלים וסופרים יהודים ישרים וידועים.

הח' אובזרבר נוקט אותו קו פוליטי במאמריו ב"דיילי וורקר ו"אינפרקור". למשל: "האמיגרנטים ביצעו בהצלחה עבודות חלוציות בעלות ערך רב במיוחד

בייבוש ביצות נושאות מלריה בעמק יזרעאל והקמת קומונות חקלאיות מפותחות. במילוי תפקיד זה יש לשבח את החלוצים היהודים הצעירים על עבודתם הקשה שאין בה כל דופי [ו]את האידיאליזם הנהדר שלהם.

אי־אפשר גם להכחיש שהפועלים היהודים המנוסים במאבק מעמדי בארצות מוצאם ובנרדפות, בנו בפלסטינה ארגון פועלים, איגוד מקצועי חזק וחיוני ותנועה קואופרטיבית שהעלתה גם את הרמה התרבותית הפועלית של הערבים בארץ ויצרה קשרים חזקים של הבנה הדדית ואהדה בין שכבות רבות של הפועלים הערביים והיהודים" (אינפרקור, מס. 27, 6 ביוני 1936).

תיאור בלתי־נכון־ביותר זה ושבח ארגונים אנטי־מהפכניים (חלוציים) והפעילות השוביניסטית של ההסתדרות במציאות, יכולים רק לחזק את האשליות הציוניות בקרב ההמונים היהודים בעולם כולו.

צריך לשים קץ לתעמולת הציונים ולאידיאולוגיה הסמי־ציונית בעיתונות המפלגתית שלנו.

ריטול.

תקציר בשפה הרוסית, של דו"ח הועה"מ של מק"פ בשפה הערבית. הוכן ע"י סלים עבוד והועבר למזכיר הקומינטרן, ג. דימיטרוב. אני מביא את תוכן המסמך כפי שרשמתי אותו לעצמי בעת עבודתי בארכיון עוד לפני הפלתו של מ. גורבצ'וב.

אפריל 1937

התקציר מציין שדו"ח הועה"מ של מק"פ מתייחס לחמש שאלות: 1. הערכת מאורעות 1936; 2. יחס המפלגה והשתתפותה במאורעות; 3. פעילות המפלגה בקרב האוכלוסייה היהודית; 4. השגיאות הטקטיות של המפלגה במהלך המאורעות; 5. הפעילות החתרנית של הקבוצה הטרוצקיסטית. התקציר מציין שהועה"מ מעריך נכונה בדו"ח שלו את אופי מאורעות 1936 כתנועה לשחרור לאומי, המכוונת להשגת זכויות דמוקרטיות, לחם, אדמה, נגד ההתקפות של האימפריאליזם הבריטי והמכשיר שלו – הציונות. אך בדו"ח לא מוזכרת פעילות הפשיזם והתערבותו בשאלה הפלסטינית, בניסיון לנצלה לטובת האינטרסים שלו. פעילותה הנמרצת של המפלגה עזרה להפוך את השביתה הכללית למאבק מזוין פרטיזני נגד האימפריאליזם. המפלגה פעלה במרץ להקמת ועדים מקומיים לאומיים, לעזרה ליחידות הפרטיזנים וכו'. הוכחה לתפקיד הפעיל של המפלגה היא העובדה שהמעצרים הראשונים היו של קומוניסטים. הצלחות המפלגה התבטאו בקיום קשר ישיר עם הוועדים המקומיים והוועד העליון מצד אחד, ויחידות הפרטיזנים מאידך גיסא. היא עזרה בגיוס לוחמים ליחידות הפרטיזנים ובחיזוקם הצבאי־טכני. לזכות המפלגה (נזקפת) משיכת אזורים מפגרים, כמו חברון וחיפה, לתוך המאבק. המפלגה הגדילה את הפצת הכרוזים והעיתון השבועי "חזית עממית", למרות שבפרסומיה היו שגיאות של סקטנטיות מן העבר. הופץ חומר מיוחד לחיילים האנגלים ולמשטרה המקומית, שהשפיעו ונתנו

תוצאות. המפלגה גדלה ב־150% והקימה 15 סניפים חדשים בערים ובכפרים. דו"ח הועה"מ מצביע על קשיים בעבודה בקרב הפועלים היהודים בתחילת המאורעות. הקשיים נבעו מהתעמולה השובינית של ההנהגה הציונית נגד התנועה הלאומית בפלסטינה, אשר השפיעה על חלק מהבורגנות הזהירה ואפילו על פועלים יהודים, לפעול כמפירי שביתה במקומות כמו נמל חיפה, הרכבת, התחבורה ועוד. הם נבעו מהגישות הסקטנטיות הישנות בתוך המפלגה, בעיקר בשאלת תפקידם של הפועלים היהודים במאורעות. ולבסוף מאותו תפקיד מלוכלך ובזוי של הקבוצות הטרוצקיסטיות־ציוניות במפלגה, נגד החזית הלאומית. למרות חולשתם ומספרם הקטן הצליחו החברים היהודים לארגן מספר שביתות. הם ניצלו את האופוזיציה של פועלי־ציון בתוך ההסתדרות והצליחו להקים קבוצה איגוד־מקצועית לגלית. הם קבלו בבחירות למועצה מקומית 2 מתוך 17 מקומות. הם פעילים ב"אנטיפא". בזמן המשפטים נגד הקבוצות הטרוצקיסטיות־פשיסטיות בברה"מ, חברינו הצליחו להעביר החלטות־גינוי לנאשמים וסולידריות עם ברה"מ. הוקמו ארגונים יהודיים של סולידריות ואחווה.

בין מסמכי הקומינטרן בשפה הערבית, מצאתי גם את המסמך הבא, שהוא כנראה חלק מהדו"ח של הועה"מ של מק"פ, הנזכר בתקציר הרוסי של סלים עבוד.

"המפלגה עשתה שגיאה גסה כאשר – ברצונה להעלות את הסולידריות בקרב הפועלים היהודים עם התנועה הלאומית הערבית – הציעה לחברים היהודים להכין הצתת התערוכה הציונית וכד'. אחר־כך השתכנעה המפלגה ששיטה טרוריסטית זו של מאבק, לא רק שאינה עוזרת לחברים היהודים להראות שהם חלק מהעם היהודי והמגינים הטובים ביותר של האינטרסים של המוני העמלים היהודים, אלא היא נותנת נשק ליריבים לגנות את חברינו כאויבי העם היהודי. שגיאה שניה משמעותית היא המו"מ שניהלה עם השמאל הלאומי על כיבוש ירושלים. כל השגיאות האלה לא הפריעו לנו לנהל מאבק נגד הקבוצה הטרוצקיסטית שהתרכזה בתל־אביב, סביב מוישה גוי. קבוצה זו התנגדה לקו של "חזית עממית", היות שמדיניות כזו תביא לפילוג המפלגה, כאשר חלק ילך עם הלאומיים הערביים וחלק עם הציונים. הם נגד פעילות בהסתדרות שהיא פוליטית ולא רק כלכלית. הם סרבו להישמע להחלטות המפלגה ופרסמו הצהרות משלהם, ברוח פועל־ציונית, התוקפות את התנועה הערבית לשחרור לאומי, אותה העריכו כפשיסטית, גזענית וריאקציונית. הם היו נגד דרישת המפלגה לפיזור "ההגנה" ו"ברית טרומפלדור", שהיו לעזר רב לצבא הבריטי. הם היו נגד הפסקת העלייה. חברים מסוימים מקבוצה זו השתתפו בפעולות של "כיבוש עבודה", דבר שנוצל ע"י הציונים נגד המפלגה. חברים אלה הוצאו מהמפלגה לפי החלטת הועה"מ. אחרי הוצאתם, היו מעצרים של יותר מ־100 חברים מכל הוועדים האיגוד־מקצועיים. אומרים שיש כל היסוד לחשוב שהם שמסרו את החברים למשטרה. המפלגה מברכת את הח' גלאכר על נאומו בפרלמנט הבריטי, שהעלה את שם המפלגה..."

תוכנית החלוקה

"איש רכב על חמורו וראה איש אחר הולך ברגל. הוא הזמין אותו לרכוב אתו. הולך הרגל על גב החמור העיר: "כמה זריז הוא החמור שלך!" רכבו עוד ואז אמר הזר: "כמה זריז הוא החמור שלנו!" אמר לו בעל החמור: "רד!" שאל: למה?" אמר לו: "אני חושש שעוד מעט תאמר – "כמה זריז הוא החמור שלי."[69]

התפשטות המרד של 1936 בפלסטינה, התמיכה והאהדה שלהן זכה בכל המדינות הערביות שהיו תחת שליטה בריטית והגברת הסכנה של מלחמת עולם שנייה – לאחר ניצחון גרמניה הנאצית בספרד ולאחר כיבוש אתיופיה על־ידי איטליה הפשיסטית – הניעו את בריטניה לעשות הכל כדי לסיים את המרד ולהבטיח את המשך שליטתה במזרח־התיכון. ועדת פיל שהוקמה בקיץ 1936, עם פרוץ המרד, הציעה ב־1937 את תוכנית החלוקה שאומצה על־ידי ממשלת בריטניה והפכה להצעה רשמית, קונקרטית, בצירוף מפות והוגשה לשני הצדדים. הכוונה העיקרית הייתה להגיע לסיומו של המרד הערבי ולהבטיח את המשך שלטונה של בריטניה בפלסטינה, לנוכח המלחמה המתקרבת, בתקווה שתוכנית החלוקה תספק את הדרישות הלאומיות של הערבים ובה בעת תממש גם את הצהרת בלפור בדבר "בית לאומי" ליהודים. תוכנית החלוקה השאירה את ירושלים בשליטה בריטית, בתקווה שממנה יוכלו לנהל את העניינים בשתי המדינות שתקומנה, כך שהשליטה על שתיהן תישמר בידיהם.

בארכיון הקומינטרן על פלסטינה, לא מצאתי מסמכים רבים על תוכנית החלוקה של הממשלה הבריטית, אך בארץ היא הפכה למוקד הוויכוח הפוליטי, הסעירה את הרוחות ושינתה את המפה הפוליטית, הן ביישוב היהודי, והן בעם הערבי הפלסטיני. תגובת העם הערבי הפלסטיני והממסד המייצג אותו, להוציא חוגים שוליים שדגלו בפשרה עם השלטון הבריטי, הייתה חד משמעית: שום חלוקה איננה באה בחשבון, יש להמשיך את המרד ולהגבירו. ביישוב היהודי, ניצבו זה מול זה שני מחנות: מצדדי תוכנית החלוקה מול מתנגדיה, כאשר העמדות חצו את מסגרות המפלגות הקיימות. הממסד הבן־גוריוני קיבל ביסודה את הצעת החלוקה של השלטון הבריטי, וראה בה התחלה טובה לתוכנית שלבים ארוכת־טווח להגשמת מטרות הציונות. הימין הרביזיוניסטי התנגד לחלוקה, נאמן לתפישתו העקרונית בדבר ארץ־ישראל השלמה ו"שתי גדות לירדן – זו שלנו זו גם כן". ואם הבריטים הציעו חלוקה – יש להיאבק בכוח נגדם, ולא רק נגדם. במתנה שהתנגד לחלוקה, התייצבו גם

69 סיפור שסכאכיני סיפר למגנס, מתוך "הכלניות", תום שגב, ע' 334

החוגים השמאליים במחנה הציוני, שססמתם הייתה "אחוות עמים", אך גישתם הייתה שכל עוד אין רוב יהודי בארץ, אין לדבר על עצמאות הארץ משלטון בריטי.

הצעה שונה לגמרי במהותה באה מגוף שהיה אמנם קטן, יחסית, אך בעל יוקרה ומוניטין בארץ ובחו"ל: "ברית שלום", ברית אקדמאים ואנשי רוח בראשות ד"ר מגנס, נשיא האוניברסיטה העברית, שעמדותיה היו מבוססות על אידיאולוגיה לאומית אך השקפת עולמה הייתה הומניסטית, אינטרנציונליסטית יהודית־ערבית. גוף זה התנגד לתוכנית החלוקה, והעלה – לראשונה במחשבה המדינית בארץ – את הרעיון של מדינה דו־לאומית. נקודת המוצא להתנגדותם של חוגי מגנס לתוכנית החלוקה הייתה ההנחה שהמציאות שנוצרה בארץ איננה מאפשרת את חלוקת הארץ, ושהדרך היחידה להפסיק את האיבה והשנאה בין יהודים לערבים היא שוויון זכויות במדינה דו־לאומית, שבמסגרתה ייפתרו כל הבעיות השנויות במחלוקת בדרך של הסכמה בין שני הצדדים, תוך שמירת היחס הדמוגרפי ביניהם וקביעת מדיניות הגירה מוסכמת, שמטרתה תהיה התפתחות כלכלית באינטרס של שני הצדדים, ולא על בסיס פיתוח של צד אחד על חשבון הצד השני ונגדו.

הצעת אלטרנטיבה זו נדחתה על־ידי כל הצדדים, אך "ברית שלום" רשמה את "זכות היוצרים" עליה. הזרם "הציוני הסוציאליסטי" והזרם האינטרנציונליסטי המעמדי המהפכני, אימצו את הפתרון הדו־לאומי רק אחרי מלחמת העולם השנייה. הוועידה ה־9 של מק"פ החליטה בספטמבר 1946, כי: "במשך התקופה האחרונה ובמיוחד בזמן המלחמה, חלו שינויים גדולים בכלכלתה של הארץ ובאופיה הלאומי. היישוב היהודי גדל והתפתח כגורם כלכלי חשוב בארץ וכקיבוץ לאומי מגובש. פלסטינה היא כיום ארץ בעלת אופי דו־לאומי. זהו המצב החדש בבעיה הלאומית של הארץ."[70] עם זאת, הפרדיגמה של "עצמאות הארץ" עדיין שררה, והוועידה ה־9 עדיין קבעה כי: "המפלגה הקומוניסטית לוחמת למען הכרה בזכות ההגדרה העצמית של הארץ, תוך הבטחת שוויון זכויות לאומי מלא לשני הסקטורים הלאומיים." ועוד: "מק"פ לוחמת בעד מדינה ערבית־יהודית, דמוקרטית ועצמאית."[71] עדיין מדובר בפרדיגמה של "עצמאות הארץ", אך כבר ניכר סימן ברור של מעבר ל"מדינה דו־לאומית" שתבוא רק בוועידה העשירית שהתקיימה שנה אחר־כך; אך התאריך איננו העיקר. שינויים היסטוריים שבהם כמות הופכת לאיכות חדשה, אינם קשורים בתאריך, כי אם בתהליך, שבו אין התחלה ברורה ומדויקת, ולא סוף ברור ומדויק, אלא איכות חדשה, הפותחת מצב חדש ועידן חדש, היוצא לדרך משלו. מתי החל התהליך שהוביל ב־1946 להגדרת ה"דו־לאומיות"? אולי עוד ב"וועידת הערביזציה" ב־1930, שדיברה על "מיעוט לאומי יהודי"? או באמצע שנות ה־20, עם ההכרעה במאבק על השפה העברית?

הזרם האינטרנציונליסטי דחה על הסף את תוכנית החלוקה של 1937. ההתנגדות להפרדה, לכל הפרדה על בסיס לאומי, הייתה עקרונית בקרב בעלי ההשקפה המעמדית, כפי שמהות הכיבוש הבריטי של הארץ ו"הצהרת בלפור" הייתה ההפרדה, העימות והאיבה הלאומית. היא הכתיבה גם את דרכי המאבק נגד הכיבוש האימפריאליסטי. היא הייתה מבוססת על האינטרסים היום־יומיים המשותפים לערבים וליהודים בארץ. מטרת "עצמאות

70 החלטות הועידה ה־IX של מקפ, ע' 25.

71 שם, ע' 39.

הארץ" הייתה אנטיפוד לחלוקה. הפרדיגמה של "עצמאות הארץ", גם אחרי הקביעה שהיישוב היהודי הפך למיעוט לאומי, נותרה הקובעת. ההבדל בין דחיית תוכנית החלוקה על־ידי הממסד הלאומני הערבי, לבין הדחייה מצד הזרם האינטרנציונליסטי הערבי־יהודי, היה בכך שהאחרונים ראו את המדינה הערבית שתקום בפלסטינה כמדינה עצמאית דמוקרטית. זו הייתה גם עמדתם של החוגים הערביים האינטרנציונליסטים־ליברליים שהתרכזו סביב חמדי חוסייני, אשר גם הם דחו את תוכנית החלוקה.

אחד המסמכים הבודדים שמצאתי בארכיון הקומינטרן שהייתה בו התייחסות לתוכנית החלוקה, מסמך מאוגוסט 1937, נשא את הכותרת "פלסטינה לאחר הוועדה המלכותית" ונכתב על־ידי הועה"מ של מק"פ. המסמך מצביע על היבט נוסף של ההתנגדות לתוכנית: "קודם כל מפני שפלסטינה (חלקה המערבי של סוריה) היא חלק מערביה וצריך להגן ליה מפני שלטון זר וציוני, (מ)סכנה של הקמת מדינה יהודית, שבה ההון היהודי הגדול והנשק הבריטי יהיו מכשיר חזק בידי האימפריאליזם הבריטי, לדיכוי התנועה הלאומית הערבית. מק"פ, נאמר עוד במסמך, דוחה את תוכנית החלוקה עד להפסקת מכירת האדמות.

גם כרוז של הועה"מ של מק"פ, מן ה־6.9.37 שמצאתי בארכיון, תחת הכותרת "הוועידה הערבית בלודן", מבהיר, בין היתר, ש"מטרת הוועידה היא למנוע יישום של תוכנית החלוקה של פלסטינה", וש"הפתרון הוא פלסטינה דמוקרטית, שתשמור על שוויון זכויות למיעוטים ועל היחס המספרי הקיים בין יהודים לערבים."

ההתנגדות לתוכנית החלוקה של 1937 לא הייתה שנויה במחלוקת בתוך שורות מק"פ, אך היא גם לא הצליחה למנוע את העמקת חילוקי הדעות והיריבות שהחריפה והלכה. מדיניות הערביזציה של הקומינטרן, אשר המירה את הקריטריון האידיאולוגי בקריטריון לאומי, הולידה פרי ביאושים: סכנה חריפה לסטיות לאומניות – יהודיות או ערביות – בתנאי המרד המזוין של העם הפלסטיני, שבהן הארגון האינטרנציונליסטי היהודי־ערבי, צריך היה לקבוע את דרכו. והרי ביסודו של דבר, הן מק"פ בהנהגת אברבוך וברזילאי – או בהנהגת מוסא – והן הקומינטרן בהנהגת זינובייב ובוכרין – או בהנהגת דימיטרוב וסטלין – לא איבדו את השקפת העולם האינטרנציונליסטית המעמדית. עם זאת, לא מקרה הוא שהמשברים והסכנות החלו עם ססמת הערביזציה, כאשר חלק מהחברים היהודים התייאשו ועזבו את המפלגה, ואחרים גם את הארץ, וחברים מסורים כסעדי, הואשמו ב"דמגוגיה לאומנית זעיר־בורגנית". סָפְּרוב, איש הקומינטרן, כתב לסעדי ב־21.8.1930: "אם אתה חושב שאת הלאומנות היהודית הבורגנית יש לרפא על־ידי לאומנות ערבית בורגנית, כי אז אתה מפקיר את המפלגה לטרף בידי הלאומנים ואויבי מעמד הפועלים. לא, חבר סעדי! צריך לדעת להיות במיעוט, במאבק גם נגד הלאומנות היהודית וגם נגד הלאומנות של החנווני הערבי." הסכנות החלו כבר אז, אך במהלך המרד הן הביאו להחרפת המשבר ולקרע. הוויכוחים נסבו סביב שגיאות שנעשו על־ידי הנהגת המפלגה במהלך המרד: התמיכה הגורפת במרד, גם כאשר גברה השפעתן של איטליה וגרמניה על חלק מהנהגתו והטביעה עליו את חותמה. ההחלטה על פעולת הטרור ב"תערוכה הציונית" בתל־אביב, (ה"עסק ביש" של הזרם הקומוניסטי, אשר גם הוא נשאר תקוע בשאלה "מי נתן את ההוראה"), העלתה במלוא החריפות את שאלת היחס למאבק מזוין ופעולות טרור וכן את שאלת ההבדל בין התפקידים שמוטלים על קומוניסטים ערבים

ליהודים, במסגרת התמיכה במרד, וכורח ההתחשבות ברגשות הלאומיים של כל אחד מהם.[72] הוויכוח הפנים מפלגתי החריף עד כדי כך, שהוועד המקומי של תל־אביב הוצא משורות המפלגה, והאשמות הוטחו בו, על הלשנה למשטרה נגד חברי המפלגה הערביים. הנהגת המפלגה בראשות מוסא הודתה בשגיאות אלה, וניסתה לשמור על אחדותה האינטרנציונליסטית של המפלגה. היא הפגינה נאמנות לקומינטרן, אשר במסגרת כיפוף הקו ושבירת ההגה, אחרי הקונגרס ה־7 של הקומינטרן, הגביר את לחצו לשינוי הקו של הנהגת המפלגה בארץ. במכתב ששלח הקומינטרן לוועה״מ של המפלגה, ב־13 ביולי 1936, נאמר בין השאר: ״שגיאה גדולה היא גם פרסומיכם בדבר החרמת נשק מהיהודים וחימוש הערבים, והגדרתכם את היהודים כפסולת האומות שגלי הים זורקים אליכם. שגיאות כאלה נוצלו על־ידי היהודים בכל העולם, כדי להזיק לתנועת השחרור הערבית והתנועה הקומוניסטית בקרב היהודים. במקום זה, צריך היה לקרוא להחרמת הנשק מהכנופיות הציוניות. הקומוניסטים היהודים צריכים להזדהות עם הדרישות הדמוקרטיות של הערבים. הם אינם צריכים להשתתף בפעולות נגד היהודים. צריך לעשות הכול – פרסומים, כרוזים – כדי להסביר שהאשמים העיקריים הם האימפריאליזם וההנהגה הציונית, הדוגלת ב׳כיבוש העבודה׳, ׳כיבוש הקרקע׳ והתנגדות לדרישות הדמוקרטיות של הערבים.״

המשבר הפך, כאמור, לקרע, והקרע הפוליטי והאידיאולוגי – בתוספת סכסוכים ושאיפות אישיות ואווירה של החשדה וחשדנות – הביאו לפרישתם של לא מעט חברים ערבים, אשר הקימו ״מפלגה קומוניסטית ערבית בפלסטינה״. הנה הוכחה, שה״בונד״, כמו הציונות, אינן תופעות יהודיות, אלא יכול להיות גם ״בונד״ ערבי וגם ציונות ערבית. הוכח גם שיישום עקרון האינטרנציונליזם ואחוות העמים איננו קל ולא פשוט, במיוחד לא כאשר הסכסוך הלאומי שותת נחלי דם משני הצדדים היריבים. אך דווקא בעתים כאלה, ההיצמדות לעיקרון זה והנאמנות לו מקבלות משנה חשיבות – גם לטווח הקצר וגם לטווח הארוך – לעתידם של שני הצדדים הלאומיים. גם בקרב החברים היהודים של המפלגה, התארגנה בעת הקשה ההיא ״הסקציה היהודית״, כנגד ההנהגה האינטרנציונליסטית של המפלגה. גם היא, כמארגני המפלגה הערבית, הצהירה על נאמנותה לקומינטרן.

צריך לציין שהודות להנהגת המפלגה בארץ באותה תקופה, והודות לקומינטרן עצמו, הפכה ״המפלגה הקומוניסטית הערבית בפלסטינה״ לאפיזודה חולפת. עם זאת, סכנת הפילוגים על בסיס לאומי, או סטיות אחרות מעיקרון האינטרנציונליזם, – פעם בכיוון הלאומנות היהודית ופעם בכיוון הלאומנות הערבית – לא חלפה, כי המציאות עצמה לא השתנתה וחריפות הסכסוך לא פגה, ובעיקר מפני שהאימפריאליזם – אף אם החליף אדרת מה״תרבוש״ דרך ״הכלניות״ ועד לְיָנקים של היום, עדיין שולט בארץ, ובאזור עתיר הנפט שסביבה, ואילו המאבק בעד ה״ביחד״ המעמדי והאנושי, נגד ה״לחוד״ הלאומי – טרם הוכרע.

---

72 ראו הוויכוח במזכירות מק״פ בדו״ח של ״פרד״ מה־1.1.1933, בעמ׳ 291.

תרגום מערבית לרוסית של מכתב למפלגה הקומוניסטית הסורית, בעניין הקמת מפלגה קומוניסטית ערבית בפלסטינה, חתום על־ידי סלים עבוד. בראש המסמך מוטבעת חותמת: "מספר נכנס 58, מה־20 בינואר 1938."

26.10.1937

סודי

תרגום מערבית

פניית הפרקציונרים הערבים שעזבו את שורות מק"פ, אל חברי המפלגה הקומוניסטית הסורית (הם מבקשים שהמפלגה הקומוניסטית הסורית תעביר לקומינטרן פנייה זאת) (הדגשה במקור).

בפנייתם הם כותבים שהמפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית התמוטטה מן הסיבות להלן:

1. הועה"מ ארגן ועד מקומי בעיר יפו, המורכב מאופוזיציונרים לשעבר, אשר התנגדו למרד בפלסטינה.
2. חברי הועה"מ תומכים בחברים היהודים ועוזרים להם, יותר מאשר לחברים הערבים, הם מפרסמים הצהרות פעם בחודש או חודשיים, ובנוסף לכך, מפיצים אותן רק בעיר יפו ולא בערי השדה.
3. אין עזרה לחברים הערבים העצורים.

לכן, רוב התאים התאחדו והקימו מפלגה בשם "מפלגה קומוניסטית ערבית בפלסטינה". הם אספו כספים וקנו מכונת כתיבה לפרסום הצהרות.

אם הקומינטרן לא יתערב, יקרה למפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית מה שקרה למפלגה הקומוניסטית המצרית.

לאחר נסיעתם של חליל שאניל, חוסיין בייארי וסעיד קבלאן, התמוטטה פעילות המפלגה.

האדם שנסע אליכם לסוריה, ששמו חג' מחמד בן חג' אברהים, ושמו הבדוי הוא ג'ורג' קאלאש, יאשר עובדה זו. הוא יספר לכם הכול.

אנו מבקשים תשובה. ביקשנו כמה פעמים מהועה"מ של מק"פ ("של מק"פ" כתוב בכתב־יד במקור — המתרגם) להידבר אתם, אך הם לא רצו.

ברכות לכל חברי המפלגה.

חתימה: ק.אָ. מ. רק הקומינטרן מכיר אותיות אלו.

כתובת: פלסטינה, יפו, מנשיה, חנות מחמד פייסל אל מוגרבי.

במעטפה הפנימית, כתבו את האות מ'.

הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הערבית בפלסטינה, 20.10.1937

חתימה בכתב־יד: סלים עבוד.

מכתב מאת סלים עבוד למוסדות הקומינטרן, בעניין "המפלגה הקומוניסטית הערבית בפלסטינה". בראש העמוד הראשון מוטבעת חותמת "נכנס מס. 61, מה־20.1.38" גם תאריך הדפסת המסמך הוא אותו תאריך. החתימה במקור היא בכתב־ידו של עבדו.

20.1.1938

סודי

המצב במפלגה הקומוניסטית הפלסטינית

מפניית הפרקציונרים הפלסטיניים אל המפלגה הקומוניסטית הסורית, ברור שהם הקימו מפלגה בעיר יפו, תחת השם "מפלגה קומוניסטית ערבית". האנשים שהקימו מפלגה זו הם, לדעתי, סטודנטים לשעבר בקוט"ב, אשר סולקו מקוט"ב ב־1931, ואחרי הקונגרס ה־7 של הקומינטרן נשלחו לארץ. חושבני ששיגורם נעשה על־פי דרישת המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. חלק מסטודנטים אלה, כמו איימרוב וחנא, פנו אחרי שובם ארצה למפלגה, והמפלגה הטילה עליהם תפקידים אחראיים, שהם הביאו עליהם הרס, וערקו למעשה מפעילות מפלגתית. בנוסף על כך, הם החלו דורשים מהמפלגה עזרה ונראה שכאשר המפלגה רצתה להתחשבן אתם, הם החלו להיאבק נגד הועה"מ ולקרב אליהם את כל האלמנטים הבלתי מרוצים, כדי להסוות את עצמם, והצליחו לאחד את כל הבוגדים שהוצאו משורות המפלגה, למאבק נגד המפלגה, תוך האשמת הוועד המרכזי בסטייה יהודית וכו'.

חושבני שתפקידה של מק"פ הוא להציל את הפועלים הישרים שהושפעו מפרקציונרים אלה. את יתר הפרקציונרים יש להוקיע כסוכני המשטרה, כבוגדים במעמד הפועלים, כבוגדים בתנועת הפועלים הלאומית.

סלים עבוד.

3 экз.ас.
20.1-38г.

Вх. № 61
20 янв 38 г.

32

Секретно.

ПОЛОЖЕНИЕ В КОМПАРТИИ ПАЛЕСТИНЫ.

Из обращения фракционеров Палестины к компартии Сирии видно, что эти они образовали партию в городе Яфа под названием Арабская коммунистическая партия, но люди, которые создали эту партию, я думаю, являются (бывшими студентами КУТВ'а и

САЛИМ.

Салим Абуд

1943–1940

הצומת ההיסטורי

הצומת ההיסטורי

התקופה הנידונה בפרק זה – החל מ־1939 ועד להכרעה במלחמת העולם השנייה – מהווה צומת גורלי בהיסטוריה של המאה ה־20. העולם, אזורנו והארץ, היו אחרים לגמרי כשיצאו מצומת היסטורי זה.

צומת איננו רק מונח גיאוגרפי, אלא מונח שעניינו הוא גם זמן, מפגש בין עבר, הווה, לעתיד; הוא מכריע את מאבקי העבר וקובע אלו כוחות מן העבר יהיו גם כוחות העתיד, אלו זרעים שמרעו לפני הצומת יתנו פרות ואלו ינבלו ויעברו מן העולם. הוא קובע הווה חדש, שונה ללא הכר מזה שלפני הצומת.

התחרות והמאבק בין שלושת הכוחות העיקריים בזירה הבינלאומית בעת הכניסה לצומת – ברה"מ הסוציאליסטית, אנגליה וצרפת הקפיטליסטיות וגרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית – הגיעו לנקודת רתיחה. מדיניות ה"ביטחון הקולקטיבי" של ברה"מ נגד גרמניה הנאצית נכשלה, כפי שנכשלו מאמצי אנגליה להפנות את גרמניה מזרחה, וגרמניה הנאצית יכלה לקבוע מתי ואת מי לתקוף, כדי לרשת את הקולוניות של בריטניה וצרפת, לחסל את "הקומוניזם הבינלאומי" ולהבטיח לעצמה הגמוניה על העולם כולו.

והנה, ב־26 באוגוסט 1939, שבוע לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, נחתם במוסקבה הסכם אי־התקפה בין ברה"מ לגרמניה הנאצית, הידוע כ"הסכם ריבנטרופ־מולוטוב". העולם ניצב נדהם בפני מהלך בלתי־צפוי זה – הסכם אי־התקפה בין שתי הצלעות של המשולש, בין שני האויבים המרים ביותר.

הסכם ריבנטרופ־מולוטוב הדהים את הזירה הבינלאומית, אך לגבי התנועה הקומוניסטית הבינלאומית, והכוחות האנטי־נאציים בעולם, הייתה זו מכה קשה, מביכה ומבלבלת; במיוחד לגבי המפלגות הקומוניסטית בארצות הקפיטליסטיות, שהיו נתונות למלחמה נגד גרמניה ותחת כיבושה.

הסכם ריבנטרופ־מולוטוב נתן לברה"מ פסק זמן של 22 חודשי "שקט" לפני הסערה. ב־22 ביוני 1942 בא ההסכם לקיצו, כאשר צבאות גרמניה הנאצית פלשו לברה"מ ותוך מספר חודשים הגיעו לשערי מוסקבה.

גם את המפלגה בארץ העמיד הסכם זה במצב בלתי־אפשרי והוביל אותה למדיניות מוטעית מיסודה. הוא השפיע השפעה שלילית על היישוב היהודי והערבי כאחד. לגבי העם הערבי, החליש ההסכם את המאבק נגד אותם חוגים בהנהגת התנועה הלאומית הערבית, שצידדו בגרמניה הנאצית ואף התחברו אליה. לגבי היישוב היהודי והזרם הסוציאליסטי, ההשפעה הייתה הרסנית ממש. המפלגה שגתה לא רק בכך שהיא תמכה בהסכם ללא סייג, אלא בכך שהיא אימצה גם את הלבוש האידיאולוגי שנתנו לו ברה"מ והקומינטרן, כדי להצדיק את הצעד הטקטי הבלתי־צפוי שלהם, שמטרתו הייתה להרחיק ככל האפשר את המלחמה מגבולותיה ולהרוויח זמן ושטח אסטרטגי חשוב. הלבוש האידיאולוגי ראה במלחמה עניין שבין שני מחנות קפיטליסטיים, ללא כל הבדל ביניהם. והרי לגבי הכוחות הדמוקרטיים האנטי־נאציים בארצות הקפיטליסטיות, כמו לגבי ברה"מ עד ההסכם, וכמובן לגבי היהודים בעולם,

לא היו אלה שני מחנות נטולי הבדל. ליהודים, הרי לא הייתה אפשרות לפסק זמן אסטרטגי כלשהו מול גרמניה הנאצית. זה היה הבסיס לשגיאות הרבות של המפלגה בארץ, לגבי עניינים חשובים ביותר, כיחס להגירה מאירופה הכבושה, למאמץ המלחמתי בארץ וליחס כלפי השלטון הבריטי שלחם נגד גרמניה הנאצית.

שבע שנים היה נתק בין המפלגה בארץ לבין הקומינטרן. המסמך הראשון שאיתרתי בארכיון הקומינטרן לאחר הניתוק, הוא דו"ח מן ה־15.10.42, שהגישה המשלחת הסובייטית הראשונה שביקרה בארץ באוגוסט 1942, למזכ"ל הקומינטרן, ג. דימיטרוב. המשלחת הייתה מורכבת מהמזכיר הראשון של שגרירות ברה"מ בטורקיה – ס.ס. מיכאילוב, והנספח לענייני עיתונות של אותה שגרירות – מ.א. פטרנקו. הדו"ח מתייחס לפגישה של ראש המשלחת, מיכאילוב, עם הנהגת מק"פ: מוסא (רדואן אל חילו) – מזכיר הועה"מ, מאיר סלונים, שמואל מיקוניס ושמחה צברי. פגישה זו הייתה אמנם, כמצוין במסמך, "בעלת אופי של דו"ח (מטעם חברי הועה"מ של מק"פ), הח' מיכאילוב לא העמיד שום שאלות ולא נתן שום עצות," אך גם הדו"ח של חברי הועה"מ, שהתייחס לעמדת המפלגה בשאלות שונות ברוח של ביקורת לגבי שגיאות שונות, לא נגע ישירות בעמדת המפלגה לגבי הסכם ריבנטרופ־מולוטוב והסתפק במשפט די סתום, ש"אחרי תחילת המלחמה, ב־1939, למשל, הועה"מ לא הצליח למצוא את קו הפעולה הנחוץ לפעילות המעשית שלה ועשה שורה של שגיאות." ראוי לציין, עם זאת, שלמרות ההודאה של מיכאילוב ש"ניתוח ההערכה של פעילות מק"פ הוא מחוץ לסמכותו של כותב שורת אלה", העביר כותב השורות למזכ"ל הקומינטרן, ג. דימיטרוב, גם מסמכים שהוגשו למשלחת על־ידי קומוניסטים יהודים שהתנגדו לקו הנהגת המפלגה, והיו חלק מה"סקציה היהודית". כך הציגה המשלחת ביושר את תמונת המצב ששרר בשורות המחנה הקומוניסטי בארץ, למרות שלא הותירה ספק באשר להזדהותה עם מק"פ היהודית־ערבית.

עם זאת, למרות שהנציג הסובייטי ציין ש"השיחה עם חברי הועה"מ הייתה בעלת אופי של דו"ח", וש"החבר מיכאילוב לא העמיד שום שאלות ולא נתן שום עצות", הוא הפנה את תשומת־לב הקומינטרן למאבק הפנים־מפלגתי שהחברים המקומיים "מזכירים רק בדרך־אגב". "ממכתבים מסוימים שקיבלנו (ראה נספח) ומשיחות עם חברים בודדים, אפשר לסכם שבקרב חברי המפלגה אין אחדות דעות ואחדות השקפות מלאים, **על תפקיד עבודת מק"פ ועל הערכת פעילותה**. מכתבים אלה, לצערנו, קראנו רק אחרי נסיעתנו מפלסטינה, אחרת אפשר היה לערוך בירורים בעניין זהותם של כותביהם. אפילו אם מתייחסים באי־אמון מוחלט למכתבים אלה, שבהם ההנהגה הנוכחית של המפלגה מואשמת בכל החטאים האפשריים, אי־אפשר שלא לראות שמורכבות השאלה הלאומית בפלסטינה והמצב הבינלאומי הנוכחי העמידו בפני מק"פ הרבה בעיות שקשה לפותרן. כל־כך הרבה בעיות, שאין שום פלא בכך שהועה"מ של מק"פ (שחבריו, דרך אגב, מכירים בעצמם שללא עזרת הועה"פ של הקומינטרן הם עוסקים בתעשיות ביתיות) לא היה מסוגל, בכמה מקרים, למצוא את קו ההתנהגות הנכון והברור ולקבוע את עמדתו ולכן עשה שגיאות." כך לגבי האופוזיציה. ואילו לגבי ההנהגה – ההערכה בדו"ח המשלחת היא חיובית לחלוטין: "באשר לשאלה שעשויה להתעורר בעניין האמון בהרכב הנוכחי של הועה"מ של מק"פ, והחשדות למשגים בזדון", התרשמותו האישית של הח' מיכאילוב היא ש"אסור להעמיד בספק כולל את יושרם

המפלגתי של כל חברי הועה״מ של מק״פ.״ מעניין שבנקודה זו, ניסוחו של איש המנגנון פלישבסקי שונה במקצת: ״בנוגע לשאלה האם אנו יכולים לבטוח בהרכב הנוכחי של הועה״מ של מק״פ, הרי שעל יסוד החומר הקיים במחלקת הקאדרים של הועה״פ של הקומינטרן, אפשר להשיב לשאלה זו בחיוב.״ ז״א שביחס לחברי הועה״מ, הנזכרים בחומר של החי מיכאילוב (״מוסא״, מאיר סלונים ושמחה), ״שאותם אנו מכירים, אין יסוד להטיל ספק ולהביע אי־אמון פוליטי.״ ומה עם ש. מיקוניס, הנזכר גם הוא בדו״ח של מיכאילוב? פלישבסקי איננו מעניק לו המלצת הכשר כמו למוסא, שמחה ומאיר. אולי מפני שבמחלקת הקאדרים אין מידע עליו? או אולי מפני שמיקוניס לא למד בקוט״ב?

בסיכומו של דבר, גם הדו״ח של נציגי מק״פ בפגישה עם מיכאילוב, גם הדו״ח של מיכאילוב לג. דימיטרוב וגם ההמלצות של פלישבסקי לקומינטרן, לא הביעו את גודל הנזק שהסב הסכם ריבנטרופ־מולוטוב למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, בעיני הציבור הערבי, אך בעיקר בעיני היישוב היהודי בארץ. הם הסתפקו ברפות מילולית, בנוסח ״במיוחד לא מיד התמצא הועה״מ של המפלגה בשאלת ההסכם הסובייטי־גרמני, לא מצא בפעילות המעשית את ההגדרה הנכונה הנחוצה, על התחוללות המלחמה, שהחלה בשנת 1939.״ בתוך המפלגה גברה ההתנגדות להנהגת המפלגה בקרב החברים היהודים. אך גם בשלב זה, כפי שקרה ב־1937 – כאשר חלק מהחברים הערבים הקימו את ״המפלגה הקומוניסטית הערבית בפלסטינה״ – התארגנו חלק מן הקומוניסטים היהודים במסגרת לאומית נפרדת ואילו הנהגת מק״פ, כמו ב־1937, גם עכשיו, בתקופת ההסכם ריבנטרופ־מולוטוב, התייצבה נגד ההתארגנות הלאומית הנפרדת ושמרה על אופיה היהודי־ערבי של המפלגה.

הקורא יבחין ודאי שבמסמכי המשלחת הסובייטית מביקורה בארץ, יש האשמות והסתייגויות גם כלפי הנהגת המפלגה וגם כלפי האופוזיציה הפנים־מפלגתית. אך אין אף מילת ביקורת או הסתייגות כלשהי לגבי הסכם ריבנטרופ־מולוטוב עצמו, והחלטת הקומינטרן לכפות את התפישה האידיאולוגית בדבר מלחמה בין שני כוחות אימפריאליסטיים על כל התנועה הקומוניסטית הבינלאומית ולדרוש מכל מפלגה ליישר קו עם תפישה זו, גם כאשר רבות ממפלגות אלה פעלו כבר תחת כיבוש נאצי.

ב־21 ביוני 1941, עצר העולם את נשימתו. צבאות גרמניה הנאצית פלשו לברה״מ, ותוך מספר חודשים הגיעו לשערי מוסקבה. הנאציזם שלט בכל יבשת אירופה, מפריז עד מבואות מוסקבה, כפסע מניצחון שהיה מבטיח לו ״אלף שנות שלטון עולמי״. עתיד האנושות כולה עמד להכרעה, לטוב או לרע. המלחמה הלכה והתקרבה למזרח־התיכון והסכנה שייכבש הפכה לממשית. החשש מפני תנועת מלקחיים של צבאות היטלר שעמדו בשערי סטלינגרד ושל צבאות רומל שחדרו לעומק מצרים – תנועה שתביא אותם להיפגש אי־שם במזרח־התיכון – הפך לסיוט. אני זוכר ימים קריטיים אלה. הייתי אז בירושלים. החרדה והדריכות הורגשו באוויר, וכך גם הנכונות להקרבה ולמאבק, אם הארץ תיכבש על־ידי גרמניה הנאצית. בעוד שחלק מהאליטה החל להכין את המזוודות, חלק אחר החל להכין את המחתרת שתפעל ותילחם מאחורי קווי האויב בארץ, וצעירים אחדים – כחנה סנש וחבריה – התכוננו להישלח אל מאחורי קווי האויב בארצות אירופה הכבושה, שם לחמו כבר יחידות הפרטיזנים. הסכנה חלפה עם התבוסה ההיסטורית של קלגסי הנאצים בסטלינגרד – התבוסה שהכריעה את תוצאת מלחמת העולם השנייה – ועם תבוסת צבאות רומל באל־עלמיין.

במהלך המלחמה, הגיעו גלי האהדה וההערצה לברה"מ בקרב העמים לפסגות שלא היו כמותן מאז מהפכת אוקטובר. בין ברה"מ ליהודי אירופה נכרתה ברית דמים, שחוזקה בהוראה שניתנה לחיילי הצבא הנאצי "להוציא להורג את כל הקומוניסטים והיהודים בשטחים שבשליטתם." גם בארצות הערביות נחלשו הכוחות הפרו־גרמניים והפרו־איטלקיים, והאהדה לברה"מ גברה.

היישוב היהודי בארץ התגייס כולו למאמץ המלחמה. טובי הצעירים התגייסו לצבא הבריטי ול"בריגדה". המשק כולו שימש את צרכי המלחמה. "ליגה V" שיגרה עזרה לצבא האדום הלוחם. הזרם האינטרנציונליסטי – יהודים וערבים – השתלב במלוא המרץ בהתגייסות כללית זו. הוא התגייס גם למאבק לפתיחת חזית שנייה במערב, על־ידי בעלות־הברית, כדי לקצר את המלחמה ולחסוך בקורבנות.

בינואר 1942, כשנפילת מוסקבה והבסת ברה"מ היו בעיני היטלר בהישג יד, התכנסה "ועידת ואנזה", שהחליטה על תוכנית מפורטת – עקרונית ומעשית – ל"פתרון הסופי" של בעיית היהודים. בכך חרצה את גורלה של יהדות אירופה. השואה הטביעה את חותמה הטרגי על היחס לבעיה היהודית, גם אחרי היציאה מהצומת. ואילו ברה"מ, במסגרת ראיית העולם שאחרי הניצחון, החליטה במאי 1943 לפזר את הקומינטרן ולהעביר את מנגנונו – ואת מזכירו – למחלקה האידיאולוגית של הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית.

אינני יודע אם אווירה זו של הכנות לעולם שאחרי הניצחון על גרמניה הנאצית, היא שהשפיעה גם על הנעשה במחנה האינטרנציונליסטי בארץ, אך גם הוא היה שונה בתכלית ביציאה מן הצומת משהיה כאשר נכנס אליו, ולדאבוני, יד ה"לחוד" גברה בו על יד ה"ביחד". הוויכוחים בין מק"פ ל"סקציה היהודית", שהעסיקו את המשלחת הסובייטית בעת ביקורה בארץ, והשתקפו במסמכים שהגישה לקומינטרן, הופסקו מיד אחרי התקפת גרמניה על ברה"מ. צצו ויכוחים חדשים, הפעם בתוך ההנהגה היהודית־ערבית של מק"פ. במוקד הוויכוח עמד היחס למאמץ המלחמתי, לגיוס לצבא הבריטי ול"בריגדה", להמשך המאבק המעמדי או לשקט מעמדי זמני, שביתה במחנות הצבא בהוראת ההסתדרות, או בהוראת האיגוד המקצועי הערבי, ועוד. מלכתחילה, החלוקה לא הייתה על־פי שייכות לאומית. מצד אחד, עמדו מוסא ושמחה צברי, ומצד שני – מיקוניס ואחרים. והיו עוד כחצי תריסר קבוצות והתארגנויות. את שהתרחש בתוך המפלגה ב־1943, אפשר להגדיר פיצוץ ולא פילוג. אך לא חלף זמן רב, והפיצוץ הוליד פילוג, הפעם על־פי שייכות לאומית: ברחוב היהודי המשיכה לפעול מק"פ, וברחוב הערבי הוקמה "הליגה לשחרור לאומי" – ארגון לא קומוניסטי, שהורכב מקומוניסטים ערבים, שלא רצו להגדיר את הליגה כמפלגה קומוניסטית, או כארגון שבא במקום המפלגה הקומוניסטית הקיימת.[73]

---

73 עמדת הקומוניסטים הערביים בין מקימי "הליגה לשחרור לאומי", כאמיל תומא ואמיל חביבי, שלא להזכיר אחרים שעדיין בחיים, נבעה מנאמנותם לאינטרנציונליזם הן במישור היהודי־ערבי והן – ואולי בעיקר – במישור הנאמנות לברה"מ שהתנגדה בחריפות לקיום מפלגות קומוניסטיות לאומיות.

המסמך שלהלן נמסר למיכאילוב, ראש המשלחת הסובייטית הראשונה בפלסטינה (א"י). הוא הוגש למזכיר הקומינטרן, ג. דימיטרוב, כנספח לדין־וחשבון על השליחות בפלסטינה. התרגום לעברית הוא מן המקור בשפה הגרמנית. המסמך "מיועד לחברים בוועדת הביקורת הבינלאומית של האינטרנציונל הקומוניסטי", וחתום ע"י סשה פילוסוף (כינוי מפלגתי).

28.9.1942

חבר יקר,

מכתב זה עוסק בקצרה בענייניה הפנימיים של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית. איני יודע אם נפגשת כבר עם חברינו בתל-אביב ובירושלים. כדי לוודא שתהייה מודע למצב הקריטי ביותר שבו שרויה המפלגה זה למעלה משש שנים, אני כותב מכתב זה (בגרמנית) המיועד לחברים בוועדת הביקורת הבינלאומית של האינטרנציונל הקומוניסטי.

סאשה

חברים נכבדים,

זה שנים אחדות אין למפלגה קשר עם האינטרנציונל הקומוניסטי ואיננו יודעים האם אתם מודעים, או עד כמה אתם מודעים, לעניינים הפנים־מפלגתיים. דו"ח מפורט, המתייחס לתקופה עד סוף ספטמבר 1939, נשלח אל ועדת הקומינטרן באפריל 1940, באמצעות שליח (בתרגום לרוסית נכתב "באמצעות ימאים"), אך הדו"ח לא הגיע ליעדו.

אני, סאשה (כינוי מפלגתי), החתום מטה, מנצל את ההזדמנות ומבקש להציג בפניכם, בצורה כללית ומתומצתת, סקירה על ההתפתחות ההיסטורית ותמונת מצב עכשווית של המפלגה.

אני חייב להדגיש, שאני אישית נושא באחריות לתוכן המכתב ולהעברתו לידיכם, מכתב שכתבתי ללא ידיעת הוועד המרכזי הרשמי ומתוך עקיפה ביודעין של ההנהגה. אני מודע להשלכות שיהיו לצעד שעשיתי וההיסטוריה של המפלגה היא שתצדיק אותו.

מן הקונגרס העולמי ה־7 (של הקומינטרן) ועד לפרוץ המלחמה האימפריאליסטית (1935–1939)

הוועד המרכזי לא הכיר ולא הגשים את ההצעות שנתקבלו בקונגרס העולמי ה־7 בעניין פלסטינה. הוועד המרכזי התכחש לתנאים האובייקטיביים הנדרשים ליישום מדיניות החזית המאוחדת ומדיניות החזית העממית במגזר הערבי ובמגזר היהודי בארץ, כלומר, הוא התכחש להבדלים החברתיים והפוליטיים הקיימים באוכלוסייה, כתוצאה מכך:

א) במגזר הערבי, לא זיהה הוועד המרכזי את השפעותיו הפוליטיות ואת העזרה החומרית של הפשיזם לתנועת השחרור הערבית ולמרד (1936/39). הדבר בא לידי ביטוי בתמיכה, ללא תנאי וללא ביקורת, בהנהגת המופתי ובקבלת התוכנית השוביניסטית של זו: "עצמאות המדינה, איסור מוחלט על הגירה יהודית, איסור מוחלט על מכירת קרקעות ליהודים". התוצאות: המאבק למען דמוקרטיזציה של המדינה לטובת היהודים והערבים, הוסט למאבק גזעי בין העמים, לטובת

הפשיזם, הממשלה האימפריאליסטית והציונות; ולכן לא נפקד מקומו של טרור פוגרומיסטי הדדי.

הוועד המרכזי של המפלגה תמך בצורה פעילה בטרור האינדיווידואלי של ערבים נגד יהודים. הדבר הוביל: לחיסול הכוחות הדמוקרטיים בתנועה הלאומית הערבית, לחיסול העצמאות הפוליטית של המפלגה; לקריסה ארגונית של המפלגה; למעבר של הקאדר הערבי למחנה השוביניסטי הגלוי (מפלגת המופתי: חאג' אמין אל חוסייני).

ב) במגזר היהודי: בעקבות ההידרדרות השוביניסטית של המפלגה במגזר הערבי, מזוהה כל האוכלוסייה היהודית עם האינטרסים הלאומיים והחברתיים של ההנהגה הציונית השוביניסטית, ואינה נותנת את הדעת לעובדה שהאינטרסים האובייקטיביים של האוכלוסייה היהודית, המאבק באימפריאליזם ובריאקציה היהודית (הציונות) עולים בקנה אחד עם האינטרסים הממשיים של ההמון הערבי. מסקנה: ההמון היהודי, המושפע מן הציונות, הוא אנטי־מהפכני במהותו. חברי המפלגה היהודים מוצאים בכך צידוק ולגיטימציה למעשי טרור אינדיווידואליים ומצפונם נקי. בצורה זו דחקו את ההמון היהודי היישר לזרועותיהם של מנהיגי הציונות. [מכאן הטקסט בגרמנית איננו קריא, ואילו בתרגום הקומינטרן לרוסית כתוב: בעקבות זאת, המפלגה החלה לגלוש לעבר הפיכתה המוֹאצת למפלגת בגידה לאומית ביחס ליהודים, ובהיותה מבודדת ועוינת בעיני ההמונים, היא איבדה גם את הקאדרים היהודים (1936)].

ג) שיקום הקאדר המפלגתי בסקטור היהודי וכינון ה"סקציה היהודית" של המפלגה.

המאורעות גרמו לבידודן ההדדי של שתי קבוצות האוכלוסייה בארץ. לפיכך החלו החברים היהודים בירושלים ובתל־אביב לפעול בצורה עצמאית. הם היו הבסיס לסקציה היהודית של המפלגה, שהוקמה בשנת 1937. הסקציה היהודית ערכה את הניסיון הראשון לממש את מדיניות החזית המאוחדת ומדיניות החזית העממית, המבוססת על דיפרנציאציה פוליטית וחברתית של ההמון היהודי. הדבר בא לידי ביטוי בתחילת פעילותם של האיגודים המקצועיים והפעילות בארגוני הפועלים הציוניים, על־פי שיטת "הסוס הטרויאני". תוצאות: מבצע עזרה רחב־ידיים למען ספרד, כינון הליגה להבנה יהודית־ערבית, הפעלת הגורמים הדמוקרטיים במאבק בטרור הערבי; פופולריזציה של המאבק ב"תוכנית החלוקה" של פיל, שדגלה בחלוקת הארץ ל"שתי מדינות", מדינה יהודית ומדינה ערבית.

ד) פילוג המפלגה בשנת 1939: האידיאולוגיות והמעשים שתוארו בסעיפים א', ב' וג' התגבשו בין כותלי המפלגה לשני קווים מנוגדים, כאשר בשנת 1939, לאחר המרד, אפשר היה לקיים קשר ארגוני ראשון וקבוע בין הוועד המרכזי ומזכירות הסקציה היהודית. ההכנות והזימון לוועידת המפלגה, ועידה שיכולה הייתה להחליט על קו אחיד וכללי המבוסס על ניתוח מדויק של המצב, היו למעשה צו

השעה, שכן הוועידה האחרונה של המפלגה התקיימה בשנת 1931. (כל ההדגשות במקור). כדי למנוע ויכוח, התנגד הוועד המרכזי – מייצג הקו המתואר בסעיפים א׳ וב׳ – לזימון ועידת מפלגה, שבה תמכו מזכירות הסקציה היהודית והמזכירויות המקומיות של ירושלים ותל־אביב (קו פוליטי "ג"). על ההתנגדות של הוועד המרכזי לכינוס, הגיבה מזכירות הסקציה היהודית בתזכיר שנשלח אל הועה"פ של האינטרנציונל הקומוניסטי (עשרה עמודים מודפסים) ושטיפל בהרחבה בתולדות המפלגה עד ספטמבר 1939. התזכיר הועבר לוועד המרכזי, בבקשה שזה ימסור אותו לנמען. הוועד המרכזי התנגד גם למעשה זה. לפיכך התעלם הקאדר שדגל בקו הפוליטי "ג" מן המנהיגות המפלגתית שהתנגדה לביקורת הבאה מלמטה (ועידת המפלגה) וגם לביקורת מלמעלה (האינטרנציונאל הקומוניסטי), והצדיק את מזכירות הסקציה היהודית בעניין המשלוח הישיר של התזכיר וזימון ועידת המפלגה. הקאדר התומך בקו הפוליטי ג׳ ראה בהתנהגות הוועד המרכזי הפרה בוטה של עקרונות הצנטרליזם הדמוקרטי, מכשיר הביקורת היחיד שעמד בדרכה של ההנהגה, בניסיון לממש את הקו הלאומי. (הישיבה התקיימה בין ה־9–11 באוגוסט 1940, במהלך ועידת המפלגה הקומוניסטית הפלשתינאית ה־8 – ראה פרק II).

II.

המלחמה האימפריאליסטית ה־II, ספטמבר 1939 – יוני 41. אני חוזר ומדגיש שהקבוצה הדוגלת בקו "ג"", גם אני בכללה, קטנה לעומת הקבוצה הדוגלת בקו "ב"". למרות זאת המיעוט רואה את עצמו כמפלגה, כלומר כגוף העומד מבחינה ארגונית ופוליטית על בסיס האינטרנציונל הקומוניסטי. למרות הנאמר לעיל, המשיך הוועד־המרכזי בפעילותו והופיע כלפי חוץ וגם כלפי פנים כהנהגת המפלגה, כמו למשל בהוצאת עיתון המפלגה "קול העם", ... (לא קריא) [בתרגום הקומינטרן לרוסית: "באותו זמן (כלומר: לפני מועצת המפלגה באוגוסט 1940) המפלגה האמיתית, כלומר המיעוט, לא הופיעה באופן פומבי)"]. במשך הזמן למד המיעוט להעריך את נסיון החברים האנגלים וניסה להקים תנועה אנטי־מלחמתית בתבנית "אסיפת העם" (Peoples Convention) האנגלית. תנועה זו אמורה הייתה להקיף ולהפעיל את כל החוגים הסובלים כתוצאה מן המלחמה, בלי כל קשר לשאלה האם הם מודעים לאופיה האימפריאליסטי. למטרה זו יזמה המפלגה הוצאת עיתון על־מפלגתי, "ד פ י ס פ ר ט ק ו ס". העיתון "קול העם" כינה עיתון זה "בלוף ציוני חדש", ואילו הוא עצמו דיווח על ההסכם "הגרמני־סובייטי" במילים אלה: "היטלר כבר אינו האיש שהיה, היטלר בידיו של סטאלין." כאמצעי מאבק במלחמה האימפריאליסטית ניסתה המפלגה להעניק נופך עממי יותר לנושא עצמאות פלסטינה (זה היה בעת התקדמות כוחות הציר בלוב) ודרשה לפנות את כוחות הכיבוש הבריטי מן הארץ.

על יסוד ההחלטות של ועידת המפלגה ה־8, שהתקיימה באוגוסט 1940, נוסד עיתון המפלגה "האמת", שבו פורסמו שגיאות המפלגה בשנים הקודמות וגם

החלטות ועידת המפלגה. העיתון שמר בעיקרון על אותו קו שבא לידי ביטוי בסעיף ג׳, תוך התחשבות בתנאים החדשים של המלחמה האימפריאליסטית.

מאז מופיעים שני העיתונים, (שניהם בשם המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית). להלן דוגמאות לטיפול בנושאים מסוימים:

בעיה	עמדת ״האמת״	עמדת ״קול העם״
המאבק נגד המלחמה האימפריאליסטית	עקרונות ה־״Peoples Convention״	חיסול הציונות הואהתנאי למאבק במלחמה.
המאבק למען השלום	שלום בין העמים מאחורי גבן של הממשלות	שלום מיידי בכל מחיר שעליו יסכימו הממשלות.
אחרי ה־22.6.41[74] ״סטרומה״. אוניה שעל סיפונה 750 פליטים יהודים, שטובעה בדרכה לפלסטינה, ושעוררה סערת רוחות בקרב הציבור היהודי בארץ.	ביקורת על הממשלה הבריטית. הדגשת המומנט הלאומי בשאלת הפליטים היהודים וקריאה לסולידריות יהודית לאומית ואנטי־פשיסטית.	הגנה על הממשלה הבריטית. הטלת האשמה על ״כנופיות המבריחים הציוניות״, עוזרות הגיס החמישי.

III תקופת התוקפנות הפשיסטית נגד ברית המועצות: העדר עצמאות פוליטית של המפלגה בתקופה שבין 1935–1941, שבאה לידי ביטוי באופורטוניזם שמאלי במגזר היהודי ובסטיות לאומניות במגזר הערבי... (לא קריא) [בתרגום הרוסי: ״מצא עכשיו את ביטויו בסטייה אופורטוניסטית ימנית, ביחס לממשלה הבריטית ולהנהגה הציונית: סירוב לבקר את הממשלה בשאלת ניהול מדיניותה הצבאית האנטי־פשיסטית; סירוב לבקר את הליקויים באסטרטגיה, בהכנת החיילים ובארגון (טְבּרוּק); ויתור על המאבק בעד תנאים אנושיים לפועלים שהועסקו בתעשייה הצבאית;] ויתור של הכוחות הדמוקרטיים על עמדת ההגמוניה בחזית האנטי־פשיסטית והפיכת ״קול העם״ לנספח למנהיגות הציונית הרפורמיסטית, על־ידי ויתור על כל תוכנית אנטי־פשיסטית עצמאית, ויתור על תוכנית אנטי־פשיסטית בעבור המגזר הערבי.

74 תאריך הפלישה של גרמניה הנאצית לברה״מ.

IV. הצטרפות קבוצת "האמת" לקבוצת "קול העם".
ההכרה העקרונית של "קול העם" בחזית היהודית הלאומית האנטי־פשיסטית וכן ההכרה העקרונית בחיוניות המאבק בהשפעה הפשיסטית בקרב המגזר הערבי, הובילה, במאי 1943, להחלטה של "האמת" להצטרף אל "קול העם", ולהכיר בארגון המאוחד כמפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית, כדי לממש יחד את מדיניות החזית האנטי־פשיסטית בארץ.

משנת 1935 ועד היום לא חל, לדעתי, שינוי במסורות "קול העם". היום, כמו בעבר, אין חושפים את השורשים הפוליטיים של המשגים, ואת המשגים עצמם, והיום, כמו בעבר, אין סימן לצנטרליזם דמוקרטי.

בידכם השיפוט האם ארגון זה הוא אכן מפלגה ברוח האינטרנציונל הקומוניסטי. בכל מקרה יש ליצור אתנו קשר מיידי, כדי לעזור לנו בביצוע המשימות ההיסטוריות העומדות בפנינו בשעה רצינית זו.

אחרי שנים ארוכות של ניתוק בין המפלגה לקומינטרן, אני פונה אליכם בבקשת עזרה ובבקשה שתיצרו עמנו קשר ומיד.

בברכה קומוניסטית
פילוסוף־סאשה
(כינוי מפלגתי)

הדו"ח של המשלחת הסובייטית לפלסטינה, בראשות ס.ס. מיכאילוב, שהוגש לקומינטרן על ביקורה בארץ.

15.10.1942

סודי ביותר

נסיעתם של המזכיר הראשון של שגרירות ברה"מ בטורקיה, ס. ס. מיכאילוב, והנספח לענייני עיתונות של אותה שגרירות, מ. א. פטרנקו לפלסטינה באוגוסט 1942, אפשרה להכיר בקווים כלליים את מצב המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. תוצאות היכרות זו מוגשים במכתב להלן.

1. השיחה עם חברי הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית
רק לאחר שהות של שבוע בפלסטינה הצלחנו ליצור קשר עם הועה"מ של מק"פ, שאותו ביקשו חברי הועה"מ מיום בואם של הח' מיכאילוב וה' פטרנקו לתל־אביב. בפגישה השתתף הח' מיכאילוב וחברי הועה"מ של מק"פ הנזכרים להלן: "מוסא", מאיר סלונים, מיקוניס ושמחה. "מוסא" — ערבי, מזכיר הועה"מ — למד בקוט"ב, השתתף בוועידות של הקומינטרן, מיקוניס — בעבר היה חבר הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הפולנית, השתתף בוועידה אחת של הקומינטרן, שמחה — מנהיגת הנוער הקומוניסטי, למדה בקוט"ב, מאיר סלונים — למד בקוט"ב, כולם דוברי רוסית.

לאחר תיאור המצב הפוליטי הפנימי בארץ, שאותו הם אפיינו כמסובך ביותר, עברו חברי הועה״מ לתיאור המצב במפלגה. את דבריהם אפשר לסכם בקצרה כדלקמן:

המפלגה פועלת בתנאים קשים מאוד. זה מוסבר במורכבות **הבעיה הלאומית בארץ** (כל ההדגשות במקור), הרמה התרבותית הנמוכה של האוכלוסייה הערבית, שליטת ההשקפות הציוניות בקרב האוכלוסייה היהודית, העדר כל קשר, עזרה והדרכה מצד הקומינטרן ב־7 השנים האחרונות, רדיפת המפלגה הקומוניסטית בידי הציונים והשלטונות האנגליים, העדר אפשרות לקבל ספרות פוליטית סובייטית כלשהי, ניסיון בלתי־מספיק של הנהגת המפלגה עצמה וקיומו של מאבק פרקציוני בתוך המפלגה, על בסיס לאומי.

קיומו של סכסוך לאומי בארץ מעמיד בפני המפלגה שאלות ותפקידים קשים מאוד, שאיתם המפלגה לא תמיד ידעה להסתדר. שנות המרד הערבי במיוחד העמידו את המפלגה במבחנים רציניים מאד. ההנהגה הקודמת של המפלגה, שהרכבה היה ברובו יהודי, העריכה את המרד של 1929 הערכה מנשביקית, בפוגרום ביהודים כתוצאה מתככי האימפריאליזם האנגלי. התוצאה מכך הייתה בידודה של המפלגה מההמונים הערבים והיסוד הציוני שהיה באותה עת חזק בהנהגה.

הועה״פ של הקומינטרן העמיד בפני המפלגה את תפקיד הערביזציה. בוועידה ה־7 של המק״פ, ב־1931, גונה הקו האופורטוניסטי של ההנהגה הקודמת בחריפות, בהתאם למכתב של הועה״פ של הקומינטרן, ונבחרה הנהגה חדשה. אך הקורס שננקט לערביזציה של המפלגה, לא התנהל באופן נמרץ דיו ובעת המרידות הערביות ב־1933 שוב לא יכלה המפלגה להעריך נכונה את הנסיבות ולהבין כיצד היא צריכה להגיב למצב. נכון, הפעם המפלגה העמידה את השאלה של תמיכה במרד ובפעולות האיכרים, אך לא הייתה מסוגלת עדיין להשפיע עליהם, ועוד פחות — לעמוד בראשם.

אחרי הוועידה ה־7 של הקומינטרן, העמידה המפלגה בראש את המאבק בציונות, וראתה בה את מי שמשמשת מכשיר עיקרי של האימפריאליזם האנגלי בפלסטינה, ובתוך המפלגה — את הסטייה הלאומנית של שוביניזם יהודי כסכנה העיקרית במפלגה. המפלגה נעשתה **ערבית בעיקר**, היות שהאלמנטים המהססים והציוניים נטשו אותה. במאורעות הפוליטיים בשנים 1936–1939, נקטה המפלגה עמדה עקרונית נכונה, אך לא העריכה את השפעת האלמנטים הפשיסטיים והלאומניים הריאקציוניים בפעילות הערבים ולא הבינה במידה מספקת את אופי השתתפותה של הבורגנות הערבית הלאומית בתנועה לשחרור לאומי. אי־ההבנה המספקת של הנסיבות הפוליטיות הקונקרטיות בפלסטינה ומערך הכוחות המעמדיים, הובילו את הנהגת המפלגה לתמיכה מוטעית ובלתי מסויגת בססמאות החוגים הבורגניים הלאומיים, שהיו תחת השפעת האלמנטים הפשיסטיים. זה הביא לכך שהמפלגה איבדה במידה רבה את השפעתה על ההמונים הרחבים של **האוכלוסייה היהודית בארץ**, מה גם, שההנהגה הציונית ניצלה מיד את השגיאות האלה של המפלגה, במטרה להבאיש את ריחה בעיני ההמונים היהודים ולחתור תחת האוטוריטה שלה.

הנהגת המפלגה בקושי מצאה את העמדה הנחוצה בתנאים מסובכים אלה, בלי שתקבל כל הוראות או עצות מהקומינטרן, במהלך 7 השנים האחרונות. גם עכשיו עומד הועה"מ בפני שורה שלמה של שאלות מסובכות, שאת פתרונן הוא איננו יכול למצוא ללא עזרת הועה"פ של הקומינטרן. אחרי תחילת המלחמה, ב־1939, למשל, לא הצליח הועה"מ למצוא את קו הפעולה הנחוץ לפעילות המעשית שלו ועשה שורה של שגיאות.

כל הנסיונות להתקשר עם הועה"פ של הקומינטרן, שנעשו על־ידי הועה"מ נשארו ללא הצלחה, ובגלל זה חברי הועה"מ ביקשו בתוקף מהח' מיכאילוב להעביר בכל צורה אפשרית את בקשתם התקיפה לועה"פ של הקומינטרן ליצור קשר עם מק"פ על־ידי שליחת חבר מנוסה אחד, במקרה הטוב ביותר, אשר יוכל לרדת לעומקן של הנסיבות במקום ולעזור בעצה. חברי הועה"מ אמרו שהם אחראים לקונספירטיביות מוחלטת ולבטחונו של החבר שיישלח. מק"פ פועלת מהשנה שעברה בחצי לגליות. כל חברי הועה"מ במצב בלתי לגלי. העיתון שמוציא המק"פ, "קול העם", נדפס באופן בלתי לגלי, אך מופץ מיד ליד באופן כמעט גלוי. הקומסומול הפלסטיני מוציא עיתון משלו, אמנם לא באופן סדיר. השלטונות האנגליים גורמים פחות צרות לחברי המפלגה מאשר הטרור הציוני. אם חבר הנוער הקומוניסטי נתפס על־ידי השלטונות האנגליים כשהוא כותב בלילה ססמאות של המפלגה הקומוניסטית על קירות הבתים, כי אז העניין מסתיים בכך שלוקחים אותו למשטרה לכמה שעות, או ליום, ואחר־כך משחררים אותו לאחר שמחרימים ממנו את הדלי עם הצבע והמברשות, לצערו של הנער. ואילו כשהוא נופל לידיהם הגסות של השוטרים היהודים הציונים, העניין נגמר במכות אכזריות ובישיבה ממושכת במשטרה ואחר־כך בפיטורים מהעבודה, גירוש מהאיגוד המקצועי היהודי, שפירושו למעשה הדבקת אות קין על מצחו, היות שהיהודים אינם מקבלים לעבודה מי שאיננו חבר האיגוד המקצועי היהודי. חברי הועה"מ הצביעו גם על המצב הפיננסי הגרוע. אין כסף להוצאת עיתונים וכרוזים, לעזרה לחברים הנרדפים הנזקקים, לאסירים, היות שרוב חברי המפלגה הם מחוסרי עבודה, פועלים בעלי משכורות נמוכות, שכירים חקלאיים, חיילים ואין להם אפשרות לעזור למפלגה בתחום זה.

הפעילות המפלגתית מתרכזת עכשיו בעיקר בשאלות של ליכוד ההמונים בחזית אנטי־פשיסטית מאוחדת (נוצרה שורה של מועדונים ערביים אנטי־פשיסטיים, המאחדים את הפועלים הערביים והאינטליגנציה), היות שפעילות זו בצורות לגליות, נותנת אפשרויות ארגוניות לניהול גם פעילות אחרת, לגיוס ההמונים לעזרה לברה"מ, לארגון הופעות (פגישות, אסיפות, גילויי דעת, הפגנות) למען פתיחה מיידית של חזית שנייה באירופה.

בסיום השיחה, ביקשו חברי הועה"מ למסור ברכות לח' סטלין בשם מק"פ, ולהודיע על נחישותם של כמה אלפי קומוניסטים וחברי הנוער הקומוניסטי הפלסטינים, לא לחוס על חייהם במאבק נגד הפשיזם, למען ברה"מ, למען פלסטינה סובייטית. הם ציינו שבשבילם חשוב ביותר ונחוץ לקבל באופן סדיר ספרות פוליטית סובייטית כ"פרבדה", "בולשביק", "האינטרנציונל הקומוניסטי" ופרסומים אחרים,

ספרים, חוברות, אשר יעזרו להם בעבודתם. משלוח ספרות אפשר לארגן בבטיחות לשתי כתובות מהימנות, מחוץ לכל חשד: (הכתובות רשומות בכתב־יד).

1. **בתל־אביב**: רח׳ לזר בן יהודה 175, ד״ר בילצקי
2. **בירושלים**: קינג ג׳ורג׳ מס׳ 1, עסק.

במקרה שמישהו יגיע לפלסטינה, הוא יוכל ליצור קשר עם הוועד המרכזי של מק״פ בכתובת: ירושלים, יגיע כפיים, רח׳ יוחנן הסנדלר 17, גב׳ דבורה גור־אריה. את האישיות הזו צריך לשאול היכן אפשר לפגוש את ברוריה. ברוריה – חברת הנוער הקומוניסטי היא ״מקשרת״ של הועה״מ. היא תארגן פגישה עם חברי הועה״מ.

два надежных, находящихся вне подозрения, адреса:
1) Tel - Aviv
Lezer Ben Jehuda str. 175, Dr. Biletzku
2) Jerusalem, King's George N1, Verkauf.
случае, если кто-либо приедет в Палестину, то связь с ...
К.П.П. можно будет установить, явившись по адресу:
Jerusalem, Yegia Capaim, Yohanan Hsandlar
str. 17, Mrs. Devora Gur-Arie.
У этой особы нужно будет спросить, где можно увидеть Группу Бру-

חברי הועה״מ מסרו לח׳ מיכאילוב כמה צילומים מהפגנות בתל־אביב ובירושלים, שאורגנו על־ידי מק״פ במאי 1942, תחת הססמא: למען פתיחה מיידית של חזית שנייה באירופה, עיתונים וכרוזים, חומר המאפיין את התעמולה האנטי־קומוניסטית המנוהלת על־ידי הציונים (ראה נספח). השיחה עם חברי הועה״מ הייתה בעלת אופי של דו״ח. הח׳ מיכאילוב לא העמיד שום שאלות ולא נתן שום עצות.

2. התרשמויות ומידע פרטיים

במגעים עם הציונים, אפשר היה להיווכח בכל צעד ושעל בתעמולה זו נגד מק״פ שהם מנהלים. השנאה של המנהיגים הציוניים כלפי הקומוניסטים היא ללא שיעור ולכן הם עושים ככל שביכולתם כדי להבאיש את ריחה של המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית והקומוניסטים בכלל, לחתור תחת האוטוריטה של המפלגה הקומוניסטית בקרב ההמונים, לקומם את בעלי ההכרה החלשה של ההמונים הציוניים נגד הקומוניסטים. השיטה היסודית של תעמולה אנטי־קומוניסטית זו היא תיאורם של הקומוניסטים כאנטישמיים, כמשתפי פעולה עם החוגים הלאומנים הפשיסטים הערביים, הטלת האחריות על מק״פ לגילוי הקיצוניות שהתרחשו במרידות הערבים.

בעניין זה, אופיינית היא ההתפרעות שאורגנה על־ידי הציונים במושב השני של ליגה V "למען רוסיה הסובייטית" בירושלים, ב־26 באוגוסט 1942. כאשר אחד הנואמים הכריז שהוא ידבר בשם מק"פ, החל באולם רעש לא יתואר, נגד הנואם הוטחו קללות, אל הבמה רצו כ־20 איש עם פנים מאיימים, תוך צעקות: "בוגדים, פורעים, סוכני פשיסטים". להופיע הם לא נתנו לו. החבר שעמד להופיע עזב את הבמה, אך גם אחרי יציאתו, למרות כל המאמצים של היו"ר להחזיר את הסדר באולם, ההפרעות נמשכו כחמש דקות והרעש באולם פסק רק כאשר הח' מיכאילוב, כדי שהכנס לא יתפוצץ, בהתערבות המשטרה, קם ממקומו בנשיאות כאילו הוא מתכונן לדבר. החלו מחיאות כפיים ועבודת הכנס יכלה להימשך.

בנוסף להסתה נגד הקומוניסטים ומעשי טרור מובהקים נגד חברי מפלגה בודדים, מתנהל המאבק של הציונים נגד המפלגה הקומוניסטית גם בצורה של מאמרי השמצה בעיתונות הציונית, פרסום חוברות "המוקיעות את המדיניות הבוגדנית של מק"פ" ביחס ליהדות, נאומים של מנהיגי ההסתדרות וכו'.

ברם למרות כל מאמצי הציונים, ההשפעה והאוטוריטה של המפלגה הקומוניסטית גדלים ומורגשים כבר במגע הראשון עם ההמונים הפועלים האמיתיים, גם יהודים וגם ערבים, במיוחד בחיפה, שאותה הציונים מכנים בכעס "חיפה האדומה."

פעילות מק"פ בקרב חברי האיגודים המקצועיים היהודיים הביאה לארגון קבוצה רחבה של אופוזיציה שמאלית בתוך מבצר הציונות – "הפדרציה הכללית של הפועלים היהודים בפלסטינה" ("ההסתדרות"). קבוצה זו של אופוזיציה שמאלית באיגודים המקצועיים היהודיים "הסיעה הפרולטרית", התקיימה זמן לא רב בתוך ה"הסתדרות" – כל חבריה גורשו מה"הסתדרות" כפרקציה קומוניסטית. קבוצה זו קיימת גם כעת כארגון איגוד מקצועי עצמאי, אך אין לקנא בגורל חבריה מבחינה חומרית. כמעט כולם מובטלים והמוצא היחיד בעבורם הוא ללכת לעבודות עונתיות בסלילת כבישים אסטרטגיים אנגלים.

חברי הועה"מ של מק"פ לא התייחסו בשיחה עם הח' מיכאילוב למצב הפנים־מפלגתי ורק דרך אגב הזכירו את קיומם של חילוקי דעות פרקציוניים בתוך המפלגה, בעניין הערכת תפקידיה ופעילותה. עם זאת, ממכתבים מסוימים שקיבלנו (ראה נספח) ומשיחות עם חברים בודדים, אפשר לסכם שבקרב חברי המפלגה אין אחדות דעות ואחדות השקפות מלאים, על תפקיד עבודת מק"פ ועל הערכת פעילותה. מכתבים אלה, לצערנו, קראנו רק אחרי נסיעתנו מפלסטינה, אחרת אפשר היה לערוך בירורים בעניין זהותם של כותביהם. אפילו אם מתייחסים באי־אמון מוחלט למכתבים אלה, שבהם ההנהגה הנוכחית של המפלגה מואשמת בכל החטאים האפשריים, אי־אפשר שלא לראות בעובדה שמורכבות השאלה הלאומית בפלסטינה והמצב הבינלאומי הנוכחי העמידו בפני מק"פ כל כך הרבה בעיות קשיי פתרון, שאין שום פלא בכך שהועה"מ של מק"פ (שחבריו, דרך אגב, מכירים בעצמם שללא עזרת הועה"פ של הקומינטרן הם עוסקים בתעשיות ביתיות) נמצא בכמה מקרים בלתי־מסוגל למצוא את קו ההתנהגות הנכון והברור ולקבוע את עמדתו ולכן עשה

שגיאות, שאותן מנצלים עכשיו מנהיגי הציונות בהרחבה, כדי להבאיש את ריחה של המפלגה הקומוניסטית. באשר לשאלה שעשויה להתעורר בעניין אמון בהרכב הנוכחי של הועה"מ של מק"פ וחשדות לעשיית השגיאות בזדון, ההתרשמות האישית של הח' מיכאילוב היא שאסור להעמיד בספק כולל את יושרם המפלגתי של כל חברי הועה"מ של מק"פ.

הניתוח וההערכה של פעילות מק"פ הם מחוץ לסמכותו של כותב שורות אלה, לכן לא נראה לי אלא להצטרף לבקשה התקיפה של חברי הועה"מ של מק"פ שתוארה לעיל, שבזמן הקרוב ביותר הועה"פ של הקומינטרן ייצור קשר עם המק"פ.

נספחים:

1. מכתב אל הועה"פ של הקומינטרן מאת "פילוסוף סאשה" (המקור בשפה הגרמנית רק לעותק הראשון, התרגום בכל העותקים).
2. מכתב מאת ז. קמנצקי.
3. "מכתב גלוי לקומוניסט האנגלי הח' גלגר" המופץ ע"י הציונים.
4. ציטוטים מחוברת אנטי־קומוניסטית של הציונים.
5. 7 צילומים של הפגנות מאורגנות על־ידי מק"פ בתל־אביב ובירושלים בחודש מאי 1942 (רק בעותק הראשון).
6. מכתב "אל הקומסומול בברה"מ מאת הקומסומול בפלסטינה" (לעותק הראשון).
7. חבילה של עיתונים וכרוזים בעברית (רק בעותק הראשון).

חתימה: מיכאילוב.

מכתב מאת פלישבסקי אל ג. דימיטרוב, המסכם את הדו"ח של המשלחת הסובייטית לפלסטינה וממליץ על צעדים שהועה"פ של הקומינטרן צריך לנקוט.
21.12.1942

סודי ביותר

אל החבר דימיטרוב ג.מ.

(בעניין החומר שנתקבל בשאלת המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית)

מיעוט החומר בשאלת הקו של מק"פ בשנים האחרונות, וכן קיום חומר מגמתי של יחידים ושל קבוצות מסוימות הקוראות את עצמן קומוניסטיות – עושים את ניתוח החומר הנוכחי למסובך ביותר. למרות זאת, החומר נותן בסיס להגיע למסקנה הבאה:

1. בתנאים של מאבק לאומי חריף בפלסטינה, בין הלאומיות הערבית ללאומיות היהודית, המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית לא הצליחה למצוא קו נכון ליישום התפקידים שהועמדו ע"י הקונגרס השביעי של הקומינטרן, בדבר הקמת חזית אנטי־פשיסטית מאוחדת. מק"פ לא ריכזה את תשומת־לבה היסודית בתפקיד של

ליכוד המוני העמלים הערבים והיהודים סביב פלטפורמה של מאבק, הן נגד הציונות והן נגד סכנת הפשיזם. השאלה הלאומית עמדה במרכז ועם זאת השאלה הלאומית הועמדה, כפי הנראה, כך שלא רק שלא החלישה את הסכסוך הלאומי בין ערבים ליהודים, המעודד הן ע״י האימפריאליזם האנגלי והן ע״י הפשיזם הגרמני (פאן־ערביזם), אלא שהיא גרמה לבלבול בשורות המפלגה הקומוניסטית עצמה.

2. תפקידה הנכון של הערביזציה שהוטלה על מק״פ ע״י הועה״פ של הקומינטרן, בוצע למעשה לא ע״י חיזוק פעולות המפלגה בקרב הערבים, צירופם ההחלטי ביותר של מיטב נציגי העמלים הערבים למפלגה, (ו)ניתוח והערכה נכונים של תפקיד הבורגנות הלאומית הערבית, אלא ע״י תמיכה טוטלית **בכל** (כל ההדגשות במקור) התנועה הלאומית הערבית, כולל החוגים הבורגנים־לאומנים הנמצאים תחת תמיכה והשפעה פשיסטיים. החוגים הציוניים ניצלו זאת והצליחו למשוך לצדם חלק מסוים של העמלים היהודים.

3. אין רואים בחומר את ססמאות המפלגה בשאלת המאבק המעמדי. כל עמדות המפלגה מתרכזות סביב הבעיות הלאומיות. גם זה לא יכול היה שלא להשפיע על המצב בתוך המפלגה בכיוון החלשתה.

4. בנסיבות הפוליטיות המסובכות לא תמיד התווה הועה״מ של מק״פ קו פוליטי נכון, במיוחד לא התמצא הועה״מ של המפלגה מיד בשאלות ההסכם הסובייטי־גרמני, לא מצא בפעילותה המעשית את ההגדרה הנכונה הנחוצה על התחוללות המלחמה שהחלה בשנת 1939 וכד׳. זה הביא למבוכה גדולה עוד יותר בשורות מק״פ.

5. כל אלה הביאו את מק״פ אל סף פילוג: הופיעו סקציות מפלגתיות (סקציה יהודית בראש, עם מזכירות משלה), החלו להופיע שני עיתונים: ״קול העם״ (״גולוס נרודה״) ו״האמת״ (״פרבדה״) כביטאונים של שתי מפלגות קומוניסטיות, המזכירות של מה שקרוי הסקציה היהודית קראה לוועידת המפלגה וכו׳.

6. ספק אם אפשר לראות את האשמת ההרכב הנוכחי של הועה״מ של מק״פ בכך שלא החליט לכנס ועידת מפלגה ב־1940 כמבוססת היום, בעת ששורר בלבול מסוים בשורות המפלגה. בהעדר קו ברור בשאלות יסוד, תוך כדי מאבק קבוצתי ובהעדר קשר עם הקומינטרן, ועידת מפלגה בוודאי לא הייתה יכולה להביא לאחדות שורות המפלגה על יסודות עקרוניים נכונים. קשה ביותר לשפוט בשאלה זו, לנוכח העדר נימוקי הועה״מ בנדון וחומר מפורט יותר בכלל.

7. המאבק ההרואי של הצבא האדום נגד ה.. (לא ברור) הפשיסטיים, הקמתה של קואליציית הארצות הדמוקרטיות עם ברית־המועצות בראש ומאבקן של ארצות אלה נגד הפשיזם, הקו העקבי של הקומינטרן בעד הקמת חזית לוחמת של כל העמים שוחרי החופש בעולם, נגד הפשיזם ההיטלראי (שהוא) הסכנה העיקרית המאיימת על כל האנושות המתקדמת ועל האינטרסים הלאומיים של כל

הארצות, הביאו לכך שמק״פ הצטרפה למאבק זה, אמנם באיחור מסוים, וראתה את תפקידה הראשי בהקמת חזית אנטי־פשיסטית בארץ. כתוצאה מכך, נוצרה במק״פ, ללא ספק, אחדות פוליטית בהשקפת הקבוצות השונות, חוסלו שני המרכזים המפלגתיים שהופיעו, חוסל העיתון ״האמת״ (״פרבדה״) שהעלה את הקו שלו מול קו העיתון ״קול העם״ (״גולוס נרודה״) היוצא ע״י ההנהגה הנוכחית של הועה״מ של מק״פ.

עם זאת, המאבק הפרקציוני בתוך מק״פ טרם חוסל, למרות שכרגע מופיעה מק״פ, תחת הנהגת הועה״מ הקיים, כמפלגה מאוחדת.

8. בנוגע לשאלה האם אנו יכולים לבטוח בהרכב הנוכחי של הועה״מ של מק״פ, הרי שעל יסוד החומר הקיים במחלקת הקאדרים של הועה״פ של הקומינטרן, אפשר להשיב לשאלה זו בחיוב, ז״א שביחס לחברי הועה״מ, הנזכרים בחומר של הח׳ מיכאילוב (״מוסא״, מאיר סלונים ושמחה), שאותם אנו מכירים, אין יסוד להטיל ספק ולהביע אי־אמון פוליטי. פעילותם של חברים אלה בעבר, התנהגותם ויחסם לעבודה בעת שהותם בברה״מ, המידע על חברים אלה לאחר חזרתם לארץ ועד 1936, מאפיינים אותם כחברים ישרים ונאמנים לעניין המפלגה הקומוניסטית. (נתונים על החברים ״מוסא״, מאיר סלונים ושמחה מצורפים בזה).

המלצות מעשיות

1. עד לשליחת אדם מיוחד מטעמנו, לראות כנחוץ להתקשר עם מק״פ באמצעות המפלגה הקומוניסטית העיראקית או הסורית, לקבל ממק״פ חומר מפורט יותר על הרכב הנהגת המפלגה ופעילותה. עדיף היה לקבל לא רק דו״ח על העבודה, כי אם גם את כל המסמכים שפורסמו ע״י המפלגה: הצהרות, גילויי־דעת, קול־קורא, כרוזים, עיתוני ״האמת״ ו״קול העם״.

2. לבחור ולהכין לשליחות לסוריה ולפלסטינה חבר מיוחד (חבר הווק״פ (ב))[75] אשר ישתמש בכתובת למפגש שנמסרה ע״י חברי הועה״מ של מק״פ. צריך לבחור חבר כזה, אשר לא רק יקיים מבחינה טכנית את הקשר בין הועה״מ של מק״פ או סוריה עם הקומינטרן, אלא שיבין את הקו של הקומינטרן, יהיה די בקי פוליטית ויוכל, תוך לימוד המצב בשטח, על בסיס הוראות הקומינטרן, לעזור להנהגת המפלגה הקומוניסטית בפתרון המטלות הפוליטיות. לא מוכרחים לשלוח את החבר לפלסטינה. כמרכז עבודתו אפשר לבחור את סוריה. הקשר בין סוריה לפלסטינה, לפי ידיעותינו, אינו מהווה בעיה מסובכת.

3. על־פי דבריו של החבר סלמן, אפשר לארגן משלוח ספרות, עיתונים וירחונים לפלסטינה, באמצעות המפלגה הקומוניסטית העיראקית, לפי הכתובת המיוחדת למטרה זו, שנשלחה ע״י הועה״מ של מק״פ. אם יתברר בהמשך שקל יותר

75 המפלגה הקומוניסטית הכל־סובייטית (בולשביקים).

לקיים את הקשר באמצעות הועה"מ של המפלגה הקומוניסטית הסורית, להעביר את משלוח הספרות דרך סוריה.

4. במקרה שלא נוכל בינתיים לבחור אדם לשליחות בפלסטינה, צריך להזמין לקומינטרן — לאחר קבלת חומר מפורט יותר מהמפלגה הקומוניסטית הפלסטינית ולאחר שתיווצר תמונה כללית על פעילות המפלגה — אחד מהחברים המנהיגים של הועה"מ של מק"פ, למסירת דו"ח.

מצורפים בזה נתונים על החברים מוסא, סלונים ושמחה.

חתימה
פלישבסקי.
21.12.42

הנתונים האישיים של שמחה צברי, מוסא ומאיר סלונים, היו מצורפים למכתבו של פלישבסקי לג. דימיטרוב.

22.12.1942

פרוטוקול מספר 106
2 עותקים, סודי ביותר
תעודת מידע*

שמחה, המכונה גם יאמינה, מרים, נולדה ב־1913 בעיר יפו, פלסטינה. יהודיה, ממשפחת פועלים, פועלת בבית־חרושת לקרטון. השכלה תיכונית קיבלה בפלסטינה. בברה"מ סיימה את הקוט"ב שבו למדה בשנים 1930–1933. שפת האם: עברית, שולטת בערבית וברוסית, יודעת מעט אנגלית וגרמנית.

חברת ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי מ־1930, חברת מק"פ משנת 1933.

ב־1927 השתייכה לארגון הילדים הקומוניסטים בפלסטינה. ב־1930 שלחה אותה המפלגה ללימודים בברה"מ, כפעילת נוער מצטיינת. בקוט"ב למדה מ־1930 עד 1933. כל ההערכות לגביה בתקופת לימודיה חיוביות ביותר.

בפברואר 1933 נשלחה לארץ בצינורות שלנו.

באוקטובר 1933 הייתה הח' שמחה חברת הוועד המרכזי של ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי. באותה שנה נעצרה.

בספטמבר 1935 נתן עליה ציר הוועידה ה־7 של הקומינטרן, נציג מק"פ החבר יוסף, את ההערכה הבאה: "מתייחסת ברצינות לכל משימה שמטילים עליה ונאבקת ליישומה באופן פעיל ובהתלהבות. מכירה את העבודה המחתרתית, זהירה מאוד, ואת כל הוראות המפלגה מילאה בקפידה וללא כשלונות. בשנת 1929 נעצרה בחשד לפעילות קומוניסטית וישבה בכלא בחיפה.

בשנת 1933, בעקבות מפולת המחתרת בחיפה, נעצרה כחשודה. נידונה לשלושה חודשי מאסר, אך ישבה למעלה מ־5 חודשים. נעצרה גם ב־1934, שוב בעקבות

חשיפה של דירה מחתרתית וישבה 9 חודשים. כשלונות אלו לא היו באשמתה. יאמינה, אישה משכילה ומפותחת, מתמצאת היטב בשאלות הפוליטיות. בקרב חברי המפלגה וברית הנוער היא זוכה בכבוד מיוחד וביוקרה. אפשר לקדמה לעבודה אחראית יותר. מעולם לא הייתה מעורבת בשום סטיות אנטי־מפלגתיות ואין לגביה שום הערות מפלגתיות. כעת איננה במעצר אך נתונה למעקב משטרתי.

על קרובי משפחתה לא ידוע דבר.

סיכום: החי שמחה, היא גם יאמינה, מרים — נולדה ב־1913. יהודיה, בעלת נתינות פלסטינית, חברת ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי מ־1930. חברת מק״פ מ־1933. משכילה פוליטית. מסורה למפלגה. בעלת ניסיון בעבודת נוער מחתרתית בקנה־מידה ארצי. חברת הוועד המרכזי של מק״פ.

אסמכתא: מידע מהתיק האישי.

חתימה:
פלישבסקי
זצליאפינה

סודי ביותר
תעודת מידע

רדואן איבן חסן חילו — הוא גם מוסא, מוח'תארוב, יוסף — נולד ב־1908 ביפו, פלסטינה. ערבי, נתין פלסטינאי, בן למשפחה ענייה, פועל.

חבר ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי מ־1927, חבר מק״פ מ־1928 חבר המפלגה הקומוניסטית הכל־סובייטית (בולשביקים) מ־1932 עד 1933. מ־1933 שוב חבר מק״פ.

מ־1933, חבר מזכירות מק״פ. מתחילת 1935 מזכיר מק״פ. מוצאו ממשפחת מוכר ירקות עני ברחובות. החבר רדואן החל לעבוד מגיל שמונה כילד במאפיה, ואחר־כך כאופה. מאוחר יותר עבד בבניין כבנאי. הוותק הכללי בעבודה: 11 שנים. ב־1926, בא קץ לבערותו בלימודי ערב של ארגון נוער לאומי.

ב־1927, הצטרף לברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי. היה פעיל בעבודת הארגונים הבסיסיים. ב־1928, על־פי המלצת ברית הנוער, התקבל כחבר מק״פ. ב־1929 היה בעבודה מפלגתית כמזכיר הסניף המפלגתי ביפו. ב־1930 שלחה אותו המפלגה למוסקבה, ללימודים בקוט״ב, שם למד עד 1933.

ההערכות לגביו מתקופת הלימודים חיוביות. ביוני 1933 נשלח לארץ בצינורות שלנו.

ב־1933, צורף כחבר לוועד המרכזי של מק״פ ועבד במזכירות הוועד המרכזי. מדצמבר 1934 משמש כמזכיר מק״פ.

החבר רדואן נעצר פעמים רבות על פעילותו הפוליטית. ב־1929 נעצר בקשר להפגנה שאורגנה ע״י הקומוניסטים ביפו וישב 37 ימים. ב־1930, נעצר ל־7 ימים בירושלים, בהקשר לפעילות איגוד־מקצועית. באותה שנה, 1930, עצרה אותו המשטרה ל־3 ימים, ערב ה־1 במאי. ב־1934, נעצר בשל פעילות מפלגתית בלתי־

לגלית בחיפה וישב 6 חודשים בכלא עכו. השתתף בוועידה ה־5 של הפרופינטרן[76] ב־1930, במליאת האינטרנציונל הנוער הקומוניסטי ב־1933, והיה ציר בעל זכות הצבעה מטעם מק"פ בועידה ה־7 של הקומינטרן.

דעותיהם של כל חברי מק"פ המכירים אישית את הח' רדואן חיובית.

במוסקבה מתגוררים אישתו וילדו של רדואן, הנתמכים ע"י הוועד המרכזי של הארגון הבין־לאומי לעזרה.

סיכום: הח' רדואן איבן חסן חילו (הוא גם מוסא, מוח'תארוב, יוסף) נולד ב־1908. ערבי מפלסטינה. חבר ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי מ־1927. חבר מק"פ מ־1928 חבר המפלגה הקומוניסטית הכל־סובייטית (בולשביקים) מ־1932 מ־1933 — שוב חבר מק"פ. מפותח מבחינה פוליטית. מסור למפלגה. בעל ניסיון בעבודת הנהגה מפלגתית מחתרתית בקנה־מידה ארצי. מזכיר הוועד המרכזי של מק"פ מ־1935.

אסמכתא: מידע מהתיק האישי.

חתומים:
פלישבסקי
זצליאפינה

סודי ביותר

תעודת מידע

מאיר סלונים (מאירקה, יעקב, גולד) נולד ב־1910 בעיר חברון, בפלסטינה, יהודי, פועל בנין. ממשפחת פועלים. סיים 5 כיתות של בית־ספר עממי וכן את קוט"ב. יודע את השפות: עברית וערבית.

חבר ברית הנוער הקומוניסטי בפלסטינה משנת 1927, חבר מק"פ מ־1933. חבר הוועד המרכזי של מק"פ מ־1935.

החל בעבודה בגיל 13. עבד בחנות, בבניין, בסבלות, היה שוליה בבית־חרושת למתכת ועוד.

בברית הנוער הקומוניסטי היה פעיל בהפצת ספרות קומוניסטית לגלית ובלתי־לגלית. בהפגנת ה־1 במאי 1928 נעצר וישב בכלא 3 ימים. ב־1 באוגוסט 1929 נעצר שוב על השתתפותו בהפגנת אוגוסט ונדון לשנת מאסר אחת. בבית־הסוהר השתתף בשביתת־רעב.

ב־1930, בצאתו מהכלא, שלחה אותו מק"פ ללימודים בברה"מ. בשנים 1930–1933 למד בקוט"ב. על תקופת הלימודים והעבודה המעשית בייצור צוין לטובה. לארץ נשלח בצינורות שלנו, ביוני 1933. ב־1934 צורף למזכירות הוועד המרכזי של מק"פ. ניהל את הטכניקה הבלתי־לגלית של הועה"מ: דפוס, העברת הספרות וכדומה.

76 האינטרנציונל האיגוד־מקצועי.

ב־1935 נעצר בשל חברותו במפלגה, השתתף בשביתת־הרעב.

הנציג לשעבר של מק"פ, הח' יוסף, מעריך לחיוב את מאיר סלונים ומציין, כי "בתקופת המאבק נגד ההנהגה האופורטוניסטית צידד הח' יעקב בקו הערביזציה ונאבק באורח פעיל למענה." בו־בזמן הוא מציין כמה תכונות שליליות של מאיר: בעל הערכה־עצמית מוגזמת, מתנשא, אין לו גישה לחברים וגם אינו נהנה מיוקרה ואמון ראוי במידה מספקת.

סיכום: הח' מאיר סלונים (הוא גם מאירקה, יעקוב, גולד) נולד ב־1910. יהודי מפלסטינה. חבר ברית הנוער הקומוניסטי הפלסטינאי מ־1927. חבר מק"פ מ־1933. חבר הוועד־המרכזי של מק"פ בהרכבו מ־1935. מפותח פוליטית. בעל ניסיון בעבודה מפלגתית בקנה־מידה מרכזי, בתנאי מחתרת. מסור למפלגה. יש לברר, מדוע הח' מאיר סלונים אינו זוכה "באמון הראוי" מצד החברים, כפי שהדבר נאמר בתגובתו של מזכיר הוועד המרכזי, הח' יוסף, ב־1935.

אסמכתא: המידע מהתיק האישי.

חתומים:

פלישבסקי

זצליאפינה.

אפילוג

כאן עומדים. כאן יושבים. כאן אנחנו לתמיד.
כאן לנצח. ולנו מטרה אחת יחידה:
להיות.
ומלבדה אנחנו חלוקים בכל:
במראה דגל הלאום
(תיטיבו לעשות, בני עמי החי, אם תבחרו
בסמל החמור הפשוט)
וחלוקים במילות ההמנון החדש
(תיטיבו לעשות אם תבחרו בזמר חתונת היונים)
וחלוקים בעניין האחוזים ובציבור ובפרטי,
חלוקים בכל דבר. ולנו מטרה אחת יחידה: להיות...
וכל אחד יבחר לו מטרה, אם ירשה הזמן.

מתוך "מצב מצור", מאת מחמוד דרוויש.
תרגום מערבית: מחמד חמזה ע'נאים
הוצאת אנדלוס, 2003.

העתיד שהיה לעבר, והוא עדיין הווה

ממבט מעוף הציפור, כל אירוע משמעותי באזור המזרח־התיכון ובזירה הפלסטינית־ישראלית־ערבית, בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה, הושפע או הוכרע מן "המלחמה הקרה". שני מחנות מלוכדים, מגובשים ומצוידים בנשק אטומי התייצבו זה כנגד זה. בראש המחנה האחד – הסוציאליסטי – עמדה מוסקבה, ובראש המחנה השני – הקפיטליסטי – התייצבה וושינגטון. על רקע המלחמה הקרה, הועמדה שאלת פלסטינה בראש סדר־היום הבינלאומי, בעקבות שלוש תוצאות הרות חשיבות של המלחמה: שואת יהודי אירופה, היחלשות האימפריה הבריטית והעברת מנהיגותו של העולם הקפיטליסטי לידי ארה"ב. ולא פחות חשובה מאלה הייתה ההתפתחות שחלה בארץ עצמה במהלך המלחמה.

"במשך התקופה האחרונה, ובמיוחד בזמן המלחמה, חלו שינויים גדולים בכלכלתה של הארץ ובאופיה הלאומי. היישוב היהודי גדל והתפתח כגורם כלכלי חשוב בארץ וכקיבוץ לאומי מגובש. פלסטין היא כיום ארץ בעלת אופי דו־לאומי. זהו המצב החדש בבעיה הלאומית של הארץ." שינוי מהותי זה, שבא לידי ביטוי בהחלטות הוועידה ה־9 של מק"פ – הוועידה הראשונה אחרי תום המלחמה, שהתקיימה בספטמבר 1945 – וכן בהחלטות הוועידה ה־10 שנה אחר־כך, היה הבסיס לתפישה בדבר "מדינה דו־לאומית", כפתרון לבעיית פלסטינה. בכך הגיעה לקיצה הפרדיגמה בדבר "עצמאות הארץ" ו"מדינה ערבית־דמוקרטית". היישוב היהודי היה מ"מיעוט לאומי יהודי בארץ, בעל תרבות ומורשת משלו", ליישות לאומית בעלת זכויות לאומיות שוות; ופלסטינה (א"י) הייתה לארץ דו־לאומית. הפרדיגמה של "מדינה דו־לאומית" כפתרון לבעיית פלסטינה, הפכה ליסוד היסודות של התפישה האינטרנציונליסטית בתקופה החדשה. זכות היוצרים על הפתרון הדו־לאומי היה, כזכור, של הד"ר מגנס וקבוצת "איחוד" בהנהגתו, שאליה הצטרפו עכשיו כוחות פוליטיים נוספים גם מתוך המחנה הציוני.

תפישת ה"ביחד" היהודי־ערבי, מונחת ביסוד שתי הפרדיגמות – הישנה והחדשה. הזרם האינטרנציונליסטי המהפכני נכנס לתקופה החדשה כשהוא נתון במשבר עמוק וחמור. הפיצוץ בשורות המחנה הקומוניסטי ב־1943, שמלכתחילה לא היה על בסיס לאומי, התפתח לפילוג לאומי פוליטי וארגוני כאחד. ברחוב היהודי התרוצצו קבוצות שונות שחלקו על הקו של מק"פ, אך זו המשיכה להיות הארגון המוביל והקובע; ואילו ברחוב הערבי, הקימו הקומוניסטים הערבים את "הליגה לשחרור לאומי".[77]

מבחינת השקפת העולם, לא נבדל מצע "הליגה לשחרור לאומי" מזה של מק"פ – מצע מרקסיסטי מעמדי מהפכני, שראה עצמו כחלק מהתנועה המהפכנית הבינלאומית. גם בתחום האידיאולוגי ביחס לבעיה הלאומית, כיבדו שני הארגונים את הזכויות הלאומיות של העם הפלסטיני ושל היישוב היהודי בארץ. חילוקי הדעות נסבו סביב הערכת השינויים שחלו

77 הליגה לשחרור לאומי נוסדה ב־1944 ופעלה עד כינוס האיחוד בין מק"י לליגה לשחרור לאומי, באוקטובר 1948.

במצב באירופה ובארץ, עם היציאה מהצומת ההיסטורי, וסביב המסקנות שיש להסיק מכך לגבי בעיית פלסטינה.

"הליגה לשחרור לאומי" המשיכה לדבוק בפרדיגמה הישנה, ב"מדינה ערבית עצמאית ודמוקרטית", בעוד שמק"פ דגלה, כאמור, במדינה דו־לאומית. הפילוג הפוליטי והארגוני של הזרם הקומוניסטי בארץ הסב נזק גדול לרעיון ה"ביחד": בזירה הבינלאומית – דווקא בתקופה שהבעיה הפלסטינית עלתה על סדר היום שלה – החליש הפילוג את האופציה לפתרון דו־לאומי של בעיית פלסטינה. גם בזירה הפנימית היה נזקו של הפילוג רב, למרות שגם "הליגה לשחרור לאומי" וגם מק"פ המשיכו להדגיש את שותפות האינטרסים של ערבים ויהודים ואת כורח המאבק המשותף. "הליגה לשחרור לאומי", להבדיל מכל שאר המפלגות ברחוב הערבי, המשיכה להדגיש את "הצורך להבדיל בין הציונות לבין תושביה היהודים של הארץ, שהאינטרסים שלהם קשורים קשר איתן לאינטרסים של העם הערבי בכינון משטר דמוקרטי." וכן, ש"מדינה עצמאית דמוקרטית, אפשרית רק על בסיס של שיתוף פעולה ערבי־יהודי".[78]

בנתחו את עמדות "הליגה לשחרור לאומי", מציין ההיסטוריון מוסא בודיירי שהמאמץ העיקרי של "הליגה לשחרור לאומי" נשאר – לאורך כל הדרך – לקבל "לגיטימיציה לאומית" מן השכבות הרחבות ביותר של דעת הקהל הערבית, תוך שאיפה להתחבר עם מפלגות לאומיות ערביות אחרות. "שיתוף פעולה מסוים – כותב בודיירי – הושג עם שני ארגונים קטנים, 'הבלוק הלאומי' ו'קונגרס הנוער'... אך הקומוניסטים הערבים המשיכו להיתקל בקשיים, בגלל הגנתם על 'רעיונות לא פופולריים', שהחשוב בהם היה עמדתם כלפי התושבים היהודים."[79]

גם למק"פ לא הועיל הרצון להתחבר לדעת הקהל היהודית ולקבל "לגיטימציה לאומית", גם אחרי השינויים שחלו בעמדתה העקרונית, בתנאים החדשים. הוועידה ה־9 של מק"פ ביקשה להתחבר אל כל "המתחשבים באופי הדו־לאומי של הארץ" אשר התנגדו ל"תוכנית בילטמור", "שמטרתה היא הפיכת פלסטינה למדינה עברית", ודגלו במידה זו או אחרת בפתרון של מדינה דו־לאומית. "אלה כללו את 'השומר הצעיר' ו'הליגה הסוציאליסטית', חלקים של 'התנועה לאחדות העבודה', ושל 'עלייה חדשה', 'פועלי ציון (שמאל)' וחוגי 'האיחוד' (חוגי ד"ר מגנס)."[80] נסיונות מק"פ לקבל לגיטימציה בדעת הקהל היהודית ולהתחבר למחנה זה, לא הניבו פרות רבים יותר מן הניסיונות של "הליגה לשחרור לאומי" להתחבר עם כוחות לאומיים ברחוב הערבי־פלסטיני. גם לה עמדה לרועץ ההגנה על "רעיונות לא פופולריים", שהחשוב בהם היה העמדה לגבי העם הערבי הפלסטיני.

מבחינה עקרונית, הייתה הפרדיגמה של מדינה דו־לאומית המשך מעודכן של הפרדיגמות האנטי־אימפריאליסטיות של שנות ה־20 וה־30. היא הייתה מבוססת על ההנחה שבמצב החדש, עם התהוותה של לאומיות יהודית עברית מגובשת, רק מדינה דו־לאומית מסוגלת

78 בודיירי, מ' (1979): The Palestine Communist Party 1919–1949 Arab & Jew in the Struggle for Internationalism איתאקה לונדון, ע' 217.

79 בודיירי, ע' 230.

80 ספר הוועידה, ע' 38

להביא לשחרור לאומי ולהוציא מידי האימפריאליזם הבריטי, או מידי כל גורם אחר, כובש ומשעבד – מקומי, אזורי או עולמי – את נשק ההפרדה, הסכסוך והאיבה הלאומית בין יהודים לערבים; רק מדינה דו־לאומית מסוגלת לשרת את האינטרסים הלאומיים של שני העמים, להוות מחסום מפני הלאומנות היהודית והערבית כאחד, להבטיח התפתחות תוך שוויון זכויות לכלכלתם, תרבותם ומורשתם ההיסטורית ולהביא לשלום ביניהם ולחברה של שוויון וצדק חברתי.

בעיצומו של המאבק למען פתרון של מדינה דו־לאומית, הן בזירה הפנימית והן במסגרת ועדות החקירה הבינלאומיות למיניהן, הפתיע שר החוץ הסובייטי – א. גרומיקו – את דעת הקהל העולמית (ב־14.5.47), בנאום פרוגרמטי שהדהים וזיעזע את כל מרכיבי המפה הפוליטית בארץ, ויותר מכול – את הזרם האינטרנציונליסטי. בנאומו זה, מחק גרומיקו את המילה "רק" מן הפתרון הדו־לאומי, ופתח את הדלת לפתרון של חלוקה כפתרון אלטרנטיבי. פתרון שהיה פחות טוב אמנם, אך אפשרי, וסיפק עוד הוכחה שדיפלומטיה היא אמנות האפשרי. "המשלחת הסובייטית – קבע גרומיקו בנאומו – מסיקה שיש להגן על הזכויות החוקיות של היהודים והערבים, על־ידי יצירת מדינה דו־לאומית עצמאית ודמוקרטית, עם זכויות שוות לשני העמים. מדינה דו־לאומית היא אחד הפתרונות, הראוי לתשומת־לב רבה ביותר. יהיה זה יסוד הגיוני לשיתוף פעולה של יהודים וערבים. אם יוכח אחרי כן כי פתרון זה, לדאבוננו, הוא בלתי־אפשרי, בגלל יחסים רעים בין היהודים לערבים, יהיה הכרחי לעיין בפתרון שני – חלוקה לשתי מדינות עצמאיות. אך פתרון כזה אפשר לקבל רק אם יוכח שאי־אפשר להחזיר את יחסי היהודים והערבים לבסיס ידידותי." המהות העקרונית של השינוי בעמדת ברה"מ, שבאה לידי ביטוי בנאום גרומיקו, הייתה ההכרה בקיומה של לאומיות יהודית בעלת זכויות לאומיות לעצמאות וממלכתיות בפלסטינה והאפשרות של פתרון הבעיה הלאומית לאו דווקא במסגרת הסוציאליזם. הכרה זו באה על רקע כשלון העולם הקפיטליסטי לפתור את בעיית היהודים, רצח שישה מיליוני יהודים בשואה וזיקת חלק משארית הפליטה לפלסטינה. זאת, למרות העובדה שהיישות הלאומית היהודית התהוותה בארץ בדרכים קולוניזטוריות, על חשבון האוכלוסייה הערבית המקורית.

פתיחת הדלת לאפשרות של פתרון בחלוקת הארץ לשתי מדינות לאומיות נפרדות, לעומת הפתרון הרצוי – כלומר מדינה דו־לאומית – העמידה את ברה"מ על הקו הדק בין פרגמטיזם לבין פשרנות פסולה, שיש בה ניגוד עם עקרונות התפישה המעמדית האינטרנציונליסטית.

תוכנית החלוקה, שנתקבלה ב־29.11.47, כללה הסדרים חשובים בתחום הכלכלי והמדיני, שיכלו להחליש את ההיבטים הפרגמטיים ולחזק את העקרוניים, תוך יצירת מסגרת ממלכתית יהודית־ערבית דו־אחידה. ההחלטה על הקמת שתי מדינות – יהודית וערבית – שלאישורה היה צורך ב־2\3 מן הקולות באו"ם, התאפשרה בנסיבות נדירות של מפגש אינטרסים של ברה"מ וארה"ב. שתי מעצמות אלה, שהיו נתונות כבר במלחמה הקרה ביניהן, היו מעוניינות – כל אחת מנימוקיה שלה – בהחלשת שליטתה של בריטניה במזרח־התיכון, על־ידי הפסקת המנדט והוצאת צבאה מפלסטינה. אין ספק שעמדת ברה"מ הושפעה, בין היתר, מהתגייסות היישוב היהודי כולו למאמץ המלחמה האנטי־נאצית ומממדי האהדה לברה"מ ערב המלחמה, במהלכה ואחריה. גם דיווחי הדיפלומטים שלה בארצות אירופה

ובארה"ב, בדבר הפופולריות של ברה"מ ביישוב היהודי בארץ ובקהילות היהודיות בעולם ובדבר האפשרות שהמדינה היהודית עשויה להיות גורם פרו־סובייטי מתקדם ומבטיח – תרמו לגישתה. ארה"ב הונחתה מתוך רצון ותקווה לרשת את האימפריה הבריטית ולחדור לאזור עתיר הנפט, שהוא גם בעל חשיבות אסטרטגית, מול אויבתה העיקרית – ברה"מ. שתי המעצמות איחדו את מאמציהן והשיגו את 2\3 הקולות שהיו דרושים להעברת ההחלטה בדבר החלוקה באו"ם.

בריטניה הייתה הכוח העיקרי שהתנגד מלכתחילה להחלטת האו"ם, כי גם היא הבינה שמשמעות ההחלטה תהיה סוף שלטונה בפלסטינה. היא הצליחה לגייס למאבק נגד קבלת החלטה על חלוקה – ובהמשך גם לניסיון צבאי לסכל את יישומה – את הממסדים הערביים במצרים, בירדן ובפלסטינה עצמה.

הגורם הערבי הפלסטיני היחיד שקיבל את החלטת האו"ם בדבר חלוקת הארץ לשתי מדינות – יהודית וערבית – היה "הליגה לשחרור לאומי". ב"ליגה לשחרור לאומי", שפעלה באווירה של התנגדות ציבורית נחרצת להחלטת האו"ם, הן מצד הממסד הפלסטיני והן מצד המדינות הערביות השכנות, נחלקו בתחילה הדעות בין מיעוט שהתנגד להחלטת החלוקה, לרוב שתמך בה. מצדדי החלטת האו"ם ראו בסיכוי לשים קץ לכיבוש הבריטי ובנאמנותם הבלתי־מסויגת לברה"מ, את הגורם הקובע והמכריע לעמדתם. הבולט בין מתנגדי החלטת האו"ם בליגה לשחרור לאומי, היה אמיל תומא[81], קומוניסט ואינטרנציונליסט לא פחות מסור ומשוכנע מחבריו בהנהגת הליגה, שתמכו בהחלטה.

מק"פ התייצבה לימין תוכנית החלוקה, אחרי נאום גרומיקו. היא יישרה קו עם העמדה הסובייטית וזנחה את רעיון המדינה הדו־לאומית. התנאים בזירה הבינלאומית העמידו את הבחירה כבחירה בעד או נגד הפסקת הכיבוש הבריטי, בעד או נגד עצמאות לאומית לשני העמים החיים בה, בעד או נגד תוכנית החלוקה לשתי מדינות יהודית וערבית. הכרעת הזרם האינטרנציונליסטי בארץ, גם בקרב הערבים וגם בקרב היהודים, הייתה בעד החלטת האו"ם מה־29.11.47.

בעיצומה של מלחמת 1948, באוקטובר, חצי שנה לאחר הכרזת המדינה, התכנס בחיפה כנס האיחוד בין מק"י לליגה לשחרור לאומי. היה זה אירוע מרגש והיסטורי, שהחזיר את האחדות היהודית־ערבית לשורות המפלגה קומוניסטית ולהנהגתה בארץ.

הקומוניסטים היהודים השתלבו במאמץ המלחמתי של היישוב, גם בכוחות המזוינים וגם במאמץ לגיוס תגבורת של נשק ולוחמים בארצות המחנה הסוציאליסטי. הקומוניסטים הערבים היו הגורם היחיד בקרב העם הערבי הפלסטיני שנאבק באומץ נגד הממסד הלאומני הפלסטיני והמדינות הערביות הפרו־בריטיות, תמך בהחלטת האו"ם ודרש את יישומה המלא, על שני חלקיה – כולל הקמת מדינה ערבית־פלסטינית. גורלם לא היה קל. הם נרדפו על־ידי הממסד הפלסטיני ובעלי בריתו, בשל היותם תומכי החלוקה, ועל־ידי הממסד הישראלי בכל

81 תומא לא נכלל בהנהגה היהודית־ערבית של מק"י, שהורכבה אחרי כנס האיחוד. שובו לשורות המפלגה התאפשרה רק ב־1953, לאחר שהסכים להיענות לדרישה המשפילה של המפלגה, ברוח עידן המונוליטיות, וכתב "ביקורת עצמית" על עמדתו בעניין החלטת האו"ם על החלוקה.

מקום אליו נכנס צה"ל – בשל היותם קומוניסטים. רבים מהם פשוט הועברו ממעצר ערבי למעצר ישראלי.

ככל מלחמה, גם מלחמת 48 הייתה המשך המדיניות באמצעים אחרים. כל הצדדים המעורבים בה ניסו להשיג את מטרותיהם ארוכות הטווח – הן בריטניה וארה"ב, הן ברה"מ והן המדינות הפרו־בריטיות השכנות, והממסדים הפרו־אימפריאליסטיים של העם הערבי הפלסטיני והיישוב היהודי בארץ. אלא שאף צד לא השיג את מלוא מטרותיו, והבעיה הפלסטינית לא רק שלא נפתרה, אלא היא החריפה שבעתיים. הארץ לא נחלקה לשתי מדינות עצמאיות – יהודית וערבית – הקשורות כלכלית ומדינית, במסגרת דו־אחידה, והמבטיחות שלום בין שני העמים. במקומן הוקמה מדינה אחת – יהודית – שכבר מתחילתה לא הייתה עצמאית כלל וכלל, אלא המשיכה לשרת את האימפריאליזם הבריטי בהכשלת תוכנית החלוקה. האימפריאליזם הבריטי לא סולק, והצבא הבריטי, שסולק אמנם מפלסטינה, לא הוצא מן האזור, אלא נערך בו אחרת. האיבה בין שני העמים, שהייתה אחת הסיבות להעדפת הפתרון של חלוקה על פני מדינה דו־לאומית, לא קטנה, אלא העמיקה. ובעיקר – יישום חלקה השני של החלטת האו"ם – הקמת מדינה ערבית פלסטינים – הוכשל על ידי כל הגורמים המעורבים, והשטח שיועד לה נחלק בין מצרים וירדן הפרו־בריטיות לבין ישראל של בן־גוריון, שעוד בטרם התנתק מלונדון, החל לפזול לעבר וושינגטון ולשרת את שאיפתה לרשת את האימפריאליזם הבריטי באזור.

סיכול הקמתה של מדינה ערבית, כלומר – סיכול ביצועה של תוכנית החלוקה, היה מטרתה המיידית של הקונצפציה האסטרטגית של הציונות הבן־גוריונית, והיא שקבעה את אופיה ואת מהלכיה הצבאיים של מלחמת 48. כיבוש יָצר גירוש וגירוש רדף כיבוש. מאות כפרים ערביים נמחקו מעל פני האדמה. עשרות אלפים מן התושבים הערביים של הערים המעורבות נעקרו מבתיהם. עם שלם שישב במולדתו, הפך לעם של פליטים, המפוזרים בכל הארצות השכנות והרחק מעבר לימים ולאוקיאנוסים. נוצרה בעיית הבעיות של הסכסוך ההיסטורי – בעיית הפליטים. הטרגדיה של העם הערבי הפלסטיני קיבלה ממדים ועומק של טרגדיה לאומית. ככל שגברו הידיעות על מעשי הזוועה נגד הערבים, גברו גם גילויי הגינוי והמחאה נגדם מצד הזרם האינטרנציונליסטי וחוגים מתקדמים נוספים ביישוב היהודי. אך גינויים ומחאות אלה, צריך להודות, בהחלט לא הספיקו, וכמובן לא הצליחו להקטין את ממדי האסון. הפן הבן־גוריוני של מלחמת 48, היה לפן הקובע והמאפיין את המלחמה, מיומה הראשון ועד לאחרון. אם היו עוד ספקות לגבי אופיה של מלחמת 48, הנה באה מלחמת 67, שבכל הנוגע ליחס לעם הערבי הפלסטיני העידה כאלף עדים על הכוונות האידיאולוגיות ארוכות־הטווח של התפישה הבן־גוריונית, שגם לאחר שעזב את הבמה הפוליטית המשיכה לשמש ליבת הקונצנזוס הלאומי הישראלי. היה זה מנהיגה של מק"י באותה תקופה, משה סנה, שהגדיר את מלחמת 67 כהמשכה של מלחמת העצמאות, התייצב לימינה, ובכך חיסל את מהותה האינטרנציונליסטית של המפלגה וחרץ את גורלה. גם הזרם האינטרנציונליסטי המהפכני ראה במלחמת 1967 המשך למלחמת 1948 במהותה הבנגוריונית, התנגד לה ודרש את נסיגת צה"ל מיד.

ההנהגה הלאומנית הערבית, זו של מדינות ערב השכנות וזו של העם הפלסטיני, לא הכירה בשינויים שחלו בעקבות מלחמת העולם השנייה ובמציאות החדשה שנוצרה במזרח־

התיכון, ובמיוחד בפלסטינה. היא המשיכה לתמוך ולשרת את האימפריאליזם הבריטי שנחלש אנושות. היא סירבה להכיר בעובדת התהוותה של לאומיות יהודית עברית בארץ והפיכתה של פלסטינה לארץ דו־לאומית. היא התעלמה מההשפעה העמוקה של שואת יהודי אירופה על דעת הקהל הבינלאומית ומהזיקה של חלק משארית הפליטה לארץ. היא דחתה את הפתרון הדו־לאומי של הבעיה הפלסטינית ואת פתרון החלוקה לשתי מדינות, והעלתה במלחמת 48 את הרעיון הכוזב "לעזוב על מנת לחזור כמנצחים", בעזרת הבריטים, פארוק ועבדאללה. עם זאת, גם היום תמוה בעיני, מי קבע את "יום הנכבה" ל־15.5 ולמה. הרי ביום זה חלו שני אירועים היסטוריים: הראשון – יציאת החייל הבריטי האחרון מאדמת פלסטינה וקץ המנדט הבריטי. ודאי שאלה לא נגדו את האינטרסים הלאומיים של העם הפלסטיני, ולא הם הסיבה לנכבה. ההפך הוא הנכון: כניסת הצבא הבריטי וכינון השלטון המנדטורי הכובש, היו הגורם העיקרי לצרותיהם של יהודים וערבים, לאיבה הלאומית ולשפיכות הדמים בארץ. האירוע השני המתקשר עם ה־15.5 – היה ההכרזה על כינונה של מדינת ישראל, מתוקף ההחלטה הבינלאומית על כינון שתי מדינות בפלסטינה – יהודית וערבית. מימושה של הזכות לממלכתיות וריבונות של לאום אחד, לא נגדה בהכרח את זכותו של הלאום האחר לממלכתיות ולריבונות, וכשלעצמה – גם היא לא הייתה הסיבה לנכבה של העם הפלסטיני. מחיקת הכפרים הערביים בוואדי חווארס אירעה שנים לפני ה־15 במאי 1948. גם דיר יאסין נמחק מהמפה לפני ה־15.5. במהלך כל מלחמת 48 נהרסו ונעלמו מעל פני הקרקע מאות כפרים בצפון ובדרום, ואילו פארק קנדה היפהפה נבנה על חורבות הכפרים יאלו ועמואס אחרי מלחמת 67. כמו כל טרגדיה לאומית, גם הנכבה לא דמתה לרעידת אדמה, שסיסמוגרף יכול לרשום את השעה והדקה של תחילתה ושל סופה, אך בוודאי שלא נבעה משני האירועים ההיסטוריים שחלו ב־15.5.48.

במזרח־התיכון, המצב השתנה כאשר עבד אל־נאצר עלה לשלטון במצרים והפך למנהיגה של התנועה הלאומית הערבית לשחרור לאומי. בתחום הפלסטיני השתנה המצב, כאשר אש"ף הפך לכוח הלוחם העיקרי נגד הכיבוש הישראלי ולנציגו הבלעדי של העם הפלסטיני, אחרי מלחמת 67. עם זאת, השינוי האסטרטגי והאידיאולוגי במישור הפלסטיני חל בשנות ה־80 המוקדמות, כאשר אש"ף הכיר בקיומם של שני עמים בארץ ובזכויות הלאומיות של העם הישראלי. שינוי חיובי זה בא באיחור מצער ומזיק, לעומת הזרם האינטרנציונליסטי בקרב שני העמים, אך הרבה לפני הממסד הלאומני הישראלי, אשר עד היום הזה מסרב לצאת מן השטחים שנכבשו במלחמת 67, ושעליהם רוצה ההנהגה הפלסטינית להקים את מדינת פלסטין. גם היום, כאשר אפילו חלק מהממסד מכריז על תמיכתו ב"שתי מדינות לשני העמים", ממשיך הקונצנזוס הלאומי הישראלי לדבוק בקונצפציה הבן־גוריונית ולא לשרטט גבולות סופיים, לא לישראל ולא לפלסטין, לנופף בדחליל הגזעני הדמוגרפי כנגד מדינה דו־לאומית, לפסול את ריבונותו של העם הפלסטיני על שטח מדינתו, להתכחש לאחריותנו שלנו לנכבה של העם הפלסטיני ולבעיית הפליטים, כדי לדחות ככל האפשר – אולי לתמיד – את פתרון הסכסוך הישראלי־פלסטיני. למטרה זו שימשו במהלך השנים, במסגרת הקונצנזוס הלאומי, אחרי הורדת הרעיון של "שתי גדות לירדן – זו שלנו זו גם כן" – רעיונות שונים. "ארץ ישראל השלמה", "שלטון עצמי", "חלוקה פונקציונלית", "פשרה טריטוריאלית" ואפילו הרעיון של חלק מן השמאל הישראלי, להחזיק בשטחים הכבושים כ"פיקדון לשלום".

התוצאה מכל אלה היא המשך הכיבוש כמעט ארבעה עשורים, דיכוי אכזרי ונחלי דם בשני הצדדים. אפילו אם טענות הכזב "לא אנחנו התחלנו", "מלחמת מנע" "מלחמת אין ברירה" היו תקפות – מדוע אי־אפשר היה ביום השביעי של מלחמת ששת הימים, אחרי חיסול "הסכנה" המצרית, הירדנית והסורית, לסגת לגבולות ה־5 ביוני, כדרישת הזרם האינטרנציונליסטי, ואפילו דרישת חלקים מהמחנה הציוני?

חלק בלתי־נפרד מהמדיניות האנטי־ערבית של הקונצנזוס הלאומי, מיסודה של התפישה הבן־גוריונית, הוא גם היחס לאותו חלק מהעם הערבי הפלסטיני, שנותר בתחום מדינת ישראל והיה למיעוט לאומי – כ־20% מאזרחי ישראל. זה החל בממשל הצבאי והמשיך בחנק קרקעי וכלכלי, באפליה תרבותית וסוציאלית ובדיכוי משטרתי, כשכל כמה שנים משתמשים באש חיה לפיזור הפגנות של אזרחים ישראלים ערבים.

שתי הצרות הללו – הכיבוש והאפליה הלאומית – הם בעוכרי שני העמים. הכיבוש הורס את עם ישראל, לא פחות מאשר את העם הערבי הפלסטיני, והאפליה נגד ערביי ישראל פוגעת ביהודים של שכונת התקווה ועיירות הפיתוח, לא פחות מאשר באזרחי אום אל־פאחם וטייבה. המאבק נגד שתי קללות אלה של המדיניות הישראלית, מחייב את ה"ביחד" הישראלי־פלסטיני והיהודי־ערבי.

מאפיין מהותי וקבוע נוסף בתפישה הציונית הבן־גוריונית, הוא ההתחברות לאימפריאליזם והנכונות לשרתו, נגד עמי האזור בכלל והאינטרסים של שני עמינו בפרט. כבר בתחילת דרכה של ישראל, היא הצליחה להכשיל אפילו את נסיונו קצר החיים של שר החוץ מ. שרת, שביקש להוביל מדיניות של אי־הזדהות ונייטרליות בזירה הבינלאומית. פחות משנה אחרי כינון ישראל, החל המפנה מתלות ושירות לאימפריאליזם הבריטי, להתקשרות עם האימפריאליזם האמריקני, שביקש לחדור לאזור המזרח־התיכון.[82] הפעולה הפרו־בריטית האחרונה הייתה הקנוניה הבריטית־צרפתית־ישראלית, נגד מצרים של עבד אל־נאצר, במלחמת אוקטובר 1956. אך מכאן ואילך, הפכה הנכונות הישראלית לשרת את האימפריאליזם האמריקני בניסיונותיו לחדור לאזור ולבלום את שאיפת העמים החיים בו לעצמאות, מנכונות כלכלית, לנכונות מדינית־צבאית־אסטרטגית. המלחמה הבאה, מלחמת 67, נוהלה כבר אך ורק לאחר קבלת אור ירוק מוושינגטון, שראתה במצרים של עבד אל־נאצר את אויבה העיקרי באזור.

אכן, לא רק מלחמות ישראל היו "מלחמות יש ברירה", כעדותו של מ. בגין. גם הציונות הבן־גוריונית – הבסיס, המהות והמסגרת של הקונצנזוס הלאומי – הייתה תמיד, ונשארה, אידיאולוגיה ופרקטיקה של יש ברירה. האלטרנטיבה – הייתה ונשארה – האופציה של

82 המלווה האמריקני הראשון אושר בכנסת ב־17 במרץ 1949, פחות משנה מיום הכרזת המדינה. 85 חברי כנסת הצביעו בעד, שלושה נגד, ו־19 נמנעו. הנה כמה מדברי המתנגדים:
ש. מיקוניס (מק"י): "אני רוצה לעמוד בכמה מילים על האופי הפוליטי שלו (של המלווה), המסכן את ריבונות המדינה, הכרוך בשיעבוד המדינה לתוכניות האימפריאליזם האמריקאי... בו קשורה התרחקות מידידים והירתמות במרכבה האנגלו־סקסית... צריך להיות ידוע, שמלווה זה הוא פרט אחד של תוכנית אמריקאית כוללת, המכוונת להשליט את האימפריאליזם האמריקאי במזרח־התיכון. מלווה זה הוא צעד רציני ראשון להכללת מדינת ישראל בממלכה הקולוניאלית האמריקאית."

ה"ביחד". ה"ביחד" האינטרנציונליסטי של שילוב לאומי ולא של הפרדה והתבדלות לאומית, המשמשים נשק יעיל ביותר בידי כל כוח זר הרוצה לשלוט באזור. ה"ביחד" של שוויון לאומי, המסוגל לשים קץ לאיבה הלאומית ולשלטונו של עם אחד על השני, ולהבטיח עצמאות וריבונות של עמי האזור, מול הטוענים החדשים לשליטה באזור. הטוען החדש להגמוניה באזור, שונה מזה שהחליף את האימפריה העותומאנית בתחילת המאה ה־20 והלך לעולמו בחלוף מחציתה. גם הוא אמנם נטל לידיו סרגלם של האדונים סייקס ופיקו והחל לשרטט מפה חדשה וסדר חדש באזורנו, אך בשבילו "המזרח הקרוב" כבר איננו קרוב ו"המזרח־התיכון" איננו תיכון. במפה שעליה מפעילים צ'ייני וחבריו את סרגל ה"הפרד ומשול" של האדונים סייקס ופיקו, המזרח־התיכון הוא מערב אסיה, בקצה אותה יבשת עצומה, השוכנת מעבר לגבולה המערבי של ארצות־הברית.

זווית ראייה חדשה זו היא הקובעת את ההיערכות האסטרטגית של ארצות־הברית באזור, את "מרכזי הרוע" החדשים ואת בעלי בריתה. עם זאת, הסכנות לעמי האזור, לא רק שלא קטנו ולא התרחקו, כי אם גדלו שבעתיים, כי הטוען החדש להגמוניה באזור הוא לא רק המעצמה הגרעינית החזקה ביותר, אלא המעצמה היחידה שהראתה לעולם שהיא מסוגלת להטיל שתי פצצות גרעיניות על שתי ערים שלוות – נגסקי והירושימה.

המבט ממעוף הציפור, מכסה, אכן, את פרק הזמן מסייקס־פיקו ועד לצ'ייני – רצף של זמן וטריטוריה, שבו הייתה תפישת עולמו של בן־גוריון גורם מכריע, שהטביע את חותמו על מהלך האירועים ועל גורל שני עמינו.

משולחן עבודתי בארכיון הקומינטרן, גם לי ניתן להביט בעובדות ממעוף ציפור. היכרותי עם המסמכים המצהיבים, ובמיוחד עם הדמויות שהזדקרו לנגד עיני מתוכם, הבעייתיות שאיתה הם התמודדו, הרוח הלוחמת והרומנטיקה המהפכנית שלהם, הולידו אצלי הרגשה, כאילו נולדתי בזמנם, כאילו הייתי אתם במחתרת וישבתי אתם בבתי־הכלא ורעבתי אתם

מ. סנה (מפ"ם): "אנחנו חייבים לדעת מהו המלווה הזה. ממשלת ארה"ב, המלווה בריבית העולמית, דרכה ידועה לגבי מדינות קטנות. תחנותיה ידועות לנו: תחנה ראשונה היא סיוע, התחנה השנייה היא שיעבוד, התחנה השלישית היא גוש ובסיסים, ומכאן פתוחה הדרך לתחנה אחרונה: למלחמת עולם."

מ. וילנר (מק"י): "הלוואה זאת למדינת ישראל, אינה אלא אחד הצעדים לקראת שיעבוד מדינת ישראל כחלק מתוכנית השיעבוד של המזרח־התיכון, והכנת מלחמה חדשה, גם בחלק עולם זה."

ג. פרידמן־ילין: "המלווה איננו מוסד כספי רגיל. זהו בנק, המשמש סוכנות של ממשלת ארצות־הברית ותפקידו לקדם את המטרות הפוליטיות של ממשלה זו. ומטרות אלה מנוסחות מידי פעם בפעם בבהירות רבה מאוד: יצירת גוש של מדינות הקשור ב"מערב" קשר פוליטי, צבאי וכלכלי, הכפוף לארצות הברית ומכוון נגד מדינות אחרות; בפירוש נגד ברית המועצות וארצות הדמוקרטיה העממית... למען הבא לידי ביטוי את החרדה למשמעותו הפוליטית של המלווה, ולמען הדגש את ההתנגדות לכל סכנה של שיעבוד כלכלי, פוליטי או צבאי, לא אצביע בעד החוק המוצע על־ידי הממשלה... פניו של האימפריאליזם אינם לפיתוח ארצות, אלא לניצול... במוקדם או במאוחר, תתגלה לעמים הסתירה בין צורכיהם ובין שאיפותיו של האימפריאליזם. על־כן משתדלים הם לקדם את פני הרעה, על־ידי שיעבוד הארצות הנזקקות להם ולקבוע יחס של תלות חד־צדדית בין חוגי השלטון באמריק והמדינות הלוות." (דברי הכנסת, המושב הראשון של הכנסת הראשונה.)

בשביתות־הרעב, כאילו התמודדתי יחד אתם בחיפושי הדרך הסבוכה והקשה בהכרעות הגורליות ובפרובלמטיקה שלא השתנתה, וכאילו הם היו אתי גם אחרי מותם. חוויתי איתם רצף של זמן וטריטוריה, שבהם נמשך המאבק בין הקונצנזוס הלאומי הבן־גוריוני, לבין האופציה האלטרנטיבית, זו הלאומית הליברלית וזו האינטרנציונליסטית המעמדית. היה זה רצף של מאבק, אך גם רצף של מציאות בלתי־משתנה וחמורה שבעתיים – נחלי דם של יהודים ישראלים וערבים פלסטינים, של כיבוש ודיכוי אכזרי של עם אחד על־ידי עם אחר, כאשר הכובש והמדכא הוא המעצמה הרביעית בעולם. והרי ידוע שהמעצמה הראשונה נכשלה בווייטנאם, והשנייה באפגניסטן, והעם המדוכא והנכבש החלש יותר ניצח בסופו של דבר. ובכל־זאת, עמוק בלבי, מנקרת השאלה האם האופציה האינטרנציונליסטית האלטרנטיבית במקומותינו, זו המעמדית וזו הלאומית הליברלית נכשלה? ייתכן. בסופו של דבר, הייתה זו מאה של פריחת הלאומנות והשנאה הלאומית. היא הובילה לשתי מלחמות עולם, לשואה של העם היהודי, לנכבה של העם הפלסטיני. מאה שראשיתה בשואה של העם הארמני וסופה בשואה של הטוטסי באפריקה. גם אצלנו, המיליטריזם, הלאומנות והשנאה הלאומית הגיעו לפסגות חדשות והעלו לשלטון את הקיצוניים ביותר בטווח הקונצנזוס. האם נכשלנו אנו, שוחרי ה"ביחד"? אולי, אך לא יותר מקודמינו במאבק ל"חופש, שוויון ואחווה". גם שחרור יהודים וערבים, ישראלים ופלסטינים, עם ישראל ועמי ארצות ערב, מדיכוי לאומי, משלטון זר, איננו משימה בטווח של חיי אדם. גם שחרור האדם מניצול עמלו, מגזל האדמה שעליה הוא חי, משוד אוצרותיה ופרותיה, אינם משימה של דור או דורותיים, ואל ימהרו קצרי הרוח עם מבחן התוצאה. הוא טרם הגיע, כי הקרב עוד נטוש. ולדידי, בגילי, גם "אם אחרי מותי הצדק יופיע" – יבורך, כי גם הדרך אליו היא נעלה וראויה וחיונית, לא פחות מהמטרה עצמה.

בפואמה "הסתיו הרך", מספר המשורר הבולגרי האהוב עלי, ולרי פטרוב, בעדנה פיוטית, סיפור אנושי על חלום שחלם בהקיץ:

פעם, בשדרת אורנים, בעלטה/ ראיתי עקבות: "הוא" עבר כאן "אַתה"/. מצמד הפסיעות הקשתי,/ מה ביניהם עבר – ניחשתי:/ בגלל השלג שחדר לנעלה / – היא כאן הורֵד הורידה ערדלה,/ בחום, זרועו הניח על כתפה,/ וכאן – תמך בה וידו רפה.

בהפוגה – עצרו השניים שמה,/ ושקט הס. אם תשאלוני למה – / ברטט אהבה אשר גברה לרגע/ עמדו שניהם, ללא תזוזה והגה,/ ולא נשמע אלא תקתוק הדוכיפת.

צעדתי ולא החסרתי פעימה... ראיתי איך על פני שמורת עינה/ פתאום פְּתית של שלג לו שביתה קנה... להבל פיו היה לאגל, התגלגל על צעיפו/ קצרה נשימתה שלה בכפור\ והיא קרבה אליו ללא בושה\ והוא, המנוול, נשק לה ונשק.

...

אבל הנה, ראיתי איך לפתע נפרדו/ עקבותיה לשמאל, ימינה צָעדו/ מה קרה, מה אירע?/ מדוע נפרדו באמצע הקרה?/ עמדתי שם, ידיים בכיסים/ פתאום אחז בי צחוק עצוב וחרישי/ אמת, שניהם צעדו כאן, בשדרה הלבנה,/ אבל הוא לחוד והיא לחוד, ללא כל כוונה,/ ולא חבוקים, כפי שהזה מוחי הסוער/ אלא בנפרד, בהפרש של שעה או יותר/ אפילו לא ידעו אחד על השני/. הו, מה עגומות שדרות האורנים!/ ונותרתי אני, עם כאב אין־אונים/ על דברים שיכלו להיות – ואינם. (תרגום חופשי, בסיוע המשורר והמתרגם אדי ארואטי)

אמת, הצמד של ולרי פטרוב איננו צמד העמים שעליהם מתייחס סיפורנו. גם חורשת האורנים הרומנטית והמרבד הרך של השלג הלבן, אינם חורשת האקליפטוס והקרקע החולית שלנו. אולי רק הדמיון השרלוק־הולמסי של המשורר הבולגרי, פרי אהבתו האנושית לאוהבים, דומה להתייחסותנו לצמד הצועד בחורשת האקליפטוסים שבמקומותינו. אך העקבות הטבועות על קרקע המציאות – אשר הולידו את חלום המשורר – הם גם שמכתיבות את כורח ה"ביחד" של הצמד שאנחנו. העקבות הטבועות בקרקע הן הקובעות את גורל שני הצועדים לחיים או למוות, שהרי ה"להיות" של האחד תלוי ב"להיות" של השני, וגם ה"לחדול" של האחד מוביל ל"לחדול" של השני. יהיה אשר יהיה הלבוש המדיני־ממלכתי של פלסטינה (א"י), עקבות ה"ביחד" היהודי־ערבי טבועות בשדרת האקליפטוס, והם הערובה לשגשוגם הכלכלי והתפתחותם הלאומית של שני העמים, להעמקת תרבותם העברית והערבית ולדבקותם במורשותיהם עתיקות היומין, לחיי שוויון, שלום וצדק חברתי.

נספחים

ארבע אבני־יסוד
למבנה הספר ולמהותו

מכתב מאת צ׳יף סיאטל לנשיא ארה״ב*

מכתב משנת 1885 אל נשיא ארה״ב מאת צ׳יף סִיאטְל, ראש־שבט הַסּוּאָמִיש, במדינת וושינגטון בתגובה להצעה לרכוש את אדמות השבט

תירגם רמי דיצני

הַצִּי׳ף הַגָּדוֹל בְּוָשִׁינְגְטוֹן שׁוֹלֵחַ לָנוּ אִגֶּרֶת לוֹמַר שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לִקְנוֹת אֶת אַדְמָתֵנוּ. הַצִּי׳ף הַגָּדוֹל מְשַׁגֵּר גַּם מִלִּים שֶׁל יְדִידוּת וְרָצוֹן טוֹב. וַהֲרֵי זֶה נָדִיב מִצִּדּוֹ, שֶׁכֵּן יוֹדְעִים אָנוּ מַה מְּעַט זָקוּק הוּא לִידִידוּתֵנוּ בִּתְמוּרָה. אַךְ אָנוּ נִשְׁקֹל בַּדָּבָר; כִּי הֵיטֵב נֵדַע שֶׁאִם לֹא נַעֲשֶׂה כֵן, עָלוּל הָאִישׁ הַלָּבָן לָבוֹא בִּכְלֵי־יְרִי וְלָקַחַת אֶת אַדְמָתֵנוּ. כְּדִבְרֵי הַמַּנְהִיג סִיאטְל, יָכוֹל הַמַּנְהִיג הַגָּדוֹל בְּוָשִׁינְגְטוֹן לָתֵת אֵמוּן מָלֵא, מַמָּשׁ כְּשֵׁם שֶׁאַחֵינוּ הַלְּבָנִים יְכוֹלִים לִסְמֹךְ עַל חִלּוּף עוֹנוֹת־הַשָּׁנָה. דִּבְרֵי כָּמוֹהֶם כַּכּוֹכָבִים – לְעוֹלָם לֹא יִכְבּוּ.

אֵיךְ תּוּכְלוּ לִסְחֹר בַּשָּׁמַיִם, בְּחַמִּימוּת הָאֲדָמָה? רַעְיוֹן זֶה זָר לָנוּ: הֲלֹא רַעֲנַנּוּת הָאֲוִיר אוֹ נִצְנוּץ פְּנֵי־הַמַּיִם אֵינָם קִנְיָנֵנוּ: אֵיךְ תּוּכְלוּ לִקְנוֹת אוֹתָם מֵאִתָּנוּ עוֹד נַחְלִיט עַל כָּךְ בְּבוֹא הָעֵת. כָּל חֶלְקַת־אֲדָמָה בָּאָרֶץ הַזֹּאת, קְדוֹשָׁה לִבְנֵי־עַמִּי. כָּל מַחַט־אֹרֶן מַבְהִיקָה, כָּל חוֹף חוֹלִי, כָּל אֵד־תָּלוּי בִּיעָרוֹת אֲפֵלִים, כָּל קָרַחַת־יַעַר וְכָל חָרָק מְזַמְזֵם – קְדוֹשִׁים בְּזִכְרוֹנָם וּבְמָסָרְתָּם שֶׁל בְּנֵי־עַמִּי.

יוֹדְעִים אָנוּ שֶׁהָאִישׁ הַלָּבָן לֹא יָבִין אֶת דְּרָכֵינוּ. פִּסַּת־קַרְקַע אַחַת נִדְמֵית לוֹ כִּשְׁנִיָּה; כִּי הוּא זָר הַבָּא בַּלַּיְלָה לִטֹּל מִן הָאֲדָמָה אֶת כָּל אֲשֶׁר יִדְרשׁ לוֹ. הָאֲדָמָה אֵינָהּ אָחוֹת לוֹ, אֶלָּא אוֹיֵב: וּלְאַחַר שֶׁכָּבַשׁ אוֹתָהּ – יַמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ, אֶת קִבְרוֹת אֲבוֹתָיו יוֹתִיר מֵאָחוֹר – לֹא אִכְפַּת לוֹ. הוּא גּוֹזֵל אֶת הַקַּרְקַע מֵאֵת יְלָדָיו. לֹא אִכְפַּת לוֹ. קִבְרוֹת אֲבוֹתָיו וּזְכוּת־הַבְּכוֹרָה אֲשֶׁר לִילָדָיו – נִשְׁכָּחִים מִלִּבּוֹ. בְּרַעַבְתָנוּתוֹ יִבְלַע אֶת הָאֲדָמָה, וְאֵיךְ שְׁמָמָה יוֹתִיר. מַרְאֵה עָרֵיכֶם מַכְאִיב לְעֵינֵינוּ: וְאוּלַי כָּךְ הַדָּבָר מִפְּנֵי שֶׁאָדָם־הָעוֹר הוּא פֶּרֶא לֹא־יָבִין...

בְּעָרֵי הָאִישׁ הַלָּבָן לֹא תִּמְצְאוּ פִּנָּה שְׁקֵטָה: לֹא מָקוֹם לִשְׁמֹעַ אֶת רַחַשׁ הֶעָלִים בָּאָבִיב, אוֹ אֶת אִוְשַׁת כַּנְפֵי הַחֲרָקִים. אוּלַי מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי פֶּרֶא וְאֵינֶנִּי מֵבִין – הַשָּׁאוֹן נִדְמֶה כְּעֶלְבּוֹן לָאָזְנַיִם. וּמָה׳ טַעַם בַּחַיִּים אִם אֵינְךָ יָכוֹל לִשְׁמֹעַ אֶת אֶנְקוֹת בִּכְיוֹ הַמָּתוֹק שֶׁל הַתַּחְמָס, אוֹ אֶת פּוּלְמוּס הַצְּפַרְדְּעִים בַּלַּיְלָה סְבִיב הָאֲגַם? הָאִינְדְּיָנִי מְבַכֵּר אֶת קוֹלָהּ הָרַךְ שֶׁל אִבְחַת הָרוּחַ עַל פְּנֵי הָאֲגַם, וְאֶת נִיחוֹחָהּ אַחֲרֵי שֶׁנִּזְדַּכְּכָה בְּגֶשֶׁם הַצָּהֳרַיִם אוֹ הִתְבַּשְּׂמָה בָּאֳרָנִים. הָאֲוִיר יָקָר לְאָדָם־הָעוֹר, כִּי לְכָל הַבְּרוּאִים נִשְׁמַת־אַף אַחַת – לַחַיּוֹת, לָעֵצִים, לָאָדָם. נִרְאֶה כְּאִלּוּ הָאִישׁ הַלָּבָן אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בָּאֲוִיר אוֹתוֹ יִשְׁאַף: כְּאִישׁ הַגּוֹסֵס יָמִים רַבִּים, הֲרֵיהוּ קֵהֶה־חוּשִׁים מִלְּהָרִיחַ.

* התפרסם במוסף תרבות וספרות של ״הארץ״, 30.9.1994.

אִם אַחְלִיט לְקַבֵּל אֶת הַצָּעָתְךָ, אֶעֱשֶׂה זֹאת בִּתְנַאי אֶחָד: הָאִישׁ הַלָּבָן חַיָּב לְהִתְיַחֵס לְבַעֲלֵי־הַחַיִּים בָּאָרֶץ הַזֹּאת כְּאֶל אֶחָיו, פֶּרֶא אָנֹכִי. וְלֹא אֵדַע כָּל דֶּרֶךְ אַחֶרֶת. כְּבָר חָזִיתִי בְּאֶלֶף גּוּפוֹת בּוּפָלוֹ מַבְאִישׁוֹת בָּעֲרָבָה, נְטוּשׁוֹת לְאַחַר שֶׁהָאִישׁ הַלָּבָן יָרָה בָּהֶן מִתּוֹךְ רַכֶּבֶת עוֹבֶרֶת. פֶּרֶא אָנֹכִי וְלֹא אָבִין כֵּיצַד זֶה יִהְיֶה סוּס הַבַּרְזֶל הַמְעַשֵּׁן חָשׁוּב מִן הַבּוּפָלוֹ שֶׁאוֹתוֹ נִקְטֹל רַק כְּדֵי לְהִתְקַיֵּם. מַהוּ הָאָדָם בְּלֹא חַיַּת־הָאָרֶץ? אִם יֵעָלְמוּ כָּל הַחַיּוֹת — הָאֲנָשִׁים יָמוּתוּ מִבְּדִידוּת־נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה; כִּי הַחַיָּה וְהָאָדָם, מִקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת כֻּלָּם. כָּל הַדְּבָרִים תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה; אֲשֶׁר יִפְקֹד אֶת הָאֲדָמָה — יִפְקֹד אֶת בְּנֵי הָאֲדָמָה.

בָּנֵינוּ חָזוּ בַּאֲבוֹתֵיהֶם כְּנוּעִים וּמוּבָסִים. לוֹחֲמֵינוּ עָטוּ חֶרְפָּה. וּלְאַחַר תְּבוּסָה — יְכַלּוּ אֶת יְמֵיהֶם בְּבַטָּלָה, וְאֶת גּוּפָם יְאַלְּחוּ בְּמַאַכְלֵי־מְתִיקָה וּבְשַׁתְיָנוּת. מְעַט יֶחְשַׁב הֵיכָן נַעֲבִיר אֶת שְׁאֵרִית יָמֵינוּ — הַלָּלוּ אֵינָם רַבִּים; עוֹד שָׁעָה קַלָּה, עוֹד חֳרָפִים מִסְפָּר — וּמִבְּנֵי הַשְּׁבָטִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר שָׁכְנוּ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, אוֹ שׁוֹטְטוּ בַּחֲבוּרוֹת־צַיִד בַּיְּעָרוֹת — לֹא יִוָּתֵר אִישׁ לְהִתְאַבֵּל עַל קִבְרוֹת עַם שֶׁפַּעַם הָיָה רַב־כֹּחַ וּמְלֵא־תִקְוָה כְּשֶׁלָּכֶם.

דָּבָר אֶחָד נֵדַע, שֶׁהָאִישׁ הַלָּבָן אוּלַי יְגַלֵּהוּ כְּאַחַד הַיָּמִים: אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵיכֶם — חַד הוּא. לָכֶם נִדְמֶה כָּעֵת שֶׁהוּא קִנְיַנְכֶם כְּשֵׁם שֶׁתֹּאבוּ לַעֲשׂוֹת אֶת אַרְצֵנוּ לְקִנְיָן. אַךְ לֹא תַּצְלִיחוּ. הוּא אֱלֹהֵי הָאָדָם, וְרַחֲמָיו שְׁלוּחִים כְּשָׁוֶה לְאֲדֹם־הָעוֹר וּלַלָּבָן. אֲדָמָה זוֹ יְקָרָה לוֹ, וְלִפְגֹּעַ בָּאֲדָמָה, הֲרֵי זֶה לְחַלֵּל כְּבוֹד בּוֹרְאָהּ. אַף הַלְּבָנִים יִסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם — וְאוּלַי מֻקְדָּם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שְׁבָטִים אֲחֵרִים. הַמְשִׁיכוּ לְסָאֵב אֶת יְצוּעֲכֶם — וְלַיְלָה אֶחָד תֵּחָנְקוּ בְּזֻהֲמַתְכֶם אַתֶּם. כַּאֲשֶׁר יִשָּׁחֲטוּ כָּל עֶדְרֵי הַבּוּפָלוֹ, סוּסֵי־הַבָּר מְאֻלָּפִים כֻּלָּם, פִּנּוֹת־הַסֵּתֶר בַּיְּעָרוֹת כְּבֵדוֹת מֵהֶבֶל גּוּף הֲמוֹן אָדָם, וְנוֹף הַגְּבָעוֹת הַדְּשֵׁנוֹת מְנֻקָּד בְּנִשְׁשִׁים פַּטְפְּטָנִיּוֹת — הֵיכָן סְבַךְ הַחֹרֶשׁ? חָלַף. הֵיכָן אָז הָעַיִט? חָלַף. וְכֵיצַד זֶה לְהִפָּרֵד לְשָׁלוֹם מִן הַסּוּס וּמֵהַצַּיִד? — סוֹף הַחַיִּים וְרֵאשִׁית הַגְּוִיעָה.

אוּלַי הָיִינוּ מְבִינִים, לוּא יָדַעְנוּ מַהוּ חֲלוֹמוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַלָּבָן, אֵלּוּ תִּקְווֹת מְשַׂרְטֵט הוּא לְבָנָיו בְּלֵילוֹת חֹרֶף אֲרֻכִּים, אֵלּוּ חֶזְיוֹנוֹת הוּא צוֹרֵב עַל לוּחַ־לִבָּם לְמַעַן יְיַחֲלוּ לְיוֹם הַמָּחֳרָת. אֲבָל פְּרָאִים אָנוּ, חֲלוֹמוֹת הָאִישׁ הַלָּבָן נִסְתָּרִים מֵאִתָּנוּ: וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם נִסְתָּרִים, נֵלֵךְ בְּדַרְכֵּנוּ שֶׁלָּנוּ. אִם נַסְכִּים, יְהֵא זֶה כְּדֵי לְוַדֵּא אֶת קַבָּלַת הַשְּׁמוּרָה שֶׁהִבְטַחְתָּ. שָׁם אוּלַי נוּכַל לְסַיֵּם אֶת שְׁאֵרִית יָמֵינוּ הַקְּצָרִים כִּרְצוֹנֵנוּ, כַּאֲשֶׁר יֵעָלֵם אֲדֹם־הָעוֹר הָאַחֲרוֹן מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְהַזִּכָּרוֹן, הֲלֹא הוּא רַק צֵל עָנָן חוֹלֵף עַל עֲרָבָה — הַחוֹפִים וְהַיְּעָרוֹת הָאֵלֶּה עוֹד יַאַצְרוּ אֶת רוּחוֹת בְּנֵי עַמִּי: כִּי הֵם יֹאהֲבוּ אֲדָמָה זוֹ כַּיִּלּוֹד הָאוֹהֵב אֶת פְּעִימוֹת לֵב אִמּוֹ. אִם נִמְכֹּר לָכֶם אֶת אַדְמָתֵנוּ — אֶהֱבוּהָ כַּאֲשֶׁר אֲהַבְנוּהָ אָנוּ. הַשְׁגִּיחוּ עָלֶיהָ כְּפִי שֶׁאָנוּ הִשְׁגַּחְנוּ. שִׁמְרוּ בִּלְבַבְכֶם אֶת זֵכֶר הָאָרֶץ כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּעֵת לְקִיחָתָהּ: וּבְכָל כֹּחֲכֶם, וּבְכָל מְאֹדְכֶם, וּבְכָל לְבַבְכֶם — שִׁמְרוּהָ לְמַעַן יַלְדֵיכֶם, וְאֶהֱבוּהָ כְּאַהֲבַת הָאֱלֹהִים אֶת כֻּלָּנוּ. כִּי זֹאת נֵדַע — אֱלֹהֵיכֶם וֵאלֹהֵינוּ חַד הוּא. אֲדָמָה זוֹ יְקָרָה לוֹ. אֲפִלּוּ הָאִישׁ הַלָּבָן לֹא יוּכַל לְהִמָּלֵט מִן הַגּוֹרָל הַמְשֻׁתָּף.

Preis 20 Pfennig

Sonder-Nummer

Der Stürmer

...ches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit

HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Sonder-nummer 3

Nürnberg, Reichsparteitag 1935

13. Jahr 1935

Menschenmörder von Anfang an

Der jüdische Weltbolschewismus von Moses bis zur Komintern

Der Stern Judas

Aufruhr in aller Welt

Wenige Wochen vor dem Reichsparteitag 1935 der NSDAP. in Nürnberg tagte in Moskau ein riesiger Kongreß. Es war der „Kominternkongreß", der Kongreß der Kommunistischen Internationale. Anwesend waren die Moskauer Gewalthaber selbst und außerdem die Vertreter der kommunistischen Bewegungen aller Länder. Der Sinn aller Reden war: Vorwärtstreiben der kommunistischen Bewegungen in allen Völkern, Unterhöhlung der staatlichen Ordnungen, Aufwiegelung der Massen, Vorbereitung der kommunistischen Weltrevolution. Die Moskauer Gewalthaber legten dabei Wert darauf, daß sich zu gleicher Zeit in aller Welt ihr unterirdisches Treiben zeigte. In vielen Ländern, besonders in Amerika brachen Streiks aus, die zu öffentlichen Demonstrationen und schließlich zu blutigen Straßenschlachten ausarteten. Dann erhoben sich plötzlich die farbigen Rassen, insbesondere die Neger zu gewaltigen Kundgebungen. Angeblich „protestierten" sie wegen des „faschistischen Ueberfalls auf Abessinien". In Wahrheit stellte sich heraus, daß die Drahtzieher Kommunisten sind und daß sich die Kundgebungen gegen den „Faschismus" und den „Hitlerismus" richteten. Die Kundgebungen, die hunderttausende Farbiger mobilisierten, fanden in Amerika, sowie in Nord- und Südafrika statt. Um die gleiche Zeit demonstrierten in Neuyork von Juden bezahlte Gangsters gegen deutsche Schiffe und beleidigten die deutsche Nationalflagge. Und wiederum in der gleichen Zeit streikten in Frankreich fast alle

Deutscher Volksgenosse!

Lies diese Sondernummer von Anfang bis zu Ende durch. Es wird Dir wie Schuppen von den Augen fallen. Du wirst erkennen wer des deutschen Volkes, wer der Welt Todfeind ist. Du wirst erkennen, daß es um Alles geht, was wir besitzen. Und dann, wenn Du ein deutsches Gewissen hast, helfe mit an der großen Aufklärungsarbeit. Gib die Stürmernummer weiter. Sorge für ihre Verbreitung. Auch der letzte deutsche Mann, auch die letzte deutsche Frau sollen Wissende werden in der Judenfrage. Und sie sollen mithelfen an der Niederringung des jüdischen Weltfeindes.

Der Stürmer.

Die Juden sind unser Unglück!

רוצחים מאז ומתמיד

הבולשביזם היהודי העולמי, ממשה עד הקומינטרן.

נאום גרומיקו על פתרון בעיית א"י – נוסח מלא*

מדינה אחת ערבית־יהודית עם זכויות שוות ליהודים ולערבים או חלוקת ארץ־ישראל לשתי מדינות נפרדות עצמאיות, אחת יהודית ואחת ערבית

אנו מביאים להלן את הנוסח המלא שנשא מר א. גרומיקו, ראש המשלחת הסובייטית, באספה הכללית של האו"ם ביום ה־14 במאי.

מהלך הדיון, הן בישיבות המליאה של האספה הכללית והן בוועדה הראשונה (הפוליטית), הראה, כי בעיית ארץ־ישראל נעשתה שאלה פוליטית חריפה. נדמה, כי כל הנציגים שלקחו חלק בוויכוח, דעתם אף היא כך. השקפה זו מתאשרת גם על־ידי העובדה, ששאלה זו נעשתה נושא לדיון של האומות המאוחדות.

מכל מקום, העובדה ששאלת ארץ־ישראל נעשתה נושא לחקירת האספה הכללית, לא זו בלבד שמראה על חריפות הבעיה, אלא גם מטילה על האומות המאוחדות את האחריות למצוא פתרון. זה מחייב אותנו לחקור את הבעיה בשימת לב ומכל הצדדים, כשמודרכים אנו על־ידי העקרונות והמטרות של ארגוננו ועל־ידי התכלית של שמירת השלום והביטחון הבינלאומי.

מהלך הדיון הראה באופן ברור לגמרי, כי במושב מיוחד זה היה קשה לנקוט החלטה מסוימת, ועוד יותר קשה, החלטה סופית על עיקר הבעיה. את הדיון במושב הנוכחי אפשר לחשוב, אפוא, אך כשלב ראשון בשיקול שאלת ארץ־ישראל. הדעה הכללית של המשלחות היא שהחלטה על עיקר השאלה מטעם האספה הכללית יהיה צורך לקבלה במושב הסדיר הבא של האספה, בסוף 1947.

אף־על־פי־כן, הראה הדיון כי המשלחות של כמה ארצות חשבו את הדבר למועיל להחליף דעות על כמה צדדים חשובים של השאלה הארצישראלית, אפילו במושב הנוכחי. אפילו שיקול בלתי שלם של כמה מן הצדדים החשובים של בעיה זו הביא תועלת.

ראשית, הוא אפשר לנציגים להכיר טוב יותר את העובדות הנוגעות לשאלת ארץ־ישראל, במיוחד את המצב שהתפתח באותה ארץ בזמן הנוכחי. שנית, דיון זה, אף כי היה בעל אופי מוקדם בלבד, מקל על משימתנו בהגדרת התפקידים ובמתן ההוראות לוועדה אשר לשם הקמתה התכנסנו, כדי שתוכל להכין הצעות על עיקר הבעיה, לשם הגשה למושב הסדיר של האספה הכללית.

בשיקול בעיית ארץ־ישראל — אף כי שיקול זה היה בעל אופי מוקדם בלבד, ובשיקול המשימות והתפקידים של הוועדה אשר כבר הזכרתי, אין אתה יכול שלא לראות, ראשית כל ומעל לכל, את העובדה החשובה מאוד, ששיטת המנדט שהותקנה ב־1922 בשביל הממשל של ארץ־ישראל, לא הצדיקה את עצמה. היא לא עמדה במבחן. על נכונות השקפה זו כמעט אין לערער. אין שום ספק לגבי

* התרגום לעברית, מתוך "הארץ", 22.5.1947.

העובדה שהמטרות שהוצעו עם קביעת המנדט — לא הושגו. ההכרזות החגיגיות שליוו את יצירת שיטת המנדט בארץ־ישראל נשארו הכרזות בלבד. הן לא הפכו לעובדות חיות.

המסקנה ששיטת המנדט בשביל הממשל של ארץ־ישראל לא הצדיקה את עצמה, מתאשרת על־ידי תולדות השלטון בארץ־ישראל על יסוד השיטה הזאת, מחוץ לאישור שהיא מקבלת מהמצב הנוכחי באותה ארץ. בקשר לזה אך להועיל הוא להזכיר, כי אפילו ב־1937 הכריזה הוועדה הבריטית שבראשה עומד לורד פיל, אחרי חקירת המצב בארץ־ישראל, כי הגשמת המנדט היא בלתי אפשרית.

למסקנה דומה הגיעה ועדת המנדטים של חבר הלאומים, שאף היא דיברה על חוסר האפשרות בהגשמת המנדט הארצישראלי. הוועדה שהתכנסנו להקימה צריכה לפעול בהתאם לעובדות ההיסטוריות הנוגעות לשאלה זו.

יש אפשרות להביא גם כמה עובדות אחרות הנוגעות לתולדות הממשל המנדטורי בארץ־ישראל, המאשרות את פשיטת הרגל של שיטת ממשל זה. מכל מקום, כמעט שאין צורך כאן למנות את העובדות הללו בפרוטרוט. יספיק בקשר לזה, למשל, להצביע על ההתקוממות הערבית שהחלה ב־1937 ונמשכה למעשה שנים מספר. ישנן גם עובדות מספיקות הנוגעות לנסיבות שנוצרו בארץ־ישראל בזמן הזה, המאשרות את המסקנה שכבר הזכרתי. ידוע יפה כי מאורעות דמים התרחשו בארץ־ישראל. מאורעות אלה נעשים תדירים יותר ויותר.

מסיבה זו הם מושכים במידה גוברת והולכת את שימת הלב של עמי העולם, ומעל לכל של ארגון האומות המאוחדות. בגלל תוצאה זו מפשיטת הרגל של שיטת המנדט בארץ־ישראל, שהביאה למצב חמור ביותר ולמאורעות שטופי דמים בארץ־ישראל, הובאה השאלה בפני האספה הכללית.

עצם העובדה שממשלת הממלכה המאוחדת עצמה העבירה את השאלה הזאת לאספה הכללית לשם דיון, מגלה טפח רב. עובדה זו אין לפרשה אחרת, אלא כהכרה שאי־אפשר לעשות שהמצב הקיים כעת בארץ־ישראל יימשך. על הוועדה לשקוד בקפידה ולהכיר את הנסיבות שקמו בארץ־ישראל בזמן הנוכחי.

ידוע, כי נציגי ממשלת הממלכה המאוחדת חזרו והצביעו, בהזדמנויות שונות, אפילו לפני הגשת השאלה הזאת לאספה הכללית, על כך ששיטת המנדט בארץ־ישראל לא הצדיקה את עצמה וכי הפתרון של הבעיה של מה שצריך לקרות בארץ־ישראל, יש למצאו על־ידי ארגון האומות המאוחדות. כך, למשל, הכריז מר בווין בבית־הנבחרים ב־18 בפברואר 1947: "יש בדעתנו להגיש לאומות המאוחדות דין וחשבון היסטורי על האופן שבו ביצעה הממשלה הבריטית את נאמנותה בארץ־ישראל במשך עשרים וחמש השנים האחרונות. אנו נסביר שאי־אפשר היה להגשים את המנדט למעשה וכי הוכח שההתחייבויות שקיבלנו עלינו לגבי שתי העדות בארץ־ישראל, הן בלתי מתפשרות."

הודעה זו מטעם מיניסטר החוץ של הממלכה המאוחדת נותנת דעתה בגלוי ובמישרין על המצב הקיים שאליו הביאה שיטת המנדט הארצישראלית. זוהי הכרה שאדמיניסטרציה זו לא סיפקה סידור לבעיית היחסים ההדדיים בין הערבים ובין

היהודים, שהיא אחת השאלות החשובות והחריפות ביותר, ושאדמיניסטרציה זו לא השלימה את השגת המטרה שהוצגה בשעה שנוצר המנדט.

צורת הממשלה הקיימת, כפי שאישר מר בווין, הראתה שאין היא יכולה להתקבל לא על־ידי התושבים הערבים ולא על־ידי התושבים היהודים של ארץ־ישראל. שני העמים הללו מחו נגדה. אין היא נהנית מתמיכת עמי ארץ־ישראל, ובלי תמיכה כזאת יכולה היא להביא רק לקשיים ולסיבוכים נוספים במצב.

בטפלו בשאלת היחס של התושבים הערבים והיהודים אל שיטת המנדט של ארץ־ישראל, אמר מיניסטר החוץ של הממלכה המאוחדת, בהודעתו בבית־הנבחרים ב־26 בפברואר 1947, כדלקמן:

"האדמיניסטרציה של ארץ־ישראל עומדת בפני משימה קשה מאוד. אין היא נהנית מתמיכת העם והיא נתונה לביקורת משני הצדדים."

הוועדה אשר התכנסנו יחד כדי לכוננה, צריכה להביא בחשבון את המסקנות אליהן הגיעה ממשלת הממלכה המאוחדת בנוגע לתוצאות המנדט על ארץ־ישראל. ידוע יפה כי אל אותה מסקנה הגיעה לא רק ממשלת הממלכה המאוחדת, אלא לאותה מסקנה הגיעה, ביסודו של דבר, למשל, הוועדה האנגלו־אמריקאית לבעיית ארץ־ישראל, אחרי שחקרה את השאלה הזאת בשנת 1946. הדין וחשבון של הוועדה הזאת הכיל את המילים הבאות בנוגע למצב שנוצר בארץ־ישראל: "ארץ־ישראל היא מחנה מזוין. אנו גילינו סימנים לכך מייד כשעברנו את הגבול. מיום ליום נעשה הדבר יותר ברור שהאווירה בארץ היא מתוחה ביותר. בניינים רבים מוקפים גדרות תייל דוקרני ושאר ביצורים. אנו עצמנו היינו מוגנים על־ידי שוטרים מזוינים ובכמה מקרים ליוו אותנו מכוניות משוריינות. בכל רחבי הארץ הוקמו קסרקטיני משטרה חזקים."

זהו, אפוא, התיאור של המצב בארץ־ישראל כפי שניתן על־ידי הוועדה האנגלו־אמריקאית. הוא מתאר גם בצורה משלימה את התוצאות אליהן הביא המנדט הארצישראלי. הפיכת ארץ־ישראל למחנה מזוין, אם להשתמש במילים של הוועדה, היא עובדה המדברת בעד עצמה. בתנאים כאלה אי־אפשר לדבר בכובד ראש על הגנת האינטרסים של תושבי ארץ־ישראל, על שיפור תנאי קיומם החומריים, על הרמת רמתם התרבותית.

אותה ועדה מציינת את העובדות הבאות המעניינות מאוד: המספר הכללי של האנשים המועסקים על־ידי המשטרה בעבודה מלאה, במשטרה ובאדמיניסטרציה של בתי־הכלא של הארץ ב־1945, היה 15,000. מספרים אלה הם רבי משמעות ביותר. הם מסבירים להיכן זרמו האמצעים הניכרים שהיוו מעמסה כזאת על האוכלוסייה משלמת המיסים. בנסיבות שונות אפשר היה לנצל אמצעים אלה למען האינטרסים הכלכליים והתרבותיים של הארץ ופיתוחם. במילים אחרות, אפשר היה להקדיש לאינטרסים של העם היושב בארץ.

הנה כאן, אדוני הנשיא, עובדה נוספת. בשנת הכספים 1944–1945 הוצאו לא פחות מ־18 מיליון ו־400 אלף דולרים אמריקאיים לשמירת החוק והסדר. במשך אותה שנת כספים רק 2,200,000 דולר הוצאו על בריאות הציבור ורק 2,800,000 על

חינוך. בהשתמשה במספרים אלה מגיעה הוועדה האנגלו־אמריקאית למסקנה דלהלן הראויה לתשומת־לבנו. שוב אני מצטט מהדין וחשבון: "וכך, מנקודת ראות של התקציב, נעשתה ארץ־ישראל מעין מדינת משטרה צבאית למחצה."

המספרים המובאים בדין וחשבון של הוועדה מהווים גורם בעל חשיבות מנקודת ראות התיאור של המצב שהתהווה בארץ־ישראל, ומאלצים אותנו לחשוב בכובד־ראש רב ביותר על בעיית תיקון המצב ועל מציאת פתרון לבעיית ארץ־ישראל, פיתרון שיהיה בהתאם לאינטרסים של תושבי ארץ־ישראל והאינטרסים הכלליים של האומות המאוחדות.

תפקיד הוועדה צריך להיות לעזור לאומות המאוחדות להגיע לפתרון כזה על־ידי חקירה במקום של המצב העובדתי בארץ־ישראל. כלום מפתיע הדבר, אדוני הנשיא, שבנסיבות כאלה שהתהוו בארץ־ישראל, גם היהודים וגם העברים דורשים את חיסול המנדט? בעניין זה היהודים והערבים תמימי דעים לחלוטין. בשאלה זו אין כל מחלוקת ביניהם והאומות המאוחדות אינן צריכות להתעלם מעובדה זו בשיקול שאלת עתידה של ארץ־ישראל.

בשיקול שאלת המשימות של הוועדה שתכין הצעות בנוגע לארץ־ישראל, נמשכת תשומת־לבנו בהכרח לצד חשוב אחר של בעיה זו. כפי שידוע יפה, קשורות שאיפותיו של חלק חשוב מהעם היהודי עם שאלת ארץ־ישראל ועם המבנה העתידי של הארץ. לכן אין זה מפתיע שגם באספה הכללית וגם בישיבות הוועדה הפוליטית של האסיפה, ניתנה תשומת־לב רבה לצד זה של העניין. אינטרס זה הוא מובן ומוצדק לגמרי. העם היהודי סבל סבל ומצוקה מאין כמותם בתקופת המלחמה האחרונה. אפשר לומר בלי הגזמה כי סבלות ומצוקות העם היהודי הם למעלה מכל תיאור. יהיה קשה להביע במספרים גרידא את האבדות והקורבנות של העם היהודי מידי הכובשים הפשיסטיים. בטריטוריות שההיטלריסטים שלטו הושמדו היהודים כמעט לחלוטין. המספר הכללי של היהודים שנפלו בידי התליינים הפשיסטיים הוא שישה מיליון בקירוב. רק כמיליון וחצי יהודים נשארו אחרי המלחמה באירופה המערבית. אולם מספרים אלה, הנותנים מושג על האבדות שסבל העם היהודי מידי התוקפנים הפשיסטיים, אינם מעלים מושג על המצב שבו נתון המון העם היהודי אחרי המלחמה.

מספר רב של יהודים אשר נשארו בחיים אחרי המלחמה באירופה נמצאים מחוסרי ארץ, קורת גג ואמצעי פרנסה למחייתם. מאות אלפי יהודים נודדים בארצות השונות של אירופה, מחפשים אמצעי מחייה ומקלט. רבים מאלה נמצאים במחנות העקורים, מקום שם הם נתונים שוב למצוקות גדולות.

כל זה הוגד בבירור בדיונים של הוועדה על־ידי נציג הסוכנות היהודית לארץ־ישראל.

אפשר לשאול אם האומות המאוחדות, בדונן במצב הרציני מאוד של מאות אלפי יהודים שנשארו בחיים אחרי המלחמה, אינן צריכות לגלות עניין במצב האנשים האלה שנעקרו מארצותיהם ומבתיהם. ארגון האומות המאוחדות אינו יכול ואסור לו להישאר אדיש למצב זה, משום שיחס כזה לא יעלה בקנה אחד עם העקרונות הנעלים שהוצהרו במגילתנו — עקרונות המביאים בחשבון את הגנת זכויות בני־

האדם ללא הבדל גזע, דת, אמונה ומין. הגיעה השעה לתת עזרה לא במילים אלא במעשים.

הכרחי שניתן דעתנו לצרכים הדחופים של עם שסבל צרות כה גדולות כתוצאה מהמלחמה עם גרמניה ההיטלריסטית. זוהי חובת האומות המאוחדות. בנוגע להכרח שניתן דעתנו למצב של האוכלוסים היהודיים, שאין להם מקלט והם ללא אמצעי מחיה, חושבת המשלחת הסובייטית כי הכרחי להסב את תשומת־הלב של האספה הכללית למצב כדלקמן: הניסיון של העבר, בייחוד בימי מלחמת העולם השנייה, הראה כי אף מדינה אחת באירופה המערבית לא הייתה מסוגלת להגיש עזרה נאותה לעם היהודי ולהגן על האינטרסים שלו או אפילו על קיומו, נוכח האלימות שכוונה נגדו מצד ההיטלריסטים ובעלי בריתם. זוהי עובדה חמורה מאוד, אך לדאבוננו, ככל העובדות, יש להכיר בה.

העובדה שאף מדינה מערב אירופית אחת לא הייתה מסוגלת לערוב להגנת הזכויות האלמנטריות של העם היהודי או לפצותו על האלימות שסבל מידי התליינים הפשיסטיים, מסבירה את שאיפת היהודים ליצירת מדינה משלהם. יהיה זה בלתי צודק לא להביא זאת בחשבון ולשלול את זכויות העם היהודי להגשמת שאיפה כזאת. אי אפשר להצדיק שלילה של זכות זו מן העם היהודי, בייחוד אם מביאים בחשבון את הניסיונות שעברו על העם הזה במלחמת העולם השנייה. מכאן, חקירת הצד הזה של השאלה והכנת הצעות מתאימות צריכות להיות גם הן חלק חשוב ממשימת הוועדה.

אני מגיע עכשיו לשאלה שהיא יסודית בשיקול התפקיד והסמכויות של הוועדה שיש בדעתנו להקים. אני מגיע לשאלת עתידה של ארץ־ישראל. ידוע כי קיימות כמה תוכניות שונות בשביל המבנה העתידי של ארץ־ישראל ובשביל פיתרון הבעיה היהודית בקשר לבעיית ארץ־ישראל, במיוחד כמה הצעות הוכנו בנוגע לשאלה זו על־ידי הוועדה האנגלו־אמריקאית אשר כבר הזכרתי אותה.

בין התוכניות הידועות ביותר שפורסמו בנוגע לשאלת המבנה העתידי של ארץ־ישראל, הכרחי לציין דברים כדלקמן: אחת, יצירת מדינה ערבית־יהודית יחידה עם זכויות שוות לערבים וליהודים. שנית, חלוקת ארץ־ישראל לשתי מדינות נפרדות, אחת ערבית ואחת יהודית, שלוש, יצירת מדינה ערבית בארץ־ישראל מבלי להתחשב בזכויות של התושבים היהודים. רביעית, יצירת מדינה יהודית בארץ־ישראל, מבלי להתחשב בזכויות של התושבים הערבים. כל אחד הפתרונות היסודיים האלה מלווה בשיטות שונות להסדרת היחסים בין הערבים ובין היהודים וסידור כמה שאלות אחרות.

אין בדעתי לנתח את כל התוכניות האלה בפרוטרוט. ברית־המועצות תודיע על עמדתה לגבי התוכניות השונות ביתר פירוט כשיוכנו ויישקלו ההצעות הקונקרטיות ובייחוד כשיתקבלו ההחלטות על עתיד ארץ־ישראל. ברגע הנוכחי אצמצם את עצמי בקצת הערות על מהות התוכניות המוצעות מנקודת ראות של הגדרת תפקיד הוועדה בתחום הזה.

בניתות סוגי התוכניות השונות בשביל עתיד ארץ־ישראל הכרחי ראשית כל להביא

בחשבון את הצד המיוחד של שאלה זו. עלינו לזכור את העובדה הבלתי מעורערת שתושבי ארץ־ישראל מורכבים משני עמים. כי כל אחד מאלה יש לו שורשים היסטוריים בארץ־ישראל. ארץ זו נעשתה מולדת לשני העמים ושניהם תופשים מקום חשוב בארץ מבחינה כלכלית ותרבותית. לא ההיסטוריה ולא התנאים אשר נוצרו בארץ־ישראל אינם יכולים להצדיק פתרון חד־צדדי של בעיית ארץ־ישראל, בין לטובת הקמת מדינה ערבית עצמאית תוך התעלמות מהזכויות החוקיות של העם היהודי, ובין לטובת הקמת מדינה יהודית עצמאית, תוך התעלמות מהזכויות החוקיות של האוכלוסייה הערבית. אף אחד מן הפתרונות הקיצוניים הללו לא יביא פתרון צודק לבעיה המסובכת הזאת. ראשית כל ומעל לכל, מאחר ששניהם אינם ערבים להסדרת היחסים בין הערבים ובין היהודים, שהוא התפקיד החשוב ביותר. סידור צודק אפשר למצוא רק אם מביאים בחשבון במידה מספקת את האינטרסים החוקיים של שני העמים. השיקולים הללו הם היסוד אשר לפיו הסיקה המשלחת של ברית־המועצות כי האינטרסים החוקיים של היהודים והערבים בארץ־ישראל אפשר להגן עליהם בצורה נאותה, רק על־ידי יצירת דו־מדינה אחת, דמוקרטית, ערבית־יהודית.

מדינה כזאת יש לייסד על זכויות שוות לתושבים היהודים והערבים, שיהוו יסוד לשיתוף פעולה בין שני העמים הללו לטובתם ולתועלתם.

כפי שידוע, פתרון מוצע זה של הבעיה לעתיד ארץ־ישראל יש לו סניגורים בארץ־ישראל עצמה. ההיסטוריה של ימינו מראה לא רק שאפליה גזעית ודתית עדיין קיימת לדאבוננו בארצות מסוימות, אלא היא גם נותנת לנו דוגמאות של שיתוף פעולה שקט בין לאומים שונים במסגרת מדינה אחת. שיתוף פעולה שבו יש לכל לאום אפשרות בלתי מוגבלת לתרום את עבודתו ולהשתמש בכשרונותיו במסגרת מדינה אחת לטובת האינטרס הכללי של העם כולו. כלום לא ברור שעם מציאת פתרון לשאלת ארץ־ישראל יהיה מועיל מאוד להביא בחשבון את הניסיון שנרכש על־ידי קיום משותף וידידותי בין לאומים שונים בתחום מסגרת של מדינה אחת?

סידור בעיית ארץ־ישראל על־ידי יצירת מדינה אחת, ערבית־יהודית, עם זכויות שוות ליהודים ולערבים, יכול באופן כזה להחשב כאחד הפיתרונות האפשריים וכפתרון הראוי ביותר לתשומת־לב.

פתרון כזה של השאלה הנוגעת לעתיד ארץ־ישראל צריך לספק בסיס בריא לקיום משותף ושיתוף פעולה בדרכי שלום של התושבים הערבים והיהודים בארץ־ישראל לטובת שני העמים הללו, לטובת כל תושבי הארץ, ולמען השלום והביטחון במזרח־התיכון.

אם יימצא שתוכנית זו אינה ניתנת להגשמה בגלל הרעת היחסים בין היהודים והערבים, וחשוב עד מאוד שנשמע את דעתה של הוועדה בשאלה זו, אזי יהיה הכרחי לעיין בפתרון אלטרנטיבי, אשר כמו הראשון יש לו סניגורים בארץ־ישראל והוא חלוקת ארץ־ישראל לשתי מדינות נפרדות עצמאיות — אחת יהודית ואחת ערבית.

אני חוזר, פתרון כזה לשאלת עתידה של ארץ־ישראל יהיה מוצדק רק אם היחסים בין התושבים היהודים והתושבים הערבים בארץ־ישראל הם למעשה כל־כך רעים,

שאי־אפשר להשלים ביניהם ולהבטיח חיים משותפים שקטים של שני העמים באותה ארץ.

שתי תוכניות אלטרנטיביות אלו לפתרון בעיית עתידה של ארץ־ישראל צריכות כמובן להיחקר על־ידי הוועדה. תפקידה צריך להיות לחקור מכל הבחינות ובקפידה רבה את הצעת התוכניות בשביל המבנה של ארץ־ישראל, כדי לאפשר לוועדה להגיש למושב הסדיר של האספה הכללית הצעות שקולות היטב ומנומקות כהלכה, שיסייעו לאומות המאוחדות למצוא סידור צודק לבעיה זו, סידור המתאים לאינטרסים של עמי ארץ־ישראל, האינטרסים של האומות המאוחדות וסידור שיהא בהתאם למטרתנו הכללית – שלום וביטחון בינלאומי.

אלה הן ההשקפות אשר משלחת ברית הרפובליקות הסובייטיות הסוציאליסטיות חשבה שהכרחי להביען בשלב ראשון זה של הדיון בבעיית ארץ־ישראל.

אז ועכשיו*...

נשים בשחור — תל־אביב.
צילמה צביה נודל, כחלק מעבודת גמר במכללה לאמנות בצלאל בירושלים.

* עיצוב הנספח "אז ועכשיו"...: ברוריה זילברשטיין.

הפגנת סולידריות עם סרבני גיוס, ליד כלא 6.
צילם: פרץ קדרון, ״יש גבול״.

החומה באבו־דיס.
צילם: אלכס ליבק, חתן פרס ישראל לצילום, תשס"ה.

המאבק נגד חומת ההפרדה על אדמת בלעין, ליד רמאללה.
צילום: אי. פי.

מפתחות

מפתח שמות

ביוגרפיות של הדמויות הבולטות

אביגדור (פרד. שמו האמיתי: יחיאל קוסוי): נולד באוקראינה ב־1890. היגר לארה"ב, שם הצטרף ל"פועלי־ציון" ואחר־כך למפלגה הקומוניסטית האמריקנית. ב־1918 הגיע לפלסטינה (א"י) כחייל בגדוד האמריקני. (מתוך האדומים).*

אברבוך וולף (דניאל, אבוזיאם, חידאר, וכן "הזקן"): נולד ב־1886 (על־פי מקור אחר ב־1890), ברוסיה. היה פעיל בתנועה המהפכנית עוד ב־1905, וכן חבר ב"פועלי־ציון". בראשית 1914 גויס לצבא, היה בשבי האוסטרי, חזר לרוסיה ב־1918, לעיסוקיו ב"פועלי־ציון". נבחר למרכז הארגון ברוסיה. הגיע לפלסטינה (א"י) ב־1922, והצטרף למק"פ (המפלגה הקומוניסטית הפלסטינאית). היה פעיל באיחוד עם קפ"פ** (ב־1923). ראש "פרקציית הפועלים" שהוקמה לקראת הבחירות להסתדרות. ב־1923 נסע מטעם מק"פ המאוחדת לברה"מ והיה בא־כוחה בקומינטרן, עד הכרתה כסקציה של הקומינטרן (1924). ב־1924 חזר ארצה והנהיג את המפלגה עד 1929. אז נקרא על־ידי הועה"פ של הקומינטרן לחזור למוסקבה ונשלח לרומניה כאינסטרוקטור. נעצר ברומניה ושוחרר אחרי כמה חודשים. בשנת 1936 נאסר במוסקבה ונידון לחמש שנות מאסר כ"חשוד בפעולות ריגול". ב־1939 הוחזר למוסקבה "לשם בדיקת עניינו מחדש". בתחילת המלחמה (1941), נהרג. בשנת 1957 (שש־עשרה שנה לאחר מותו) נוקה מהאשמות נגדו ושמו טוהר (ע"פ עדות "חוזר בתשובה" [הוא ברזילאי], 1957, ארכיון ה"הגנה").

ברגר (ברזילאי, או בשמו האמיתי: יצחק שלוניאק): מתוך מסמך של ה־C.I.D, מה־20.6.35: "ברזילאי יצחק או ישראל בן מוש, או ברזילאי או בן עקיבא, או יוסף בן חיים או איסנר (איזנר) או אלישע או קאופן, או לדויק או בעל דבר, או י. ברגר או י. ברנשטיין או (לא ברור), או זיגפריד (לא ברור), לפני כן איזידור או איזידור זלצניק. מין: זכר, תאריך לידה: 29.11.1904. מקום לידה: קרקוב, פולין.

מקצוע: פקיד. מקומו הנוכחי: כנראה ברוסיה. תיאור: מבנה רזה\ שיער חום כהה\ עיניים חומות\ כתפיים נפולות\ פנים חוורות\ אף כפוף\ אזניים לחוצות לראש\ קומוניסט."

י. ברגר־ברזילאי הגיע לפלסטינה (א"י) ב־1919. ממייסדי המק"פ וממנהיגיה הראשונים. בעת המרד של 1929 עמד בראש מזכירות המפלגה, בהעדרו של המנהיג — אברבוך. בוועידה השביעית (ועידת הערביזציה) נבחר מחדש לחבר הוועד המרכזי ולמזכירות. ב־1932 נקרא למוסקבה, שם מילא תפקידים מרכזיים במחלקת המזרח של הועה"פ של הקומינטרן. ב־1935 נעצר. נידון למיתה, אך קיבל חנינה

* דותן שמואל, אדומים, הוצ' שבנה הסופר, 1991.

** המפלגה הקומוניסטית של פלסטינה.

ונשלח למחנה ריכוז שבו ישב 21 שנים. ב־1956 שוחרר, נוקה מההאשמות, ושמו טוהר. באותה שנה עזב את ברה"מ והגיע לפולין, חמן־מה אחר־כך חזר לארץ. בעת שהותו בפולין מסר מידע מלא ומפורט על פעילותו, על המק"פ והקומינטרן, לנציג שירותי המודיעין של ישראל. עדותו, תחת השם "חוזר בתשובה", שמורה בארכיון ה"הגנה". עם חזרתו לארץ כיהן כמרצה באוניברסיטת בר־אילן.

ג'ברא ניקולא: נולד ב־1912, הצטרף למק"פ ב־1931. עיתונאי. ב־1935 נבחר כחבר בועה"מ של מק"פ. עם הפיצרץ בשורות המפלגה ב־1943, עזב את שורות המפלגה. במהלך פעילותו הואשם בטרוצקיזם. עסק בשאלות תיאורטיות וכתב כמה ספרים על נושאים פועליים.

חמדי חוסייני (ח. ח.): יליד עזה, היה מורה ועיתונאי ביפו. עמד בראש קבוצה של נציונליסטים שמאליים בתנועת האסתיקלאל, מילא תפקיד מרכזי בגיבוש אופוזיציה שמאלית להנהגה בקונגרס הערבי השביעי. בהתקוממות של 1929, יצא נגד ההתקפות הערביות על יהודים ונאסר על־ידי השלטונות הבריטיים באשמת הסתה. בהמלצת מק"פ, נבחר לחבר כבוד לנשיאות "הליגה נגד אימפריאליזם". השתתף בכנס הליגה בסוף 1929 ומשם – יחד עם מזכיר מק"פ ברזילאי – נסע למוסקבה ונפגש עם סטלין. הקשר בין המפלגה לבין חמדי חוסייני נמשך עד לחלוקת הארץ (ע"פ בודיירי, ע' 25, 59).

ליברמן: דימיטרוב כתב ביומנו* ב־3.3.1942: "בטשקנט מתארגן מוניטורינג (האזנה לשידורי הרדיו – ל. ז.) של שידורי הרדיו מהארצות הערביות. מקויבישב ביקשו למטרה זו להעביר לרשות טא"ס את ההודי לופס ואת הערבי ליברמן (עמ' 280).

"ב־23.4.1943 קיבלתי לשיחה את החברים הערבים ליברמן וג'אגואה. הדרכתי אותם בעניין העבודה בשידורי הרדיו הערביים ועיבוד שאלות הארצות הערביות, במיוחד פלסטינה, שם ניהלו בעבר פעילות פוליטית" (עמ' 369).

לשצ'ינסקי ג. (נדאב): ב־1926 נבחר לועה"מ של מק"פ והיה חבר במזכירות. היה תועמלן מעולה. תרם תרומה גדולה לגיבוש הגוש השמאלי ב"גדוד העבודה". ב־1930 נאסר וגורש מהארץ.

סאול (אחמד צדקי): אחיו של צדקי נג'אטי (סעדי), היה פרובוקטור, מסגיר ובוגד. העיד במשפט נגד אחיו ונגד רבים אחרים.

סעדי (נג'אתי צדקי אל אמיני): נולד ביפו, ב־1914 הצטרף לבנ"ק וב־1928 סיים את לימודיו בקוט"ב והצטרף למפלגה. צורף כחבר הוועד המרכזי של מק"פ בוועידת

* דימיטרוב ג' (1997): יומן; 9 במרץ 1933–6 בפברואר 1949, הוצ' אוניברסיטת קלימנט אוכריצקי.

הערביזציה ונאסר ימים ספורים אחר־כך. השתתף כנציג המפלגה במועצה המרכזית של הפרופינטרן. על שאלון שנמצא בין מסמכי הקומינטרן רשום: "נמצא כעת בפריז (1934–5). ערך את העיתון "שרק אל ערבי", היה חבר הועה"מ של מק"פ. נעצר ב־1933, ישב שמונה חודשים, לאחר שחרורו נסע לאירופה, לפי הוראות המפלגה. בודיירי מוסיף בספרו (ע' 120) שצדקי נג'אתי השתתף במלחמת ספרד כקצין מודיעין, ובשובו פרסם ספר תחת השם "חמישה חודשים בספרד", שיצא לאור בבירות. נשאר פעיל במפלגה הקומוניסטית הסורית עד פרוץ מלחה"ע השנייה. עם סיומה, ניתק את קשריו עם התנועה הקומוניסטית, הורשה לחזור לפלסטינה (א"י), ועבד כעיתונאי ברדיו.

קופרמן משה מאיר (עמק): נולד בפולין, הגיע לפלסטינה (א"י) בתחילת העלייה השלישית. הצטרף למפ"ס (פועלי־ציון). עם ייסוד המק"פ נבחר לחבר הועה"מ. חבר מזכירות בעת המרד בסוריה, 1925–27.

רדוואן אל חילו, (מוסא): ראו: מסמכי הדו"ח שהוגש לג. דימיטרוב על־ידי ראש המשלחת הסובייטית לפלסטינה ב־1942 (עמ' 410).

בשאלון שמצאתי בין מסמכי הקומינטרון מה־30.7.1930 כתוב: "רדואן אל חילו מיפו, גיל 20. פועל בניין. נעצר שלוש פעמים. בנוער מ־1927. במפלגה מ־1929". הערה בתחתית העמוד: "בחור טוב!" חבר ועדת הביקורת המרכזית של המפלגה. מזכיר הועה"מ משנת 1935. ב־1934 נעצר לשישה חודשים – סיים את קוט"ב ב־1933." מוסא בודיירי כותב בספרו (ע' 148) שאחרי שחרורו מהכלא הבריטי, בתחילת 1942, תקעו אלמנטים פרו־פשיסטיים סכין בגבו של מוסא, בניסיון להתנקש בחייו.

ביולי 1936, תוך כדי המרד הערבי הגדול, עלה רעיון במפלגת אסתיקלאל הפלסטינאית: לכבוש את ירושלים מידי הבריטים. הם ביקשו את עזרת הקומינטרן - האינטרנציונל הקומוניסטי - שדחה אותם על הסף, כפרובוקטורים שמטרתם לסבך את ברית־המועצות בזירה הבינלאומית.

המסמכים המתעדים את חליפת הרעיונות הזו היו מונחים עשרות שנים בארכיון הקומינטרן במוסקבה. יחד עם עוד אלפי מכתבים, מסמכים ותעודות, שעניינם פלסטינה־א״י בשנים שבין הכיבוש הבריטי לפירוק הקומינטרן בראשית שנות ה־40, הם חיכו לחשיפה.

לכך נועד הספר **לחוד או ביחד**.

ההיסטוריה טלטלה את העולם - ואת פלסטינה־א״י - במהלך השנים הללו. השלטון הבריטי המנדטורי הנהיג מדיניות של ״הפרד ומשול״ בין יהודים לערבים. מהומות ומאורעות התרחשו חדשות לבקרים - על רקע ההתנגדות לכיבוש הבריטי, על רקע דתי ולאומי וחברתי.

בעולם, בינתיים, נולד הפשיזם, הופיע הנאציזם בגרמניה ופרצה מלחמת העולם השנייה.

לאון זהבי, לשעבר חבר הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, היה הישראלי היחיד שהורשה להיכנס לארכיון הקומינטרן עוד בימי ברית־המועצות, לחפש ולחשוף מסמכים ותעודות מן הימים ההם, שמעולם לא פורסמו בשפה העברית.

משפע התעודות בחר זהבי מאות מסמכים מאפיינים, הוסיף זיכרונות, הרהורים ואזכורים היסטוריים, וריכז אותם בספר **לחוד או ביחד**.

במרכז הספר עומדות שתי האלטרנטיבות שעמדו כבר אז בפני העמים החיים בארץ: לאומנות של שני הצדדים - שהוא דוחה, או ראייה אינטרנציונליסטית - המשמשת לו נקודת מוצא.

לאון זהבי, יליד בולגריה, פועל דפוס, עיתונאי, קומוניסט, מרקסיסט בהשקפת עולמו, היה נציג מק״י בברית־המועצות וכתב העיתונים ״אל-אתיחאד״ ו״זו הדרך״ שם. בשנים האחרונות הוא מתמסר למחקר על יחסי יהודים וערבים בארץ.

״...מאחר שראיתי מסמכים רבים מתוך הספר, שטרם נחקרו ושטרם ראו אור, ועל רקע ידיעותיו הרבות של מר זהבי בנבכי העולם הקומוניסטי, אני מאמין שעלה בידו לחשוף פרק היסטורי חשוב בתולדות ארץ ישראל.״

פרופ׳ אמנון סלע
האוניברסיטה העברית בירושלים

״...הספר יעניין רבים: בני הדור שחי את האירועים, חוקרים וסטודנטים הלומדים את התקופה וכל המתעניין בסוגיית יחסיה של ברה״מ עם המפלגות הקומוניסטיות בארץ ובאזור. דברי ההסבר והפרשנות של זהבי למסמכים תורמים להבנת הרקע ההיסטורי ומהווים בסיס נאות לדיון פרשני.״

ד״ר שלמה שאלתיאל
יד יערי, גבעת חביבה

דאנאקוד 10-888024

כתר הוצאה לאור